ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΤΟΥ ΑΣΤΡΑΧΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ,

ΗΤΟΙ

Ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς τῶν Ἀποστόλων Πράξεις, τὰς ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένας κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς κυριακάς, καὶ εἰς τὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐπιστολάς, τὰς ἀναγινωσκομένας κατὰ τὰς λοιπὰς κυριακὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ.

Ἐξεδόθη πρῶτον μὲν ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ 1808 δαπάνῃ τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος πρὸς τὸ δωρεὰν διανέμεσθαι τοῖς εὐσεβέσι, καὶ ἀφιερώθη τῇ Τετρακτύϊ τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν· Νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἐκδίδοται ὑπὸ τοῦ Φιλογενεστάτου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΩΣΙΜΑ

Δαπάνῃ ἰδίᾳ καὶ τῶν αὐτοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένων ἀδελφῶν, ἵνα διανέμηται δωρεὰν εἰς τὰς ἁγίας τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

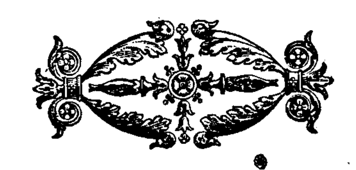

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΟΥ ΕΡΜΟΥ Ἀρ. 215.

1840.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Σελ.

Σελ.

Σελ.

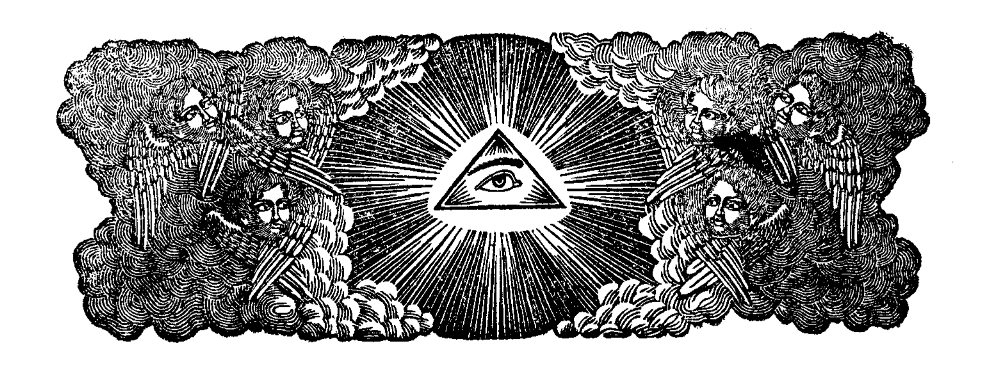

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Οσοι τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κατοικούντων
Ἑβραίων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν,
πολλὰ καὶ ἀνείκαστα ὑπέμειλαν παθήματα
ὑπὸ τῶν μὴ πιστευσάντων ὁμογε-
Ἑβρ. 10. 32. νῶν αὐτῶν. « Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ, ἔγραφε
» πρὸς αὐτοὺς ὁ θεῖος Παῦλος, τὰς πρότερον
» ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλη-
» σιν ὑπεμείνατε παθημάτων ». Μεταξὺ δὲ
τῶν αλλων κακοποιήσεων καὶ τὰ ὑπάρχοντα
αὐτῶν ἁρπάσαντες οἱ ἄπιστοι, κατέστη-
Αὐτ. 34. σαν αὐτοὺς πένητας. « Καὶ γὰρ, λέγει ὁ
» αὐτὸς Παῦλος, τοῖς δεσμοῖς μου συνεπα-
» θήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόν-
Πραξ. 11. 29. » των ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε ». Ἐκ
τούτου καὶ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ μαθηταὶ, καὶ οἱ
Ρωμ. 20. 15. ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἔστελλον βοηθήματα
πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰουδαίαν
πτωχούς. Ἐφρόντιζε δὲ περὶ τῶν τοιούτων
πτωχῶν ἐξόχως ὁ Παῦλος, παραγγελίαν
λαβὼν περὶ τούτου ὑπὸ τῶν ἀποστόλων
Ἰακώβου καὶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου· διὸ ἔγρα- Γαλ. 2. 9. 10.
φε περὶ ταύτης τῆς ἐλεημοσύνης καὶ πρὸς
τοὺς Κορινθίους· καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης
πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῆς αὐτοῦ διέταξε τὸν
τρόπον τῆς συνάξεως τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἱε-
ροσολύμοις πτωχοὺς πεμφθησομένης ἐλεη-
μοσύνης. « Περὶ δὲ τῆς λογίας, εἶπε, τῆς εἰς 1. Κορ. 16. 1, 2.
» τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλη-
» σίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιή-
» σατε. Κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν
» παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅ,τι ἂν
» εὐοδῶται, ἵνα μὴ, ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι,
» γίνωνται ». Διὰ δὲ τῆς δευτέρας πρὸς τοὺς
αὐτοὺς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐδίδαξε τοὺς κανόνας
τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἐφανέρωσε, ποίους
μισθοὺς λαμβάνουσιν οἱ ἐλεήμονες· τοῦτο
δὲ περιέχει τὸ σήμερον ἀναγνωσθὲν τῆς
ἐπιστολῆς μέρος· ὅθεν ὅστις προσεκτικῶς

ἀκούσει τὴν τούτου ἑρμηνείαν, ἐκεῖνος μετὰ ἀκριβείας μανθάνει, ποία ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν εὐπρόσδεκτος ἐλεημοσύνη.

2. Κορ. 9, 6. Ἀδελφοί, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει.

Τοῦ σπόρου καὶ τῆς ἐλεημοσύνης τὰ ἰδιώματα πολλὴν ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα· καθὼς σπείρεις τὸν σπόρον εἰς τὴν γῆν, οὕτω βάλλεις ἔλεος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτωχοῦ· καὶ καθὼς σπείρεις κόκκον ἕνα, καὶ θερίζεις πολλοὺς, οὕτως ἓν δεινάριον δίδως εἰς τὸν πτωχὸν, καὶ λαμβάνεις ἑκατόν· ὁ σπόρος, ἐὰν μείνῃ ἄσπαρτος, οὐδένα φέρει καρπὸν, ἐὰν δὲ σπαρθῇ εἰς τὴν γῆν, ποιεῖ καρπὸν πολλυπλάσιον· ὁ πλοῦτος, ἐὰν μείνῃ ἀμετάδοτος, γίνεται ἄκαρπος, ἐὰν δὲ μεταδοθῇ τοῖς πτωχοῖς, καρποφορεῖ καρπὸν ἀπειροπλάσιον· διότι δίδομεν τῷ πτωχῷ χαλκὸν, καὶ λαμβάνομεν βασιλείαν οὐρανῶν. Ἐπειδὴ οὖν τόσην ὁμοιότητα ἔχουσι τοῦ σπόρου καὶ τῆς ἐλεημοσύνης τὰ ἰδιώματα, διὰ τοῦτο ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἵνα πέσῃ πάντας πρὸς πλουσιοπάροχον ἐλεημοσύνην, ἐλάλησε μεταφορικῶς, εἰπὼν « Ὁ σπείρων », ἀντὶ τοῦ, ὁ ἐλεῶν· καὶ τὸ μὲν « Φειδομένως » σημαίνει τὸ ὀλίγον· τὸ δὲ « Ἐπ' εὐλογίαις », τὸ πολύ· ὅστις, λέγει, σπείρει ὀλίγον, θερίζει ὀλίγον· ὅστις δὲ σπείρει πολὺ, ἐκεῖνος θερίζει πολὺ, ἤγουν, ὅστις ἐλεεῖ ὀλίγον, λαμβάνει μισθὸν ὀλίγον· ὅστις δὲ ἐλεεῖ πλουσιοπαρόχως, ἐκεῖνος λαμβάνει πλουσιοπάροχον μισθαποδοσίαν. Ἵνα δὲ μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι ὁ θεὸς ἐπιβλέπει εἰς μόνην τὴν ποσότητα τῆς ἐλεημοσύνης, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἐλεοῦντος, διορίζει τοὺς κανόνας τῆς ἐλεημοσύνης τῆς εἰς τὸν θεὸν εὐπροσδέκτου, λέγων.

Ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. 2. Κορ. 9. 7.

Οἱ ὀλιγόπιστοι καὶ οἱ φιλάργυροι λυποῦνται, ὅταν ἐλεῶσι τοὺς πτωχούς· οἱ μὲν ὀλιγόπιστοι, ἐπειδὴ φοβοῦνται μὴ καταντήσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πτωχείας· οἱ δὲ φιλάργυροι, ἐπειδὴ βλέπουσιν, ὅτι διὰ τῆς δόσεως ἐλαττοῦται τὸ ἠγαπημένον αὐτοῖς ἀργύριον· οἱ αἰσχυντηλοὶ δὲ καὶ οἱ δοῦλοι ἐξ ἀνάγκης ἐλεοῦσιν· οἱ μὲν αἰσχυντηλοὶ, ἐντρεπόμενοι τοὺς ζητοῦντας τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ ὑπὸ τῆς ἐντροπῆς ἀναγκαζόμενοι· οἱ δὲ δοῦλοι, ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν κυρίων αὐτῶν βιαζόμενοι. Βλέπε δὲ, ποίους κανόνας διορίζει περὶ τῆς ἐλημοσύνης, καὶ περὶ τῆς διδομένης ποσότητος· μὴ ἐλεῇς, λέγει, λυπούμενος, ἢ ἀναγκαζόμενος, ἀλλὰ δὸς, ὅσον προαιρεῖται ἡ καρδία σου· διότι ἐκεῖνον τὸν ἐλεήμονα ἀγαπᾷ ὁ θεὸς, ὅστις μετὰ εὐθυμίας καὶ χαρᾶς δίδωσι τὴν ἐλεημοσύνην.

Δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς· ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, 2. Κορ. 9. 8.

Ἰδοὺ τὰ ὑπὲρ τῆς ἐλεημοσύνης ἀνταποδόματα τοῦ θεοῦ πᾶσα χάρις, ἤγουν πᾶν χάρισμα θεῖον, καὶ σωματικὸν καὶ πνευματικόν· καὶ σωματικὸν μέν ἐστιν ἡ αὐτάρκεια· πνευματικὸν δὲ, τὸ περίσσευμα καὶ ὁ πολυπλασιασμὸς τῶν καλῶν ἔργων. Μὴ διστάζητε, λέγει, ὦ ἐλεήμονες, ὅσοι πλουσίως ἐλεεῖτε τοὺς πτωχοὺς, μηδὲ φοβῆσθε πτωχείαν· διότι ὁ θεὸς παντοδύναμος ὢν, δύναται δοῦναι εἰς ὑμᾶς πάντα τὰ χαρίσματα ἐκ περισσοῦ· ἵνα ἔχοντες « Ἐν παντὶ », ἤγουν, εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν καὶ περίστασιν, πάντοτε πάντα, ὅσα εἰσὶν ἀρκετὰ πρὸς τὰς χρείας ὑμῶν, πολυπλασιάζητε πάσας τὰς ἀρετὰς ὑμῶν. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἀποςολικῶν λόγων· » Ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶ» σαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς » πᾶν ἔργον ἀγαθόν »· φανερόν ἐςιν, ὅτι ὁ θεὸς διὰ τοῦτο δίδωσιν ἡμῖν ἐκ περισσοῦ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, ἵνα δι' αὐτῶν πολυπλασιάζωμεν τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα· ὅσον οὖν περισσότερα ἀγαθὰ ἔχεις, τόσον περισσότερον χρεωςεῖς ποιῆσαι καὶ ἔργα ἀγαθὰ περισσότερα· ἐπιβεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ θεῖος ἀπόστολος διὰ τῆς θείας γραφῆς, λέγων·

2. Κορ. 9. 9. Καθὼς γέγραπται· ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ λόγος οὗτος ἐγράφη ἐν τοῖς τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ ψαλμοῖς· καὶ τὸ μὲν
Ψαλ. 111. « Ἐσκόρπισε », σημαίνει τὸ μετέδωκε πλουσιοπαρόχως εἰς πολλούς· δικαιοσύνην δὲ ὁ ψαλμῳδὸς ὠνόμασε τὴν ἀρετὴν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἐλεημοσύνην· καθότι δικαιοσύνην ποιεῖ, ὅστις ἔχων μεταδίδωσι τῷ μὴ ἔχοντι· οὐκ ἐκλείπει δὲ ἡ ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ μένει καὶ εἰς τὸν παρόντα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· εἰς μὲν τὸν παρόντα, διὰ τῆς ἀλληλοδιαδόχου φήμης καὶ τῆς ἐγγράφου ἱστορίας·
καθὼς μένει ἕως τῆς σήμερον ἡ πανένδοξος Γεν. 18.
φήμη τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τῶν Πράξ. 10. 2.
πολλῶν ἐλεημοσυνῶν τοῦ Κορνηλίου, καὶ Πράξ. 9. 39.
τοῦ πρὸς τὰς χήρας ἐλέους τῆς Ταβιθά· εἰς δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα μένει, ἐπειδὴ οἱ ἐλεήμονες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τίθενται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ κριτοῦ, καὶ ἀκούουσι τὴν μακαρίζουσαν αὐτοὺς φωνὴν, καὶ κληρονόμοι γίνονται τῆς αἰωνίου δόξης τοῦ θεοῦ. Τὰ δὲ ἑξῆς ἀποστολικὰ λόγια εὐχετικὰ καὶ παραινετικά εἰσιν.

Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ 2. Κορ. 9. 10.
σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν.

Καθὼς ἐξ ἀρχῆς μεταφορικῶς ἐλάλησεν ὁ ἀπόστολος περὶ ἐλεημοσύνης, οὕτω διὰ μεταφορᾶς ἐξέθετο καὶ τὰ τελευταῖα περὶ ἐλεημοσύνης λόγια, ἤγουν τὴν πρὸς ἐλεήμονας εὐχήν. Καὶ τὸ μὲν σπέρμα καὶ ὁ σπόρος σημαίνουσι τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ διδόμενα ἡμῖν ἀγαθὰ, τὸ χρυσίον, τὸ ἀργύριον, τὰ ἐνδύματα, τὰς τροφὰς, καὶ ὅσα ἄλλα δίδομεν εἰς τοὺς πτωχούς· ὁ δὲ σπείρων σημαίνει τὸν ἐλεοῦντα· τὰ δὲ γεννήματα τῆς

δικαιοσύνης, τοὺς καρποὺς, ἤγουν τὴν ὠφέλειαν, τὴν προξενουμένην ὑπὸ τῆς ἐλεημοσύνης. Διὰ τούτων δὲ τῶν μεταφορικῶν λόγων εὔχεται ὁ θεόληπτος Παῦλος ἐπ' ὀνόματι τῶν Κορινθίων καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ἐλεήμονας, λέγων « ὁ θεὸς ὁ ἐπιχορη- » γῶν σπέρμα τῷ σπείροντι », τουτέστιν, ὁ θεὸς, ὅστις δίδωσι τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐλεήμονα, αὐτὸς δώσει εἰς ὑμᾶς. « Καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν » ἤγουν, πάντα τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια, καὶ πληθύνοι τὰ ἀγαθὰ ὑμῶν, καὶ αὐξήσοι τὰς τῆς ἐλεημοσύνης ὑμῶν ἐνθέους καρποφορίας.

2. Κορ. 9. 11. Ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δἰ ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ

Ὅστις οὐδὲ περιεργάζεται, οὐδὲ ζυγοστατεῖ διὰ κοσμικῶν διαλογισμῶν τὴν ποσότητα τῆς διδομένης ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ μετὰ πνευματικῆς ἁπλότητος δίδωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὸ ἔλεος, ἐκεῖνος ἐλεεῖ πλουσιοπαρόχως· ταύτην δὲ τὴν ἁπλότητα, ὡς ἀναγκαίαν διὰ τὴν πλουσίαν μετάδοσιν τῆς ἐλεημοσύνης παρήγγειλεν ὁ Παῦλος καὶ διὰ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς αὐτοῦ
Ρωμ. 12. 8. λέγων· « Ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι ». Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς παρεκάλει τοὺς Κορινθίους, ἵνα πλουσιοπαρόχως ἐλεήσωσι τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὺς, γράφων πρὸς αὐτοὺς,
« Ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις 2. Κορ. 9. 6.
» καὶ θερίσει »· διὰ τοῦτο καὶ εὔχεται, ἵνα « Ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι »· ἤγουν, ἵνα κατὰ πάντα, καὶ κατὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ σώματος πλούσιοι γενόμενοι, ἐλεήσωσι μετὰ πάσης ἁπλότητος, τουτέςι, μετὰ πάσης δαψιλείας καὶ πλουσιότητος. Αὐτὴ δὲ, λέγει, ἡ πλουσία ἐλεημοσύνη ὑμῶν γίνεται αἴτιος, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐχαριστήσωμεν τῷ θεῷ. « Ἥτις » κατεργάζεται δἰ ἡμῶν εὐχαριςίαν τῷ θεῷ ». Ἀλλὰ πῶς τοῦτο ἐγίνετο; Βλέπων ὁ Παῦλος, ὁ τῆς ἐλεημοσύνης προτροπεὺς, τοὺς πτωχοὺς διὰ τῆς ἐλεημοσύνης παρηγορουμένους, ἔτι δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς Κορινθίους ὑπακούοντας εἰς τὴν εὐαγγελικὴν παραγγελίαν αὐτοῦ, καὶ προθύμους καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τῆς ἀρετῆς κατόρθωμα, προσέφερεν ὑπὲρ τούτου τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριςίαν.
« Ὅτι ἡ διακονία, λέγει, τῆς λειτουργίας 2. Κορ. 9. 12, 13.
» ταύτας οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα » τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύοντα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ » θεῷ· διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύ- » της δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ » τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ » Χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας » εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Τοσαι εἰσὶν αἱ τῶν ἁγίων γραφῶν νομοθεσίαι περὶ τῆς ἐλεημοσύνης, ὥστε οὐδείς ποτε τῶν πιστῶν ἐδίστασεν, ὅτι θεοῦ νομοθεσία ἐστὶν ἡ ἐλεημοσύνη, ὅτι αὐτή ἐστιν ἀρετὴ πολλὰ ἀρεστὴ εἰς τὸν θεόν, καὶ ὅτι δι' αὐτὴν λαμβάνομεν καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ μεγάλας ἀνταποδόσεις· ἐκ τούτου, ἐξαιρουμένων μόνον τινῶν ἀνθρώπων, ἢ πολλὰ ἀσπλάγχνων, ἢ καθ' ὑπερβολὴν φιλαργύρων, πάντες οἱ λοιποὶ, ἄλλος μὲν πολὺ, ἄλλος δὲ ὀλίγον, ἐλεοῦσι τοὺς πτωχούς. Ταῦτα βλέπων ὁ ἐχθρὸς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ πεπληροφορημένος ὤν, ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη φέρει πάντα τὰ ἀγαθὰ, καὶ πρόξενος γίνεται τῆς ἡμῶν σωτηρίας, φθονεῖ καὶ κατατήκεται· ὅθεν ἀγωνίζεται μὲν κατὰ πάντα τρόπον, ἵνα παντελῶς ἐμποδίσῃ τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς ἐλεημοσύνης, βλέπων δὲ, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ματαιοῦνται οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ μὲν χριςιανοὶ ἐλεοῦσιν, αὐτὸς δὲ μένει κατησχυμμένος καὶ νενικημένος, τεχνεύεται ἄλλα τεχνάσματα δόλια καὶ πανοῦργα, ἵνα, ὅταν μὴ δυνηθῇ ἐμποδίσαι ἐξ ὁλοκλήρου τῆς ἐλεημοσύνης τὴν μετάδοσιν, κἂν ἁρπάσῃ ἀπ' αὐτῆς τὴν εὐωδίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ γεμίσῃ αὐτὴν δυσωδίας καὶ ῥυπαρότητος.

Κλίσιν ἔχει πᾶς ἄνθρωπος εἰς τῆς φιλοδοξίας τὸ πάθος, τοῦτο δὲ τὸ πάθος πρῶτον τῶν ἄλλων ἐνεργεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ νήπια τιμώμενα μὲν, χαίρουσι· περιφρονούμενα δὲ, λυποῦνται· ἐπειδὴ δὲ πάντες τιμῶσι καὶ ἐπαινοῦσι τοὺς ἐλεήμονας, ὁ σατανᾶς ῥίπτει τὰ βέλη αὐτοῦ εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν, καὶ ἐξάπτει ἔνδον τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς φιλοδοξίας τὸ πάθος· ἐκ τούτου τινὲς πλανώμενοι, ἐλεοῦσι τοὺς πτωχοὺς, ἵνα δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ταῦτα τὰ βέλη αὐτοῦ συνέτριψεν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ διδασκαλίας. « Προσέχετε, εἶπε, τὴν ἐλεημο- Ματθ. 6. 1.
» σύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
» θρώπων· εἰδὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ
» τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Ὁ δὲ θεόφρων Παῦλος διὰ τῆς διδασκαλίας, ἣν σήμερον ἠκούσαμεν, ἐφανέρωσεν ἡμῖν ἔτι ἄλλας δύω δαιμονικὰς παγίδας κατὰ τῶν ἐλεημόνων ἡτοιμασμένας, ἤγουν τὴν λύπην καὶ τὴν ἀνάγκην· ἔδειξε δὲ, διὰ τίνος τρόπου δυνάμεθα συντρίψαι αὐτὰς, εἰπών·

2. Κορ. 9. 7. ποιείτω ἐλεημοσύνην, « Ἕκαστος καθὼς » προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός ».

Ὅταν βλέπῃς τὸν πτωχὸν, καὶ στοχαζόμενος τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν στενοχωρίαν αὐτοῦ, λυπῆσαι, λυπούμενος δὲ, βοηθεῖς αὐτῷ, ὅσον δύνασαι, τότε ἡ λύπη σου ἐςὶ θυγάτηρ τῆς ἀγάπης, ἐστὶν ἀρετὴ, εὐσπλαγχνία ἐςὶν, ὁμοία τῇ τοῦ Σαμαρείτου, ὅςις ἰδὼν τὸν περιπεσόντα εἰς τοὺς λῃστὰς καὶ
Λουκ. 10. 33, 34. τετραυματισμένον, « Ἐσπλαγχνίσθη, καὶ » προσελθὼν, κατέδησε τὰ τραύματα αὐ» τοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον ». Οὐ περὶ ταύτης δὲ τῆς λύπης ἐλάλησεν ὁ θεῖος ἀπόςολος, ὅταν παρέδωκε τοὺς περὶ τῆς ἐλεημοσύνης κανόνας· διότι ἡ τοιαύτη λύπη ἐστὶν ἁγία καὶ σωτηριώδης· περὶ ἐκείνης δὲ τῆς λύπης εἶπε τὸ, « Μὴ ἐκ λύπης », ἥτις μολύνει τῆς ἐλεημοσύνης τὴν θυσίαν. Ἐλεεῖς ἐνίοτε τὸν πτωχὸν πλουσιοπαρόχως· ἔπειτα ὁ ἐχθρός σου φέρει εὐθὺς εἰς τὸν νοῦν σου τοὺς λογισμοὺς τῆς πτωχείας, καὶ βάλλει εἰς τὴν καρδίαν σου τῆς πτωχικῆς καταςάσεως τοὺς φόβους· δὸς, λέγει σοι, σήμερον, καὶ δὸς αὔριον, καταντᾷς τέλος πάντων εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν· ἐκ τούτου μετανοεῖς διὰ τὴν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης σου, καὶ τόσον λυπεῖσαι, ὅτι ἔδωκας, ὥστε ἐὰν ἔλλειπεν ἡ ἐντροπὴ τοῦ κόσμου, ἐκινδύνευες ζητῆσαι, ἵνα ἐπιστρέψῃ σοι ὁ πτωχὸς ὅσα αὐτῷ ἔδωκας. Ταύτην τὴν λύπην ἐξώρισεν ὁ ἀπόστολος ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, ἐξώρισε δὲ αὐτὴν, εἰπὼν, « Μὴ ἐκ λύπης », ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη λύπη ἐστὶ γέννημα τῆς ἀπιςίας.
Ἐὰν ἐπίστευες, ὅτι, « Ὅλην τὴν ἡμέραν Ψαλ. 36. 6.
» ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρ» μα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται »· ἐὰν ἐπίστευες, ὅτι « Δανείζει θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, Παροιμ. 19. 17.
» κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδώσει » αὐτῷ »· καὶ ὅτι οἱ ἐλεοῦντες λαμβάνουσιν ἑκατονταπλάσια εἰς τὴν γῆν, καὶ βασιλείαν Μαρκ. 10. 30.
αἰώνιον εἰς τὸν οὐρανόν· οὐχὶ λύπη, ἀλλὰ χαρὰ μεγάλη σφόδρα ἤρχετο εἰς τὴν καρδίαν σου, ὅταν ἠλέεις τοὺς πτωχούς· ἐπειδὴ δὲ διστάζεις καὶ ὀλιγοπιστεῖς, διὰ τοῦτο λυπεῖσαι· ἡ δὲ τοιαύτη λύπη μαραίνει τὸ ἄνθος, καὶ σκορπίζει τὴν εὐωδίαν, καὶ φθείρει τῆς ἐλεημοσύνης τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα. Ὅθεν ἀποστρέφει ἀπ' αὐτῆς ὁ θεὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόσωπον.

Ἄλλην δὲ παγίδα ἑτοιμάζει ὁ σατανᾶς τὴν ἀνάγκην, ἵνα δι' αὐτῆς παγιδεύσῃ τοὺς ἐλεοῦντας. Πολλάκις ἀναγκάζει ἡμᾶς, ἵνα ἐλεήσωμεν, ἡ ἐντροπὴ, πολλάκις δὲ ἡ ἐνόχλησις· ὅθεν ἄλλοτε μὲν ἐλεοῦμεν, ἵνα φύγωμεν τὴν ἐντροπὴν, τὴν προξενουμένην ἡμῖν ὑπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ζητοῦντος τὴν ἐλεημοσύνην· ἄλλοτε δὲ, ἵνα ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τῆς ἐνοχλήσεως τοῦ πτωχοῦ, ὅστις ζητεῖ καὶ κραυγάζει καὶ παρακαλεῖ. Ἡ τοιαύτη δὲ ἐλεημοσύνη οὐκ ἔστιν εὐπρόσδεκτος τῷ θεῷ· διότι, ὅταν ἐλεῶμεν ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐντροπῆς, τότε ποιοῦμεν ἀδικίαν μεγάλην· καθότι εὐλαβούμεθα τὸ πρόσωπον τῶν ἀνθρώπων περισσότερον τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅταν ἔρχηται ὁ πτωχὸς ἐνώπιόν σου, τότε ὁ Χριστὸς παρίσταται ἔμπροσθέν σου· ὅτι δὲ δώσεις

εἰς τὸν πτωχὸν, δίδως αὐτὸ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποι- Ματθ. 25. 40.
» ήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν » ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε »· Ὅταν οὖν ποιῶμεν ἐλεημοσύνην οὐχὶ δι' ἀγάπην Χριστοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντροπὴν τῶν ἀνθρώπων τότε εὐλαβούμεθα τοὺς βλέποντας, ἢ ἀκούοντας, ἢ μεσιτεύοντας ἀνθρώπους περισσότερον αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βλέπετε, πόσην ἀδικίαν ποιεῖ, ὅςις ἐλεεῖ ὑπὸ ἐντροπῆς βιαζόμενος· ὅταν δὲ ἐλεῶμεν, ἵνα ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τῆς ἐνοχλήσεως τοῦ ὄπισθεν ἡμῶν κραυγάζοντος πτωχοῦ, τότε παραβαίνομεν τὴν ἐντολὴν τὴν δευτέραν, τουτέστιν, ἀγαπῶμεν ἑαυτοὺς περισσότερον τοῦ πλησίον· διότι ἐλεοῦμεν αὐτὸν, οὐχ ἵνα θεραπεύσωμεν τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοχλήσεως. Πῶς οὖν δύναται ἀρεστὴ εἶναι εἰς τὸν θεὸν ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ μιαινομένη ὑπὸ τῆς ἀδικίας, καὶ μολυνομένη διὰ τῆς παραβάσεως τῆς θείας αὐτοῦ ἐντολῆς· διὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐνομοθέτησε ὁ θεηφόρος ἀπόστολος, ἵνα μὴ ἐξ ἀνάγκης ποιῶμεν ἐλεημοσύνην.

Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, τόση λεπτολογία εἰς τῆς ἐλεημοσύνης τὸ ἔργον; Σκοπὸς τῆς ἐλεημοσύνης ἐστὶν ἡ παρηγορία καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ πτωχοῦ· ὅταν οὖν ἐγὼ δώσω ἐλεημοσύνην, κἂν διὰ ἐντροπὴν, κἂν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἐνοχλήσεως δώσω, κἂν λυπηθῶ κατὰ τὴν δόσιν, ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεημοσύνης ἐπληρώθη· διότι ὁ πτωχὸς λαβὼν τὸ δοθὲν αὐτῷ, παρηγορεῖται, καὶ ἀπαντᾷ τὴν ἰδίαν ἀνάγκην. Τόση, καὶ ἔτι πολλῷ περισσοτέρα ἀκριβολογία πρέπει εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης· διότι ἡ ἐλεημοσύνη ἐστὶ δῶρον, ὑπὸ τοῦ θεοῦ ζητούμενον παρ' ἡμῶν, καὶ ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην θυσίαν. « Πορευθέντες δὲ, εἶ- Ματθ. 9. 13.
πεν αὐτὸς, μάθετε, τί ἐστιν· ἔλεον θέλω, » καὶ οὐ θυσίαν ». Ἀληθῶς τοῦ θεοῦ εἰσι πάντα τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν ὅσα ἔχομεν, καὶ οὐδὲ χρείαν ἔχει δώρου ὁ δοτὴρ τῶν δώρων· πλὴν διὰ τὴν ἄμετρον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν, εἴτι ἂν δώσωμεν τῶν πτωχῶν, λογίζεται αὐτὸ ὡς δῶρον ἐξ ἡμῶν πρὸς αὐτὸν προσφερόμενον· « Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε, λέγει, ἑνὶ τού- Ματθ. 25. 40.
» των τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, » ἐμοὶ ἐποιήσατε ». Εἰπέ μοι οὖν, ὅταν μέλλῃς προσαγαγεῖν δῶρον εἰς τὸν ἐπίγειον βασιλέα, οὐ λεπτολογεῖς πρότερον καὶ τὴν ποσότητα, καὶ τὴν ποιότητα, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ δώρου, καὶ τὸ σκεῦος, ἐν ᾧ βάλλεις αὐτὸ, καὶ τὸ ἔνδυμα, δι' οὗ μέλλεις ἐνδυθῆναι, ἵνα παρασταθῇς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἢ λαμβάνεις ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, εἴτι ἂν τύχῃ ἔμπροσθέν σου, καὶ βαλὼν αὐτὸ εἰς ὁποιονδήποτε εὐτελὲς σκεῦος, ἔρχεσαι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἄλουτος καὶ ῥερυπωμένος, καὶ ῥίπτεις αὐτὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ; Ἐὰν ποιήσῃς τὸ δεύτερον, οὐδεμία ἀμφιβολία ἐστὶν, ὅτι ἀντὶ χάριτος καὶ ἐλέους εὑρίσκεις τὴν βασιλικὴν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν· ἔπειτα λέγεις, ὅτι διὰ τὸ δῶρον τὸ προσφερόμενον εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἐπουράνιον, τὸν βασιλέα τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριον τῶν κυριευόντων, τὸν δημιουρ-

γὸν καὶ ἐξουσιαστὴν πάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως, περιττή ἐστιν ἡ λεπτολογία;

Ἀλλ᾽ ὁ σκοπός, λέγεις, τῆς ἐλεημοσύνης πληροῦται. Ποῖος σκοπός; Ὡς φαίνεται, οὐδὲ αὐτὸν τὸν πρῶτον καὶ κύριον καὶ καθ᾽ αὐτὸ σκοπὸν τῆς ἐλεημοσύνης γινώσκεις· ὁ θεὸς οὐκ ἔχει χρείαν τῆς χειρός σου διὰ τὴν παρηγορίαν καὶ κυβέρνησιν τοῦ πτωχοῦ· διότι αὐτὸς ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐ-
Ψαλ. 144. 16. τοῦ, καὶ ἐμπιπλᾷ « Πᾶν ζῶον εὐδοκίας ». Αὐτὸς παντοδύναμος ὢν καὶ παντεξούσιος, δύναται ἐν μιᾷ καιροῦ σιγμῇ καταπλουτίσαι πάντας τοὺς πτωχούς· ὅθεν ὁ κύριος καὶ καθ᾽ αὐτὸ σκοπὸς τῆς ἐλεημοσύνης οὐκ ἔςιν ἡ παρηγορία καὶ ἡ κυβέρνησις τῶν πτωχῶν, ἀλλ᾽ ὁ προηγούμενος σκοπὸς αὐτῆς ἐςὶν, ἵνα δι᾽ αὐτῆς ἡμεῖς δείξαντες τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, καὶ τὴν πιςὴν
Λουκ. 12. 42. καὶ φρόνιμον οἰκονομίαν τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἔδωκεν ἡμῖν, κληρονομήσωμεν τὴν αἰώνιον τοῦ θεοῦ βασιλείαν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πιςὴ καὶ φρόνιμος οἰκονομία εἰσὶν ἔργα τῆς προαιρέσεως,
2. Κορ. 9. 7. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, « Ἕκα-
» ςος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ »· διὰ τοῦτο εἶπε « Μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης »· διὰ τοῦτο εἶπεν, « Ἱλαρὸν γάρ δότην ἀγαπᾷ » ὁ θεός »

Πῶς οὖν ἐγὼ ἐκπληρῶ τῆς ἐλεημοσύνης τὸν σκοπὸν, ὅταν ἡ καρδία μου οὐκ ἔχῃ τῆς ἐλεημοσύνης τὴν προαίρεσιν, τουτέστιν, ὅταν οὐκ εὐσπλαγχνίζωμαι τὸν πτωχὸν, ἀλλ᾽ ἀναγκάζωμαι ὑπὸ τῆς ἐντροπῆς, ἢ βιάζωμαι ὑπὸ τῆς ἐνοχλήσεως, ἵνα ἐλεήσω αὐτόν; Ἡ ἱλαρότης οὐδὲ εἰς τὴν χεῖρα ἵσαται, οὐδὲ εἰς τὸ δῶρον, ἀλλ᾽ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου κάθηται. Πῶς οὖν γίνομαι δότης ἱλαρὸς, ὅταν ἐλεῶ, καὶ λυποῦμαι διὰ τὴν δόσιν, ὅταν ἐλεῶ, καὶ ἀγανακτῶ διὰ τὴν βιάζουσάν με ἐντροπὴν ἢ ἐνόχλησιν; Ὁ θεὸς ἀγαπᾷ τὸν δότην τὸν ἱλαρόν· ὅταν δὲ ἐλεῶ, καὶ θλίβωμαι, ἐλεῶ, καὶ ὀργίζωμαι, τότε οὐκ εἰμὶ δότης ἱλαρὸς, ἀλλὰ δότης λυπηρὸς καὶ ὀργίλος. Ποία οὖν ἐλπὶς, ὅτι ἐπιτυγχάνω τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ πρὸς ἀνταπόδοσιν τοῦ δώρου μου; ποῖον δέ ἐστι τὸ δῶρόν μου, ὅταν ἀντὶ τῆς ὡραιότητος τῆς εὐγνωμοσύνης ἐμφαίνῃ τὴν ἀσχημοσύνην τῆς ἀγνωμοσύνης μου, καὶ ἀντὶ τῆς εὐωδίας τῆς ἀγάπης καπνίζῃ τὸν καπνὸν τῆς σκληρότητός μου, καὶ ἀντὶ τῆς εὐπρεπείας τῆς διακρίσεως παῤῥησιάζῃ τὸ ἄπρεπον τῆς ἀδιακρισίας μου, καὶ ἀντὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἱλαρότητος ἔχῃ τὸ σκότος τῆς λύπης μου καὶ τῆς ἀνάγκης, ἥτις ἐβίασέ με, ἵνα ἐλεήσω; Ὁ θεὸς θέλει τὰ πρὸς αὐτὸν προσφερόμενα ἄμωμα, ἤγουν ἄμωμα, τέλεια, ἐκλεκτά. « Καὶ προσάξει, εἶπεν, ἡ συναγωγὴ Λουκ. 4. 14.
» μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον ». Ὁ θεὸς θέλει, ἵνα μετὰ πολλῆς διακρίσεως προσφέρωμεν αὐτῷ τὰ δῶρα τῶν θυσιῶν ἡμῶν. « Καὶ Λευ. 2. 13.
» πᾶν δῶρον ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται ». Διὰ τοῦτο τὰ δῶρα τὰ μεμπτὰ καὶ ἀδιάκριτα οὐδὲ ἀρεστά εἰσιν εἰς αὐτὸν, οὐδὲ εὐπρόσδεκτα.

Δύω ἀδελφοὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πρώτων

ἀνθρώπων, ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ, προσέφερον τῷ θεῷ θυσίαν ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν κόπων αὐτῶν· ὁ μὲν Κάϊν, ὡς γεωργός, προσέφερεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς· ὁ δὲ Ἄβελ, ὡς ποιμὴν προβάτων, προσέφερε πρόβατα ἐκ τῆς ποίμνης αὐτοῦ· ὁ δὲ θεὸς ἐπὶ μὲν τὸν Ἄβελ ἐπέβλεψεν ἱλέῳ ὄμματι, εὐαρεστηθεὶς ἐπὶ τοῖς δώροις τῆς θυσίας αὐτοῦ· τὸν δὲ Κάϊν καὶ τὰς θυσίας αὐτοῦ παρέβλεψε·
Γεν. 4. 4. 5 « Καὶ ἐπεῖδεν ὁ θεὸς ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς » δώροις αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς » θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε ». Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον; θυσία ἦν τοῦ Κάϊν, καθὼς καὶ τοῦ Ἄβελ· ὁ Κάϊν, ὡς γεωργός, εἶχε καρπούς· ὁ Ἄβελ, ὡς ποιμήν, εἶχε πρόβατα· ὅθεν καθεὶς προσέφερε τῷ θεῷ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε. Διατὶ οὖν ἡ μὲν θυσία τοῦ Κάϊν ἀπρόσδεκτος, ἡ δὲ τοῦ Ἄβελ εὐπρόσδεκτος; Μήπως τὰ πρόβατα ἦσαν ἀρεστότερα εἰς τὸν θεὸν ὑπὲρ τοὺς καρπούς; Ἀλλὰ καὶ τὰ πρόβατα καὶ οἱ καρποὶ καὶ τὰ πάντα εἰσὶ τοῦ θεοῦ ποιήματα, καὶ εἰσὶ καλὰ λίαν.
Γεν. 1. 3 « Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε· » καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν ». Μήπως χρείαν εἶχεν ὁ θεὸς τῶν προβάτων μᾶλλον, ἢ τῶν καρπῶν; Ἀλλὰ ποίαν χρείαν ἔχει ἐκεῖνος, οὗ « Ἐν
Ψαλ. 94. 4. » τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ » τὰ ὕψη τῶν ὀρέων ». Ἐκεῖνος, ὅςις ἐποίησε τὴν θάλασσαν, αἱ δὲ χεῖρες αὐτοῦ τὴν ξηρὰν ἔπλασαν; Τίς οὖν ὁ λόγος ταύτης τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀποστροφῆς; Τοῦ Ἄβελ ἡ θυσία εἶχε τὸ ἅλας τῆς διακρίσεως, ἡ δὲ θυσία τοῦ Κάϊν ἦν ἄναλος, ἤγουν ἀδιάκριτος· ὁ
Γεν. 4. 4. Ἄβελ ἐξελέξατο « Ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων » τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ςεάτων αὐτῶν », τουτέστι τὰ ἐκλεκτότερα, ὧν εἶχεν· ὁ δὲ Κάϊν λαβὼν ἀδιακρίτως, ὡς ἔτυχε, τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ἐτόλμησε προσαγαγεῖν αὐτοὺς τῷ θεῷ· καὶ οἱ δύω θυσίαν προσέφερον εἰς τὸν θεόν, ἀλλ' ὁ μὲν Ἄβελ μετὰ τῆς πρεπούσης διακρίσεως, ὁ δὲ Κάϊν ἀδιακρίτως. Τοῦτο, ὅπερ λέγω, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Κάϊν ἐλεγκτικῶν λόγων τοῦ θεοῦ. « Οὐκ ἂν ὀρθῶς Αὐτ. 7.
» προσενέγκῃς, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ὀρθῶς » δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες »; Κἂν καλῶς, λέγει, προσέφερες τὴν θυσίαν σου, καθότι πρὸς ἐμὲ αὐτὴν προσήγαγες, ὅμως ἥμαρτες, καθότι οὐ διέκρινας, ὁποῖα ἦσαν τὰ προσφερόμενα· ὀρθὸν τὸ δῶρόν σου, ὡς πρὸς ἐμὲ προσφερόμενον· ἀλλ' ἀδιάκριτον, καθὸ οὐκ ἐκλελεγμένον· διὰ τοῦτο οὐ δέχομαι αὐτό, ἀλλ' ἐπιστρέφω σοι τοῦτο εἰς τὰ ὀπίσω, ἔστω τὸ δῶρόν σου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου. « Πρός σε Αὐτ.
» ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ ».

Παράδειγμα τοῦτο φοβερὸν διὰ τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης· δῶρόν ἐστιν ἡ ἐλεημοσύνη σου, θυσία ἐστὶν ἡ ἐλεημοσύνη σου, τῷ θεῷ προσφερομένη· ἀλλ' ὅταν ἐλεῇς, οὐ καθὼς προαιρεῖται ἡ καρδία σου, ἀλλὰ καθὼς ἀναγκάζει σε ἡ ἐντροπή σου· ὅταν ἐλεῇς οὐχὶ μετὰ ἱλαρότητος καὶ χαρᾶς, ἀλλὰ μετὰ σκυθρωπότητος καὶ λύπης, τότε, κἂν ὀρθῶς προσφέρῃς, ἐπειδὴ ὅμως οὐκ ὀρθῶς διέλεις, ἤγουν οὐ διακρίνεις καλῶς τὰς περὶ τῆς ἐλεημοσύνης παραγγελίας τοῦ θεοῦ, ἁμαρτάνεις. Ἐλεημοσύνη ἐστὶν ἀληθῶς ἡ ἐλεημοσύνη σου, εἰς τὸν θεὸν ἀναφερο-

μένη· πλὴν ἐπειδὴ οὐ διέκρινας, ὅτι ὁ παντέλειος θεὸς ἐπιβλέπει εἰς τὴν προαίρεσίν σου, ἐπειδὴ οὐ προσέφερες αὐτὴν αὐτοπροαιρέτως, ἀλλ' ἀναγκαστικῶς, ἐπειδὴ οὐ προσέφερες αὐτὴν μετὰ ἱλαρότητος καὶ εὐθυμίας, ἀλλὰ μετὰ ςενοχωρίας καὶ λύπης, διὰ τοῦτο ἥμαρτες, διὰ τοῦτο λέγει καὶ πρός σε ὁ θεός, καθὼς καὶ πρὸς τὸν Κάϊν εἶπε· « Πρός σε ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ καὶ σὺ « ἄρξεις αὐτοῦ ». Αὐτ.

Ἀδελφοί μου χριστιανοί, τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, ὅταν οὐ καλῶς γίνηται· τὸ καλὸν τῆς ἐλεημοσύνης τότε ὑπερβαίνει πάντα τὰ καλά, ὅταν πράττωμεν αὐτὸ καλῶς, ἤγουν καθὼς θέλει ὁ θεός. Προσέχετε οὖν, καὶ ἔχετε πάντοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου· προσέχετε, ὅταν ποιῆτε ἐλεημοσύνην, ἵνα πρῶτον ἡ καρδία ὑμῶν εὐσπλαγχνισθῇ τὸν πτωχόν, καὶ προαιρεθῇ παρηγορῆσαι αὐτόν, ἔπειτα δέ, ἵνα μετὰ πάσης ἱλαρότητος καὶ χαρᾶς ἁπλώσαντες τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἁγιάσητε αὐτὰς διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων ὑμῖν ἀγαθῶν. Ἡ ἐλεημοσύνη, ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τῆς εὐσπλαγχνικῆς προαιρέσεως καὶ τοῦ ἐλέους τῆς καρδίας, καὶ περιχαρῶς τίθεται εἰς τῶν πτωχῶν τὰς χεῖρας, ἐστὶ θυμίαμα ἐκλεκτόν, καὶ θυσία ὁλόκαυτος, ἀναβαίνουσα εἰς τὸν θρόνον τοῦ ὑψίστου· αὐτή ἐστι λουτρόν, καθαρίζον πάσας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος, εἰπών· » Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ Λουκ. 11. 41.
» ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔσται ». Αὐτή ἐστιν ἡ πηγή, ἐξ ἧς ἀναβλύζουσι πάντα τὰ ἀγαθά· αὐτή ἐστιν ἡ κλείς, ἡ ἀνοίγουσα τοῦ παραδείσου τὴν θύραν· ὅμως ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα ἐλεῇ « Ἕκαστος καθὼς προαι- 2. Κορ. 9. 7.
» ρεῖται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγ» κης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΝΝΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

2. Κορ. 11. 13. Ἄνδρες ἦσαν οἱ ψευδαπόςολοι, οἵτινες ἐσχηματίζοντο καὶ ὑπεκρίνοντο, ὅτι ἦσαν ἀπόςολοι τοῦ Χριςοῦ, ἵνα κηρύττοντες τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν, σπείρωσι δολίως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιςῶν τὰ πονηρὰ ζιζάνια τῶν διεστραμμένων αὐτῶν δογμάτων. Γινώσκοντες δέ, ὅτι, ἐὰν καταργήσωσι τὴν περὶ τοῦ Παύλου ὑπόληψιν καὶ τὸ σέβας τῶν πιςῶν

εὐοδοῦται τὸ διεφθαρμένον αὐτῶν κήρυγμα, καὶ ἐξαλείφονται τῆς ἀληθείας τὰ σπέρματα, τὰ ὑπ' αὐτοῦ σπαρέντα, ἔῤῥαπτον κατ' αὐτοῦ πᾶν εἶδος κατηγορίας τε καὶ συκοφαντίας, ἀγωνιζόμενοι καταπεῖσαι πάντας, ὅτι οὐκ ἔςιν ἀπόςολος τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ἀλλ' ἀπατεὼν καὶ πλάνος. Ἐπειδὴ δὲ κατενόησεν ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ Παῦλος, ὅτι ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα ἀπαντήσας εἰς τὰς κατηγορίας αὐτῶν, ἀποδείξῃ, ὅτι ἐςὶν ἀληθινὸς ἀπόςολος, ὅπως μὴ ἀπατηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν οἱ πιςεύσαντες, καὶ ἀθετήσαντες τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, ςερηθῶσι τῆς αἰωνίου σωτηρίας· καὶ ἐγνώρισεν, ὅτι ἡ σύστασις αὐτοῦ ἐγίνετο σύςασις καὶ ςήριγμα τῆς ἀληθινῆς πίςεως· διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη, καὶ
2. Κορ. 11. 21. μὴ θέλων, περιγράψαι πρὸς τοὺς Κορινθίους, ὅπου οἱ ψευδαπόςολοι ἐδίδασκον, καὶ τὸ γένος, καὶ τοὺς προγόνους, καὶ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τοὺς κόπους, καὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ τοὺς διωγμοὺς, καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ παθήματα. Ἵνα δὲ ἐξ ὁλοκλήρου πληροφορήσῃ αὐτοὺς περὶ τῶν κατ' αὐτὸν, ἠναγκάσθη φανερῶσαι καὶ τὰ θαυμασιώτατα αὐτοῦ χαρίσματα, ἤγουν τὰς ἀποκαλύψεις, ἐξόχως δὲ τὴν ὀπτασίαν, ἣν εἶδε μὲν πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, ἔκρυψε δὲ ἕως τότε καὶ ἐσιώπησεν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἔπαινοι αὐτοῦ ἦσαν καὶ ἐγκώμια, διὰ τοῦτο μετὰ τοσαύτης σοφίας καὶ ταπεινοφροσύνης συνέμιξε καὶ συνεκέρασε τὴν τούτων διήγησιν, ὥςε, κἂν φαίνηται, ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖ, πᾶς ὅμως, ὁ ταῦτα ἀκούων, θαυμάζει, καὶ οὐ μόνον πείθεται, ὅτι οὐκ εἰσὶ περιαυτολογίας λόγια, ἀλλὰ καὶ τιτρώσκεται ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τῆς γλυκύτητος τοῦ θείου ἔρωτος. Ἐὰν προσηλώσητε τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων λόγων τῆς ἐπιςολῆς αὐτοῦ, λαμβάνετε περὶ τούτου τελείαν τὴν πληροφορίαν.

Ἀδελφοὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. 1. Κορ. 11. 31.

Ἐπειδὴ καὶ πρότερον διηγήθη, καὶ πάλιν ἔμελλε διηγηθῆναι πράγματα μεγάλα καὶ δυσκολοπίςευτα, ἐξόχως τὴν ὀπτασίαν αὐτοῦ, φοβούμενος, μήπως οἱ ταῦτα ἀκούοντες, οὐ πιςεύσωσιν αὐτῷ, ἐπικαλεῖται μάρτυρα τὸν θεὸν, ὅςις τὰ πάντα εἰδὼς, ἐγίνωσκε καὶ τοῦτο, ἤγουν τὸ, ὅτι οὐ ψεύδεται, ἀλλὰ λέγει ἀλήθειαν. Θεὸν δὲ εἶπε καὶ πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς καὶ ἄνθρωπος ἐςὶ τέλειος, καὶ θεὸς τέλειος· καὶ καθὸ μὲν ἄνθρωπος, θεὸς αὐτοῦ ἐςὶν ὁ θεὸς, καθὼς καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· καθὸ δὲ θεὸς, πατὴρ αὐτοῦ ἐςὶν ὁ θεὸς, ὡς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων αὐτὸν γεννήσας. Βλέπε δὲ, μετὰ πόσης εὐλαβείας ἐπεκαλέσατο μάρτυρα τὸν θεόν· ἐπειδὴ ἐξεφώνησε τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα, εἶπεν εὐθὺς, «Ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς «αἰῶνας». Ὁ θεὸς, λέγει, ὅςις ἐςὶν αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας· τοιουτοτρόπως δὲ προετοιμάσας τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων, ἵνα πιςεύσωσιν εἰς

τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἄρχεται τῆς διηγήσεως οὕτως.

2. Κορ. 11 32. Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέ-
τα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δα-
μασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων.
33. Καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχα-
λάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυ-
γον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Βασιλεὺς ἦν ὁ Ἀρέτας τῆς Ἀραβίας, καὶ πενθερὸς τοῦ Ἡρώδου Ἀντίπα τοῦ τετράρχου· ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ Συροφοινίκη, ἡ μητρόπολιν ἔχουσα τὴν Δαμασκόν, ὑπέκειτο εἰς τὴν Ἀραβίαν, διὰ τοῦτο ὁ Ἀρέτας ἔστελλεν εἰς τὴν Δαμασκὸν ἄρχοντα τοῦ ἔθνους ἐκείνου καὶ διοικητήν· τοῦτον δὲ τὸν ἄρχοντα ὠνόμαζον ἐθνάρχην. Αὐτὸς οὖν ὁ ἐθνάρχης ἔβαλλε φύλακας εἰς τὴν πόλιν τῆς Δαμασκοῦ, θέλων πιάσαι τὸν Παῦλον· ὅςις τεθεὶς ἐν σαργάνῃ, ἤγουν ἔνδον σπυρίδος, ἢ καλάθου, ἢ δεθεὶς σχοινίῳ (ταῦτα τὰ τρία σημαινόμενα ἔχει ἡ σαργάνη), κατεβιβάσθη διὰ τῆς θυρίδος, τῆς ἐν τῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ οὕτως ἐξέφυγε τοῦ ἐθνάρχου τὰς χεῖρας, ἤγουν ἐσώθη τοῦ θανατηφόρου κινδύνου. Ταῦτα μετὰ συντομίας διηγήθη ὁ Παῦλος, σιωπήσας καὶ τό, πότε συνέβη εἰς αὐτὸν οὗτος ὁ κίνδυνος, καὶ τό, διὰ τί ἐζήτει πιάσαι αὐτὸν ὁ ἐθνάρχης, καὶ τίνες ἦσαν οἱ διὰ τῆς σαργάνης αὐτὸν καταβιβάσαντες· ἱστόρησε δὲ ταῦτα ὁ θεηγόρος Λουκᾶς. Ἐκ δὲ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι, ὅταν ὁ Παῦλος ἐλθὼν εἰς τὴν Δαμασκόν, καὶ βαπτισθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου, ἐκήρυττε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν υἱὸν θεοῦ, καὶ ἐπεστόμιζε τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους, τότε αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο φονεῦσαι αὐτόν· καὶ παρετήρουν μὲν αὐτοὶ τὰς θύρας τῆς πόλεως ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ἔπεισαν δέ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Παύλου, καὶ τὸν ἐθνάρχην, ἵνα στήσῃ φύλακας εἰς τὰς θύρας τῆς πόλεως, ὅπως πιάσας τὸν Παῦλον, παραδῷ αὐτὸν εἰς θάνατον· οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ φυγαδεύσαντες αὐτὸν διὰ τῆς σαργάνης, ἐλύτρωσαν τοῦ κινδύνου. Τίνα δὲ σκοπὸν εἶχεν ὁ Παῦλος, τοῦτο τὸ συμβὰν διηγούμενος; Ἐπειδὴ προλαβὼν ἱστόρησε γενικῶς τὰ παθήματα καὶ τοὺς κινδύνους αὐτοῦ, εἰπών· « Κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις »· διηγήθη εἰδικώτερον ἕνα τῶν κινδύνων αὐτοῦ, ἵνα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πιστώσῃ τοὺς ἀκούοντας. Σὺ δὲ σημείωσον, ὅτι, ἐπειδὴ εὗρε τρόπον τοῦ φυγεῖν τὸν κίνδυνον, ἔφυγεν αὐτὸν κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, ὅστις εἶπεν· « Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην ». Ἄκουσον δὲ καὶ τὸ πῶς προοιμιάζει, μέλλων δηλοποιῆσαι τὴν ὀπτασίαν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν, ἣν ὁ θεὸς εἰς αὐτὸν ἀπεκάλυψε.

Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· 2. Κορ. 12 1.

Ἰωσ. ἐ 18. περὶ ἰουδ. Ἀρχ.

Ἰουστῖν. ἐν διαλ. κατὰ Τρυφ. καὶ Τερτυλ. ἐν Κεφ. 3. κατὰ Μάρκ.

Πραξ. 9. 24, 25.

2. Κορ. 11 26.

Ματθ. 10. 23.

ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου.

Ἀληθῶς ἡ καύχησις οὐ συμφέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ αὐτή ἐστι καρπὸς τῆς ὑπερηφανείας· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ συμφέρει, διὰ τί ὁ Παῦλος ἐκαυχήθη, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ὀπτασίας καὶ τὰς ἀποκαλύψεις αὐτοῦ καθιστορήσας; Διαφέρει καύχησις καυχήσεως, καθὼς διαφέρει καὶ προσευχὴ προσευχῆς, καὶ ἐλεημοσύνη ἐλεημοσύνης, καὶ νηστεία νηστείας· ἐὰν προσεύχωμαι, ἢ ἐλεῶ, ἢ νηστεύω δι' ἀγάπην θεοῦ, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ νηστεία ὠφελοῦσι τὴν ψυχήν μου· ἐὰν δὲ ταῦτα ποιῶ, ἵνα δοξασθῶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν λαμβάνω ὠφέλειαν. Ταῦτα ἐκπεφασμένως ἐδίδαξεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὅτε ἐλάλησε περὶ ἐλεημοσύνης καὶ προσευ-

Ματθ. 6. 2, 5. 16,

χῆς καὶ νηστείας. Ταῦτα δὲ ἁρμόζουσι καὶ εἰς τὴν καύχησιν· ὅστις καυχᾶται, ἵνα δοξασθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνον ἡ καύχησις οὐ συμφέρει, διότι ἐστὶ φιλοδοξία καὶ ὑπερηφάνεια· περὶ ταύτης δὲ τῆς καυχήσεως ἔλεγεν ὁ Παῦλος· « Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι »· Ὅστις δὲ καυχᾶται, ἵνα ὠφελήσῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἐκεῖνον ἡ καύχησις ὠφελεῖ, ἐπειδή ἐστιν ἀγάπη τοῦ πλησίον· τοιαύτη δὲ ἦν τοῦ Παύλου ἡ καύχησις, ἡ ἀγάπη δηλονότι τοῦ πλησίον. Οἱ ψευδαπόστολοι μυρίας πλέκοντες κατὰ τοῦ Παύλου κατηγορίας, ἐσμίκρυνον τὴν δύναμιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, τῆς ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένης· ὅθεν αὐτὸς διηγούμενος τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις αὐτοῦ, ἐξουδένει μὲν τὰς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας, ηὔξανε δὲ τὴν ὑπόληψιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ θεραπεύων τὴν πλάνην τῶν ὑπὸ τῶν ψευδαποστόλων διαφθαρέντων, ἐστήριζεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Καὶ τότε δὲ, καὶ τὴν σήμερον, καὶ ἕως τῆς συντελείας ὠφελοῦνται πάντες οἱ εὐσεβεῖς, οἱ ἀκούοντες τὰ κατορθώματα καὶ τὰ θεῖα τοῦ Παύλου χαρίσματα. Βλέπε δὲ, ὅτι εἰπών· « Ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου »· ἐφανέρωσεν, ὅτι οὐ μόνον μίαν ὀπτασίαν εἶδε καὶ ἀποκάλυψιν, αὐτὴν δηλονότι, ἣν καθιστόρησεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς, ὡς ἐβεβαίωσε καὶ διὰ τούτου τοῦ λόγου· « Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύ- 2. Κορ. 12 7. Θεοφύλ. Αὐτ.
ψεων ». Ἔχει δὲ ἡ ἀποκάλυψις περισσότερόν τι τῆς ὀπτασίας· διὰ μὲν τῆς ὀπτασίας βλέπουσι μόνον οἱ ἅγιοι τὰ παριστάμενα αὐτοῖς· ἢ τὸν παλαιὸν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ θρόνου καθήμενον, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ προφήτης Δανιήλ, ἢ « Τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳ- Δαν. 7. 9.
γμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ », ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος, ἢ ἄλλα ὅμοια· διὰ δὲ τῆς ἀποκαλύψεως οὐ μόνον βλέπουσι τὰ παριστάμενα, ἀλλὰ καὶ μανθάνουσι τὰ ἀγνοούμενα. Τοιαύτη ἦν ἡ ἀποκάλυψις, ἣν εἶδεν ὁ Ἡσαΐας, « Τοῦ ἐνιαυτοῦ οὗ ἀπέθανεν « Ὀζίας ὁ βασιλεύς »· διότι δι' αὐτῆς ἔμαθε τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἣν λαμβάνομεν

διὰ τῆς μεταλήψεως τῆς θείας εὐχαριστίας· τοιαύτη καὶ ἡ ἀποκάλυψις, ἣν εἶδεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης « Ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ », δι' ἧς ἔμαθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι. Ἀποκάλυψις δὲ φαίνεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Παύλου
2. Κορ. 12. 4. ἱστορουμένη, καθότι δι' αὐτῆς « Ἤκουσεν » ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λα» λῆσαι ». Ἄρχεται δὲ τῆς περὶ αὐτῆς διηγήσεως οὕτως·

2. Κορ. 12. 2. Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν·) ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.

Ὁ Παῦλος ἡρπάγη ἕως τρίτου οὐρανοῦ, αὐτὸς ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, αὐτὸς ἤκουσε τὰ ἄρρητα ῥήματα, ὡς ἐπιβεβαιοῦσι ταῦτα
Αὐτ. 1. τὰ προειρημένα ὑπ' αὐτοῦ λόγια· « Καυχᾶσθαι » δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτα» σίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου ». Μετεσχημάτισε δὲ τὸν λόγον εἰς τρίτον πρόσωπον, ὥσπερ ἂν εἰ ἄλλος τις ἦν ὁ ἁρπαγείς, ἵνα ὁ λόγος αὐτοῦ μηδὲ ἴχνος ἔχῃ ὑπερηφανείας. « Οἶδα, » λέγει, ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ », ἤγουν ἄνθρωπον, πιστεύοντα εἰς τὸν Χριστόν, ἢ ἄνθρωπον, ὅστις τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ ἡρπάγη ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Εἰπὼν δὲ, ὅτι πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων οἶδε τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἁρπαγέντα, ἐφανέρωσεν, ὅτι δεκατέσσαρα ἔτη ἐσιώπησε ταύτην τὴν ἀποκάλυψιν, τότε δὲ μόνον ἐκοινολόγησεν αὐτὴν, ὅτε ἐγνώρισεν, ὅτι δι' αὐτῆς δύναται ἐλευθερῶσαι τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῆς τῶν ψευδαποστόλων πλάνης. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τρεῖς οὐρανοὺς ἀναφέρει ἡ θεία γραφή· τὸν οὐρανὸν, ἐν ᾧ ἵπτανται τὰ πετεινὰ, διότι
λέγει· « Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ». Οὗτος δὲ Ψαλ. 8. 8.
ὁ οὐρανός ἐστιν ὁ ἀὴρ, εἴτουν ἡ καλουμένη ἀτμοσφαῖρα· τὸν οὐρανὸν τὸν καλούμενον
στερέωμα, τὸ « Διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδα- Γεν. 1. 6.
» τος καὶ ὕδατος », ἤγουν τὸ διαχωρίζον τὸ ὕδωρ τὸ ὑλικὸν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀΰλου, τουτέστι τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων· διότι καὶ τὸ στερέωμα ὠνόμασεν ὁ θεὸς οὐρα-
νόν. « Καὶ ἐκάλεσε, λέγει, ὁ θεὸς τὸ στερέωμα Αὐτ. 8.
» οὐρανόν ». Καὶ τὸν τρίτον οὐρανὸν, ὅστις ἐστὶν ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ᾧ κατοικεῖ
ὁ θεὸς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ, λέγων· « Ψά- Ψαλ. 67. 33.
» λατε τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐ-
» ρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς. Ὁ οὐ- Ψαλ. 113. 24.
» ρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν » ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ». Κἂν δὲ τὸ « Ἕως τρίτου οὐρανοῦ » σημαίνῃ κατὰ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ὅτι ὁ Παῦλος οὐκ εἰσέβη εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν, ἀλλ' ἔστη εἰς τοῦ τρίτου οὐρανοῦ τὰ μεθόρια· ἐ-
πειδὴ ὅμως κατωτέρω λέγει, « Ὅτι ἡρπά- 2. Κορ. 12. 4.
» γη εἰς τὸν παράδεισον » ἤγουν εἰς τὸν τόπον τῆς θείας δόξης, πιθανὸν φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ, « Ἕως τρίτου οὐρανοῦ », τὸν αὐτὸν σημαίνει τόπον. Ἡρπάγη δὲ, εἶπε, καὶ οὐχὶ ἀνέβη, ἵνα καὶ τὸ ταχὺ καὶ παράδοξον φανερώσῃ τῆς εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀναβάσεως. « Ἀλλ' ἆρά γε » « Ἐν σώματι », τουτέστιν ἡ ψυχὴ σὺν τῷ σώματι αὐτοῦ

ἡρπάγη, « ἐκτὸς ἢ τοῦ σώματος », ἤγουν μόνη ἡ ψυχὴ, τὸ δὲ σῶμα ἔμεινεν εἰς τὴν γῆν; Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ὡμολόγησεν, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς, ἀλλὰ μόνος ὁ θεὸς τοῦτο οἶδε, πῶς ἡμεῖς δυνάμεθα τοῦτο μαθεῖν, ἑπομένως περιττὸν τὸ περὶ τούτου ἐξετάζειν· τοῦτο δὲ οἴδαμεν, ὅτι παρὰ τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ δυνατά εἰσιν ἐπίσης καὶ τὰ δύω.

2. Κορ. 12. 3. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν·) Ὅ-
4. 9. τι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.

Τὰ αὐτὰ καὶ πρὸ τούτων εἶπεν· ἐπανέλαβε δὲ τὰ αὐτὰ, ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ τὴν τούτων
Γεν. 2. 8. ἀλήθειαν. Ἀκούων δὲ « Ὅτι ἡρπάγη » εἰς τὸν παράδεισον », μὴ νομίσῃς, ὅτι περὶ τοῦ ἐπιγείου παραδείσου λαλεῖ, ὅπου ὁ » θεὸς ἔθετο τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε ». Διότι « ὁ θεὸς ἐφύτευσε τὸν παράδεισον » οὐκ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς γῆς, « ἐν
2. Κορ. 12. 2. » Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς ». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἶπεν. Ὅτι ἡρπάγη ἕως τρίτου οὐρανοῦ, οὐδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχει ὁ λόγος αὐτοῦ, ἐὰν νοήσωμεν, ὅτι ἐκεῖθεν, ἤγουν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡρπάγη πάλιν εἰς τὴν γῆν, ὅπου ὁ παράδεισος, ἐκεῖ δὲ, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἤκουσε τὰ ἄῤῥητα ῥήματα. Τί οὖν ἐσήμαινεν ὁ Παῦλος, εἰπών· « Ὅ» τι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον », τὸν τόπον ἐσήμανεν, ἐν ᾧ κατοικεῖ καὶ κατ' ἐξοχὴν δοξάζεται ὁ θεὸς, καθὼς καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅταν εἶπε πρὸς τὸν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον ληστήν. « Ἀμὴν λέγω σοι, σή- Λουκ. 23. 43.
» μερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ ». Ἐκεῖ οὖν εἰς τὰ ἀγαπητὰ σκηνώματα τοῦ Κυρίου ἡρπάγη ὁ Παῦλος, καὶ ἐκεῖ ἤκουσε τὰ ἄῤῥητα ῥήματα. Ἀλλὰ ποῖα ἄρά γε ἦσαν τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ἄρά γε οἱ λατρευτικοὶ καὶ παναρμόνιοι ὕμνοι τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων; ἄρά γε αἱ εὐχαριστήριοι καὶ μελῳδικαὶ δοξολογίαι τῶν πνευμάτων, τῶν ἀπ' αἰῶνος δικαίων καὶ ἁγίων, ἄρά γε αἱ ἀποκαλύψεις καὶ ἑρμηνεῖαι τῶν ἀκαταλήπτων τοῦ θεοῦ μυστηρίων; Ἀλλὰ τίς δύναται εἰπεῖν ποῖα, ὅταν αὐτὸς ὁ Παῦλος, ὁ ταῦτα ἀκούσας, ἐμαρτύρησεν, ὅτι εἰσὶν ἄῤῥητα, ἤγουν ἄλεκτα καὶ ἀνέκφραστα; τίς δύναται λαλῆσαι περὶ αὐτῶν, ὅταν αὐτὸς ὡμολόγησεν, ὅτι ἄνθρωπος οὐ δύναται λαλῆσαι περὶ αὐτῶν; « Ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι ».

Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· 2. Κορ. 12. 5.
ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰμὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.

Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου, λέγει, τοῦ καταξιωθέντος ἀναβῆναι ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἀκοῦσαι ἄῤῥητα ῥήματα, ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἐγὼ καυχήσομαι· ἀλλὰ ἄλλος μὲν ἔλαβε τὴν χάριν ταύτην, αὐτὸς δὲ ἔμελλε καυχηθῆναι; Ποῖον λόγον ἔχει τοῦτο; Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι αὐτὸς, καὶ οὐχὶ ἄλλ

ἠξιώθη τῶν τοιούτων μεγάλων τοῦ θεοῦ χαρισμάτων, ὑπὲρ ὧν ἔμελλε καυχηθῆναι· ταπεινοφρονῶν δὲ ὁ τρισμακάριος, μετεμόρφωσε τὸν λόγον εἰς ἄλλο πρόσωπον· διότι ἀληθῶς πολλὴν ἐπίδειξιν καὶ ὑπερηφανείας ἔμφασιν εἶχεν ὁ λόγος αὐτοῦ, ἐὰν ἔλεγεν· ἐγὼ ἡρπάγην ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ἐγὼ ἡρπάγην εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσα ἄῤῥητα ῥήματα, ὅθεν ὑπὲρ τούτου καυχῶμαι. Διὰ τοῦτο οὖν μετασχηματίσας τὸν λόγον εἰς τρίτον πρόσωπον, συνέτριψε τὴν δύναμιν τῆς ἐπιδείξεως καὶ τῆς ἐπάρσεως, καθὼς καὶ ὁ ἐπιστήθιος Ἰωάννης, ὅταν εἶ-
Ἰωάν. 21. 20. πεν· « Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος, βλέπει τὸν » μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ » στῆθος αὐτοῦ ». Ἀλλὰ διὰ τί λέγει, ὅτι ὑπὲρ ἑαυτοῦ οὐ καυχήσεται, εἰμὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις αὐτοῦ « Ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυ» χήσομαι, εἰμὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου »; Ποῖαί εἰσιν αἱ ἀσθένειαι ὑπὲρ, ὧν καυχήσεται; καὶ διατί ἔμελλε καυχᾶσθαι ἐν αὐταῖς; Ἀσθένειαι μέν εἰσιν αἱ ἀδυναμίαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διότι ἀδύνατός ἐστι τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς κατορθώματα, καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν δύναται ποιῆσαι χωρὶς τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας. « Χω-
Ἰωάν. 15. 5. » ρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν ». Διὰ ποῖον δὲ λόγον ἔμελλε καυχᾶσθαι ἐν αὐ-
2. Κορ. 12. 9. ταῖς, ἐφανέρωσε, λέγων. « Ἥδιστα οὖν μᾶλ» λον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, » ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ » Χριστοῦ ». Εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ταπεινοφρόνως καυχώμενος κηρύττει τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν αὐτοῦ, ἔρχεται τοῦ Χριστοῦ ἡ δύναμις, καὶ ἐν αὐτῷ ἐνοικοῦσα, ἐργάζεται δι' αὐτοῦ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα· διὰ τοῦτο οὖν ἔμελλε καυχᾶσθαι ὁ Παῦλος ἐν ταῖς ἀσθενείαις τῆς φύσεως, ἵνα δηλονότι κατασκηνώσῃ ἐπ' αὐτὸν τοῦ Ἰησοῦ ἡ δύναμις.

Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ, μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. 2. Κορ. 12. 6.

Ἀνάγει τὸν λόγον εἰς τὰς ἀποκαλύψεις· σὺ δὲ σημείωσον, ὅτι τὸ, « Ἐὰν θελήσω καυ» χήσασθαι » δηλωτικόν ἐστιν, ὅτι ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ οὐκ ἐκαυχᾶτο ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀνωτέρω οὐκ εἶπεν, ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἐκαυχήθην, ἢ καυχῶμαι, ἀλλὰ καυχήσομαι, ἤγουν μέλλω καυχηθῆναι, ἐὰν θελήσω· καὶ ὅστις μὲν καυχᾶται ἐπὶ ψεύδεσιν, ἤγουν καυχᾶται ἐπὶ πλούτῳ, πτωχὸς ὤν, ἢ ἐπὶ σοφίᾳ, γράμματα μὴ μεμαθηκὼς, ἐκεῖνός ἐστιν ἄφρων καὶ μωρός· ὅστις δὲ καυχᾶται ἐπὶ ἀληθείᾳ, τουτέστι διὰ ὅσα πράγματα τῇ ἀληθείᾳ ἔχει, ἐκεῖνος, καθότι καυχᾶται ὑπὲρ πραγμάτων ἀληθινῶν, οὐκ ἔστι μωρὸς, κἂν οὐ συμφέρῃ αὐτῷ ἡ καύχησις. Ἐὰν οὖν ὁ Παῦλος ἤθελε καυχηθῆναι ὑπὲρ τῶν ἀποκαλύψεων, οὐκ ἦν ἄφρων, καθότι ἐκαυχᾶτο ὑπὲρ ἀληθινῶν πραγμάτων· οὐκ ἐκαυχᾶτο ὅμως, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο, μήπως οἱ ἀκούοντες

τὰ περὶ τῶν ἀποκαλύψεων αὐτοῦ διηγήματα, νομίσωσιν αὐτὸν ἀνώτερον ἀνθρώπου, καὶ θελήσωσι θεοποιῆσαι αὐτόν, καθὼς οἱ
Πραξ. 14. 18. ἐν Λύστροις, ὅτι ἐθεράπευσε τὸν ἐκ κοιλίας μητρὸς χωλόν.

2. Κορ. 12. 7. Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι.

Ἀκούεις; Τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, λέγει· ἡ δὲ ὑπερβολὴ νοεῖται ἢ κατὰ τὸν ἀριθμόν, ἤγουν τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀποκαλύψεων, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος, τουτέστι κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀποκαλυπτομένων πραγμάτων, ἢ καὶ κατὰ τὰ δύω ὁμοῦ· ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἀποκαλύψεων
Πραξ. 9. 3. γνωσταί εἰσιν αἱ ἑξῆς. Ἡ ὅρασις, ἣν εἶδεν ὁ Παῦλος, ὅτε ἐπορεύετο εἰς τὴν Δαμασκόν·
Πραξ. 16. 9. « Τὸ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς », ὅτε κατέβη εἰς
Πραξ. 18. 9. τὴν Τρωάδα· Ἡ ὀπτασία τοῦ Κυρίου. « Δι' » ὁράματος ἐν νυκτὶ », ὅτε διέτριβεν εἰς τὴν
Πραξ. 20. 23. Κόρινθον. Ἡ ὀπτασία τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἡ διαμαρτυρήσασα, ὅτι περιμένουσιν
Πραξ. 22. 17. αὐτὸν δεσμὰ καὶ θλίψεις. Ἡ ἀποκάλυψις, ὅτε προσηύχετο ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐγένετο ἐν
Πραξ. 23. 11. ἐκστάσει. Ἡ ὀπτασία τοῦ Κυρίου, ὅστις ἐθάῤῥυνεν αὐτὸν κατὰ τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἑτοιμασθέντας κατ' αὐτοῦ θανατη-
Πραξ. 27. 23. φόρους κινδύνους. Ἡ ὅρασις τοῦ ἀγγέλου, ὅτε ἐκινδύνευεν ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνάβασις αὐτοῦ καὶ τῶν ἀῤῥήτων ῥημάτων ἡ ἀκρόασις. Περὶ δὲ τοῦ σκόλοπος τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ ἀγγέλου σατᾶν τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι διὰ τούτων τῶν ὀνομάτων ἐφανέρωσε τὴν ὠταλγίαν ἢ τὴν κεφαλαλγίαν, τὴν ὑπὸ συνεργείας τοῦ δαίμονος προξενουμένην αὐτῷ. Ἀλλ' οὗτοι οὐδεμίαν ἔχουσι περὶ τούτου ἀπόδειξιν. (Τερτυλ. περὶ Σεμνότ. καὶ Ἱερων. ἐν κ. 4. τῆς πρὸς Γαλ. Κυπρ. περὶ θνητ. Θεοφύλ. αὐτ. Θεοδώρητ. αὐτ.) Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ σκόλοψ καὶ ὁ ἄγγελος σατᾶν δηλοῦσι τὰ πολλὰ καὶ βαρέα τοῦ σώματος βασανιστήρια· ἄλλοι, τὰς ἀσθενείας· ἄλλοι, τοὺς πειρασμούς, τὰς ὕβρεις, τὰς ἀνάγκας, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπαναστάσεις. Ἀλλ' οὗτοι διερμηνεύουσι γενικῶς καὶ πληθυντικῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰδικῶς καὶ ἑνικῶς εἰρημένα. Ἄλλοι τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν λογίζονται σκόλοπα καὶ ἄγγελον σατᾶν. (Αὐγους. λ. 2. εἰς τὸν 58. Ψαλ. καὶ β. 3. κ. 7. κατὰ τῆς 2 ἐπις. Πελαγ. καὶ Ἱερων. πρὸς Εὐστοχ. περὶ φυλακ. τῆς παρθεν.) Ἀλλ' οὗτοι πρῶτον μὲν ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου· διότι ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι σκόλοψ τῆς σαρκὸς καὶ ὁ ἄγγελος σατᾶν ἐδόθη αὐτῷ, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται, ἤγουν ἵνα μὴ ὑπερηφανεύηται. Ἐὰν οὖν ὁ σκόλοψ τῆς σαρκὸς καὶ ὁ ἄγγελος σατᾶν σημαίνωσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός, φανερόν ἐστιν, ὅτι ὁ θεὸς ἐθεράπευσε τὸ πάθος διὰ τοῦ πάθους, τὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα δι' ἄλλου ἁμαρτήματος. Τίς δὲ οὐ βλέπει, πόσον ἄτοπον καὶ παράλογόν ἐστι τοῦτο; Δεύτερον δὲ ἐλέγχονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Παύλου, ὅστις μεγαλοφώνως κηρύττει, λέγων· « Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, Γαλ. 2. 20
» ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν » σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ

» θεοῦ ». Πῶς οὖν εἰς τὸν συνεσταυρωμένον τῷ Χριστῷ ἐχώρει ἐπιθυμία σαρκικὴ; πῶς ὁ μὴ ζῶν, ἀλλὰ νεκρὸς κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, ἐκολαφίζετο ὑπ' αὐτῶν; ὅπου κατοικεῖ ὁ Χριστὸς ἡ αὐτοκαθαρότης, ἐκεῖθεν φυγαδεύεται πᾶσα ἀκάθαρτος ἐπιθυμία. Ἀκούσατε ἄλλην ἑρμηνείαν, ἥτις ἔχει βάσιν τὴν γνώμην ἐκείνου τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς, ὅστις περισσότερον πάντων εὐλα-
Ορ. Χρυσ. Αὐτ. βήθη τὸν Παῦλον, καὶ περισσότερον πάντων ἐκοπίασεν, ἵνα κατανοήσῃ καὶ διερμημηνεύσῃ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ. Σκόλοψ ἐστὶ πᾶν ξύλον, ἔχον ὀξύτατον τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων αὐτοῦ· σκόλοψ δὲ λέγεται καὶ ὁ σταυρὸς, τὸ βασανιστικώτατον ὄργανον· σκόλοψ δὲ, εἶπεν ὁ Παῦλος, ἐδόθη μοι, ἵνα φανερώσῃ τὴν ὀξυτάτην καὶ πληκτικωτάτην ὀδύνην· σκόλοψ δὲ τῇ σαρκὶ, εἶπεν, ἵνα δηλοποιήσῃ, ὅτι οὐ μόνον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ ᾐσθάνετο τῆς τοιαύτης ὀδύνης τὴν βάσανον. Σατᾶν δὲ σημαίνει κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον τὸν ἐπίβουλον καὶ ἀντικείμενον· ὅθεν ἄγγελος σατᾶν ἐστιν ὑπηρέτης τοῦ ἐπιβούλου καὶ ἐχθροῦ, ἤγουν τοῦ διαβόλου· ὑπηρέτης δὲ τοῦ διαβόλου γίνεται ὅστις ἐμποδίζει τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου· ἄγγελον οὖν σατᾶν ὠνόμασε πάντα ἄνθρωπον ἐναντιούμενον καὶ ἐμποδίζοντα τὸ σωτήριον κήρυγμα τῆς πίστεως,
2. Τιμ. 4. 14, 15. ἐξόχως δὲ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Χαλκέα, ὅστις πολλὰ κακὰ ἐποίησεν αὐτῷ, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐναντιοῦτο εἰς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· αὐτὸς ἐγίνετο σκόλοψ, ἤγουν ὀδύνη καὶ πόνος καὶ σταυρὸς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐδὲν ἕτερον τοσοῦτον ἐπεθύμει ὁ παμμακάριστος, ὅσον τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πολυπλασιασμὸν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἀπόλαυσις τῶν ποθουμένων ἐπαίρει τὴν καρδίαν, ἡ δὲ τούτων ἀποτυχία ταπεινοῖ τὰ φρονήματα· εὔκολα δὲ εἰς τὸν καιρὸν τῆς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας προχωροῦσιν τῆς ὑπερηφανείας οἱ λογισμοὶ, εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ τῆς δυσυχίας φεύγει πᾶσα ἔπαρσις, καὶ ἔρχεται ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ ταπείνωσις· διὰ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι ἐδόθη αὐτῷ ὁ σκόλοψ, ὁ ἄγγελος σατᾶν, ἵνα κολαφίζῃ αὐτὸν, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται, τὴν ὑπερβολὴν ἀναλογιζόμενος τῶν ἀποκαλύψεων. Ἡ ὑπερβολὴ τῶν ἀποκαλύψεων ἀνεβίβαζε τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς τὰ ὑπερήφανα φρονήματα· ὁ Ἀλέξανδρος ἐμποδίζων τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα καὶ καταθλίβων αὐτὸν, κατεβίβαζε τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τῆς ταπεινοφροσύνης τὰ διανοήματα.

Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον πα- » Κορ. 12 8.
ρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. Καὶ 9.
εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τὴν τρίτην δέησιν εἰσήκουσεν αὐτοῦ ὁ τρισυπόστατος θεὸς, καὶ ἀπεκρίθη

πρὸς αὐτὸν, λέγων· ἀρκετή ἐστι πρὸς βοήθειάν σου κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἡ δοθεῖσά σοι χάρις μου· δι' αὐτῆς λαλεῖς γλώσσας, ἰατρεύεις ἀσθενεῖς, διώκεις δαιμόνια, ἀνιστᾷς νεκρούς· αὐτὴ ἡ χάρις ἀρκεῖ σοι· « Ἀρκεῖ σοι ἡ χά» ρις μου ». Μὴ ζητῇς, ἵνα ἀποστήσω ἀπὸ σοῦ τοὺς διώκτας τῆς πίστεως· ἐὰν οὐδεὶς ἐναντιῆται εἰς τὸ κήρυγμα, σὺ δὲ ὑπάρχῃς ἰσχυρὸς καὶ κραταιὸς ἐν πλούτῳ καὶ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ, οὐδεὶς νομίζει τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως ἔργον τῆς δυνάμεώς μου· ὅσον δὲ σὺ μὲν ὑπάρχεις ἀσθενέστερος, οἱ δὲ διῶκται δυνατώτεροι, ἡ δὲ πίστις ἐφαπλοῦται, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστευόντων πολυπλασιάζεται, τοσοῦτον παῤῥησιάζεται τῆς δυνάμεώς μου ἡ τελειότης. « Ἡ γὰρ » δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται ». Ὅπου φύσεως ἀδυναμία, ἐκεῖ ἐπιλάμπει τῆς δυνάμεώς μου τὸ ὑπερτέλειον κράτος. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ θεόκλητος Παῦλος, οὐ μόνον ἔπαυσε τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐναντίων δέησιν, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἡδονῆς ἐκαυχᾶτο περισσότερον ἐν ταῖς ἀσθενείαις αὐτοῦ. « Ἥδιςα οὖν μᾶλλον » καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου ». Ἐπειδὴ, λέγει, ἐν αὐταῖς ταῖς ἀδυναμίαις μου φανεροῦται ἡ τελειότης τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐγὼ μετὰ μεγίστης ἡδονῆς καυχήσομαι περὶ τοῦ, ὅτι εἰμὶ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος· « Ἵνα ἐπισκηνώσῃ » ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ ». τουτέστιν, ἵνα ἐνδυναμώσῃ με ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀποστολικοῦ μου ἐπαγγέλματος.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΝΝΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὁ πανσέβαστος ἀπόστολος Παῦλος συλλογιζόμενος, ὅτι οἱ μὲν διῶκται τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐμποδίζουσι τὸν πολλυπλασιασμὸν τῆς πίστεως, αὐτὸς δὲ οὐκ ἔχει δύναμιν, ἵνα καταργήσῃ αὐτοὺς, τόσην θλῖψιν ὑπὲρ τούτου ᾐσθάνετο, ὥςε τρὶς παρεκάλεσε τὸν Κύριον, ἵνα ἐλευθερώσῃ αὐτόν « Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρε- 2. Κορ. 12. 8.
» κάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ ». Ὅταν δὲ ἐπληροφορήθη, ὅτι ταῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, καθότι ὅπου ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνατεῖ ἡ φύσις, ἐκεῖ φανεροῦται ἡ τελειότης τῆς θείας δυνάμεως, τότε μετέβαλε τὴν θλῖψιν εἰς ἡδονὴν, τότε μετὰ χαρᾶς ἐκαυ-

χᾶτο, ὅτι ἐστὶν ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος.
Αὐτ. 9. « Ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς
» ἀσθενείαις μου ». Τότε ἀρεσὰ ἐγένοντο εἰς
αὐτὸν πάντα, ὅσα ἔπασχεν ὑπὸ τῶν ἐ-
Αὐτ. 10. χθρῶν τοῦ εὐαγγελίου. « Διὸ εὐδοκῶ, ἔ-
λεγεν, ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγ-
» καις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ
» Χριςοῦ ». Τότε μεγαλοφώνως ἐκήρυττεν,
ὅτι, ὅταν κατὰ φύσιν ἀσθενῆ, τότε κατὰ
χάριν δυνατός ἐστι. « Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ,
» τότε δυνατός εἰμι ». Τί δὲ διδάσκει ἡμᾶς
τοῦτο τὸ ἅγιον τοῦ Παύλου παράδειγμα;
Αὐτὸ, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, διδάσκει,
ποῖόν ἐστι τὸ βάλσαμον, τὸ ἰατρεῦον πᾶ-
σαν θλίψιν καὶ ὀδύνην· πάντες χρείαν ἔ-
χομεν τούτου τοῦ ἐπουρανίου βαλσάμου,
ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐςὶν ἀμέτοχος τῶν ἐν τῷ κό-
σμῳ θλίψεων, πάντες δὲ πυκνὰ πίνομεν τὰ
Ἰωάν. 16. 33. πικρὰ τῶν θλίψεων ποτήρια. « Ἐν τῷ κό-
» σμῳ θλίψιν ἕξετε ». Ἀλλὰ ποῖόν ἐστι τὸ
τοιοῦτον θεραπευτικὸν βάλσαμον; ἐκεῖνό ἐ-
ςιν, ὅπερ μετέβαλε τὸν σκόλοπα τοῦ Παύ-
λου εἰς ἡδονήν. Τί ἐθεράπευσε τὴν ὑπερβο-
λικὴν λύπην τοῦ Παύλου; Οὐδὲν ἄλλο, εἰ-
μὴ ἡ πληροφορία, ὅτι κατὰ θείαν θέλησιν
ἔπασχεν. Ἐὰν οὖν καὶ ἡμεῖς πληροφορη-
θῶμεν, ὅτι πᾶσα δυστυχία καὶ ὀδύνη ἐκ
θεοῦ ἐστιν, αὐτὴ ἡ πληροφορία γίνεται βάλ-
σαμον θεραπευτικὸν πάσης ὀδύνης καὶ θλί-
ψεως.

Ἀλλ' ὅταν ἐγὼ, λέγεις, βλέπω, ὅτι κα-
τήντησα εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, ἐπει-
δὴ οἱ λῃσταὶ ἥρπασαν πάντα τὰ ὑπάρ-
χοντά μου· ἢ ὅτι κατεστάθην ἰδιώτης καὶ
χυδαῖος, ἐπειδὴ οἱ φθονεροὶ ἐστέρησάν με
τῆς ἀξίας μου· ἢ ὅτι ἠσθένησα βαρέως,
ἐπειδὴ ἡ δυσκρασία τοῦ ἀέρος ἔβλαψε τὴν
ὑγείαν μου· τότε πόθεν δύναμαι πληροφο-
ρηθῆναι, ὅτι ἡ θλίψις μου ἐπῆλθέ μοι ἐκ
χειρὸς Κυρίου. Πόθεν; ἐκ τῆς πίστεώς σου·
οὐ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς μετέρχεται ὡς ὄρ-
γανα τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ θελήσεως
καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ στοιχεῖα, κα-
θὼς μετῆλθε τὸν Φαραὼ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ
τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὴν γῆν ἐν τῇ
Αἰγύπτῳ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως; Οὐ
πιςεύεις ὅτι « Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ βασι- Ψαλ. 94. 3. — 5.
» λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· Ὅτι ἐν
» τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ
» τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ εἰσιν. Ὅτι αὐ-
» τοῦ ἐςιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν
» αὐτὴν, καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐ-
» τοῦ ἔπλασαν »; Οὐχ ὁμολογεῖς, ὅτι « Κύ- 1. Βασ. 1. 6. — 8.
» ριος θανατοῖ καὶ ζωογονοῖ, κατάγει εἰς
» ᾅδου καὶ ἀνάγει. Κύριος πτωχίζει καὶ
» πλουτίζει, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ· ἀνιστᾷ
» ἀπὸ τῆς γῆς πένητα, καὶ ἀπὸ κοπρίας
» ἐγείρει πτωχὸν, καθίσαι μετὰ δυναστῶν
» λαοῦ, καὶ θρόνου δόξης κατακληρονομεῖν
» αὐτόν »; Οὐκ ἀκούεις τὸν Κύριόν σου,
ὅςις εἰπών· « Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς Ματθ. 10. 30.
» κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν »· ἐ-
φανέρωσε διὰ τούτου, ὅτι πάντα τὰ
καθ' ἡμᾶς, καὶ αὐτὰ δηλονότι τὰ μικρό-
τατα αὐτὸς διευθύνει, καὶ οἷς οἶδε κρί-
μασι διατάσσει καὶ διορίζει; ἐὰν πισ-
τεύῃς, ὅτι ἐστὶ θεὸς ἀναγκάζεσαι πιστεῦ-
σαι, ὅτι περὶ πάντων προνοεῖ, διότι,

ἐὰν μὴ περὶ πάντων προνοῇ, οὐ προνοεῖ, ἢ καθότι οὐ δύναται, ἢ καθότι οὐ θέλει, τὸ πρῶτόν ἐςιν ἀδυναμία· τὸ δεύτερον, κακία· καὶ τὰ δύω δέ εἰσι πάθη ἀπέχοντα ἀπὸ τῆς ἀπαθεστάτης καὶ παντοδυνάμου καὶ πανυπερτελείου φύσεως τῆς θεότητος περισσότερον, ἢ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς. Βλέπεις οὖν, ὅτι ἐὰν πιστεύῃς, ὅτι ἐστὶ θεός, ἔχεις πληροφορίαν, ὅτι καὶ ἡ συμφορὰ καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ ἀσθένεια, καὶ εἴτι ἄλλο πάσχεις, ἐκ θεοῦ ἐστιν.

Ἐπειδὴ οὖν πάντες οἱ πιςοὶ τοιαύτην ἔχομεν πληροφορίαν, ἀκούσατε πῶς ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης προέρχεται τῶν θλίψεων ἡ παρηγορία. Πολλά εἰσι τοῦ θεοῦ τὰ ὀνόματα, ἐπίσημον δὲ μεταξὺ τούτων καὶ πανένδοξον τὸ ὄνομα πατήρ· τοῦτο τὸ ὄνομα ὡς δηλωτικὸν τῆς ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ, τόσον ἀρεστόν ἐςιν εἰς αὐτόν, ὥςε οὐ μόνον εὐδόκησεν, ἵνα γραφῇ εἰς πάμπολλα μέρη τῶν ἁγίων αὐτοῦ Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ διέταξεν, ἵνα, ὅταν προσευχώμεθα, ὀνομάζωμεν αὐτὸν πατέρα.
Ματθ. 6. 9. « Οὕτος οὖν, εἶπε, προσεύχεσθε ὑμεῖς· » Πάτερ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Ἐπειδὴ οὖν καὶ λέγεται, καὶ ἔστι πατὴρ ἡμῶν ὁ θεός, ἀκόλουθόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ πεμπομένη ἡμῖν τιμωρία πατρική ἐστιν, ἤγουν συμφέρουσα καὶ ὠφέλιμος· διότι ποῖος πατὴρ παιδεύει τὸν υἱὸν αὐτοῦ οὐχ ἵνα ὠφελήσῃ, ἀλλ' ἵνα βλάψῃ αὐτόν; ἐπειδὴ, λέγω, πατήρ ἐστι, καὶ πατὴρ τοσοῦτον φιλότεκνος, ὥστε τόσην ἀγάπην ἔχει πρὸς τὰ τέκνα αὐτοῦ, ὅσην οὐδεὶς ἄλλος· « Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις Ἰωάν. 15. 13.
» τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων » αὐτοῦ »· φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐξ αὐτοῦ παίδευσις ἀγάπη ἐστίν, ἔλεός ἐςι καὶ εὐεργεσία· παιδεύει, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν βλάβην· « Ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ Σοφ. 4. 11.
» σύνεσις αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν » αὐτοῦ ». Παιδεύει, ἵνα διορθώσῃ· « Καὶ ἡ Ἡσ. 50. 5.
παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα· ἐγὼ δὲ » οὐκ ἀπειθῶ, οὐδὲ ἀντιλέγω ». Παιδεύει, ἵνα ἐλεήσῃ, « Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς Ψαλ. 88. 32, 33.
» ἀνομίας αὐτῶν, καὶ ἐν μάστιξι τὰς ἀδι» κίας αὐτῶν· τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ δια» σκεδάσω ἀπ' αὐτῶν ». Παιδεύει, ἵνα δοκιμάσῃ καὶ δοξάσῃ· « Ὡς χρυσὸν ἐν Σοφ. 3. 6.
» χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς » ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς»· Παιδεύει ὀλίγον, ἵνα εὐεργετήσῃ πολύ· « Καὶ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα εὐεργε- Αὐτ. 5.
» τηθήσονται ». Ἐὰν τὸ χρυσίον εἶχεν αἴσθησιν καὶ φωνήν, ἐκραύγαζεν ἀναμφιβόλως, καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν χρυσοχόον· βάλε με εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ φλόγιζέ με· διότι ὅσον μὲ φλογίζεις, τόσον μὲ καθαρίζεις.

Στενοχωρούμεθα ἀληθῶς, ὅταν καταπίνωμεν τὰ ἰατρικά, καὶ ναυτιῶμεν καὶ πάσχωμεν· τρέμωμεν ἀληθῶς καὶ ὀδυνώμεθα, ὅταν ὁ χειροῦργος ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἵνα κόψῃ τὸ σεσηπὸς ἡμῶν μέλος· ὅμως ἐπειδὴ πιστεύομεν, ὅτι αὐτὰ διώκουσι τὸν θάνατον, καὶ φέρουσι τὴν ζωήν, καταπαύουσι τῆς ἀῤῥωστίας τοὺς πόνους, καὶ προξενοῦσι τῆς ὑγείας τὴν ἡδονήν, οὐ μόνον ὑποφέρομεν καὶ τῶν ἰατρικῶν τὴν ἐνό-

χλησιν, καὶ τῆς διατομῆς τοὺς φόβους, ἀλλὰ καὶ ζητοῦμεν αὐτὰ παρὰ τῶν ἰατρῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν αὐτοῖς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ· πολλῷ μᾶλλον ὅςις πεπληροφορημένος ἐςὶν, ὅτι ὁ θεὸς διὰ τῆς συμφορᾶς ἐμποδίζει τὰ βλάπτοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιστρέφει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπωλείας, καὶ ἐπιχέει θεραπευτικὸν ἔλεος ἐπὶ τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ παιδεύει αὐτὸν πρὸς καιρὸν ὀλίγον, ἵνα ἀναπαύσῃ καὶ εὐεργετήσῃ αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἐκεῖνος οὐ μόνον αἰσθάνεται ἐλαφρίαν τῶν πόνων καὶ παρηγορίαν τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καὶ εὐαρεστεῖται καὶ καθηδύνεται ἐν αὐτοῖς, καθὼς ὁ θεόληπτος Παῦλος

Ἡ ἄγνοια τῶν μελλόντων γενέσθαι αὐξάνει τὴν ἐν ταῖς συμφοραῖς θλῖψιν· ἐπειδὴ οὐ βλέπομεν, οὐδὲ γινώσκομεν ὅσα πολλάκις συμβαίνουσιν εἰς τὸν μέλλοντα καιρὸν, διὰ τοῦτο ὑπερβαλλόντως λυπούμεθα, ὅταν πίπτωμεν εἰς συμφορὰς καὶ δυσυχίας. Διὰ τὶ θλίβεσαι τόσον πολλὰ; διότι ἐςερήθης τοῦ πλούτου σου; ἀλλ' ἐὰν ἔβλεπες, ὅτι ὁ πλοῦτός σου ἔμελλε καταποντίσαι σε εἰς ἀσωτείας, αἵτινες ἔφθειρον τὴν ὑγείαν σου, καὶ ἐσμίκρυνον τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἡ λύπη σου ἐξαλείφετο· διότι προέκρινες τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἀῤῥωστίας καὶ τοῦ θανάτου. Διὰ τί λυπεῖσαι; διότι ἐγυμνώθης τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐξουσίας σου; ἀλλ', ἐὰν ἔβλεπες, ὅτι ἡ ἀξία καὶ ἡ ἐξουσία σου ἔμελλον καταχρημνίσαι σε εἰς ἀδικίας καὶ ἁρπαγὰς καὶ καταδυναστείας, ἐξ ὧν περιέπιπτες εἰς τὰς κατακρίσεις καὶ τιμωρίας τῶν πολιτικῶν νόμων, ἡ λύπη μου ἔφευγε· διότι προέκρινες τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῆς αἰσχύνης καὶ τιμωρίας. Διὰ τὶ κλαίεις πικρῶς, διότι ἀπέθανεν ὁ μονογενής σου υἱός, καὶ ἐγκατελείφθης ἄτεκνος; ἀλλ', ἐὰν προέβλεπες, ὅτι ὁ υἱός σου ἔμελλε γενέσθαι φθορεὺς τῶν ὑπαρχόντων σου, ἢ προδότης τῆς τιμῆς σου, ἢ κλέπτης, ἢ λῃστὴς, τότε ἡ λύπη οὐχ εὕρισκε τόπον εἰς τὴν καρδίαν σου· διότι προέκρινες τὴν ἀτεκνίαν μᾶλλον, ἢ τὰ τοσαῦτα κακά. Διατί κραυγάζεις καὶ ὀδύρεσαι, καὶ γογγύζεις; διὰ τοὺς πόνους τῆς ἀσθενείας σου; ἀλλ', ἐὰν προεγνώριζες, πόσα κακὰ ἔμελλε προξενῆσαί σοι ἡ ὑγεία, ἐδίωκες καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς καὶ τὸν γογγυσμόν σου· διότι προέκρινες ἓν κακὸν μᾶλλον, ἢ ἄλλα πολλὰ καὶ θλιβερώτερα. Γίνεται οὖν ἡ θλῖψις ὑπερβολικὴ ἐν ταῖς συμφοραῖς, ἐπειδὴ οὐκ ἐσμὲν οὐδὲ προορατικοὶ, οὐδὲ προγνωστικοὶ τῶν μελλόντων· ἀλλὰ κἂν οὐδὲ βλέπωμεν, οὐδὲ προγνωρίζωμεν τὰ μέλλοντα, ἔχομεν ὅμως τὴν πίστιν, ἥτις κατευνάζει τὴν θλῖψιν, καὶ φέρει τὴν παρηγορίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον· προσκάλεσον εἰς τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς σου τὴν πίςιν, καὶ ἄκουσον ὅσα αὐτὴ σὲ διδάσκει· αὐτὴ λέγει σοι, ὅτι τὰ πάντα ἐκ θεοῦ, καὶ χωρὶς τοῦ θεοῦ οὐδέν· αὐτὴ λέγει σοι, ὅτι ὁ θεὸς, ὡς πατὴρ ὑπὲρ πάντας τοὺς πατέρας φιλοστοργότατος, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν ἀποστέλλει πρὸς ἡμᾶς τὰς συμφορὰς καὶ τὰς ἀσθενείας· αὐτὴ λέγει σοι, ὅτι ἡ μικρὰ

καὶ πρόσκαιρος τιμωρία προξενεῖ σοι ἀπέραντον δόξαν καὶ αἰώνιον βασιλείαν. Ἐὰν πιστεύσῃς καὶ πληροφορηθῇς, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ, βέβαια, ἀναντίῤῥητα, ἡ τοιαύτη πληροφορία γίνεται ἀντιφάρμακον πάσης θλίψεως· αὐτὴ σπογγίζει τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν, γλυκαίνει τῆς ἀῤῥωστίας τοὺς πόνους, διασκεδάζει τὴν ζάλην τῆς ψυχῆς, φέρει γαλήνην καὶ χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν.

Πολλὰς καὶ μεγάλας θλίψεις ἐδοκίμασεν ὁ προφητάναξ Δαβίδ· καθ' ὑπερβολὴν ἐστενοχώρησαν αὐτὸν οἱ ἄδικοι διωγμοὶ τοῦ Σαούλ· ἐτραυμάτισε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὁ ἄωρος θάνατος τοῦ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ γεννηθέντος αὐτῷ παιδίου· ἐλύπησαν αὐτὸν οἱ συχνοὶ πόλεμοι τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· κατέθλιψεν αὐτὸν ἡ καταδρομὴ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀβεσσαλὼμ, καὶ ὁ ἐλεεινὸς αὐτοῦ θάνατος ἔφερεν εἰς αὐτὸν βαθεῖς ἀναστεναγμοὺς καὶ πικρὰ δάκρυα· ἔστρεφε τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῶν συμφορῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν, νὰ εὕρῃ παρηγορίαν, πλὴν ματαίως ἐκοπίαζε, διότι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐδέχετο
Ψαλ. 76. 8. παραμυθίαν. « Ἀπηνήνατο, ἔλεγε, παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου ». Ἀλλ' ἐνθυμήθη, λέγει, τὸν θεόν « Ἐμνήσθην τοῦ θεοῦ ». Τί τοῦτο σημαίνει; αὐτὸς πάντοτε εἶχεν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὸν θεόν· διὰ τί οὖν λέγει, ὅτι τότε ἐμνήσθη τοῦ θεοῦ, ὅτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ οὐκ ἐδέχετο παρηγορίαν; Διότι τότε, ἐν τῷ καιρῷ τῆς θλίψεως αὐτοῦ, ἐξηρεύνησεν ἀκριβέστερον τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ οἰκονομούμενα
Αὐτ. 2 διὰ τῶν θλίψεων. « Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου » λέγει, τὸν θεὸν ἐξεζήτησα ». Ἐρευνήσας δὲ, ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ θεὸς ἀπέστειλεν αὐτῷ τὰς θλίψεις, ὅτι ὁ θεός ἐςι πανάγαθος πατὴρ, ὅτι ὁ θεὸς, ὁ βλέπων τὰ μέλλοντα, καθὼς καὶ τὰ παρόντα, οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν τὰ πάντα· ἡ τοιαύτη δὲ πληροφορία οὐκ ἠπάτησεν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησεν ἔργον θαυμάσιον· « Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς » μου τὸν θεὸν ἐξεζήτησα, ταῖς χερσί μου » νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην ». Ἐξεῤῥίζωσε δηλαδὴ τὴν θλίψιν, καὶ ἔφερεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν ἀγαλλίασιν· διὸ μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης ἐκραύγαζεν· « Ἐμνήσθην τοῦ θεοῦ, καὶ εὐφράνθην ».

Ποῖος ἄλλος ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον ἐδοκίμασεν ἢ ἐλεεινοτέρας συμφορὰς, ἢ βεβαιοτέρας ἀνάγκας, ἢ θλιβερωτέρας ὀδύνας ἐκείνων, ὅσας ἐδοκίμασεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ πολύαθλος Ἰώβ;
Πλούσιος ἦν ἐκεῖνος, πολύτεκνος, « Εὐγε- Ἰώβ, 1. 3.
» νὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν », ἔνδοξος, ὑγιής· ἅμα δὲ, τουτέστιν ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας ἕως τῆς ἄλλης ἐγένετο πάμπτωχος, ἄτεκνος, ἰδιώτης, ἀσθενὴς καὶ κατατετραυμα-
τισμένος « Ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς ». Ἰώβ. 2 7. 8.
Εἰς τοιαύτην δὲ κατάστασιν κατήντησεν, ὥστε « Ἐκάθητο ἐπὶ κοπρίας ἔξω τῆς » πόλεως, καὶ ἔλαβεν ὄστρακον, ἵνα τὸν » ἰχῶρα ξέῃ τῶν πληγῶν αὐτοῦ ». Ἦλθον καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν οὐχὶ πρὸς παρηγορίαν, ἀλλ' εἰς προσθήκην τοῦ πόνου τῆς καρδίας αὐτοῦ· διότι αὐτοὶ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν, ἤλεγχον αὐτὸν αὐστηρῶς, καὶ ἐξωνείδιζον αὐτὸν ὡς ὑποκριτὴν καὶ

παράνομον· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐπεσώρευε θλίψιν ἐπὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ, καὶ ἄλγος ἐπὶ τὰ ἄλγη αὐτοῦ, πειράζουσα καὶ προτρέπουσα αὐτὸν, ἵνα βλασφημήσῃ. Ποῖον δὲ βάλσαμον εὕρηκεν ὁ πανάριστος εἰς τοσαύτας θλίψεις; ποῖον ἔμπλαστρον εἰς τὰς τοσαύτας πληγάς; ἐσυλλογίσθη ὁ παμμακάριστος, ὅτι ταῦτα πάντα ἐκ θεοῦ εἰσι, καὶ ὅτι ὁ θεὸς οὕτως εὐδόκησεν· ὅθεν

Ἰωβ. 1. 11. ἔλεγεν· « Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως » ἐγένετο ». Ἡ τοιαύτη δὲ πληροφορία ἔφερεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἀνδρίαν, τὴν καρτερότητα, τὴν ὑπομονὴν, καὶ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίαν. « Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, ἐβόα, » οὕτως ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου » εὐλογημένον ». Ὢ λόγια σεβάσμια, ἅγια, ψυχοσωτήρια· λόγια παρηγορητικὰ, ἰαματικὰ, χάριτος θείας πεπληρωμένα.

Θεὲ καὶ κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ πάσης κτίσεως δημιουργὲ, « Πᾶσα δόσις ἀγα- Ἰακ. 1. 17.
» θὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι » καταβαῖνον ἀπὸ σοῦ τοῦ πατρὸς τῶν » φώτων », δὸς ἡμῖν τοῦτο τὸ δώρημα, ἵνα, ὅταν βασανίζωσιν ἡμᾶς τῆς ἀσθενείας οἱ πόνοι, ἢ τυραννῇ ἡμᾶς τῶν συμφορῶν ἡ θλίψις, μὴ βλέπωμεν κάτω εἰς τὴν γῆν, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλ' ὡς λογικοὶ ἄνθρωποι αἴρωμεν ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα· ἀξίωσον ἡμᾶς, ἵνα μνημονεύωμεν, ὅτι σὺ εἶ Ἰωάν. 3. 6.
ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὅστις τοσοῦτον ἠγάπησας ἡμᾶς, ὥστε τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἔδωκας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν· καὶ ὅτι σὺ ἐξαποστέλλεις καὶ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δυστυχίαν, καὶ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀσθένειαν, πληροφόρησον τὸν νοῦν ἡμῶν, ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν ἀποστέλλεις τὰς διαφόρους θλίψεις· καὶ ὅτι πλήττεις, ἵνα ἰατρεύσῃς· παιδεύεις, ἵνα ἐλεήσῃς· τιμωρεῖς, ἵνα δοξάσῃς· θὲς εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν τὸ νόημα, ὅπερ ἐνόησεν ὁ μακάριος Ἰὼβ, ὅταν διὰ τῶν τοσούτων θλίψεων τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ ἐδοκίμαζες· βάλε εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τῆς θείας προσευχῆς, ἣν ὁ μονογενής σου υἱὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε.

Μακάριος, ἀδελφοὶ, ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἰς πᾶσαν θλίψιν αὐτοῦ καὶ φρονεῖ καὶ λέγει τὰ ἅγια τοῦ Ἰὼβ λόγια· « Ὡς τῷ » Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνο-
» μα Κυρίου εὐλογημένον ». Μακάριος ἐκεῖ- Ἰωβ. 1. 21.
νος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἰς πᾶσαν θλιβερὰν αὐτοῦ περίστασιν καὶ φρονεῖ καὶ λέγει τὰ θεῖα καὶ σωτήρια τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ῥήματα· « Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν Ματθ. 6. 10.
» οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Προγονοι τῶν Γαλατῶν, πρὸς οὓς ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἔπεμψεν, ἦσαν οἱ Γάλλοι. (Α΄β. 6.38.) Αὐτοὶ τὴν Ἑλλάδα διελθόντες, καὶ διὰ τῆς ὁδηγίας τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτῶν Βρούνου εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν (Ιουστ.β. 25) καταντήσαντες, κατῴκησαν εἰς τὸν μεταξὺ Καππαδοκίας καὶ Φρυγίας τόπον, Γαλατίαν (Γαλ. 4.13.) αὐτὸν ὀνομάσαντες. Τούτους δὲ τοὺς Γαλάτας πρῶτος ὁ Παῦλος ἐδίδαξε τὸ εὐαγγέλιον, (Πράξ. 16. 6.) δὶς διὰ τῆς Γαλατίας διελθών· (Πράξ. 18. 23.) πρῶτον μὲν, ὅτε ἐξελθὼν ἐκ τῆς Λύστρας διεπορεύετο τὰς πόλεις· δεύτερον δὲ, ὅταν ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, « Διήρχετο τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ τὴν » Φρυγίαν ». Μαρτυρεῖ δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Γαλάται μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ περιποιήσεως ὑπεδέχθησαν αὐτὸν, ὅτε ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, (Γαλ. 4. 14. 15.) « Ὡς ἄγγελον θεοῦ λέγει, » ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. Μαρτυ» ρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι, εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλ» μοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι ». Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν Γαλατίαν ἄνθρωποι ταραξίαι, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας φθορεῖς· ἐκ τῆς φατρίας ἐκείνων, οἵτινες ἠνάγκαζον τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντας, ἵνα περιτέμνωνται, ἔπεισαν πολλοὺς τῶν Γαλατῶν, ὅτι ἡ τοῦ ἑβραϊκοῦ νόμου περιτομὴ ἐστὶν ἀναγκαία πρὸς τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν, δέσμιος ὢν ἐν Ῥώμῃ, ὡς φανεροῦσι ταῦτα τὰ ἐν τῷ τέλει ταύτης τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ λόγια. « Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέ» τω· (Γαλ. 6. 17.) ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου » Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω· » δι' αὐτῆς δὲ καὶ ἐνουθέτησε, καὶ διηρμήνευσε τὰ τῆς Γραφῆς, καὶ διὰ πολλῶν ἀποδείξεων ἀπέδειξεν, ὅτι οὐχὶ τὰ τοῦ νόμου ἔργα, ἀλλ' ἡ εἰς Χριστὸν πίστις (Γαλ. 2.16.) δικαιοῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ὅτι, ἐὰν περιτέμνωνται, οὐδὲν ὠφελήσει αὐτοὺς ἡ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐνανθρώπησις. Ἐπειδὴ δὲ (Γαλ. 5.) ἐκεῖνοι οἱ ἀπατεῶνες, ἵνα εὐκολώτερον πλανήσωσι τοὺς Γαλάτας, κατηγόρουν τὸν Παῦλον, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς συμπεραίνεται, λέγοντες, ὅτι αὐτὸς οὐδὲ εἶδεν, οὐδὲ ἤκουσε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐδὲ ἐδιδάχθη, οὐδὲ ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ, καθὼς ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, ἀλλ'

ἐστὶ μαθητὴς τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ· διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη εὐθὺς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἱστορῆσαι τὸ, ὅτι
Γαλ. 1.11. κτ. καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἶδεν, ὑπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἐδιδάχθη, καὶ ἐπέμφθη, ἵνα κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ὅτι, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐδίδαξε τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ εἰς τὴν Δαμασκόν· μόνον δὲ μετὰ τρία ἔτη, ἐξότου ἐπίστευσεν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, οὐχ ἵνα διδαχθῇ ἐκεῖ τὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἵνα ἱστορήσῃ τὸν Πέτρον, καὶ ὅτι οὐδένα ἄλλον τῶν ἀποστόλων εἶδεν, εἰμὴ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. Ταύτην τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ περιέχει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἀρχομένη οὕτως.

Γαλ. 1.11. Ἀδελφοὶ, γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐ-
αγγέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ,
12. ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. Οὐδὲ
γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλα-
βον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι'
ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Προλαβὸν, ἤγουν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι ἐστὶν ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ἀπεσταλμένος, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου διωρισμένος πρὸς τὸ κήρυγμα,
Γαλ. 1. 1. ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. « Παῦ-» λος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ » δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Ἔπειτα προβὰς, λέγει· δηλοποιῶ ὑμῖν, ὦ Γαλάται, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐγὼ ἐκήρυξα « Οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον », ἤγουν οὐδὲ ἀνθρώπου ἔργον ἐστὶν, οὐδὲ ἀνθρώπων νοήματα περιέχει· ἀλλὰ ποία τοῦ λόγου τούτου ἡ ἀπόδειξις; διότι, λέγει, ἐγὼ οὐδὲ παρέλαβον, οὐδὲ ἐδιδάχθην αὐτὸ ὑπὸ ἀνθρώπου, « Ἀλλὰ δι' ἀποκαλύ-» ψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμφανισθεὶς, εἰς αὐτὸν παρέδωκε καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον. Ταῦτα δέ εἰσιν ἡ πρότασις τῆς ἀπαντήσεως τῶν λόγων ἐκείνων τῶν ἀπατεώνων, οἵτινες ἐπλάνουν τοὺς Γαλάτας, φλυαροῦντες καὶ λέγοντες, ὅτι ὁ Παῦλος παρέλαβε καὶ ἐδιδάχθη τὰ τῆς πίστεως παρὰ ἀνθρώπων, οὐχὶ δὲ παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι. Ταύτης δὲ τῆς προτάσεως ἐπιφέρει τὴν ἀπόδειξιν, λέγων.

Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀνα- Γαλ. 1. 13.
στροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι
καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν.
Καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ 14.
ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ
γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς
ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παρα-
δόσεων.

Τόσον ἐπίσημοι καὶ περιβόητοι ἦσαν οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ τοῦ Παυ-

λου, πρὶν ἢ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστὸν,
ὥστε ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς Ἀνανίας, ὁ
ἐν τῇ Δαμασκῷ εὑρισκόμενος, ὅτε εἶπεν
αὐτῷ ὁ δεσπότης Χριστὸς, ἵνα βαπτίσῃ
τὸν Παῦλον, ἐδίστασε, καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε·
Πράξ. θ. 13. 14. « Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀν-
» δρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς
» ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὧδε ἔχει
» ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι
» πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά
» σου ». Κἂν οὖν πολὺ ἦν τὸ ἀναμεταξὺ
τῆς Παλαιστίνης καὶ Γαλατίας διάστημα,
ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ καὶ ἐξάκουστοι ἦσαν
οἱ ῥηθέντες διωγμοὶ, ἔφθασεν ἡ τούτων φή-
μη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλατίαν. Τοῦτο
οὖν γινώσκων ὁ Παῦλος, ἔγραφε πρὸς τοὺς
Γαλάτας, λέγων· ὑμεῖς, ὦ Γαλάται, « ἠκού-
» σατε τὴν ἐμὴν ἀνατροφήν ποτε ἐν τῷ
» ἰουδαϊσμῷ », ἤγουν ἠκούσατε τὸ πρό-
τερόν μου πολίτευμα, ἠκούσατε κατὰ τί-
να τρόπον ἐγὼ ἐπολιτευόμην, ὅτε ἤμην
προσηλωμένος εἰς τὰς παραδόσεις τῆς ἰου-
δαϊκῆς πίστεως· ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ ὑ-
περβαλλόντως « Ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν
» τοῦ θεοῦ », τουτέστι τοὺς εἰς Χριστὸν
πιστεύοντας· « καὶ ἐπόρθουν αὐτήν »· ἤ-
γουν κατέφθειρον καὶ ἐξηφάνιζον αὐτούς·
ἐπειδὴ δὲ ἤμην ζηλωτὴς τῶν ὑπὸ τῶν
πατέρων μου παραδοθεισῶν παραδόσεων,
ἡ προκοπή μου ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ πίστει
ὑπερέβαινε τὴν προκοπὴν πολλῶν ὁμογενῶν
μου, καὶ τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἡλικίαν, ἣν
ἐγὼ εἶχον. Πόσον δὲ ζηλωτὴς ἦν ὁ Παῦ-
λος ὑπὲρ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ἐμφαντικῶς ἱ-
στόρησεν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, εἰπών. « Σαῦ- Πράξ. 83.
» λος δὲν ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κα-
» τὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων
» τε ἅμα ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδί-
» δου εἰς φυλακήν. Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμ- Πράξ. θ. 1, 2.
» πνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθη-
» τὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ,
» ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δα-
» μασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως, ἐάν
» τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε
» καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱε-
» ρουσαλὴμ ». Ἀλλὰ πῶς διὰ τούτων τῶν
λόγων ἀπέδειξεν ὁ Παῦλος, ὅτι δι' ἀπο-
καλύψεως ἐδιδάχθη τὸ εὐαγγέλιον; Αὐ-
τὸς ἡτοίμασε καὶ παρέθηκε τὴν ὕλην τῆς
ἀποδείξεως, ἀφῆκε δὲ τὸν καθένα, ἵνα ἐπι-
φέρῃ τὸ συμπέρασμα. Ὁ καθ' ὑπερβολὴν
διώκων καὶ ἐξαφανίζων τοὺς χριστιανοὺς,
γίνεται ἀπόστολος καὶ πρόμαχος τῆς ἐκ-
κλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ ὑπὲρ πάν-
τας τοὺς τότε Ἰουδαίους ζηλωτὴς τῶν
ἰουδαϊκῶν παραδόσεων, ὁ ὑπὲρ πάντας τοὺς
τοὺς τότε Ἰουδαίους ὑπερασπιζόμενος τοὺς
ἰουδαϊκοὺς νόμους, γίνεται διδάσκαλος τοῦ
εὐαγγελίου, καὶ κηρύττει πανταχοῦ, ὅτι κα-
τηργήθησαν τὰ ἰουδαϊκὰ παρατηρήματα. Τί
ἐστι τοῦτο; πόθεν ἡ τοιαύτη παραδοξοτάτη
μεταβολὴ ἀπὸ μιᾶς καιροῦ στιγμῆς εἰς ἄλλην;
πόθεν ἐκεῖνος, ὅστις ὡς ἄγριον θηρίον « Ἐμ- Πράξ. θ. 1.
» πνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μα-
» θητὰς τοῦ Κυρίου », ἐπορεύετο εἰς τὴν
Δαμασκὸν, ἵνα ἐξαφανίσῃ πάντας τοὺς
χριστιανοὺς, μεταβάλλει εἰς τὸν δρόμον
βουλὴν καὶ γνώμην, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν

Αὐτ. 18 Δαμασκὸν ἥμερος, ὡς ἀρνίον, πίπτει εἰς
τοὺς πόδας τοῦ Ἀνανίου, καὶ βαπτίζεται
ὑπ' αὐτοῦ; Πόθεν ὁ ἀγνοῶν τὰ μυστήρια
τῆς πίστεως, εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα
γίνεται διδάσκαλος, καὶ κηρύττει αὐτὰ
ἐκεῖ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἔπειτα καὶ εἰς τὴν
Ἀραβίαν; Πόθεν ἡ τοιαύτη ἀκατανόητος
μεταβολή; πόθεν ἡ τοσαύτη καὶ τοιαύτη
Ψαλ. 76. γνῶσις τῶν μυστηρίων τῆς πίςεως; « Αὕτη
10. » ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου ». Αὐ-
τὸς οὖν ὁ θεὸς, ὅστις μετέβαλε τὴν βουλὴν
αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν,
αὐτὸς ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον,
ἤγουν πάντα τὰ δόγματα καὶ τοὺς νόμους
τῆς χριστιανικῆς πίςεως· ἐπιβεβαιοῦσι ταῦ-
τα καὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ Παύλου λόγια.

Γαλ. 15. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀ-
φορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου,
καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ,
16. Ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ,
ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς
ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρ-
κὶ καὶ αἵματι.

Πότε ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ
εἰς τὸν Παῦλον; Ὅτε ὁ Παῦλος ἐπορεύετο
εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἵνα σύρῃ τοὺς χριστια-
νοὺς δεδεμένους εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Τό-
Πράξ. 9. τε, ὅτε « Ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν
3, 4, 5. » φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν
» γῆν, ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σα-
» οὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; Εἶπε δέ· τίς
» εἶ, Κύριε; ὁ δὲ Κύριος εἶπεν αὐτῷ. Ἐγώ
» εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις ». Ταύτην δὲ
τὴν ἀποκάλυψιν οὐ μόνον ὁ ἱερὸς Λουκᾶς
ἱστόρησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος διη-
γήσατο εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐνώπιον τοῦ Πράξ. 22.
χιλιάρχου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἔτι δὲ καὶ
εἰς τὴν Καισάρειαν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως
Ἀγρίππα καὶ τοῦ ἡγεμόνος Φήστου, καὶ Πράξ. 26.
πάντων τῶν ἐκεῖ περιεστώτων· ἐν αὐτῇ
δὲ τῇ ἀποκαλύψει προεχείρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς
ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν τῶν ἐθνῶν,
εἰπὼν πρὸς αὐτόν· « Εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην Αὐτ. 16,
» σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην ὧν τε 17.
» εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι· ἐξαιρούμενός
» σε ἐκ τοῦ λαοῦ και τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν
» ἐγώ σε ἀποστέλλω ». Πρὸς τούτοις δὲ
καὶ ὅτε ἀπεκαλύφθη αὐτῷ ὁ Χριστὸς εἰς
τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅταν προσευ-
χόμενος ἐγένετο ἐν ἐκστάσει· διότι καὶ τότε
εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Χριστός. « Πορεύου, Πράξ. 22.
» ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε ». 21.
Ἐπειδὴ οὖν ὁ Χριστὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν
διδάξαι τὰ ἔθνη, καὶ προεχείρισεν αὐτὸν
ὑπηρέτην, ἤγουν κήρυκα ὧν τε εἶδεν, καὶ
ἔμελλεν ἰδεῖν κατὰ ἀποκάλυψιν, φανερόν
ἐστιν, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν
αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον, ὃ ἔμελλε κηρύττειν
καὶ διδάσκειν. Τὰ γενόμενα δὲ τότε ἐν
ταύταις ταῖς ἀποκαλύψεσι μετὰ συντομίας
καὶ πάσης ταπεινοφροσύνης ἔγραψε πρὸς
τοὺς Γαλάτας, ἀναφέρων τὸ ὅλον οὐχὶ εἰς
τὴν ἀξιότητα καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς
τὴν ἀγαθότητα καὶ εἰς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ.
« Ὅτε δὲ, λέγει, εὐδόκησεν ὁ θεὸς », ἤγουν

ὅτε ἐξ ἰδίας ἀγαθότητος ἠθέλησεν ὁ θεός, (ὅστις ἐκ κοιλίας μητρός μου διώρισέ με, καὶ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐκάλεσέ με εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἐπάγγελμα), ἵνα φανερώσῃ εἰς ἐμὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τότε ἐγὼ « Οὐ » προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι », οὐ προσεκολλήθην δηλονότι, οὐδὲ ἀφιέρωσα τὴν ἐμὴν ἐλπίδα εἰς συγγενεῖς καὶ φίλους, οὐδὲ εἰς ὁμογενεῖς καὶ συμπολίτας, ἀλλὰ καταλιπὼν τὰ πάντα, ἔτρεξα κηρύττων τὴν πίστιν. Οὗτος δὲ ὁ λόγος, « Οὐ » προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι », ἔχει καὶ τὴν ἑξῆς ἔννοιαν· οὐ προσεκολλήθην, οὐδὲ ἀφιέρωσα ἐμαυτὸν εἰς ἀνθρώπους, ἤγουν εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἵνα διδαχθῶ ὑπ' αὐτῶν τὰ περὶ πίστεως, ἐπειδὴ ἐδιδάχθην αὐτὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βλέπε δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ νόημα κατάλληλόν ἐστιν εἰς τὰ ἀκόλουθα.

Γαλ. 1.17. Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλ' ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.

Τετράκις ἦλθεν ὁ Παῦλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· πρῶτον μὲν, ὅταν παρέστησεν
Πράξ. 9. 28. αὐτὸν ὁ Βαρνάβας ἐνώπιον τῶν ἀποςόλων·
Πράξ. 11. 30. δεύτερον δὲ, ὅταν οἱ Ἀντιοχεῖς ἀπέςειλαν αὐτὸν μετὰ τοῦ Βαρνάβα, ἵνα φέρῃ τὴν ὑπ' αὐτῶν συναχθεῖσαν ἐλεημοσύνην πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰουδαίαν· τρίτον,
Πράξ. 15. 2. ὅταν ἡ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκκλησία διέταξεν, ἵνα αὐτός τε καὶ ὁ Βαρνάβας, καί τινες ἄλλοι ἐξ αὐτῶν, ἐλθόντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐρωτήσωσι τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους περὶ τοῦ ζητήματος τῆς περιτομῆς· τέταρτον, ὅτε διὰ τῆς συμβουλῆς τῶν πρεσβυτέρων ἁγνισθεὶς, εἰσέβη εἰς τὸ
ἱερόν. Πῶς οὖν λέγει· « Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Πράξ. 21. 29.
» Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους »; Εἶπε προλαβόν· « Εὐθέως οὐ προσανεθέμην »· τοῦτο δὲ τὸ, « Εὐθέως » λαμβάνεται ἀπὸ κοινοῦ, ἤγουν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ κατώτερα· « Οὐδὲ ἀνῆλθον εὐθέως εἰς » Ἱεροσόλυμα ». Ἀληθῶς δὲ οὐκ ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα εὐθὺς τότε, ὅταν εἶδε τὴν πρώτην ἀποκάλυψιν, ἀλλ' ἀπῆλθεν εὐθὺς εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἵνα κηρύξῃ ἐκεῖ τὸ εὐαγγέλιον, ἔπειτα πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δαμασκόν· ἐκεῖθεν δὲ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν Ἰουδαίων φυγὼν νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους ἐν σπυρίδι, ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ὁ
Βαρνάβας παρέστησεν αὐτὸν πρὸς τοὺς Πράξ. 9. 25, 27.
ἀποςόλους. Ὅστις ἀναγινώσκει τὸ ἔννατον κεφάλαιον τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων, νομίζει, ὅτι ὁ Παῦλος εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα φυγὼν ἐκ τῆς Δαμασκοῦ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παρέστη ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ὁ Λουκᾶς, εἴτε τῇ συντομίᾳ προσέχων, εἴτε ἀγνοῶν τὴν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐπιδημίαν τοῦ Παύλου, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ὑπ' αὐτοῦ κατορθωθέντα, ἐσιώπησε τὴν ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὴν Ἀραβίαν ἔλευσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Δαμασκόν. Σημείωσαι δὲ, ὅτι οὐκ ἐξ ὑπερηφανείας εἶπεν

ὁ Παῦλος, ὅτι οὐκ ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀποστόλους, συλλογι-
1. Κορ. 15. 8. ζόμενος, ὅτι οὐδεμίαν χρείαν εἶχεν ὡς ἀνώ-
Γαλ. 1. 13. 1. Κορ. 15. 9. τερος αὐτῶν· διότι πῶς ὑπερηφανεύετο ὁ λέγων καὶ γράφων, ὅτι ἐστὶν ἔκτρωμα, καὶ ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωξε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ; ἢ πῶς ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν ἀποστόλων ἐκεῖνος, ὅστις ἔλεγεν·
Γαλ. 2. 9. « Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστό- » λων· ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόσο- » λος »· καὶ ὠνόμαζε τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην στύλους; Εἶπε δὲ ταῦτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐχὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν αὐτὸν τὰ τῆς πίστεως· καὶ διὰ τούτου ἐξαλείψῃ τὴν κατηγορίαν τῶν ψευδαποστόλων, οἵτινες ἐπλάνουν πολλοὺς, λέγοντες, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς οἱ ἀπόστολοι. Ὅτι δὲ εὐλαβεῖτο καὶ ἐσέβετο τοὺς ἀποστόλους, μαρτυροῦσι τὰ ἑξῆς.

Γαλ. 1. 18. Ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον· καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε.

Μετὰ ἔτη τρία, ἀπὸ τοῦ καιροῦ δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, ἀνέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· ἀνέβη δὲ, οὐχ ἵνα διδαχθῇ τὰ τῆς πίστεως ὑπὸ τοῦ Πέτρου· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν διδάσκαλος τῆς πίστεως, ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προκεχειρισμένος, καὶ τρία ἔτη προλαβὸν ἐδίδασκε τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἵνα ἱστορήσῃ τὸν Πέτρον, ἤγουν, ἵνα ἴδῃ καὶ παρατηρήσῃ τὸ πολίτευμα, τὰ ἔργα, τὰ θαύματα τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου Ἐπέμεινε δὲ πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· καὶ ἡ μὲν ἔλευσις τοῦ Παύλου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπίτηδες διὰ τὸν Πέτρον δηλοποιεῖ τὴν εὐλαβητικὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ σέβας τοῦ Παύλου τὸ πρὸς τὸν Πέτρον· ἡ δὲ δεκαπενταήμερος διαμονὴ μετ' αὐτοῦ τὴν μεταξὺ ἀλλήλων ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ συμφωνίαν. Πρὸς τούτοις ἡ μὲν ἔλευσις ἐξαλείφει τὴν περὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης τοῦ Παύλου ὑποψίαν· ἡ δὲ δεκαπενταήμερος διαμονὴ πληροφορεῖ, ὅτι οὐκ ἐξ ἐχθροπαθεί-
ας, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης, καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς Γαλ. 2. 14.
ὠφελείας ἤλεγξε κατὰ πρόσωπον ἐνώπιον πάντων τὸν Πέτρον ὁ Παῦλος.

Ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ Γαλ. 1. 19
εἶδον, εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου.

Μὴ νομίσῃς, ὅτι οὐδέποτε εἶδεν ὁ Παῦλος ἄλλον ἀπόστολον, εἰμὴ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου· διότι αὐτὸς εἶδε τοὺς ἀποστόλους, καὶ ὅταν παρέστησεν αὐτὸν ὁ
Βαρνάβας ἐνώπιον αὐτῶν· « Καὶ ἦν μετ' Πράξ. 9. 28.
» αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος » ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ παῤῥησιαζόμενος ἐν
» ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ». Καὶ ὅταν πα- Πράξ. 15.
ρεδέχθησαν αὐτόν τε καὶ τὸν Βαρνάβαν ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι· καὶ ὅταν ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Κηφᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης « Ἔδωκαν αὐτῷ δεξιὰς, καὶ

Γαλ. 2. 9. » Βαρνάβᾳ κοινωνίας ». Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἦλθεν ὁ Παῦλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, οὐκ οἴδαμεν ἀσφαλῶς, πότε ἄλλον τῶν ἀποσόλων οὐκ εἶδε πλὴν τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου· ὅταν δὲ ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Μιλήτου ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε φαίνεται, ὅτι ὁ μὲν Ἰάκωβος, ὡς ψηφισθεὶς τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος, ἦν μόνος ἐκεῖ, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς διάφορα τοῦ κόσμου μέρη, κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον· διότι περὶ ταύτης τῆς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐλεύσεως

Πράξ. 21. 18. αὐτοῦ λέγει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς· « Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι ». Μήπως οὖν τότε ὁ Παῦλος » Ἕτερον τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδεν ἐκεῖ, » εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου »; Περὶ δὲ τῆς τοῦ Ἰακώβου ἀδελφότητος, τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἦν ἀδελ-

Θεοφυλ. αὐτ. ὅρα καὶ τὸν Χρυσ. αὐτ. φὸς τοῦ Κυρίου, καθὸ ἦν υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ λεγομένου πατρὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἦσαν δὲ ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Κλωπᾶς ἀδελφοί· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλωπᾶς ἀπέθανεν ἄτεκνος, ἐπεγάμβρευσεν ὁ Ἰωσὴφ κατὰ τὴν τοῦ ἑβραϊκοῦ νόμου διάταξιν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μεθ' ἧς ἐγέννησε τὸν Ἰάκωβον καὶ τὴν Μαρίαν, ἥτις ἐλέγετο ἀδελφὴ τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου· καθότι ὁ Ἰωσὴφ τόπον πατρὸς ἐπεῖχεν ὡς πρὸς τὴν ἀειπάρθενον θεοτόκον. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰάκωβος Θεοδώρητ. αὐτ.

ἀνεψιὸς ἦν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γεγεννημένης ἐκ τοῦ Κλωπᾶ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μαρίας, τῆς ἀδελφῆς τῆς θεοτόκου· κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἀδελφοὺς ὠνόμαζον καὶ τοὺς ἀνεψιοὺς οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀλλ' ἴσως οὐδὲν ἐμποδίζει, ἵνα νοήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ μνηστευθῇ τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, ἐγέννησε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ οὐ μόνον τὸν Ἰάκωβον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰωσῆ καὶ τὸν Σίμωνα καὶ τὸν Ἰούδαν, ἔτι δὲ Ματθ. 13. 25.

καὶ θυγατέρας· καὶ ὅτι πάντες οὗτοι ἐλέγοντο ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὁ Ἰωσὴφ πατὴρ αὐτοῦ· πρὸς τούτοις δὲ, ὅτι ἡ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, γυνὴ ἦν Ἰωάν. 19. 26.

τοῦ Κλωπᾶ, καὶ ἀδελφὴ ὁμοπάτριος, οὐχὶ δὲ ὁμομήτριος τῆς θεοτόκου, ὡς γεγεννημένη μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωακεὶμ, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῆς Ἄννης, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλης προλαβούσης γυναικὸς αὐτοῦ.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὅσα σήμερον ἠκούσαμεν ἀναγνωσθέντα ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ θεοφόρου Παύλου, αὐτά εἰσιν ἡ ἀπολογία αὐτοῦ κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐσυκοφάντουν αὐτόν, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης συκοφαντίας ἔβλαπτον τὰς ψυχὰς τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηροῦντες ταύτην τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ, βλέπομεν, ὅτι αὐτὴ πολλὰ διαφέρει τοῦ τρόπου, δἰ οὗ ἡμεῖς ἀπολογούμεθα κατὰ τῶν συκοφαντούντων ἡμᾶς· δεύτερον δὲ ἐρευνῶντες, τίς ἐστιν ὁ πρῶτος τῆς συκοφαντίας εὑρετής, ποία ἡ πηγή, ἐξ ἧς αὐτὴ ἀναβλύζει, ποῖα ἔργα αὐτὴ ἐκτελεῖ, εὑρίσκομεν, ὅτι ἡ συκοφαντία ἐστὶν ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ φρικτὸν ἁμάρτημα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ συκοφάνται πολλοὶ εἰς τὸν κόσμον, καὶ πολλλοί εἰσιν οἱ κακῶς κατὰ τῶν συκοφαντούντων ἀπολογούμενοι, ψυχωφελές ἐςιν, ἵνα περὶ τούτων σήμερον λαλήσωμεν, ἐλπίζοντες, ὅτι τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει ὁ λόγος διδάξει τὸν τρόπον τῆς κατὰ τῶν συκοφαντῶν ἀπολογίας, καὶ τὴν τελείαν ἀποχὴν τοῦ φοβερωτάτου τῆς συκοφαντίας ἁμαρτήματος.

Πῶς ἡμεῖς ἀπολογούμεθα, ὅταν ἀκούωμεν τὴν καθ' ἡμῶν συκοφαντίαν; Θεατρίζομεν τὰ τῶν συκοφαντησάντων ἡμᾶς ἐλαττώματα, ἢ ὑβρίζομεν αὐτοὺς δἰ ἀπρεπῶν ὕβρεων, ἢ καταρώμεθα αὐτοὺς φοβερὰς κατάρας, ἢ φοβερίζομεν αὐτοὺς αὐστηρὰς τιμωρίας, ἢ ὁρκιζόμεθα φρικτοὺς ὅρκους, ἢ ἀντισυκοφαντοῦμεν αὐτοὺς συκοφαντήματα, βαρύτερα τῶν ὑπ' αὐτῶν καθ' ἡμῶν ἐκφωνηθέντων. Πολλάκις δὲ ταῦτα πάντα ὁμοῦ ἀκοντίζομεν κατ' αὐτῶν, μάλιστα, ὅταν ἀνάψῃ ἐν ἡμῖν ὁ θυμός, καὶ ἐκκαυθῇ ἡ ὀργή, καὶ ὑπερπερισσεύσῃ ἡ ἀγανάκτησις. Νομίζομεν δέ, ὅτι τοιουτοτρόπως ἀπολογούμενοι, πλύνομεν τῆς συκοφαντίας τὴν ἀτιμίαν, καὶ βλάπτομεν τοὺς συκοφαντήσαντας. Πεπλανημένοι ἡμεῖς, οἵτινες ποιοῦμεν τὰ κακά, ἵνα ἐξ αὐτῶν τρυγήσωμεν τὰ καλά· ἀνόητοι ἡμεῖς, οἵτινες ἐπιχειροῦμεν ἰατρεῦσαι τὸ κακὸν διὰ τοῦ κακοῦ· ἄθλιοι ἡμεῖς, οἵτινες οὐχ ὑπακούομεν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, τὴν λέγουσαν· « Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ· ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν ». Ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ὅτι οἱ ἀκούοντες τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἀπολογίαν,

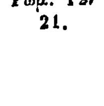
Ρωμ. 12. 21.

δικαιολογοῦσι μὲν ἡμᾶς, κατακρίνουσι δὲ τοὺς συκοφάντας· πολλάκις ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον, μάλιστα ὅταν οἱ ἀκούοντες τύχωσιν ἄνθρωποι διακριτικοὶ καὶ φρόνιμοι· διότι, ὅταν αὐτοὶ ἀκούωσιν ἡμᾶς κατηγοροῦντας, ὑβρίζοντας, καταρωμένους, φοβερίζοντας, ὁρκομοτοῦντας, καὶ βλέπωσιν ἡμᾶς φλογιζομένους ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ ἐκμαινομένους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, συμπεραίνουσιν, ὅτι ἐσμὲν ἄνθρωποι φιλοκατήγοροι, ὑβρισταὶ, ὀργίλοι, θυμώδεις, ἐμπαθεῖς, ἑνὶ λόγῳ, ἄνθρωποι κακοήθεις, καὶ διεστραμμένοι· ὅθεν ἢ ἀπιςοῦσιν ὅλως εἰς ὅσα ἡμεῖς λέγομεν, ἢ διστάζουσι περὶ τῆς τούτων ἀληθείας.

Ἀλλὰ τί ποιητέον, λέγεις, εἰς τοιαύτην περίστασιν; Πρέπον ἆρά γε ἐςὶν, ἵνα ἐπαινέσω, καὶ εὐχηθῶ, καὶ εὐλογήσω τὸν συκοφάντην μου; ἢ πρέπον ἐστὶν, ἵνα κλείσω τὸ στόμα μου, καὶ βάλω θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου, καὶ ὑποφέρω τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας βλάβην; Ἐὰν ποιήσῃς τὸ πρῶτον, οὐαὶ εἰς τὸν συκοφάντην σου· διότι τότε οἱ ἔπαινοι καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ εὐλογίαι σου γίνονται ἄνθρακες, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπισωρευόμενοι· ἐπιβεβαιοῖ σε περὶ
Ρωμ. 12. 20. τούτου ὁ θεῖος ἀπόστολος. « Ἐὰν πεινᾷ, » λέγει, ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτὸν, ἐὰν » διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, » ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφα- » λὴν αὐτοῦ ». Ἐὰν δὲ τελέσῃς τὸ δεύτερον, γίνεσαι πανευτυχής· διότι τότε ὁ θεὸς ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τῆς κατὰ τοῦ συκο-
Αὐτ. 19. φάντου σου ἐκδικήσεως· « Γέγραπται γὰρ » ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει » Κύριος ». Τότε ὁ παντοδύναμος θεὸς διὰ τῶν τρόπων, οὓς αὐτὸς οἶδε, σὺ δὲ οὐ γινώσκεις, οὐ μόνον διαφυλάττει σε ἀπὸ τῆς βλάβης τῆς συκοφαντίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν συκοφάντην ἀποδίδωσι τὴν πρέπουσαν αὐτῷ τιμωρίαν· « Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ » ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος ». Αὐτὸς τότε τὸν μὲν συκοφάντην παιδεύει, σὲ δὲ τὸν
συκοφαντούμενον μακαρίζει. « Μακάριοί ἐςε, Ματθ. 5. 11.
» λέγει, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, » καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, » ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ ».

Ἀλλ' ἐὰν σιωπήσωμεν, λέγετε, οἱ τὴν συκοφαντίαν ἀκούοντες νομίζουσιν, ὅτι οὐκ ἀπολογούμεθα, ἐπειδὴ οὐκ ἔχομεν ἀπολογίας λόγον, καὶ ἑπομένως πείθονται, ὅτι ἀλήθειά εἰσι τὰ καθ' ἡμῶν λεγόμενα, καὶ οὐχὶ συκοφαντία. Ἀληθῶς, τοῦτο ἐνδέχεται, πλὴν ἐνδεχόμενόν ἐστι καὶ τὸ ἐναντίον, ἤγουν, τὸ, ὅτι οἱ ἀκούοντες τὴν συκοφαντίαν, καὶ βλέποντες ἐν ἡμῖν τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς τῆς πραότητος, τῆς ἀνεξικακίας, πεισθῶσιν, ὅτι συκοφαντία καὶ οὐχὶ ἀλήθειά εἰσι τὰ καθ' ἡμῶν λεγόμενα. Πλὴν ἔστω ἐξ ὑποθέσεως ἀληθὲς τὸ πρῶτον· ἀπολογήθητε οὖν κατὰ τῆς συκοφαντίας· ἡ ἀπολογία οὐκ ἔστιν ἁμαρτία· διότι καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων συκοφαντούμενοι ἀπελογήθησαν· ἀπολογήθητε οὖν, ἀλλ' οὐχὶ κατηγοροῦντες καὶ ὑβρίζοντες, οὐδὲ καταρώμενοι καὶ φοβερίζοντες, οὐδὲ ὁρκομοτοῦντες καὶ ἀντισυκοφαντοῦντες· ἀπολογήθητε, ἀλλὰ μὴ μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ κραυγῆς· ἀλλὰ καθὼς ἀπεκρίνοντο

οἱ ἅγιοι, ἤγουν παριςάντες καὶ ἐκφράζοντες τοὺς λόγους, τοὺς ἀποδεικνύοντας, ὅτι ἐςὲ ἀθῶοι καὶ καθαροὶ τῆς συκοφαντίας.

Τί εἶπεν ὁ Ἰωσὴφ πρὸς τὸν ἀρχιοινοχόον τοῦ Φαραὼ, ὅταν διηγούμενος αὐτῷ τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας ἀκολουθήσασαν αὐτῷ συμφορὰν, παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Φαραὼ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ; Ἐθεάτρισε τὴν ἀναίσχυντον ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας; ἢ κατηγόρησε τὴν ἀπάνθρωπον ἀσπλαγχνίαν αὐτῆς; ἢ κατηράσατο αὐτήν; ἢ ὠργίσθη, ἐνθυμηθεὶς τὴν συκοφαντίαν αὐτῆς; Οὐδὲν τούτων ἐποίησεν, ἀλλὰ μετὰ πάσης πραότητος εἶπεν· ἔκλεψάν με ἐκ τῆς γῆς τῶν Ἑβραίων· ὧδε δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον οὐδὲν κακὸν ἐποίησα, καὶ ὅμως κατέκλεισάν
Γεν. 40. 15. με εἰς ταύτην τὴν ὑπόγαιον φυλακήν. »Ὅτι » κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων· καὶ ὧδε » οὐκ ἐποίησα οὐδὲν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν » λάκκον τοῦτον. » Ἰδοὺ πῶς οὗτος ὁ ἅγιος ἄνθρωπος καθιστόρησε τὰ περὶ τῆς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας· ἐδικαιολόγησε μὲν ἑαυτὸν, οὐδένα δὲ κατέκρινε.

Πῶς ἀπελογήθη ὁ Παῦλος ἐναντίον εἰς τὴν συκοφαντίαν τῶν ψευδαποστόλων; Ἐκεῖνοι μὲν ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν, λέγον-
Γαλ. 1. 12. 16. τες, ὅτι οὐκ ἔςιν ἀπόστολος· αὐτὸς δὲ ἀπέδειξεν, ὅτι ἐστὶν ἀπόστολος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδαχθεὶς τὰ τῆς πίστεως, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεὶς πρὸς τὸ κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον. Ἐκεῖνοι ἐσυκοφάντουν αὐτὸν λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόστολος, ἵνα πείσωσι τοὺς Γαλάτας, ὅτι ἡ περιτομὴ ἐςὶν ἀναγκαία πρὸς τὴν σωτηρίαν· αὐτὸς ἀπέδειξεν, ὅτι ὅστις περιτέμνεται, ἐκεῖνος οὐδὲν ὠφελεῖται ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίςεως. Γαλ. 52.

Ἀγαπητοί μου χριστιανοὶ, « Χριστὸς Πέτρ. 2. 21.
» ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν » αὐτοῦ ». Αὐτὸς ἔδωκεν ἡμῖν παράδειγμα διδακτικὸν τῆς ἀπολογίας κατὰ τῶν συκοφαντούντων ἡμᾶς. Πῶς ἀπελογήθη αὐτὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς συκοφαντοῦντας αὐτὸν, καὶ λέγοντας κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅτι ἐστὶ Σαμαρείτης καὶ δαιμονιζόμενος;
« Ἐγὼ, ἀπεκρίθη, δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ Ιωάν. 8. 49. 51.
» τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· » ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων ». Ὅταν δὲ πάλιν ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, τότε μετὰ ἐπιχειρήματος ἀποδεικτικοῦ τῆς συκοφαντίας αὐτῶν ἀπεκρίθη, λέγων· « Πᾶ- Ματθ. 12. 25. 27.
» σα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, » ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία » μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται· » καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, » ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται » ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζε- » βοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν » ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑ- » μῶν ἔσονται κριταί ». Ὅταν οὖν τοιουτοτρόπως ἀποκρίνησθε πρὸς τοὺς συκοφαντοῦντας ὑμᾶς, ἤγουν μηδὲ βλασφημοῦντες, μηδὲ κατηγοροῦντες αὐτοὺς, ἀλλὰ μετὰ πάσης πραότητος προβάλλοντες τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς συκοφαντίας,

τότε οὐ μόνον οὐδόλως ἁμαρτάνετε, ἀλλὰ καὶ τοὺς συκοφάντας ἐπιστομίζετε, καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐξαλείφετε, καὶ τοὺς ἀκούοντας ὠφελεῖτε. Σημειώσατε δὲ, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἀπεκρίθη πάντοτε εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας, ἀλλ' ἐνίοτε παντελῶς ἐσιώπησεν. Ὅταν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπλεκον κατ' αὐτοῦ συκοφαντιώδεις κατηγορίας ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, τότε αὐτὸς οὐδὲν ἀπεκρίθη·
Ματθ. 27. 12, 14. καὶ ὁ μὲν Πιλάτος ἔλεγε πρὸς αὐτόν· « Οὐκ » ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ » δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ » ἓν ῥῆμα· ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα » λίαν ». Ἀλλὰ τί ἐθαύμαζεν ὁ Πιλάτος; Καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ; παράδειγμα καὶ τοῦτο, διδάσκον ἡμᾶς, ὅτι, κἂν σιωπῶμεν, ὅταν συκοφαντῶσιν ἡμᾶς, ἡ σιωπὴ ἡμῶν ἐστιν ἰσχυρὰ ἀπόκρισις, κινοῦσα τοὺς ὁρῶντας εἰς θάμβος καὶ εὐλάβειαν τῆς ἡμῶν πρᾳότητος καὶ μεγαλοψυχίας.

Συκοφάνται πανάθλιοι, ἔρχομαι καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ μετὰ προσοχῆς ἀκούσατε. Ἡ συκοφαντία ἐστὶ λόγος ψευδὴς, ἐπίτηδες πρὸς τὸ βλάψαι πεπλασμένος καὶ κατεσκευασμένος· βλάπτει δὲ ἡ συκοφαντία τὸν συκοφάντην, καὶ τὸν συκοφαντούμενον, καὶ τὸν ἀκροατὴν τῆς συκοφαντίας, ὅταν πιστεύσῃ εἰς τοῦ συκοφάντου τὰ λόγια. Πρῶτος εὑρετὴς τῆς συκοφαντίας ἐστὶν ὁ διάβολος, πρῶτος συκοφαντηθεὶς ἐστιν ὁ θεὸς, πρῶτος πιστεύσας εἰς τὴν συκοφαντίαν ἐςὶν ὁ ἄνθρωπος. Ὁ διάβολος τολμήσας, ἐσυκοφάντησε τὸν θεὸν ὡς ψεύστην, καὶ φθονερὸν, καὶ ἐπίβουλον· ὁ θεὸς εἶπεν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, ἵνα μὴ φάγωσιν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν·
« Οὐ φάγεσθε, εἶπεν, ἀπ' αὐτοῦ· ᾗ δ' ἂν Γεν. 2. 17.
« ἡμέρᾳ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε ». Ὁ δὲ διάβολος συκοφαντήσας τὸν θεὸν, εἶπεν, ὅτι αὐτὸς ἀπηγόρευσε τὴν βρῶσιν τοῦ ξύλου, οὐχ' ἵνα ἀποθάνωσιν, ἀλλ' ἵνα
μὴ κατασταθῶσι θεοί. « Οὐ θανάτῳ απο- Γεν. 3. 4, 5.
» θανεῖσθε· ᾔδει γὰρ ὁ θεὸς, ὅτι ᾗ δ' ἂν » ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται » ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ, « γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν ». Οἱ πρωτόπλαστοι πιστεύσαντες εἰς τὴν διαβολικὴν συκοφαντίαν, ἔφαγον ἀπὸ τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου.

Εἰς τὸν συκοφαντηθέντα θεὸν οὐδεμίαν βλάβην προεξένησεν ἡ συκοφαντία διὰ τὸ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ἀπαθὲς καὶ πανυπερτέλειον, καὶ πάσης βλάβης ἀνεπίδεκτον· ἔβλαψεν ὅμως τὸν συκοφάντην διάβολον, καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸν εἰς τὴν συκοφαντίαν πιστεύσαντα, διότι ὅσας τιμωρίας ἐπεσώρευσεν ὁ θεὸς εἰς τὸ ὄργανον τῆς συκοφαντίας, ἤγουν εἰς τὸν ὄφιν τὸν αἰσθητὸν, ἐκεῖναι ἀνάγονται εἰς τὸν αὐτουργὸν τῆς συκοφαντίας, τὸν ὄφιν τὸν νοητὸν,
τουτέστι τὸν διάβολον· « Ὅτι ἐποίησας Αὐτ. 14.
» τοῦτο, εἶπεν ὁ θεὸς », ἤγουν ἐπειδὴ ἔπλασας ταύτην τὴν συκοφαντίαν, « Ἐπι- » κατάρατος σύ ». Βλέπε δὲ, ὅτι, ὅταν ὁ
διάβολος ὑπερηφανευθεὶς, εἶπεν· « Ἀναβή- Ἡσ. 14 14.

Λουκ. 10. 18. » σομαι ἐπάνω τῶν νεφῶν, ἔσομαι ὅμοιος » τῷ ὑψίστῳ », τότε ἔῤῥιψε μὲν αὐτὸν ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἀστραπὴν, πλὴν οὐ κατηράσατο αὐτόν· ὅταν δὲ τολμήσας, ἐσυκοφάντησε, τότε ἐξεφώνησε κατ' αὐτοῦ τὴν κατάραν· « Ὅτι ἐποίησας τοῦτο, ἐπι- » κατάρατος σύ ». Ἐὰν δὲ ἀλληγορήσῃς τὰς κατάρας, ὅσας ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν ὄφιν τὸν αἰσθητὸν, βλέπεις αὐτὰς μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐκπληρωθείσας εἰς τὸν ὄφιν τὸν νοητὸν, τὸν σατανᾶν δηλονότι, τὸν εὑρετὴν τῆς συκοφαντίας· διότι αὐτὸς καὶ πάντων τῶν κτηνῶν ἐγένετο ἀλογώτερος, ὅταν ἐπεχείρησε πειράξαι τὸν δεύτερον ἄνθρωπον τὸν
1. Κορ. 15. 47. ἐξ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον Ἰησοῦν· καὶ πάντων τῶν θηρίων τῆς γῆς θηριωδέστερος, ὅταν ἀφιέρωσε πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἵνα σταυρωθῇ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἀναμάρτητος υἱὸς τοῦ θεοῦ. Ὄρθιος ἐφέρετο πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ὡς θεὸς λατρευόμενος, καὶ ζώσῃ φωνῇ διὰ τῶν εἰδώλων λαλῶν, ἐπλάνα τοὺς ἀνθρώπους· μετὰ δὲ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύεται, ἤγουν κάτω πεπτωκὼς ὡς ἀδύνατος καὶ ὑποκεκρυμμένος, ὡς ὁ λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ ἐνεδρεύει, ἵνα ἁρπάσῃ, ἐὰν δυνηθῇ, οὐχὶ τὸν πλούσιον ἐν ἀρεταῖς, ἀλλὰ τὸν πτωχεύοντα τῶν καλῶν ἔργων. Γῆν δὲ τρώγει ἔκτοτε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ διατριβῆς αὐτοῦ, τουτέστιν ἐκείνους μόνους δια-
1. Κορ. 15. 49. φθείρει, τοὺς εἰς τὰ γήϊνα προσηλωμένους, καὶ τὴν εἰκόνα φοροῦντας τοῦ χοϊκοῦ οὐχὶ δὲ τοὺς εἰς τὰ οὐράνια βλέποντας, καὶ τὴν εἰκόνα φοροῦντας τοῦ ἐπουρανίου. Καὶ πρῶτον μὲν ὡς φίλος πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους ἐπλησίασεν, ἔπειτα δὲ ἔχθραν ἔθηκεν ὁ θεάνθρωπος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, ἀνακηρύξας αὐτὸν ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ δοὺς ἐξουσίαν εἰς τοὺς πιστοὺς, ἵνα καταπατῶσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἤγουν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὑποτάξας αὐτὸν ὑπὸ τὴν πτέρναν αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶν, ἐξουδενώσας πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἐσήμανεν Λουκ. 10. 19.
ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν· « Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν » τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων » καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύ- » ναμιν τοῦ ἐχθροῦ ». Τοιουτοτρόπως ἐπαίδευσεν ὁ θεὸς τὸν συκοφάντην.

Στρέψον δὲ τοὺς ὀφθαμούς σου καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν πισεύσαντα εἰς τὴν συκοφαντίαν, καὶ παραβάντα τοῦ θεοῦ τὴν ἐντολὴν τὴν σωτήριον· στερεῖται αὐτὸς τῆς θείας χάριτος, καὶ ἐξορίζεται ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς εἰς τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἐπι- Γεν. 3. 17.
κατάρατος ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἀνθρώπου· ἐν αὐτῇ θλίψεις, ἐν αὐτῇ ἄκανθαι καὶ τρίβολοι, ἐν αὐτῇ ἱδρῶτες, ἐν αὐτῇ φθορά· « Ὅτι γῆ Αὐτ. 19.
» εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ ». Ταῦτα δὲ βλέπομεν ἄχρι τῆς σήμερον ἐνεργούμενα· ἐκεῖ θλίψεις διὰ τὴν ἀκαρπίαν τῆς γῆς, ὧδε στεναγμοὶ διὰ τὴν δυσκρασίαν τοῦ ἀέρος· εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς γῆς σεισμοὶ, εἰς ἐκεῖνο πυρκαϊαὶ, εἰς τὸ ἄλλο καταποντισμοὶ ποταμῶν καὶ θαλάσσης· ἐκεῖνος καταβρέχει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἱδρῶτι

διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον· οὗτος ὀλολύζει διὰ τοὺς δριμυτάτους πόνους τῆς ἀσθενείας· ὁ ἄλλος κλαίει διὰ τῶν φιλτάτων συγγενῶν τὴν στέρησιν· πᾶς ἄνθρωπος τέλος πάντων ἀποθνήσκει, διαλύεται, γίνεται γῆ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὥσπερ ἦν καὶ πρὸ τῆς πλάσεως· « Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ ». Ταῦτα προεξένησε τότε ἡ συκοφαντία.

Διαφέρουσι δὲ ἀληθῶς τῆς τότε συκοφαντίας αἱ περιστάσεις τῶν περιστάσεων τῆς σήμερον κατασκευαζομένης· διότι τὴν σήμερον ὁ συκοφάντης οὐκ ἔστιν εὑρετὴς τῆς συκοφαντίας, ἀλλὰ μαθητὴς καὶ μιμητὴς τοῦ εὑρετοῦ αὐτῆς, ἤγουν τοῦ διαβόλου. Ὁ συκοφάντης τὴν σήμερον οὐ συκοφαντεῖ τὸν θεὸν, ὡς ὁ πρωτοσυκοφάντης, ἀλλὰ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ, τουτέστι τὸν ἄνθρωπον· πλὴν ὁ μὲν πρωτοσυκοφάντης οὐδόλως ἐδυνήθη βλάψαι τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ συκοφαντηθέντα θεὸν, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπερίγραπτον προξενοῦσι βλάβην εἰς τοὺς συκοφαντουμένους. Ποσάκις ἡ συκοφαντία ἐχώρισε τοὺς νομίμους γάμους, καὶ ἐμάκρυνεν ἀπ᾽ ἀλλήλων τοὺς πλησιεςάτους συγγενεῖς; ποσάκις ἔχθρευσε τοὺς ἠγαπημένους φίλους, καὶ ἔφθειρε τὴν τιμὴν τῶν τιμίων ἀνθρώπων; ποσάκις ἀδίκως κατέςησε πένητας τοὺς πλουσίους, καὶ παρέδωκεν εἰς θάνατον τοὺς ἀθώους; Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἅγιοι καὶ δίκαιοι συκοφαντηθέντες, ὑπέμειναν πολλὰ παθήματα, καὶ ἐγεύθησαν θανατηφόρους πικρότητας. Μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ, καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόςομος, καὶ ἄλλοι μυρίοι μυρίων. Βλάπτουσι δὲ τὴν σήμερον οἱ συκοφάνται καὶ τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν, ἐὰν πιςεύσωσιν εἰς αὐτοὺς, καθὼς ἔβλαψεν ὁ αὐτουργὸς τῆς συκοφαντίας τοὺς δύω πρωτοπλάστους, τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ πλασθεῖσαν συκοφαντίαν.

Βλέπε δὲ, πόσους βαθμοὺς βάρους ἔχει τῆς συκοφαντίας ἡ ἁμαρτία· ἡ συκοφαντία ἐστὶ θυγάτηρ τοῦ μίσους ἢ τοῦ φθόνου· τὸν μισούμενον ἢ τὸν φθονούμενον συκοφαντοῦμεν, οὐχὶ δὲ τὸν ἀγαπώμενον· τὸ δὲ μῖσος καὶ ὁ φθόνος εἰσὶ στέρησις τῆς ἀγάπης, καθὼς καὶ τὸ σκότος στέρησις τοῦ φωτός· ὅταν οὖν συκοφαντῶ, τότε οὐκ ἔχω ἀγάπην· ὅταν δὲ οὐκ ἀγαπῶ τὸν πλησίον μου ὡς
ἐμαυτὸν, τότε, κἂν μὴ μισῶ, μηδὲ φθονῶ Ματ. 22. 39.
αὐτὸν, ἁμαρτάνω ὅμως, ἐπειδὴ παραβαίνω τὴν ἐντολὴν τὴν δευτέραν· οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος βαθμὸς τοῦ ἁμαρτήματος τῆς συκοφαντίας. Ὅταν δὲ μισῶ ἢ φθονῶ τὸν πλησίον μου, πλὴν οὐ βλάπτω αὐτὸν πραγματικῶς, τότε ἁμαρτάνω περισσότερον, ἢ ὅταν μόνον οὐκ ἀγαπῶ αὐτόν· τοῦτο δέ ἐστι βαθμὸς δεύτερος. Ὅταν δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀγαπῶ, οὐ μόνον μισῶ καὶ φθονῶ, ἀλλὰ καὶ βλάπτω αὐτὸν, τότε ἁμαρτάνω πολὺ περισσότερον· τοῦτο δέ ἐστι βαθμὸς
τρίτος. Ἐὰν κατακρίνω τὰ σφάλματα, Ματθ. 7. 1.
ὅσα τῇ ἀληθείᾳ ἔχει ὁ ἀδελφός μου, ἁμαρτάνω· ἐὰν δὲ κατακρίνω αὐτὸν διὰ τὰ σφάλματα, ὅσα αὐτὸς μὲν οὐκ ἔχει, ἐγὼ δὲ ἔπλασα αὐτὰ, ἵνα αὐτὸν βλάψω, φανερόν ἐστιν, ὅτι ἁμαρτάνω πολὺ περισσότερον·

τοῦτό ἐστι βαθμὸς τέταρτος. Ἐὰν ἁμαρτάνω, ὅταν ἀργολογῶ, ἤγουν ὅταν λαλῶ λόγια μηδὲ ὠφέλιμα, μηδὲ βλαπτικά, πόσον περισσότερον ἁμαρτάνω, ὅταν λαλῶ λόγια συκοφαντικά, πρόξενα πάσης συμφορᾶς καὶ βλάβης; τοῦτο δέ ἐστι βαθμὸς βάρους πέμπτος. Ὁ πρῶτος μόνον βαθμὸς ἀρκεῖ πρὸς
Ματθ. 12. 39. παράστασιν τοῦ ἐξαισίου βάρους τοῦ ἁμαρτήματος τῆς συκοφαντίας· καθότι ἡ στέρησις τῆς ἀγάπης ἐστὶν ἀναίρεσις ὅλης τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας· διότι ἡ ἀγά-
Ῥωμ. 13. 10. πη ἐστὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου· χωρὶς δὲ ἀγάπης οὐδεὶς δύναται σωθῆναι. Ἐὰν δὲ συνάψῃς καὶ τοὺς ἄλλους βαθμοὺς τοῦ βάρους, πόσον γίνεται τὸ βάρος τῆς συκοφαντίας;

Ὑμεῖς μέν, ὦ συκοφάνται, διὰ τῆς συκοφαντίας βλάπτετε τοὺς πλησίον ὑμῶν, προξενοῦντες αὐτῷ μυρίας συμφορὰς καὶ δυστυχίας· βλέποντες δέ, ὅτι οὐδεμίαν λαμβάνετε τιμωρίαν, νομίζετε ἴσως, ὅτι ἡ συκοφαντία ἢ οὐκ ἔστιν ὅλως ἁμαρτία, ἢ ἐστὶν ἁμαρτία πολλὰ ἐλαφρὰ καὶ συγγνωστή·
Ῥωμ. 2. 5. οὐαὶ ὑμῖν· διότι « Θησαυρίζετε ὀργὴν ἐν » ἡμέρᾳ ὀργῆς ». Ἔρχεται ἡμέρα, ἡ φοβερὰ ἡμέρα τῆς ἀνταποδόσεως· τότε σαλπίζουσιν αἱ ἀγγελικαὶ σάλπιγγες, καὶ ὁ κριτὴς κάθηται ἐπὶ θρόνου κρίσεως, καὶ οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν, παρίστανται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὰ βιβλία τῶν πράξεων ἀνοίγονται, καὶ τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων δημοσιεύονται· τότε εἰς ἐκεῖνο τὸ πάνδημον καὶ φρικτὸν κριτήριον παρίστανται, ὦ συκοφάντα, ἐνώπιόν σου καὶ ἡ χήρα, ἣν ἠδίκησας διὰ τῆς συκοφαντίας σου, καὶ ὁ ὀρφανός, ὃν ἐγύμνωσας διὰ τῆς δολιότητος τῆς γλώσσης σου, καὶ ὁ τίμιος ἄνθρωπος, ὃν συκοφαντήσας κατέστησας ἄτιμον, καὶ ὁ ἱερωμένος, ὃν ἡ ἐπίπλαστος καὶ ψευδὴς κατηγορία τοῦ στόματός σου ἐστέρησε τῆς πρεπούσης αὐτῷ εὐλαβείας, καὶ ὁ δίκαιος καὶ ἅγιος, ὁ δεδιωγμένος, κατατεθλιμμένος ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν σου· τότε δὲ ὁ κριτὴς παρίστησιν ἔμπροσθεν τοῦ προσώπου σου τὸ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν τῆς συκοφαντίας σου, ὀνειδίζων καὶ κατεξελέγχων σε. Ὢ, καὶ τίς ὑποστήσεται τότε τὸν φοβερώτατον ἅμα καὶ δικαιότατον ἔλεγχον τοῦ ἐπὶ θρόνου τῆς κρίσεως καθημένου; « Τὸ στόμα σου, Ψαλ. 49. 19. 20.
» λέγει αὐτός, ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ » γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητας. Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελά» λεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου » ἐτίθης σκάνδαλον· « Καὶ σὺ μὲν ταῦτα ἔπραττες· ἐγὼ δὲ μακροθυμῶν, οὐκ ἐπαίδευσά σε, ἀλλ' ἐσίγησα· σὺ δὲ παρανόμως ἐστοχάσθης, ὅτι σιωπῶ, ἐπειδὴ εἰμὶ ὅμοιός
σοι. « Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγησα, ὑπέ- Αὐτ. 21.
» βαλες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος. Νῦν » οὖν ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου ». Ὦ, ποία ὥρα τότε; ὤ, ποῖος τότε ἀπελπισμός, ὅταν ὁ δίκαιος κριτὴς ἐκφωνήσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς αἰωνίου κολάσεως; τίς δύναται τότε ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς; κατανοήσατε ταῦτα, ὦ ἄνθρωποι, ὅσοι μὴ ἐνθυμούμενοι τὸ φοβερὸν τοῦ θεοῦ κριτήριον, συκοφαν-

τεῖτε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν· κατανοήσατε ταῦτα, καὶ ἀπέχετε ἀπὸ τῆς μεγάλης τῆς συκοφαντίας ἀνομίας, μήποτε ἁρπάσῃ ὑμᾶς ὁ θάνατος ἀμετανοήτους· διότι τότε οὐδεὶς δύναται ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς αἰωνίου καταδίκης· » Σύνετε δὴ ταῦ- Αὐτ. 22.
» τα οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ θεοῦ, μήποτε
» ἁρπάσῃ, καὶ μὴ ῇ ὁ ῥυόμενος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὅταν ἀναβιβάζω τὸν νοῦν μου ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἀκούω καὶ βλέπω ἐκεῖ πράγματα φοβερὰ καὶ ἐξαίσια· ἀκούω ἐκεῖ

Ἐξ. 19. θεοῦ πρόςαγμα κηρύττον, ἵνα πρὸ τριῶν ἡμερῶν καθαρισθῶσι καὶ προετοιμάσωσιν ἑαυτοὺς οἱ Ἰσραηλῖται· ἀκούω φοβερισμοὺς μεγάλους, ἵνα μηδεὶς ἀναβῇ, μηδὲ κἂν πλησιάσῃ εἰς τὸ ὄρος· ἀκούω φωνὰς σάλπιγγος ἰσχυρὰς σφόδρα· βλέπω ἀστραπὰς καὶ νεφέλην γνοφώδη· βλέπω ὅλον τὸ ὄρος καπνιζόμενον καπνῷ ὡσεὶ καμίνου· τοῦτο οὐκ ἔστι θαυμαστόν· διότι ὁ θεὸς κατέβη ἐκεῖ ἵνα ἐγχειρίσῃ τοὺς θείους αὐτοῦ νόμους εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· θαυμάζω δὲ καὶ ἐξίσαμαι, ὅταν ἀκούω τὸν θεηγόρον Παῦλον διδάσκοντα, ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἔργων νόμου δικαιωθήσεται. Πῶς; ὁ θεὸς καταβαίνει εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος, ἵνα ἀκουσθῇ νομοθεσία αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἔπειτα ἡ νομοθεσία οὐ δικαιοῖ; Πῶς; ὁ θεὸς διὰ τοιαύτης παρατάξεως παραδίδωσι νόμους, οἵτινες οὐκ ἠδύναντο δικαιῶσαι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν; Τίς ὁ λόγος τούτου τοῦ παραδόξου ἀκούσματος; Ἐφανέρωσε τὸν περὶ τούτου λόγον ὁ θεόφρων Παῦλος διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς αὐτοῦ, πλὴν τοσοῦτον συντόμως, ὥστε φαίνεται, ὅτι δογματικῶς μᾶλλον, ἢ ἀποδεικτικῶς ἐλάλησεν· ἡμεῖς διὰ τῆς ἑρμηνείας σπουδάσωμεν, ὅσον ἡμῖν δυνατὸν, σαφηνίσαι τὸν λόγον ταύτης τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ διδασκαλίας.

Ἀδελφοὶ, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦ- Γαλ. 2. 16
ται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου·

διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ.

Ἵνα κατανοήσῃς ἀκριβῶς τὰ προκείμενα τοῦ Παύλου λόγια, σημείωσον, ὅτι δικαίωσιν μὲν λέγει τὴν τελείαν ἀθώωσιν οὐ μόνον πάσης προαιρετικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, δι' ἧς πάντες κατεστάθημεν ἁμαρτωλοί, (Ρωμ. 5 19.) καὶ τὴν ἁγιωσύνην, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄξιος τῆς οὐρανίου βασιλείας· ἔργα δὲ νόμου λέγει τὰ περὶ τοῦ σαββάτου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τὰ περὶ τῶν λεπρῶν, καὶ γονοῤῥοιῶν καὶ ῥαντισμῶν, καὶ ψηλαφήσεων νεκρῶν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραγγέλματα. Ταῦτα δὲ οὐκ ἠδύναντο δικαιῶσαι τὸν ἄνθρωπον, πρῶτον μέν, ἐπειδὴ ἦσαν ψιλὰ σύμβολα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νομοθετησομένων σωτηριωδῶν ἔργων· δεύτερον δέ, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἠδύνατο καθαρίσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, εἰμὴ μόνη ἡ θυσία τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ μόνον τὸ πανάγιον αἷμα τοῦ σωτῆρος, τὸ ἐν τῷ σταυρῷ (1. Ἰωάν. 1, 7.) ἐκχυθέν, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἐδικαίωσε, καὶ ἡγίασε, καὶ κατέστησεν ἀξίους τῆς θείας βασιλείας. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ νόμου τὰ ἔργα οὐκ ἠδύναντο δικαιῶσαι τὸν ἄνθρωπον, διότι ὁ θεὸς οὐ μόνον ἔδωκε τὸν νόμον, καὶ διέταξε τὰ τοῦ νόμου ἔργα, ἀλλὰ καὶ κατάραν ὥρισε κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτά, εἰπών· « Ἐπικα- » τάρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν (Δευτ. 27, 26.) » πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου, ποιῆσαι » αὐτούς »; Τὸν νόμον ἔδωκεν ὁ θεὸς ὡς παιδαγωγόν, ἵνα ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐξ ἧς δικαιούμεθα. » Ὥστε ὁ νόμος (Γαλ. 3. 24.) » παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἔ- » λεγεν ὁ Παῦλος, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶ- » μεν ». Ἀληθῶς δὲ ὁ νόμος θαυμασίως ὁδηγεῖ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· διότι δι' αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις λαλεῖ ὁ θεὸς περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σαφέστατα, λέγων· » Προφήτην (Δευτ. 18, 18, 19.) » ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, » ὥσπερ σέ· καὶ δώσω τὰ ῥήματα ἐν τῷ στό- » ματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθ' ὅ,τι » ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς » ἐὰν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφή- » της ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδι- » κήσω ἐξ αὐτοῦ ». Διὰ τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ (Ἰωάν. 5, 46.) σωτὴρ ἔλεγεν· « Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπιστεύετε » ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε ». Καὶ παῤῥησίᾳ δὲ ἐδίδασκε, λέγων· » Ἐγὼ ἐξ (Ἰωάν. 12, 49.) » ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πα- » τήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω, καὶ » τί λαλήσω ». Διέταξε δὲ ὁ θεὸς μετὰ φοβερισμῶν τὴν διατήρησιν τῶν τοῦ νόμου ἔργων, ἐπειδὴ αὐτὰ ἦσαν τύποι τῶν νομοθετημάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅθεν δι' αὐτῶν προεμάνθανον οἱ ἄνθρωποι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδαχθησόμενα, καὶ τὴν χρεωστουμένην εἰς αὐτὰ ὑποκοὴν καὶ εὐλάβειαν. Ἀλλ' ἐπειδή, λέγεις, τὰ ἔργα τοῦ νόμου οὐ δικαιοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνη ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, πῶς οἱ πρὸ νόμου, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐν νόμῳ δίκαιοι ἐδικαιώθησαν; Αὐτοὶ ἐδικαιώθησαν οὐχὶ διὰ τῶν ἔργων τοῦ νόμου, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, προϊδόντες αὐτὸν διὰ τῶν φωτισμῶν τοῦ πα-

ναγίου πνεύματος, καὶ προκαταγγείλαντες αὐτὸν διὰ συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων καὶ τύπων καὶ προφητικῶν λόγων· περιέμενον
Ἑβρ. 11. 39. 40. δὲ αὐτοὶ καὶ τὴν τούτου ἔλευσιν, ἵνα λάβωσι τὴν τελείαν τῆς δικαιώσεως καὶ ἀντιμισθίας ἀπόλαυσιν. Ταῦτα οὖν εἰδὼς ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος, ἔλεγε θαρσαλέως· ἐπειδὴ γινώσκομεν, ὅτι οὐχὶ τὰ ἔργα τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου νομοθετηθέντα, ἀλλ' ἡ εἰς τὸν Χριςὸν πίστις ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον δίκαιον καὶ ἅγιον, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα οὐχὶ ἐκ τῶν νομικῶν ἔργων, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως δικαιωθῶμεν· διότι οὐδεὶς δικαιοῦται ἐκ τῶν ἔργων τοῦ νόμου. Σημείωσαι δὲ, ὅτι πίστιν λέγει οὐχὶ τὴν γυμνὴν τῶν καλῶν ἔργων· διότι αὐτή ἐστι νεκρὰ καὶ ἀνενέργη-
Ἰακ. 2. 17 τος· ἀλλὰ τὴν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην, ὡς πρὸς τοὺς αὐτοὺς Γαλάτας ἔγραφε, λέγων·
Γαλ. 5. 6. « Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις, δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη ». Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιφέρει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀδυναμίας τῶν νομικῶν ἔργων, λέγων·

Γαλ. 2. 17. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκο-
18. νος; μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι.

Ἡ ἀπόδειξις προχωρεῖ διὰ τῆς ἀτόπου ἐπαγωγῆς. Ἐὰν ἡμεῖς, λέγει, οἵτινες ζητοῦμεν τὴν δικαίωσιν καὶ τὴν ἁγιωσύνην οὐκ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως, ἐκ τούτου ἁμαρτάνομεν· ἄρά γε οὐκ ἀκολουθεῖ καὶ συμπεραίνεται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Χριςός ἐςι διάκονος τῆς ἁμαρτίας, ἤγουν ὑπηρέτης καὶ πρόξενος τῆς ἁμαρτίας; « Μὴ γένοιτο ». Ἄπαγε τοῦ ἀτοπήματος· βλέπεις πῶς διὰ τούτου τοῦ φοβερωτάτου ἀτόπου ἀναγκάζει τοὺς ἰουδαΐζοντας ὁμολογῆσαι, ὅτι οὐκ ἐκ τῶν νομικῶν ἔργων, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος; ἐπαύξει ἔτι περισσότερον τὴν δύναμιν τῆς ἀποδείξεως, λέγων· Ἐὰν ἐγὼ πάλιν οἰκοδομῶ ὅσα κατήργησα, γίνομαι παραβάτης, τουτέστι πταίστης καὶ ἁμαρτωλός. Ποῖα δέ εἰσιν τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταργηθέντα; Τὰ τοῦ νόμου, ταῦτα δὲ οὐ μόνον αὐτὸς, κἂν ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ σχηματίζει τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐξ ἁγίου πνεύματος φωτισθέντες, κατήργησαν, ὁροθετήσαντες, ἵνα οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες μηδὲ περιτέμνωνται, μηδὲ τὰ λοιπὰ τοῦ νόμου φυλάττωσι παρατηρήματα· διὸ καὶ ἔγραψαν πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς « Ἔδοξε γὰρ Πράξ. 15. 28. 29.
» τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον » ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων· Ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων » καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἐξ » ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε ». Ὅςις οὖν μετὰ ταύτην τὴν θείαν καὶ ἀποστολικὴν ἀπόφασιν, τὴν καταργήσασαν τὰ νομικὰ παραγγέλματα, ἐφύλαττε τὰ τοῦ

νόμου, ἐκεῖνος ἐγίνετο παραβάτης τῆς ἐντολῆς τοῦ παναγίου πνεύματος. Παρατήρησον δὲ, μετὰ πόσης συνέσεως καὶ σοφίας ὁ πάνσοφος Παῦλος ἀνέστρεψεν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἰουδαϊζόντων τὴν κατηγορίαν τῆς παραβάσεως· ἐκεῖνοι ἔλεγον, ὅτι οἱ ἀθετοῦντες τὰ τοῦ νόμου εἰσὶ παραβάται· αὐτὸς δὲ ἀπέδειξεν, ὅτι παραβάται γίνονται οἱ τὰ τοῦ νόμου φυλάττοντες· ἐπιστηρίζει δὲ τὴν ἀπόδειξιν καὶ διὰ τῶν ἑξῆς λόγων·

Γαλ. 2.19. Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω.

« Ἐγὼ », λέγει « διὰ νόμου », ἤγουν διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ νόμου, « νόμῳ ἀπέθα- » νον », κατέστησα δηλονότι ἐμαυτὸν νεκρὸν καὶ ἄπρακτον πρὸς τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ὅπερ ἐστὶν, ὁ νόμος ἐδίδαξέ με, ἵνα ἐγκαταλείψω τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἐδίδαξεν αὐτὸν ὁ νόμος τοῦτο τὸ μάθημα; Ὁ νόμος εἶπεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀναστήσει προφήτην, καὶ ὅτι πρέπον ἐστὶν, ἵνα ἀκούσωσι
Δευτ. 18. 15. τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ· « Προφήτην ἐκ » τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ, ἀναστήσει σοι » Κύριος ὁ θεός σου· αὐτοῦ ἀκούσεσθε ». Τούτου οὖν τοῦ προφήτου, ὅστις ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν διδισκαλίαν ἀκούσας ὁ Παῦλος, ἐγκατέλιπε τὰ συμβολικὰ τοῦ νόμου ἔργα. « Νόμῳ, λέγει, ἀπέθανον, ἵνα » θεῷ ζήσω », τουτέστιν, ἐγκατέλιπον τὰ σκιώδη τοῦ νόμου ἔργα, ἵνα ἀφιερώσω ὅλην τὴν ζωήν μου εἰς τὴν ἀληθινὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν· διὰ τοῦτο δέ·

Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ, Γαλ. 2. 20.
οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἐκεῖνος συσταυροῦται τῷ Χριστῷ, ὅστις δι' ἀγάπην αὐτοῦ ὑπωπιάζει τὸ σῶμα 1.Κορ. 9. 27.
καὶ δουλαγωγεῖ, καταδαμάζει τὴν σάρκα « σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, Γαλ. 5. 24.
» αἴρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ », ἤγουν ὑπο- Ματθ. 16. 24.
μένει πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ παμμακάριστος Παῦλος ταῦτα πάντα ἐποίησε, διὰ τοῦτο λέγει· « Χριστῷ » συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ », τουτέστιν, οὐκέτι ζῶ ἐγὼ κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπι- Ἐφ. 4. 22.
θυμίας τῆς ἀπάτης, οὐ ζῶ τὴν ζωὴν τὴν 1. Τιμ. 1. 13.
ἐμπαθῆ καὶ πεπλανημένην, διώκων καὶ βλασφημῶν τὸν Ἰησοῦν Χριςόν· « Ζῇ δὲ ἐν » ἐμοὶ ὁ Χριςός »· ἐνεργεῖ δηλαδὴ καὶ δεσπόζει ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός· οὐδὲν ἐγὼ ποιῶ τῶν μὴ ἀρεστῶν αὐτῷ, ἀλλ' ὅλη μου ἡ ζωὴ καὶ τὸ πολίτευμα ὑπ' αὐτοῦ εὐθύνεται. « Ὃ » δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίςει ζῶ, τῇ τοῦ » υἱοῦ τοῦ θεοῦ ». Καὶ καθ' ὃ δὲ ζῶ ἐν σώματι, καθ' ὃ ζῶ ταύτην τὴν θνητὴν ζωὴν, βλέπω διαπαντὸς τὴν ἀθάνατον ζωὴν, καὶ πρὸς αὐτὴν διευθύνομαι διὰ τῆς πίστεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὅστις ἠγάπησέ με καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς

σωτηρίας μου, « τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ » παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ». Βλέπε δὲ, πῶς διὰ τούτου τοῦ λόγου οἰκειοποιεῖται τὸ κοινὸν, διδάσκων, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος χρέος ἔχει, ἵνα τόσην εὐχαριστίαν προσφέρῃ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅσην προσέφερεν, ἐὰν αὐτὸν μόνον ἠγάπα, καὶ μόνον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ παρέδιδεν ἑαυτὸν εἰς θάνατον.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΠΡΩΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗι.

1.Κορ. 4. 16. καὶ 11. 1. ΠΑΡΑΚΑΛΕΙ ἡμᾶς ὁ θεοφόρος ἀπόστολος Παῦλος, ἵνα μιμηθῶμεν αὐτὸν, καθὼς αὐτὸς μιμητὴς ἐγένετο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. « Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χρι» στοῦ ». Ἡμεῖς δὲ ἀκούοντες αὐτὸν λέγοντα, ὅτι συνεσταυρώθη τῷ Χριστῷ·
Γαλ. 2. 20. « Χριστῷ συνεσταύρωμαι », φρίττομεν ἀναλογιζόμενοι τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, καὶ ἀπελπιζόμεθα, πειθόμενοι, ὅτι σταυροῦ βάρος οὐ δυνάμεθα βαστάσαι· κἂν δὲ πεπληροφορημένοι ἐσμὲν, ὅτι ὁ σταυρὸς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν τὴν νέκρωσιν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν κατόρθωσιν, καὶ τοῦτο ὅμως πολλὰ φοβίζει, ἐπειδὴ στοχαζόμεθα, ὅτι τὰ μὲν σαρκικὰ πάθη εἰσὶ κατὰ φύσιν, ἡ δὲ νέκρωσις αὐτῶν καὶ ἡ ἀρετὴ εἰσὶ πράγματα ὑπὲρ φύσιν· καὶ τίς δύναται, λέγουσι σχεδὸν πάντες, ἀπονεκρῶσαι ἐκείνας τὰς ἐπιθυμίας καὶ ὁρμὰς, αἵτινες ἀναβλύζουσιν ἐκ τῆς φύσεως, ὡς τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν πηγῶν, καὶ ἀναβλαστάνουσιν ἐξ αὐτῆς, ὡς ἐκ τῆς γῆς ὁ χόρτος; Ὅστις οὖν ἀποδείξει, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐστι κατὰ φύσιν, παρὰ φύσιν δὲ ἡ κακία, ἐκεῖνος ἐπιστομίζει τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας, καὶ πείθει, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δύναται, ἐὰν τῇ ἀληθείᾳ θέλῃ, μιμητὴς γενέσθαι τοῦ Παύλου, καὶ τῷ Χριστῷ συσταυρωθῆναι, καθὼς ἐκεῖνος· ἡμεῖς προβάλλομεν τὰς περὶ τούτου ἀποδείξεις ἐκ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ, ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐλπίζοντες, ὅτι διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς θείας χάριτος ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς τοιαύτης πλάνης, περιπατήσετε προθύμως τῆς σωτηρίου ἀρετῆς τὸν ἔνθεον δρόμον.

« Εἶδεν ὁ θεὸς, λέγει ἡ θεία Γραφὴ, τὰ Γεν. 1. 31.

» πάντα ὅσα ἐποίησε· καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν ». Ἀκούεις; Τὰ πάντα; ἤγουν πάντα τὰ ποιήματα αὐτοῦ οὐ μόνον εἰσὶ καλὰ, ἀλλὰ καὶ καλὰ λίαν. Τίς δὲ ἐγνώρισε καὶ ἐβεβαίωσε τοῦτο; Ὁ ἔχων ἄπειρον τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν τελειότητα, αὐτὸς δηλονότι ὁ θεὸς, ὅ-
Ψαλ. 148. 5, στις « Εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν », ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν πάντα τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα· ἓν δὲ τῶν ἐπισημοτέρων κτισμάτων αὐτοῦ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· καὶ αὐτὸς οὖν ἐστὶ καλῶς λίαν. Ἀλλὰ κατὰ τί καλός; κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συμμετρίαν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ σώματος; Ναὶ, καὶ κατὰ τοῦτο καλός· πλὴν καλὸς λίαν κατὰ τὰ ἰδιώματα καὶ τὰς διαθέσεις, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καλὸς λίαν, ἄκακος τὸν νοῦν, ἁπλοῦς τὸν λογισμὸν, ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν, φρόνιμος, μέτριος, ἐπιεικὴς, δίκαιος, εὔσπλαγχνος· τοῦτο κυρίως σημαίνει τὸ, καλὸς λίαν, περὶ τοῦ ἀνθρώπου λεγόμενον· διότι οὐδὲν ἄλλο καλὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μεῖζον τῆς ἀρετῆς· ὅστις οὖν ἀρνεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀγαθὸς, καὶ ἔχει κατὰ φύσιν τῆς ἀρετῆς τὰς δυνάμεις, ἐκεῖνος ἀντιλέγει εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸν
Γεν. 1. 31. εἰπόντα. « Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα, ὅσα » ἐποίησε· καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν ». Ὅστις δὲ ἀντιλέγει εἰς τοῦτον τὸν λόγον, ἐκεῖνος ἢ τὴν ὅρασιν τοῦ θεοῦ κρίνει σφαλερὰν, ἢ τὸν λόγον τῆς θείας γραφῆς ψευδῆ· ἄτοπα δὲ ταῦτα καὶ βλάσφημα.

Ναὶ, λέγεις, ἀληθῶς, ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀγαθὸς, πλὴν ἡ ἁμαρτία ἔφθειρε τὰς τῆς ἀγαθότητος φυσικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ ἐφύτευσεν εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ τῆς πονηρίας τὰς διαθέσεις· διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεὸς, ὅστις πρὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ προπάτορος εἶπε γενικῶς περὶ πάντων τῶν κτισμάτων τὸ, « Καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν », ὁ αὐτὸς θεὸς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ πρωτοπλάστου εἶπεν εἰδικῶς περὶ τοῦ ἀνθρώπου· « Ὅτι Γεν. 8. 21.
» ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ ». Οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι ἡ ἁμαρτία ἔσπειρεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν διάθεσιν καὶ κλίσιν εἰς τὸ κακόν· πλὴν σημείωσον, ὅτι ὁ θεὸς οὐκ εἶπεν, ὅτι ἔγκειται ἡ φύσις, ἀλλ' ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρά· ἵνα διὰ τούτου φανερώσῃ, ὅτι τὰ διανοήματα ἐφθάρησαν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, οὐχὶ δὲ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως, αἱ ἐργαζόμεναι τὰ ἀγαθά· ἐπιβεβαιοῖ δὲ τοῦτο ὁ Ἐκκλησιαστὴς, λέγων. « Πλὴν ἴδε τοῦτο Ἐκκλ. 7. 29.
» εὗρον, ὃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς ». Ἡ ἁμαρτία ἐποίησεν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνο, ὅπερ ποιεῖ ἡ ἀσθένεια εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἡ ἀσθένεια, παραδείγματος χάριν, ὁ πυρετὸς κινεῖ βιαίως τὸ αἷμα, φέρει κεφαλαλγίαν, ξηραίνει τὸ στόμα, μαραίνει τῆς τροφῆς τὴν ὄρεξιν, πλὴν οὐκ ἐξαφανίζει παντελῶς, ἀλλὰ ποιεῖ ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους τὰς τῆς ὑγείας δυνάμεις· ἐὰν ἐξηφάνιζεν αὐτὰς παντελῶς, οὐδὲ ἰατρὸς, οὐδὲ βοτάνη, οὐδὲ φλεβοτομία, οὐδὲ ἄλλο τι ἐθεράπευε τὴν ἀσθένειαν, ἐνεκροῦτο δὲ τὸ σῶμα, καὶ διελύετο εἰς γῆν·

Ἄτακτον κίνησιν ἔδωκεν ἡ ἁμαρτία τοῦ προπάτορος εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν, κατετάραξε τὰ εὐθῆ νοήματα διὰ τῶν πολλῶν λογισμῶν, ἐξήρανε τοὺς θεοφιλεῖς λογισμούς, ἐφυγάδευε τῆς ἀρετῆς τὴν ἐνθύμησιν, ἐξενεύρισε, πλὴν οὐκ ἐξεῤῥίζωσε τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, δι' ὧν κατορθοῦται ἡ ἀρετή· διότι, ἐὰν ἐξήλειφεν αὐτὰς παντελῶς, οὐδέποτε οὐδὲ ἐφαίνετο, οὐδὲ ἠκούετο εἰς τὸν κόσμον οὐδὲ ἀρετή, οὐδὲ ἄνθρωπος ἐνάρετος· ἡμεῖς δὲ βλέπομεν ἀνθρώπους, οἵτινες κατώρθωσαν ἀρετῆς ἔργα, ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ λόγου ὁδηγούμενοι.

Τίς ἐδίδαξε τὸν Ἄβελ τὴν ἀρετὴν τῆς
Γεν. 4. 4. εὐλαβείας καὶ εὐγνωμοσύνης, ἐξ ἧς ὁδηγηθείς, προσέφερεν εἰς τὸν θεὸν τὴν θυσίαν τῶν πρωτοτόκων αὐτοῦ προβάτων, καὶ τῶν
Γεν. 5. 24. στεάτων αὐτῶν; Τίς ἐδίδαξε τὸν Ἐνὼχ, ἵνα ποιήσῃ τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν θεόν; Τίς
Γεν. 6. 9. ἐδίδαξε τὸν Νῶε, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ δύω υἱοὺς αὐτοῦ, τὸν Σὴμ καὶ τὸν Ἰάφεθ, τὴν πατρικὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας, ἐξ ὧν χειρα-
Γεν. 9. 23. γωγούμενοι, «Ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, » καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πα- » τρὸς αὐτῶν »; Τίς ἐδίδαξε τὸν Ἀβραὰμ τόσην ὑπακοὴν εἰς τὸν θεόν, τόσην ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον, τόσην προθυμίαν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν; ὁ νόμος; ἀλλ' ὁ νόμος ἐδόθη μετὰ ταῦτα, ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως· ὁ θεός, λέγεις, ὅστις ἐπαῤῥησιάζετο ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐλάλει πρὸς αὐτούς, αὐτὸς ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς. Ἀλλ', ἐὰν ὁ θεός, ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων, ὁ δικαιότατος καὶ φιλανθρωπότατος, ἐδίδασκε καὶ ἐζήτει παρ' αὐτῶν τὴν ἀρετήν, τοῦτό ἐστιν ἰσχυρὰ ἀπόδειξις, ὅτι, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐφύτευσεν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τὰς δυνάμεις, δι' ὧν αὐτοὶ ἠδύναντο ἐκτελέσαι τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, διὰ τοῦτο ἐδίδασκε καὶ ἐζήτει παρ' αὐτῶν τὴν ἀρετήν.

Βλέπε δὲ καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα, τὰ ἀποδεικνύοντα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατὰ φύσιν τῆς ἀρετῆς τὰ σπέρματα. Πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν μὲν πράττῃ τὴν ἀρετήν, ἔχει θάῤῥος, οὐδόλως αἰσχύνεται, χαίρει τῇ ψυχῇ· ὅταν δὲ ἐκτελῇ τὴν ἁμαρτίαν, φοβεῖται, ἐντρέπεται, λυπεῖται. Ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀφόβως περιπατεῖ εἰς τὸν παράδεισον, οὐδόλως ἐντρέπεται διὰ τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ, χαίρει ἀπολαμβάνων τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς· μετὰ τὴν ἁμαρτίαν φόβος ἐμπίπτει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ὅθεν κρύπτεται· ἐντροπὴ καλύπτει τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ, ὅθεν ῥάπτει τῆς συκῆς τὰ φύλλα, Γεν. 3. 7. 8.
ἵνα σκεπασθῇ· λύπην ἀπαραμύθητον φέρει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἡ αἴσθησις τῆς ἐλεεινῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Ταῦτα ἕως τὴν σήμερον ἀκολουθοῦσι καὶ εἰς ἡμᾶς· ὅταν πράττῃς τὴν ἀρετήν, ἔχεις μεγαλοψυχίαν, πρόσωπον ἀνερυθρίαστον, χαρὰν ψυχικήν· ὅταν δὲ ποιῇς τὴν ἁμαρτίαν, κἂν κρυφίως ἁμαρτάνῃς, ὅμως αἰσθάνεσαι φόβον καὶ ἐντροπὴν καὶ λύπην. Πᾶς ἄνθρωπος τιμᾷ καὶ εὐλαβεῖται τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἐνάρετον, κἂν ἐχθρὸς αὐτοῦ τύχῃ· ἔτρεχεν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τοὺς δρυμῶνας ὁ Σαοὺλ, ἵνα θανατώσῃ τὸν Δα-

βίδ· ἀλλ' ὅταν εἶδε τὴν ἀνεξικακίαν τῆς
1. Βασ. 24. 16. 17. καρδίας αὐτοῦ, τότε ἐξεβόησεν· « Ἡ φωνή
» σου αὕτη τέκνον Δαβίδ »; Τότε ὕψωσε
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσε, καὶ εἶπε·
« δίκαιος σὺ ὑπὲρ ἐμὲ, ὅτι σὺ ἀνταπέδω-
» κάς μοι ἀγαθὰ, ἐγὼ δὲ ἀνταπέδωκά σοι
» κακά ». Ἀληθῶς, ἀρετὴν ἀνδρὸς οἶδε θαυμάζειν καὶ πολέμιος· καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ μῖσος ψυχραίνει, καὶ τὴν ἔχθραν μαραίνει, καὶ μεταβάλλει τὴν ἐχθρικὴν διάθεσιν τῆς καρδίας εἰς εὐλάβειαν καὶ ἐπιείκειαν· πᾶς ἄνθρωπος, ἐὰν ἀκούσῃ μόνον, ὅτι ὁ δεῖνα ἄνθρωπός ἐςι φιλάγαθος, δίκαιος, σώφρων, ἐλεήμων, εὐεργετικὸς, αἰσθάνεται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κλίσιν εὐλαβείας καὶ ἀγάπης πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον, κἂν οὐδὲ ἐγνώρισεν, οὐδὲ εἶδεν αὐτόν· τὸ ἐναντίον δὲ συμβαίνει, ὅταν ἀκούσωμεν περί τινος ἀνθρώπου, ὅτι ἔστὶ πονηρὸς, ἄδικος, ἄσωτος, ἄσπλαγχνος, ἀμετάδοτος, τότε κἂν ἀγνώριστος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἔρχεται εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀποστροφὴ κατ' αὐτοῦ καὶ μῖσος· πόθεν οὖν, εἰπέ μοι, ταῦτα γίνονται;

Ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, λέγεις, ταῦτα γίνονται, ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως, ἐκ τῆς ἀκροάσεως τῶν νόμων· παιδιόθεν ἀκούομεν, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐστι πρᾶγμα τίμιον, καὶ ὠφέλιμον, ἡ δὲ κακία ἄτιμον καὶ βλαβερόν· καὶ ὅτι ὁ θεὸς διὰ πολλῶν δωρεῶν ἀνταμείβει τοὺς ἐναρέτους καὶ διὰ μεγάλων τιμωριῶν παιδεύει τοὺς ἁμαρτάνοντας· ἐκ ταύτης δὲ τῆς προκαταλήψεως γεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ἀτιμία καὶ ἀποστροφὴ τῆς κακίας. Ἀλλὰ πόθεν τὰ ἔθνη τὰ βάρβαρα, τὰ ἄπιστα, τὰ ἄνομα, μισοῦσι τὸν φόνον, παιδεύουσι τὴν ἀδικίαν, τιμῶσι τοὺς γονεῖς, προσφέρουσιν εὐχαριστίαν εἰς τοὺς εὐεργέτας; Πόθεν οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ λατρεύοντες θεοὺς ἅρπαγας, μοιχοὺς, ἀδικητὰς, φονεῖς, ἐπαίδευον μὲν αὐστηρῶς τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὴν μοιχείαν καὶ τὴν ἀδικίαν καὶ τὸν φόνον, ἐσέβοντο δὲ τοὺς ἐγκρατεῖς καὶ σώφρονας καὶ φιλοδικαίους καὶ εὐεργετικοὺς ἀνθρώπους; βλέπομεν εἰς αὐτοὺς πρᾶγμα ἀληθῶς παράδοξον· ἡ μὲν χεὶρ αὐτῶν προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Δία, τὸν ἁρπάσαντα τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κρόνου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν ἐτίμα καὶ ἐσέβετο τοὺς γονεῖς· ἡ χεὶρ αὐτῶν προσέφερε θυμίαμα εἰς τὴν θεὰν τῆς ἀσελγείας τὴν Ἀφροδίτην· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν ἐτίμα τοὺς σώφρονας· ἐλάτρευον καὶ ἐσέβοντο τὸν Διόνυσον, τὸν θεὸν τῆς μέθης, καὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς μεθύοντας, καὶ ἐτίμων τοὺς νήφοντας· παράδοξον ἀληθῶς τοῦτο τὸ φαινόμενον, λύει δὲ τὴν τούτου ἀπορίαν ὁ πανένδοξος Παῦλος, λέγων, ὅτι τὰ ἔθνη ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως ὁδηγούμενα, ποιοῦσι τὰ ἔργα
τοῦ θείου νόμου· « Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ Ῥωμ. 2. 14.
» νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ,
» οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νό-
» μος ». Αὐτοὶ λέγει, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐστὶ γεγραμμένος ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ὅτι οἱ λογισμοὶ τοῦ νοὸς αὐτῶν κατηγοροῦσι μὲν τὴν κακίαν,

ἀπολογοῦνται δὲ ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἀρε-
Λὑτ. 15. τήν· « Οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νό-
» μου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν,
» καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κα-
» τηγορούντων καὶ ἀπολογουμένων ». Ὁ νό-
Ῥωμ. 7.23. μος τῆς ἁμαρτίας, ὁ ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῶν
φυτευθεὶς ὑπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρωτοπλάστου, σκοτίζων αὐτούς, ἔπειθεν, ἵνα λατρεύωσι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, θεοὺς σεβόμενοι ῥυπαροὺς καὶ ἐμπαθεστά-
Ῥωμ. 11. 29. τους· ἐπειδὴ δὲ ἀμεταμέλητά εἰσι « Τὰ
» χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ », κἂν ἐσκοτίζοντο ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, ὅμως τοῦ νοὸς ὁ νόμος, ἤγουν ἡ λογικὴ δύναμις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡδήγει αὐτοὺς πρὸς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ ἔπειθεν αὐτούς, ἵνα τιμῶσι τὴν ἀρετήν, καὶ ἀποστρέφωνται τὴν κακίαν.

Ἀλλ', ἐὰν ἡ φύσις, λέγεις, διδάσκῃ καὶ ὁδηγῇ πρὸς τὴν ἀποστροφὴν ἀπὸ τῆς κακίας, καὶ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, τίς ἡ χρεία τῶν θείων νόμων; χρεία μεγάλη, μᾶλλον δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἄφευκτος· διότι εἰς τὴν πληγὴν τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας προσετέθησαν καὶ τὰ τραύματα τῶν προαιρετικῶν ἁμαρτημάτων πληγὴ ἐπάνω εἰς τὴν πληγήν, ἐξ οὗ πολλὰ ἠσθένησεν ἡ φύσις· καὶ ἠγωνίζετο μέν, ἵνα ὁδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ', ἐπειδὴ ἦν πολλὰ ἀσθενής, οὐδὲν ἠδύνατο ἐκτελέσαι μετὰ τῆς πρεπούσης τελειότητος· ἐκ τούτου φανερόν ἐστι, ὅτι ἀνάγκην βοηθείας ἀπερίγραπτον εἶχεν ἡ φύσις. Ὁ πολυεύσπλαγχνος οὖν θεός, ὁ καθ' ὑπερβολὴν ἀγαπῶν τὸν ἄνθρωπον, ἐλεήσας αὐτόν, ἐπέθετο δύναμιν εἰς τὴν ἀδυναμίαν, τὴν δύναμιν τοῦ νόμου εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, ἵνα ὑπ' αὐτοῦ βοηθούμενος ὁ ἄνθρωπος, ποιῇ τέλεια τοῦ θεοῦ τὰ ἔργα· διὰ τοῦτο ἐδόθη ὁ νόμος λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας, διὰ βοήθειαν τοῦ ἀν-
θρώπου. « Νόμον γὰρ ἔδωκεν εἰς βοήθειαν ». Ἡσ. 8. 20
Φωτίζει μὲν ὁ νοῦς πρὸς τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐστὶν ὀλίγον, ἀραιόν, ἀσθενές· προστίθησιν ὁ θεὸς εἰς τὸ φυσικὸν φῶς τὸ πολὺ καὶ πυκνὸν καὶ δυνατὸν φῶς τῶν θείων
αὐτοῦ νόμων· « Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ Ψαλ. 118. 105.
» νόμος σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου ».
« διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς Ἡσ. 26. 9.
» γῆς ». Τοῦτο δὲ τὸ φῶς, τὸ σύνθετον ἐκ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ νομικοῦ, φωτίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τελείαν διάκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. « Νόμον γὰρ ἔδωκεν εἰς βοήθειαν ». Κινεῖ ἡ λογικὴ δύναμις πρὸς τὴν φυγὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων, πλὴν ἡ δύναμις τῆς κινήσεως ἐστὶν ἀσθενής, λαμβάνει δὲ τόνον ἡ χαυνότης αὐτῆς ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ νόμου· διὸ αὐτὴ ἡ σύνθετος δύναμις ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς φύσεως καὶ τῆς τοῦ θείου νόμου φωνῆς, ἐνισχύει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἀποστροφὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων· « Νόμον γὰρ ἔδωκεν εἰς » βοήθειαν ». Ὅταν μόνη ἡ συνείδησίς μου ἔνδοθεν λέγῃ μοι, φύγε τὴν ἁμαρτίαν, κατόρθωσον τὴν ἀρετήν· εὔκολα καταφρονῶ

τὴν συμβουλὴν αὐτῆς· ἀλλ', ὅταν ἀκούω καὶ ἔξωθεν τὴν φωνὴν τοῦ νόμου Κυρίου
Ψαλ. 33. 14. τοῦ θεοῦ μου, κραυγάζουσαν· « Ἔκκλινον » ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν »· τότε εὐκολώτερα πείθομαι· ἐὰν δὲ καταπεισθῶ, ἔρχεται εὐθὺς ἐπ' ἐμοὶ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις, ἥτις ἐνδυναμοῖ με, ἵνα ἀπέχω ἀπὸ παντὸς κακοῦ, καὶ ἐργάζωμαι τὸ ἀγαθόν. Ταῦτα τὰ τρία, ἡ συνείδησις, ὁ νόμος, ἡ χάρις, ποιοῦσι τὸν ἄνθρωπον τροπαιοφόρον νικητὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπερένδοξον ἐργάτην τῶν μεγάλων τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων.

Ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα τῶν πραγμάτων ἡ ἀλήθεια· οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως ὁδηγούμενοι, πολλὰς ἀρετὰς κατώρθωσαν· ἀκτημοσύνην, ἄσκησιν, ἐγκράτειαν, φρόνησιν, δικαιοσύνην· πλὴν ἀτελεῖς ἦσαν αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν, μεμολυσμέναι ὑπὸ τοῦ ῥύπου τῆς φιλοδοξίας, κεκαπνισμέναι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῆς ὑπερηφανείας, μεμελανωμέναι ὑπὸ τοῦ σκοτεινοῦ πνεύματος τῆς ὑποκρίσεως. Ἔρριψεν ὁ Κράτης πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα κατασταθῇ ἀκτήμων· ἔπειτα ὅμως περιερχόμενος ἔνθεν κἀκεῖθεν,
Γρ. Λαέρ. ἐκραύγαζεν, ὁ Κράτης ἠλευθέρωσε τὸν Κράτητα· ἠλευθέρωσεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, καὶ ἐγένετο δοῦλος τῆς φιλοδοξίας. Ὁ Διογένης κατῴκησεν εἰς τὸν πίθον, καὶ ἐν καιρῷ μὲν θέρους κατεκυλίετο ἐπὶ ἄμμου ζεστῆς, τὸν δὲ χειμῶνα ἐνηγκάλιζεν ἀνδριάντας κεχιονισμένους· μετὰ τοῦ τρίβωνος, δι' οὗ περιεπάτει ἐνδεδυμένος τὴν ἡμέραν, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐσκεπάζετο καὶ τὴν νύκτα· πλὴν ἔπειτα κατεπάτει παῤῥησίᾳ τὰ στρώματα, κραυγάζων καὶ λέγων· « Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον », ἤγουν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ Πλάτωνος· ὁ δὲ Πλάτων παρὼν ἐκεῖ, εὐστόχως ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· « Ἑτέρῳ γε τύφῳ », τουτέστι, πατεῖς τὴν ἐμὴν ὑπερηφάνειαν δι' ἄλλης ὑπερηφανείας, κεκρυμμένης ἐν τῇ ψυχῇ σου· ποικιλοτρόπως ἐταλαιπώρει τὸ ἄθλιον αὐτοῦ σῶμα, πλὴν ἀναφανδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς ἐπείει τῆς ἀσελγείας τὰ αἰσχρὰ ἔργα. Φρόνιμος, ἐγκρατής, φιλοδίκαιος ὁ Σωκράτης, πλὴν ἔφθειρε τοὺς νέους, κα ὑπεκρίνετο, ὅτι δαιμόνιον λαλεῖ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτόν. Ἐὰν παραβάλλῃς ταύτας τὰς ἀρετὰς μετὰ τῶν ἀρετῶν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁδηγηθέντων ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν θείων νόμων, βλέπεις, πόσον ἀτελής ἐστιν ἡ ἀρετὴ ἐκείνων, συγκρινομένη μετὰ τῆς τούτων ἀρετῆς· παρατήρησον τὴν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πτωχῶν διανομὴν τῆς πλουσιωτάτης περιουσίας τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μυριάδων λιτρῶν τοῦ χρυσίου τῆς Ῥωμαίας Μελάνης, ἅμα δὲ καὶ τὴν εἰς τοὺς ἐρήμους τόπους φυγὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ δοξάζωνται ὑπὸ τοῦ κόσμου· παρατήρησον τὴν ἄσκησιν τοῦ Παύλου τοῦ Θηβαίου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀναχωρητῶν, τῶν πορευθέντων εἰς τὰς βαθείας ἐρήμους, ἵνα φύγωσι τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπαίνους· παρατήρησον τοὺς ὑψηλοὺς καὶ θαυμασιωτάτους ἀγῶνας τοῦ Παύλου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀγῶνας, οἵτινες ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν εἶχον,

τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐκ ταύτης τῆς παρατηρήσεως καὶ παραθέσεως βλέπεις καὶ διακρίνεις, ὅτι ἔχει μὲν τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τῆς ἀρετῆς τὰ σπέρματα, πλὴν ὁ καρπὸς αὐτῶν ἐστὶν ἀτελὴς διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, ὡς ὁ καρπὸς τῆς ξηρᾶς καὶ ἀγεωργήτου γῆς· καθὼς δὲ ἡ γῆ, καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν γεωργῶν, καὶ λιπαινομένη ὑπὸ τῆς κοπρίας, καρποφορεῖ καρπὸν τελειότερον· οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, φωτιζομένη ὑπὸ τῶν θείων νόμων, καὶ ἐνδυναμουμένη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, ποιεῖ τελειοτέραν τὴν τῶν καλῶν ἔργων καρποφορίαν.

Τίς ὁ σκοπὸς τούτων τῶν λόγων; Σκοπὸς αὐτῶν ἐστὶν ἀποδεῖξαι, ὅτι παραλόγως προφασίζονται ὅσοι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀντιφέρεται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς φύσεως, καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ πιστοί, ἐὰν μὴ πολιτευώμεθα ἐναρέτως, ἀλλὰ τρέχωμεν τῆς ἁμαρτίας τοὺς κρημνούς, ἐσμὲν ἀναπολόγητοι, καὶ περισσοτέρας καταδίκης ἄξιοι, ἤπερ οἱ ἄνομοι, ἤγουν ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδὲ ἐγνώρισαν, οὐδὲ ἤκουσαν τὴν τοῦ θεοῦ νομοθεσίαν· διότι οἱ ἄνομοι φωτίζονται ὑπὸ μόνου τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως, ἡμεῖς δὲ συμβοηθούμεθα καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ θείου εὐαγγελίου νομοθεσίας· ἐὰν δὲ κλίνῃ ἡ θέλησις ἡμῶν πρὸς ὑπακοὴν τῶν νόμων, ἔχομεν καὶ ἰσχυρὰν συνεργὸν τοῦ θεοῦ τὴν χάριν. Ποίαν οὖν ἀπολογίαν ἔχομεν ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ δίκαιος κριτὴς ζητῇ
λόγον ὑπὲρ τῶν πράξεων ἡμῶν, λέγων· «Πῶς Ματθ. 22. 12.
» εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου»; Ὁ ἄνομος ἔχει ἀπολογίαν τὴν ἄγνοιαν τοῦ νόμου καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως· τί δὲ ἀποκριθήσεται ὁ πιστὸς πρὸς τὸν κριτήν, ὅταν λέγῃ πρὸς αὐτόν· διὰ τί οὐκ ἐφύλαξας τὰς ἐντολάς μου, ἀλλὰ παρέβης αὐτάς; Διὰ τί οὐκ ἠγάπησας τὸν πλησίον σου, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ ἔβλαψας; Διὰ τί ἀντὶ ἀγάπης μῖσος, ἀντὶ σωφροσύνης ἀσέλγειαν, ἀντὶ ταπεινοφροσύνης ὑπερηφάνειαν, ἀντὶ ἐλεημοσύνης ἀσπλαγχνίαν, ἀντὶ δικαιοσύνης ἔπραξας ἀδικίαν; Διὰ τί οὐδὲ τὰ ἀρεστά μοι ἡτοίμασας, οὐδὲ τὸ θέλημά μου ἐποίησας; εἶχες ὁδηγὸν τὴν φύσιν, εἶχες συμβοηθὸν τὸν νόμον, εἶχες συνεργὸν τὴν χάριν. Τρισάθλιοι ἡμεῖς· οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπολογίαν· οὐαὶ ἡμῖν· ἡ ἀπόφασις τοῦ
θεοῦ ἐγένετο καὶ ἐξεφωνήθη· «Ἐκεῖνος δὲ Λουκ. 12. 47. 48.
» ὁ δοῦλος, εἶπεν ὁ Κύριος, ὁ γνοὺς τὸ θέλη-
» μα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας,
» μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δα-
» ρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας
» δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Οσοι Ἰουδαῖοι παχυλοὶ ἦσαν κατὰ τὸν νοῦν, μὴ διακρίνοντες τὰς τοῦ νόμου ἐντολὰς ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ συμβόλων, ἐνόμιζον, ὅτι καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ σύμβολά εἰσι πράγματα ἐπίσης αἰώνια καὶ ἰσοδύναμα· διὸ, κἂν τινες ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅμως ἐδίδασκον τὴν διατήρησιν τῶν συμβολικῶν παραγγελμάτων, καθὼς καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἐντολῶν. Ἡ περιτομὴ ἦν σύμβολον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· « Καὶ περιετμήθητε, ἔλεγεν ὁ Παῦ-
Κολοσ. 2. 11. 12. » λος, περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκ-
» δύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς » σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ· » συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι ». Φανερὸν οὖν ἐστιν, ὅτι, ὅταν ἦλθον τὰ σημαινόμενα πράγματα, γεγόνασιν ἀργὰ τὰ σύμβολα. Αὐτοὶ ὅμως ἐκήρυττον, ὅτι ἡ
Πραξ. 15. 1. περιτομή ἐστιν ἀναγκαία πρὸς τὴν σωτηρίαν· ἐποίουν δὲ τοῦτο προθύμως, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου κηρύγματος φεύγουσι τοὺς διωγμοὺς τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων· ἡ τούτων διδασκαλία φθάσασα καὶ ἕως τῶν Γαλατῶν, διέφθειρεν ἐξ αὐτῶν πολλούς· διὸ μετὰ θερμοῦ ζήλου ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς ὁ θεόπνευστος Παῦλος τὰ κατὰ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· καὶ ὅλη μὲν σχεδὸν ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴ κατὰ ταύτης τῆς ψυχολέθρου διδαχῆς καταφέρεται· ὅμως τὰ σήμερον ἀναγνωσθὲν αὐτῆς μέρος φανερῶς ἀποδεικνύει, ὅτι μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν περιττή ἐςιν ἡ περιτομή· καλὴ δὲ καὶ ὠφέλιμος ἡ κατανόησις τῶν ἀναγνωσθέντων, μάλιςα, ἐπειδὴ ἄχρι τῆς σήμερον εὑρίσκεται γένος ὁλόκληρον, βασιλεῦον ἐν τῇ Ἀβυσσηνίᾳ, εἴτουν Χαμπεσίᾳ, οἵτινες τοσοῦτον τυφλώττουσιν, ὥςε καὶ μετὰ τὴν τοσοῦτον φανερὰν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου κατὰ τῆς περιτομῆς πιςεύουσι μὲν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, καὶ βαπτίζονται, πλὴν καὶ περιτέμνονται κατὰ τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθος. Ἡ δὲ κατανόησις καρπός ἐςι τῆς προσεκτικῆς ἀκροάσεως τῆς ἑρμηνείας· καὶ ἡμεῖς μὲν προβάλλομεν τὴν ἑρμηνείαν, ὑμεῖς δὲ ἀκούσατε ταύτην μετὰ προσοχῆς, ἵνα κατανοήσαντες τὰ ἑρμηνευθέντα, τρυγήσητε τοὺς καρποὺς τῆς γνώσεως.

Ἀδελφοὶ, ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. Γαλ. 6. 11.

Θεοδώριτ. Τί σημαίνει τὸ, « Πηλίκοις γράμμασι »; Τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι σημαίνει μεγάλα γράμματα· τινὲς δὲ, γράμματα δύσμορφα, καθότι ὁ Παῦλος οὐκ ἦν καλλιγράφος. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι σημαίνει τὸ πολύστιχον τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἄλλοι, τῶν νοημάτων τὸ ὕψος· « Ἔγραψα λέγει, τῇ ἐμῇ χειρί ». Τὰς μὲν ἄλλας ἐπιστολὰς αὐτοῦ ὑπηγόρευεν, ἄλλος δὲ ἔγραφε· τοῦτο δὲ φανερόν ἐστιν ἐκ τούτων τῶν λόγων, τῶν ἀναγινωσκομένων ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· « Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, ἐν Κυρίῳ ». Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους, καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Θεσσαλονικεῖς· « Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου ». Τοῦτο δὲ ἐπεῖχε τόπον ὑπογραφῆς, καὶ ἐσήμαινεν, ὅτι ταῦτα τὰ λόγια ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψεν ὁ Παῦλος, τὰ δὲ λοιπὰ ἄλλος, διὸ καὶ ἔλεγεν· « Ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω ». Ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τοὺς πλάττοντας ἐπιστολὰς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ πλανῶντας τοὺς εὐσεβεῖς· διὸ ἔγραφε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς· « Εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς, ὡς δι' ἡμῶν ». Ὅτι δὲ τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ ἔγραψεν, οὐδεμία ἐστὶν ἀμφιβολία· καὶ τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι ὅλην τὴν ἐπιστολὴν δι' ἰδίας χειρὸς ἔγραψε· τινὲς δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ, ἴδετε πηλίκοις, ἕως τέλους. Ὁμοίως δὲ ἰδιοχείρως ἔγραψε καὶ τὴν πρὸς τὸν Φιλήμονα ἐπιστολήν· διότι καὶ ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκομεν τὸ, « Ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί ». Τοῦτο δὲ συνέβη εἴτε ἐπειδὴ οὐκ εἶχε τότε ἕτοιμον γραφέα, εἴτε ἐπειδὴ ἤθελεν ἰσχυροποιῆσαι περισσότερον τὰ γραφόμενα· ὅθεν καὶ ἔλεγε. Βλέπετε, ὅτι διὰ τῆς ἰδίας μου χειρὸς ἔγραψα ὑμῖν ταῦτα, κἂν μὴ καλλιγράφω, ἀλλὰ δύσμορφα σχηματίζω γράμματα.

(Margin notes: Χρυσ. Θεοφύλ. καὶ Οἰκουμ. εἰ Νεώτερ. — Ῥωμ. 16. 22. — 1. Κορ. 16. 21. — Κολ. 4, 18 — 2. Θεσ. 3. 17. — 2. Θεσ. 2. 2. — Χρυσ. Θεοδ. — Θεοφ. καὶ Οἰκουμ. Ἱερών. — Φιλ. 1. 19.)

Γαλ. 6. 12, Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται.

« Ὅσοι θέλουσι, λέγει, εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ », ἤγουν ἀρέσαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀναπαυθῆναι σωματικῶς, ἐκεῖνοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἕνα μόνον σκοπὸν ἔχοντες, ὅστις ἐστὶν, « Ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται », τουτέστιν, ἵνα μὴ πάσχωσι διωγμοὺς ὡς πιστεύοντες εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Χριστόν· περὶ οὗ σημείωσον, ὅτι οἱ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτορες, ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος, ἐπέτρεψαν, ἵνα οἱ ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν αὐτῶν ζῶντες Ἰουδαῖοι πολιτεύωνται κατὰ τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν, καὶ πράττωσι τὰ τοῦ νόμου αὐτῶν ἔθιμα· ὅσοι οὖν περιετέμνοντο, ἐκεῖνοι ἐλογίζοντο Ἰουδαῖοι, κἂν ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· καθότι ἡ περιτομὴ ἦν ἐπίσημον σημεῖον καὶ ἀπόδειξις τοῦ ἰουδαϊ-

(Margin note: Ὅρα τὸν Ἱερών. αὐτ.)

σμοῦ· διὸ οἱ ψευδαπόςολοι, οἱ τοὺς Γαλάτας πλανῶντες, θέλοντες φυγεῖν τοὺς διωγμούς, ἠνάγκαζον τοὺς πιστούς, ἵνα περιτέμνωνται· διότι βλέποντες αὐτοὺς Ἰουδαῖοί τε καὶ ἐθνικοὶ οὐ μόνον φυλάττοντας τὴν περιτομήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγκάζοντας περιτέμνεσθαι, οὐδόλως ἐδίωκον αὐτούς.

Γαλ· 6, 13 **Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται.**

Διὰ τί οὐδὲ αὐτοὶ οἱ περιτεμνόμενοι φυλάττουσι τὸν νόμον; Διότι ὅστις περιτέμνεται, ἐκεῖνος χρεωστεῖ, ἵνα φυλάξῃ ὅλον
Γαλ. 5. 3· τὸν νόμον. « Μαρτύρομαι δὲ πάλιν, οὕτως » ἔγραφε πρὸς τοὺς αὐτοὺς Γαλάτας ὁ Παῦ» λος, παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι » ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι ». Αὐτοὶ δέ, λέγει, οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν οἱ περιτεμνόμενοι, μόνην τὴν περιτομὴν ἐκπληροῦσιν, ἀναγκάζοντες καὶ ὑμᾶς περιτέμνεσθαι· περὶ δὲ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἄλλων νομικῶν παρατηρημάτων οὐδεμίαν ἔχουσι φροντίδα. Τοῦτο δὲ μόνον θέλουσιν, ἵνα δηλονότι καὶ ὑμεῖς περιτέμνησθε, « ἵνα » καυχῶνται ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ », Ἤγουν διὰ τὴν περιτομὴν τῆς σαρκὸς ὑμῶν, κηρύττοντες, ὅτι ἔπεισαν ὑμᾶς περιτμηθῆναι, καὶ ἑπομένως φεύγωσι τοὺς διωγμοὺς καὶ τῶν ἐθνικῶν διὰ τοὺς ὅρους τῶν τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν πρὸς τὴν περιτομὴν εὐλάβειαν· καὶ οἱ μὲν ψευδαπόςολοι ἐκαυχῶντο, καθότι ἔπειθον τοὺς πιςούς, ἵνα περιτέμνωνται· ἄκουσον δὲ ἐν τίνι ἐκαυχᾶτο ὁ ἀληθὴς τοῦ θεοῦ ἀπόστολος·

Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Γαλ. 6. 14.

Καυχάσθωσαν, λέγει, οἱ ψευδαπόστολοι, ὅτι ἔπεισαν ὑμᾶς περιτμηθῆναι· εἰς ἐμὲ δὲ μὴ δώσοι ὁ Κύριος, ἵνα καυχῶμαι ἄλλην καύχησιν, εἰμὴ τὴν τοῦ σταυροῦ· ἐν τῷ ςαυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ ἐγὼ καυχῶμαι, ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς κατεδέξατο ςαυρωθῆναι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ διαβόλου, καὶ κατέστησέ με κληρονόμον τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας. Διὰ τῆς δυνάμεως δὲ αὐτοῦ τοῦ ςαυροῦ ὁ κόσμος ἐστὶν ἐν ἐμοὶ ἐσταυρωμένος, καὶ ἐγὼ δέ εἰμι ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ πῶς τοῦτο; Ὅστις οὐδὲ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἐθνικῶν, οὐδὲ τὰς καταδρομὰς τῶν Ἰουδαίων φοβεῖται, ὅστις τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν, τὴν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν, τὴν τοῦ κόσμου τιμὴν καὶ δόξαν, ἐνὶ δὲ λόγῳ πάντα τὰ ἐγκόσμια λογίζεται σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ· ὅστις εὐδοκεῖ » Ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, Φιλιπ. 3. 8. 2. Κορ. 12. 10.
» ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χρι» στοῦ », καθὼς ὁ ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ ςαυροῦ ἐνδυναμούμενος Παῦλος· εἰς ἐκεῖνον

οὐδὲν δύναται ποιῆσαι ὁ κόσμος, ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὸς ἐστὶν ἐσταυρωμένος, ἤγουν νεκρὸς καὶ ἀνενέργητος· κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ὁ κόσμος ἦν ἐσταυρωμένος τῷ Παύλῳ· διὸ καὶ ἔλεγεν αὐτός· «Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται». Ὅστις δὲ ὑπὸ τοῦ κόσμου
1. Κορ. 4. 13. διωκόμενος, ὑβριζόμενος, περιφρονούμενος, ὡς περικάθαρμα καὶ ὡς περίψημα πάντων νομιζόμενος, μεγαλοψύχως καὶ περιχαρῶς ὑπομένει, ὡς ὁ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ςαυροῦ ἐνισχυόμενος Παῦλος· ἐκεῖνον ὁ κόσμος λογίζεται ὡς ἐσταυρωμένον, ἤγουν ὡς νεκρὸν καὶ ἀκίνητον· τοῦτο δέ ἐστι τὸ, «Δι' » οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κό» σμῳ».

Γαλ. 6 15. **Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.**

Τί ἐστιν ἡ καινὴ κτίσις; Οἱ εἰς Χριςὸν πιστεύσαντες, ἀποτίθενται ἐν τῷ ἁγίῳ βα-
Ἐφεσ. 4. 22.—25. πτίσματι «Τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν » φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπά» της», ἀνακαινίζονται δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς αὐτῶν, καὶ ἐνδύονται «Τὸν και» νὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα » ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας». Ταῦτα ἐδίδασκε τοὺς Ἐφεσίους ὁ θεηγόρος Παῦλος, ἔγραφε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους·
2. Κορ. 5. 17. «Ὥστε εἴτις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ » ἀρχαῖα παρῆλθον, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ » πάντα». Ταῦτα διδάσκουσιν, ὅτι καινή ἐστιν ἡ ἀποβολὴ τῆς παλαιᾶς σαρκικῆς καὶ πεπλανημένης πολιτείας, καὶ οἰκοδομὴ ζωῆς νέας πνευματικῆς καὶ εὐαγγελικῆς κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ· ὅθεν λέγει ὁ πανεύφημος ἀπόστολος, ὅτι οὐδεμίαν δύναμιν ἔχει, οὐδὲν δύναται κατορθῶσαι οὔτε ἡ περιτομή, οὔτε ἡ ἀκροβυστία, ἀλλ' ἡ εὐαγγελικὴ ζωὴ τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει δύναται σῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Κἂν περιτετμημένος ὑπάρχῃς, κἂν ἀπερίτμητος, τοῦτο οὐδὲν ἰσχύει. Ἐὰν δὲ, πιστεύσας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, ἀποβάλῃς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῆς ἁμαρτίας, ἐνδυθῇς δὲ τὸν νέον τῆς ἀρετῆς, ὁ τοιοῦτος ἀνακαινισμὸς τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι προξενεῖ σοι τὴν αἰώνιον σωτηρίαν.

Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. Γαλ. 6·16.

Κανόνα λέγει τοὺς ὅρους ταύτης τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, δι' ἧς ἐφανέρωσεν, ὅτι οὐδὲ ἡ περιτομή, οὐδὲ ἡ ἀκροβυστία, ἀλλ' ὁ διὰ τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως ἀνακαινισμὸς ὠφελεῖ καὶ σώζει τὸν ἄνθρωπον· καὶ διὰ μὲν τοῦ, «Ἐπ' αὐτοὺς» δηλοποιεῖ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας· διὰ δὲ τοῦ, «Ἐπὶ τὸν » Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ», τοὺς ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους πιστεύσαντας, καὶ διὰ τῆς πίστεως τέκνα θεοῦ γενομένους. Ἐπεύχεται δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τοὺς πιστοὺς, καὶ κατὰ τὸν ὅρον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ περιπατοῦντας, τὴν εἰρήνην καὶ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ. Ὅσοι, λέγει, ἐκ τῶν ἐθνῶν πιστεύσαντες, περι-

πατήσωσι κατὰ τὸν κανόνα ταύτης τῆς διδασκαλίας μου, ἔστω ἡ εἰρήνη καὶ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ μετ' αὐτῶν, ὁμοίως κα μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν διὰ τῆς πίστεως οἰκειωθέντων τῷ θεῷ.

Γαλ. 6. 17. Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς
παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου
18. βαστάζω. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ-
ματος ὑμῶν, ἀδελφοί· ἀμήν.

Ἆρά γε ἐξ ἀμελείας ἀποβάλλει τοὺς κόπους; ἆρά γε ἐκ τοῦ βάρους καὶ τῆς ὀδύνης τῶν πληγῶν ἀτονίσας, οὐ δύναται κόπους βαστάζειν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὺς ἀπωθεῖται; Μὴ γένοιτο. Πῶς; ὁ ζήλου πνέων καὶ ἀγάπης, ἠδύνατο νικηθῆναι ὑπὸ τῆς ἀμελείας; ἢ πῶς ἠτόνισεν ὁ ἐν τοῖς παθήμασιν
Κολ. 1. 24. αὐτοῦ χαίρων; Παρήγγειλεν ὁ παμμακάριστος, ἵνα μηδεὶς ἐμβάλλῃ αὐτὸν εἰς κόπους περὶ τοῦ ζητήματος τῆς περιτομῆς, ὅπως ἐπιστηρίξῃ τὸν κανόνα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ πληροφορήσῃ, ὅτι ἡ τοιαύτη διδασκαλία οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπιδέχεται, κἂν μυρίους προξενήσωσιν αὐτῷ κόπους. Καθὼς δὲ οἱ στρατιῶται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πιστῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας προβάλλουσι τὰ δείγματα τῶν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν τραυμάτων, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας τοῦ κηρύγματος προβάλλει τὰ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ στίγματα, ἤγουν τὰ σημεῖα τῶν πληγῶν, ὅσας ὑπέμεινε, κηρύττων τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· λέγει δὲ πρὸς αὐτοὺς διὰ τῶν προκειμένων λόγων· ἔχετε, ὦ Γαλάται, τὰ σημεῖα τῶν μωλώπων τοῦ σώματός μου μαρτυρίαν ἀρκετὴν καὶ ἀπόδειξιν βεβαίαν περὶ τοῦ, ὅτι καὶ ἐκήρυξα καὶ ἔγραψα ὑμῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· εὐλαβήθητε οὖν ταῦτα τὰ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ στίγματά μου μηδεὶς δὲ ἀμφιβαλλέτω εἰς τὸ ἑξῆς, μηδὲ ἐνοχλείτω με, ἐλπίζων μεταβολὴν εἰς ὅσα ἐδίδαξα. Ταῦτα δὲ εἰπών, δι' εὐχῆς κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ ἐπισφραγίζει τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολήν, δεόμενος, ἵνα ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐλθοῦσα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν, στηρίξῃ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντων. « Ἡ » χάρις, λέγει, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ » Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀ» δελφοί· ἀμήν ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΕΙΚΟΣΤῌ ΔΕΥΤΕΡᾼ ΚΥΡΙΑΚῌ.

Ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα διδασκαλία τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου ἀνακαλύπτει μίαν ἁμαρτίαν, ἀγνώριστον εἰς πολλοὺς, κἂν αὐτὴ ὡς πηγὴ ἀναβλύζῃ νάμα θανατηφόρον πολλῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων. Γνωστόν ἐστιν εἰς ὅσους ἀναγινώσκουσι τὰ ἱερὰ βιβλία, πόσα σκάνδαλα, πόσας ταραχὰς, καὶ πόσην φθορὰν προεξένησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὅσοι ἐδίδασκον, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα περιτέμνωνται οἱ εἰς Χριςὸν πιστεύσαντες· οὗτοι οἱ ψευδαπόστολοι καὶ κακοδιδάσκαλοι ἁπλώσαντες τὴν ψυχοφθόρον αὐτῶν πλάνην εἰς πολλὰς πόλεις καὶ τόπους καὶ ἐπαρχίας, ἔσυραν πολλοὺς ἀπὸ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας εἰς θρησκείαν ἀλλόκοτον, ἥτις οὐδὲ ἰουδαϊκή ἐστιν, οὐδὲ χριστιανική· ἐτάραξαν δὲ διὰ τούτου τοὺς ἀποστόλους, ἐσκανδάλισαν τοὺς μαθητὰς, ἔσχισαν τοὺς πιστοὺς εἰς δύω κόμματα εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς ἐκκλησίας· ταύτην δὲ τὴν ζάλην οὐκ ἠδυνήθη καταπαῦσαι οὐδὲ αὐτὴ ἡ ἀποστολικὴ σύνοδος, κἂν δι' αὐτῆς τὸ πανάγιον πνεῦμα καὶ ἔκρινε, καὶ ἀπεφάσισεν, ὅτι ἡ περιτομή ἐστι περιττὸν βάρος. Ἐρευνῶ Πράξ. 15. 28. πρῶτον, τίνες ἦσαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τούτου τοῦ παραλόγου ἔργου· βλέπω δὲ, ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι Ἰουδαῖοι· αὐτοὶ πρῶτοι ἐξελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐδίδασκον τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας, λέγοντες, ὅτι, ἐὰν μὴ περιτμηθῶσι κατὰ τὴν μωσαϊκὴν συνήθειαν, οὐ δύνανται σωθῆναι. « Καί τινες, λέγει ὁ Αὐτ. 1. » ἱερὸς Λουκᾶς, κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰου» δαίας, ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν » μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ » δύνασθε σωθῆναι ». Οὐ μόνον δὲ Ἰουδαῖοι ἦσαν οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων, ἤγουν Φαρισαῖοι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγων· « Ἐξανέστη- Αὐτ. 5. » σαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν » Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες· ὅτι » δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε » τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως ». Ἐξετάζω δεύτερον, πόθεν οὗτοι παρακινηθέντες, ἐδίδασκον τὴν περιτομὴν, κἂν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν. Βλέπω δὲ, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν ἀνθρωπάρεσκοι· διότι ἐποίουν

Ματ. 23. 5, πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν « Πρὸ τὸ θεαθῆναι » τοῖς ἀνθρώποις ». Γνωρίσαντες οὖν αὐτοί, ὅτι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἤρεσεν ἡ περιτομὴ διὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, καὶ οἱ ἐθνικοὶ οὐκ ἐδίωκον τοὺς περιτετμημένους διὰ τὰ θεσπίσματα τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐκήρυττον τὴν περιτομήν, ἵνα ἀρέσκοντες εἰς αὐτούς, φεύγωσι μὲν τοὺς διωγμούς, κερδαίνωσι δὲ τὴν τιμὴν καὶ ἀνάπαυσιν. Εὐλογοφανῶς οὖν συμπεραίνω, ὅτι ἡ ἀνθρωπαρέσκεια προεξένησε τὰ τοσαῦτα μεγάλα κακά· ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο τὸ συμπέρασμα ὁ θεῖος
Γαλ. 6. 12 ἀπόςολος Παῦλος, λέγων· « Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ », ἤγουν ἀρεςοὶ γενέσθαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, « Οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι. » Ἡ αὐτὴ ἀνθρωπαρέσκεια, ἡ προξενήσασα τότε τόσην βλάβην καὶ διαφθοράν, κατακρημνίζει ἄχρι τῆς σήμερον τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα.

Σχεδὸν πᾶς ἄνθρωπος ἀνεπαισθήτως φέρεται πρὸς τὸ ζητεῖν τὸ ἴδιον συμφέρον· συλλογιζόμενος δέ, ὅτι διὰ τῆς ἀγάπης καὶ προςασίας τῶν ἀνθρώπων ἀπολαμβάνει τῶν ποθουμένων πραγμάτων, ἀγωνίζεται παντὶ τρόπῳ, ἵνα φανῇ εἰς αὐτοὺς εὐάρεσος· ὑπακούει, κολακεύει, δουλεύει, τρέχει εἰς τὰ τούτων θελήματα, κἂν δίκαια, κἂν ἄδικα, κἂν νόμιμα ὑπάρχωσι, κἂν ἄνομα· ἡ δὲ φιλαυτία τόσον σκοτίζει τὸν νοῦν αὐτοῦ, ὥςε οὐδὲ γνωρίζει, ὅτι ἐςὶν ἀνθρωπάρεσκος, οὐδὲ αἰσθάνεται, πόσον βλάπτει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια· ἐκ τούτου πολλὰ ὀλίγοι εὑρίσκονται καθαροὶ τούτου τοῦ πάθους· τρέφεται δὲ τὸ πάθος τοῦτο, καὶ αὐξάνει, καὶ ςηρίζεται ὑπὸ ἄλλων παθῶν· ὁ φόβος, ἡ ἐντροπή, ἡ φιλοδοξία, ἡ ἐπιθυμία τῆς τῶν ἀρεςῶν ἀπολαύσεως, εἰσὶ οἱ προτροπεῖς καὶ οἱ τροφοὶ καὶ τὰ στηρίγματα τῆς ἀνθρωπαρεσκείας.

Ὅταν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἐφώτισε τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, τότε οἱ προεςῶτες τῶν Ἰουδαίων προσκαλέσαντες τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, ἐρώτησαν αὐτοὺς δύω ἐρωτήματα· πρῶτον, ἐὰν ἐκεῖνος ἦν ὁ υἱὸς αὐτῶν, ὅςις,
ὡς αὐτοὶ ἔλεγον, ἐγεννήθη τυφλός. « Οὗτός Ἰωάν. 9. 19.
» ἐςιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς » ἐγεννήθη »; Δεύτερον, τίνι τρόπῳ ἔλαβε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· « Πῶς οὖν ἄρτι βλέπει »; Αὐτοὶ δὲ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐρώτημα ἀποκριθέντες, εἶπον πᾶσαν τὴν ἀλή-
θειαν· « Οἴδαμεν, εἶπον, ὅτι οὗτός ἐςιν ὁ υἱὸς Αὐτ. 20.
» ὑμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη »· Εἰς δὲ τὸ δεύτερον οὐκ ἠθέλησαν εἰπεῖν τὴν ἀλή-
θειαν, ἀλλ' ἔκρυψαν αὐτήν, εἰπόντες· « Αὐ- Αὐτ. 21.
» τὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε ». Ἀλλὰ διὰ τί οἱ τάλανες οὐκ ἐφανέρωσαν, ποῖος ἦν ὁ θαυματουργὸς καὶ εὐεργέτης, ὁ φωτίσας τοῦ τυφλοῦ υἱοῦ αὐτῶν τὰ ὄμματα; διὰ τί
ἀπεκρίθησαν τοιουτοτρόπως;» Ταῦτα εἶπον Αὐτ. 22.
» οἱ γονεῖς αὐτοῦ, λέγει ὁ εὐαγγελιςής, ὅτι » ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους ». Ἐφοβοῦντο, ἐπειδή, ἐὰν ἀπεκρίνοντο, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐφώτισεν αὐτόν, παρώργιζον αὐτοὺς καθ' ὑπερβολήν· ὁ δὲ φόβος ἐγέννησε τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν, ἥτις ἔπεισεν αὐτούς, ἵνα εὐαρεστήσωσι τῶν Ἰουδαίων τῇ γνώμῃ, καὶ σιωπήσωσι τῆς ἀληθείας τὴν φανέρωσιν

Ποσάκις ἡμεῖς ἐρωτώμενοι ὑπὸ ἀξιωματικῶν ἀνθρώπων, γνωρίσαντες, ὅτι, ἐὰν φανερώσωμεν τὴν ἀλήθειαν, παραπικραίνομεν αὐτοὺς, φοβούμεθα τὴν τούτων ἀγανάκτησιν, ὁ δὲ φόβος φέρει τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν, ἥτις πείθει ἡμᾶς, καθὼς καὶ τοὺς γονεῖς τοῦ τυφλοῦ, ἵνα σιωπήσαντες τὴν ἀλήθειαν, εὐαρεστήσωμεν εἰς τοὺς ἐρωτῶντας; Ποσάκις ἡ ἀλήθεια τοῦ στόματος ἡμῶν δύναται ἐλευθερῶσαι τὸν ἀθῶον ἀπὸ τῆς καταδίκης, ἢ τὸν ἀτιμαζόμενον ἀπὸ τῆς συκοφαντίας, ἢ τὸν ὀρφανὸν καὶ τὴν χήραν ἀπὸ τῆς ἀδικίας τοῦ δυνάστου, ἡμεῖς δὲ, ἵνα ἀρέσωμεν τοῖς ἀνθρώποις, σιωπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ βλάπτομεν διὰ τῆς σιωπῆς ἡμῶν τὸν πλησίον;

Μὴ νομίσητε δὲ, ὅτι πίπτουσιν εἰς τοιαύτας ἁμαρτίας μόνοι οἱ ἰδιῶται καὶ χυδαῖοι ἄνθρωποι διὰ τὸν φόβον τῶν μεγιστάνων καὶ ἀρχόντων· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ προεστῶτες καὶ ἄρχοντες ὑπὸ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας νικώμενοι, εἰς παρόμοια καταποντίζονται τῆς ἀνομίας βάραθρα. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλ' ἐσιώπων τὴν τῆς πίστεως αὐτῶν ὁμολογίαν. Διὰ τί τοῦτο; Αὐτοὶ ἦσαν ἄρχοντες, πλούσιοι, ἀξιωματικοί· τίνα οὖν
Ἰωάν. 12. 42. ἐφοβοῦντο, ἢ ποῖον ἐντρέποντο; « Διὰ τοὺς
Ἰωάν. 9. 22. » Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀπο-
» συνάγωγοι γένωνται ». Οἱ Φαρισαῖοι ἀπεφάσισαν, ἵνα, ὅςις ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ προσδοκώμενος Χριστὸς, διωχθῇ ἐκ τῆς συναγωγῆς· οὗτοι οὖν οἱ ἄρχοντες μὴ ὑποφέροντες ταύτην τὴν ἐντροπὴν καὶ ἀτιμίαν, ἐσιώπων τῆς πίστεως αὐτῶν τὴν ὁμολογίαν· ἔστερξαν ποιῆσαι τὸ ἀρεστὸν εἰς τοὺς Φαρισαίους, καὶ οὐχὶ τὸ εὐάρεστον εἰς τὸν θεόν· προέκριναν τὴν δό-
ξαν τῶν ἀνθρώπων τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. « Ἠ Ἰωάν. 12. 43.
» γάπησαν γὰρ, λέγει ὁ θεῖος εὐαγγελιςὴς,
» τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἤπερ
» τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ »· Ὢ, καὶ εἰς πόσα στόματα ἀρχόντων καὶ ἀξιωματικῶν καὶ προεστώτων βάλλει κημὸν καὶ χαλινὸν ἡ ἀνθρωπαρέσκεια· ὢ, καὶ πόσοι, ἵνα μὴ παροργίσωσι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπερ ἐστὶν, ἵνα ἀρέσωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, σιωπῶσι τὴν ὁμολογίαν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, τὴν νουθεσίαν εἰς τοὺς ἀτάκτους, τὸν ἔλεγχον εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας, τοὺς φοβερισμοὺς εἰς τοὺς παραβάτας τῶν νόμων; πόσοι κλείουσι τὸ στόμα, ὅτε ἡ ἀνάγκη ἐπιζητεῖ, ἵνα πλατύνωσιν αὐτὸ, καὶ λαλήσωσι τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, καὶ τῶν νόμων τὴν δικαιοσύνην; Δυστυχεῖς καὶ πανάθλιοι, σπουδάζουσιν ἀρέσαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἀγαπῶσι τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Ἀκούσατε καὶ ἄλλο πολλῷ βαρύτερον· ὁ κριτὴς, ὅταν κάθηται ἐπὶ τῆς καθέδρας τοῦ κριτηρίου, τότε παρίστησι τοῦ θεοῦ τὸ πρόσωπον· διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἐξώρισεν ἐκ τῶν κριτηρίων πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, καὶ πᾶσαν φιλοπροσωπίαν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν· διὰ τοῦτο εἶπεν· ὅτι ἡ κρίσις τοῦ
θεοῦ ἐστιν « Οὐκ ἐπιγνώσῃ, εἶπεν ὁ θεὸς, Δευτ. 1. 17.
» πρόσωπον ἐν κρίσει, κατὰ τὸν μικρὸν καὶ
» κατὰ τὸν μέγαν κρινεῖς, οὐ μὴ ὑποςείλῃ

» πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ » θεοῦ ἐστι ». Καὶ ὅμως ἡ ἀνθρωπαρέσκεια ἔρχεται καὶ εἰς τὰ κριτήρια. Φέρουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν δεδεμένον εἰς τὸ κριτήριον τοῦ Πιλάτου· κάθηται δὲ ὁ Πιλάτος ἐπὶ τῆς καθέδρας τοῦ κριτηρίου, ἵνα κρίνῃ τὸν Ἰησοῦν· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τῆς κρίσεως ἔργα ἦσαν καλὰ καὶ δίκαια·
Μαρκ. 15. 11. Ἐξέτασε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγνώρισεν, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ κριτήριον αὐτοῦ, ὡμολόγησε παῤῥησίᾳ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδὲν κακὸν ἐποί-
Αὐτ. 14. ησε· « Τί γὰρ, ἔλεγε, κακὸν ἐποίησεν »; Εἶπε φανερὰ, ὅτι οὐχ εὑρίσκει ἐν αὐτῷ
Λουκ. 23. 4. αἴτιον θανάτου, ἢ τιμωρίας.· « Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ ». Ἔπειτα ἀπέλυσε τὸν Βαραββᾶν τὸν ἀρχιληστὴν, ἔδειρε δὲ διὰ φραγγελίου τὸν ἀναμάρτητον Ἰησοῦν, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν, ἵνα σταυρωθῇ. Ἆ, παράνομε καὶ παράλογε, ἐγνώρισας, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν· ὡμολόγησας, ὅτι οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν· εἶπες, ὅτι οὐχ εὕρηκας ἐν αὐτῷ σφάλμα· ἔπειτα δέρεις, καὶ παραδίδως αὐτὸν εἰς σταυρικὸν θάνατον; πόθεν ἡ τοιαύτη παράλογος ἀπόφασις; πόθεν ἡ τοιαύτη ἀλλόκοτος μεταβολή; Ἐκ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, ἀδελφοί· ἡ ἀνθρωπαρέσκεια ἐλθοῦσα εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τὰς φρένας αὐτοῦ ἐτάραξε, καὶ τὸν
Μαρκ. 15, 15. νοῦν αὐτοῦ κατεσκότισεν· « Ὁ δὲ Πιλάτος, » λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος, βουλόμενος » τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν » αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν » Ἰησοῦν, φραγγελώσας, ἵνα σταυρωθῇ ». Ἀκούεις; Βουλόμενος, λέγει, τῷ ὄχλῳ « τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι », ἤγουν θέλων εὐαρεστῆσαι εἰς τὸ πλῆθος, ἐποίησε τὴν ἀδικωτάτην κρίσιν· ὁ λαὸς πεισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, ἐζήτησεν, ἵνα ἀπολύσῃ τὸν Βαραββᾶν, ἐκραύγαζε δὲ περισσοτέρως, ἵνα σαυρώσῃ τὸν Ἰησοῦν· « Οἱ δὲ περισσοτέρως Αὐτ. 14.
» ἔκραξαν· σταύρωσον αὐτόν ». Τότε ὁ Πιλάτος νικηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, καὶ ποιήσας τὸ ἀρεστὸν εἰς τὸν λαὸν, μετέβαλε τὴν δικαίαν κρίσιν εἰς ἄδικον ἀπόφασιν, καὶ τὸν μὲν λῃστὴν ἀπέλυσε, τὸν δὲ δίκαιον ἐσταύρωσε. Πόσοι ἆρά γε Πιλάτοι καὶ εἰς τὰς καθ' ἡμᾶς ἡμέρας; Πόσοι γνωρίζουσι, τίς ἐστιν ὁ ἀθῷος, καὶ τίς ὁ πταίστης· τίς ἐστιν ὁ δίκαιος, καὶ τίς ὁ ἄδικος· καὶ ὅμως, ἵνα εὐαρεστήσωσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς, ἢ εἰς τοὺς φίλους, ἢ εἰς τοὺς μεσίτας, ἀπολύουσι τὸν Βαραββᾶν, καὶ σταυροῦσι τὸν Ἰησοῦν, τουτέστι δικαιολογοῦσι τὸν πταίστην καὶ ἀδικητήν· καὶ παιδεύουσι τὸν ἀθῷον καὶ δίκαιον;

Ἀκούσατε καὶ τὸ ἔτι παραδοξότερον. Τολμᾷ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια καὶ ἀναβαίνει καὶ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς βασιλικοὺς θρόνους, καὶ εἰσέρχεται καὶ εἰς αὐτὰς τῶν βασιλέων τὰς καρδίας. Ὁ βασιλεὺς ὁ Ἡρώδης ἐκακοποίησέ τινας τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἐθανάτωσε δὲ καὶ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου « Ἐν φόνῳ μαχαίρας »· ἔργα Πραξ. 12. 1. 2.
ἦσαν ταῦτα τοῦ ἀκρατήτου αὐτοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ἀλόγου αὐτοῦ ὁρμῆς. Ἀφ' οὗ δὲ ἡσύχασαν ταῦτα τὰ ἄγρια πάθη, τότε ἐ-

ξανέστη κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας ἀλωπεκῶδες πάθος. Μαθὼν αὐτὸς, ὅτι ταῦτα τὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἔργα εἰσὶν ἀρεστὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἵνα φανῇ ἀρεστὸς εἰς αὐτοὺς, προσέθετο ἀνομίαν ἐπὶ ταῖς ἀνομίαις, καὶ ἀδικίαν ἐπὶ ταῖς ἀδικίαις· πιάσας δηλονότι τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων Πέτρον, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ἁλύσεσι δεδεμένον, καὶ ὑπὸ πολλῶν στρατιωτῶν φυλαττόμενον, ἵνα, ὅταν παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ πάσχα, φονεύσῃ
Αὐτ. 3, 4. αὐτὸν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ· « Καὶ ἰδὼν, » λέγει ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὅτι ἀρεστόν ἐςι τοῖς » Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέ» τρον· ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, » παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις ςρατιωτῶν » φυλάσσειν αὐτόν· βουλόμενος μετὰ τὸ » πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ ». Τοῦτό ἐστι παράδειγμα φανερὸν, διδάσκον καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, καὶ διεγεῖρον τὴν προσοχὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ, θέλοντες ἀρέσαι τοῖς ἀνθρώποις, παροργίζωσι τὸν θεὸν διὰ τῆς τῶν νόμων παραβάσεως.

Ἠκούσατε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, ἕως ποῦ προχωρεῖ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας τὸ βδελυρὸν πάθος; ἠκούσατε, ὅτι γίνονται ἀνθρωπάρεσκοι οὐ μόνον οἱ ὑπήκοοι καὶ ἰδιῶται καὶ χυδαῖοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ, καὶ οἱ βασιλεῖς; ἠκούσατε, πόσα φοβερὰ ἁμαρτήματα προξενεῖ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια; Ναὶ, λέγετε, ἠκούσαμεν, ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ πολλὰ σκληρός· διότι αὐτὸς διδάσκει, ἵνα μὴ φανῶμεν ἀρεστοὶ εἰς τὸν προστάτην ἡμῶν, καὶ μὴ ποιήσωμεν τὸ ἀρεστὸν εἰς ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἐλπίζομεν βοήθειαν, καὶ μὴ σπουδάσωμεν ἀρέσαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐὰν δὲ ταῦτα ποιήσωμεν, πῶς δυνάμεθα ζῆσαι εἰς τὸν κόσμον, καὶ πολιτευθῆναι μετὰ τῶν ἀνθρώπων; ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα φύγωμεν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ κατοικήσωμεν εἰς τὰς ἐρήμους. Οὐδεὶς οὐδὲ λόγος, οὐδὲ νόμος διορίζει, ἵνα ταῦτα πράξητε· μάλιστα τὰ ἐναντία διδάσκει ὁ θεόπνευστος Παῦλος,
λέγων· « Προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώ- 2. Κορ. 8. 21.
» πιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων·
» προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀν- Ῥωμ. 12. 17.
» θρώπων ». Οὐ μόνον δὲ διὰ λόγου ταῦτα ἐδίδαξεν, ἀλλὰ κα διὰ τῶν ἔργων ἔδειξεν, ὅτι παντὶ τρόπῳ ἠγωνίσθη, ἵνα εὐαρεςήσῃ
τοῖς ἀνθρώποις· « Καὶ ἐγενόμην, λέγει, τοῖς 1. Κορ. 9. 20.—22.
» Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα τοὺς Ἰουδαίους » κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, » ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνό» μοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ » ἔννομος Χριστῷ), ἵνα κερδήσω ἀνόμους· » ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενὴς, ἵνα » τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα » τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω ». Ἰδοὺ ἄνθρωπος ἀνθρωπάρεσκος. Σημείωσον τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπαρεσκείας αὐτοῦ· ἵνα κερδήσω, λέγει, ἵνα πάντως τινὰς σώσω· κατ' αὐτὸν δὲ τὸν σκοπὸν γίνου καὶ σὺ ἀνθρωπάρεσκος· ἄρεσαι ὅσον θέλεις, καὶ εὐαρέςει ὅσον δύνασαι, καὶ ποίει πάντα τὰ ἀρεστὰ οὐ μόνον εἰς τοὺς προστάτας καὶ εὐεργέτας σου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς διώκτας καὶ ἀδικητάς σου· οὐ μόνον εἰς τοὺς

συγγενεῖς καὶ φίλους σου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀλλοτρίους καὶ ἐχθρούς σου· πλὴν ἄρεσον εἰς αὐτούς, οὐχ ἵνα ζημιώσῃς, ἀλλ' ἵνα κερδήσῃς· οὐχ ἵνα ἀπολέσῃς, ἀλλ' ἵνα σώσῃς καὶ ἐκείνους, καὶ τὴν ψυχήν σου.

Γίνου εὐάρεστος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον θέλεις, πλὴν μὴ παραβῇς τοῦ θεοῦ τὴν ἐντολήν, ἵνα φανῇς ἀρεστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν σὲ ἐρωτῶσιν, ἀποκρινόμενος, μὴ λαλήσῃς ψεῦδος, ἵνα δειχθῇς εἰς τὸν συγγενῆ σου εὐάρεστος· ὅταν προσκαλῶσί σε εἰς μαρτυρίαν, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ προστάτου σου· εἰς τὰς συναναστροφὰς μὴ κρύπτῃς τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεώς σου, καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν νόμων πρὸς ἀρέσκειαν τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων ἀπίστων· εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ νουθεσίας μὴ σιωπᾷς τὴν ὠφέλιμον συμβουλὴν καὶ τὴν πρέπουσαν νουθεσίαν, φοβούμενος, μὴ παροργίσῃς τοὺς ἀκούοντας. Ἐὰν κάθησαι εἰς τὸ κριτήριον, μὴ κρίνῃς ἄδικα, διὰ εὐαρέστησιν τοῦ εὐεργέτου σου· μὴ ἀδικήσῃς τὸν ὀρφανόν, μὴ βλάψῃς τὴν χήραν διὰ τὴν συστολήν, ἢ τὸν φόβον τῶν ἀδικησάντων αὐτοὺς ἀρχόντων· ἑνὶ λόγῳ, εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν μὴ καταφρονήσῃς τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, ἵνα εὐαρεστήσῃς τοῖς ἀνθρώποις.

Ὢ πόσον πεπλανημένοι εἰσὶν ἐκεῖνοι, οἵτινες προτιμῶσι τὸ πλάσμα περισσότερον τοῦ πλάσματος, σπουδάζοντες εὐαρεστῆσαι οὐχὶ τὸν θεόν, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τί
Ψαλ. 145. 3. πεποίθαμεν « Ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀν» θρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία »; Οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, εὔκολα μεταβάλλουσι γνώμην, πολλάκις κρίνουσιν ἄδικα, καθ' ἡμέραν φαίνονται ἀχάριστοι, συχνῶς ἀθετοῦσι τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν· οἱ ἄνθρωποι τέλος πάντων εἰσὶ φθαρτοὶ καὶ πρόσκαιροι· σήμερον φαίνονται, καὶ κινοῦνται, καὶ ἐνεργοῦσιν, αὔριον γίνονται χῶμα ἀναίσθητον, καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀνενέργητον. Διὰ τί οὐκ ἀφιεροῦμεν πᾶσαν τὴν ἀγάπην καὶ ἐλπίδα καὶ προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν εὐαρέστησιν τοῦ θεοῦ,
ὅστις ἐποίησε « Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν Αὐτ. 6. 7.
» καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν » αὐτοῖς »; Αὐτὸς φυλάττει ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα, ἐκδικεῖ τοὺς ἀδικουμένους, δίδωσι τροφὴν εἰς τοὺς πεινῶντας. Ὅταν ἀφιερώσῃς τὴν καρδίαν σου εἰς αὐτόν, ἐὰν ὑπάρχῃς δυστυχής, λύει τοὺς δεσμοὺς τῶν συμφορῶν σου· « Κύριος λύει πεπεδημένους »· ἐὰν ὡς τυφλὸς οὐ γνωρίζῃς τὸ συμφέρον σου, αὐτὸς φωτίζει τὰ τυφλά σου ὄμματα πρὸς
κατανόησιν τῆς εὐτυχίας σου· « Κύριος σο- Αὐτ. 8.
» φοῖ τυφλούς »· ἐὰν πέσῃς εἰς τῆς ἁμαρτίας τὰ βάραθρα, αὐτὸς διεγείρει σε· « Κύριος » ἀνορθοῖ κατερραγμένους »· ἐὰν περιπατῇς τῆς δικαιοσύνης τὸν δρόμον, αὐτός σε ἀγαπᾷ· « Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους ». Ἐὰν προσέλθῃς πρὸς αὐτὸν μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας, αὐτός σε διαφυλάττει ὑπὸ τὴν σκέ-
πην τῶν θείων αὐτοῦ πτερύγων· « Κύριος Αὐτ. 9.
» φυλάσσει τοὺς προσηλύτους ». Αὐτός ἐστι πατὴρ τοῦ ὀρφανοῦ, αὐτός ἐστιν ἀντιλήπτωρ τῆς χήρας· « Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψε» ται ». Αὐτὸς ἐξαφανίζει τὰ ἐπιτηδεύματα

τῶν πονηρῶν, τῶν κατὰ σοῦ ἐγειρομένων· » Καὶ ὁδὸν ἁμαρτωλῶν ἀφανιεῖ »· Ὁ θεὸς τῆς Σιὼν, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεύς σου, ὁ κύριός σου, ὁ θεός σου, ὁ ἀθάνατος, ὁ βασιλεύων εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἰς γενεὰν
Αὐτ. 10. καὶ γενεάν· « Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν » αἰῶνα, ὁ θεός σου Σιὼν, εἰς γενεὰν καὶ » γενεάν ». Διατί οὖν οὐκ ἀγωνιζόμεθα μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων ἡμῶν, ἵνα ἀρέσωμεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ σπουδάζομεν, ὅσον δυνάμεθα, ἵνα εὐαρεστήσωμεν εἰς τὰς πονηρὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμίας;

Ἀδελφοί, μνημονεύετε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅστις εἶπεν· « Οὐδεὶς δύναται δυσὶ Ματθ. 6, 24.
» κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, » καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξε» ται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει ». Ἀδελφοί, μὴ πλανᾶσθε, οὐ δύνασθε ἀρέσκειν καὶ εἰς τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὸν πανάγαθον θεόν. « Οὐ δύνασθε θεῷ » δουλεύειν, καὶ μαμμωνᾷ ». Τοῦτο αὐτὸ ἐδίδαξε καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, εἰπών· « Εἰ Γαλ. 1, 10.
» γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦ» λος οὐκ ἂν ἤμην ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἡ μὲν Ἔφεσος μητρόπολις ἦν τῆς μικρᾶς Ἀσίας· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες, ἐξαιρουμένων τινῶν Ἰουδαίων, ἦσαν εἰδωλολάτραι, καθ' ὑπερβολὴν τιμῶντες τὴν ψευδοθεὰν τὴν Ἀρτέμιδα, ἐξ οὗ καὶ τὸν ἐκεῖ περίφημον βωμὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῆς ᾠκοδόμησαν. Πρῶτος δὲ εἰς τὴν Ἔφεσον ἐκήρυξε τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ὁ θεηγόρος
Θεοδώρητ. εἰς τὸν Προλ. τῆς πρὸς Ἐφεσ. Παῦλος, δὶς ἐκεῖ ἐλθών· πρῶτον μὲν, ὅτε ὀλίγον καιρὸν ἐκεῖ διέτριψε, κἂν παρεκάλουν αὐτὸν οἱ πιστεύσαντες, ἵνα μείνῃ πρὸς αὐτοὺς « Πλείονα χρόνον »· δεύτερον δὲ, ὅτε Πράξ. 18. 20.
χρονοτριβήσας ἐκεῖ « Ἔτη δύω », ἥπλωσε Πράξ. 19. 10.
τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ εἰς πᾶσαν τὴν Αὐτ. 18, 19.
Ἀσίαν, καὶ ἐποίησε τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα θαύματα. Τότε δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Πολλοὶ δὲ τοσοῦτον πλῆθος μαγικῶν βιβλίων ἔκαυσαν, ὥστε ἀναλογισθεῖσα ἡ τιμὴ αὐτῶν, εὑρέθη πέντε μυριάδες ἀργυρίου. Ἔγραψε δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος,

δέσμιος ὢν ἐν Ῥώμῃ. Ἐπειδὴ δὲ καλῶς προκατηχημένοι ἦσαν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν οἱ Ἐφέσιοι, καὶ ἑπομένως στερεωτέρας πνευματικῆς τροφῆς ἐπιδεκτικοί, διὰ τοῦτο ἐπλήρωσε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιςολὴν βαθυτέρων νοημάτων καὶ δογμάτων πίςεως, καὶ ἠθικῆς ἐπουρανίου διδασκαλίας. Τὸ δὲ σήμερον ἀναγνωσθὲν μέρος αὐτῆς περιέχει δύω μαθήματα παραστατικὰ τῶν θεμελίων τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, τὴν ἀγάπην δηλαδὴ τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν διὰ τῆς θείας χάριτος σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο, ὅστις προσηλώσει τὸν νοῦν αὐτοῦ πρὸς κατανόησιν τῆς ἑρμηνείας τῶν ἀναγνωσθέντων λόγων, ἐκεῖνος φωτίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὁδηγεῖται πρὸς τὴν μακαρίαν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ἀδελφοί, ὁ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν
ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐ-
5. τοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας
ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι,
συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ (χάρι-
6. τι ἐστὲ σεσωσμένοι) καὶ συνήγειρε,
καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Πλούσιος ὁ θεὸς ἐν ἐλέει, ἤγουν πολὺ καὶ ἄμετρον ἔχει τὸ ἔλεος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀγάπη εἰσὶν ἀλληλένδετα, ὅπου δὲ πολὺ τὸ ἔλεος, ἐκεῖ πολλὴ καὶ ἡ ἀγάπη, διὰ τοῦτο πολλὴ καὶ ἡ ἀγάπη, δι᾽ ἧς ὁ θεὸς ἡμᾶς ἠγάπησε. Ποία δὲ ἡ ἀπόδειξις τῆς πολλῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ ἀγάπης; Ἡ ἁμαρτία τοῦ προπάτορος, καὶ τὰ προαιρετικὰ ἁμαρτήματα ἐνέκρωσαν τὰς δυνάμεις τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς. Κἂν δὲ νεκροὶ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ὅμως συνεζωοποίησεν αὐτοὺς ὁ θεὸς διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πῶς συνεζωοποίησε; « Καὶ ἡμᾶς νεκροὺς Κολ. 2.13.
» ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀ-
» κροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, συνεζωοποί-
» ησε σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα
» τὰ παραπτώματα ». Ἰδοὺ τό, πῶς συνεζωοποίησε, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ὅπερ ἐστί, διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Ἡ ἁμαρτία ἐνέκρωσε τὴν ψυχήν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν· διὸ ἡμεῖς ἐζωοποιήθημεν· « Εἰ γὰρ τῷ τοῦ Ῥωμ. 5. 17.
» ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε
» διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισ-
» σείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς
» δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασι-
» λεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Οὐκ εἶπε δὲ ἐζωοποίησεν, ἀλλὰ συνεζωοποίησεν, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι, ὅταν ἀνέστη ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνέζησε, τότε ἡμεῖς λαβόντες τὴν τελείαν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν, ἐζωοποιήθημεν σὺν τῷ ἀναστάντι Χριστῷ· διὰ τοῦτο δὲ εἶπε καὶ τό, Συνήγειρεν, ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ἠγέρθημεν καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ· αὐτὸς μὲν ἠγέρθη ἐκ τοῦ μνήματος, ἡμεῖς δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἁμαρτίας· αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν ζωήν, ἡμεῖς δὲ τὴν σωτηρίαν. Οὐ μόνον δὲ

συνεζωοποίησε καὶ συνήγειρεν, ἀλλὰ « Καὶ
» συνεκάθισε, λέγει, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν
» Χριστῷ Ἰησοῦ ». Ποῖον δὲ νόημα ἔχουσι
ταῦτα τὰ λόγια; Καθὼς πᾶσα ἡ τῶν ἀν-
θρώπων φύσις ἐν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ τῷ
Ἀδάμ, τῷ ἐκ γῆς χοϊκῷ, οὕτω καὶ ἐν τῷ
δευτέρῳ τῷ Κυρίῳ, τῷ ἐξ οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ
1. Κορ. 15. 48. δὲ « Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί·
» καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐ-
Ἑβρ. 8. 1 » πουράνιοι »· ὁ δὲ ἐπουράνιος « ἐκάθισεν ἐν
» δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς
» οὐρανοῖς », φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἡμεῖς
ἐν τῷ Χριστῷ θεωρούμενοι, συνεκαθίσαμεν
ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, κληρονόμοι γενόμενοι
τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Τοῦτο οὖν ἐστιν ἡ
ἀπόδειξις τῆς πολλῆς τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς
ἀγάπης, τὸ, ὅτι ἀφῆκε τὰ παραπτώματα
ἡμῶν, καὶ συνεζωοποίησε, καὶ συνήγειρε, καὶ
συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ. Σημείωσον δὲ, πῶς διὰ
τούτων τῶν λόγων « Χάριτί ἐστε σεσω-
» σμένοι », ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅτι
καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν οὐράνιον δόξαν
ἐλάβομεν οὐ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ δω-
ρεάν· τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγραφε καὶ πρὸς τὸν
Τίτ. 3. 5. Τῖτον· « Οὐκ ἐξ ἔργων, ἔλεγε, τῶν ἐν δι-
» καιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ
» κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς ».
Γίνεται δὲ σαφεστέρα ἡ ἔννοια τῶν προ-
κειμένων ἀποστολικῶν λόγων, ἐὰν ἐκφρά-
σῃς αὐτὰ οὕτω· καὶ ἡμεῖς διὰ τὰ παρα-
πτώματα ἡμῶν ἤμεθα νεκροὶ κατὰ τὰς
πνευματικὰς δυνάμεις, ὅμως ὁ θεός, ὁ ἄμε-
τρον ἔχων τὸ ἔλεος διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς πολ-
λὴν αὐτοῦ ἀγάπην, ἐζωοποίησεν ἡμᾶς σὺν
τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, (θεοῦ δὲ χάριτι, τουτέ-
στιν ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ ἐστὲ σεσωσμέ-
νοι, ὦ Ἐφέσιοι,) καὶ συνήγειρε καὶ συνεκά-
θισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ
Χριστῷ.

Ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἐφ. 2. 7.

Αἰῶνας ἐπερχομένους λέγει τὸν μέλλον-
τα αἰῶνα, τὸν μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν
καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ θεοῦ ἀπόφασιν πε-
ρὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων· τότε δὲ φα-
νερωθήσεται ὁ ὑπερβάλλων πλοῦτος τοῦ θείου
αὐτοῦ χαρίσματος. Διότι εἰς τοῦτον μὲν
τὸν πρόσκαιρον αἰῶνα μόνοι οἱ πιστοί, καὶ
αὐτοὶ δὲ « Δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι » βλέπον- 1. Κορ. 13. 12.
τες διὰ τῆς πίστεως τὰ ἀγαθὰ » ἃ ἡτοίμα- 1. Κορ. 2. 9.
» σεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν », πείθον-
ται, ὅτι ὑπερβολικόν ἐστι τὸ ὑπὸ θεοῦ δοθὲν
χάρισμα τοῖς ἀνθρώποις διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
καταξιώσαντος, αὐτοὺς ἵνα ζωοποιηθῶσι σὺν
τῷ Χριστῷ, καὶ συνεγερθῶσι, καὶ συγκαθίσω-
σιν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· εἰς δὲ τὸν αἰῶνα
τὸν μέλλοντα, ὅτε « Οἱ δίκαιοι ἐκλάμ- Ματθ. 13. 43.
» ψουσιν ὡς ὁ ἥλιος », καὶ συμβασιλεύ-
σουσιν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τότε οὐ
μόνον εἰς τοὺς πιστούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀ-
πίστους ὁρατὸς γίνεται ὁ ὑπερβολικὸς πλοῦ-
τος τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τότε καὶ πιστοὶ
καὶ ἄπιστοι, βλέποντες τὴν δόξαν τῶν δι-

καίων, διακρίνουσι καθαρῶς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ χαρίσματος, τοῦ ὑπὸ θεοῦ δοθέντος εἰς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας. Τοῦτο δέ ἐστιν, ὃ λέγει ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος· συνεζωοποίησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ἵνα κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ χρηστότητα δείξῃ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐφ' ἡμᾶς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας τὸν ἄμετρον πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐκήρυξε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, εἰ-
Ἐφεσ. 1. 5· 6. πών· «Προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ » Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐ» δοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ· εἰς ἔπαι» νον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐ» χαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ »·

Ἐφεσ. 2. 8. **Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ**
9. **ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μήτις καυχήσηται.**

Ἡ χάρις καὶ ἡ πίστις εἰσὶ τὰ δύο ὄργανα τῆς σωτηρίας· « Τῇ γὰρ χάριτι ἐ» στὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως », τουτέστι διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς χάριτος ἀπολαμβάνομεν τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. « Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. » Ὅτι τὸ μέν, οὐκ ἐξ ὑμῶν, σημαίνει τό, οὐκ ἐκ τῶν ἔργων ὑμῶν, ἐφανέρωσεν ὁ ἀπόστολος, εἰπών, « Οὐκ ἐξ ἔργων ». τὸ δέ, καὶ τοῦτο, ἀνάγεται καὶ εἰς τό, σεσωσμένοι οὕτω. Καὶ τοῦτο, ἤγουν καὶ αὐτὴ ἡ σωτηρία ὑμῶν θεοῦ δῶρόν ἐστι, καὶ οὐκ ἀμοιβὴ τῶν ἔργων· ἀνάγεται δὲ καὶ εἰς τό, « Τῇ χάριτι διὰ τῆς πίστεως »· διότι οὐδὲ ἡ χάρις δίδοται διὰ τὰ ἔργα, οὐδὲ ἡ πίστις προέρχεται ἐκ τῶν ἔργων. Ἡ χάρις οὐ δίδοται διὰ τὰ ἔργα, διότι, ἐὰν ἐδίδετο διὰ τὰ ἔργα, οὐκ ἦν χάρις, ἀλλ' ἀμοιβή. « Εἰ Ῥωμ. 11. 6.
» δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις ». Ἡ πίστις οὐ προέρχεται ἐκ τῶν ἔργων· διότι οὐδεὶς δύναται πιστεῦσαι, ἐὰν μὴ φωτίσῃ καὶ ὁδηγήσῃ αὐτὸν ὁ θεός· « Οὐδείς, εἶπεν Ἰωάν 6. 44.
» ὁ Κύριος, δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ » ὁ πατήρ, ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν ». Οὐδὲ ἡ πίστις δέ, ἀλλ' οὐδὲ ἡ χάρις, οὐδὲ ἡ σωτηρία δίδοται διὰ τὰ ἔργα· διότι, ἐὰν Ῥωμ. 8. 18.
ταῦτα ἐλαμβάνομεν διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, εἴχομεν ἀφορμὴν καυχήσεως· μηδόλως δὲ στοχαζόμενοι, ὅτι κἂν μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, οὐκ εἰσὶν ὅμως ἄξια τῆς θείας βασιλείας, ἐκαυχώμεθα ὡς λαβόντες τὰς θείας εὐεργεσίας δι' ἀμοιβὴν τῶν καλῶν ἡμῶν ἔργων, καὶ οὐχ ὡς δῶρον ἐκ τοῦ θείου ἐλέους, καὶ τῆς θείας φιλανθρωπίας προερχόμενον· ὅτι δὲ τοῦτο τὸ φρόνημα ἄδικόν ἐστι καὶ παράλογον, διδάσκουσιν οἱ ἑξῆς ἀποστολικοὶ λόγοι·

Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Ἐφεσ. 2. 10

Καὶ ἐὰν ὡς ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων ἡμῶν ἐδίδοτο εἰς ἡμᾶς ἡ σωτηρία, οὐδὲ οὕτως εἶχε τόπον ἡ καύχησις. Ἀλλὰ διὰ τί; « Αὐτοῦ γάρ, λέγει, ἐσμὲν ποίημα ». Ἰσχυρὸς οὗτος ὁ λόγος· ἐὰν τὸ σκεῦος

εἶχε φωνὴν, καὶ ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῇ ὡραιότητι αὐτοῦ, εἶχεν ἄρα λόγον ἡ τοιαύτη καύχησις; οὐδαμῶς. Ἡ καύχησις ἁρμόζει οὐχὶ εἰς τὸ σκεῦος, ἀλλ' εἰς τὸν τεχνίτην, ὅστις μετὰ τεχνικῆς ἐπιτηδειότητος κατεσκεύασεν αὐτό. Ἐπειδὴ οὖν ἡμεῖς ἐσμὲν ποίημα θεοῦ, παράλογόν ἐστιν, ἵνα καυχώμεθα ὑπὲρ τῶν καλῶν ἡμῶν ἔργων. Ἡ καύχησις καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ πρέπει οὐχὶ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς τὸν θεὸν, τὸν ποιητὴν ἡμῶν, ὅστις ἔπλασεν ἡμᾶς ἱκανοὺς καὶ ἐπιτηδείους πρὸς τῆς ἀρετῆς τὴν κατόρθωσιν· « Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ » ἔργοις ἀγαθοῖς ». Ἰδοὺ καὶ ἄλλος λόγος, ὅστις ἰσχυροποιεῖ τὸν πρῶτον· τὸ, « Κτι» σθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ », σημαίνει τὴν ἀνάπλασιν ἡμῶν, τὴν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Ἐπειδὴ οὖν οὐ μόνον ἀπ' ἀρχῆς ἔπλασεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ ἀσθενήσαντας διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀνέπλασε διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἐνεδυνάμωσεν ἡμᾶς διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ παναγίου πνεύματος πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων, εἰς αὐτὸν, καὶ οὐχὶ εἰς ἡμᾶς πρέπει ὁ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἔπαινος. « Οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς » περιπατήσωμεν »· Ἰδοὺ καὶ τρίτος λόγος. Ἐπειδὴ ὁ θεὸς καὶ διὰ τοῦ προφητικοῦ κηρύγματος, καὶ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἐδίδαξε καὶ ἔδειξε, ποῖά εἰσι τὰ καλὰ ἔργα, καὶ διὰ πολλῶν ἁγίων παραδειγμάτων προητοίμασε τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸν, καὶ οὐχὶ εἰς ἡμᾶς πρέπει ἡ ὑπὲρ τῶν καλῶν ἔργων δόξα καὶ τιμὴ καὶ ὑμνολογία.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Βλέπε τὴν θεόπνευστον σοφίαν τοῦ θεοφόρου Παύλου· ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι διὰ τῆς πίστεως
Ἐφεσ. 2. 8. καὶ χάριτός ἐσμεν σεσωσμένοι. « Τῇ γὰρ
» χάριτί ἐςε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως »· ἵνα μηδεὶς πλανηθῇ καὶ νομίσῃ, ὅτι δι' αὐτῶν μόνον δυνάμεθα σωθῆναι, κἂν μὴ πράττωμεν τὴν ἀρετὴν, ἐδίδαξεν, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἐπλάσθημεν καὶ ἀνεπλάσθημεν, ἵνα ἐργαζώ-
μεθα τὰ καλὰ ἔργα· « Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν Ἐφεσ. 2. 10.
» ποίημα, εἶπε, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς ». Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων ἔδειξεν ἄφευκτον τῆς ἐργασίας

τῶν ἀρετῶν τὸ χρέος. Ἀκούσατε, πόσον ἀναμφίβολα καὶ βέβαιά εἰσι ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ λόγια.

Εἰς πᾶν κτίσμα ὥρισεν ὁ θεὸς ἴδιον ἔργον, φυτεύσας εἰς τὴν τούτου φύσιν ἐκείνας τὰς δυνάμεις, ὅσαι ἦσαν ἀναγαῖαι πρὸς τὴν τούτου ἐκπλήρωσιν· εἰς μὲν τὴν γῆν
Γεν. 1. 11. ὥρισεν ὁ θεὸς, ἵνα βλαστάνῃ; « Βοτάνην » χόρτου καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρ» πόν »· εἰς δὲ τοὺς φωστῆρας, ἤγουν εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὴν σελήνην, εἰς τοὺς ἀςέρας,
Αὐτ. 17 ἵνα πέμπωσι φῶς ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς πάντα τὰ ζῶα, ἵνα αὐξάνωσι καὶ πληθύνωνται
28. καὶ διαμένωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου· εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα ποτίζῃ « Πᾶν
Αὐτ. 2, 6. » τὸ πρόσωπον τῆς γῆς »· εἰς τὸν ἀέρα, ἵνα παρέχῃ ἀναπνοήν. Ποῖον δὲ ἔργον ὥρισεν ὁ θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἔπλασε, καὶ κατέστησεν ἄρχοντα πάσης τῆς ὁρατῆς κτίσεως; οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, δοὺς αὐτῷ καὶ τὰς δυνάμεις, τὰς πρὸς τὴν κατόρθωσιν αὐτῆς ἀναγκαίας. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ θεία γραφὴ, τοῦτο αὐτὸ καὶ τὰ βλεπόμενα
Αὐτ. 15. να πράγματα· « Καὶ ἔλαβε, λέγει ὁ ἱερὸς » λόγος, Κύριος ὁ θεὸς, τὸν ἄνθρωπον, ὃν » ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδεί» σῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ » φυλάττειν ». Ἐὰν τὰ λόγια ταῦτα νοήσῃς μόνον κατὰ τὸ γράμμα, πολλὰς συναντᾷς δυσκολίας· διότι ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς ἀναλλοίωτος ὢν τότε, οὐδεμίαν εἶχε χρείαν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐργασίας, ἀλλ' οὐδὲ φυλακῆς εἶχε χρείαν, ἐπειδὴ τότε οὐδὲ κλέπται ἦσαν, οὐδὲ ἐπίβουλοι, οὐδὲ φθορεῖς· λύονται δὲ αἱ δυσκολίαι, ἐὰν νοήσῃς ἀναγωγικῶς, ὅτι καὶ ἡ ἐργασία καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς τὴν φυλακὴν σημαίνει καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς θείας ἐντολῆς, ἤγουν τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁρατῶς βλέπομεν, ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἐπιγείων κτισμάτων μόνος ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῆς ἀρετῆς τὰς δυνάμεις, καὶ, ὅταν θέλῃ, ἐργάζεται τὰ ἐνάρετα κατορθώματα. Ποῖον ἄλλο ἐπίγειον κτίσμα λατρεύει τῷ θεῷ, ἢ φυλάττει δικαιοσύνην, ἢ δεικνύει ἑκούσιον ἐγκράτειαν, ἢ αὐτοθελήτως δεσπόζει τῶν ἰδίων παθῶν, ἢ πράττει ἄλλην τινὰ ἀρετήν;

Εἰς πᾶν κτίσμα ὥρισεν ὁ θεὸς ἴδιον ἔργον, καὶ πᾶν κτίσμα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐκπληροῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ· ὅθεν ὁ ἅγιος προφήτης δοξολογῶν τὸν ποιητὴν
τοῦ παντὸς, ἔψαλλεν· « Αἰνεῖτε τὸν Κύριον Ψαλ. 158.
» ἐκ τῆς γῆς, δράκοντες καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι· 7, 8.
» πῦρ, χάλαζα, χιὼν, κρύσταλλος, πνεῦμα » καταιγίδος, τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐ» τοῦ ». Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν πλάσιν αὐτοῦ ἐγκατέλιπε τὸ ἴδιον ἔργον, ἀκούσας τὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, καὶ φαντασθεὶς, γενέσθαι θεός· ἐκ τούτου ἔπεσεν εἰς βάραθρον ἐλεεινὸν καὶ ἐξαίσιον. Ἡ ἁμαρτία ἐνέδυσεν αὐτὸν τοὺς δερματίνους χιτῶνας, ἤγουν τὴν παχυλωτέραν καὶ θνητὴν σάρκα· ἐσκότισε τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἔκλινε τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ ψυχοφθόρα πάθη· διὸ καὶ ἐρρέθη
περὶ αὐτοῦ· « Ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀν- Γεν. 8. 21

» θρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεό-
» τητος αὐτοῦ ». Κατέστησεν αὐτὸν δοῦλον
Ἰωάν. 12. 31. τοῦ διαβόλου· ὅθεν « Ἄρχων τοῦ κόσμου
» τούτου » ὁ διάβολος ὠνομάσθη· ἐποίησεν
αὐτὸν ὅλον σαρκικόν· διὸ καὶ ἀνεχώρησε
Γεν. 6. 3. τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἀπ' αὐτοῦ· « Καὶ εἶπε
» Κύριος ὁ θεός, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦ-
» μά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν
» αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας ». Ἑνὶ
λόγῳ, ἡ ἁμαρτία ἠλλοίωσε καὶ αὐτὰ τὰ ἰδιώ-
Ψαλ. 45. 12. ματα τῆς φύσεως αὐτοῦ· « Ἄνθρωπος ἐν
» τιμῇ ὤν, οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς
» κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη
» αὐτοῖς ». Οὐδὲ ὁ νόμος, οὐδὲ οἱ προφῆται,
οὐδὲ πάντες οἱ δίκαιοι, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι
ἠδύναντο ἀναστῆσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς τοιαύ-
της ἐλεεινῆς πτώσεως. Τοῦτο κατόρθωμα
μόνης τῆς ἀπείρου τοῦ θεοῦ εὐσπλαγχνίας·
μόνος ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ
ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πατρὸς εἰς τὴν μήτραν
τῆς παρθένου μητρὸς καταβὰς καὶ σαρκω-
θείς, καὶ δεύτερος ἄνθρωπος γενόμενος,
ἀνεκαίνισε καὶ ἀνέκτισε καὶ ἀνέστησε τὴν
πεπτωκυῖαν ἀνθρώπινον φύσιν. Αὐτὸς διὰ
τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ συνανέ-
στησε, καὶ ἄφθαρτα ἐποίησε τὰ τῶν ἀν-
θρώπων σώματα· αὐτὸς διὰ τῆς ἐπουρανίου
αὐτοῦ διδασκαλίας ὡδήγησε τὸν νοῦν τῶν
ἀνθρώπων πρὸς τὴν λατρείαν τῆς ὁμοουσίου
καὶ τρισυποστάτου θεότητος, καὶ ἔστρεψε
τὴν καρδίαν αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν
ἐνθέων κατορθωμάτων· αὐτὸς διὰ μὲν τῆς
παντοδυναμίας αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις
τὴν ἐξουσίαν κατὰ τῆς δυναστείας τοῦ
διαβόλου, εἰπών· « Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν Λουκ. 10. 19.
» ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ
» σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν
» τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδική-
» σῃ »· διὰ δὲ τοῦ θείου αὐτοῦ ἐμφυσήμα-
τος ἀνεκαίνισε καὶ ἀνέπλασεν ὅλον τὸν
ἄνθρωπον, δοὺς εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ
θεοῦ, ἐξ οὗ ἐγυμνώθη διὰ τὴν ἁμαρτίαν·
« Καὶ τοῦτο εἰπών, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει Ἰωάν. 20. 22.
» αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον ». Ἐὰν
παραβάλῃς τὸν λόγον, ὃν εἶπεν ὁ θεός, ὅταν
ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν τό, « Καὶ Γεν. 2. 15.
» ἔλαβε Κύριος ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν
» ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδεί-
» σῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ
» φυλάττειν », μετὰ τοῦ λόγου, ὃν εἶπεν ὁ
θεηγόρος Παῦλος, ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἡμᾶς Ἐφ. 2. 10.
ἀνέπλασεν, ἤγουν μετὰ τοῦ, « Κτισθέν-
» τες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγα-
» θοῖς », βλέπεις, ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς σκοπὸς
καὶ τῆς πλάσεως καὶ τῆς ἀναπλάσεως ἡμῶν·
βλέπεις, ὅτι δι' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος καὶ
ἐπλάσθημεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ἀνεπλάσθημεν
ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, τουτέστι
διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων.

Ἐπειδὴ οὖν ὁ θεὸς καὶ ἔπλασε καὶ
ἀνέπλασεν ἡμᾶς διὰ τὸ αὐτὸ τέλος, ὅπερ
ἐστί, διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, τίς
οὐ βλέπει, πόσον μέγα ἐστὶ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς
ἡμέτερον χρέος; ἡ ἄγνοια τῶν νόμων τοῦ
θεοῦ, καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως πρὸς τὴν
ἐκπλήρωσιν αὐτῶν εἰσὶ δύω αἰτιολογήματα,
σμικρύνοντα τοῦ χρέους τὸ βάρος. Περὶ
τῆς ἀγνοίας αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· « Ὁ δὲ

» μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας ». Ἡ ἄγνοια σμικρύνει τὴν τιμωρίαν, ἐπειδὴ σμικρύνει τὸ χρέος· τὸ δὲ τῆς ἀδυναμίας αἰτιολόγημα οὐκ ἀπέῤῥιψεν ὁ θεὸς ὡς μάταιον. Αὐτὸς προςάσσει τὸν Μωϋσῆν, ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον, λυτρώσῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Φαραώ· ὁ δὲ Μωϋσῆς προ-
Ἐξ. 3.11. βάλλει τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ· « Καὶ εἶπε » Μωϋσῆς πρὸς τὸν θεόν· τίς εἰμι ἐγὼ, » ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ, βασιλέα » Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσ-
Ἐξ. 4. 10. » ραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Ἰσχνόφωνος καὶ » βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι ». Οὐκ ἐξουδένωσε δὲ ὁ θεὸς τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ τὸ αἰτιολόγημα, ἀλλ' ὑπεσχέθη τὴν θείαν αὐτοῦ
Ἐξ. 3. 12. βοήθειαν· « Ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ », εἶπεν· ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν καὶ στόμα καὶ γλῶσσαν
Ἐξ. 4. 12. καὶ λόγον· « Ἐγὼ, εἶπεν, ἀνοίξω τὸ στόμα » σου, καὶ συμβιβάσω σε, ὃ μέλλεις λαλῆ- » σαι ». Ἐὰν οὖν οὐδὲ τὴν γνῶσιν εἴχομεν τῶν θείων νόμων, οὐδὲ τὰς φυσικὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν δυνάμεις, οὐδὲ τῆς θείας χάριτος τὴν βοήθειαν, τότε καὶ τὸ χρέος πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐκπλήρωσιν ὀλιγώτερον, καὶ ἡ ἀπολογία εὐλογοφανὴς, καὶ ἡ τιμωρία διὰ τὴν τῶν νόμων παράβασιν ὀλιγωτέρα.

Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ χριστιανοὶ, καὶ τὴν γνῶσιν ἔχομεν τῆς θείας νομοθεσίας, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καὶ τὴν βοήθειαν τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. Τοῦτο δὲ σημαίνουσι τοῦ
Ἐφεσ. 2. 10. θεολήπτου Παύλου τὰ λόγια· « Κτισθέντες » ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς » προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν ». Προητοίμασε διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, προητοίμασε διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, προητοίμασε διὰ τῆς συνεργείας τῆς αὐτοῦ χάριτος. Ποῖος ἀγνοεῖ τοὺς θείους νόμους; ποῖος οὐ διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ; ποῖος οὐ γνωρίζει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἁμαρτίαν; τίς οὐ βλέπει, ὅτι ἔχομεν τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης, ἵνα ἀγαπῶμεν τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον; τὴν δύναμιν τῆς δικαιοσύνης, ἵνα μηδὲ ἑαυτοὺς, μηδὲ τοὺς ἄλλους ἀδικῶμεν; τὴν δύναμιν τῆς σωφροσύνης, ἵνα σωφρονῶμεν; τὴν δύναμιν τῆς ὑπακοῆς, να ὑπακούωμεν; τὴν δύναμιν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἵνα μὴ νομίζωμεν ἑαυτοὺς ἀνωτέρους τῶν ἄλλων; τὴν δύναμιν τῆς εὐσπλαγχνίας, ἵνα ἐλεῶμεν τοὺς πτωχούς; Τίς οὐκ αἰσθάνεται, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς κατόρθωσιν; ἢ τίς ἀκούων τὸν θεὸν, λέγοντα πρὸς τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ· « Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· 2. Κορ. 12. 9.
» ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦ » ται »· καὶ αὐτὸν τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου, ὑποσχόμενον· « Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι Ματθ. 28. 20.
» πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας » τοῦ αἰῶνος »· τίς, λέγω, ταῦτα ἀκούων, οὐ πιστεύει, ὅτι, ὅστις κλίνει εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, ἔχει τὴν παντοδύναμον χάριν ἐνισχύουσαν τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως; Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἄγνοια λείπει, ἡ δὲ δύναμις πάρεστι, καὶ ἡ χάρις συνεργεῖ, τὸ χρέος ἡμῶν ἀναβαίνει εἰς τὴν ὑπερβολήν. Ποία οὖν ἡ ἀπολογία ἡμῶν, ὅταν παραβαίνωμεν τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα;

Ὅταν δὲ κατανοήσῃς τὴν ὑπερβολὴν
τούτου τοῦ χρέους, τότε λύεις τὴν ἀπορίαν
τούτων τῶν λόγων τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος
Λουκ. 17. 10. εἶπεν· « Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε
» πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι
» δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν ». Ἀλλὰ διὰ τί ἀφ' οὗ
πράξωμεν πάντα τὰ προστάγματα τοῦ
θεοῦ, ἐσμὲν δοῦλοι ἀχρεῖοι; διότι, λέγει, ἐτε-
λειώσαμεν ὅλον τὸ ἡμέτερον χρέος, ἐποιήσα-
μεν πάντα, ὅσα τὸ χρέος ἡμῶν ἐζήτει·
« Ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν ».
Ἀλλ' ὁ δοῦλος, ὅταν ποιῇ πάντα τὰ διορι-
σθέντα εἰς αὐτόν, τότε οὐκ ἔστιν ἀχρεῖος,
ἀλλὰ χρήσιμος καὶ πιστός, καὶ πολλῶν
ἐπαίνων ἄξιος. Διὰ τί οὖν ἡμεῖς, καὶ ἀφ' οὗ
τελέσωμεν πάντα τὰ θεῖα προστάγματα,
ὅπερ ἐστὶ, καὶ ἀφ' οὗ ἐκπληρώσωμεν ὅλον
τὸ χρέος ἡμῶν, ἐσμὲν δοῦλοι ἀχρεῖοι; οὐκ
Ἰωάν. 15. 14. εἶπεν ὁ αὐτὸς Κύριος· « Ὑμεῖς, φίλοι μου
» ἐςὲ, ἐὰν ποιῆτε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν »;
Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ὅταν ποιήσωμεν
πάντα τὰ διδαχθέντα ἡμῖν, τότε ἐσμὲν
δοῦλοι ἀχρεῖοι; Φίλοι καὶ δοῦλοί εἰσι δύω
πράγματα ἀντιφερόμενα. Φίλοι ἀληθῶς, καὶ
φίλοι ἠγαπημένοι τοῦ θεοῦ εἰσιν οἱ ποιοῦν-
τες τὸ θέλημα αὐτοῦ· « Ὑμεῖς φίλοι μου
» ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι
» ὑμῖν ». Οἱ αὐτοὶ δέ εἰσι καὶ δοῦλοι ἀ-
χρεῖοι. Φίλους μὲν γνωρίζεις αὐτοὺς, ἐὰν
στοχασθῇς τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας
αὐτῶν, καὶ τὴν ἄμετρον τοῦ θεοῦ φιλαν-
θρωπίαν· δούλους δὲ ἀχρείους, ἐὰν συλλογι-
σθῇς τὸ ὕψος καὶ βάθος καὶ μεγαλεῖον τοῦ
πρὸς τὸν θεὸν αὐτῶν χρέους.

Βλέπε δὲ καὶ τοὺς τρόπους, ὅσους ὁ θεὸς
ἐπεχειρίσθη, ἵνα ὁδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς ἐκ-
πλήρωσιν τούτου τοῦ ἀπαραιτήτου χρέους.
Κατέβη εἰς τὸ Σινᾶ, καὶ ἔδωκεν ἐκεῖ ἐγ-
γράφως τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα, ὑπο-
σχεθεὶς εἰς μὲν τοὺς φυλάσσοντας αὐτὰ
βραβεῖα μεγάλα, εἰς δὲ τοὺς ἀθετοῦντας,
μεγάλας τιμωρίας· ἔπειτα « Πολυμερῶς Ἑβρ. 1. 1.
καὶ πολυτρόπως » ἐλάλησε διὰ στόματος
τῶν ἁγίων προφητῶν, διδάξας τὴν φυγὴν
τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν κατόρ-
θωσιν· « Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ Γαλ. 4. 4
» χρόνου ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ » τῆς
πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν, διδάσκα- Ἑβρ. 12. 2.
λον καὶ τύπον καὶ ὑπογραμμὸν πάσης
ἀρετῆς καὶ τελειότητος. Μετὰ δὲ τὴν εἰς
οὐρανοὺς ἀνάληψιν αὐτοῦ ἀπέστειλε τοὺς
ἀποστόλους, κηρύττοντας πανταχοῦ τὸν
εὐαγγελικὸν λόγον, συνεργῶν αὐτοῖς, καὶ
ἐπιβεβαιῶν τὸ κήρυγμα αὐτῶν « Διὰ τῶν Μαρκ. 16. 20.
» ἐπακολουθούντων σημείων ».

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις παρατήρησον τὴν εἰς
τοὺς νόμους τοῦ θεοῦ τελείαν ὑπακοὴν
πάντων τῶν κτισμάτων. Αὐτὴν ἔδωκεν ὁ
θεὸς εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους παράδειγμα
ἔμπρακτον, ζῶν καὶ ὁρώμενον ἀπ' ἀρχῆς
κόσμου ἄχρι τῆς σήμερον. Αὐτὰ ἀπ' ἀρχῆς
ἕως τοῦ νῦν ἀκαταπαύστως μετὰ πάσης
ἀκριβείας ἐκπληροῦσι τὸν ἐν αὐτοῖς ἐκτεθέν-
τα νόμον, ποιοῦντα τὸ ἔργον, δι' ὃ καὶ ἐκτί-
σθησαν. Ἐὰν δὲ ἐνίοτε ἠθέτησαν πρός καιρὸν τὸν ἐν αὐτοῖς νόμον, τοῦτο οὐκ ἦν
παρακοὴ, ἀλλ' ὑπακοὴ εἰς τοῦ θεοῦ τὸ
πρόσταγμα· ἔπαυσεν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη

τὸ ἔργον τῆς φυσικῆς αὐτῶν κινήσεως, ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησαν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς διὰ στόματος Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ εἶπε πρὸς αὐτά·
Ἰης. 10. 12. « Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαών, καὶ ἡ σε» λήνη κατὰ φάραγγα Αἰλών ». Ἔβρεξαν αἱ νεφέλαι οὐχὶ ὕδωρ, ἀλλὰ πῦρ καὶ θεῖον· πλὴν τοῦτο ἐποίησαν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς οὕτως
Γεν. 19. 12. 24. ἠθέλησε· « Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα » καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου » ἐξ οὐρανοῦ ». Ἐσχίσθη ἡ ἐρυθρᾶ θάλασσα, καὶ ἐστάθη τὸ ὕδωρ αὐτῆς ὡς τεῖχος ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων· ἀλλὰ τοῦτο ἐγένε-
Ἐξ. 14. 21. 22. το, ἐπειδὴ κατὰ θεῖον πρόσταγμα « Ἐξέ» τεινεν ὁ Μωϋσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν » θάλασσαν· καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ· καὶ τὸ » ὕδωρ αὐτῆς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος » ἐξ εὐωνύμων ». Τὸ πῦρ ἔκαιε τὴν βάτον, καὶ οὐ κατέφλεγεν αὐτήν· τὸ πῦρ ἔκαιε καὶ ἐδρόσιζεν· ἔκαιε τοὺς περὶ τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐδρόσιζε τοὺς ἐν αὐτῇ τρεῖς παῖδας· πλὴν ταῦτα, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀκούετε, οὐκ εἰσὶν ἀνυποταξία τῶν κτισμάτων, ἀλλ' ὑπακοὴ τελεία εἰς τὴν θείαν νεῦσιν καὶ θέλησιν. Μόνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις χρεωστεῖ εἰς τὸν θεὸν ὑπακοὴν περισσοτέραν πάντων τῶν ἄλλων κτισμάτων, ἄνευ θείας ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ ἐναντίον τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, οὐ μόνον παύει ἀπὸ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πράττει τὰ ἐναντία τοῦ ορισθέντος αὐτῷ ἔργου, ἤγουν ἀντὶ ἀρετῆς πράττει πᾶν εἶδος ἁμαρτίας.

Ἀλλὰ τοῦτο, λέγεις, γίνεται, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα κτίσματα ἀναγκάζονται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων, ἵνα πράττωσι τὸ διορισθὲν αὐτοῖς ἔργον· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἐπλάσθη αὐτεξούσιος, ὑπὸ οὐδενὸς βιαζόμενος, κλίνει, ὅπου θέλει. Βλέπε ὅμως, ὅτι ὁ θεὸς οὐκ ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον μόνον τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ συνώδευσεν αὐτὸ, καὶ ἥνωσε μετ' αὐτοῦ τὴν λογικὴν καὶ διακριτικὴν δύναμιν. Ἀληθῶς ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον, πλὴν ἔπλασεν αὐτὸν καὶ λογικὸν καὶ διακριτικόν. Ἔχεις τὸ αὐτεξούσιον, πλὴν ἔχεις καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν διάκρισιν. Καὶ διὰ μὲν τῆς διακρίσεως διακρίνεις, ποῖόν ἐστι τὸ καλὸν, καὶ ποῖον τὸ κακὸν, καὶ γνωρίζεις, ὅτι τὸ καλόν ἐστιν ὠφέλιμον καὶ ἔνδοξον, τὸ δὲ κακὸν, βλαβερὸν καὶ ἄτιμον· ὁ δὲ λόγος πείθει σε, καὶ τρόπον τινὰ ἀναγκάζει σε, ἵνα φύγῃς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ποιήσῃς τὴν ἀρετήν. Ἀληθῶς τὰ λοιπὰ κτίσματα οὐκ ἔχουσι τὸ αὐτεξούσιον, πλὴν οὐκ ἔχουσιν οὐδὲ τὴν διάκρισιν, οὐδὲ τὸν λόγον, ὁδηγοῦντα πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἰδίου ἔργου· σὺ δὲ ἔχεις μὲν τὸ αὐτεξούσιον, ἔχεις ὅμως καὶ δύω ἀσβέστους λαμπάδας, τὸν λόγον καὶ τὴν διάκρισιν, δύω ἀκοιμήτους ὁδηγοὺς, οἵτινες φωτίζουσι καὶ ὁδηγοῦσί σε πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐκλογήν. Ἔχεις δὲ πρὸς τούτοις καὶ διδάσκαλον ἔμπειρον τὴν συνείδησίν σου, ἥτις, ὅταν μὲν πράττῃς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, γεμίζει τὴν καρδίαν σου ἡσυχίας, τὸν νοῦν σου εἰρήνης, τὴν ψυχήν σου ἀγαλλιάσεως· ὅταν δὲ ποιῇς τὴν ἁμαρτίαν, τότε ἐλέγχει καὶ βασανίζει σε, πληροῦσα τὴν καρδίαν σου ταραχῆς, καὶ τὴν ψυχήν σου φόβου, καὶ τὸ πρόσωπόν σου ἐντροπῆς.

Κύριε θεέ μου, σὺ ἔπλασάς με καὶ ἔθηκάς μοι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ ψυχὴν « Ἐπ' » ἔργοις ἀγαθοῖς »· σὺ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας συντριβέντα με ἀνέκτισας διὰ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημά σου· ἔδωκας νόμον, ἀπέστειλας προφήτας, ἐκήρυξας εὐαγγέλιον, ἀνέδειξας ἀποστόλους, ἐχειροτόνησας διδασκάλους, ἵνα ἐγὼ πράττω τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα. Κύριε θεέ μου, ἀνοίγω τὰ ὄμματα τοῦ σώματός μου, καὶ βλέπω, ὅτι πάντα τὰ κτίσματα μετὰ πάσης ἀκριβείας ὑποτάσσονται εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὑπὸ σοῦ ἐν αὐτοῖς ἐκτεθέντας. Ἀνοίγω τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς μου, καὶ βλέπω, ὅτι ἐφύτευσας ἐν ἐμοὶ πάσας τὰς δυνάμεις, ὅσαι εἰσὶν ἀναγκαῖαι πρὸς κατόρθωσιν πάσης ἀγαθοεργίας. Ἡ διάκρισις, ὁ λόγος, ἡ συνείδησις πείθουσί με, ἵνα ποιῶ τὸ πανάγιόν σου θέλημα· τὰ νάματα τοῦ θείου λόγου σου καὶ τῆς ἁγίας σου χάριτος
Ψαλ. 1, 3. ποτίζουσί με « Ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμέ-
» νον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων »· ἐγὼ δὲ ὁ πανάθλιος οὐ καρποφορῶ τὸν ζωηρὸν καρπὸν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ βλαστάνω τὰς θανατηφόρους ἀκάνθας τῆς ἁμαρτίας. Οὐαί μοι· τί περιμένω;

Τί περιμένομεν, ὅσοι καταφρονοῦμεν καὶ νόμον, καὶ προφήτας, καὶ εὐαγγέλιον, καὶ ἀποστόλους, καὶ διδασκάλους, καὶ αὐτὴν τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν αἴσθησιν; τί περιμένομεν, ὅσοι ἐσβέσαμεν τὸ φῶς τῆς διακρίσεως, καὶ ἐξενευρίσαμεν τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, καὶ γεγόναμεν ἀναίσθητοι εἰς τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως; Ἀγαπητοί
μου ἀδελφοί, ἡ ἀπόφασις ἐξεφωνήθη· « Πᾶν Ματθ. 3. 10.
» οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκ-
» κόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται ». Ὦ Κύριε τοῦ ἐλέους, σπλαγχνίσθητι, πάντα δύνασαι, οὐδέν σοι ἀδυνατεῖ, ἐκ σοῦ τὰ πάντα· δὸς μετάνοιαν, δὸς ἐπιστροφὴν, δὸς κατάνυξιν, δὸς δάκρυα, δὸς τῶν καλῶν ἔργων τὴν καρποφορίαν, λύτρωσαι τὸ πλάσμα σου τῆς φοβερᾶς ἐκκοπῆς, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Δύω μόναι θρησκεῖαι ἦσαν εἰς τὸν κόσμον, ὅτε ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ, ἄνθρωπος γενόμενος, ἐκήρυξε τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν· ἐκ τούτου εἰς δύω λαοὺς ἐμερίζοντο πάντες οἱ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι, εἰς τὸν ἰουδαϊκὸν, καὶ εἰς τὸν τῶν εἰδωλολατρῶν, οἵτινες ἐθνικοὶ ἐλέγοντο. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίστευον εἰς τὸν ἀληθινὸν θεὸν, ὅθεν καὶ λαὸς θεοῦ ὠνομάσθησαν, καὶ πολλὰ χαρίσματα ἐκ θεοῦ ἔλαβον. Ἠρίθμησε
Ῥωμ. 9, 4. ταῦτα ὁ Παῦλος, λέγων· « Οἵτινές εἰσιν » Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα, » καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ » λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι ». Οἱ δὲ ἐθνικοὶ, θεοποιοῦντες τὰ κτίσματα, ἐλάτρευον τοῖς εἰδώλοις, καὶ εἰς τοσαύτην τυφλότητα καὶ ἀναισθησίαν κατήντησαν, ὥστε ἐθυσίαζον
Ψαλ. 105, 37. « Τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας » αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις ». Διὰ τοῦτο ἐστερημένοι ἦσαν παντὸς θείου χαρίσματος, καὶ ἀπὸ θεοῦ πολλὰ μεμακρυσμένοι. Οὗτοι οἱ δύω λαοὶ διὰ τὴν διαφορὰν τῆς θρησκείας, τῶν νόμων, τῶν ἠθῶν, καὶ τῶν συνηθειῶν, κεχωρισμένοι ἦσαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀντιφερόμενοι, ἄμοιροι δὲ καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας· διότι οὐδὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἠδύναντο σωθῆναι, ἐὰν μὴ ἐπίστευον εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν προσδοκώμενον Χριστόν· οὐδὲ οἱ ἐθνικοὶ, ἐὰν μὴ ἀφέντες τὴν ἰδίαν πλάνην, ἐπίστευον, ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός. Τούτους τοὺς δύω λαοὺς ἥνωσε καὶ ἔσωσεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Οἱ Ἐφέσιοι, πρὸς οὓς ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔγραψεν, εἰδωλολάτραι ὄντες, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Διὸ πρῶτον μὲν ἱςόρησεν, εἰς ποίαν κατάστασιν ἦσαν, ὅτε ἐλάτρευον
τοῖς εἰδώλοις· « Ὅτι ἦτε, λέγει, ἐν τῷ Ἐφεσ. 2' 12, 13.
» καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριςοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ » ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ ». Ἔπειτα εἶπε, ποίαν ἀπόλαυσιν ἔλαβον ἐκ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως· « Νυνὶ δὲ ἐν » Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγεννήθητε ἐν τῷ αἵματι » τοῦ Χριστοῦ ». Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιφέρει εὐθὺς τὸ, « Αὐτὸς γάρ ἐςιν ἡ εἰρήνη ὑμῶν », καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα σήμερον ἀνεγνώσθησαν.

Δι' αὐτῶν δὲ περιγράφει τὸν τρόπον τῆς ἑνώσεως καὶ σωτηρίας τῶν δύω λαῶν, λέγων·

Ἐφεσ. 2. 14. Ἀδελφοί, Χριστός ἐςιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας.

« Τὰ ἀμφότερά » εἰσιν οἱ δύω λαοί, ὁ ἰουδαϊκός, καὶ ὁ ἐθνικός· « Εἰρήνη δὲ ἡμῶν », ἤγουν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, Ἰουδαίων δηλονότι καὶ ἐθνικῶν, ἐστὶν ὁ Χριςός· καθότι αὐτὸς εἰρήνευσε ταῦτα τὰ δύω ἀντιμαχόμενα ἔθνη, ἑνώσας αὐτὰ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, καὶ ἓν γένος, τὸ χριστιανικόν, ἐξ αὐτῶν ἀναδείξας. Τίνι δὲ τρόπῳ κατώρθωσε τοῦτο; « Τὸ μεσότοιχον, λέγει, τοῦ φραγμοῦ » λύσας ». Ἵνα δὲ καταλάβῃς τοῦτο τὸ φραγμῶδες μεσότοιχον, νόησον πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὡς μίαν οἰκίαν, διῃρημένην διὰ τοίχου τινὸς εἰς δύω μέρη· καὶ εἰς μὲν τὸ ἓν μέρος κειμένους τοὺς Ἰουδαίους, εἰς δὲ τὸ ἕτερον, τοὺς ἐθνικούς. Ταῦτα οὕτω νοήσας, βλέπεις, ὅτι ὁ ἐν τῷ μέσῳ τοῖχος, ὁ διαχωρίζων τὸ ἰουδαϊκὸν γένος ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ, ἐστὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ μεταφορικῶς ἐξέλαβεν ὁ ἀπόστολος τὸ « Μεσότοιχον », διερμηνεύει αὐτό, λέγων·

Ἐφ. 2. 15. Τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας.

Τὸ μεσότοιχον σημαίνει τὴν ἔχθραν, τὴν μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν· οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐβδελύσσοντο τοὺς ἐθνικοὺς ὡς ἀπίστους καὶ ἀκαθάρτους· οἱ δὲ ἐθνικοὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς Ἰουδαίους ὡς δεισιδαίμονας καὶ ἀκοινωνήτους. Ταύτην οὖν τὴν ἔχθραν ἔλυσεν ὁ Χριστὸς « Ἐν τῇ σαρκὶ » αὐτοῦ », ἤγουν διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐνανθρωπήσεως. Τίνι δὲ τρόπῳ ἔλυσεν αὐτήν; « Τὸν » νόμον, λέγει, τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι κα» ταργήσας ». Ἀλλ' ὁ Χριστὸς οὐκ ἦλθε » Καταλύσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, » ἀλλὰ πληρῶσαι ». Τίς ἐστιν οὗτος ὁ νόμος, ὃν ὁ Χριστὸς κατήργησε; Σημείωσαι, ὅτι οὐκ εἶπε, καταργήσας τὸν νόμον, ἀλλὰ « Καταργήσας, εἶπε, τὸν νόμον τῶν » ἐντολῶν »· νόμον δὲ τῶν ἐντολῶν ὠνόμασε τὴν σαρκικὴν περιτομήν, τὰς τῶν ζώων θυσίας, τὴν νομικὴν ἱερωσύνην, πάσας τὰς σκιώδεις τελετάς, ὅσας ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἐντελλόμενος, ἐγίνετο ἀβάστακτος, ὡς ἐμαρτύρησεν ὁ θεομακάριστος Πέτρος. Πραξ. 15. 10.
Ταῦτα οὖν τὰ ποιοῦντα τὴν ἔχθραν μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν κατήργησεν ὁ Χριστός, οὐχὶ δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, αἵτινές εἰσιν αἰώνιοι. Κατήργησε δὲ ταῦτα ἐν δόγμασιν, ἤγουν διὰ τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων· τὴν μὲν σαρκικὴν περιτομήν, διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος· τὴν δὲ τῶν ζώων θυσίαν, διὰ τῆς ἀναιμάκτου ἱερουργίας· τὴν δὲ τυπικὴν ἱερωσύνην, διὰ τῆς ἐν χάριτι ἱερατικῆς ἐξουσίας· τὰς δὲ συμβολικὰς τελετάς, διὰ τῆς ἐν πνεύματι ἀληθινῆς λατρείας. Ἄκουσον δὲ καὶ τό, διὰ

ποῖον σκοπὸν εὐδόκησεν ὁ θεάνθρωπος λῦσαι ταύτην τὴν ἔχθραν, καὶ συνάψαι εἰς ἓν τὰ δύω κεχωρισμένα γένη.

Ἐφ. 2. 15. Ἵνα τοὺς δύω κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην·
16. καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ.

Τίς ἐστιν οὗτος ὁ καινὸς ἄνθρωπος; Ἡ ἀνθρώπινος φύσις ἐστὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας πλασθεῖσα, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ καθαροῦ χοὸς τῆς γῆς.
1. Κορ. 15.47. « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐκ γῆς χοϊκός· ὁ » δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ». Καθὼς δὲ εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, τὸν Ἀδὰμ, ἐθεωρεῖτο σωματικῶς ἅπαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, οὕτω καὶ ἐν τῷ νέῳ Ἀδὰμ, τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ θεωροῦνται πάντες οἱ ἄνθρωποι πνευματικῶς. Καθὼς δὲ ὁ πρῶτος, παλαιὸς μὲν λέγεται, καθότι ἀπ'
Ἐφεσ. 4. 22. 24 ἀρχῆς κόσμου ἐπλάσθη· φθειρόμενος δὲ, ἐπειδὴ ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, φθείρει δὲ καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ζῶντας· οὕτω καὶ ὁ δεύτερος, καινὸς μὲν λέγεται, ἐπειδὴ ἐ-
Γαλ. 4.4. γεννήθη, « Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ » χρόνου »· κατὰ θεὸν δὲ κτισθεὶς, ἐπειδή ἐστιν ὅλος θεῖος καὶ οὐράνιος, τοιούτους δὲ ποιεῖ καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν πολιτευομένους. Συνήνωσεν οὖν ὁ Χριστὸς πνευματικῶς ἐν αὐτῇ τῇ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ φύσει « Τοὺς » δύω », ἤγουν καὶ τὸν ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν ἐθνικὸν λαὸν, ἓν σῶμα συστήσας· διὰ τοῦτο ὁ θεηγόρος Παῦλος ἔλεγεν· « Οὐκ ἔνι Ἰου- Γαλ. 3. 28.
» δαῖος, οὐδὲ Ἕλλην· οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ » ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες » γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
» Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη 1. Κορ. 12. 27.
» ἐκ μέρους ». Ἔλυσε δὲ, λέγει, τὴν ἔχθραν ὁ Χριστὸς, τὴν μεταξὺ τούτων τῶν δύω ἀντιμαχομένων λαῶν, καὶ εἰρήνευσεν αὐτούς; « Ἵνα τοὺς δύω κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ », ἤγουν, ἵνα διὰ τῆς προσληφθείσης σαρκὸς αὐτοῦ, ἀνακτίσῃ τούτους τοὺς δύω λαοὺς, καὶ καταστήσῃ αὐτοὺς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ὅλον οὐράνιον καὶ θεῖον· « Καὶ ἵνα ἐν » ἑνὶ σώματι διὰ τοῦ σταυροῦ », τουτέστιν, ἵνα διὰ τοῦ ἑνὸς σώματος αὐτοῦ, τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ ἀναρτηθέντος, ἀποκαταλλάξῃ καὶ φιλιώσῃ αὐτοὺς μετὰ τοῦ θεοῦ, « Ἀποκτεί» νας τὴν ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ », λύσας δηλονότι διὰ τῆς ἐν τῷ σταυρῷ θυσίας τοῦ παναχράντου αὐτοῦ σώματος καὶ αὐτὴν τὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔχθραν, την μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρή- Ἐφεσ. 2. 17.
νην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς·
ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν 18
προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα.

Μακρὰν μὲν ἦσαν τῆς σωτηρίας οἱ ἐθνικοὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἐγγὺς δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν θεογνωσίαν. Οὐχ ἄλλος δὲ, οὐδὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς

ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ μὲν τῶν δογμάτων αὐτοῦ καταργήσας τὴν μεταξὺ τῶν δύω λαῶν ἔχθραν, διὰ δὲ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν, τὴν μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐκήρυξε καὶ πρὸ τοῦ πάθους καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς μεμακρυσμένους ἀπ' αὐτοῦ ἐθνικοὺς, καὶ εἰς τοὺς πλησίον αὐτοῦ Ἰουδαίους τῆς εἰρήνης τὰ εὐαγγέλια. Ταῦτα δὲ ἐκήρυξεν ὁ θεάνθρωπος, καθότι δἰ αὐτοῦ « Οἱ ἀμφότεροι, » Ἰουδαῖοι δηλονότι ἅμα τε καὶ οἱ Ἕλληνες » ἐν ἑνὶ πνεύματι ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν » πρὸς τὸν πατέρα », ὅπερ ἐστὶ, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος ἀξιωθέντες, προσφερόμεθα πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· δἰ αὐτοῦ μόνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προσφερόμεθα πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ὡς αὐτὸς ἐβεβαίωσεν, εἰπών·
Ἰωάν. 14. 6. « Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰμὴ » δἰ ἐμοῦ ». Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ πνευματορρήτωρ ἀπόστολος, ἐπιφέρει τὸ εὐλογοφανέστατον συμπέρασμα, λέγων·

Ἐφεσ. 2. 19. Ἄρα οὐκ ἔτι ἐςὲ ξένοι καὶ πάροικοι,
ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰ-
20. κοῖοι τοῦ θεοῦ· ἐποικοδομηθέντες
ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ
προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀποξενωμένοι ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἦσαν πάντες οἱ θνικοὶ, καὶ πάροικοι εἰς τὰ τῆς πεπλανημένης αὐτῶν θρησκείας δόγματα, ὡς ἀκαταστατοῦντες, καὶ καθ' ἡμέραν νέους θεοὺς πλάττοντες. Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τότε ἐγένοντο « Συμπολῖ- » ται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ ». Ἀλλὰ ποίας πόλεως, καὶ ποίων ἁγίων γεγόνασι συμπολῖται; Οὐδὲν σφάλλεις, ἐὰν Ἑβρ. 13. 14. πόλιν μὲν νοήσῃς τὴν πόλιν, τὴν μέλλουσαν, τὴν ἐπιζητουμένην, ἤγουν τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἁγίους δὲ, τοὺς πρὸ νόμου πατριάρχας, καὶ τοὺς ἐν νόμῳ προφήτας, καὶ τοὺς μετὰ τὴν εὐαγγελικὴν χάριν ἀποςόλους καὶ λοιποὺς ἁγίους. Ὅμως ὁ ἀποστολικὸς λόγος ἀφορᾷ μᾶλλον εἰς τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ, ἣν εὐφραίνουσι τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα, ἤγουν εἰς τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, ὅπου ἅγιοί εἰσι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιςεύοντες, ὡς ἡγιασμένοι διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν θεαρέστων πράξεων. Διὰ τί δὲ πρὸ τῶν προφητῶν, τῶν προκηρυξάντων τὰ περὶ ὅρ. Θεοδώριτ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔταξε τοὺς ἀποςόλους; διότι διὰ τῶν ἀποστόλων ἔμαθον τὰ ἔθνη τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· εἶχον δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ χάριν πλείονα τῶν προφητῶν κατὰ τὸ, « Καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε ». Ματθ. 12. 41. Διὰ τί δὲ ἀλλαχοῦ μὲν ὠνόμασε τὸν Χριςὸν 1 Κορ. 3. 11. θεμέλιον, ἐν ἄλλοις δὲ, κεφαλήν· ἐνταῦθα Ἐφεσ. 1. 22. δὲ, ἀκρογωνιαῖον; διότι ἀληθῶς καὶ θεμέλιόν ἐστιν ὁ Χριστὸς τῆς ἀληθινῆς πίστεως, καὶ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας· ἐνταῦθα δὲ ἀκρογωνιαῖον αὐτὸν ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι αὐτὸς ἥνωσε τοὺς δύω λαοὺς, καὶ ἐποίησεν αὐτοὺς ἕν. Τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος, ὁ

ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς οἰκίας τιθέμενος, συνάπτει δηλαδὴ εἰς ἓν τοὺς δύω τοίχους τῆς οἰκίας. Ἄκουσον δὲ τὴν κατὰ σειρὰν ἔκφρασιν τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων, οἵτινες ἐγράφησαν μὲν πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, ἀνάγονται δὲ πρὸς πάντας τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας. Ἄρα, λέγει, ὦ Ἐφέσιοι, ἐπειδὴ εἰς τὸν Χριςὸν ἐπιστεύσατε, τοῦ λοιποῦ οὐκ ἐςὲ ξένοι τοῦ θεοῦ, καὶ περιπλανώμενοι εἰς τὴν εἰδωλικὴν ἀκαταστασίαν· ἀλλ' εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, γεγόνατε συμμέτοχοι τῆς πολιτείας καὶ τῶν χαρισμάτων τῶν πιστῶν, καὶ φίλοι γνήσιοι τοῦ θεοῦ. Ἔχετε νῦν οἰκίαν στερεὰν, τὴν Χριςοῦ ἐκκλησίαν, τεθεμελιωμένην ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τῆς κηρυχθείσης μὲν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, προκηρυχθείσης δὲ ὑπὸ τῶν προφητῶν· οἰκίαν, ἥτις ἔχει λίθον ἀκρογωνιαῖον τὸν Χριστὸν, ὅστις ἥνωσε τοὺς δύω λαοὺς εἰς ἕν· αὐτός ἐστιν ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος.

Ἐφεσ. 2. 21. Ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίου· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδο- 22. μεῖθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

Ἐν αὐτῷ, λέγει, τῷ ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ, τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, « Πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ », ἤγουν πάντες οἱ πιστοὶ συναρμολογούμενοι, συναπτόμενοι δηλονότι ἁρμοδίως ὡς ἁρμοὶ καὶ μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος, αὔξουσι καὶ προκόπτουσιν « Ἐν Κυρίῳ », τουτέστι διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, καὶ γίνονται ναὸς ἅγιος καὶ ἄξιος τῆς κατοικίας τοῦ θεοῦ. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Χριστῷ καὶ ὑμεῖς, ὦ Ἐφέσιοι, συνάπτεσθε διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων, ἵνα κατασταθῆτε πνευματικὸν τοῦ θεοῦ κατοικητήριον. Βλέπε δὲ, ὅτι ἐκεῖνοι αὔξουσι καὶ γίνονται ναὸς θεοῦ, ὅσοι συναρμολογοῦνται μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δὲ συναρμολογοῦνται τῷ Χριστῷ, ὅσοι εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, γίνονται διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων θεῖα κατοικητήρια.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὅπου πάθη, ἐκεῖθεν φεύγει ἡ μακαρία εἰρήνη, κατοικεῖ δὲ ἐκεῖ, ὅπου ἐστὶν ἡ ἀπάθεια. Οἱ ἐμπαθεῖς ἄνθρωποι οὐδέποτε ἔχουσιν εἰρήνην, ἐπειδὴ ἀκαταπαύστως ἀνεμίζονται καὶ κυματοῦνται ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν αὐτῶν ζάλης. Μόνος ὁ πανυπεραπαθέςατος καὶ πανυπεράγιος θεὸς ἔχει τὴν ὑπερτελείαν εἰρήνην. Αὐτός ἐςιν ἡ αὐτοειρήνη,
Ἡσ. 9. 6. ἐπειδὴ αὐτός ἐςιν ἡ αὐτοαπάθεια· αὐτός ἐςιν « Ἄρχων εἰρήνης », ὡς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, ἤγουν ἀρχὴ καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς εἰρήνης. Ἐπειδὴ δὲ « Τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔςιν ὅ-» ριον », ἀλλ' ἔςιν ἀπεριόριςος καὶ ἀπέραντος, ἐκχέεται καὶ ἐφαπλοῦται ἡ εἰρήνη αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτοῦ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, ἐξέχεε τὴν εἰρήνην, εἰρηνοποιήσας διὰ τῆς ἐν τῷ σταυρῷ θυσίας αὐτοῦ τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγύς, τοὺς δύω δηλαδὴ διαμαχομένους λαοὺς, τὸν ἐθνικὸν καὶ τὸν ἰουδαϊκόν, καὶ καταλλάξας καὶ φιλιώσας μετὰ τοῦ θεοῦ ὅλον τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Τοῦτο δὲ, ἤγουν τὸ, ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη
Ἐφ. 2. 14. ἡμῶν, ἐν τῇ σήμερον ἀναγνωσθείσῃ ἐπιςολῇ αὐτοῦ, ὡς πρότασιν τοῦ λόγου αὐτοῦ προτείνας ὁ πάνσοφος Παῦλος, ἀπέδειξε σαφέστατα. Ἀληθῶς δὲ ὁ Χριστός ἐςιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν· διότι αὐτός ἐστιν ὁ δοτὴρ τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης· αὐτὸς μόνος καὶ ἔδωκε, καὶ ἔτι ἐκχέει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης τὸ μέγα δῶρον. Ὑπόσχεται καὶ ὁ κόσμος εἰρήνην, πλὴν ἄλλη ἐςὶν ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλη ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ. Ἐδίδαξε τοῦτο φανερὰ ὁ θεάνθρωπος, ὅταν ἔδωκε τὴν εἰρήνην αὐτοῦ εἰς τοὺς ἰδίους μαθητάς· διότι τότε εἶπε πρὸς
αὐτούς· « Οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ Ἰωάν. 14. 27.
» δίδωμι ὑμῖν ». Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου οὐκ ἔστιν εἰρήνη, ἀλλὰ θόρυβος καὶ ταραχή· οὐκ ἔστιν εἰρήνη, ἀλλὰ φθορὰ καὶ ἀπώλεια. Ἀκούσατε, μετὰ πόσης ἀκριβείας ἀπέδειξε τοῦτο ὁ πανυπεράγαθος θεός.

Ἡ πτωχεία, λέγει ὁ κόσμος, ἔχει στενοχωρίας, ἔχει ἀνάγκας, ἔχει θλίψεις· αὐτὰ δὲ ταράττουσι τὴν καρδίαν, καὶ ἁρπάζουσι τὴν ἡσυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν δὲ κατασταθῇς πλούσιος, τότε ποιεῖς, εἴτι θέλεις καὶ βούλεσαι· ὅθεν εἰρηνεύει ἡ καρδία σου, καὶ

ἀναπαύεται ἡ ψυχή σου. Τοῦτο τοῦ κόσμου
τὸ μάθημά ἐστι γλυκόν· διὸ ἡμεῖς ἀκούον-
τες αὐτὸ, πειθόμεθα, ὅτι εἰς τὸν πλοῦτον
εὑρίσκομεν τὴν ζητουμένην εἰρήνην καὶ
ἀνάπαυσιν. Ὁ δὲ πανοικτίρμων θεὸς, ἵνα
φανερώσῃ, πόσον ἀπατηλή ἐστιν ἡ τοιαύτη
τοῦ κόσμου διδασκαλία, παρέστησεν ἡμῖν
διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ τὴν κατάστασιν
ἑνὸς ἀνθρώπου πλουσίου.

Λουκ. 12 16. « Ἀνθρώπου τινὸς, εἶπε, πλουσίου εὐφό-
» ρησεν ἡ χώρα ». Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦν
πλούσιος· ἐπειδὴ δὲ ἐκαρποφόρησεν ἡ γῆ
αὐτοῦ, ἐγένετο πλουσιώτερος. Τί οὖν προε-
ξένησεν αὐτῷ ὁ πολὺς πλοῦτος; ἆρά γε
ἔφερεν εἰς αὐτὸν ἡσυχίαν; οὐχί· διαλογι-
Αὐτ. 17. σμοὺς ἔφερεν εἰς αὐτὸν πολλούς· « Καὶ διε-
» λογίζετο, λέγει, ἐν ἑαυτῷ »· ἆρά γε ἔφερεν
ἀνάπαυσιν; οὐχί· ἀπορίαν ἔφερε μεγάλην·
« Τί ποιήσω, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἔχω, ποῦ
» συνάξω τοὺς καρπούς μου »; Τί ποιήσω,
λέγει, καθὼς καὶ ὁ πτωχός· στενοχωρεῖται,
καὶ ἔχω, λέγει, καθὼς καὶ ὁ πένης· αὐτὸς
ἀπορεῖ ἐκ τῆς εὐπορίας, ὁ πτωχὸς ἐκ τῆς
ἀπορίας· αὐτὸς διὰ τὴν προσθήκην τοῦ
πλούτου, ὁ πτωχὸς διὰ τὴν προσθήκην
τῆς πτωχείας. Αὐτὸς ὅμως εὗρε τὴν λύσιν
τῆς ἀπορίας αὐτοῦ· « Τοῦτο ποιήσω, εἶπε·
Αὐτ. 18. » καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας
» οἰκοδομήσω· καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ
» γεννήματά μου καὶ τὰ ἀγαθά μου ». Ἀλλ'
ἡ καθαίρεσις καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῶν ἀποθηκῶν,
ἡ σύναξις καὶ ἡ ἀπόθεσις τῶν γεννημάτων,
καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, οὐκ ἔςιν ἀνάπαυσις,
ἀλλὰ φροντίς· οὐκ ἔστιν ἡσυχία καρδίας,
ἀλλὰ ταραχή· τέλος πάντων εὑρίσκει τὴν
ἀνάπαυσιν καὶ τὴν εἰρήνην· ἀλλὰ ποῦ;
οὐχὶ εἰς τὰ πράγματα, ἀλλ' εἰς τὴν φαντα-
σίαν αὐτοῦ· εὑρίσκει τὴν ἡσυχίαν οὐχὶ εἰς
τὸν παρόντα καιρὸν, τὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα, τὸν ἄδηλον
καὶ μηδόλως ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσιαζόμενον·
« Καὶ ἐρῶ, λέγει, τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις Αὐτ. 19.
» πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀ-
» ναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου ». Ἀλλὰ
πότε αὐτὴ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ εὐφροσύνη;
Τότε, ἀφ' οὗ καθέλῃ τὰς ἀποθήκας, καὶ
οἰκοδομήσῃ μείζονας· τότε, ἀφ' οὗ συνάξῃ
ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματα καὶ τὰ ἀγαθὰ
αὐτοῦ. Ἀλλ' ἆρά γε ἦλθέ ποτε ἐκεῖνος ὁ
καιρὸς, ὃν αὐτὸς περιέμενεν; οὐχί· διότι
ἐκείνην τὴν νύκτα, ἐν ᾗ ταῦτα διελογίζετο,
ἐθέρισε τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ θανάτου τὸ
θέριστρον. « Ἄφρον, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύ- Αὐτ. 20.
» ριος, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου
» ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι
» ἔσται »; Οὐδέποτε οὖν ἀπήλαυσεν ὁ
ἄθλιος τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην, τὴν
παρὰ τοῦ πλούτου ἐλπιζομένην, ἀλλὰ
διελθὼν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ἐν φροντίσιν,
ἐν κόποις, ἐν ταραχαῖς, ἐν θορύβοις, ἐτε-
λεύτησε δι' αἰφνιδίου θανάτου. Τοιαῦτα
συμβαίνουσιν, εἶπεν ὁ Κύριος, εἰς ἐκεῖνον,
ὅςις ζητεῖ τὸν πλοῦτον δι' ἰδίαν ἀνάπαυσιν,
καὶ οὐκ ἔχει τὸν κατὰ θεὸν πλοῦτον, ἤγουν
τὴν ἀρετήν· « Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, Αὐτ. 21.
» καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν ». Ὁ δὲ θεῖος
ἀπόστολος Παῦλος ἐπαριθμῶν τὰ κακὰ,
εἰς ὅσα περιπίπτουσιν οἱ ὑπακούοντες εἰς

τὴν συμβουλὴν τοῦ κόσμου, καὶ θέλοντες πλουτῆσαι, ἵνα ἀπολαύσωσιν ἡσυχίας καὶ ἀνέσεως, πείθει τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι ἀπατηλή ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου διδασκαλία·
1.Τιμ.6.9. « Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, λέγει, ἐμπί-« πτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ » ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, » αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλε-» θρον καὶ ἀπώλειαν ».

Βλέπομεν δὲ ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Παύλου. Βλέπομεν τοὺς φιλοπλούτους πλουτοῦντας, καὶ μηδέποτε χορταζομένους, ἀλλὰ ἡμέραν τε καὶ νύκτα διαλογιζομένους περὶ τοῦ, πῶς δύνανται συνάξαι πλοῦτον, καὶ πολυπλασιάσαι τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν. Βλέπομεν αὐτοὺς καθαιροῦντας καὶ τὰς ἀποθήκας καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν, καὶ οἰκοδομοῦντας εὐρυχωροτέρας. Ἀκούομεν αὐτοὺς λέγοντας, ἀφ' οὗ ποιήσω τοῦτο, καὶ οἰκοδομήσω ἐκεῖνο, καὶ τελειώσω τὸ ἄλλο, τότε ἡσυχάσω καὶ ἀναπαυθήσομαι. Ἀκούομεν αὐτοὺς λαλοῦντας περὶ ἡσυχίας καὶ ἀνέσεως, μηδέποτε δὲ αὐτῆς ἀπολαμβάνοντας, ἀλλ' ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὸν καιρὸν ἀναβάλλοντας, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ θάνατος, ἁρπάζει αὐτοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς φροντίσι καὶ μερίμναις καὶ ταραχαῖς τῆς φιλοπλουτίας· πόσους δὲ βλέπομεν διὰ τὴν κτῆσιν τοῦ πλούτου πίπτοντας εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς φιλονεικίας καὶ ἀλληλομαχίας καὶ ἔχθρας, καὶ παγιδευομένους ὑπὸ τῶν παγίδων τοῦ δόλου, τοῦ ψεύδους, τῆς ἀπάτης, τῆς ἀδικίας, καὶ ἐπιορκίας, καὶ ἐπιθυμοῦντας ἀνοήτως πράγματα βλαβερὰ, καταποντίζοντα αὐτοὺς εἰς τῆς ψυχῆς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν ἀπώλειαν; ταῦτά εἰσιν οἱ καρποὶ τῶν μαθημάτων τοῦ κόσμου. Ταύτην τὴν ἄνεσιν καὶ εἰρήνην προξενεῖ ὁ πλοῦτος εἰς τοὺς παρ' αὐτοῦ ζητοῦντας αὐτήν.

Ἐν ὅσῳ ἐγκρατεύεσαι, λέγει ὁ κόσμος, ἐμποδίζων τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας σου, αὐτὴ κραταιοῦται καὶ ἐξάπτεται, ὅθεν ταράττει τὴν ἡσυχίαν σου, καὶ ἐξαφανίζει τὴν ἀνάπαυσίν σου. Ἀπόλαυσον τὰς ἡδονὰς τῆς ἐπιθυμίας σου, ἵνα ἡσυχάσῃς, καὶ ἀναπαυθῇς, καὶ εἰρηνεύσῃς. Τοῦτό ἐστι μάθημα ἡδονικώτατον εἰς τὴν σάρκα· ὅθεν πολλοὶ μετὰ χαρᾶς τοῦτο ἀκούουσι· δέλεαρ ἐστὶ γλυκύτατον καὶ ἐφελκυστικώτατον· ὅθεν πολλοὶ ὑπ' αὐτοῦ ἕλκονται καὶ δελεάζονται. Ὁ δὲ πολυεύσπλαγχνος θεὸς παρέστησεν ἡμῖν τὰ συμβάντα εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἔλυσε τὰ δεσμὰ τῆς ἐγκρατείας, καὶ συνέτριψε τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ τὸν χαλινόν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ Ἄσωτος υἱός. Γνωστὴ δέ ἐστι τοῖς πᾶσιν ἡ τούτου ἱστορία· αὐτὸς παραλαβὼν τὸ μέρος τῆς πατρικῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἀνεχώρησεν « Εἰς χώραν μακρὰν », ἵνα ἐ-
κεῖ ὡς ἀγνώριστος μετὰ πάσης ἐλευθερίας Λουκ. 15. 13.
ἐκπληροῖ πάσας τὰς τῆς σαρκός αὐτοῦ ἐπιθυμίας· πολυφαγίαι, πολυποσίαι, χοροὶ, ψάλται, μουσικοὶ, πόρναι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐζήτει ἡ σαρκικὴ αὐτοῦ ἐπιθυμία, ταῦτα ἀπελάμβανε καθ' ἑκάστην ἡμέραν· τοῦτο

σημαίνουσι· ταῦτα τὰ λόγια· « Διεσκόρπισε
» τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως ». Ποίαν
δὲ ἄνεσιν ἐκ τούτων εὗρεν; ποίαν ἡσυχίαν,
ἢ ποίαν εἰρήνην; ὅταν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ ἔζη ἐγκρατῶς καὶ σωφρόνως,
τότε ἦν δεσπότης· ὅταν δὲ ἐγένετο ἀκρα-
τὴς καὶ ἄσωτος, τότε κατεστάθη δοῦλος
καὶ χοιροβοσκός· διότι ὁ δεσπότης αὐτοῦ
Αὐτ. 15. » Ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ
» βόσκειν χοίρους ». Ὅταν ἐνίκα τὰς ἐπιθυ-
μίας αὐτοῦ, εἶχεν αὐτάρκως πάντα τὰ πρὸς
τὴν χρείαν· ὅταν δὲ ἔπραξε τῆς ἀσωτείας
Αὐτ. 16. 17. τὰ ἔργα, « Ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν
» αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖ-
» ροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ »· διὸ στενάζων,
ἔλεγε· « Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περι-
» σεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυ-
» μαι »; Ἀκούετε κατάστασιν; ἀκούετε ἡσυ-
χίαν; ἀκούετε εἰρήνην; πολλὰ τοιαῦτα πα-
ραδείγματα βλέπομεν πάντες καθ' ἑκάστην
ἡμέραν. Τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ ἄνεσις καὶ ἡ
εἰρήνη, ἣν δίδωσιν ὁ κόσμος.

Λουκ. 6. 44. Ἀδελφοί, ὅστις ζητεῖ εἰρήνην παρὰ τοῦ
» κόσμου, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ, ὅστις ζητεῖ
» συλλέξαι σῦκα ἐξ ἀκανθῶν, Καὶ τρυγῆσαι
1. Ἰωάν. 5. 19. » σταφυλὴν ἐκ τῆς βάτου. Ὁ κόσμος ὅλος
» ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται ». Ἡ δὲ πονηρία ἐστὶ
ταραχὴ καὶ ζάλη καὶ θόρυβος, ὅθεν τὰ ἐγ-
κόσμια πράγματα οὐδὲ ἀναπαύουσιν, οὐδὲ
εἰρηνεύουσι· μόνος ὁ θεός, ὁ ἄρχων τῆς εἰ-
ρήνης, ἐξαποστέλλει αὐτὴν διὰ τὴν ἑαυτοῦ
φιλανθρωπίαν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώ-
πων. Ἀλλ' ἄραγε πῶς γίνεται ἡ τιαύτη ἀ-
Λουκ. 2. 14 ποστολή; Δι' ἀγγέλων, καθὼς ἀπέστειλεν
αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, ὅταν ὁ μονογενὴς
υἱὸς ἐγεννήθη; ἢ διὰ λόγου, καθὼς αὐτὸς
ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν ἁμαρτωλὸν γυναῖκα,
ὁμοίως καὶ εἰς τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν, εἰπών·
« Πορεύου εἰς εἰρήνην »; Καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Λουκ. 7. 50. καὶ 8. 48.
αὐτοῦ μαθητάς, ὅταν πρὸ μὲν τοῦ πάθους Ἰωάν. 14. 27.
εἶπεν· « Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν Ἰωάν. 20. 19.
» ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστα-
σιν, εἰπών· « Εἰρήνη ὑμῖν »; Ἡ ἄρά γε διὰ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν παραγγελίαν,
ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς, ὅταν εἶπεν· « Εἰς ἣν δ' Λουκ. 10. 5.
» ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε· εἰ-
» ρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ »; Ἢ διὰ στόματος
τῶν διαδόχων αὐτῶν, ὅταν λέγουσιν· « Εἰ-
» ρήνη πᾶσι »; Ἀληθῶς καὶ διὰ τούτων με-
ταδίδωσιν ὁ θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ μέγα
τῆς εἰρήνης χάρισμα· πλὴν καὶ ἄλλον τρό-
πον ἐδίδαξε, δι' οὗ ἀπολαμβάνομεν τὴν
εἰρήνην, τρόπον καθολικώτερον καὶ ἐνεργη-
τικώτερον, φανερώσας αὐτὸν διὰ στόματος
τοῦ ἁγίου προφητάνακτος Δαβίδ. » Εἰρήνη Ψαλ. 118. 165.
» πολλή, εἶπεν αὐτός, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν
» νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάν-
» δαλον ». Φανερὸν δέ ἐστιν, ὅτι, ὅστις ἀγα-
πᾷ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, ἐκεῖνος ἀγαπᾷ τὸν
θεόν· ἐκεῖνος δὲ ἀγαπᾷ τὸν θεόν, ὅστις φυ-
λάττει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. « Ὁ ἔχων τὰς
» ἐντολάς μου, εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ τηρῶν
» αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με ». Τοῦ-
το οὖν σημαίνουσι τοῦ ἁγίου προφήτου τὰ
λόγια· Εἰρήνη πολλὴ εἰς τοὺς μὴ ἁμαρτά-
νοντας, ἀλλὰ φυλάττοντας τοὺς θείους
νόμους. Οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον· οὐ-
δὲν δηλονότι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δύναται

ταράξαι ἢ ἐνοχλῆσαι τὴν εἰρηνικὴν καὶ γαληνιαίαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν κατάστασιν.

Ἀληθῶς δὲ, ἐν ὅσῳ ἀπέχομεν ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ διαμένομεν στερεοὶ εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν καθαρότητα, ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ κατοικεῖ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· ὅταν δὲ ἡ ἁμαρτία βορβορώσῃ τὴν ψυχὴν, τότε εὐθὺς φεύγει ἀφ' ἡμῶν ἡ εἰρήνη, καὶ ἔρχεται ἡ ταραχή· ἀναχωρεῖ τῆς συνειδήσεως ἡ ἡσυχία, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας ὁ θόρυβος· ἵνα δὲ περὶ τούτου πληροφορηθῆτε, ἀναβῆτε νοερῶς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ παρατηρήσατε τὰ ἅγια φῶτα, τὰ δεύτερα μετὰ τὸ ὑπεράρχιον φῶς τῆς θεότητος, τὰς ἀγγελικὰς λέγω ταξιαρχίας· ἐκεῖ βλέπετε τὴν βασιλείαν τῆς εἰρήνης. Πάντα ἐκεῖνα τὰ ἄϋλα πνεύματα, ἀτάραχα καὶ εἰρηνικὰ καὶ ἥσυχα, ἀφιερωμένα εἰς τὴν λατρείαν τῆς ὑπερουσίου ἑνιαίας καὶ τρισυποστάτου θεότητος, ὁμοθυμαδὸν ἐν μιᾷ νοήσει καὶ βυλῇ καὶ φωνῇ ψάλλουσι διαπαντὸς καὶ βοῶσι καὶ
Ἠσ. 6. 3. λέγουσιν· « Ἅγιος ἅγιος ἅγιος Κύριος σαβα-
» ὠθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ ». Ἐκεῖ ἀληθῶς βασιλεύει ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ. πλὴν ἕως πότε; ἕως οὗ βασιλεύει ἡ ἀναμαρτησία. Ἀλλὰ φεῦ, οὐαί· εἰσέρχεται ἐκεῖ, οὐδεὶς οἶδε πῶς, τῆς ὑπερηφανείας ἡ ἁμαρτία· ὑπερηφανεύεται ὁ ἑωσφόρος, καὶ λέ-
Ἠσ. 14. 14. γει ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· « Ἀναβήσομαι
» ἐπάνω τῶν νεφῶν, ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑ-
» ψίστῳ ». Τοῦτο τὸ ἁμάρτημα ἐδίωξε τὴν εἰρήνην, καὶ ἔφερε τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ταραχήν· σχίζονται εὐθὺς εἰς δύω μέρη τὰ ἀγγελικὰ τάγματα· τὸ μὲν διαμένει ἀσάλευτον εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἑπομένως στερεὸν εἰς τὴν εἰρήνην· τὸ δὲ σαλεύεται, καὶ ἀκολουθεῖ τὰ ὑπερήφανα διανοήματα τοῦ ἑωσφόρου, ὅθεν συγχέεται, θορυβεῖται, πί-
πτει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν. « Πῶς Αὐτ. 12.
» ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ
» ἀνατέλλων; συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀ-
» ποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη. » Ἔπε-
σεν εὐθὺς ὡς ἀστραπή. « Ἐθεώρουν τὸν σα- Λουκ. 10. 18.
» τανᾶν, ὡς ἀστραπὴν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πε-
» σόντα ».

Καταβιβάσατε νῦν τὸν νοῦν ὑμῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἀτενίσατε εἰς τὸν προπάτορα ὑμῶν· αὐτὸς ἐκεῖ ἔχει τὴν εἰρήνην· εἰρήνην βαθεῖαν ἐκ τῆς ἐνοχλήσεως τῶν παθῶν, εἰρήνην τελείαν μετὰ τῆς ἰδίας συνηδείσεως, εἰρήνην μετὰ τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ πείθεται εἰς τὴν συμβουλὴν τῆς προμήτορος, τῆς ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἀπατηθείσης, γεύεται τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, καὶ παραβὰς τὴν ἐντολὴν τὴν ἔνθεον, ἁμαρτάνει τῆς παρακοῆς τὴν ἁμαρτίαν. Μόλις δὲ αὐτὸς σὺν τῇ προμήτορι ἔπραξαν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἰδοὺ εὐθὺς ἐγείρεται κατ' αὐτῶν τῶν παθῶν ὁ πόλεμος· πε-
ρικυκλοῖ αὐτοὺς ἡ ἐντροπή. « Καὶ διηνοί- Γεν. 3. 7.
» χθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύω, καὶ ἔγνω-
» σαν, ὅτι γυμνοὶ ἦσαν· καὶ ἔῤῥαψαν φύλλα
» συκῆς, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα ». Κατακυριεύει αὐτοὺς ὁ φόβος, καὶ ὁ βαρύ-
τατος τῆς συνειδήσεως ἔλεγχος. « Καὶ ἤ- Αὐτ. 8.
» κουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ θεοῦ περι-
» πατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν·

» καὶ ἐκρύβησαν ὅ,τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ » αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ θεοῦ ἐν » μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου». Εὐθὺς ἡ μετὰ τοῦ θεοῦ εἰρήνη μετεβλήθη εἰς ἔχθραν. Ἐκ τούτου δὲ ἡ ἐξορία ἐκ τοῦ παραδείσου, ἐκ τούτου ἡ βλάστησις τῶν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, ἐκ τούτου τῶν θηρίων ὁ φόβος, ἐκ τούτου οἱ ἱδρῶτες τοῦ προσώπου, ἐκ τούτου πάντα τὰ θλιβερὰ, καὶ ὁ ὀδυνηρὸς βίος καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ διαφθορά.

Τὰ παθήματα τῶν πρωτοπλάστων, τὰ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς, πάσχομεν καὶ ἡμεῖς, ὅταν πίπτωμεν εἰς τῆς ἁμαρτίας τὸ βάραθρον· ὅταν ἁμαρτάνω, ἐντροπὴ καλύπτει τὸ πρόσωπόν μου, φόβος εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν μου, ἔλεγχος συνειδήσεως βασανίζει τὴν ψυχήν μου, λύπη σκοτεινὴ καὶ ὀδυνηρὰ περικαταλαμβάνει με. Αἰσθάνομαι τότε εὐθὺς, ὅτι παρώργισα τὸν θεὸν, ἔφυγε δὲ ἀπ' ἐμοῦ ἡ θεία αὐτοῦ χάρις· ἐπειδὴ δὲ ἐγκαταλείπει με τότε τοῦ θεοῦ ἡ εἰρήνη, κἂν μυρίας ἔχω τρυφὰς καὶ ἀναπαύσεις, οὐδὲ ἡσυχίαν ἔχω, οὐδὲ ἄνεσιν εὑρίσκω. Ἐπιβεβαιοῦσιν ὅσα λέγω τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν λόγια τοῦ Δαβίδ. Ἐν μέσῳ τῆς βασιλικῆς δόξης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τιμῶν καὶ ἀναπαύσεων εὑρίσκετο αὐτὸς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ὅμως παρ-
Ψαλ. 37. 4. 5. 7. ῥησίᾳ ἔλεγεν· «Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς » ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν » μου· Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν » κεφαλήν μου ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύθη» σαν ἐπ' ἐμέ· Ἐταλαιπώρησα καὶ κατε» κάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν » σκυθρωπάζων ἐπορευόμην».

Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ, ἄμοιρος ὢν τῶν θείων ἀρετῶν, οὐ δύναμαι παραστῆσαι τὴν εἰρηναίαν κατάστασιν τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, προσκαλῶ τοὺς δικαίους, ἵνα αὐτοὶ τὰ ἑαυτῶν περιγράψωσιν. Ἄνθρωποι ἅγιοι καὶ θεοῦ φίλοι, ἵνα πληροφορηθῶμεν, ὅτι ὑμεῖς ἀπολαμβάνετε τὴν εἰρήνην τῶν πρωτοπλάστων τὴν πρὸ τῆς παραβάσεως, ἱστορήσατε ἡμῖν, πόσον εὐπαῤῥησίαστόν ἐστι τὸ ἅγιον ὑμῶν πρόσωπον, πόση ἀφοβία ἐνοικεῖ εἰς τὴν καθαρὰν ὑμῶν καρδίαν, πόσον νεκρὰ καὶ ἐσταυρωμένα εἰσὶν ἐν ὑμῖν τὰ πάθη, πόσην ἡσυχίαν ἔχει ἡ ἐγρήγορος ὑμῶν συνείδησις, καὶ πόσης πνευματικῆς χαρᾶς αἰσθάνεται ἡ θεοφιλὴς ὑμῶν ψυχή. Φανερώσατε ἡμῖν, ὦ ἄνθρωποι πανσέβαστοι, πόσης γλυκύτητος καὶ θείας εὐφροσύνης ἀπολαμβάνετε, ὅταν ποιῆτε τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα. Παῦλε ἀπόστολε, σκεῦος ἐκλογῆς, ἄνθρωπε ἐπουράνιε, σὺ εἰπὲ καὶ μαρτύρησον παῤῥησίᾳ, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμῶν, καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν κινδύνων, καὶ ἐν τῇ δριμύτητι τῶν βασάνων ἀπελάμβανες τῆς μακαρίας τοῦ θεοῦ εἰρήνης, καὶ χαίρων τῇ καρδίᾳ ἐκραύ-
γαζες μεγαλοφώνως· «Χαίρω ἐν τοῖς πα- Κολ. 1. 24.
» θήμασί μου».

Μάτην οὖν, ἀδελφοί μου, πλανώμεθα, ζητοῦντες τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀνάπαυσιν ἐν τῷ πλούτῳ, ἐν ταῖς τρυφαῖς, ἐν τοῖς ἀξιώμασι, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν

ὁ εἰρηνοποιὸς καὶ εἰρήναρχος, αὐτὸς δίδωσι τὴν εἰρήνην εἰς πάντας, πλὴν εἰς ἐκείνους μόνον μένει ἡ εἰρήνη, ὅσοι εἰσὶν αὐτῆς ἄξιοι. Τοῦτο ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ Κύριος τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς, ὅταν ἀπέστελλεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κήρυγμα· εἰς ὁποίαν οἰκίαν, εἶπε, εἰσέρχεσθε, πρῶτον δίδοτε τὴν
Λουκ. 10 5, 6. ἐμὴν εἰρήνην, λέγοντες· « Εἰρήνη τῷ οἴκῳ
» τούτῳ. Καὶ ἐὰν μὲν εἶ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, » ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· » εἰδὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει ». Ἀκούετε διδασκαλίαν, φρίκης γέμουσαν; Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ εἰρηνοδότης, αὐτὸς διὰ στόματος τῶν ἱερέων αὐτοῦ δίδωσιν εἰς πάντας τὴν θείαν αὐτοῦ εἰρήνην, καθὼς
Ματθ. 5· 45. καὶ « Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πο-
» νηροὺς καὶ ἀγαθοὺς ». Πλὴν καθὼς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου οὐκ ἐνεργεῖ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν τυφλῶν, οὕτως ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ οὐ διαμένει εἰς τὰς καρδίας τῶν πονηρῶν· ἐὰν οὖν θέλῃς τὴν εἰρήνην, γίνου υἱὸς τῆς εἰρήνης, ἤγουν θεοφιλὴς καὶ ἐνάρετος καὶ ἄξιος τοιούτου ἐπουρανίου μύρου. Ἐὰν κατασταθῇς τοιοῦτος, ἐπαναπαύεται ἐπὶ σὲ ἡ εἰρήνη· « Καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν ». Ἐὰν δὲ κατάκεισαι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς ἁμαρτίας σου, καὶ ὑπάρχῃς ἀνάξιος τῆς ὑποδοχῆς τῆς ἁγίας αὐτῆς χάριτος, μὴ ἐλπίζῃς εἰρήνην, διότι αὐτὴ μὲν φεύγει ἀπὸ σοῦ, σὺ δὲ μένεις ἐν τῇ ταραχῇ καὶ τῷ θορύβῳ καὶ τῇ συγχύσει τῶν παθῶν σου.
Μὴ γένοιτο τοῦτο ἐφ' ὑμᾶς· « Αὐτὸς δὲ ὁ Κολ. 3.16.
» Κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην » διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ, ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Των μὲν εἰδωλολατρῶν ἡ ἀνοησία πολλοὺς ἐφαντάσθη θεοὺς, τῶν δὲ αἱρετικῶν ἡ ὑπερηφάνεια πολλὰ ἔπλασε πίστεως συστήματα, τῶν δὲ σχισματικῶν τὸ πεῖσμα πολλὰ ἐσύστησεν ἐκκλησιῶν κόμματα. Ταῦτα πάντα καταργεῖ ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ θεοπνεύστου Παύλου, κηρύττουσα, ὅτι εἷς μόνον ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, μία μόνη ἡ ὀρθόδοξος πίστις, ἓν μόνον τὸ σωτηριῶδες βάπτισμα. Συνάγεται δὲ ὡς

συμπέρασμα τούτων τῶν θείων δογμάτων τὸ, ὅτι ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα καὶ πάντες οἱ πιστοὶ σπουδάζωσι φυλάττειν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος· ὁ Παῦλος ὅμως διὰ τῆς θεόθεν δοθείσης αὐτῷ σοφίας ἐσχημάτισε τὸν λόγον αὐτοῦ οὕτως· ἔδειξε πρῶτον τὰς ἀρετὰς, δι' ὧν φυλάττεται ἡ πνευματικὴ τῶν πιστῶν ἕνωσις, ἔπειτα παρήγγειλε τὴν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἑνώσεως χρεωστουμένην
Ἐφεσ. 4. 5. σπουδὴν, μετὰ δὲ ταῦτα εἶπε τὸ, « Εἷς » Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα »· Ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγε, σπουδάζετε φυλάττειν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος, ἐπειδὴ εἷς ἐστιν ὁ θεὸς, μία ἡ πίστις, ἓν τὸ βάπτισμα. Ταῦτα δὲ τὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ σύντομα λόγια περιέχουσι καὶ τὰ συστατικὰ τῆς πίστεως δόγματα, καὶ τὸν θεμελιώδη τῆς ἠθικῆς πολιτείας κανόνα· διὰ τοῦτό εἰσι δύω μαθήματα ἐπίσης ἀναγκαῖα διὰ τὴν σωτηρίαν· διὸ προσηλώσατε τὸν νοῦν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς τούτων ἑρμηνείας, ἵνα καρποφορήσητε τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς τὸν καρπὸν τὸν σωτήριον.

Ἐφεσ. 4. 1. Ἀδελφοὶ, παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε.

Δεδεμένος ἦν ὁ Παῦλος ἐν Ῥώμῃ, ὅτε ταῦτα ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἐφεσίους· ὑπέφερε δὲ τὰ δεσμὰ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἐθνῶν, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ οἱ Ἐφέσιοι· διὸ καὶ ἔλεγε πρὸς
Ἐφεσ. 3. 1. τοὺς αὐτοὺς Ἐφεσίους· « Τούτου χάριν ἐγὼ » Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριςοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ » ὑμῶν τῶν ἐθνῶν ». Διὰ τοῦτο δὲ ἀναφέρει τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, ἵνα δυσωπήσῃ αὐτοὺς καὶ προτρέψῃ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· ἀληθῶς δὲ ἰσχὺν ἔχει εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ ὑπὲρ ὑμῶν πάσχοντος· ἐγὼ, λέγει, ὅστις εἰμὶ ἐν φυλακῇ δεδεμένος διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρακαλῶ ὑμᾶς, ἵνα περιπατήσετε ἀξίως τῆς κλίσεως, ἧς ἐκλήθητε, τουτέστιν ἵνα, πολιτευθῆτε καὶ ποιήσητε ἔργα ἄξια τῆς κλήσεως. Τίς δέ ἐστιν ἡ κλῆσις; Ὁ θεὸς ἐκάλεσεν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀποστόλων, ἵνα πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, κατασταθῶσιν « υἱοὶ θεοῦ 1. Κορ. 12 27.
» καὶ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους ». Ὅθεν χρείαν εἶχον πολλῆς σπουδῆς καὶ προσοχῆς, ἵνα φανῶσιν ἄξιοι τῆς τοιαύτης προσκλήσεως· ἐπειδὴ δὲ ἡ βάσις τοῦ ἀξίου τῆς προσκλήσεως πολιτεύματός ἐστιν ἡ μεταξὺ ἀλλήλων συμφωνία καὶ ἡ τελεία ὁμόνοια καὶ ἕνωσις, διὰ τοῦτο παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς, ἵνα φυλάξωσιν ἐκείνας τὰς ἀρετὰς, ὅσαι διώκουσι μὲν τὰς ἀλληλομαχίας καὶ τὰ σκάνδαλα, φέρουσι δὲ τὴν συμφωνίαν εἰς τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα.

Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ Ἐφεσ. 4. 2.
πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.

Ἐπειδὴ ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ πραότης, ἡ μακροθυμία, ἡ ἀνοχὴ, θυγατέρες εἰσὶ τῆς ἀγάπης, διὰ τοῦτο εἶπεν, « Ἐν ἀγάπῃ ».

Ἀληθῶς δὲ ὅστις ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, ἐκεῖνος οὐ φρονεῖ, ὅτι ἐςὶν ἀνώτερος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ λογίζεται, ὅτι ἐςὶ τῶν ἄλλων ἔσχατος· οὐκ ὀργίζεται κατὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' ἔχει πρᾶον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· οὐ ζητεῖ ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ πλησίον, ἀλλὰ περιμένει τὴν τούτου διόρθωσιν· οὐκ ἀγανακτεῖ, ἀλλ' ὑποφέρει τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀσθενήματα. Τὸ δὲ, « Μετὰ πάσης », τελειότητα σημαίνει· « Περιπατεῖτε », λέγει, ἤγουν πολιτεύεσθε μετὰ τελείας ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, καὶ μετὰ μακροθυμίας, ὑποφέροντες μετὰ ἀγάπης τὰ ἀλλήλων ἐλαττώματα· Ἄκουσον δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τοιαύτης παραγγελίας.

Ἐφεσ. 4. 3. Σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

Τί ἐστιν ἡ ἑνότης τοῦ πνεύματος; Ἡ συμφωνία ἐστὶ τῶν πιστῶν εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ ἡ μεταξὺ ἀλλήλων ἀγάπη, καὶ ἡ τελεία ὁμόνοια. Περὶ ταύτης δὲ τῆς ἑνότητος παρεκάλεσεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς
Ἰωάν. 7. 20. 21. ἄνθρωπος τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· « Οὐ » περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, εἶπεν, ἀλλὰ » καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου » αὐτῶν εἰς μ · ἵνα πάντες ἓν ὦσι, κα» θὼς σὺ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα » καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι ». Τότε δὲ ἐπληρώθη τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἡ δέησις, ὅτε
Ἰωάν. 16. 13. τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὅθεν εὐθὺς « Τοῦ » πλήθους τῶν πιστευσάντων, ἦν καρδία Πράξ. 4. 32.
» καὶ ἡ ψυχὴ μία ». Ἐπειδὴ οὖν διὰ τῆς χάριτος καὶ ὁδηγίας τοῦ παναγίου πνεύματος ὁμογνώμονες καὶ ὁμόψυχοι γεγόνασιν ἄνθρωποι διαφόρων γενῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἠθῶν, διὰ τοῦτο ἑνότητα τοῦ πνεύματος, ὡς ἔργον τοῦ ἁγίου πνεύματος, ταύτην τὴν ὁμοψυχίαν καὶ ἕνωσιν ὠνόμασεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, παραγγείλας εἰς τοὺς πιστεύοντας, ἵνα μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ προθυμίας διαφυλάττωσιν αὐτὴν « Ἐν τῷ συν» δέσμῳ τῆς εἰρήνης ». Ἀκούεις; Ἡ εἰρήνη ἐστὶν ὁ δεσμὸς, ὁ κρατῶν συνηνωμένα τὰ τῶν πιστῶν φρονήματα. Ἐν ὅσῳ αὐτὴ διαμένει εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, αὐτοί εἰσιν ὁμόφρονες καὶ ὁμογνώμονες καὶ φύλακες τῆς ἑνότητος τοῦ πνεύματος· ἐὰν δὲ λυθῇ τῆς εἰρήνης ὁ δεσμὸς, σχίζεται ἡ ὁμοφροσύνη καὶ διαιρεῖται ἡ ὁμογνωμοσύνη, καὶ διαλύεται τοῦ πνεύματος ἡ ἑνότης. Ἵνα δὲ ἔτι μᾶλλον πείσῃ πάντας ὁ ἀπόστολος πρὸς τὴν διατήρησιν ταύτης τῆς ἑνότητος, προβάλλει ὅσα συμβοηθοῦσιν ἡμᾶς, ἵνα αὐτὴν διαφυλάττωμεν.

Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς Ἐφεσ. 4. 4.
καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεώς ὑμῶν.

Πρῶτον μὲν αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἕνωσις καθ' ἑαυτὴν ἐπιστηρίζει τοὺς πιστοὺς, ἵνα διαμένωσιν ἡνωμένοι. Ἓν σῶμα, λέγει, καὶ ἓν πνεῦμά ἐστε πάντες οἱ πιστοί. Ἓν σῶμα, καθότι μεταλαμβάνοντες τοῦ αὐτοῦ ἄρτου τῆς θείας εὐχαριστίας, ὅστις ἐ-

στὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα, συναπ-
τόμεθα καὶ συνενούμεθα μετ' αὐτοῦ εἰς ἓν
1. Κορ. 10. 17. πνευματικὸν σῶμα· « Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν
» σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες
» ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν »· διὸ καὶ σῶ-
Αὐτ. 12. 27. μα Χριστοῦ ἐσμέν. « Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα
» Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. Ἓν πνεῦ-
μα δέ εἰσι πάντες οἱ πιστοί, ἢ καθότι ἓν
καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖ περὶ θεοῦ πάντων τῶν
πιστῶν ἡ ψυχή, ἢ καθότι ὑπὸ ἑνὸς καὶ
τοῦ αὐτοῦ παναγίου πνεύματος πάντες οἱ
πιστοὶ καὶ φωτίζονται, καὶ τελειοῦνται, καὶ
συνάπτονται. Δεύτερον δὲ στήριγμα τῆς
ἑνώσεώς ἐστιν ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐλπίς·
« Καθὼς καὶ ἐκλήθητε, λέγει, ἐν μιᾷ ἐλπίδι
» τῆς κλήσεως ὑμῶν ». Ἓν σῶμα, λέγει,
ἐστὲ, καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ὁ διὰ τοῦ
κηρύγματος τῶν ἀποστόλων καλέσας ἡμᾶς
θεὸς μίαν ἐλπίδα ἔβαλεν εἰς τὰς καρδίας
ἡμῶν, τὴν ἐλπίδα δηλονότι τῆς αἰωνίου
μακαριότητος, ἥτις ἰσχυροποιεῖ τὴν ἕνωσιν.

Ἐφεσ. 4. 5, 6. **Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βά-
πτισμα· εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων,
ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ
ἐν πᾶσιν ὑμῖν.**

Εἷς ἐστιν ὁ Κύριος καὶ δεσπότης τῶν
ἁπάντων ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ λαβὼν πᾶ-
Ματθ. 28. 18. σαν ἐξουσίαν « ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ». Μία
μόνη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς καὶ σωτήριος πίστις,
ἐκείνη δηλονότι, ἣν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδί-
δαξε, καὶ οἱ θεοφόροι ἀπόστολοι ἐκήρυξαν,
καὶ οἱ ἅγιοι μάρτυρες ὡμολόγησαν, καὶ οἱ
θεῖοι πατέρες ἐστήριξαν. Ἓν τὸ βάπτισμα
τὸ ἀληθινὸν καὶ τέλειον, τὸ καθαῖρον τὰ
ἁμαρτήματα, καὶ ἁγιάζον τὰς ψυχὰς,
καὶ υἱοὺς θεοῦ ἀποδεικνῦον τοὺς ἀνθρώπους,
τὸ βάπτισμα, τὸ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος,
καὶ διὰ τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας ἐν τῇ
τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ ἱερουργούμενον καὶ
τελειούμενον. Εἷς ἐστιν ὁ θεὸς κοινὸς πάντων
τῶν ἀνθρώπων πατὴρ, « Ὁ ἐπὶ πάντων », Θεοδώρητ. Αὐδ.
ἤγουν ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα
πάντων τῶν κτισμάτων· « Καὶ διὰ πάν-
» των », τουτέστιν, ἐνεργῶν διὰ πάντων,
καὶ προνοῶν ὑπὲρ πάντων· « Καὶ ἐν πᾶσιν
ὑμῖν », ὅπερ ἐστι, κατοικῶν ἐν πᾶσι,
κατὰ τὸ, « Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπε- Λευιτ. 26 12.
» ριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ 2. Κορ. 6. 16.
» αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός ». Βλέπε δὲ, ὅτι
ὁ μὲν σοφὸς Σολομὼν, προκαταγγέλλων τὰ
περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἶπεν·
« Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ Παροιμ. 9. 1.
» ὑπήρεισε στύλους ἑπτά »· ὁ δὲ πανεύφημος
Παῦλος ἐδίδαξε, τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ ἑπτὰ
στύλοι, οἱ βαστάζοντες καὶ στηρίζοντες τὸ
σύστημα τῆς τῶν πιστῶν ἑνώσεως, ἤγουν
τῆς ἐκκλησίας· πρῶτός ἐστι τὸ ἓν σῶμα·
δεύτερος, τὸ ἓν πνεῦμα· τρίτος, ἡ μία ἐλπίς·
τέταρτος, ὁ εἷς Κύριος· πέμπτος, ἡ μία
πίστις· ἕκτος, τὸ ἓν βάπτισμα· ἕβδομος, ὁ
εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, καὶ ἐξουσιαστὴς, καὶ
προνοητὴς, καὶ κατοικῶν ἐν ἡμῖν. Καὶ ὁ
ἀριθμὸς δὲ τῶν στύλων μυστηριώδης ἐστὶ,
καὶ ἡ τούτων δύναμις ἰσχυρά· διὰ τοῦτο
οὐαὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἢ διὰ πονηρῶν
σοφισμάτων, ὡς οἱ ἄπιστοι· ἢ δι' ἀλλοκότων

δογμάτων, ὡς οἱ αἱρετικοί· ἢ διὰ πεισμονικῶν δεισιδαιμονιῶν, ὡς οἱ σχισματικοί· ἢ διὰ νόμων ἐναντίων τῆς τοῦ θεοῦ νομοθεσίας, ὡς οἱ ἄνομοι νομοθέται, τολμῶσι συντρίψαι τούτους τοὺς ἑπτὰ στύλους, καὶ καταργῆσαι ταύτην τὴν θεοκατασκεύαστον ἕνωσιν. Προβλέπων δὲ ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος τὴν κατὰ ταύτης τῆς ἑνώσεως ἔνστασιν, λύει αὐτὴν θαυμασίως, λέγων·

Ἐφεσ. 4. 7. Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ πῶς ἵσταται τὸ ἓν σῶμα, καὶ τὸ ἓν πνεῦμα, καὶ ἡ μία ἐλπὶς, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅταν τόση ἀνισότης ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; ἐκεῖνός ἐστι πλούσιος, οὗτος δὲ πένης· ἐκεῖνος ἄρχων, οὗτος ἰδιώτης· ἐκεῖνος σοφὸς, οὗτος ἀμαθής· ἄλλος ἐστὶν ἀπόστολος, 1. Κορ. 12. 29. 30. ἄλλος, προφήτης, ἄλλος, διδάσκαλος, ἄλλος, θαυματουργὸς, ἄλλος, ἰατρὸς, ἄλλος πολύγλωσσος, καθὼς αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐβεβαίωσε· πῶς οὖν δύναται διαφυλαχθῆναι ἡ ἑνότης ἐν τῷ μέσῳ τοσαύτης ἀνισότητος; Ταύτην μὲν τὴν ἀπορίαν σιωπεῖ ὁ ἀπόστολος, προβάλλει δὲ τὴν λύσιν αὐτῆς, λέγων· ἐδόθη εἰς τὸν καθένα ἡμῶν τὸ χάρισμα κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. Μετρεῖ δὲ ὁ θεὸς τὸ μέγεθος τοῦ δώρου κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τοῦ λαμβάνοντος Ματθ. 25. 15. αὐτό· « Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν, εἶπεν ὁ Κύριος, » πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ, δύω, ᾧ δὲ, ἕν· » ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν ». Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, λέγεις, ἡ λύσις τῆς ἀπορίας; Ναὶ, τοῦτο, διότι κατὰ ταύτην τὴν διδασκαλίαν αἱ τοιαῦται ἀνισότητες οὐδὲ κατὰ τύχην συμβαίνουσιν, οὐδὲ ἐκ τῆς φύσεως προέρχονται, ἀλλ' « Ἑνὶ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδό» θη ἡ χάρις, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς » τοῦ Χριστοῦ ». Ἐπειδὴ οὖν αἱ ἀνισότητες δῶρά εἰσι θεοῦ, αὐτὰ οὐ καταργοῦσιν, ἀλλὰ συνιστῶσι τὴν ἑνότητα, τὴν ὑπὸ θεοῦ κατασκευασθεῖσαν· διὰ τί οὖν σὺ λέγεις, ὅτι ταῦτα διαλύουσι τοὺς δεσμοὺς τῆς ἑνότητος; οὐχ ὁρᾷς τὴν διαφορὰν τῶν δυνάμεων, τῶν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ σώματος ἡμῶν; Ὁ ὀφθαλμὸς βλέπει, τὰ ὦτα ἀκούουσι, τὸ στόμα λαλεῖ, αἱ χεῖρες ἐργοχειροῦσιν, οἱ πόδες περιπατοῦσι· καὶ ὅμως ἡ διαφορὰ τῶν δυνάμεων, τῶν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, οὐ διαφθείρει, ἀλλὰ περιθάλπει τοὺς συνδέσμους τῆς ἑνότητος τοῦ σώματος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ διαφορὰ τῶν χαρισμάτων τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας οὐ καταργεῖ, ἀλλὰ στηρίζει τοὺς πνευματικοὺς συνδέσμους τῆς ἑνότητος τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶ τῶν πιστῶν τὸ πλήρωμα· « Ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελ- Παροιμ. 18. 19.
» φοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψη» λὴ, ἰσχύει δὲ ὥσπερ τεθεμελιωμένον » βασίλειον ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΠΕΜΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συμφωνία ἐστὶν ἡ πηγὴ πάσης εὐτυχίας, καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας ἡ πρόξενος, τόσον φανερόν ἐστι καὶ βέβαιον, ὥστε οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως ἔχει χρείαν. Αὐτὴ διαφυλάττει στερεὸν τῆς πολιτείας τὸ σύστημα, ἀσάλευτον τὴν σύστασιν παντὸς οἴκου, ἀσκανδάλιστον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα, βεβαίαν πάσης ψυχῆς τὴν σωτηρίαν· πλὴν ἡ τοιαύτη ἀρετὴ, ὅσον ἐστὶ μεγάλη καὶ ἀναγκαία, τόσον ἐστὶ δυσκατόρθωτος καὶ δυσκολοφύλακτος· ὅσα πρόσωπα ἀνθρώπων, τόσαι εἰσὶ καὶ αἱ γνῶμαι· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αἱ γνῶμαι, καθὼς καὶ τῶν προσώπων οἱ χαρακτῆρες. Ἐκ τούτου συμβαίνει, ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα οὐκ ἔστιν ἐπίσης εἰς πάντας ἀρεστόν· ἀλλ' εἰς τοῦτον μὲν ἀρέσκει, εἰς ἐκεῖνον δὲ ἀπαρέσκει· ἐκ τούτου συμβαίνει, ὅτι ἐκεῖνο, ὃ σὺ θαυμάζεις, εἰς τὸν ἄλλον προξενεῖ γέλωτα· τοῦτο δὲ φέρει μεγάλην δυσκολίαν πρὸς τὴν σύστασιν τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συμφωνίας· αὐξάνει δὲ ἡ τοιαύτη δυσκολία κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον δηλαδὴ περισσότεροί εἰσιν οἱ ἄνθρωποι, τόσον μεγαλητέρα ἐστὶν ἡ δυσκολία τῆς συστάσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν συμφωνίας. Ἐὰν αἱ γνῶμαι τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ἀμετάβλητοι, ἀφ' οὗ ἐγίνοντο σύμφωνοι, ἔμενον διὰ παντὸς συμπεφωνημένοι· ἀλλ' αἱ γνῶμαι τῶν ἀνθρώπων ἀκαταπαύστως μεταβάλλονται· ἄλλο ἐπιθυμῶ καὶ θέλω σήμερον, καὶ ἄλλο μετ' ὀλίγας ἡμέρας· πολλάκις δὲ ἄλλο τὸ πρωΐ, καὶ ἄλλο τὸ ἑσπέρας· ὅθεν κἂν σήμερον συμφωνήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, αὔριον μεταβάλλοντες γνώμην, γίνονται ἀσύμφωνοι καὶ ἀντιμαχόμενοι. Ποῖον οὖν πρᾶγμα δύναται ἀντιπολεμῆσαι τῆς ἑνώσεως τὰ ἐμπόδια, καὶ τοὺς συνδέσμους αὐτῆς συσφίγξαι; οὐδείς, πλὴν τοῦ θεοφωτίστου Παύλου, ἐφανέρωσε τὸν τρόπον· αὐτὸς διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐδίδαξε τὸν τρόπον· « Ἀνεχόμενοι, εἶπεν, Ἐφεσ. 4. 2
» ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ ». Ἡ ἀνοχὴ οὖν ἐστιν ἡ μήτηρ τῆς ἑνότητος καὶ ὁ φύλαξ· ἐδίδαξε δὲ ἀλλαχοῦ σαφέστερον, τί σημαίνει ἡ ἀνοχὴ, εἰπών· « Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, Γαλ. 6. 2.
» καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ » Χριστοῦ ». Ὅτε μετὰ ἀγάπης ὑποφέρομεν τὰ ἐλαττώματα ἀλλήλων, τότε καὶ συνί-

σταται καὶ διαμένει ἡ μεταξὺ ἡμῶν ἕνωσις· ὅθεν ὅπου ἀνοχὴ, ἐκεῖ καὶ ἕνωσις· ὅπου δὲ λείπει ἡ ἀνοχὴ, ἐκεῖθεν φεύγει ἡ ἑνότης.

Ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον χωρὶς ἐλαττώματος, οὐδείς ἐστιν ἐλεύθερος
Ἰώβ. 14, 4, 5. παντὸς σφάλματος· « Τίς γὰρ καθαρὸς ἀπὸ » ῥύπου; ἀλλ' οὐδείς », εἶπεν ὁ δίκαιος Ἰὼβ, « ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς » γῆς »· διὰ τοῦτο, ἐὰν ὁ εἷς ὑποφέρῃ τὸ ἐλάττωμα καὶ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἄλλου, σώζεται ἡ συμφωνία καὶ ἡ ἕνωσις· ἐὰν δὲ ὁ εἷς οὐδὲ τὸ ἐλάττωμα βαστάζῃ, οὐδὲ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἄλλου ὑποφέρῃ, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ ἡ λύσις τῆς συμφωνίας καὶ τῆς ἑνότητος ὁ χωρισμός. Ὅταν σὺ μὲν ὑποφέρῃς τὸν θυμόν μου, ἐγὼ δὲ τὴν ὀκνηρίαν σου, τότε καὶ συναναστρεφόμεθα, καὶ συμπραγματευόμεθα, καὶ συγκατοικοῦμεν, καὶ μετὰ εἰρήνης καὶ ἀγάπης ὁμοῦ συζῶμεν· ἐὰν δὲ οὐδὲ σὺ ὑποφέρῃς τοῦ θυμοειδοῦς ἤθους μου τὰ ἔργα, οὐδὲ ἐγὼ βαστάζω τὴν ἐκ τῆς ὀκνηρίας σου ζημίαν, ἐξ ἀνάγκης φεύγομεν ἀλλήλους, καὶ ἀποχωριζόμεθα.

Τί ἐχώρισε τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ τοῦ ἠγαπημένου ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Λώτ; τὸ σφάλμα τῶν ποιμένων· αὐτοὶ ἐμάχοντο μεταξὺ ἀλλήλων διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐποίμαινον τὰ πρόβατα τῶν κυρίων αὐτῶν. Ἐὰν ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Λὼτ ἐβάσαζον καρτερικῶς τὴν ἀλληλομαχίαν τῶν ποιμένων, οὐκ ἔλεγεν ὁ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν
Γέν. 13, 9. Λώτ· « Διαχωρίσθητι ἀπ' ἐμοῦ, εἰ σὺ εἰς » ἀριστερὰ, ἐγὼ εἰς δεξιά· εἰ δὲ σὺ εἰς » δεξιὰ, ἐγὼ εἰς ἀριστερά ». Ἐὰν αὐτοὶ ὑπέφερον τὴν τῶν ποιμένων αὐτῶν ἀδιακρισίαν, οὐκ ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἔμενον ἡνωμένοι, καθὼς καὶ πρότερον. Ἐὰν ἡ Σάῤῥα ὑπέφερε τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς Ἄγαρ, οὐδὲ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ προσεκλαίετο, λέγουσα· « Ἀδικοῦμαι ἐκ σοῦ », οὐδὲ Γεν. 16. 5.
τὴν Ἄγαρ ἐδίωκεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀβραὰμ, ἀλλ' ἔμενε συγκατοικοῦσα μετ' αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ, καθὼς καὶ πρὶν ἢ ὑπερηφανευθῇ. Ὁ Ἰσμαὴλ παίζει μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ, ἡ δὲ Σάῤῥα οὐχ ὑποφέρει τὴν τούτου αὐθάδειαν, ἀλλὰ λέγει πρὸς τὸν Ἀβραάμ· « Ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύ- Γεν. 21. 10.
» την καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς »· ἐὰν ἡ Σάῤῥα ἐβάσταζε τὴν παιδαριώδη τόλμαν τοῦ Ἰσμαὴλ, τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι αὐτὸς ἔμενε τότε ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ; Ἐὰν δὲ παρατηρήσῃς καὶ τὸν παροξυσμὸν, ὅστις ἐχώρισεν ἀπ' ἀλλήλων τοὺς συνοδοιποροῦντας καὶ ἠγαπημένους κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου, τὸν Παῦλον λέγω καὶ τὸν Βαρνάβαν, βλέπεις, ὅτι ἡ παραχώρησις τῆς ἀνοχῆς ἐστι τὸ αἴτιον καὶ τοῦ παροξυσμοῦ καὶ τοῦ χωρισμοῦ· ἡ μὲν ἀγαθότης τοῦ Βαρνάβα παρέβλεπε τὴν ἀνυποταξίαν τοῦ Μάρκου, ὁ δὲ ζῆλος τοῦ Παύλου οὐχ ὑπέφερεν αὐτὴν, ἀλλὰ προέκρινεν, ἵνα χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ Βαρνάβα, παραλάβῃ δὲ τὸν Σίλαν, ἵνα μετ' αὐτοῦ διέλθῃ « Τὴν Συρίαν Πραξ. 15. 41.
» καὶ Κιλικίαν ».

Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία παραδειγμάτων παλαιῶν καὶ μὴ βλεπομένων, ἀλλ' ἀναγινωσκομένων; περὶ τούτου, ὅπου ἂν στρέψῃς

τὰ ὄμματα, ἐκεῖ βλέπεις τὴν ἀπόδειξιν.
Ἐνατένισον εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ὅταν τῆς
ἐκκλησίας οἱ ποιμένες ὑποφέρωσι τὰ σφάλ-
Λουκ. 13. 8. ματα τοῦ λαοῦ, καθὼς ὁ γεωργὸς τοῦ εὐαγ-
γελίου τῆς συκῆς τὴν ἀκαρπίαν· καὶ ἐλέγ-
χωσιν αὐτοὺς μετὰ πραότητος, καθὼς ἐκεῖ-
νος μεθ' ὑπομονῆς ἔσκαπτε τὴν συκῆν τὴν
ἄκαρπον· καὶ μετ' ἐπιμελείας νουθετῶσι
καὶ συμβουλεύωσιν αὐτούς, καθὼς ἐκεῖνος
ἔβαλε περὶ αὐτὴν τὴν κοπρίαν· ὁ δὲ λαὸς
μηδὲ κατακρίνων, μηδὲ περιεργαζόμενος τὰ
τῶν ποιμένων ἐλαττώματα, φυλάττει κατὰ
τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου πάντα, ὅσα αὐτοὶ
Ματθ. 23. 3. διδάσκουσι· τότε βλέπεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν
ἐκείνην τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης καὶ τὴν
ἑνότητα τοῦ πνεύματος· ἐκεῖ βλέπεις τὴν
πίστιν καὶ τὴν εὐλάβειαν, τὴν φυλακὴν
τῶν θείων νόμων, καὶ τὴν διατήρησιν τῶν
πατρικῶν κανόνων καὶ διατάξεων· ἐκεῖ βλέ-
πεις τοὺς ὡραιοτάτους καὶ σωτηρίους τῆς
Ἐφεσ. 4. 4. ἀγάπης καρπούς, καὶ τὸ « Ἓν σῶμα καὶ ἓν
» πνεῦμα » κατὰ τὴν τοῦ Παύλου διδα-
σκαλίαν. Ὅταν δὲ λείψῃ ἀπὸ τῆς ἐκκλη-
σίας ἡ ἀμοιβαία τῆς ἀνοχῆς ἀρετή, καὶ
Ματθ. 7. 3. νομίζηται τὸ κάρφος, τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
Ματθ. 23, 24. τοῦ ἀδελφοῦ, δοκός, καὶ διϋλίζηται ὁ κώ-
νωψ· ὅταν οἱ μὲν ποιμένες οὐδόλως μακρο-
θυμῶσιν εἰς τὰ σφάλματα τοῦ λαοῦ, οὐδὲ
δέωνται τοῦ Κυρίου, ὡς ὁ καλὸς γεωργὸς πα-
ρεκάλει ὑπὲρ τῆς ἀκάρπου συκῆς, λέγων.
Λουκ. 13. 8. « Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος,
» ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν, καὶ βάλω
» κοπρίαν »· ὁ δὲ λαός, μηδόλως παρα-
βλέπων οὐδὲ τὰ μικρότατα τῶν ποιμένων
ἀσθενήματα, περισύρῃ καὶ κατακρίνῃ αὐτούς· ὢ πόσα κακὰ τότε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀνυποταξίαι, μῖσος, σκάνδαλα, ἀλληλομαχίαι· οἱ ποιμένες ἀποστρέφονται τὰ πρόβατα, τὰ πρόβατα φεύγουσι τοὺς ποιμένας, λύονται τῆς εἰρήνης οἱ σύνδεσμοι, συντρίβεται ἡ ἑνότης τοῦ ἑνὸς σώματος καὶ τοῦ πνεύματος.

Εἴσελθε εἰς ὁποίαν θέλεις πόλιν· ἐὰν εἰς αὐτὴν βλέπῃς, ὅτι οἱ ἄρχοντες βαστάζωσι τῶν ὑπηκόων τὰ βάρη, οἱ δὲ ὑπήκοοι τῶν ἀρχόντων τὰ ἐλαττώματα· οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἰδιωτῶν τὴν αὐθάδειαν, καὶ οἱ ἰδιῶται τῶν ἀξιωματικῶν τὴν ὑπερηφάνειαν· οἱ πλούσιοι τῶν πτωχῶν τὴν ἐνόχλησιν, καὶ οἱ πτωχοὶ τὴν ἐκ τῶν πλουσίων περιφρόνησιν· ἑνὶ λόγῳ, ἐὰν βλέπῃς ἐκεῖ, ὅτι ἕκαστος βαστάζει τοῦ ἄλλου τὸ παράπτωμα· ἐκεῖ κατοικεῖ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμόνοια, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει εὐοδοῦνται πάντα τὰ εἰς τὴν κοινότητα συμφέροντα, ἐν αὐτῇ προκόπτει πᾶν καλὸν ἐπιχείρημα, ἐν αὐτῇ ἀκμάζει καὶ ἀνθεῖ πᾶν εἶδος εὐτυχίας. Εἴσελθε εἰς ὁποίαν πόλιν θέλῃς· ἐὰν ἐκεῖ ὑποφέρῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς τὴν ἀδυναμίαν, ἡ δὲ γυνή, τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἐλάττωμα· οἱ γονεῖς τὴν ἀκαταστασίαν τῆς νεότητος τῶν τέκνων, τὰ δὲ τέκνα, τῶν γονέων τὰ ἀσθενήματα· ἡ πενθερά, τῆς νύμφης τὴν ἔπαρσιν, ἡ δὲ νύμφη, τῆς πενθερᾶς τὸ εὐάφορμον· ὁ δεσπότης, τῶν δούλων τὴν ἀμέλειαν, οἱ δὲ δοῦλοι, τοῦ δεσπότου τὴν αὐστηρότητα· εἰς ἐκεῖνον τὸν οἶκον εὑρίσκεται ἡ μεταξὺ ἀλλήλων συμφωνία, καὶ τῆς εἰρήνης καὶ

ἀγάπης ἡ χάρις, καὶ ἡ εὔτακτος τοῦ οἴκου διοίκησις καὶ συντήρησις. Ἐὰν δὲ λείψῃ ἡ ἀνοχὴ ἀπὸ τῶν πόλεων, ἐὰν ὁ πολίτης οὐχ ὑποφέρῃ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ τὸ ἐλάττωμα· πόση δυστυχία ἀκολουθεῖ εἰς τὰς πόλεις; πόση ἀσυμφωνία μεταξὺ τῶν πολιτῶν; πόσα σκάνδαλα; πόσαι ἀλληλομαχίαι; πόση φθορὰ εἰς τὰ κοινὰ πράγματα; ἐὰν λείψῃ ἡ ἀνοχὴ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐὰν ὁ οἰκιακὸς οὐ βαστάζῃ τὸ βάρος τοῦ οἰκιακοῦ αὐτοῦ· πόση διχόνοια εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, καὶ πόση πικρία; ἐξ ἧς χωρίζονται πολλάκις οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τῶν συγγενῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν, καὶ οἱ γονεῖς ἀπὸ τῶν τέκνων· αἱ τοιαῦται δὲ ἀσυμφωνίαι καὶ διχόνοιαι οὐ μόνον διαμερίζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐρημοῦσι καὶ τὰς οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καὶ
Ματθ. 12. 25. αὐτὰς τὰς βασιλείας. « Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται».

Ἀκούσατε ὅμως, ἀδελφοί, πρᾶγμα παράδοξον καὶ ἀξιοσημείωτον· αἱ κακίαι κατοικοῦσι πολλὰ πλησίον, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρόθυρα, ἵν' οὕτως εἴπω, τῶν ἀρετῶν· ἔχει δὲ πᾶσα ἀρετὴ ἴδια ὁροθέσια· ὅθεν, ὅταν αὐτὰ ὑπερβῇς, πίπτεις εἰς τὴν κακίαν τὴν πλησίον τῆς ὑπὸ σοῦ κατορθουμένης ἀρετῆς· παραδείγματος χάριν, ὅταν μετὰ ὑπερβολικῆς αὐστηρότητος λεπτολογῇς τὴν δικαιοσύνην, εὔκολα πίπτεις εἰς τῆς ἀσπλαγχνίας τὸν βόθρον· διὰ τοῦτο δὲ
Ἐκκλ. 7. 16. εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· « Μὴ γίνου δίκαιος πολύ ». Ὅταν δὲ ὑπερβαίνῃς τοὺς ὅρους τῆς εὐσπλαγχνίας, εὔκολα κρημνίζεσαι εἰς τῆς ἀδικοκρισίας τὸ βάραθρον· διὰ τοῦτο δὲ ὁ προφητάναξ συνάπτων τὴν δικαιοσύνην μετὰ τοῦ ἐλέους, ἔψαλλεν· « Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι, Κύριε ». Τοῦτο συμβαίνει, Ψαλ. 100. 1.
φεῦ τῆς δυστυχίας, καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀνοχῆς· αὐτὴ ἔχει ὅρια· ὅθεν, ὅταν ὑπερπηδήσωμεν αὐτά, καταποντιζόμεθα εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ ὀλεθρίου τῆς ἀδιαφορίας ἁμαρτήματος.

Τῆς ἀνοχῆς τὸ ὁροθέσιόν ἐστιν ἡ ἀγάπη, οὐχὶ ἡ ἀγάπη ἡ σαρκικὴ καὶ κοσμικὴ, ἀλλ ἡ πνευματικὴ καὶ εὐαγγελική· ὁ Παῦλος ὅστις ἐδίδαξε τὴν ἀνοχὴν, αὐτὸς διέθετο καὶ τῆς ἀνοχῆς τοὺς ὅρους· « Ἀνεχόμενοι, εἶπεν, ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ. » Ἐφεσ. 4. 2.
Ὅταν βλέπῃς καὶ διακρίνῃς, ὅτι ἡ ἀνοχὴ ὠφελεῖ τὸν πλησίον σου, βάσταζε τότε τὰ ἀσθενήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ καρτερικῶς καὶ γενναιοφρόνως· διότι ἡ τοιαύτη ἀνοχή ἐστιν ἀρετή, πολλῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας πρόξενος. Ἐὰν δὲ γνωρίζῃς, ὅτι ἡ ἀνοχὴ βλάπτει τὸν ἀδελφόν σου, οὐδόλως δὲ φροντίζῃς, ἀλλὰ παραβλέπῃς τὰ τούτου σφάλματα, τότε ἡ ἀνοχὴ οὐκ ἔστιν ἀρετή, ἀλλ' ἁμαρτία μεγάλη· αὐτή ἐστιν ἡ ἀδιαφορία, ἥτις ἐστὶν ἔλλειψις τῆς ἀγάπης, καὶ ἑπομένως πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν πηγὴ καὶ μήτηρ.

Ἡ ἀδιαφορία ἄλλοτε μὲν γεννᾶται ἐκ τῆς ἀμελείας, ἄλλοτε δὲ ἐκ τῆς φιλαυτίας· ἄλλοτε μὲν γεννῶσιν αὐτὴν οἱ κοσμικοὶ

στοχασμοί, ἄλλοτε δὲ ἡ σαρκικὴ ἀγάπη· βλέπω τὸν ἀδελφόν μου ἁμαρτάνοντα, ἔχω δὲ καὶ δύναμιν καὶ δικαίωμα, ἵνα νουθετήσω αὐτόν, ἀλλ' ἡ ἀμέλεια κλείει τὸ στόμα μου, καὶ ἁρπάζει τὴν νουθεσίαν ἀπὸ τῆς γλώσσης μου· βλέπω τὸν ἀδελφόν μου ἁμαρτάνοντα, ἔχω δὲ καὶ δύναμιν καὶ δικαίωμα, ἵνα ἐλέγξω αὐτόν, ἀλλ' ἡ φιλαυτία βάλλει θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου, πείθουσά με, ὅτι ἐκεῖνος ἐλεγχθείς, προξενεῖ μοι πολλὴν ταραχὴν καὶ ἐνόχλησιν· βλέπω τὸν ἀδελφόν μου ἁμαρτάνοντα, καὶ ἔχω δικαίωμα καὶ ἐξουσίαν, ἵνα ἐμποδίσω αὐτόν, ἀλλ' ἔρχονται οἱ πολιτικοὶ στοχασμοί, λέγοντες, μὴ ποιήσῃς τοῦτο, διότι παροργίζεται, καὶ γίνεται ἐχθρὸς ἀντὶ φίλου· ἢ ἔρχεται ἡ σαρκικὴ ἀγάπη, λέγουσα, μὴ ἐμποδίσῃς αὐτόν, διότι προξενεῖς εἰς αὐτὸν πικρίαν καὶ θλῖψιν· ταῦτα δὲ κρατοῦσι δεδεμένας τὰς χεῖράς μου, καὶ ὡς τυφλὸς καὶ κωφὸς καὶ ἀναίσθητος οὐδὲ βλέπω, οὐδὲ ἀκούω, οὐδὲ αἰσθάνομαι, πόσα κακὰ προέρχονται ἐκ τῆς ἀδιαφορίας μου.

Τίς δὲ δύναται παραστῆσαι, ὁποῖα καὶ πόσα ἁμαρτήματα προξενεῖ ἡ ἀδιαφορία; ὅταν οἱ προεστῶτες τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἔχοντες ἀποστολικὴν ἐντολήν, ἵνα τιμῶσι μὲν τοὺς τῶν καλῶν ἔργων προστάτας, καὶ
1. Τιμ. 6. 17. μάλιστα τοὺς κοπιῶντας « Ἐν λόγῳ καὶ
Αὐτ. 20. » διδασκαλίᾳ »· ἐλέγχωσι δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ ἐπιφέρωσι τὰ ἐπιτίμια, καὶ
2. Τιμ. 4. 2. παρακαλῶσιν αὐτοὺς « Ἐν πάσῃ μακροθυ» μίᾳ καὶ διδαχῇ », ὡς μὲν ἀναίσθητοι οὐδεμίαν τιμὴν προσφέρωσιν εἰς τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους· ὡς δὲ ἄλαλοι οὐδέποτε οὐδὲ ἐλέγχωσιν, οὐδὲ νουθετῶσι τοὺς ποιοῦντας τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας· πόσον ἀμελεῖται τότε ἡ ἀρετή, πόσον πολυπλασιάζεται ἡ ἁμαρτία, ὅταν ὁ λύκος, ἤγουν ὁ ἄπιστος, ἢ ὁ αἱρετικός, ἢ ὁ κεχωρισμένος τῆς ἐκκλησίας, εἰσέρχηται εἰς τὴν αὐλὴν τῶν λογικῶν προβάτων, οἱ δὲ ποιμένες οὐδὲ τὰ πρόβατα ἐπιστηρίζωσιν εἰς τὴν εὐσέβειαν, οὐδὲ τοῦ λύκου τὰς ἐπιβουλὰς ἐμποδίζωσιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας βλέπωσι καὶ τὸν λύκον καὶ τὰ πρόβατα· πόσα πρόβατα τότε ἁρπάζονται, πόσα σκορπίζονται, πόση φθορὰ καὶ ἀπώλεια γίνεται εἰς τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς; Ὅταν τοῦ θεοῦ οἱ διάκονοι, Ῥωμ. 13. 4.
ἤγουν οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ ἐξουσιασταί, οὐκ ὀργίζωνται ἐναντίον εἰς τοὺς πράττοντας τῆς ἀνομίας τὰ ἔργα, ἀλλὰ φορῶσι τὴν μάχαιραν ἀργὴν καὶ ματαίαν, καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἱλαροῦ ὄμματος βλέπωσι καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηρούς· τότε φεύγει τῆς ἁμαρτίας ὁ φόβος, φεύγει ἡ ἐντροπὴ καὶ ἡ συστολή, ἀναισχυντοῦσιν οἱ ἄνομοι, θριαμβεύει ἡ ἁμαρτία, ὑπερπληθύνονται πάντα τὰ κακά· ὅταν οἱ γονεῖς οὐδόλως φροντίζωσι περὶ τῆς διορθώσεως τῶν ἁμαρτημάτων τῶν ἰδίων τέκνων, πόσον αὐξάνει τότε ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ἡ ἀνομία, καὶ ἡ ἁμαρτία, καὶ ἡ διαφθορά;

Γνωστὰ καὶ φανερά εἰσι τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα τὰ ἐκ τῆς ἀδιαφο-

ρίας προερχόμενα· καὶ ὅμως τινὲς νομίζουσιν,
ὅτι ἡ ἀδιαφορία οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, ἐπει-
δὴ οὐδὲ ἐντολὴ, οὐδὲ νόμος αὐτὴν ἐμποδί-
Ψαλ. 61. 9. ζει· ἃ, « Μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων,
» ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς ».
Καὶ τί ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀδιαφορία, εἰμὴ παν-
τελὴς ἀθέτησις τῆς δευτέρας ἐντολῆς τοῦ
θεοῦ, ἤγουν τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης; Τίς
ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν
πλησίον αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν, ἔπειτα βλέπων
αὐτὸν δυστυχοῦντα ἢ δυστυχίαν κοσμικὴν,
ἢ συμφορὰν ψυχικὴν, καὶ δυνάμενος βοη-
θῆσαι αὐτῷ, διαμένει ἀκίνητος καὶ ἀναί-
σθητος, παραβλέπων τὴν τούτου ἀπώλειαν;
ἀνοίξατε τὴν θείαν γραφὴν, και ἴδετε ἐκεῖ
τὴν δικαιοτάτην κρίσιν τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν
ἀδιαφορούντων. Ο Ἡλὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ πά-
σης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας ἐπλήρωσε τὸ
ἱερατικὸν αὐτοῦ ἐπάγγελμα, καὶ μετὰ πά-
σης δικαιοσύνης ἔκρινε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ·
ὅμως οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ Ὀφνὶ, καὶ Φινεὲς,
κατεφρόνουν τὸν θεὸν, ἁρπάζοντες βιαίως,
πρὶν ἢ προσενεχθῇ ἡ θυσία, τὰ ἐκλεκτό-
τερα μέρη τοῦ κρέατος τῶν ζώων, τῶν θυ-
σιαζομένων τῷ θεῷ. Ὁ δὲ Ἡλὶ ταῦτα ἀ-
κούων, οὐδὲ ὡς προεστὼς τῶν ἱερέων ἐνεμ-
πόδισε τὴν ἀνομίαν, οὐδὲ ὡς κριτὴς τοῦ
λαοῦ ἐπαίδευσε τοὺς ἀνομοῦντας, οὐδὲ ὡς
πατὴρ διώρθωσε τοὺς ἁμαρτάνοντας υἱοὺς
αὐτοῦ· εἴτε δὲ ὑπὸ τῆς ἀμελείας νικώμενος,
εἴτε ὑπὸ τῆς πατρικῆς ἀγάπης τυφλούμε-
νος, τοῦτο μόνον ἔλεγε πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐ-
1. Βασ. 2. 24. τοῦ. « Μὴ τέκνα, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοὴ, ἣν
» ἐγὼ ἀκούω· μὴ ποιεῖτε οὕτως, ὅτι οὐκ ἀγα-
» θαὶ αἱ ἀκοαὶ ἃς ἐγὼ ἀκούω τοῦ μὴ δου-
» λεύειν λαὸν θεῷ. » Ἀκούσατε δὲ τὴν περὶ
τούτου δικαιοτάτην τοῦ θεοῦ ἀπόφασιν·
πρῶτον μὲν ἐλέγχει ὁ θεὸς τὸν Ἡλὶ, ὥσπερ
ἂν εἰ αὐτὸς ἔπραττε ταύτην τὴν ἁμαρ-
τίαν· « Ἵνα τί, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐπέβλε- Αὐτ. 29.
» ψας ἐπὶ τὸ θυμίαμά μου ἀναιδεῖ ὀφθαλμῷ;
» καὶ ἐδόξασας τοὺς υἱούς σου ὑπὲρ ἐμὲ ἐν-
» ευλογεῖσθαι ἀπαρχῆς πάσης θυσίας τοῦ
» Ἰσραὴλ ἔμπροσθέν μου; » Ἔπειτα ἐφα-
νέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν τιμωρίαν, δι' ἧς ἔ-
μελλεν αὐτὸν παιδεῦσαι. « Καὶ τοῦτό σοι, Αὐτ. 34.
» εἶπε, τὸ σημεῖον, ὃ ἥξει ἐπὶ τοὺς δύω υἱούς
» σου, Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀ-
» ποθανοῦνται ἀμφότεροι »· τοῦτο δὲ καὶ ἐ-
γένετο, διότι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέ-
ραν ἐφονεύθησαν οἱ δύω υἱοὶ αὐτοῦ ὑπὸ
τῶν ἀλλοφύλων· τοῦτο δὲ ἀκούσας ὁ γέρων
Ἡλὶ, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ δίφρου ἐν ᾧ ἐκάθητο,
καὶ συντρίψας τὸν νῶτον αὐτοῦ, ἀπέθανε.
« Καὶ ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ δίφρου ὀπισθίως ἐχό- 1. Βασ. 4. 18.
» μενος τῆς πύλης, καὶ συνετρίβη ὁ νῶτος
» αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν, ὅτι πρεσβύτης ὁ
» ἄνθρωπος καὶ βαρὺς, καὶ αὐτὸς ἔκρινε
» τὸν Ἰσραὴλ εἴκοσι ἔτη ».

Παράδειγμα τοῦτο φοβερόν· ἐκ τούτου καθεὶς βλέπει, ὅτι, ὅστις ἔχει μὲν δικαίωμα καὶ ἐξουσίαν πρὸς τὸ ἐμποδίσαι τοὺς ἁμαρτάνοντας, αὐτὸς δὲ οὐκ ἀγωνίζεται παντὶ τρόπῳ, ἵνα στήσῃ τῆς ἀνομίας τὸ ῥεῦμα, κἂν ἔχῃ πίστιν, κἂν ἔχῃ ἀρετὴν, κἂν ἐκπληροῖ θεοπρεπῶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ἐλέγχεται ὅμως ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ παιδεύεται, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἁμαρτάνοντες. Προσ-

στῶτες ἐκκλησιαστικοί, βασιλεῖς τῆς γῆς, ἄρχοντες κοσμικοί, οἰκοδεσπόται, πατέρες, μητέρες, ἄνθρωποι πάντες, ὅσοι δύνασθε ἐμποδίσαι τὸ κακόν, καὶ οὐκ ἐμποδίζετε αὐτό, ἀλλὰ παραβλέπετε, καὶ σιωπᾶτε, καὶ κοιμᾶσθε, μνημονεύετε διὰ παντὸς τὸ φοβερώτατον τοῦ Ἠλὶ παράδειγμα· βαστάζετε τῶν ἀδυνάτων τὰ ἀσθενήματα, ἐπειδὴ τοῦτό ἐστι χρέος ἀπαραίτητον, ἐπειδὴ τοῦτό ἐστιν ἔργον ὠφέλιμον καὶ σωτήριον·
Ῥωμ. 15. 1. » Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν »· πλὴν βαστάζετε αὐτά, οὐχ ἵνα ἀρέσητε ἑαυτοῖς,
Αὐτ. 2. ἀλλ' ἵνα ὠφελήσητε τοὺς ἀδυνάτους· « Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ » ἑαυτοῖς ἀρέσκειν· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ » πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς » οἰκοδομήν ». Τοιουτοτρόπως ἐβάσταζεν ὁ
1. Κορ. 9. 22. θεῖος Παῦλος τῶν ἀδυνάτων τὰ βάρη « Ἐγενόμην, λέγει, τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, » ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι » γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς » σώσω ». Φεύγετε δὲ τὴν ἀδιαφορίαν, ἥτις ἐστὶ πηγὴ πάσης ἁμαρτίας· ὁ διδάσκαλος τῆς ἀνοχῆς, αὐτὸς ἐδίδαξε καὶ τὴν φυγὴν τῆς ἀδιαφορίας· διότι αὐτὸς ἐφανέρωσεν, ὅτι ὁ κοσμικὸς ἄρχων ἐστὶ θεοῦ ὑπηρέτης, προτρέπων πάντας πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο βαστάζει τὴν μάχαιραν, ἵνα παιδεύῃ τοὺς τὰ παράνομα πράττοντας· « Θεοῦ γὰρ Ῥωμ. 13. 4.
» διάκονός ἐστί σοι, εἶπεν, εἰς τὸ ἀγαθόν· » ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ » εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ » κακὸν πράσσοντι »· αὐτὸς ὁ θεόπνευστος ἐδίδαξε καὶ τῆς ἀδιαφορίας τὴν ἀποστροφήν, γράψας πρὸς μὲν τὸν Τίτον· « Ταῦτα Τίτ. 2. 15.
» λάλει καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ » πάσης ἐπιταγῆς »· πρὸς δὲ τὸν Τιμόθεον·
« Τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων 1. Τιμ. 5. 20.
» ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι·
» ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, ἐπι- 2. Τιμ. 4. 2.
» τίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυ-
» μίᾳ καὶ διδαχῇ. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοί, Ἐφεσ. 5. 15.
» πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, » ἀλλ' ὡς σοφοί ». Ἄλλο πρᾶγμά ἐστιν ἡ ἀνοχή, καὶ ἄλλο ἡ ἀδιαφορία· ἡ ἀνοχή ἐστιν ἀρετὴ μεγάλη, ἡ ἀδιαφορία ἐστὶ πολλῶν ψυχῶν ἀπώλεια. Προσέχετε οὖν, ἵνα μή, μετερχόμενοι παραλόγως τὴν ἀνοχήν, κρημνισθῆτε εἰς τῆς ἀδιαφορίας τὸ βάραθρον. Βαστάζετε ἀλλήλων τὰ βάρη, ἵνα ἀλλήλους σώσητε· μὴ ἀδιαφορῆτε, ἵνα μὴ ἀλλήλους ἀπολέσητε.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ διὰ τῶν προφητῶν λαλῆσαν, οὐ μόνον τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προεῖπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς ἠθικῆς τοῦ εὐαγγελίου νομοθεσίας προκατήγγειλεν· ἐκ τούτου ἡ τελεία συμφωνία τῶν προφητικῶν καὶ ἀποστολικῶν διδαγμάτων. Βλέπομεν ταύτην καὶ μεταξὺ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἀποστολικῆς ἐπιστολῆς, καὶ τῶν τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ διδακτικῶν λόγων· πλὴν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ ψάλλων καὶ ὑμνολογῶν τὸν θεὸν, ἐνουθέτει τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο μετὰ μεγάλης συντομίας ἐξεφώνησε πάσης τῆς τοῦ εὐαγγε-
Ψαλ. 33. 14. λίου ἠθικῆς τὰ θεμέλια· « Ἔκκλινον, εἶπεν, » ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν ». Ἀληθῶς δὲ ἐν τούτῳ θεμελιοῦται καὶ ἵσταται ἡ εὐαγγελικὴ νομοθεσία καὶ ἡ σωτηρία παντὸς πιστοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ φυγῇ δηλονότι πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ πάσης ἀρετῆς· οὐκ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡ μόνη φυγὴ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἀναγκαία ἐστὶ καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ πρᾶξις· « Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγα- » θόν ». Τοῦτο εἶπεν ὁ προφήτης Δαβίδ· τοῦτο αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· πλὴν, ἐπειδὴ αὐτὸς καθ' αὐτὸ ἐδίδασκε τοὺς Ἐφεσίους, δι' αὐτῶν δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τὰ ἠθικὰ τοῦ εὐαγγελίου μαθήματα, πρῶτον μὲν φανερώσας ὀνομαστὶ, ποῖόν ἐστι τὸ κακὸν, παρήγγειλεν, ἵνα
παντελῶς ἀπέχωμεν ἀπ' αὐτοῦ· « Πορνεία Ἐφεσ. 5. 3, 4.
» δὲ, εἶπε, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεο- » νεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς » πρέπει ἁγίοις »· καὶ αἰσχρότης καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ μὴ ἀνήκοντα· ἔπειτα δηλοποιήσας κατ' ὄνομα, ποῖόν ἐστι τὸ ἀγαθὸν, ἤγουν τὰς γενικὰς ἀρετὰς, τὴν ἀγαθωσύνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀλήθειαν, ἐδίδαξε τρόπῳ θαυμασίῳ τὴν ἀποστροφὴν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν πρᾶξιν. Ἡ ἑρμηνεία τῶν ἁγίων αὐτοῦ λόγων σαφηνίζει τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα ἐπουράνια νοήματα. Ὅσοι οὖν ἐπιποθεῖτε τῆς ψυχικῆς ὑμῶν σωτηρίας τὴν ἀπόλαυσιν, προσηλώσατε τὴν μὲν ἀκοὴν πρὸς τὴν ἀκρόασιν, τὸν δὲ νοῦν πρὸς τὴν ταύτης κατανόησιν.

Ἐφεσ. 5.8. Ἀδελφοί, ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε.

« Τέκνα φωτὸς », εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, πεφω-
Ἐφεσ. 2.3. τισμένοι, καθὼς καὶ « Τέκνα φύσει ὀργῆς », ἀντὶ τοῦ, ὠργισμένοι· ὁμοίας δὲ φράσεις εὑρίσκομεν καὶ εἰς τοὺς εὐαγγελιστάς·
Ματθ. 13. 38. « Υἱοὶ τοῦ πονηροῦ », ἀντὶ τοῦ, πεπονηρευ-
Ματθ. 23. 15. μένοι, καὶ « Υἱὸν γεέννης », ἀντὶ τοῦ, εἰς
Ἰωάν. 12. 36. τὴν γέενναν διωρισμένον· καί, « Ἵνα υἱοὶ » φωτὸς γένησθε », ἀντὶ τοῦ, ἵνα φωτισθῆτε· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν· « Ἦτε γάρ » ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ »,
Ἐφεσ. 5. 8. διὰ τοῦτο προσέθηκε τό, « Ὡς τέκνα φωτὸς » περιπατεῖτε ». Ὑπήρχετε, λέγει, πρότερον ἐσκοτισμένοι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀπιστίας καὶ εἰδωλολατρείας, νῦν δὲ ἐφωτίσθητε διὰ τοῦ φωτὸς τῆς πίςεως καὶ χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὸ περιπατεῖτε μὴ ὡς ἐσκοτισμένοι, ἀλλ' ὡς πεφωτισμένοι. Ὁ μὲν ἐσκοτισμένος ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι αἰσθητοῦ σκότους, πίπτει εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα· ὁ δὲ ἐσκοτισμένος ὑπὸ τοῦ νοητοῦ σκότους τῆς ἀπιστίας, πίπτει εἰς ἀνομίας καὶ ἀδικίας· ὁμοίως ὁ μὲν πεφωτισμένος ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ὑλικοῦ φωτὸς περιπατεῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀπροσπταίστως· ὁ δὲ πεφωτισμένος ὑπὸ τοῦ νοεροῦ φωτὸς τῆς χάριτος, περιπατεῖ τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον ἀναμαρτήτως· » Περιπατεῖτε οὖν », λέγει, ἤγουν κατορθώσατε τὰ καλὰ ἔργα, « ὡς τέκνα φωτὸς », τουτέστιν ὡς ὑπὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς χάριτος πεφωτισμένοι.

Ἐφεσ. 5. 9. (Ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ.)

Ἐπειδὴ εἶπεν· « Ὡς τέκνα φωτὸς πε- Ἐφεσ. 5. 8.
» ριπατεῖτε », δηλοποιεῖ ὡς ἐν παρενθέσει, ποῖά εἰσι τὰ ἔργα τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος φωτισθέντων, ὀνομάζων αὐτὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος, ἐπειδὴ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ κατορθοῦσιν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ὅτε μὲν ἔγραφε πρὸς τοὺς Γαλάτας, ἐπαρίθμησεν ἐννέα τοὺς καρποὺς τοῦ
ἁγίου πνεύματος· « Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύ- Γαλ 5. 22.
» ματος, εἶπεν, ἐστὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, » μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, » πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια ». Πρὸς δὲ τοὺς Ἐφεσίους γράφων, συνέστειλε τοὺς καρποὺς εἰς τρεῖς μόνους· « Ἐν πάσῃ ἀγα- » θωσύνῃ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀληθείᾳ ». Καὶ πρῶτον μὲν σημείωσον τὴν σχέσιν τοῦ ἀριθμοῦ τρία πρὸς τὸν ἐννέα· ἐκ τοῦ τρία γίνεται ὁ ἐννέα, καὶ ὁ τρία δὲ ῥίζα ἐστὶ τοῦ ἐννέα· δεύτερον δὲ παρατήρησον, ὅτι εἰς τοὺς τρεῖς καρπούς, προσέθηκε τό, « Ἐν πάσῃ », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ἐν τῇ τελειότητι τούτων τῶν τριῶν μεγάλων ἀρετῶν περιέχονται καὶ αἱ λοιπαί· διότι, ὅταν πολιτευώμεθα « Ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ », ἀγαθοποιοῦντες καὶ φίλους καὶ ἐχθρούς· καὶ « ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ », μὴ ἀδικοῦντες μηδὲ ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἁμαρτίας, μηδὲ τὸν πλησίον διὰ τῆς ἀδικοκρισίας καὶ δυναστείας· καὶ « ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ », λαλοῦντες τὴν ἀλήθειαν τῆς πίςεως, καὶ ἀληθεύοντες ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· τότε καὶ ἀγαπῶμεν, καὶ

χαίρομεν, καὶ εἰρηνεύομεν, καὶ μακροθυμοῦμεν, καὶ ἐσμὲν καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοί, καὶ πιστοί, καὶ πρᾶοι, καὶ ἐγκρατεῖς.

Ἐφεσ. 5. 10. Δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ.

Ἰδοὺ ὁ τρόπος, δι' οὗ περιπατοῦμεν ὡς τέκνα φωτός· ἡ δοκιμή ἐστι τῶν ἔργων τῶν ἀρεστῶν εἰς τὸν θεόν· πολιτευόμεθα ὡς πεφωτισμένοι διὰ τῆς δοκιμῆς, τουτέστι δοκιμάζοντες, ποῖον ἔργον ἐστὶν ἀρεστὸν τῷ θεῷ, ἵνα ἐκτελέσωμεν αὐτό. Ἀλλὰ πῶς δύναμαι, λέγεις, ποιῆσαι τοιαύτην δοκιμήν; Ἐξερεύνησον καὶ μάθε, ποῖά εἰσι τὰ ἔργα, τὰ ἀπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν θείων γραφῶν νομοθετηθέντα, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐγγράφως ἢ ἀγράφως παραδοθέντα, καὶ ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διδαχθέντα· αὐτὰ δέ εἰσι τὰ εὐάρεστα τῷ Κυρίῳ· διὸ ἐν αὐτοῖς στήριξον τοὺς πόδας
2. Θεσ. 2. 15. σου, καὶ αὐτὰ κράτει· « Στήκετε, οὕτω » διδάσκει ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, καὶ κρατεῖτε » τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ » λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν »· τὰ δὲ ἄλλα, ὅσα εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων ἐφευρέματα, καὶ
1. Τιμ. 4. 7. τούτοις ἀντιφερόμενα, φεῦγε, λέγει, ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ὡς « βεβήλους καὶ γραώδεις » μύθους ».

Ἐφεσ. 5. 11. Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους,
12. μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν.

Ἄκαρπα ἔργα τοῦ σκότους εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι, ὡς ὁ αὐτὸς Παῦλος ἀλλαχοῦ
διηρμήνευσεν, εἰπών· « Μηδὲ κοινώνει ἁ- 1. Τιμ. 5. 22.
» μαρτίαις ἀλλοτρίαις ». Ἄκαρπα δέ εἰσι τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο καρποφοροῦσιν, εἰμὴ τὴν αἰσχύνην καὶ τὸν
θάνατον· « Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, Ρωμ. 6. 21. 23.
ἔγραφε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Παῦλος, » ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος » ἐκείνων, θάνατος· τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς » ἁμαρτίας, θάνατος ». Πότε δὲ οὐ συγκοινωνῶ τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους; ὅταν οὐδὲ δι' ἔργου συμβοηθῶ τὸν ἁμαρτάνοντα, ἵνα πράξῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ ἵνα ἐπιμένῃ εἰς αὐτήν, οὐδὲ διὰ λόγου προτρέπω, ἢ συμβουλεύω αὐτόν, ἵνα ἁμαρτήσῃ, ἢ ἵνα ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν· πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐ συγκοινωνῶ, ὅταν ἀγωνίζωμαι παντὶ τρόπῳ, ἵνα ἐμποδίσω αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· οὐκ ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν, ἐὰν μόνον οὐ συγκοινωνῶ ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις· διότι, ὅταν οὐ γίνωμαι συγκοινωνὸς τῆς ἁμαρτίας, τότε ἐκκλίνω μόνον ἀπὸ τοῦ κακοῦ· ἀνάγκη δέ ἐστιν, ἵνα ποιήσω καὶ τὸ ἀγαθόν· διὰ τοῦτο εἶπε· « Μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε ». Ὁ ἔλεγχος τῆς ἁμαρτίας ἐστὶ πρᾶξις ἔργου ἀγαθοῦ. Ἀλλὰ πῶς δύναται, λέγεις, ὁ ἰδιώτης ἄνθρωπος ἐλέγξαι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ ἄρχοντος; Πολλοὶ καὶ διάφοροί εἰσι τῶν ἐλέγχων οἱ τρόποι· πολλάκις ἐπαινοῦντες ἐλέγχομεν· καὶ αὐτὴ δὲ μόνη ἡ ἐπίδειξις τῆς ἀποστροφῆς τῆς ἁμαρτίας ἔλεγχός ἐστι τοῦ ἁμαρτάνοντος. Διὰ τί δὲ

χρεωστοῦμεν, ἵνα οὐ μόνον ἀπέχωμεν ἀπὸ τῆς συγκοινωνίας τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἐλέγχωμεν αὐτά; Διότι τόσον βλαβερὰ καὶ ὀλέθριά εἰσι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ αὐτὰ δηλονότι τὰ κρυφίως γινόμενα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἁμαρτανόντων, ὥστε καὶ τὰ τούτων ὀνόματα αἰσχρὰ εἰσι, καὶ αἰσχρότητος πληροῦσι τὸ στόμα· διὰ τοῦ-
Ἐφεσ. 5. 3. το καὶ παρήγγειλεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, ἵνα μηδόλως ὀνομάζωνται. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλος ἰσχυρώτερος λόγος, δι' ὃν πρέπον ἐστὶν, ἵνα ἐλέγχωμεν τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐφεσ. 5. 13. **Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι.**

Ἐφεσ. 5. 8. «Φῶς ἐν Κυρίῳ» ὠνόμασεν ὁ θεῖος ἀπόσολος τοὺς Ἐφεσίους, ὡς φωτισθέντας ὑπὸ τῆς θείας χάριτος. Πᾶσα δὲ αἵρεσις, πᾶσα ἁμαρτία, πᾶν σφάλμα, ἐν ὅσῳ κρύπτεται, οὐδέποτε διορθοῦται· ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ φωτὸς, ἤγουν ὑπὸ τοῦ πεφωτισμένου καὶ ἐναρέτου ἀνθρώπου ἐλεγχόμενον φανεροῦται, τότε προκύπτει ἡ ἐλπὶς τῆς διορθώσεως· διὸ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον περὶ τῆς παιδείας τῶν ἁμαρτανόντων, ἔλεγε· « Μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς
2. Τιμ. 2. 25. » ἐπίγνωσιν ἀληθείας ». Ἡ ἁμαρτία γίνεται
Ἐφεσ. 5. 12. κρυφίως· « Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα », εἶπε, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν ἐντροπήν· πᾶν δὲ ἔργον φανερῶς γινόμενόν ἐστι φῶς, ἤγουν ἀρετή· « Πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς » ἐστιν ». Ὅταν οὖν ἡ ἁμαρτία φανερωθῇ καὶ ἐλεγχθῇ, τότε ὁ ἁμαρτάνων διὰ τῆς μετανοίας γίνεται φῶς, τουτέςιν, ἐργάζεται ἀρετήν· μάρτυς τούτου ὁ Δαβίδ· αὐτὸς ἥμαρτε κρυφίως· ὁ Νάθαν ἐφανέρωσε καὶ ἤλεγξε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, εἰπών· « Ὅτι 2. Βασ. 12. 12.
» σὺ ἐποίησας κρυβῇ, κἀγὼ ποιήσω τὸ » ῥῆμα τοῦτο ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ, καὶ » ἀπέναντι τοῦ ἡλίου τούτου »· ὁ δὲ Δαβὶδ διὰ τῆς μετανοίας ἔφυγε τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος, καὶ ἦλθεν εἰς τῆς ἀρετῆς τὸ φῶς· τοῦτο αὐτὸ δὲ ἐπιβεβαιοῦται καὶ διὰ τῶν ἑξῆς.

Διὸ λέγει· ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. Ἐφεσ. 5. 14.

Τίς λέγει ταῦτα; Ῥητῶς ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ταῦτα οὐχ εὑρίσκονται· τινὲς μὲν εἶπον, ὅτι ἐκ τῶν λεγομένων ἀποκρύφων βιβλίων τοῦ προφήτου Ἱερεμίου ἐλήφθησαν· ἄλλοι δὲ ἐκ ψαλμοῦ τινων συγγραφέων, οἵτινες θείας χάριτος ἀξιωθέντες, ψαλμοὺς συνέγραψαν, περὶ ὧν ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπεν· « ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει ». Πι- 1. Κορ. 14. 26. (Γεώργ. ὁ Σύγγελ. Ὅρ. τὸν Θεοδώριτ. Αὐτ.)
θανότερον ὅμως φαίνεται, ὅτι ἡ ἔννοια ἐλήφθη μὲν ἐκ τούτων τῶν προφητικῶν λόγων τοῦ Ἡσαΐου· « Ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν Ἡσ. 9. 2.
» σκότει, ἴδετε φῶς μέγα· οἱ κατοικοῦντες » ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς λάμψει » ἐφ' ὑμᾶς »· μετεσχηματίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθὼς καὶ ἄλλαι τινὲς προφητικαὶ ῥήσεις μετεσχηματίσθησαν ὑπὸ τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν. Καὶ Ματθ. 2. 15.
καθεύδοντα μὲν λέγει τὸν ἁμαρτωλὸν, ὡς Ὠσ. 11. 1. Ματθ. 27. 9.
ἀργὸν καὶ ἀνενέργητον πρὸς τὰ καλὰ ἔργα· Ἱερ. 32. 9.

Ζαχ. 1. 12. 13. συντεταγμένον δὲ μετὰ τῶν νεκρῶν, ὡς ἔχοντα νενεκρωμένην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Εἰς μετάνοιαν δὲ προτρέπει ὁ λόγος τὸν ἁμαρτωλόν· ἔγειραι, λέγει, ὁ κοιμώμενος τῆς ἁμαρτίας τὸν ὕπνον, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν ἔργων αὐτῆς· οὗτός ἐστιν ὁ ἔλεγχος τῆς ἁμαρτίας. Βλέπε δὲ, πῶς μετὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ὑποτιθεμένην συντριβὴν τῆς καρδίας ὑπόσχεται τῆς χάριτος τὸ φῶς· « Καὶ ἐπιφαύσει σοι, λέγει, ὁ Χριστός. Ἰδοὺ δὲ, πῶς διὰ τοῦ ἐλέγχου γίνεται ὁ πρότερον ἁμαρτωλὸς καὶ σκοτεινὸς, δίκαιος καὶ φωτεινὸς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐφεσ. 5. 15. Βλέπετε οὖν, πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλʼ ὡς
16. σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι.

Μέτρον ἐστὶν ὁ καιρὸς, διʼ οὗ μετροῦμεν τὴν παράτασιν τῆς διαρκείας τῶν πραγμάτων· διὰ τοῦτο οὐδὲ πωλεῖται, οὐδὲ ἀγοράζεται, οὐδὲ ἐξαγοράζεται· ὁμοίως δὲ αἱ ἡμέραι, μέρος οὖσαι τοῦ καιροῦ, οὐδὲ πονηραί εἰσιν, οὐδὲ ἀπονήρευτοι· φανερὸν οὖν ἐστὶν, ὅτι μεταφορικῶς ἐξέλαβεν αὐτὰ ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος. Τί δὲ σημαίνει τὸ, « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι » αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι »; Τὰ αὐτὰ ἔγρα-
Κολ. 4. 5. 6. ψε καὶ πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, λέγων· « Ἐν » σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν και» ρὸν ἐξαγοραζόμενοι. Ὁ λόγος ὑμῶν πάν» τοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, ε» ναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνε» σθαι ». Ταῦτα δὲ σαφηνίζουσι τῶν προκειμένων λόγων τὸ νόημα· διότι διʼ αὐτῶν φαίνεται, ὅτι τὸ, « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν » καιρὸν », σημαίνει τὸ, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα μετὰ πάσης σοφίας καὶ φρονήσεως ἀποκρίνωνται πρὸς τοὺς ἔξω, ἤγουν πρὸς τοὺς ἀπίστους, καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον, στοχαζόμενοι τὰς τοῦ τότε καιροῦ κινδυνώδεις περιστάσεις. « Ὅτι αἱ ἡμέραι πονη» ραί εἰσιν », αἱ παροῦσαι ἡμέραι δηλονότι πεπληρωμέναι εἰσὶ θλίψεων καὶ ἐπιβουλῶν καὶ κινδύνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑξῆς ἔννοια φαίνεται ἁρμοδία εἰς τὰ προκείμενα ἀποστολικὰ λόγια· ὅταν τὴν χθὲς ἐκαθίσαμεν ἀργοὶ, σήμερον δὲ ἐποιήσαμεν ἔργον διπλάσιον τοῦ συνήθους, τότε λέγομεν, ὅτι σήμερον ἐξηγοράσαμεν τὸν καιρὸν, ὃν χθὲς ἀπωλέσαμεν· ἡμέρας δὲ πονηρὰς λέγομεν ἐκείνας, ἐν αἷς συμβαίνουσι θλίψεις καὶ συμφοραί· μήπως οὖν ὁ ἀπόστολος ἐκλαβὼν τὸ, Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, κατὰ ταύτην τὴν χρῆσιν, εἶπε· ποιήσατε νῦν ἔργα ἀγαθὰ, διπλάσια τῶν ἔργων, ὧν οὐκ ἐποιήσατε πρότερον, ὅτε ἐλατρεύετε τοῖς εἰδώλοις, στοχαζόμενοι, ὅτι αἱ παροῦσαι ἡμέραι πλήρεις εἰσὶ θανατηφόρων κινδύνων. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ τὸ, ἐξαγοράζω, σημαίνει παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τὸ, πραγματεύομαι, ὡς φανερόν ἐστιν ἐκ τούτων τῶν λόγων, ὧν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶπε πρὸς τοὺς μάγους·
« Ἐπʼ ἀληθείας οἶδα ἐγὼ, ὅτι καιρὸν ὑμεῖς Δαν. 2. 8.
« ἐξαγοράζετε »· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἑξῆς νόημα συνάγεται ἐκ τῆς προκειμένης ῥήσεως·

Θεοδώρ. καὶ Θεοφύλ. πολιτεύεσθε μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, διαπραγματευόμενοι τὸν καιρόν, γενναίως ὑποφέροντες πάσας τὰς τοῦ καιροῦ τούτου
Αὐτ. δυναστείας, καὶ πάντα παραδίδοντες, ἵνα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διαφυλάξητε· διότι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις πᾶν εἶδος καταδυναστείας τολμῶσιν οἱ τύραννοι.

Ἐφεσ. 5. 17. Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.

Ἐκ τούτου μανθάνομεν, τίς ἐστιν ὁ ἄφρων, ἤγουν ὁ μωρός, ἐπομένως δέ, καὶ τίς ἐστιν ὁ φρόνιμος. Ἄφρων ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις οὐ γνωρίζει τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου· ἐκεῖνον τὸν πλούσιον ἀνεκήρυξεν ὁ θεὸς ἄφρονα, ὅστις μὴ γνωρίζων, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἐστίν, ἵνα μὴ θησαυ-
Ματθ. 6. 19. ρίζωμεν « Θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς », ἐμελέτα οἰκοδομῆσαι μείζονας ἀποθήκας, ἵνα
Λουκ. 12. 20. συνάξῃ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἐκεῖ· « Ἄφρον, » εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ταύτῃ τῇ νυκτὶ » τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ » ἡτοίμασας, τίνι ἔσται »· Φρόνιμος δέ ἐστιν ἐκεῖνος, ὅστις γνωρίζων τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα, ἐλεεῖ τοὺς πένητας· ὅθεν φρονίμους ὠνόμασεν ὁ Κύριος ἐκείνας τὰς πέντε παρθένους,
Ματθ. 25. 4. αἵτινες « Ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις » αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν »· ὁμοίως καὶ τὸν δοῦλον ἐκεῖνον, ὅστις διεμέριζε τὰς τροφὰς ἐν τῷ πρέποντι καιρῷ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀληθινὴ καὶ σωτήριος φρόνησις, ἡ πρακτικὴ γνῶσις τοῦ θείου θελήματος, ἥτις προξενεῖ τὴν αἰώνιον μακαριότητα· « Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος », Ματθ. 24. 46.
εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τοῦ φρονίμου δούλου, « ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα » οὕτως ».

Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτεία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι. Ἐφεσ. 5. 18.

Διὰ τί μετὰ τὴν παραγγελίαν τῆς φρονήσεως παραγγέλλει εὐθὺς τὴν ἀποχὴν τῆς μέθης; διότι ἡ μέθη ἐξάγει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν φρενῶν αὐτοῦ, καὶ ποιεῖ αὐτὸν μωρὸν καὶ ἄφρονα. Κἂν δὲ πολλὰ εἴδη ποτῶν ποιῶσι τὴν μέθην, ὁ ἀπόστολος ὅμως ἀνέφερε τὸν οἶνον ποιητὴν αὐτῆς, καθότι πρῶτος εἰς τὸν κόσμον ἐμεθύσθη ὁ Νῶε διὰ τοῦ οἴνου· λέγει δέ· « Ἐν ᾧ, ἤγουν » ἐν τῷ οἴνῳ, ἐστὶν ἀσωτεία »· ἐπειδὴ οἱ μεμεθυσμένοι πράττουσι πᾶν εἶδος ἀσωτείας, τουτέστι, πᾶσαν ἀτοπίαν καὶ αἰσχρότητα. Βλέπε δέ, πῶς ἀντικαθιστᾷ πλήρωσιν ἀντὶ πληρώσεως· « Ἀλλὰ πλη» ροῦσθε, λέγει, ἐν πνεύματι »· τὴν πλήρωσιν τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀντὶ τῆς πληρώσεως τοῦ οἴνου, τὴν ὠφέλιμον δηλαδὴ καὶ σωτήριον, ἀντὶ τῆς βλαβερᾶς καὶ ὀλεθρίου.

Λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ Ἐφεσ. 5. 19.

Ἰδοὺ ὁ τρόπος, δι᾽ οὗ πληρούμεθα τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος· καὶ ψαλμοὺς μὲν λέγει τοὺς τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ· ὕμνους δὲ, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις ἐκφωνουμένους. Περὶ τούτων τῶν ὕμνων ὁ
Ψαλ. 21. 22, μὲν Δαβὶδ εἶπεν· « Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας » ὑμνήσω σε »· ὁ δὲ Ματθαῖος περὶ τῶν ἀποστόλων μετὰ τὴν μετάληψιν τοῦ μυ-
Ματθ. 26. 30. στηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας· « Ὑμνή- » σαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν »· ὁ δὲ Λουκᾶς περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ
Πραξ. 16. 25. Σίλα, ὅτε εὑρίσκοντο ἐν τῇ φυλακῇ· « Κατὰ
Ἐξ. 15, 1. » δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας
Δευτ. 31. 22. » προσευχόμενοι, ὕμνουν τὸν θεὸν »· ᾠδὰς
Κριτ. 5. 12· δὲ λέγει τὰς δύω ᾠδὰς τοῦ Μωϋσέως, καὶ
2· Βασ. 22. 1. τὴν τῆς Δεβώρας καὶ τοῦ Βαρὰκ, καὶ τὴν τοῦ Δαβίδ· καλῶς δὲ εἶπε τὸ, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς· διότι εἰσὶ καὶ ᾠδαὶ σωματικαὶ, ὅσαι δηλονότι διεγείρουσιν αἰσχροὺς καὶ σαρκικοὺς ἔρωτας· καὶ τὸ μὲν, « Λα- » λοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ » ᾠδαῖς πνευματικαῖς », σημαίνει τὸ, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν λόγων, τῶν περιεχομένων ἐν τοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ἐν ταῖς πνευματικαῖς ᾠδαῖς, ὡς καὶ πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς ἔγρα-
φε, λέγων· « Διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες Κολ. 3.16.
» ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς » πνευματικαῖς », διὰ δὲ τοῦ, « ᾄδοντες καὶ » ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ », διδάσκει, ὅτι πρέπον ἐστὶν, ἵνα μὴ μόνον διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν χειλέων ψάλλωμεν, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ διὰ τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς προσφέρωμεν εἰς τὸν θεὸν τοὺς ὕμνους καὶ ψαλμοὺς καὶ τὰς ᾠδάς.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

ΔΙΑ ΤΙ ἆρά γε ὁ θεηγόρος Παῦλος τόσον σύντομα ἐλάλησε περὶ τῆς μέθης; Παρήγγειλεν, ἵνα μὴ μεθυσκώμεθα οἴνῳ, ἐπειδὴ ἐστιν ἀσωτεία· « μὴ μεθύσκεσθε, εἶπεν, « οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτεία ». Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἔπαυσε παντελῶς τὸν περὶ μέθης λόγον. Μήπως ἡ μέθη ἐστὶν ἁμαρτία μικρὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάλησε περὶ αὐτῆς ὀλίγα; Οὐχί· αὐτή ἐστιν ἁμαρτία πολλὰ μεγάλη· διότι ὁ αὐτὸς Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Γα-

λάτας, συνηρίθμησε τὴν μέθην μετὰ τῶν φοβερῶν ἁμαρτημάτων, τῶν κλειόντων τὴν θύραν τῆς θείας βασιλείας εἰς τοὺς ταῦτα πράσσοντας. « Φανερὰ δέ ἐστιν, εἶπε, τὰ » ἔργα τῆς σαρκός· ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορ» νεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, » φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐ» ριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φό» νοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τού» τοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖ» πον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασι» λείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι ». Γαλ. 5. 19. — 21. Διὰ τί οὖν τόση συντομία καὶ ὀλιγολογία περὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἁμαρτίας, ἥτις κλείει τὴν θύραν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἑπομένως ἀπελπίζει παντελῶς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἀπολαύσεως τῆς αἰωνίου σωτηρίας; Μήπως κατὰ τοῦτο, καθ' ὃ δηλονότι τὰ περὶ αὐτῆς σύντομα λόγια περιέχουσι πάντα, ὅσα εἰσὶν ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τῆς μέθης νομοθεσίαν τε καὶ διδασκαλίαν; Ναί, καὶ κατὰ τοῦτο, πλὴν πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι μετῆλθε τὴν συντομίαν, ἐπειδὴ τόσον φανερὰ καὶ γνωστά εἰσι τὰ ἐκ τῆς μέθης κακά, ὥστε καθεὶς καὶ βλέπει, καὶ αἰσθάνεται αὐτά, ἑπομένως δὲ οὐδεμίαν ἔχει χρείαν διεξοδικῆς νουθεσίας· καὶ ὅμως αὐτὰ τὰ πράγματα δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι βλέποντες τὰ μεγάλα τῆς μέθης κακά, ὡς τυφλοὶ οὐ βλέπουσιν αὐτά· καὶ αἰσθανόμενοι τὴν ἐξ αὐτῆς βλάβην, ὡς ἀναίσθητοι οὐκ αἰσθάνονται αὐτῆς. Καλὸν οὖν καὶ ὠφέλιμον, ἵνα περὶ αὐτῆς λαλήσωμεν σήμερον.

Ἐὰν ἀνοίξῃς τὴν θείαν γραφήν, βλέπεις εὐθὺς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου βιβλίου αὐτῆς δύω φρικτὰ καὶ φοβερὰ παραδείγματα, ἀποδεικνύοντα, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοὶ δοῦλοι τοῦ θεοῦ, ὅταν μεθυσθῶσι, ποιοῦσιν ἔργα ἄτοπα καὶ ἀλλόκοτα καὶ ἄνομα. Ἄνδρες δίκαιοι καὶ ἅγιοι ἦσαν ὁ Νῶε καὶ ὁ Λώτ, ὡς καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ τῶν ἔργων περὶ αὐτῶν ἐμαρτύρησεν ὁ θεός· περὶ μὲν τοῦ Νῶε εἶπε· « Νῶε ἄνθρωπος δί- Γεν. 6. 9.
» καιος, τέλειος ὢν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ θεῷ » εὐηρέστησε Νῶε »· περὶ δὲ τοῦ Λώτ· « Ἰδοὺ Γεν. 19. 21.
» ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῷ » ῥήματι τούτῳ τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν » πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας »· Καὶ τὸν μὲν Νῶε ἐφύλαξεν ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν δεύτερον πατέρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους· τὸν δὲ Λὼτ ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σοδόμων, δι' ἀγγέλων χειραγωγήσας αὐτὸν εἰς τῆς σωτηρίας τὸ ὄρος. Ὅταν ὅμως ἐμέθυσαν, τότε ἡ μέθη μηδόλως εὐλαβηθεῖσα τὴν ἁγιότητα τῆς ψυχῆς αὐτῶν, κατέστησεν αὐτοὺς ἀναισθήτους πταίστας. Ὁ μὲν Νῶε κατέκειτο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ γυμνός, καὶ τόσον ἐστερημένος αἰσθήσεως, ὥστε ὁ Χάμ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἶδε τὴν ἄσεμνον αὐτοῦ γύμνωσιν· ὁ δὲ Σὴμ καὶ Ἰάφεθ λαβόντες τὸ ἱμάτιον, « Ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, Γεν. 9. 23.
» καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πα» τρὸς αὐτῶν »· ὁ δὲ Λὼτ εἰς τόσην ἀναισθησίαν ἐβυθίσθη, ὥστε ἐγένετο αἱμομίκτης, μετὰ τῶν ἰδίων θυγατέρων συμμιγείς, καὶ μὴ διακρίνας, τί ποιεῖ. Καὶ συγγνωστοὶ μὲν αὗται οἱ δύω ἄνθρωποι διὰ τὰ τοιαῦτα

παραπτώματα, ὁ μὲν Νῶε ἐπειδὴ πρῶτος « Ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα », καὶ ἔπιεν οἶνον, ὅθεν οὐκ ἐγίνωσκε τὴν ἐκ τοῦ οἴνου μέθην, οὐδὲ τῆς μέθης τὰ ἀποτελέσματα· ὁ δὲ Λὼτ, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν θυγατέρων πλανηθεὶς, ἐμέθυσε. Καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα μόνα τὰ ἁμαρτήματα ἐποίησαν, ἐπειδὴ ἅπαξ καὶ μόνον ἐμέθυσαν.

Ἐὰν δὲ στρέψῃς τὰ ὄμματα πρὸς τοὺς μεθύσους, βλέπεις διάφορα καὶ πολυποίκιλα θεάματα, πάντα δὲ ἐλεεινὰ καὶ ἀξιοδάκρυτα· ἐπειδὴ τὰ πνευματώδη ποτὰ ἐνεργοῦσι κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν ἰδιότητας, καὶ κατὰ τὰς διαφόρους καταστάσεις καὶ κράσεις τοῦ τῶν πολυποτῶν σώματος· διὰ τοῦτο, οὗτος μὲν μεμεθυσμένος ὢν, γελᾷ ἀτάκτως, κἂν μηδεμίαν ἔχῃ γέλωτος αἰτίαν· ἐκεῖνος δὲ κλαίει ἀπαρηγόρητα, κἂν μηδὲν λυπηρὸν αὐτὸν ἀναγκάζῃ· οὗτος κλονεῖ τὴν κεφαλὴν, ὡς κλονεῖται ἡ ἀνεμώνη· ἐκείνου ἡ κεφαλὴ κλίνει ἐπὶ τὰ κάτω, καὶ κρέμαται, ὡς ἡ σταφυλὴ ἐκ τῆς ἀμπέλου· οὗτος ἐξερεύγεται θάλασσαν λόγων, μηδὲ σειρὰν ἐχόντων, μηδὲ σύνδεσμον, μηδὲ σύνταξιν, μηδὲ νόημα· ταυτολογίαι εἰσὶ τὰ λόγια αὐτοῦ, καὶ ἀντιφάσεις, καὶ παραλογισμοὶ ἀλογώτεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἐξερχομένων ἐκ τοῦ στόματος τῶν μωρῶν καὶ ἀφρόνων· ἐκεῖνος ὡς κωφὸς οὐκ ἀκούει, καὶ ὡς ἄλαλος, οὐ λαλεῖ· μόλις γρυλλίζει, ἢ κρώζει· ἐκεῖνος ἔχει πρόσωπον κατακόκκινον, ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας, στόμα ἀφρίζον, κραυγάζει ἄγρια, ὑβρίζει ἀναισχύντως, φοβερίζει παραλόγως, πλήττει ἀδίκως· θέαμά ἐστι φοβερὸν, δαιμονιζόμενος φαίνεται, ἢ θηρίον ἀγριώτατον μᾶλλον, ἢ ἄνθρωπος· ὁ ἄλλος ἔχει πρόσωπον ὠχρόλευκον, ὀφθαλμοὺς νενεκρωμένους, γλῶσσαν παράλυτον, μέλη ἀκίνητα· νεκρός ἐστι μᾶλλον, ἢ ζῶν, ὡς νεκρὸν δὲ βαστάζοντες αὐτὸν οἱ φίλοι, φέρουσιν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ θέαμα ἐλεεινὸν, λύπην τῆς γυναικὸς, ὄνειδος τῶν τέκνων, αἰσχύνην τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ χαρὰν καὶ γέλωτα. Ἀληθῶς διάφορα ἀποτελέσματα ποιεῖ ἡ μέθη εἰς τοὺς μεθύσκοντας, πλὴν ἕν ἐστι κοινὸν, ἡ βλάβη δηλαδὴ τῶν φρενῶν· διότι πᾶς μεθυσμένος ἀποδεικνύει φανερὰ, ὅτι ἡ μέθη καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ ἔφθειρε, καὶ τὸ διακριτικὸν ἔσβεσε, καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ κατεσκότισεν.

Ἐκ τούτου ὁ μέθυσος πρὸς οὐδὲν ἔργον ἐστὶν ἐπιτήδειος· ἐὰν ἐμπιστευθῇς αὐτῷ λόγον ἢ ἔργον μυστικὸν, τὸ μυστικόν σου γίνεται φανερὸν, ἀφ' οὗ ἐκκενώσῃ τὰ ποτήρια· ἐὰν ἐγχειρίσῃς αὐτῷ τὸ ἀργύριόν σου, μετ' ὀλίγον ἀφιεροῖ αὐτὸ εἰς τὰ καπηλεῖα· ἀπατᾷς σεαυτὸν, ἐὰν ἐλπίσῃς ἐξ αὐτοῦ ἔργον τεχνητὸν καλῶς κατεσκευασμένον· διότι τὰ τεχνητὰ ζητοῦσι νοῦν καὶ ὀφθαλμὸν καὶ χεῖρα· τοῦ δὲ μεθύσου ὁ νοῦς ἐστι τεταραγμένος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ θολεροὶ, ἡ χεὶρ τρομαλέα· ἐὰν περιμένῃς ἀπ' αὐτοῦ ὑπηρεσίαν, λανθάνεσαι· διότι αὐτός ἐστιν ὑπηρέτης καὶ δοῦλος ἄλλου δεσπότου, ἤγουν τῆς μέθης· « Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν ». Πρὸς οὐδὲν ἔργον ἐπιτήδειός ἐστιν ὁ μέθυσος, οὐδὲ πρὸς μάθησιν,

Ματθ. 6. 24.

οὐδὲ πρὸς ὑπουργίαν βασιλικὴν, οὐδὲ πρὸς διοίκησιν ἀξιωματικὴν, οὐδὲ πρὸς ἐπάγγελμα στρατιωτικόν, οὐδὲ πρὸς πραγματείαν, οὐδὲ πρὸς τέχνην, οὐδὲ πρὸς οἰκονομίαν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἴκου.

Ἐὰν δὲ ἐρευνήσωμεν τῶν μεθυσκόντων ποτῶν τὰ ἰδιώματα, βλέπομεν καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀναγκαίως ἀκολουθούσας ἀσθενείας τοῦ σώματος. Πάντα τὰ ποτὰ, ὅσα προξενοῦσι μέθην, πολλὰ περιέχουσι μερίδια θερμὰ, πνευματώδη, φλογιστικά· ὅταν οὖν πολλὴν ποσότητα ἐξ αὐτῶν πίνωμεν, τότε μέρος μὲν τῶν λεπτοτέρων αὐτῶν μεριδίων ἀναβαίνει εὐθὺς ὡς καπνὸς ἐπάνω εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν μυελόν· μέρος δὲ μένει εἰς τὸν στόμαχον, καὶ μέρος διαδίδοται εἰς τὰς φλέβας, εἰς τὸ αἷμα, εἰς τὴν χολὴν, εἰς τὸν πνεύμονα, εἰς τὸ ἧπαρ, εἰς τὴν καρδίαν, εἰς τὰ νεῦρα, εἰς τὰς ἶνας, εἰς τοὺς μυῶνας, εἰς τοὺς χόνδρους, εἰς τὸ κρέας, ἑνὶ λόγῳ, εἰς πάντα τὰ στερεὰ καὶ ῥευστὰ, καὶ εἰς πάντα τὰ μέρη καὶ μέλη τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοιαῦτα μερίδια διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν λεπτότητα καὶ θερμότητα εἰσὶ πολλὰ δραστικὰ καὶ φλογερὰ, διὰ τοῦτο καὶ κλονοῦσι καὶ φλέγουσι πάντα τὰ μέρη καὶ μέλη τοῦ σώματος εἰς ὅσα εἰσέρχονται· ἐκ τούτου γεννῶνται αἱ κεφαλαλγίαι, καὶ οἱ κλόνοι τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ σκοτοδινιάσεις· ἡ θώλωσις τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ στομάχου ἡ ναυτία καὶ οἱ ἔμετοι, τοῦ αἵματος ἡ ἔξαψις, τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν ἡ ἀδυναμία. Ὅσοι δὲ πυκνῶς μετέρχονται τὰς τοιαύτας πολυποσίας, ἐκείνων τὰ μέλη, καταφλεγόμενα ὑπὸ τῶν καυστικῶν μεριδίων, ἀπωλοῦσι τὰς ἐλαστικὰς αὐτῶν δυνάμεις, τὰς ἀντωθούσας καὶ διωκούσας τὰ ἐν αὐτοῖς εἰσερχόμενα ἑτεροειδῆ μερίδια· ἐκ τούτου δὲ ἀκολουθοῦσιν αἱ ὀφθαλμιάσεις, αἱ περιπνευμονίαι, αἱ στηθαλγίαι, αἱ παραλυσίαι τῶν μελῶν, οἱ τρόμοι, οἱ ὕδρωπες, αἱ ἀποπληξίαι. Ταῦτα οὐκ εἰσὶ λόγια λαλούμενα, ἀλλὰ πράγματα βλεπόμενα· πόσους μεθύσους βλέπομεν σχεδὸν τυφλούς; πόσους στηθαλγοῦντας, ἢ φθισιῶντας; πόσους ἢ παραλυτικοὺς, ἢ τρέμοντας ὡς ὁ Κάϊν; πόσους ὑδρωπικοὺς, καὶ πόσους δι᾽ ἀποπληξίας ἀποθνήσκοντας αἰφνιδίως, ἐν τῷ μέσῳ ἐνίοτε τοῦ δρόμου;

Ἐὰν ἡ μέθη ἔφθειρε μόνον τὸ σῶμα, καὶ ἐσμίκρυνε μόνον τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρόσκαιρος ἦν ἡ ἐξ αὐτῆς βλάβη. Τὸ σῶμά ἐστι κατὰ φύσιν φθαρτὸν, ὅθεν, κἂν μὴ διαφθαρθῇ ὑπὸ τῆς μέθης, φθείρεται τέλος πάντων ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς πολυκαιρίας· ἡ ζωὴ ἔχει τέλος, διὸ κἂν μὴ ἀποθάνωμεν ὑπὸ τῶν ἀῤῥωστημάτων τῆς μέθης, ἀποθνήσκομεν ὅμως, ὑπὸ τοῦ γήρατος δαμασθέντες· «Τίς ἐστιν ἄνθρωπος, Ψαλ. 88. 48.
» ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον;» Ἀλλ᾽ ἡ μέθη βλάπτει καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὑστερεῖ τῆς σωτηρίας, ἐπειδὴ κατακρημνίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς πολλὰ καὶ βαρύτατα ἁμαρτήματα· εἰς ἀσελγείας ἀλλοκότους, εἰς ὅρκους παραλόγους, εἰς θυμοὺς ἀκρατήτους, εἰς ὕβρεις, εἰς πληγὰς, εἰς φόνους, εἰς βλασφημίας, καὶ εἰς τὴν ἄρνησιν

δὲ τῆς πίστεως κατεπόντισε πολλοὺς ἡ μέθη· ἀθάνατος οὖν καὶ ἀτελεύτητός ἐστι τῆς μέθης ἡ βλάβη· διότι τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐπιμένοντας περιμένει τῆς αἰωνίου κολάσεως τὸ πῦρ· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ προφήτης ἐξεφώνησε
Ἡσ. 5. 11. τὸ οὐαὶ ἐναντίον τῶν μεθυόντων· « Οὐαί, » εἶπεν, οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρωΐ », καὶ τὸ σίκερα, ἤγουν τὰ μεθύσκοντα ποτὰ, διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὀψέ· « ὁ γὰρ οἶνος » αὐτοὺς συγκαύσει. » Τὸ αὐτὸ δὲ οὐαὶ ἐβεβαίωσε κατ' αὐτῶν καὶ ὁ σοφώτατος
Παροιμ. 23. 29, 30. Σολομών. « Τίνι οὐαί; εἶπε, τίνι θόρυβος, » τίνι κρίσεις; τίνι δὲ ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνι » συντρίμματα διακενῆς; τίνος πελιδνοὶ οἱ » ὀφθαλμοί; Οὐ τῶν χρονιζόντων ἐν οἴνοις, » οὐ τῶν ἰχνευόντων ποῦ πότοι γίνονται; »

Ἀλλ' ὁ θεὸς, λέγεις, οὐ παρατηρεῖ τὰ τῶν μεθυόντων ἁμαρτήματα, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι οἱ μεμεθυσμένοι εἰσὶν ἔξω φρενῶν, ἑπομένως οὐδὲ παροργίζεται, οὐδὲ τιμωρεῖ αὐτοὺς διὰ τὰ τοιαῦτα ἁμαρτήματα· ἀδελφὲ, πλανᾷς σεαυτόν· διότι συμβαίνει τὸ ἐναντίον· παροργίζεται δηλονότι ὁ θεὸς κατὰ τῶν μεθυόντων καὶ παιδεύει αὐτοὺς αὐστηρῶς· ἀλλὰ διὰ τί; ἄκουσον, καὶ μάθε ἐκ τούτου τοῦ παραδείγματος. Ἐάν τις βασιλεὺς ἐνεχείριζέ σοι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τὴν ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν ζωγραφηθεῖσαν, σὺ δὲ λαβὼν αὐτὴν, διὰ μέλανος ἐπίτηδες ἐξήλειφες τοὺς βασιλικοὺς αὐτῆς χαρακτῆρας, πόσον ὠργίζετο κατὰ σοῦ, καὶ πόσον σὲ ἐπαίδευεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος; Ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ κύριος καὶ δημιουργὸς πάσης τῆς κτίσεως ἔθηκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τὴν διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ ἐμφυσήματος πλασθεῖσαν. « Καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον Γεν. 2. 7.
» χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ » πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο » ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ». Αὐτὴ δὲ ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς, ἤγουν ἡ ψυχή ἐστιν ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ· τοῦτό δέ ἐστι τὸ ἀναγινωσκόμενον ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ « Καὶ ἐποίησεν Γεν. 1. 72.
» ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον »· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Ὁ νοῦς εἰκονίζει τὸν πατέρα, ὁ λόγος τὸν υἱόν, ἡ θέλησις τὸ πνεῦμα· ἡ κρίσις, ἡ πρόνοια, τὸ ἔλεος, ἡ πανταχοῦ παρουσία εἰσὶ χαρακτῆρες τῆς ὑπερουσίου θεότητος· τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας ἔχει καὶ ἡ εἰκὼν, ἤγουν ἡ λογικὴ ψυχή· κρίνει ὁ θεὸς, κρίνει καὶ ὁ ἄνθρωπος, πλὴν ὁ θεὸς κρίνει πάντοτε κρίσιν δικαίαν, ἐπειδή ἐστιν ἀπαθής· ὁ δὲ ἄθρωπος κρίνει πολλάκις κρίσιν ἄδικον, ἐπειδή ἐστιν ἐμπαθής· προνοεῖ ὁ θεός, προνοεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος, πλὴν τοῦ μὲν θεοῦ ἡ πρόνοιά ἐστιν ἄπταιστος, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐστιν ὑπερτέλειος· τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἡ πρόνοια πολλάκις ἐστὶ σφαλερὰ, ἐπειδή ἐστιν ἀτελής· ἐλεεῖ ὁ θεὸς, ἐλεεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος, πλὴν τοῦ μὲν θεοῦ τὸ ἔλεός ἐστιν ἄμετρον, τοῦ δὲ ἀνθρώπου μεμετρημένον· πανταχοῦ παρὼν ὁ θεὸς, πανταχοῦ ἔρχεται καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, πλὴν ὁ θεὸς κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐστι πανταχοῦ, ὡς ἄπειρος καὶ ἀπεριόριστος· ὁ δὲ νοῦς κατὰ διαφόρους καιροὺς εὑρίσκεται εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο μέρος, ὡς πεπερασμένος καὶ περιοριστός. Ἀληθῶς τα-

ράττει τὴν ψυχὴν ὁ θυμὸς, σκοτίζει αὐτὴν ἡ ὑπερηφάνεια, ἁρπάζει τὸ διακριτικὸν αὐτῆς ὁ σαρκικὸς ἔρως, καὶ ἐκνευρίζει τὰς δυνάμεις αὐτῆς πᾶν ἄλλο πάθος· ἡ μέθη ὅμως προξενεῖ ὑπερβάλλουσαν βλάβην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ διαφθοράν· αὐτὴ φθείρει τὸν νοῦν, φθείρει τὸν λόγον, φθείρει τὴν θέλησιν· ὅθεν ὁ μεμεθυσμένος οὐδὲ νοεῖ ὀρθῶς, οὐδὲ λαλεῖ εὐτάκτως, οὐδὲ θέλει τὸ πρέπον, οὐδὲ διακρίνει τὰ πράγματα, οὐδὲ προνοεῖ περὶ τῶν μελλόντων, οὐδὲ δύναται προσηλῶσαι τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς θεωρίαν καὶ μελέτην. Πῶς οὖν πιστεύεις, ὅτι οὐκ ὀργίζεται ὁ θεὸς κατ' ἐκείνων, οἵτινες διὰ τῆς μέθης καταμελαίνουσι τὸ κάλλος τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐξαλείφουσι τοὺς θείους αὐτῆς χαρακτῆρας; Ὁ θεὸς ἔπλασέ σε λογικὸν, ἵνα εἰκονίζῃς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, σὺ δὲ διὰ τῆς μέθης γίνεσαι ἄλογος, καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων χείρων, ἔπειτα λέγεις, ὅτι ὁ θεὸς οὐ παροργίζεται, βλέπων σε μεμεθυσμένον;

Ὅστις ἁμαρτάνει ἐν ἀγνοίᾳ, ἤγουν ἁμαρτάνει, μὴ γνωρίζων, ὅτι τὸ ἔργον, ὃ πράττει, ἐστὶν ἁμαρτία, μηδὲ ἰδών ποτε τὴν βλάβην, τὴν ἐξ ἐκείνης τῆς ἁμαρτίας, εἰς ἐκεῖνον ὁ θεὸς γίνεται συγκαταβατικὸς
Λουκ. 12. 44. καὶ συγγνώμων· « Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας » δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας », εἶπεν ὁ Κύριος· τοῦτο δὲ τὸ ὀλίγον ἀνάλογόν ἐστι τῇ ἀγνοίᾳ· ὅσον δηλαδὴ περισσοτέρα ἡ ἄγνοια, τόσον ὀλιγωτέρα ἡ τιμωρία. Ἐὰν οὖν οἱ μεθύοντες οὐδὲ ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ μέθη ἐςὶν ἁμαρτία, οὐδὲ ἔβλεπον, πόσην βλάβην προξενεῖ, ἦσαν συγγνώμης ἄξιοι· ἀλλὰ τίς χριστιανὸς οὐκ ἀκούει καθ' ἑκάστην τὴν φωνὴν Κυρίου τοῦ θεοῦ, κραυγάζουσαν· « Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε Λουκ. 21. 34.
» βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ » καὶ μέθῃ »; τίς οὐκ ἀκούει τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα τοῦ Παύλου· « Καὶ μὴ μεθύ- Ἐφεσ. 5. 18.
» σκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτεία »; τίς ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις οὐ βλέπει τὴν φρενοληψίαν, τὰ συντρίμματα, τὴν αἰσχύνην, τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τῶν μεθυόντων; Ἐπειδὴ οὖν ὁ μεθύων ἁμαρτάνει ἐν γνώσει, ἤγουν ἁμαρτάνει, καὶ τὴν ἁμαρτίαν γνωρίζων, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς βλάβην βλέπων, παιδευθήσεται αὐστηρῶς κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου, εἰπόντος·
« Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα Λουκ. 12. 27.
» τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, » μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, » δαρήσεται πολλάς ».

Τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα γίνεται ἐλαφρότερον ἢ βαρύτερον κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις· ὅταν ἁμαρτάνωμεν κρυφίως, τότε ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἐλαφροτέρα, ἐπειδὴ τότε οὐδένα ἄλλον, εἰμὴ ἑαυτοὺς μόνον βλάπτομεν· ὅταν δὲ ἁμαρτάνωμεν φανερὰ, τότε ἡ ἁμαρτία γίνεται βαρυτάτη, ἐπειδὴ σκανδαλίζομεν καὶ βλάπτομεν καὶ πολλοὺς ἄλλους· καὶ πᾶς μὲν ἁμαρτωλὸς ἀγωνίζεται παντὶ τρόπῳ, ἵνα κρύψῃ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ τὴν αἰσχύνην· κρυφίως κλέπτει ὁ κλέπτης, κρυφίως πορνεύει ὁ πόρνος, κρυφίως ἐπιβουλεύει ὁ ἐπίβουλος· ὁ δὲ μέθυσος μεθύσκεται παῤῥησίᾳ· ἔρχεται φανερὰ εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν μεθυόντων, φανερὰ

προσκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ συγκοινωνοὺς τῆς μέθης, φανερὰ ἐμβαίνει εἰς τὰ κοινὰ καπηλεῖα, ὅπου τῶν μεθυόντων τὸ πλῆθος, καὶ κάθηται ἐκεῖ ἀναισχύντως, καὶ πίνει ἐνώπιον πάντων ἀκορέστως, καὶ καταμεθύσκεται ἐλεεινῶς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο πολλῆς παρατηρήσεως ἄξιον. Πᾶς μὲν ἁμαρτωλὸς δύναται, ὅταν προσέχῃ, κρύψαι ὁπωσδήποτε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ· κρύπτει ὁ φθονερὸς τὸν φθόνον, καὶ ὁ δολερὸς, τὸν δόλον, κρύπτει ὁ ὑπερήφανος τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ ὁ μνησίκακος, τὴν μνησικακίαν· ὁ δὲ μέθυσος, κἂν θέλῃ, κἂν προσέχῃ, οὐ δύναται κρύψαι τῆς ἰδίας μέθης τὴν αἰσχρότητα· μόλις ἐμέθυσε, καὶ εὐθὺς ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ παῤῥησιάζεται· εὐθὺς βλέπουσιν οἱ περιεστῶτες, ὅτι ἐστὶ μεμεθυσμένος. Μόνη οὖν ἡ ἁμαρτία τῆς μέθης οὐ δύναται κρυβῆναι, ἀλλὰ καὶ γίνεται παῤῥησίᾳ, καὶ παῤῥησιάζεται ἐμφανέστατα. Τίς δὲ ἀγνοεῖ, πόσον σκανδαλίζει ἡ φανερὰ ἁμαρτία; τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὸ σκάνδαλον πολυπλασιάζει τὴν ἁμαρτίαν; ἢ τίς οὐκ ἤκουσε τὴν κατὰ τοῦ σκανδαλίζοντος φοβερὰν τοῦ θεοῦ
Ματθ. 18. 6, 7. ἀπόφασιν· « Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα
» τῶν μικρῶν τούτων, τῶν πιστευόντων
» εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ
» μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
» καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς
» θαλάσσης· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεί-
» νῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται ». Πόσους δὲ οὐ μόνον τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων σκανδαλίζει ὁ μεμεθυσμένος διὰ τῆς φανερᾶς αὐτοῦ ἁμαρτίας; Οἱ ἄπιστοι βλέποντες τοὺς πιστοὺς μεμεθυσμένους, καὶ ἐμέτοντας, καὶ κραυγάζοντας, καὶ ὑβρίζοντας, καὶ δέροντας καὶ πίπτοντας, καὶ συντριβομένους, μέμφονται τὴν ἀμώμητον τοῦ Χριστοῦ πίστιν· ὁποῖα τὰ ἔργα αὐτῶν, λέγουσι, τοιαύτη ἐστὶ καὶ ἡ τούτων πίστις. Διὰ τοὺς μεθύσους οὖν βλασφημεῖται ἡ τοῦ Χριστοῦ πίστις, του-
τέσιν ὁ Χριστός· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥωμ. 2. 24.
ἀποστόλου λεγόμενον· « Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ
» θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι ». Φρίξατε οὖν, πανάθλιοι, ὅσοι ὑπὸ τοῦ θεοστυγοῦς πάθους τῆς μέθης κατακυριεύεσθε.

Οὐ παιδεύει, λέγεις, ὁ θεὸς τοὺς μεθύοντας; Καὶ ποία ἄλλη ἢ βαρυτέρα, ἢ θλιβερωτέρα παίδευσις τῆς στερήσεως τῆς θείας βασιλείας; ταύτην τὴν παίδευσιν ὥρισεν ὁ
θεὸς κατὰ τῶν μεθυόντων· « Οὔτε κλέπται, 1. Κορ. 6. 10.
» εἶπε διὰ στόματος τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ,
» οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδο-
» ροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν θεοῦ οὐ κλη-
» ρονομήσουσι ». Ποῦ δὲ νομίζεις, ὅτι καταντῶσιν οἱ ἀπόκληροι τῆς θείας βασιλείας; αὐτοὶ καταντῶσιν, ὅπου ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος, ὅπου τῶν ὀδόντων ὁ βρυγμὸς καὶ ὁ τάρταρος, ὅπου τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τί; διότι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐδίδαξεν, ὅτι οὐκ ἔςιν ἄλλη κατάςασις, εἰμὴ δύω μόνων, ἡ ἀπόλαυσις τῆς θείας βασιλείας, καὶ ἡ καταδίκη τῆς αἰωνίου κολάσεως· ὅθεν ὅστις στερηθῇ τῆς πρώτης,
καταντᾷ εἰς τὴν δευτέραν· « Καὶ ἀπελεύ- Ματθ. 25. 46.
» σονται οὗτοι, εἶπεν ὁ Κύριος, εἰς κόλασιν

» αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι, εἰς ζωὴν αἰώνιον». Καὶ ταῦτα μέν εἰσιν ἀληθινὰ καὶ βέβαια, σὺ δὲ τολμᾷς καὶ λέγεις, ὅτι ὁ θεὸς οὐ παιδεύει τοὺς μεθύοντας.

Γνωρίζω ἐγὼ καλῶς, πόθεν προέρχεται ἡ τοιαύτη τόλμη. Ὁ πληθυσμὸς τῆς μέθης κατέστησεν ἀναισθήτους τοὺς ἀνθρώπους, ὑπερεπλήθυνεν ὁ ἀριθμὸς τῶν μεθυόντων· ἐκ τούτου ἐσβέσθη ἡ ἐντροπὴ τῆς μέθης καὶ ἡ αἰσχύνη· ἐκ τούτου πᾶσα ἄλλη ἁμαρτία γίνεται ὁπωσδήποτε κρυφίως, ἡ δὲ μέθη ἀναφανδὸν καὶ πεπαῤῥησιασμένως· ἐκ τούτου ἔπαυσε καὶ τῆς συνειδήσεως ὁ ἔλεγχος· ὅθεν, ὅσοι μεθύουσιν, οὐδόλως συλλογίζονται, ὅτι ἁμαρτάνουσιν, οὐδὲ διακρίνουσι, πόσον ὁ θεὸς κατ' αὐτῶν ὀργίζεται, καὶ ποίαν τιμωρίαν κατ' αὐτῶν ἑτοιμάζει· ἐκ τούτου καὶ αὐτοὶ οἱ νήφοντες οὐδὲ μεγάλην λογίζονται τῆς μέθης τὴν αἰσχύνην, οὐδὲ βαρύτατον τῆς μέθης τὸ ἁμάρτημα· μετεβλήθη δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς μέθης· καὶ ἡ μὲν μέθη ὀνομάζεται εὐθυμία· οἱ δὲ μεμεθυσμένοι, εὔθυμοι. Ἄνθρωποι, μὴ πλα-
Γαλ. 6. 7. νᾶσθε· « θεὸς οὐ μυκτηρίζεται ». Ὁ θεὸς οὐ κρίνει κατὰ τὰ διεφθαρμένα τῶν ἀνθρώπων βουλεύματα, οὐδὲ ἐπιβλέπει εἰς τὰς πονηρὰς τῶν ἀνθρώπων συνηθείας, ἀλλὰ κρίνει κατὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ ἀποφασίζει κατὰ τοὺς αἰωνίους αὐτοῦ νόμους.

Ἄνθρωπε, μὴ πλανᾶσαι· ὁ πληθυσμὸς τῶν μεθυόντων οὐ σμικρύνει, ἀλλ' αὐξάνει τὴν θείαν ἀγανάκτησιν. Ὅταν ἐπὶ Νῶε ὑπερεπλήθυνεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἁμαρτανόντων, τότε ὁ θεὸς κατεπόντισε τὸν κόσμον· ὅταν ἐπὶ Λὼτ ἐπλήθυναν τῶν Σοδομιτῶν αἱ ἀνομίαι, τότε ὁ θεὸς κατέκαυσε τὰ Σόδομα. Ἄνθρωπε, μὴ πλανᾶσαι ὑπὸ τῶν ὀνομάτων· διότι τὰ ὀνόματα οὐ μεταβάλλουσι τὰ πράγματα· ἀλλ' ἄκουσον τὴν πανεύσπλαγχνον φωνὴν Κυρίου τοῦ θεοῦ σου, ὅστις οὐρανόθεν προσκαλεῖ σε, λέγων·
« Ἔγειραι, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν Ἐφεσ. 5. 14.
» νεκρῶν »· ἔγειραι ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου ὕπνου τῆς μέθης, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν αὐτῆς ἔργων· ἔγειραι καὶ ἴδε, ὅτι ἡ μέθη ἐξαλείφει τοὺς ἐν σοὶ χαρακτῆρας τῆς εἰκόνος τοῦ θεοῦ, καὶ ποιεῖ σε ἄλογον, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων θηριωδέστερον. « Ἔγειραι, » ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν », καὶ ἴδε, ὅτι ἡ μέθη ἁρπάζει τὴν ὑπὸ θεοῦ δοθεῖσάν σοι ἐπιτηδειότητα, καὶ ποιεῖ σε ἀδέξιον πρὸς πάντα καὶ ἀνεπιτήδειον· σκορπίζει τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ ἐγκαταλείπει σε γυμνὸν καὶ τετραχηλισμένον· ἀφανίζει τὴν τιμήν σου, καὶ ἀναδεικνύει σε ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουδένημα λαοῦ· διαφθείρει τὴν ὑγείαν σου, καὶ προξενεῖ σοι πόνους καὶ ὀδύνας· φέρει καὶ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τὸ θέριστρον ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ θερίζει ἄωρον τὴν ζωήν σου. « Ἔ» γειραι, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν » νεκρῶν », καὶ ἴδε, ὅτι ἡ μέθη ὑστερεῖ σε τῆς ἐπουρανίου δόξης καὶ μακαριότητος, καὶ ἑτοιμάζει σοι τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Μὴ φοβηθῇς τῆς συνηθείας τὴν δύναμιν· διότι, ἐὰν ἀποφασίσῃς ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς μέθης καὶ φεύγῃς τῶν μεθυόντων τὰς συναναστρο-

φὰς, καὶ ἀποστρέφῃς τὰ ὄμματά σου ἀπὸ τῶν ποτηρίων τῆς πολυποσίας, καὶ ἀπομακρύνῃς ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν καπηλείων καὶ ἀπὸ παντὸς ἄλλου τόπου, ἐν ᾧ οἱ πότοι γίνονται, ἔρχεται εὐθὺς ἐπὶ σοὶ ὁ παντοδύναμος φωτισμὸς τῆς θείας χάριτος, ὅστις ἐνισχύει σε κατὰ τῆς πονηρᾶς συνηθείας, καὶ δεικνύει σε νικητὴν καὶ τροπαιοῦχον κατὰ τῶν πειρασμῶν τῆς μέθης· διότι αὐτὸς ὁ προσκαλῶν σε, ἵνα ἐγερθῇς ἀπὸ τοῦ ὕπνου τῆς μέθης, καὶ ἀνασταθῇς ἐκ τῶν νεκρῶν αὐτῆς ἔργων, αὐτὸς ὑπόσχεταί σοι τὸν παντοδύναμον φωτισμόν· «Ἔ-
» γειραι, λέγει, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ
» τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.
» Τοῦ λοιποῦ, ἀγαπητοί μου ἐν Κυρίῳ, μὴ Αὐτ. 18.
» μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτεία, 19.
» ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες
» ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς
» πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν
» τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΕΒΔΟΜΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὡς πάνσοφος τῆς τοῦ πνευματικοῦ πολέμου τέχνης διδάσκαλος ὁ θεόπνευστος Παῦλος, διδάσκων τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀντιπαράταξιν πρὸς τοὺς ἀοράτους αὐτῶν ἐχθροὺς, προβάλλει νουθεσίας, κανόνας, εἰδήσεις, προτροπὰς, καθοπλίζων ἅπαντας ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν· καὶ πρῶτον μὲν περιθαῤῥύνει αὐτοὺς, ἀναμιμνήσκων αὐτοῖς τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος τοῦ συμμάχου καὶ συμβοηθοῦ αὐτῶν Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· δεύτερον δὲ, διεγείρει τὴν προσοχὴν αὐτῶν, δηλοποιῶν, ὁποῖοι καὶ πόσοι εἰσὶν οἱ πολεμοῦντες αὐτοὺς, καὶ ποίας ἔχουσι δυνάμεις καὶ μεθοδείας καὶ τέχνας· τρίτον, ἐκφράζει τοὺς κανόνας τῆς ἀναγκαίας ἑτοιμασίας πρὸς ἀπάντησιν τῶν τοιούτων πολεμίων· τέταρτον, ἐμφανίζει ποῖά εἰσι τὰ εἰς τὸν τοιοῦτον πόλεμον ἁρμόδια ὅπλα, καὶ ποῖα τούτων τῶν ὅπλων τὰ ἰσχυρότερα· πέμπτον, ὑποσχόμενος τὰς διὰ τούτων τῶν ὅπλων νίκας καὶ τὰ τρόπαια, προτρέπει, ἵνα δι᾽ αὐτῶν πάντες καθοπλισθῶσι. Ταῦτα τὰ μαθήματα περιέχει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα

ἐπιστολὴ αὐτοῦ· μαθήματα δέ εἰσι ταῦτα τόσον ἀναγκαιότερα ἐκείνων, ὅσα μανθάνουσι τῶν ἐπιγείων βασιλέων οἱ στρατιῶται, ὅσον τιμιωτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ τῆς προσκαίρου, καὶ ἡ θεία μακαριότης τοῦ καπνοῦ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης· ἀναγκαιοτέρα ἡ τούτων τῶν μαθημάτων γνῶσις ὑπὲρ τὴν κατανόησιν τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπιγείων στρατιωτῶν, ἐπειδὴ αὐτοὶ πολεμοῦσιν ἐχθροὺς ὁρατοὺς καὶ ψηλαφητούς· οἱ δὲ οὐράνιοι στρατιῶται, ἀοράτους καὶ ἀναφεῖς· ὁ κατ' ἐκείνων πόλεμος παύει διὰ τῆς εἰρήνης· ὁ κατὰ τούτων πόλεμός ἐστιν ἀκατάπαυστος, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιδέχεται εἰρήνην· ἐκεῖνοι πολεμοῦσιν ὑπὲρ πραγμάτων κοσμικῶν καὶ ματαίων· οὗτοι, ὑπὲρ πραγμάτων ἐπουρανίων καὶ ἀθανάτων· ἐκεῖνοι πολεμοῦσιν, ἵνα λάβωσι βραβεῖον φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον· οὗτοι πολεμοῦσιν, ἵνα ἀπολαύσωσι βασιλείαν ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον. Ταῦτα δὲ τὰ τοῦ πνευματικοῦ πολέμου ἀποστολικὰ μαθήματα χρείαν ἔχουσιν ἑρμηνείας· αὐτὴν οὖν ἡμεῖς προβάλλομεν· ὑμεῖς δὲ ὡς συγκατειλεγμένοι τοῖς τοῦ Χριστοῦ στρατιώταις μετὰ προσοχῆς ἀκούσατε αὐτήν, ἵνα κατανοήσαντες τοῦ ἀποστόλου τὰ νοήματα, δυνηθῆτε νικῆσαι τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς ὑμῶν ἐχθρούς, καὶ οὕτως ἀξιωθῆτε τῶν διὰ τὴν τοιαύτην νίκην ὑπὸ θεοῦ διδομένων βασιλικῶν τῆς θείας δόξης στεφάνων.

Ἐφεσ. 6. 10. Ἀδελφοί, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ·

Ἐκβάλλει τὸν φόβον ἐκ τῆς τῶν πιστῶν καρδίας, καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὴν τὸ θάρσος καὶ τὴν ἀνδρείαν, ἐμφυτεύων τὴν ἐλπίδα τῆς κραταιᾶς δυνάμεως τοῦ θεοῦ, τοῦ συμβοηθοῦντος αὐτοὺς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν πολέμου. « Ἐνδυναμοῦσθε », λέγει, ἤγουν ἀνδρίζεσθε, μεγαλοψυχεῖτε, « ἐν Κυρίῳ », ἐλπίζοντες εἰς τὸν Κύριον, « καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος « αὐτοῦ », τουτέστιν εἰς τὴν ἰσχυροτάτην καὶ ἐξουσιαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. Ἐφεσ. 6. 11.

Ἡ μὲν πανοπλία σημαίνει πάντα ὁμοῦ τὰ ὅπλα· μεθοδεῖαι δὲ τοῦ διαβόλου εἰσὶν οἱ μύριοι ἀπατηλοὶ αὐτοῦ τρόποι, καὶ τὰ δολερὰ αὐτοῦ ἐπιτηδεύματα, ὅσα μετέρχεται, ἵνα πλανήσῃ τοὺς ἀνθρώπους· αὐτός, ἵνα ὑποσκελίσῃ αὐτούς, παρίσταται εἰς τὸν κόσμον καὶ ὡς προφήτης διὰ τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ ὡς ἀπόστολος διὰ τῶν ψευδαποστόλων, καὶ ὡς ἄγγελος θεοῦ, ἀναγγέλλων τὰ θελήματα αὐτοῦ ὡς θελήματα θεοῦ, καὶ ἐνσπείρων εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας, ἐσχηματισμένους ὡς νοήματα ἀρετῆς. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· « αὐ- 2. Κορ. 11 14.
» τὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς » ἄγγελον φωτός. » Σημείωσε δέ, ὅτι τὸ ὄνομα διάβολος, ἤγουν συκοφάντης καὶ ἐπίβουλος, σημαίνει γενικῶς πᾶν πνεῦμα τῶν ἀποστησάντων ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς τοῦ

θεοῦ. Διάβολος δὲ ὠνομάσθη, ἐπειδὴ διέβαλλε καὶ ἐσυκοφάντησε τὸν θεὸν ὡς ψεύστην, καὶ ἐπεβούλευσε καὶ ἔτι ἐπιβουλεύει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Βλέπε, δὲ ὅτι οἱ μὲν ἐπίγειοι ἀρχιστράτηγοι οὐδὲ εἰς τὰς γυναῖκας, οὐδὲ εἰς τοὺς γέροντας, οὐδὲ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἐγχειρίζουσιν ὅπλα· οὗτος δὲ ὁ ἐπουράνιος στρατάρχης οὐδένα ἐξαιρεῖ, ἀλλὰ πάντας ἀδιαφόρως ἐνδύει τὴν πανοπλίαν· φανερὸν δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ἀορίστως καὶ χωρίς τινος ἐξαιρέσεως εἶπεν «· Ἐν» δύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ ». Τοῦτο δὲ οὕτως ὥρισεν, ἐπειδὴ πάντας χωρὶς ἐξαιρέσεως πολεμεῖ ὁ διάβολος, καὶ πάντες διὰ τῶν πνευματικῶν ὅπλων δύνανται ἀντιπολεμῆσαι αὐτόν. Ἀλλὰ διὰ τί εἰς τοῦτον τὸν πνευματικὸν πόλεμον οὐκ ἐξαρκοῦσιν οὐδὲ δύω, οὐδὲ τρία, οὐδὲ πολλὰ ὅπλα, ἀλλὰ πάντα τὰ ὅπλα εἰσὶν ἀναγκαῖα πρὸς ἀντιπαράταξιν τῶν μεθοδικῶν τοῦ διαβόλου ἐπιτηδευμάτων; ἰδοὺ ὁ λόγος.

Ἐφεσ. 6. 12. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

«Πρὸς αἷμα καὶ σάρκα εἶπε», ἀντὶ τοῦ, πρὸς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ὁ Κύριος λαλῶν
Ματθ. 16. 17. πρὸς τὸν Πέτρον· « Σὰρξ καὶ αἷμα, ἤγουν » ἄνθρωπος οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πα» τήρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Ἀρχαὶ δὲ καὶ ἐξουσίαι, καὶ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας εἰσὶ τῶν δαιμόνων τὰ πλήθη. Ἀλλὰ διὰ τί ὠνόμασεν αὐτὰ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας; ἢ διότι αὐτοὶ, πρὶν ἢ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς τοῦ θεοῦ, συντεταγμένοι ἦσαν μετὰ τῶν ἀγγελικῶν ταγ- ὅρ. Θεοδώριτ.
μάτων, τῶν οὕτως ὀνομαζομένων· κατὰ τὸ, Αὐτ.
« Ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς Ἐφεσ. 3. 10.
» ἐξουσίαις »· καὶ κατὰ τὸ, « Εἴτε θρόνοι,
» εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι »· Κολ. 1. 16.
ἢ διότι ἔχων καὶ ὁ διάβολος βασιλείαν, τὴν βασιλείαν δηλαδὴ τῆς κακίας καὶ τῆς
κολάσεως, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Κύριος· « Πῶς Ματθ. 12. 26.
» οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ »; ἔχει ἑπομένως καὶ τάγματα ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν δαιμονικῶν. Βλέπε δὲ, πῶς ἀντιδιαστέλλει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀγγελικῶν ταγμάτων, ὀνομάζων αὐτοὺς « Κοσμοκράτορας τοῦ σκότους » τοῦ αἰῶνος τούτου », ὡς ἐξουσιαστὰς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πονηρῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἐστὶ τὸ σκότος τοῦ παρόντος βίου· ἄρχοντα δὲ τοῦ κόσμου τούτου κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ὠνόμασε τὸν διάβολον καὶ αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος, εἰπών·
« Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθή- Ἰωάν. 12. 31.
» σεται ἔξω »· σκότος δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐκά- ꝁ 14. 30. ꝁ 16. 11.
λεσεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· « Ὁ λαὸς, εἶπεν, Ἡσ. 9. 2.
» ὁ πορευόμενος ἐν σκότει, ἴδετε φῶς μέγα »· πρὸς τούτοις δὲ καὶ « Πνευματικὰ τῆς » πονηρίας », ἤγουν πνεύματα πονηρὰ, ὡς ἀρχηγοὺς τῆς πονηρίας, καὶ συνεργοὺς

τῶν ἁμαρτημάτων ὠνόμασε τοὺς δαίμονας ὁ Παῦλος· ἐν δὲ τῷ « Ἐν τοῖς ἐπουρανίοις » ἔγραψε τὴν, ἐν, πρόθεσιν ἀντὶ τῆς, ὑπὲρ, ἢ τῆς, διὰ, τὸν σκοπὸν τούτου τοῦ πνευματικοῦ πολέμου σημαίνουσαν. Ἐνδυθῆτε, λέγει, πάντα τὰ πνευματικὰ ὅπλα, ἐπειδὴ οὐ παλαίομεν μετὰ ἀνθρώπων, οἵτινες ἀτονοῦσι καὶ φονεύονται, ἀλλὰ μετὰ πλήθους ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, πονηρῶν πνευμάτων· ταῦτα δὲ οὐδὲ ἀτονοῦσιν, οὐδὲ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' εἰσὶν ἀκαταδάμαστα καὶ ἀθάνατα· πολεμοῦμεν δὲ μετ' αὐτῶν « Ἐν τοῖς ἐπου» ρανίοις », ἤγουν ὑπὲρ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν· αὐτοὶ μὲν πολεμοῦσιν ἡμᾶς, ἵνα ὑστερήσωσι τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν, ἡμεῖς δὲ ἀντιπολεμοῦμεν αὐτούς, ἵνα ἀπολαύσωμεν τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων δόξης καὶ μακαριότητος.

Θρ. Οἰκουμ. καὶ Θεοφ. Αὐτ.

Ἐφεσ. 6. 13. **Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι.**

Ἡμέραν πονηρὰν λέγει τῆς παρούσης ζωῆς τὸν καιρόν, καθότι ἐν αὐτῷ γίνονται αἱ πονηραὶ πράξεις· ἡμέραν δὲ εἶπε, καὶ οὐχὶ καιρόν, ἵνα τὸ βραχὺ καὶ ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου τούτου δείξῃ· ἀληθῶς δὲ τὰ χίλια ἔτη τούτου τοῦ βίου, συγκρινόμενα μετὰ τῆς αἰωνιότητος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰσὶν « Ὡς ἡ ἡμέρα ἡ ἐχθές, ἥτις διῆλθεν »· (Ψαλ. 89. 4.) ἅμα δὲ καὶ προθυμοποιήσῃ τοὺς τοῦ Χριστοῦ στρατιώτας, δεικνύων τὴν ὀλιγότητα τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ μέλλουσι πολεμῆσαι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐχθροί εἰσιν ἀρχαί, ἐξουσίαι, κοσμοκράτορες, πνεύματα πονηρίας, διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ τῆς πανοπλίας παραγγελίαν· ἀναλάβετε, λέγει, πάντα τὰ θεῖα ὅπλα, ἵνα δι' αὐτῶν δυνηθῆτε ἀντιπολεμῆσαι τοὺς τοιούτους ἐχθροὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν, καθ' ὃν συμβαίνουσιν αἱ πονηρίαι· « Καὶ ἅπαν» τα κατεργασάμενοι », ἤγουν ὑποτάξαντες καὶ νικήσαντες ἅπαντα, τουτέστι καὶ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τοὺς δαίμονας, στῆναι ἕως τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς νίκης καταστάσει. Στῆναι δὲ εἶπεν, ἤγουν στερεωθῆναι, ἐπειδὴ πολλοὶ νικήσαντες πρότερον, ἐνικήθησαν καὶ ἐξέπεσον ὕστερον. Δηλοποιεῖ δὲ ὀνομαστί, ποία ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ πανοπλία, ἤγουν πάντα τὰ θεῖα ὅπλα, λέγων·

Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύ- Ἐφεσ. 6. 14.
νης. Καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν 15.
ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης·

Τὰ ὅπλα εἰσὶ πνευματικά, καὶ ὅμως ὁ θεόσοφος ἄνθρωπος προσήρμοσεν αὐτὰ θαυμασίως εἰς τὰ τῶν κοσμικῶν, τοῦ τότε καιροῦ μάλιστα, στρατιωτῶν προφυλακτικὰ ὅπλα· « Στῆτε οὖν », λέγει. Πρῶτον μάθημα τῶν τακτικῶν τοῦ πολέμου μαθημάτων ἐστὶν ἡ ἐν ταῖς παρατάξεσιν ὀρθὴ

στάσις. Ἀτελεσφόρητός ἐστιν ὁ στρατιώτης, ὁ μὴ ὀρθῶς ἱστάμενος, ἀλλ' ἀτάκτως ἐπικλινόμενος καὶ περικαμπτόμενος· εὐκόλως δὲ ὁ τοιοῦτος τραυματίζεται καὶ θανατοῦται ὑπὸ τῶν πολεμίων· τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸν χριστιανὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων παράταξιν· ἐὰν μὴ διαμένῃ ὀρθὸς, ἤγουν ὀρθῶς φρονῶν τὰ περὶ τῆς πίστεως, καὶ ὀρθῶς πράττων τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, ἀλλὰ κλίνει μὲν εἰς διεφθαρμένα δόγματα, περιστρέφεται δὲ πρὸς τὴν τοῦ κόσμου ματαιότητα, μετὰ πολλῆς εὐκολίας βλάπτουσι καὶ θανατοῦσι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα. Εἰπὼν δὲ τὸ, « Στῆ» τε », ἐπάγει εὐθὺς τὸ, « Περιζωσάμενοι » τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ ». Καὶ περιζώννυνται μὲν οἱ ἐπίγειοι στρατιῶται ζώνας ὑλικὰς, ἵνα καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν περισφίγγοντες, ἀπαρεμποδίστως τρέχωσι, καὶ τὴν ῥομφαίαν ἀπ' αὐτῶν κρεμῶσι, καὶ τὴν ὀσφῦν καλύπτοντες, ἀνεπιβούλευτον διαφυλάττωσι. Διὰ ποίας δὲ ζώνης παραγγέλλει ὁ Παῦλος, ἵνα περιζωσθῶμεν; Ἐν τῇ ὀσφύει εἰσὶν οἱ νεφροὶ, εἰς δὲ τοὺς νεφροὺς γεννᾶται τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ἡ ὕλη· διὰ τοῦτο ὁ προφήτης Δαβὶδ παρεκάλει τὸν θεὸν,
Ψαλ. 25. 2. λέγων· « Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ » τὴν καρδίαν μου », ἤγουν κατάφλεξον τὴν ἐν τοῖς νεφροῖς μου τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὕλην, ἵνα μὴ ἐπιφέρῃ μιαρὰς ἐπιθυμίας εἰς τὴν καρδίαν μου. Ἡ σωφροσύνη οὖν ἐστιν ἡ ζώνη, ἣν ὁ Παῦλος παραγγέλλει, διδάσκων ἡμᾶς, ἵνα δι' αὐτῆς καθοπλισθῶμεν, καὶ γενώμεθα σώφρονες, πλὴν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐ καθ' ὑπόκρισιν, τουτέστι, σώφρονες μὲν φαινόμενοι ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, κρυφίως δὲ πράττοντες τῆς ἀσελγείας τὰ ἔργα· ἐν ἀληθείᾳ σώφρονες, ἤγουν μετὰ τελειότητος σωφρονοῦντες· τότε δὲ ἴσμεν ἀληθῶς σώφρονες, ὅταν οὐ μόνον ἀπέχωμεν ἀπὸ τῆς πράξεως τῶν σαρκικῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀσελγείας· διότι οὐ μόνον ἡ πρᾶξις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία ἡ σαρκικὴ φθείρει τῆς ψυχῆς τὴν σωφροσύνην· « Ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα Ματθ. 5. 28.
» πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν » αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ». Ἀλλὰ καὶ σιδηροῦν θώρακα, ἤγουν περιστήθιον κρεμῶσιν οἱ στρατιῶται πρὸς σκέπην τοῦ ἰδίου στήθους· ὁ δὲ Παῦλος ἀντὶ σιδηροῦ θώρακος, τῆς δικαιοσύνης τὸν θώρακα ἐνδύει τοὺς χριστιανοὺς, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας. Καθὼς δὲ τὰ ἠκονημένα βέλη, κρούοντα εἰς τὸν σιδηροῦν θώρακα, ἀμβλύνονται, καὶ πίπτουσι κάτω ἄπρακτα, οὕτω καὶ οἱ δαιμονικοὶ πειρασμοὶ, ὅταν προσβάλλωσιν εἰς καρδίαν, περιφρουρουμένην ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ἀσθενοῦσι, καὶ γίνονται ἀργοὶ καὶ ἀνενέργητοι, μηδεμίαν βλάβην προξενοῦντες. Καὶ ὑποδήματα δὲ ἁρμόδια ἐνδύουσι τοὺς πόδας αὐτῶν οἱ στρατιῶται, ἵνα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνωμάλους καὶ δυσβάτους τόπους εὐκόλως τρέχωσι· τοὺς δὲ πόδας ἡμῶν ὑποδέει ὁ Παῦλος « Ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου » τῆς εἰρήνης ». Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων παραγγέλλει τὴν προθυμίαν εἰς πάντα τὰ

τοῦ εὐαγγελίου προστάγματα· διότι, καθὼς ὁ στρατιώτης, ὁ ἔχων καλῶς ὑποδεδεμένους τοὺς πόδας, τρέχει εὐκόλως εἰς πάντα τόπον, οὕτως ὁ προθυμοπεποιημένος χριστιανὸς, ὑπερπηδῶν πάντα τὰ ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρετῆς δαιμονικὰ σκάνδαλα, περιπατεῖ ἀπαρεμποδίστως τὴν ὁδὸν τῶν εὐαγγελικῶν νομοθετημάτων. Ἐπειδὴ δὲ περὶ πολέμου λαλεῖ, ἵνα μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι κατὰ πάντων παραγγέλλει πόλεμον, εἶπε· « Τοῦ εὐαγγε-» λίου τῆς εἰρήνης », φανερώσας διὰ τούτου, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον διδάσκει ἡμᾶς τὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὴν εἰρήνην δὲ τὴν αἰώνιον διδάσκει καὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων πόλεμον. Σὺ δὲ σημείωσον ταῦτα τὰ τρία ὅπλα, τὴν σωφροσύνην δηλαδὴ, τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἔργων προθυμίαν· ὅπλα ἀληθῶς δυνατά· διότι, ὅστις περιφράξει τὰ ἴδια μέλη διὰ τῆς σωφροσύνης, καὶ καθοπλίσει τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διὰ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐμφυτεύσει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς προθυμίαν, οὐδὲν κατ' αὐτοῦ δύνανται τοῦ διαβόλου αἱ μεθοδεῖαι. Ἄκουσον δὲ, καὶ τὸ, ποῖόν ἐστι τὸ κραταιότερον καὶ ὑπέρτερον πάντων τῶν ἄλλων ὅπλων.

Ἐφεσ. 6. 16. **Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.**

Ὁ θυρεὸς ὅπλον ἐστὶ, δι' οὗ οἱ παλαιοὶ στρατιῶται ἐφυλάττοντο ἀβλαβεῖς ἀπὸ τῶν κατ' αὐτῶν ῥιπτομένων βελῶν, καὶ ἀπὸ τῶν λίθων, τῶν κατ' αὐτῶν ἐκσφενδονιζομένων ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Βέλη δὲ πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ εἰσι τὰ φλογερὰ πάθη τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, τὰ ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐξεγειρόμενα· θυρεὸν δὲ τῆς πίστεως λέγει αὐτὴν τὴν στερεὰν καὶ ἔνθερμον πίστιν. Παραγγέλλει δὲ, ἵνα « Ἐπὶ » πᾶσιν αὐτὴν ἀναλάβωμεν », καθότι δι' αὐτῆς δυνάμεθα σβέσαι πάντας τοὺς φλογώδεις τοῦ δαίμονος πειρασμούς. Ἐπὶ πᾶσι δὲ εἶπεν, ἤγουν κατ' ἐξοχὴν, κατ' ἐξαίρετον λόγον, πρὸ πάντων τῶν ἄλλων ὅπλων πρέπον ἐστὶν, ἵνα ἔχωμεν πίστιν ἔνθερμον, ἐπειδὴ αὐτὴ προκατασκευάζει καὶ διεγείρει ἡμᾶς πρὸς τὴν χρῆσιν καὶ τῶν λοιπῶν ὅπλων. Ὁ πιστὸς καὶ σωφρονεῖ, καὶ δικαιοπραγεῖ, καὶ προθυμεῖται πρὸς κατόρθωσιν παντὸς καλοῦ ἔργου, ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι ἐστὶ ζωὴ μέλλουσα αἰώνιος, καὶ περιμένει κρίσιν φοβερὰν καὶ ἀνταπόδοσιν, καὶ πεπεισμένος ἐστὶν, ὅτι οἱ σώφρονες καὶ οἱ φιλοδίκαιοι καὶ οἱ προθύμως πράττοντες τὰ καλὰ ἔργα, λαμβάνουσι τὸν ἄφθαρτον στέφανον τῆς θείας μακαριότητος καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τὴν κληρονομίαν· ὁ δὲ ἄπιστος, ὁ μηδὲν τούτων μηδὲ πιστεύων, μηδὲ περιμένων, μηδὲ δεχόμενος, οὐδὲ σωφροσύνην φυλάττει, οὐδὲ δικαιοσύνην ἐργάζεται, οὐδὲ φροντίζει ὅλως περὶ τῶν θείων ἀρετῶν, ἀλλὰ « Φάγωμεν, λέγει, καὶ πίω- 1. Κορ. 15. 32.
» μεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν ». Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ἡ πίστις οὐ μόνον ἐγχειρίζει

ἡμῖν τὰ ὅπλα τῶν προειρημένων ἀρετῶν, οὐ μόνον δίδωσιν ἡμῖν δύναμιν σϐεστικὴν τῶν πεπυρωμένων τοῦ πονηροῦ βελῶν, ἀλλὰ ποιεῖ ἡμᾶς καὶ δεκτικοὺς ἄλλων ὅπλων, καθὼς διὰ τῶν ἑξῆς ἐφανέρωσεν ὁ θεῖος ἀπόστολος·

Ἐφεσ. 6. 17. Καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.

Περικεφαλαία τοῦ σωτηρίου ἐστὶν ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας, ὡς ὁ αὐτὸς ἀπόςολος ἐδίδαξε διὰ τῆς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐ-
1. Θεσ. 5. 8. πιστολῆς· « Νήφωμεν, εἶπεν, ἐνδυσάμενοι » θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περι- » κεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας ». Μάχαιρα δὲ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὡς ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐϐεϐαίωσεν, εἰπών· « Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐςι » ῥῆμα θεοῦ ». Ἀληθῶς δὲ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ εἰσερχόμενος εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν, ὡς μάχαιρα κόπτει τῆς κακίας τὰς ἀκάνθας, καὶ προχωρῶν ἕως αὐτῶν τῶν ἐνδοτάτων τοῦ νοὸς λογισμῶν, καθαίρει τὰς πονηρὰς
Ἑϐρ. 4. 12. τῆς ψυχῆς διαθέσεις· « Ζῶν γὰρ ὁ λόγος » τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος » ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊ- » κνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ » πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ » κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρ- » δίας ». Ἐκ τῆς πίστεως γεννᾶται ἡ ἐλπίς· διότι ὁ μὲν πιστὸς, ἐπειδὴ πιστεύει εἰς ὅσα ἡ πίστις διδάσκει, ἐλπίζει τὴν ὑπὸ τῆς πίστεως διδασκομένην σωτηρίαν τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ ἄπιστος, ἐπειδὴ οὐ πιστεύει εἰς τὰ ὑπὸ τῆς πίστεως διδασκόμενα, οὐδὲ ἔχει, οὐδὲ φαντάζεται σωτηρίας ἐλπίδα· Ἡ πίστις ποιεῖ ἐνεργητικὸν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐνεργεῖ δραστικώτατα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ αὐτὸς πιστεύει, ὅτι ἐστὶ λόγος ἀληθινὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ἀληθινοῦ· οὐδεμίαν δὲ ἐνέργειαν ποιεῖ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀπίστου, ἐν ὅσῳ μένει ἄπιστος, ἐπειδὴ οὐδόλως πιστεύει, ὅτι ἐστὶ λόγος θεοῦ ἀληθινός. Βλέπε οὖν τὴν ἀποστολικὴν σοφίαν καὶ ἀλήθειαν· εἶπε προλαβὸν, ὅτι διὰ τῆς πίστεως δυνάμεθα νικῆσαι πάντας τοὺς δαιμονικοὺς πειρασμοὺς, ἔπειτα προσέθετο καὶ ταύτην τὴν ἀλήθειαν, τουτέστιν, ὅτι τῇ δυνάμει τῆς πίστεως γινόμεθα ἐπιδεκτικοὶ καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐνεργείας τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. Ἰδοὺ δὲ καὶ δύω ἕτερα ὅπλα, ὑπὸ τῆς πίστεως κατασκευαζόμενα, καὶ ἡμῖν ἐγχειριζόμενα, ἡ ἐλπὶς δηλαδὴ τῆς σωτηρίας, καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ· ἀντιπολεμοῦμεν δὲ καὶ δι' αὐτῶν γενναιότατα τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς ἀοράτους ἐχθρούς.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΕΒΔΟΜΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καθώπλισεν ἡμᾶς ὁ πάνσοφος Παῦλος κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, τῶν ἀκαταπαύστως ἡμᾶς πολεμούντων· τὸν μὲν θυρεὸν ἔβαλεν ἔμπροσθεν πάντων τῶν μελῶν τοῦ σώματος, τὴν δὲ περικεφαλαίαν, εἰς τὴν κεφαλήν· τὸν θώρακα, εἰς τὸ στῆθος· τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν καρδίαν· τὴν ζώνην, εἰς τὴν ὀσφῦν· τὰ ὑποδήματα, εἰς τοὺς πόδας· καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐν ταῖς πολεμικαῖς παρατάξεσιν
Ἐφεσ. 6. 14. ἀναγκαίαν στάσιν ἐδίδαξεν, εἰπών· « Στῆ» τε οὖν »· ἀλλὰ τίς δύναται δοῦναι εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν τὰ τοιαῦτα ἐπουράνια ὅπλα; ἄλλος οὐδείς, εἰμὴ ὁ παντοδύναμος θεός. Ἀλλὰ πότε ἐκχέει τοῦτο τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς; διὰ τίνος τρόπου δίδωσιν ἡμῖν ταῦτα τὰ θεῖα ὅπλα; Ἀκούω τὸν θεομακάριστον Πέτρον, παραγγέλλοντα τὴν ἐγρήγορσιν κατὰ τῶν τοῦ διαβόλου ἐπιβου-
1. Πέτρ. 5. 8. λῶν· « Νήψατε, λέγει, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ » ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυό» μενος, περιπατεῖ, ζητῶν, τίνα καταπίῃ ». Ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνω, ὅτι ὁ θεός, ὅταν βλέπῃ ἡμᾶς γρηγοροῦντας διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τότε ἐγχειρίζει ἡμῖν τὰ ὅπλα, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Παῦλος. Ἐὰν στοχασθῇς προσεκτικῶς, καὶ παρατηρήσῃς μετ' ἀκριβείας τῆς ἐγρηγόρσεως τὰ ἰδιώματα, ὁμοίως καὶ τῆς νήψεως, ἥτις ἐγρήγορσιν σημαίνει, βλέπεις, ὅτι, ὅστις γρηγορεῖ ὑπὸ θεοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἐκεῖνος καθοπλίζεται μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Παύλου καλουμένης πανοπλίας.

Τί ἄλλο εἰσὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὀνομαζόμενα ὅπλα, εἰμὴ αἱ θεῖαι καὶ μεγάλαι ἀρεταί; Ὁ θυρεός ἐστιν ἡ πίστις, ἡ περικεφαλαία ἐστὶν ἡ ἐλπίς, ὁ θώραξ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, ἡ μάχαιρα τοῦ πνεύματός ἐσιν ἡ διδασκαλία τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, ἡ ζώνη ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, τὰ ὑποδήματά εἰσιν ἡ διὰ τὰ καλὰ ἔργα προθυμία, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ στάσις τό ἀμετακίνητόν ἐστιν ἀπὸ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν ἐργασίαν. Βλέπε δέ, πῶς ἡ ἐγρήγορσις γίνεται τῶν ἀρετῶν πρόξενος. Ἡ ἐγρήγορσις σημαίνει ἀγρυπνίαν, προσοχήν, ἐπιμέλειαν, παρατήρησιν. Ὁ ἐγρήγορος οὖν ἄνθρωπος, ὅταν βλέπῃ τὰ κτίσματα, οὐ παραβλέπει αὐτά, ὡς ὁ νυσταλέος καὶ ἀμελής, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς

μεγάλης παρατηρεῖ καὶ περιεργάζεται ὅσα εἰς αὐτὰ ἀνήκουσιν· ὑψοῖ τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ βλέπων σώματα φωτοφόρα, παρατηρεῖ, ὅτι κατὰ τὸν ἀριθμὸν εἰσιν ἄμετρα, κατὰ τὸ μέγεθος ἄνισα, κατὰ τὴν μεταξὺ ἀλλήλων ἀπόστασιν ἀνισοδιάστατα, κατὰ τὴν φεγγοβολίαν καὶ τὴν τοῦ φωτὸς λαμπρότητα, ἀλλήλων διαφέροντα· καταβιβάζει τὰ ὄμματα εἰς τὴν γῆν, καὶ περιεργάζεται τὸ πολύμορφον τῶν πετεινῶν, τῶν ἐντόμων, τῶν τετραπόδων, τῶν ἑρπετῶν, τῶν χερσαίων, τῶν ἐνύδρων, τῶν ἀμφιβίων, τῶν ζωοφύτων· τὸ πολυποίκιλον τῶν χόρτων, τῶν θάμνων, τῶν δένδρων, τῶν ἀνθέων, τῶν καρπῶν, τῶν σπερμάτων· τὸ πολυειδὲς τῶν ὀρυκτῶν, τῶν πεπετρωμένων, τῶν κρυσαλλίνων, τῶν λίθων, τῶν μετάλλων, τῶν ἡμιμετάλλων· τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ ὕδατος εἰς θαλάσσας, εἰς ποταμοὺς, εἰς φρέατα, εἰς πηγὰς, εἰς λίμνας, εἰς χειμάῤῥους, εἰς βροχὴν, εἰς χιόνα, εἰς χάλαζαν, εἰς δρόσον, εἰς πάχνην· παρατηρεῖ τῶν κτισμάτων τὰ ἰδιώματα τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἴδια, τὰς τούτων κινήσεις, τὴν τούτων συνάφειαν καὶ τὸν σύνδεσμον, ἐξ οὗ ὁ σύμπας κόσμος συνίσταται, στρέφει τὰ ὄμματα εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ περιεργαζόμενος τὴν τούτου λογικὴν δύναμιν, τὰ ἐπιτηδεύματα, τὴν τούτου ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, διακρίνει, ὅτι αὐτός ἐστι τὸ ἐξαίρετον πάντων τῶν ἐπιγείων κτισμάτων, αὐτός ἐςι τῶν ἐπιγείων ὁ βασιλεύς.

Ταῦτα παρατηρῶν ὁ ἐγρήγορος ἄνθρωπος, οὐκ ἐξίσταται, οὐδὲ ἀτονεῖ, οὐδὲ νυσάζει, ἀλλ' ἀκολουθῶν τὰς παρατηρήσεις, προάγει τὴν περιέργειαν αὐτοῦ περαιτέρω. Τίς ἐποίησε, λέγει, ταῦτα πάντα; Τίς ἔδωκε τὰ κοινὰ καὶ ἴδια ἰδιώματα εἰς τὰ κτίσματα; τίς ἔδωκεν εἰς τὸν ἥλιον δύω ἅμα κινήσεις, τὴν ἡμερήσιον, δι' ἧς φέρεται κυκλικῶς, καὶ τὴν ἐτήσιον, ἐξ ἧς ἐκκλίνων ἐκ τοῦ ἰδίου κύκλου φέρεται σπειροειδῶς; τίς κατὰ πᾶν τρίμηνον λέγει εἰς αὐτὸν, παῦσον τὴν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν φοράν σου, καὶ ἐπίστρεψον εἰς τὰ ὀπίσω· ὁ δὲ, ὑπακούων καὶ ἐπιςρέφων, ποιεῖ τοὺς τέσσαρας καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ; τίς συνάγει καὶ ἐπιςρέφει εἰς αὐτὸν τὸ φῶς, τὸ ἐξ αὐτοῦ χεόμενον, καὶ πληροῦν τὸν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τόπον, ὥστε τοσούτους αἰῶνας οὐδὲ αὐτὸς, οὐδὲ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐξέλιπεν, οὐδὲ ἠλαττώθη, οὐδὲ ἠσθένησε; τίς ἀναχαιτίζει τῆς θαλάσσης τὰ κύματα, καὶ συντρίβει τὴν φοβερὰν αὐτῶν ὁρμὴν, ἵνα μὴ τὴν γῆν καλύψωσι; τίς εἶπεν αὐτῇ, ὡς λέγει ὁ Ἰώβ· « Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεταί σου » τὰ κύματα »; (Ἰώβ. 38, 11.) τίς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τόσας γλώσσας, τόσας ἐπιστήμας, τόσας τέχνας, τόσην νόησιν, τόσην σοφίαν, τόσην ἐφεύρεσιν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ ὡς προνοητὴς προβλέπει, καὶ ὡς δημιουργὸς οἰκοδομεῖ, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαθοποιεῖ, καὶ ὡς ἐξουσιαστὴς δεσπόζει τῶν ἐπιγείων κτισμάτων; τίς διαφυλάττει τόσους αἰῶνας ἀμετάβλητα καὶ ἀναλλοίωτα, τὰ ἰδιώματα παντὸς κτίσματος; Τὴν περιέργειαν ταύ-

την προάγει καὶ ἐπεκτείνει, ὅσον θέλει καὶ βούλεται· ἐκ ταύτης δὲ ἀναγκάζεται νοῆσαι καὶ συμπεράναι, ὅτι ἐστὶ ποιητὴς τούτων ἀόρατος, παντοδύναμος, πάνσοφος, προνοητικώτατος, πανυπερτέλειος. Ὅσον δὲ περισσότερον περιεργάζεται τῶν κτισμάτων τὸ πλῆθος, τὰ μέγεθος, τὸ κάλλος, τὴν ἀναλογίαν, τὴν χρησιμότητα, τὴν μεταξὺ ἀλλήλων σχέσιν, τὸ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν ἀμετάβλητον, τόσον περισσότερον μανθάνει τοῦ θεοῦ τὴν μεγαλειότητα, τὴν δόξαν, τὰς ὑπερτελείους τελειότητας· διότι
Ψαλ. 18. 1, 2. « Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, ποίη-
» σιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στε-
» ρέωμα· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα,
» καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν »· τὰ
Αὐτ. 4. κτίσματα· « Οὐκ εἰσὶ λαλιαί, οὐδὲ λόγοι,
» ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν »· ἀλλ' εἰσὶ πράγματα ὁρατὰ καὶ αἰσθητά, λαλοῦντα εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, καὶ ἀναγγέλλοντα πανταχοῦ τὴν ἄπειρον δύναμιν, καὶ τοὺς ὑπερτελείους τῆς θεότητος χαρακτῆρας ἐξ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, καθ'
Ῥωμ. 1. 20. ὃν ἐκτίσθη ὁ κόσμος· « Τὰ γὰρ ἀόρατα
» αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμα-
» σιν αὐτοῦ νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε
» ἀΐδιος δύναμις καὶ θειότης ». Τοῦτο δὲ οὕτως ἐγένετο, ἵνα μηδεμίαν πρόφασιν ἀπιστίας ἔχωσιν οἱ ἄπιστοι· « Εἰς τὸ εἶναι
» αὐτοὺς ἀναπολογήτους ». Τὰ κτίσματα ἀφώνως μαρτυροῦσιν, ὅτι ἔχουσι ποιητὴν πανυπερτέλειον· ἡ δὲ τούτων μαρτυρία ἐςὶ
Ψαλ. 18. 8. « Μαρτυρία Κυρίου πιςή, σοφίζουσα νήπια ».
Ἀκούετε, τί μανθάνει, ὅστις ἀφιερώσει τὴν ἐγρήγορσιν αὐτοῦ οὐχὶ εἰς τὰ εὐτελῆ καὶ μάταια τοῦ κόσμου πράγματα, ἀλλ' εἰς τὰ μεγάλα καὶ ὑπερένδοξα τοῦ θεοῦ ἔργα; βλέπετε, πῶς ἡ τοιαύτη ἐγρήγορσις ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν μεγάλην καὶ θεμελιώδη ἀρετήν, εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν πίστις; Καὶ μὴ θαυμάζετε, μηδὲ ἀπιστῆτε, ταῦτα ἀκούοντες, διότι καὶ Ὅρ. Ἀθαν. ἱστορ περὶ Μελχισ. ϗ Κεδρην. ϗ Ἰουδίθ. 5. 7, 8.
ὁ Μελχισεδὲκ ὁ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίςου, καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὁ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προπάτωρ, γρηγορήσαντες, καὶ τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις παρατηρήσαντες, καὶ περιεργασθέντες, ἐγνώρισαν τὸν ἀληθινὸν θεόν, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, κἂν εἰδωλολάτρας εἶχον πατέρας· μὴ θαυμάζητε, μηδὲ ἀπιστῆτε, διότι οἱ γρηγοροῦντες καὶ τοιουτοτρόπως τὰ κτίσματα περιεργαζόμενοι, φωτίζονται ὑπὸ τοῦ θείου φωτός· διὰ τοῦτο δὲ μακαρίζων αὐτοὺς ὁ προφητάναξ,
ἔψαλλε· « Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ Ψαλ. 118. 2.
» μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητή-
» σουσιν αὐτόν ».

Ἀφοῦ δὲ ὁ ἐγρήγορος ἄνθρωπος, τὴν εἰς θεὸν πίστιν δεξάμενος, πιστεύσῃ, ὅτι πᾶσα τελειότης ἐν τῷ θεῷ ἐστιν, ἑπομένως δὲ καὶ ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ φιλανθρωπία, τότε πείθεται, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπεν ὁ θεὸς τὸ ἐξαίρετον πάντων τῶν κτισμάτων, ἤγουν τὸν ἄνθρωπον, ἀπρονόητον καὶ ἄνομον, ἀλλὰ καθὼς ἔβαλεν εἰς πάντα τὰ κτίσματα ὅρους ἀμετατρέπτους, καὶ εἰς τὴν φύσιν ἑνὸς ἑκάστου ἀναλόγους, ἵνα μὴ ἀτάκτως φερόμενα, συγχέωσι τὴν τοῦ παντὸς εὐκοσμίαν, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὥρισε

σωτηριώδεις νόμους κατὰ ἀναλογίαν τῆς λογικῆς αὐτοῦ φύσεως, ἵνα μὴ κακῶς μετερχόμενος τῆς γνώμης αὐτοῦ τὸ ἐλεύθερον, διαφθείρῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν εὐταξίαν. Ζητεῖ οὖν πανταχοῦ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους θείαν νομοθεσίαν· περιεργάζεται τῶν φιλοσόφων τὰ συστήματα· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς εὑρίσκει ὑπερβάλλουσαν ἀκαταστασίαν· βλέπει, ὅτι ὅσοι φιλόσοφοι, τόσα συστήματα, τὸ ἓν τοῦ ἑτέρου ἀναιρετικόν, πάντα δὲ ὑποθετικά, ἀναπόδεικτα, ἀτελῆ, ἀνάξια τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλειότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος. Παρατηρεῖ τὰς νομοθεσίας τινῶν πλάνων ἀνθρώπων, καὶ συναντᾷ ἐν αὐταῖς ἀδικίας, αἰσχρουργίας, μωρολογίας, νοήματα ἀνάξια οὐ μόνον τοῦ ὑπερτελείου θεοῦ, ἀλλὰ καὶ παντὸς λογικοῦ καὶ διακριτικοῦ ἀνθρώπου· ἀνοίγει τὰς θείας γραφὰς, καὶ περιεργαζόμενος ὅσα αὐταὶ διδάσκουσι περὶ πίστεως, ἐξίσταται, ἀναγινώσκων ὀνόματα, εἰς τὸ ὑπεράρχιον ὂν καταλληλότατα, νοήματα, διὰ τὸ ὕψος αὐτῶν ἐκπλήττοντα, χαρακτῆρας, εἰς μόνον τὸν ἀληθινὸν θεὸν πρέποντας. Παρατηρῶν δὲ τοὺς ἐν αὐταῖς νόμους, βλέπει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἁγιωσύνην· βλέπει, ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι ἀναβιβάζουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τῆς τελειότητος τὴν κατάστασιν· ἑνὶ λόγῳ, βλέπει ἐν αὐταῖς ἐκεῖνον τὸν θεὸν, ὃν εἶδεν, ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἐν τοῖς κτίσμασι· ταῦτα δὲ βλέπων, πείθεται, ὅτι ὅστις ἐδημιούργησε τὴν κτίσιν, ἐκεῖνος παρέδωκε καὶ τὰς ἁγίας γραφάς· πείθεται, καὶ ἐκφωνεῖ· εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ποιητὴς τῶν ἁγίων γραφῶν.

Ἐρευνᾷ οὖν τὰς γραφὰς οὐχ ὡς ἀνθρώπων συγγράμματα, ἀλλ' ὡς τοῦ θεοῦ λόγια· ἐν αὐταῖς δὲ ἀκούει τὸν ἀψευδέστατον
θεὸν ὑποσχόμενον καὶ λέγοντα· « Ὅτι ἐπ' Ψαλ. 90. 14, 15, 16.
» ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν· σκεπάσω
» αὐτὸν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου· ἐπικαλέ-
» σεται πρός με, καὶ εἰσακούσομαι αὐτοῦ,
» μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει, ἐξελοῦμαι αὐ-
» τόν, καὶ δοξάσω αὐτόν· μακρότητα ἡμερῶν
» ἐμπλήσω αὐτόν, καὶ δείξω αὐτῷ τὸ
» σωτήριόν μου. » Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἐνδύει
αὐτὸν τὴν « περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου »· Ἐφεσ. 6. 17.
τουτέστιν ἐνστάζει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
τῆς σωτηρίας τὴν ἐλπίδα· εἰς αὐτὰ τὰ ἅγια
βιβλία ἀναγινώσκων τὸ « δίκαιοι δὲ κληρο- Ψαλ. 36. 29.
» νομήσουσι γῆν, καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς
» αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς· » Καὶ τὸ, « δί- Ψαλ. 91. 12.
» καιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει, ὡς ἡ κέδρος ἡ
» ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται· » θεωρῶν
δὲ καὶ τὸν δικαιότατον θεὸν εἰσάγοντα τοὺς
δικαίους εἰς τὴν « ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡ- Ματθ. 25. 34.
» τοιμασμένην ὑπὲρ αὐτῶν βασιλείαν, ἐν-
» δύεται τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης· » ἀ- Ἐφεσ. 6. 14.
ποφασίζει δηλαδὴ, ἵνα δικαιοπραγῇ εἰς
πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ
θεοῦ βιβλίοις εὑρίσκει τὸ εὐαγγελικὸν πρό-
σταγμα· « Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες πε- Λουκ. 12. 35.
» ριεζωσμέναι »· ἀκούει δὲ καὶ τὴν θείαν
ἐντολήν· « οὐ μοιχεύσεις » καὶ τῆς ἐντολῆς Ἐξ. 20. 13.
ταύτης τὴν τελειότητα, « Πᾶς ὁ βλέπων Ματθ. 5. 28.
» γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη
» ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ »·

ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀπόφασιν κατὰ τῶν παρα-
Ἑβρ. 13. 4. βαινόντων αὐτήν· « πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς » κρινεῖ ὁ θεός »· βλέπει δὲ καὶ τὴν ἐλεεινὴν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ κατάστασιν· ὅθεν περιζωννύων τὴν ὀσφὺν οὐ μόνον τοῦ σώματος,
Ἐφεσ. 6. 14. ἀλλὰ καὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ διὰ τῆς σωφροσύνης, ἀπέχει ἀπὸ παντὸς εἴδους σαρκικῆς ἁμαρτίας· ἀκούει ἐν ταῖς γραφαῖς
Ἡσ. 55. 11. τὸν θεὸν, λέγοντα· « οὕτως ἔσται τὸ ῥῆ» μά μου, ὃ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματός μου, » οὐ μὴ ἀποστραφῇ πρός με κενὸν, ἕως ἂν » συντελεσθῇ ὅσα ἠθέλησα, καὶ εὐοδώσω » τὰς ὁδούς σου, καὶ τὰ ἐντάλματά μου ». Θαυμάζων δὲ τὴν δύναμιν τοῦ ῥήματος
Ἐφεσ. 6. 17. τοῦ θεοῦ, ἀναδέχεται « Τὴν μάχαιραν τοῦ » πνεύματος », τουτέστιν, ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀκρόασιν τῶν λόγων τοῦ θεοῦ· ἀναγινώσκει μὲν ἐν αὐταῖς τὸ,
Λουκ. 12. 35. Ἔστωσαν ὑμῶν « οἱ λύχνοι καιόμενοι »· βλέπει δὲ καὶ τὴν καταδίκην τοῦ ὀκνηροῦ
Ματθ. 25. 26. δούλου, τοῦ κρύψαντος τὸ τάλαντον, ἵνα οὖν μὴ καταδικασθῇ ὡς ἐκεῖνος, ὑποδύει
Ἐφ. 6. 15. τοὺς πόδας αὐτοῦ « Ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐ» αγγελίου τῆς εἰρήνης », ἤγουν ἀναλαμβάνων ζέουσαν προθυμίαν, τρέχει τῶν ἀρετῶν τὸν δρόμον. Παρατηρῶν δὲ καὶ ταῦτα τοῦ
Ματθ. 10 33. θεοῦ τὰ λόγια· « Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με » ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι » αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου,
Αὐτ. 22. » τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, » οὗτος σωθήσεται »· συμπεραίνει, ὅτι
Ἐφεσ. 6. 14. ταῦτα διδάσκουσι τὸ, « Στῆτε οὖν », τὴν σταθερὰν δηλονότι καὶ ἐπίμονον γνώμην ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν ὀρθῶν τῆς πίστεως δογμάτων, καὶ τὸ ἀμετάβλητον τῆς προαιρέσεως εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς κατορθώματα.

Βλέπετε οὖν, πόσον θαυμαστά εἰσι τῆς ἐγρηγόρσεως τὰ ἔργα· ἡ ἐγρήγορσις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν πίστιν, ἡ πίστις ἀνοίγει τὰς θείας γραφὰς, αἱ θεῖαι γραφαὶ ἐνδύουσιν ἡμᾶς τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, περὶ ἧς Ἐφεσ. 6 11.
ἐλάλησεν ὁ Παῦλος, διὰ δὲ τῆς θείας πανοπλίας λαμβάνομεν τῆς νίκης τὰ τρόπαια κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἡμῶν, διὰ δὲ τὴν τοιαύτην νίκην δίδωσιν ἡμῖν ὁ θεὸς βραβεῖον τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας. Μεγάλη ἀληθῶς καὶ ἀναγκαία πρὸς τὴν σωτηρίαν ὑμῶν ἡ ἀρετὴ τῆς ἐγρηγόρσεως· διὰ τοῦτο δὲ καὶ διὰ παραβολῶν, καὶ διὰ παραδειγμάτων, καὶ διὰ μακαρισμῶν, καὶ διὰ προστακτικῶν παραγγελμάτων ἐνομοθέτησεν αὐτὴν ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς καὶ σωτήρ.

Διὰ τῆς παραβολῆς τῶν δέκα παρθένων ἔδειξεν ὁ Κύριος, πόσον ἀναγκαία ἐστὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἡ ἐγρήγορσις. Πέντε, λέγει, ἐξ αὐτῶν τῶν παρθένων ἦσαν φρόνιμοι, καὶ Ματθ. 25. 2.
πέντε μωραί. Ποίαν δὲ φρόνησιν βλέπομεν εἰς τὰς φρονίμους; τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. Ποίαν μωρίαν εἰς τὰς μωράς; τὴν ἀπροσεξίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν· « Αἱ δὲ Αὐτ. 3. 4.
» μωραὶ (διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτῶν), λαβοῦσαι » τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' » ἑαυτῶν ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι (ἐπιμεληθεῖσαι), ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις » αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν ». Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἦλθε, λέγει, ὁ

Αὐτ. 10. » νυμφίος, καὶ « αἱ μὲν ἕτοιμοι », ἤγουν αἱ προσεκτικαὶ καὶ ἐγρήγοροι « εἰσῆλθον μετ' » αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους »· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς, τὰς ἀμελεῖς καὶ ὀκνηρὰς, ἐκλείσθη τοῦ θείου νυμφῶνος ἡ θύρα, κἂν δὲ ἔκραζον δεό-
Αὐτ. 11. 12. μεναι καὶ λέγουσαι· « Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον » ἡμῖν »· ἀπεκρίθη ὅμως εἰς αὐτὰς ὁ Κύριος· « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς ». Ἐβεβαίωσε δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ ἐγρήγορσις ἔσωσε τὰς πέντε φρονίμους, ἡ δὲ ἀμέλεια ἐστέρησε τῆς θείας βασιλείας τὰς πέντε μωράς· διότι μετὰ τὴν διήγησιν ταύτης τῆς παραβολῆς ἐξεφώνησε ταῦτα τὰ ἐμφαντικὰ λόγια·
Αὐτ. 13. « Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέ» ραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν» θρώπου ἔρχεται ». Τὸ αὐτὸ δὲ ἐδίδαξε διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ γεωργοῦ· ἔσπειρε, λέγει,
Ματθ. 13. 24. ὁ γεωργὸς « Καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ » αὐτοῦ »· ὅταν δὲ οἱ συγγεωργοὶ αὐτοῦ ἐκοιμῶντο, τότε ὁ ἐχθρὸς ἔσπειρε τὰ ζιζά-
Αὐτ. 25. νια μεταξὺ τοῦ σίτου· « Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν » τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, » καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, » καὶ ἀπῆλθεν ». Ἀκούετε, πότε ὁ ἐχθρὸς σπείρει τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν; ὅταν κοιμώμεθα· « Ἐν δὲ τῷ » καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους »· τί ἄλλο δέ ἐστιν οὗτος ὁ ὕπνος, εἰμὴ τὸ ἐναντίον τῆς ἐγρηγόρσεως. Ὅταν οὖν οὐδὲ γρηγορῶμεν, οὐδὲ προσέχωμεν, τότε οἱ δαίμονες λαμβάνοντες χώραν, βλάπτουσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος δὲ τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ τοῦ κλέπτου ἐδίδαξεν ὁ Κύριος τῆς ἐγρηγόρσεως τὴν δύναμιν. Ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ἐγνώριζε, ποίαν ὥραν ἔρχεται ὁ κλέπτης, ἠγρύπνει, λέγει, καὶ προσεῖχε, καὶ ἐνεμπόδιζεν αὐτὸν, ἵνα μὴ διαφθείρῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ· « Εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ Ματθ. 24. 43.
» φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν » ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν » οἰκίαν αὐτοῦ ». Ἀκούεις; « Ἐγρηγόρησεν » ἂν, λέγει, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν »· ὥστε ἡ ἐγρήγορσις ἐμποδίζει τοῦ κλέπτου τὴν βλάβην. Καθὼς οὖν, ὅταν ὁ οἰκοδεσπότης γρηγορῇ, ἐμποδίζει τὸν κλέπτην, ἵνα μὴ διορύξῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ χριστιανὸς, ὅταν γρηγορῇ, ἐμποδίζει τὸν διάβολον, καὶ οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν βλάψαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· καθὼς δὲ ὁ οἰκοδεσπότης, ἐπειδὴ οὐ γνωρίζει, ποίαν ὥραν ἔρχεται ὁ κλέπτης διορύξαι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα διὰ παντὸς προσέχῃ, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν, πότε ὁ σατανᾶς ἔρχεται πειράξαι ἡμᾶς, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα πάντοτε γρηγορῶμεν· ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον τοῦτο οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' οὐδὲ ποία ἐστὶν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου ἡμῶν, οὐδὲ ποίαν ὥραν ὁ Κύριος ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· διὰ τοῦτο πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς πρέπον ἐστὶν, ἵνα ἀγρυπνῶμεν καὶ προσέχωμεν. Τοῦτο δὲ σημαίνουσι ταῦτα τὰ σωτηριώδη λόγια· « Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς Αὐτ. 44.
» γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ » υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. » Ἀκούσατε δὲ καὶ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἐγρηγόρσεως· γίνεσθε, λέγει, τόσον ἄγρυπνοι καὶ προσεκτικοὶ, ὅσον

ἐκεῖνοι οἱ δοῦλοι, οἵτινες περιμένουσι τὸν κύριον αὐτῶν, ἵνα, ὅταν ἐπιστρέψας ἐκ τῶν γάμων, καὶ ἐλθὼν, κρούσῃ τὴν θύραν, εὐθὺς χωρίς τινος ἀναβολῆς ἀνοίξωσιν αὐτῷ.
Λουκ. 12. 36, 37. « Καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις, προσδεχομένοις » τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν » γάμων, ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, » εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ ». Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐμακάρισε τοὺς οὕτω γρηγοροῦντας· « Μακάριοι, εἶπεν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς » ἐλθὼν ὁ κύριος, εὑρήσει γρηγοροῦντας ».

Ἀγαπητοί μου χριστιανοὶ, ἐγὼ καλῶς γνωρίζω, ὅτι πάντες ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ γρηγοροῦμεν, καὶ ἐσμὲν δραστήριοι καὶ προσεκτικώτατοι· ἀλλὰ διὰ τί; διὰ πράγματα μικρὰ καὶ εὐτελέστατα. Προσέχω καὶ παρατηρῶ μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια, καὶ αὐτὰ τὰ νεύματα τοῦ ἐχθροῦ μου, ἵνα μὴ προξενήσῃ μηδὲ μικροτάτην βλάβην εἰς τὸ σῶμα, ἢ εἰς τὰ ὑπάρχοντα, ἢ εἰς τὴν τιμήν μου. Ὁ ἐχθρός μου ὁ σατανᾶς καθ' ἑκάστην ὥραν διὰ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ λογισμῶν φθείρει τὸν νοῦν μου, πᾶσαν ὥραν ῥίπτει τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ βέλη, καὶ τραυματίζει τὴν ψυχήν μου, πᾶσαν ὥραν συνωθεῖ με εἰς τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ποιοῦντά με ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ· ἐγὼ δὲ ὡς κωφὸς καὶ τυφλὸς καὶ ἀναίσθητος οὐδὲ ἀκούω, οὐδὲ βλέπω, οὐδὲ αἰσθάνομαι, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς ὑποδέχομαι τὰς αἰσχρὰς αὐτοῦ ἐνθυμήσεις, καὶ ἀνοίγω τὰς αἰσθήσεις μου, ἵνα εὐκόλως τραυματίζῃ με, καὶ τρέχω ὀπίσω εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἵνα ὡς θέλει ὑποσκελίζῃ με· αὐτὸς μὲν βλάπτει με βλάβην ἀθάνατον, ἐγὼ δὲ κοιμῶμαι ἥσυχος τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου μου. Πάντες μετὰ ἐπιμελείας προσέχομεν· ἀλλὰ διὰ τί; διὰ πράγματα εὐτελῆ, καὶ τῆς προσοχῆς ἡμῶν ἀνάξια· ἐκεῖνος γρηγορεῖ, ἵνα ἑτοιμάσῃ τροφὰς καὶ ποτὰ, οὐχὶ ὅσα ζητεῖ ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅσα ἐγείρουσι τῆς πολυφαγίας καὶ πολυποσίας τὴν ὄρεξιν· ἐκεῖνος ἐπιμελεῖται, ἵνα κατασκευάσῃ ἐνδύματα, οὐχ ὅσα ἀναγκαῖά εἰσι πρὸς σκέπην καὶ περίθαλψιν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅσα καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν ἐπινοεῖ ἡ ματαιοφροσύνη τῶν ἀνθρώπων· ὁ ἄλλος ἀγρυπνεῖ, ἵνα οἰκοδομήσῃ οἶκον, οὐχὶ τὸν εἰς κατοίκησιν καὶ ἄνεσιν αὐτοῦ ἁρμόζοντα, ἀλλὰ τὸν πολυώροφον καὶ πολυτάλαντον, τὸν περιττὸν καὶ μάταιον, τὸν ὑπὸ τοῦ κόσμου θαυμαζόμενον. Πάντες προσέχομεν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μετὰ πάσης ἐγρηγόρσεως ἐπιμελούμεθα· ἀλλὰ διὰ τί; διὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, τὰ πρόσκαιρα καὶ ὀλιγοχρόνια, διὰ ἐκεῖνα, ὅσα σήμερον ἔχομεν, καὶ αὔριον ἡμεῖς μὲν ἀποθνήσκομεν, ἄλλοι δὲ κληρονομοῦσι. Πόσην προσοχὴν ἔχομεν, ἵνα συνάξωμεν ἀργύρια; πόσην ἐπιμέλειαν, ἵνα πολυπλασιάσωμεν τὰ ὑπάρχοντα; πόσην ἐγρήγορσιν, ἵνα προβιβασθῶμεν εἰς τὰ κοσμικὰ ἀξιώματα; πόσην παρατήρησιν, ἐνίοτε καὶ διὰ μίαν σπιθαμὴν γῆς, καὶ διὰ ἕνα ὀβολὸν, καὶ δι' ἓν σκύβαλον; ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, διὰ τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ, διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ θεοῦ οὐδεμία, οὐδὲ

ἐπιμέλεια, οὐδὲ προσοχή, οὐδὲ ἐγρήγορσις· ἐκ τούτου γινόμεθα παίγνιον τοῦ διαβόλου, ἐκ τούτου περιπίπτομεν εἰς τόσας ἀδικίας καὶ ἀνομίας, ἐκ τούτου κοιμώμεθα ὡς ἀναίσθητοι ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ θάνατος, ἁρπάζῃ ἡμᾶς χωρὶς μετανοίας, χωρὶς ἐπιστροφῆς καὶ διορθώσεως.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ φιλανθρωπότατος, ὅςις γνωρίζει, πόσον ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἐγρήγορσις διὰ τὴν σωτηρίαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, οὐ μόνον ἐλάλησε πολλὰ περὶ ἐγρηγόρσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τρόπου ἀσυνήθους τὰ περὶ αὐτῆς ἐνομοθέτησε· πάντα τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα κοινά εἰσιν, ὑπὲρ πάντων ἐκήρυξεν αὐτά, εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἁρμόζουσιν· ὅταν ὅμως ἔδωκε τὴν ἐντολὴν τῆς ἐγρηγόρσεως, τότε εἶπε φανερά, ὅτι παραγγέλλει αὐτὴν εἰς πάντας
Μάρκ. 13. 37. τοὺς ἀνθρώπους, « ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι
» λέγω· γρηγορεῖτε ».

Ἄνθρωποι οὖν, ὅσοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πιστεύετε, ἀκούσατε, τί αὐτὸς λέγει πρὸς πάντας· « πᾶσι λέγω· γρηγορεῖτε. » Καὶ εἰς ὑμᾶς οὖν, ὦ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες καὶ ἄρχοντες τῆς γῆς, λέγει ὁ Κύριος, γρηγορεῖτε· ἐπειδὴ ὑμεῖς ἐξουσιάζετε καὶ διοικεῖτε πλῆθος ἀνθρώπων, εἰς ὑμᾶς περισσότερον ἁρμόζει τοῦ Κυρίου ἡ ἐντολή· διότι, ὅταν ὑμεῖς ἀγρυπνῆτε καὶ προσέχητε, τότε εὐτυχοῦσι καὶ σώζονται πάντες οἱ ὑπήκοοι ὑμῶν· ὅταν δὲ νυσάζητε καὶ ἀμελῆτε τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φροντίδα, τότε πάσχει καὶ δυστυχεῖ ὅλος ὁ ὑπήκοος λαός. Κριταί, ὅσοι καθήμενοι εἰς τὰ κριτήρια κρίνετε, καὶ εἰς ὑμᾶς λέγει ὁ Κύριος, « γρηγορεῖτε »· γρηγορεῖτε· παρατηροῦντες τοὺς νόμους, ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, κρίνοντες δικαίαν κρίσιν· μὴ ἀμελῆτε, ἵνα μὴ ὑπὸ τῆς ἀμελείας ὑμῶν ἀναβάλληται ἡ ἀπόφασις, καὶ ζημιῶνται οἱ κρινόμενοι· προσέχετε, ἵνα μὴ προχωρήσῃ εἰς τὴν αὐλὴν ὑμῶν ἡ δωροδοκία, καὶ ἵνα μηδὲ ἔχθρα, μηδὲ φιλία, μηδὲ θυμός, μηδὲ μεσιτεία θολώσῃ τὴν τοῦ νοὸς ὑμῶν διάκρισιν· προσέχετε, ἵνα μὴ εἰσέλ-
θῃ εἰς τὴν κρίσιν ἡ ἀδικία· « ὅτι ἡ κρίσις Δευτ. 1. 17.
» τοῦ θεοῦ ἐστι ». « Πᾶσι », λέγω, εἶπεν ὁ Κύριος· καὶ εἰς ὑμᾶς, ὦ ἄνθρωποι, ὅσοι μετέρχεσθε τὰς πραγματείας ἢ τὰς τέχνας, λέγει ὁ Κύριος, γρηγορεῖτε, ἵνα μὴ εἰσέβῃ οὐδὲ ἀπάτη εἰς τὰ συναλλάγματα, οὐδὲ ψεῦδος εἰς τὰ πωλούμενα καὶ ἀγοραζόμενα, οὐδὲ δολιότης οὐδὲ ἀμέλεια εἰς τὰ ἐργόχειρα· γρηγορεῖτε, ἵνα κρατῆτε
πάντοτε « Ζυγὰ δίκαια καὶ σταθμία δί- Λευτ. 19. 36.
» καια ». Νέοι, γρηγορεῖτε, ἵνα καταδαμάζητε τῆς νεότητος τὴν φλόγα· γέροντες γρηγορεῖτε, ἵνα μετὰ ὑπομονῆς βαστάζητε τοῦ γηρατείου τὰς ἀσθενείας· πατέρες καὶ μητέρες μὴ ἀμελῆτε, ἀλλὰ γρηγορεῖτε, παιδαγωγοῦντες τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος, καὶ διὰ τῆς ὀρθῆς συμβουλῆς, καὶ διὰ τῆς ῥάβδου, ὅταν ἡ χρεία τοῦτο ζητῇ· προσέχετε καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ ἐπὶ τὰ λόγια καὶ ἐπὶ τὰς συναναστροφὰς τῶν τέκνων ὑμῶν, ἵνα διευθύνητε αὐτὰ εἰς τὸν φόβον τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τῆς

ἀρετῆς τὸν δρόμον· ἐξόχως δὲ εἰς ὑμᾶς, ὦ ἐκκλησιαστικοὶ ποιμένες, παραγγέλλει ὁ Κύριος τὴν ἐγρήγορσιν· οὐαὶ ὑμῖν, ἐὰν ὑμεῖς κοιμᾶσθε, ὁ δὲ λύκος, ἤγουν ὁ ἄπιστος ἢ ὁ αἱρετικὸς ἁρπάζῃ καὶ σκορπίζῃ τὰ πρόβατα· οὐαὶ ὑμῖν, ἐὰν ὑμεῖς μὲν ἀμελῆτε, ὁ δὲ σατανᾶς διαφθείρῃ τὰς ψυχὰς, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν· οὐαὶ
Ἰεζ. 3. 18. ὑμῖν, διότι τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐκζητήσει ὁ Κύριος. Χριστιανοὶ, ὁποίας ἂν εἶστε ἡλικίας, καταστάσεως, τάξεως, ἐπαγγέλματος, ἀκούσατε πάντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς πάντας λέγει, γρηγορεῖτε· μὴ νυστάζητε, ἀλλὰ διώκετε τοὺς πονηροὺς διαλογισμούς· μὴ ἀμελῆτε, ἀλλὰ καταδαμάζετε τὰς ψυχοφθόρους τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας· μὴ γίνεσθε ὀκνηροὶ, ἀλλὰ φεύγετε προθύμως τὴν ἀπατηλὴν τοῦ κόσμου ματαιότητα. Γρηγορεῖτε, καὶ τρέχετε σπουδαίως τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον· « Μακάριοι Λουκ. 12. 37.
» οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ Κύριος, εὑ» ρήσει γρηγοροῦντας ». Τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Αἱ Κολοσσαὶ, ἢ Κολασσαὶ, αἱ ὕστερον μετονομασθεῖσαι Χῶναι, ἦσαν πόλις ἐπίσημος τῆς Φρυγίας, κείμεναι μεταξὺ τῆς Ἱεραπόλεως καὶ τῆς Λαοδικείας, ἥτις ἦν πάσης τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης μητρόπολις· Ἔγραψε δὲ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν
Κολ. 4. 3. τῶν Κολοσσῶν πόλιν ὁ Παῦλος, δέσμιος ὢν
Δύτ. 7. 8. ἐν Ῥώμῃ, ἀποστείλας πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Τυχικοῦ καὶ τοῦ Ὀνησίμου. Καί τινες μὲν
Θεοδώριτ Πραξ. 16. 6. λέγουσιν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν εἰς αὐτοὺς τὸ εὐαγγέλιον, ὅτε διήρχετο τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν. Ἐπειδὴ ὅμως Κολ. 2. 4.
ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῇ γράφει, ὅτι ἤκουσε τὴν εἰς Χριστὸν αὐτῶν πίστιν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους ἀγάπην αὐτῶν, πρὸς τούτοις δὲ συνέταξεν αὐτούς τε καὶ τοὺς Λαοδικεῖς μετὰ τῶν μὴ ἰδόντων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, λέγων· « Θέλω γὰρ ὑμᾶς Κολ. 2. 1
» εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν » καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑω» ράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί »· διὰ τοῦτο πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἄλλος τις

ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἴσως ὁ Ἐπαφρᾶς· διότι λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐμαθήτευσεν αὐτοὺς, καὶ ἐχρημάτισε διάκο-
Κολ. 1. 7. νος ὑπὲρ αὐτῶν· « Καθὼς καὶ ἐμάθετε, » γράφει, ἀπὸ Ἐπαφρᾶ, τοῦ ἀγαπητοῦ » συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ » ὑμῶν διάκονος τοῦ Χριστοῦ ». Ἔγραψε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν
Πραξ. 9. 15. ἦσαν ἐθνικοὶ, αὐτὸς δὲ προεχειρίσθη τῶν
Γαλ. 1. 16. ἐθνῶν διδάσκαλος· καὶ ἐπειδὴ ἔμαθεν, ὅτι οἱ ψευδαπόστολοι ἐλθόντες καὶ πρὸς αὐτοὺς
Κολ. 2. 8. 18. « Διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης », ἐκήρυττον θρησκείαν ἀγγέλων, τουτέστιν, ἵνα σέβωνται τοὺς ἀγγέλους περισσότερον τοῦ πρέποντος, ἔτι δὲ καὶ φυλακὴν ἰουδαϊκῶν παρατηρήσεων. Περιέχει δὲ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴ πρῶτον μὲν, δόγματα πίστεως ὑψηλότατα καὶ διδακτικὰ τῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μεγάλων τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν· δεύτερον δὲ, ἔλεγχον τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀπατηλῆς καὶ βλαβερᾶς διδασκαλίας· καὶ τρίτον, ἠθικὴν νουθεσίαν, ἀληθῶς θαυμαστὴν καὶ ἐπουράνιον. Μέρος δὲ τῶν θεολογικῶν τῆς πίστεως δογμάτων ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς. Χρείαν δὲ ἔχουσι τὰ τοιαῦτα δόγματα ἑρμηνείας. Καὶ ἡμεῖς μὲν τῷ τοῦ θεοῦ ἐλέει θαῤῥήσαντες, προβάλλομεν αὐτήν· ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, μετὰ προσεκτικῆς καὶ εὐλαβοῦς ἀκροάσεως ταύτην ἀκούσατε, ἵνα τὰ ἐν τοῖς θείοις δόγμασι νοήματα κατανοήσητε, καὶ οὕτω φωτισθῇ ἡ ψυχὴ ἡμῶν διὰ τοῦ σωτηρίου φωτὸς τοῦ παναγίου πνεύματος.

Ἀδελφοὶ, εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί. Κολ. 1. 12.

Προβιβάζει μὲν τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς εἰς μεγαλοπρεπῆ ἀξιώματα, πλὴν οὐ δύναται καταστῆσαι αὐτοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν πρέπουσαν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν δοθέντων αὐτοῖς ἀξιωμάτων ζητουμένης ὑπηρεσίας· τοῦτο μόνος δύναται ποιῆσαι ὁ τῶν βασιλευόντων βασιλεὺς, ὁ θεός· αὐτὸς οὐ μόνον δίδωσι τὸ θεῖον αὐτοῦ χάρισμα, ἀλλὰ καὶ ποιεῖ ἱκανὸν καὶ ἐπιτήδειον τὸν τοῦτο λαβόντα ἐκτελέσαι, ὅσα ζητεῖ τὸ δοθὲν χάρισμα. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἶπε· « Τῷ ἱκανώσαντι » ἡμᾶς », ἵνα δηλονότι φανερώσῃ, ὅτι καὶ τὰ δύω δίδωσιν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ τὸ χάρισμα, καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα πρὸς τὴν τοῦ χαρίσματος οἰκονομίαν. Τί δὲ σημαίνει ἡ μερὶς τοῦ κλήρου; διάφορα σημαινόμενα ἔχει ὁ κλῆρος· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων σημαίνει καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ὡς φανερόν ἐστιν ἐκ τοῦ λόγου, ὃν εἶπον οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, ὅτε προσηύχοντο, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἄλλος εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἐπάγγελμα, ἐξ οὗ ἐξέ- (Ὁρ. Χρυσ. Αὐτ.)
πεσεν ὁ Ἰούδας· « Κύριε, εἶπον, καρδιο- Πραξ. 1. 24, 25.
» γνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ἐκ τούτων » τῶν δύω ἕνα, ὃν ἐξελέξω, λαβεῖν τὸν » κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀπο» στολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας, πορευθῆναι » εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον ». Ἡ μερὶς οὖν τοῦ

κλήρου σημαίνει τὴν μετοχὴν τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπαγγέλματος· κατὰ δὲ ταύτην τὴν σημασίαν τὸ νόημα τῶν προκειμένων τοῦ Παύλου λόγων ἐστὶ τοῦτο· « Εὐχαριςοῦμεν » τῷ θεῷ καὶ πατρὶ », ὅστις κατέστησεν ἡμᾶς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ μεταδοθέντος ἡμῖν ἐπαγγέλματος· « Τῶν » ἁγίων ἐν τῷ φωτὶ », ἤγουν τῶν ἁγίων, τῶν ἐν τῷ φωτὶ, ὅπερ ἐστὶ, τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ὑπὸ θεοῦ φωτισθέντων πρὸς τὸ κηρύξαι τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν. Ἐὰν δὲ μερίδα κλήρου νοήσης τὴν κληρονομίαν, ἡ ἔννοια εὐοδοῦται οὕτως· « Εὐχα» ριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ », ὅστις ἐποίησεν ἡμᾶς ἀξίους τῆς κληρονομίας τῶν ἁγίων, οἵτινες καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ εἰσὶν « Ἐν τῷ φωτὶ », ἤγουν ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπολαύσουσι τῆς τελειοτέρας τοῦ θεοῦ γνώσεως. Βλέπε δὲ, ὅτι οὐ διὰ τοῦτο μόνον χρεωστοῦμεν τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐφεξῆς διδασκόμενα.

Κολ. 1, 13. 14. Ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

« Ἐξουσία τοῦ σκότους » ἐςὶν ἡ τυραννία τοῦ σατανᾶ, τοῦ διὰ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμαρτίας καταδυναςεύοντος τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς· « υἱὸς δὲ τῆς ἀγάπης » ἐςὶν ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητὸς, καθὼς καὶ « υἱὸς τῆς ἀπωλείας », ὁ Ἰωάνν. 17. 12.
ἀπολωλὼς, καὶ « Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου », ὁ Ἰωάνν. 34. 14.
ἄνθρωπος. Διὰ τί δὲ οὐκ εἶπεν, εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀλλ' « Εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ » υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ »; τοῦτο εἶπεν, ἵνα δείξῃ τὸν υἱὸν ἰσότιμον καὶ ὁμοδύναμον καὶ ταὐτεξούσιον καὶ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, καὶ φανερώσῃ, ὅτι μία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπειδὴ μία ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία τῆς θεότητος αὐτῶν, καὶ διδάξῃ, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐποίησε τὸν υἱὸν ἄνθρωπον· » Οὕτω Αὐτ. 16
» γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε » τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε »· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ διὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ δείξαντος εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν βασιλείαν· διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν· « Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν », ἤγουν δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, ἐκχέαντος τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ, ἡμεῖς ἐλυτρώθημεν ἀπὸ τῆς δαιμονικῆς τυραννίας, καὶ ἐλάβομεν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Βλέπε δὲ, ὅτι, ἵνα μηδεὶς τολμήσῃ λογισθῆναι τὸν υἱὸν κατώτερον τοῦ πατρὸς, ἀπέδωκεν εἰς τὸν υἱὸν, ὅσα καὶ εἰς τὸν πατέρα· « Ἐῤῥύσατο, ὅρ. Χρυσ. Αὐτ.
εἶπε περὶ τοῦ πατρός· « Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν » ἀπολύτρωσιν », εἶπε περὶ τοῦ υἱοῦ· « Μετέ» ςησε », λέγει περὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ προσέθηκεν εὐθὺς τὸ, « εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ » υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ». Αἴτιον τῆς τοιαύτης μεταστάσεως ἡμῶν ὁ υἱὸς, ὁ Ἰησοῦς

Χριστός, ὁ διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος λυτρώσας ἡμᾶς τῆς τυραννίδος τοῦ σατανᾶ, καὶ διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιήσας ἡμᾶς ἀξίους τῆς αἰωνίου βασιλείας. Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ ἀπόστολος, ἄρχεται τῆς περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ θεολογίας, λέγων·

Κολ. 1.15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως.

Ταῦτα τὰ δύω ὀνόματα, ἤγουν εἰκόνα καὶ πρωτότοκον, παχυλῶς νοήσαντες ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἀρνησάμενοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα, κατεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τὰ κτίσματα οἱ ἀσύνετοι καὶ παράφρονες. Αὐτοὶ ἐνόμισαν τὸν υἱὸν εἰκόνα τοῦ θεοῦ, καθὼς καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸν κατ' εἰκόνα θεοῦ ποιηθέντα· ἀλλ' ἡ μὲν θεία γραφὴ εἰποῦσα περὶ τοῦ
Γεν. 1.27. ἀνθρώπου τό, « Ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρω- » πον », ἐφανέρωσεν ἐκπεφασμένως, ὅτι ὁ ἄνθρωπός ἐστι ποίημα θεοῦ, καὶ οὐχὶ θεός· ὁ δὲ θεηγόρος Παῦλος εἰπών, ὅτι ὁ « Υἱός » ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου », ἀπέκλεισε πᾶσαν ὑλικὴν ἔννοιαν ἀπὸ ταύτης τῆς εἰκόνος· τὸ δέ, « Πρωτότοκος », ἐὰν ἐκληφθῇ κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἥτις σημαίνει τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τεχθέντα, ἤγουν τὸν πρωτογέννητον, οὐδόλως ἁρμόζει εἰς τό, « Πρωτότοκος » τό, « Πάσης κτίσεως »· διότι ἡ κτίσις οὐδὲ ἐτέχθη, οὐδὲ ἐγεννήθη ὑπὸ θεοῦ, ἀλλ' ἐκτίσθη καὶ ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ προςάγματος· τό, πρωτόκτιςος δέ, ἁρμόζει εἰς τό, πάσης κτίσεως, καὶ οὐχὶ τό, « Πρωτότοκος ». Ἄλλο οὖν ἐστι τὸ νόημα τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων, καὶ οὐχὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐνόησαν οἱ δύω οὗτοι αἱρεσιάρχαι, εἰπόντες, ὅτι ὁ υἱός ἐςι κτίσμα· φανερὰ δέ ἐστιν ἡ τούτων δολιότης καὶ κακία. Αὐτοὶ ἐλάμβανον μίαν μόνην περικοπὴν τῆς θείας γραφῆς, βεβιασμένως ἁρμοζομένην εἰς τὸ αἱρετικὸν αὐτῶν σύστημα, οὐδόλως δὲ ἐφρόντιζον διερμηνεῦσαι καὶ συμβιβάσαι αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων λόγων τοῦ θεοῦ, τῶν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως· διαλαμβανόντων· διότι, ἐὰν τό, « Εἰκὼν » τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου » σημαίνῃ κτίσμα, πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπε καθαρῶς
καὶ ἐκπεφασμένως· « Καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος »; Ἰωάν. 1.1.
ἐὰν τό, πρωτότοκος, λαμβάνηται κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, πῶς ὁ αὐτὸς Ἰωάννης
εἶπεν· « Ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλ- Αὐτ. 18.
» πον τοῦ πατρός »; ὁ αὐτὸς καὶ κτίσμα καὶ θεός, τουτέςι καὶ κτίσμα καὶ κτίςης; τοῦτό ἐςιν ἀδύνατον· ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής; ταῦτά εἰσι τὰ λεγόμενα ἐκ διαμέτρου ἐναντία. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ « Υἱός ἐςιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ
» ἀοράτου, καὶ πρωτότοκος πάσης κτίσεως»; ὅρ. Θεοδώριτ. Αὐτ.
εἶπεν εἰκών, ἵνα παραστήσῃ, ὅτι ὁ υἱὸς ἔχει τοὺς χαρακτῆρας τοῦ πατρός, διὸ καὶ ἔλεγε
πρὸς τὸν Φίλιππον· « Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, Ἰωαν. 14. 9.
» ἑώρακε τὸν πατέρα »· καὶ ὅτι ἐςὶν ὁμοούσιος τῷ πατρί, κατὰ τὸν λόγον, ὃν αὐτὸς
εἶπε· « Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐςι »· Ἰωάν. 16. 15.
καὶ ἵνα ὑποδιαστείλῃ τὴν ὑπόστασιν τοῦ

πατρὸς ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, καὶ οὕτω μηδεὶς ὑπολάβῃ φυρμὸν ἢ συναλοιφὴν τῶν θείων ὑποστάσεων, ὡς ὁ παράφρων Σαβέλλιος, εἶπεν, ὅτι ὁ υἱός ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πλὴν ὡς ἐπεξηγηματικὰ ταύτης τῆς εἰκόνος, ἔγραψε περὶ
Ἑβρ. 1. 3. τοῦ υἱοῦ καὶ ταῦτα· « Ὃς ὢν ἀπαύγασμα » τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποσάσεως » αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι » τῆς δυνάμεως αὐτοῦ »· τὸ δὲ, πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως, ἀνάγεται εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ
Κολ. 1. 18. τὸ, « Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν », καὶ τὸ,
Ῥωμ. 8. 29. « Πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ». Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, καθὸ πρῶτος πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ᾅδου
Ῥωμ. 6. 9. ἐξελθὼν, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ « Οὐκέτι » ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυ» ριεύει »· διὸ περὶ τούτου ἔλεγεν ὁ Παῦλος· « Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· » ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο ». Πρωτότοκος δὲ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· καθότι πρῶτος πάντων τῶν χριστιανῶν ἐξῆλθεν ἐκ τῶν βαπτιστικῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνου, ὡς ἀπὸ πνευματικῆς μήτρας· διὰ τοῦτο τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας ὠνόμασεν ἀδελφοὺς
Ἑβρ. 2. 12. αὐτοῦ, λέγων· « Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου » τοῖς ἀδελφοῖς μου ». Πρωτότοκος δὲ πάσης τῆς κτίσεως, οὐχὶ τῆς παλαιᾶς καὶ ὑλικῆς, ἀλλὰ τῆς νέας καὶ πνευματικῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ὁμήγυρις τῶν εἰς αὐτὸν πισευσάντων καὶ δικαιωθέντων, περὶ ἧς ὁ Παῦλος ἐκήρυττε,
2. Κορ. 5. 17. λέγων· « Ὥσε, εἴτις ἐν Χρισῷ καινὴ κτίσις, » τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ » τὰ πάντα· ἐν γὰρ Χρισῷ Ἰησοῦ οὔτε περι- Γαλ. 6. 15
» τομή τι ἰσχύει, οὐδὲ ἀκροβυστία, ἀλλὰ » καινὴ κτίσις ». Ταύτης δὲ τῆς πνευματικῆς ἐστι πρωτότοκος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς πρῶτος ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς δίκαιος καὶ ἅγιος, καὶ ἀνακαινίσας ἐν ἑαυτῷ τὴν καταφθαρεῖσαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Ἄκουε δὲ, πῶς ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἑξῆς λόγων τὸν υἱὸν, ὃν εἶπεν εἰκόνα καὶ πρωτότοκον, ἀνακηρύττει κτίστην καὶ δημιουργὸν πάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως, ἀποφράττων τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα, τῶν ἀρνουμένων τὴν τούτου θεότητα.

Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, Κολ. 1. 16
τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς
γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε
θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ,
εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ
εἰς αὐτὸν ἔκτισται. Καὶ αὐτός ἐστι 17.
πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐ-
τῷ συνέστηκε.

« Ἐν αὐτῷ, λέγει, ἐκτίσθη τὰ πάντα »· κατωτέρω δὲ, « Τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ » εἰς αὐτὸν ἔκτισται »· ἐκ τούτου φανερόν ἐστιν, ὅτι τὸ μὲν, « Ἐν αὐτῷ », ταὐτσήμαντόν ἐστι τῷ, « Δι᾽ αὐτοῦ », καὶ σύμφω-
νον τοῖς τοῦ εὐαγγελίου λόγοις· « Πάντα Ἰωάν. 1. 3.
» δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο » οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονε »· τὸ δὲ, « Εἰς αὐτὸν » ἔκτισται », τὸ αὐτὸ δηλοῖ, ὅπερ καὶ τὸ,
« Καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν ». Κολ. 1. 17.

Θρ. Χρυσ. Αὐτ. ἤγουν τὰ πάντα ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ παντοδυναμίας κρέμανται, καὶ συνέχονται, καὶ διακρατοῦνται, καὶ διευθύνονται· εἰπὼν δὲ, ὅτι διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκτίσθη τὰ πάντα « τὰ ἐν » τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς », τὰ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς κτίσματα οὐκ ἀνέφερεν ὀνομαστὶ, ὡς φανερὰ καὶ γνωστά· τὰ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς διαιρεῖ εἰς ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, καὶ τῶν μὲν ὁρατῶν, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τουτέστι, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἀστέρων τὰ ὀνόματα ἐσιώπησε, καθότι καὶ αὐτὰ ὁρώμενα, καὶ γνωστά εἰσι· τῶν δὲ ἀοράτων καὶ ἀγνώστων ἔγραψε τὰς ὀνομασίας, εἰπών· « Εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριό- » τητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι »· πλὴν οὐχὶ περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ τεσσάρων μόνον, ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν ἐλάλησε περὶ τριῶν
Ῥωμ. 8.38. ἔτι, ἤγουν περὶ ἀγγέλων καὶ δυνάμεων καὶ
1. Θεσ. 4. 16. ἀρχαγγέλων· ὁ δὲ Μωϋσῆς καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ
Γεν. 3. 24. ὁ Ἰεζεκιὴλ, περὶ τῶν Χερουβίμ· ὁ δὲ Ἡ-
Ψαλ. 17. 10 σαΐας, περὶ τῶν Σεραφίμ· ἐκ τούτων δὲ
Ἰεζ. 10. 1. Ἡσ. 6. 2. μαθὼν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, παρέδωκε τὰς περὶ τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν ταγμάτων ὑπερκοσμίους θεωρίας. Παρατήρησον δὲ, ὅτι ὁ οὐρανοβάτης ἀπόστολος οὐκ εἶπεν, ἐγένετο, οὐδὲ ἐγεννήθη πρὸ πάντων, ἀλλ' εἶπε· « Καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων »· διότι τὸ, ἐστὶν, ἐμφαντικόν ἐστι τῆς ἀϊδιότητος καὶ τῆς ἀχρόνου καὶ αἰωνίου ὑπάρξεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Διδάξας δὲ, ὅτι αὐτὸς ἔχει ἀΐδιον καὶ ἄχρονον τὴν ὕπαρξιν, καὶ ἔστι δημιουργὸς καὶ συνοχεὺς καὶ κυβερνήτης πάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως, καὶ παντοδύναμος καὶ προνοητὴς, τουτέστιν, ὅτι ἐστὶ θεὸς ἀληθινὸς, διὰ τῶν ἑξῆς περιγράφει καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, λέγων·

Καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. Κολ. 1.18.

Ἀπὸ τῆς θεολογίας μετέβη εἰς τὴν ἔνσαρκον τοῦ υἱοῦ καὶ λόγου οἰκονομίαν. Προλαβὼν εἶπε, τί ἐστιν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς θεὸς, νῦν δὲ λέγει, τίς ἐστιν ὁ αὐτὸς, ὡς θεάνθρωπος. Αὐτός ἐστι, λέγει, κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας· αὐτός ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ πρωτεύων ἐν πᾶσιν· αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς καὶ λόγος διὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἄνθρωπος γενόμενος, συνέστησεν ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώπων σῶμα μυστικὸν τὴν ἐκκλησίαν· τούτου δὲ τοῦ σώματος αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ, οἱ δὲ εἰς αὐτὸν πιστεύοντές εἰσι μέλη· « Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, 1. Κορ. 12. 27.
» καὶ μέλη ἐκ μέρους »· Κεφαλὴ δὲ αὐτός ἐστιν, ἐπειδὴ, καθὼς ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐκχέονται καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις εἰς πᾶν μέλος, καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα, οὕτως ὑπ' αὐτοῦ μεταδίδονται εἰς πάντα πιστὸν κατ' ἰδίαν, καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν κοινῶς τοῦ παναγίου πνεύματος τὰ χαρίσματα καὶ τὰ θεῖα μυστήρια, τὰ προξενοῦντα τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ἡ ἱκανότης καὶ ἡ δύναμις τῆς πρὸς τὰ ἀγαθὰ ἔργα κινήσεως· διὸ καὶ εἶπε· « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν ». Ἰωαν. 15.5

Ἀρχὴ δὲ καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν ἐστιν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἀρχή ἐστι καὶ πρῶτος τῶν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ᾅδου ἐξελθόντων, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντων, καὶ ἀφθαρτισθέντων· ὅθεν ἀρχὴν πρωτότοκον εἶπεν αὐτόν. Ἐγένετο δὲ ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο ἔχῃ κατὰ πάντων τὰ πρωτεῖα· κατὰ μὲν τὸν λόγον τῆς θεότητος, πρῶτος ὡς θεός, πρῶτος, ὡς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀχρόνως ἐκ πατρὸς γεννηθείς, πρῶτος, ὡς δημιουργὸς πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων· κατὰ δὲ τὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος πρῶτος, ὡς ποιητὴς τῆς καινῆς καὶ πνευματικῆς κτίσεως, ἤγουν τοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας, πρῶτος, ὡς πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, πρῶτος ἐκ τῶν ἀναστάντων νεκρῶν, ὡς λύσας πρῶτος τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν· τοῦτο δέ ἐστιν, ὃ λέγει· « Ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν » αὐτὸς πρωτεύων ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Καθὼς ὁ γεωργός, ὅσον ἐπιμελέστερα καλλιεργεῖ τὴν γῆν, τόσον περισσότερον καὶ ἐκλεκτότερον καρπὸν θερίζει, οὕτω καὶ ὁ χριστιανός, ὅσον προσεκτικώτερα περιεργάζεται τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τόσον πλουσιωτέραν καὶ σωτηριωδεστέραν κερδαίνει τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν. Ἡμεῖς ἠκούσαμεν τὴν σήμερον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, κηρυχθέντα ὑπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ θεοφόρου Παύλου· αὐτὸς ὁ λόγος πρὸ τῶν ἄλλων ἐδίδαξε τὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον εὐεργετήματα τοῦ θεοῦ. Ἐὰν ἡμεῖς ἐγκαταλείπωμεν ἀνεξερεύνητα τὰ περὶ τούτου ἀναγνωσθέντα ἀποςολικὰ λόγια, πολλὰ ὀλίγον ὠφελούμεθα· ἐὰν δὲ περιεργασθῶμεν αὐτά, βλέποντες ἐν αὐτοῖς τὸ ὕψος καὶ βάθος καὶ μεγαλεῖον τῶν πρὸς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν, πολλὴν καὶ μεγάλην ἡ ψυχὴ ἡμῶν λαμβάνει τὴν ὠφέλειαν. Δεῦτε οὖν, ἀδελφοί, ὡς καλοὶ γεωργοὶ ἀνασκάψωμεν ἐπιμελῶς τὰ ὑπὸ τῆς ἀποστολικῆς σάλπιγγος διακηρυχθέντα.

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ « Ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, Κολ. 1.13
» λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἐκ τῆς ἐξουσίας » τοῦ σκότους «. Παρατήρησον τὰς περιστάσεις ταύτης τῆς θείας εὐεργεσίας. Ὁ

θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον, ἐτίμησεν αὐτὸν
περισσότερον πάντων τῶν ἐπιγείων κτι-
σμάτων, δοὺς αὐτῷ νοῦν καὶ πνεῦμα καὶ
Γεν. 2. 8. λόγον· δι' αὐτὸν « Ἐφύτευσε παράδεισον ἐν
» Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς », καὶ ἔθετο αὐτὸν
ἐκεῖ, ἵνα ἀπολαμβάνῃ τῆς ἐν αὐτῷ τρυ-
φῆς καὶ ἀγαλλιάσεως. « Δόξῃ καὶ τιμῇ
Ψαλ. 8. 5. » ἐστεφάνωσεν αὐτὸν, καὶ κατέστησεν αὐ-
» τὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ »,
λέγει ὁ προφητάναξ. Τί δὲ σημαίνει τοῦτο
τὸ, « κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν
» χειρῶν αὐτοῦ », ἐφανέρωσεν ἡ θεία γραφὴ,
λέγουσα, ὅτι ὁ θεὸς ἤγαγε πρὸς τὸν Ἀδὰμ
Γεν. 2. 19. « Πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, καὶ πάντα
» τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ », ἵνα αὐτὸς ἐπι-
βάλῃ αὐτοῖς ὄνομα· τὸ δὲ ὄνομα, δι' οὗ
ὠνόμασεν αὐτὰ ὁ Ἀδὰμ, τοῦτο ἐγένετο αὐ-
τοῖς ὄνομα. « Καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν
» αὐτὸ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ ».
Ἐφανέρωσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ προφητάναξ,
Ψαλ. 8. 1. 7. 8. 9. εἰπών· « Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν
» ποδῶν αὐτοῦ, πρόβατα καὶ βόας ἁπάσας,
» ἔτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου, τὰ πετει-
» νὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσ-
» σης, τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν ».
Ἀκούεις, πόσον ἐτίμησεν ὁ θεὸς τὸν ἄν-
θρωπον; πόσον αὐτὸν ἐδόξασε; πόσην ἐξου-
σίαν ἔδωκεν εἰς αὐτόν; ἔδωκε δὲ εἰς αὐτὸν
καὶ ἐντολὴν, γυμνασίαν τῆς αὐτοπροαιρέ-
του ὑπακοῆς αὐτοῦ, καὶ ἀφορμὴν ὑψηλο-
τέρας δόξης καὶ ἀθανάτου καταστάσεως·
ὁ δὲ ἄνθρωπος πιστεύσας εἰς τὸν συμβου-
λευτικὸν λόγον τοῦ νοητοῦ ὄφεως μᾶλλον,
ἢ εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀποστατήσας
ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, καὶ παραβὰς τοῦ θεοῦ
τὴν ἐντολὴν, ἐγένετο δοῦλος τοῦ συμβού-
λου αὐτοῦ διαβόλου· εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς
δουλείας αὐτοῦ οὐ μόνον κατεποντίσθη εἰς
τὸ βάραθρον παντὸς ἀτοπήματος καὶ εἰς τὸν
βόρβορον πάσης ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ καὶ ἀθε-
τήσας παντελῶς τὸν πλάστην καὶ εὐεργέτην
αὐτοῦ, ἐλάτρευε τὰ κωφὰ καὶ ἄλλα εἴδωλα,
καὶ εἰς τοιαύτην δὲ ἐλεεινοτάτην κατάσα-
σιν κατήντησεν, ὥστε ἐθυσίαζε « Τοὺς Ψαλ. 105. 37.
» υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ τοῖς δαι-
» μονίοις ». Τοῦτον δὲ τὸν ἄνθρωπον, τὸν
ἀχάριστον, τὸν ἀποστάτην τῆς παντοδυ-
νάμου ἐξουσίας, τὸν παραβάτην τῆς σωτη-
ρίου ἐντολῆς, τὸν δοῦλον τοῦ σατανᾶ, τὸν
τετραυματισμένον ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐ-
τοῦ, τὸν ἀρνητὴν τῆς παντοκρατορικῆς
θεότητος, ἐλεήσας ὁ θεὸς, ἠλευθέρωσεν ἀπὸ
τῆς δυναστικῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου, ὅστις
κατεκράτει αὐτὸν δέσμιον εἰς τὸ σκότος
τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἁμαρτίας· « Ἐῤῥύσατο Κολ. 1. 13.
» ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους ».
Πόση χάρις τοῦτο; πόσον ἔλεος; πόση
εὐεργεσία;

Κατηξίωσε δὲ ἡμᾶς, λέγει ὁ αὐτὸς ἀπό-
στολος « Εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν Κολ. 1. 12
» ἁγίων ἐν τῷ φωτί »· ἄλλο τοῦτο εὐεργέτη-
μα, ὀρθότερον δὲ εἰπεῖν, δύω εὐεργετήματα,
φῶς δηλαδὴ καὶ κατάταξις ἐν τῇ μερίδι
τῆς κληρονομίας τῶν ἁγίων· τὸ φῶς τῆς
πίστεως ἐστὶ δῶρον μέγιστον, ἐπειδὴ
προξενεῖ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν, ἐστὶ δῶρον,
ὑπὸ μόνου τοῦ θεοῦ δωρούμενον τοῖς ἀξίοις·
διὸ ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἐκήρυξεν· « Οὐδεὶς δύ- Ἰωάν. 6. 44.

» ναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ, » ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν ». Ὁ δὲ ἱερὸς Λουκᾶς ἐσημείωσεν, ὅτι εἰς τὸ εὐαγγελικὸν
Πράξ. 1. 48. κήρυγμα « Ἐπίστευσαν, ὅσοι ἦσαν τεταγ- » μένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ». Εἰς δὲ τὴν τάξιν τῶν σωζομένων καὶ ἁγίων μόλις συντάσσεται ὁ δίκαιος, ὁ δὲ ἀσεβὴς καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς οὐκ ἔχει πρόσωπον παῤῥησιασθῆναι
Παροιμ. 11. 31. ἐκεῖ, ὅπου ἐστὶν ἡ τούτων ὁμήγυρις· « Εἰ » ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ » ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται » ; Ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν παράβασιν ἐγένετο ἀνάξιος τοῦ θείου φωτὸς τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀπέστη πολλὰ μακρὰν τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων. Κἂν δὲ τοιοῦτος ἦν ὁ ἄνθρωπος, ὅμως ὁ πανοικτίρμων θεὸς ἐξέχεεν ἐπ' αὐτὸν τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς, καὶ τὴν διάκρισιν τῶν ἀληθινῶν ἀρετῶν, καὶ συνέταξεν αὐτὴν ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων. Πόσον μέγα τοῦτο τὸ ἔλεος ; πόσον μεγάλη ἡ τοιαύτη εὐεργεσία ;

Κολ. 1. 13. « Καὶ μετέστησε, λέγει, εἰς τὴν βασι- » λείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ». Ὢ χάρις καὶ δῶρον καὶ εὐεργεσία ὑπερβαίνουσα πάσας, ὅσας νοῦς ἀνθρώπου δύναται νοῆσαι εὐεργεσίας ! Μετέστησεν ἡμᾶς· πόθεν ; ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν δαιμόνων· ποῦ δὲ μετέστησεν ; εἰς τὴν βασιλείαν· εἰς ποίαν βασιλείαν ; εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ εὐλογημένη βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τουτέστιν ἡμᾶς τοὺς δούλους ἐποίησε βασιλεῖς ἐκείνης τῆς βασιλείας, πρὸς ἣν συγκρινόμεναι πᾶσαι αἱ τοῦ κόσμου τούτου βασιλεῖαι, εἰσὶ σκιὰ καὶ ἐνύπνιον. Ἐκείνης τῆς βασιλείας, ἐν ᾗ οὐδὲ νὺξ ἐστιν, οὐδὲ λύχνου, οὐδὲ φωτὸς ἡλίου ἐστὶ χρεία, ἐπειδὴ ὁ θεὸς φωτίζει αὐτήν· μετέστησε δὲ ἡμᾶς εἰς τοιαύτην βασιλείαν, ἵνα βασιλεύωμεν σὺν τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
« καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ χρείαν οὐκ Ἀποκ. 22, 5. » ἔχουσι λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι Κύ- » ριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς· καὶ βασιλεύ- » σουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ».

Μεγάλα καὶ ἐξαίσια ταῦτα τὰ εὐεργετήματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, κἂν διὰ μόνου λόγου ἐδίδοντο ἡμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθὼς αὐτὸς διὰ μόνου λόγου ἔδωκε τὸ εἶναι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ταῦτα δὲ ἐδόθησαν ἡμῖν οὐ διὰ μόνου λόγου, ἀλλὰ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σαρκωθέντος ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· διότι
« Ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵμα- Κολ. 1. 14. » τος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ». Ἵνα ἡμεῖς ἀπολαύσωμεν τούτων τῶν ὑπερμεγίστων εὐεργεσιῶν, πρέπον ἦν, ἵνα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀποθάνῃ διὰ σταυ-
ρικοῦ θανάτου· « Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν Ἑβρ. 2. 10. » τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς » υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν » τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τε- » λειῶσαι »· τοῦτο δὲ αὐξάνει τῶν εὐεργεσιῶν τὸ μέγεθος, καὶ ἀναβιβάζει αὐτὰς εἰς ὕψος ἐξαίσιον, καὶ ὑψοῖ τὸν νοῦν εἰς νοήματα μυστηριώδη καὶ ἀνέκφραστα· ἀναβιβάζει εἰς ὕψος ἐξαίσιον, ἐπειδὴ, ὅσον κοπιαστικώ-

τερον ἀγῶνα ἀναλαμβάνει ὁ εὐεργέτης, ἵνα
εὐεργετήσῃ τὸν εὐεργετούμενον, τόσον πε-
ρισσότερον αὐξάνει τῆς εὐεργεσίας ἡ τιμή·
ὅταν δὲ καὶ πάθη θανατηφόρα, καὶ θάνατον
ἐπονείδιστον ὑπομείνῃ ὁ εὐεργέτης, ἵνα
εὐεργετήσῃ, τότε τῆς εὐεργεσίας ἡ χάρις
ἀναβαίνει εἰς ὕψος ἄφθαστον. Ὑψοῦσι δὲ
τὸν νοῦν αἱ τοιαῦται τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς
εὐεργεσίαι εἰς νοήματα μυστηριώδη καὶ
ἀνέκφραστα, ἐπειδὴ πιστεύομεν, ὅτι πᾶσα
μὲν ἡ κτίσις διὰ μόνου λόγου καὶ προσάγ-
Ψαλ. 148. 5. ματος τοῦ θεοῦ ἐδημιουργήθη· « Ὅτι αὐτὸς
» εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο,
» καὶ ἐκτίσθησαν » πάντα, ὅσα ὁρατὰ καὶ
ἀόρατα· τὸ δὲ μυστήριον τῆς σωτηρίας τοῦ
γένους τῶν ἀνθρώπων ἐτελείωσαν τὰ πα-
θήματα καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ
Κορ. 1. 14. αὐτοῦ, « Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν
Ρώμ. 11. 33. 34. » διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν
» ἁμαρτιῶν. Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας
» καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ
» κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ
» αὐτοῦ· τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς
» σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο »;

Ἑβρ. 2. 10. Ἐπειδὴ οὖν « Ἔπρεπεν αὐτῷ, δι' ὃν τὰ
» πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς
» υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν
» τῆς σωτηρίας, διὰ παθημάτων τελειῶσαι »·
διὰ ταῦτο, « Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ
Γαλ. 4. 4. » χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ,
» γεννώμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ
» νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ,
» ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολαύωμεν ». Ἦλθες
οὖν εἰς τὸν κόσμον, λυτρωτὰ τοῦ κόσμου,
ἐγεννήθης εἰς τὸ σπήλαιον, ἐδιώχθης ὑπὸ
τοῦ Ἡρώδου, περιῆλθες τὴν Ἰουδαίαν δι-
δάσκων καὶ εὐεργετῶν, ἐπείνασας μετὰ τὴν
νηστείαν, ἐδίψησας μετὰ τὴν ὁδοιπορίαν,
ἔχυσας δάκρυα, ὅταν εἶδες τὴν Ἱερουσαλὴμ,
ἔκλαυσας εἰς τὸ μνῆμα τοῦ φίλου σου τοῦ
Λαζάρου, ἐξωρκίσθης ὑπὸ τοῦ Καϊάφα, πε-
ριεπαίχθης ὑπὸ τῶν παρανόμων, ὑπέφερες
τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ κολαφισμοὺς καὶ τὰ
ῥαπίσματα τῶν ἀπίστων, ἐκρίθης ὑπὸ Πον-
τίου Πιλάτου, ἐστέφθης στέφανον ἀκάνθινον
ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἐδέχθης περιπαικτι-
κὸν κάλαμον εἰς τὰς χεῖράς σου, ἐβάστασας
τὸν σταυρὸν, ἀνέβης εἰς τὸν Γολγοθᾶ, ἐ-
σταυρώθης ὡς κατάδικος ἐν μέσῳ δύω
λῃστῶν, ἐποτίσθης χολὴν καὶ ὄξος, εἶπας,
« Τετέλεσται », καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, Ἰωάν. 19. 30.
παρέδωκας τὸ πνεῦμά σου διὰ τὴν σωτη-
ρίαν μου· τὸ αἷμα, τὸ ἐκχυθὲν ἐκ τῶν πλη-
γῶν σου, ἐξηγόρασέ με ἐκ τῆς δουλείας τῶν
ἐχθρῶν μου· τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ἐκ
τῆς πλευρᾶς σου ἐξελθὸν, ὅτε ὁ στρατιώτης
αὐτὴν ἐξεκέντησεν, ἔσωσέ με, τὸ μὲν αἷμα
ἐκαθάρισέ με ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, τὸ δὲ
ὕδωρ ἡγίασέ με, καὶ κατέστησέ με υἱὸν, καὶ
κληρονόμον τῆς ἐπουρανίου βασιλείας σου·
διότι, « Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Γαλ. 3. 27.
» τὸν Χριστὸν ἐνεδύθημεν », ἤγουν, μετὰ
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συνηνώθημεν· « Ὥστε
» οὐκ ἔτι ἐσμὲν δοῦλοι, ἀλλ' υἱοί· εἰ δὲ υἱοί, Γαλ. 4. 7.
» καὶ κληρονόμοι θεοῦ διὰ Χριστοῦ ».

Ἀδελφοί μου χριστιανοί, τί συλλογίζεσθε;
ἔχομεν ἆρά γε ἡμεῖς ἀνταπόδομα ἀντάξιον
τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ; Αὐτὸς ἐλύτρωσεν

ἡμᾶς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ σατανᾶ, ἐφώτισεν ἡμᾶς τὸν φωτισμὸν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, καὶ ὡδήγησεν ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· αὐτὸς συγχωρήσας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, συνηρίθμησεν ἡμᾶς μετὰ τῶν ἁγίων· αὐτὸς ἔδωκεν ἡμῖν τῆς υἱοθεσίας τὸ χάρισμα, καὶ κατέστησεν ἡμᾶς συγκληρονόμους τῆς βασιλείας τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ποίαν οὖν ἀξίαν τῶν τοσούτων εὐεργεσιῶν δυνάμεθα προσαγαγεῖν αὐτῷ ἀνταπόδοσιν; τῶν προφητῶν οἱ κόποι, τῶν ἀποστόλων τὰ ἆθλα, τῶν μαρτύρων τὸ αἷμα, τῶν ἱεραρχῶν οἱ ἀγῶνες, τῶν ἐρημιτῶν ἡ ἄσκησις, πάντων τῶν δικαίων αἱ ἀρεταί, οὐκ εἰσὶν ἀνταπόδομα ἄξιον τῶν πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ·
Ῥωμ. 8. 18. « Ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν » καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀπο» καλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς »· διότι ὁ λόγος, ὃν ἔχουσιν αἱ πρὸς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ εὐεργεσίαι πρὸς πάντας τοὺς κόπους καὶ κατορθώματα πάντων τῶν ἁγίων, ἐστὶν ἀσυγκρίτως μείζων τοῦ λόγου, ὃν ἔχει εἷς ἀστὴρ πρὸς πάντας τοὺς ἀστέρας, καὶ εἷς κόκκος ψάμμου πρὸς πᾶσαν τὴν ἐπὶ γῆς ψάμμον, καὶ μία ῥανὶς ὕδατος πρὸς πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ ὕδατα· ἐπειδὴ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ εἰσι πρόσκαιρα, ἡ δὲ ἀπόλαυσις τῆς μελλούσης δόξης ἐστὶν ἀπέραντος καὶ αἰώ-
Ψαλ. 115. 3. νιος. « Τί οὖν ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ » περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν »;

Ἀλλὰ ποίαν χρείαν ἔχει ὁ πανυπερτέλειος θεὸς τῶν ἡμετέρων ἀνταποδόσεων; οὐδεμίαν· « Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ » σύ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις ».
Κἂν οὐδεμίαν ἔχῃ χρείαν, ὅμως ζητεῖ παρ' Ψαλ. 15. 2.
ἡμῶν τὴν ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ ἀνταπόδοσιν· ζητεῖ δὲ αὐτὴν οὐχ ὡς ἀνάλογον τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν· ζητεῖ αὐτὴν οὐχ ἵνα αὐτὸς ἀπολαύσῃ τι ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ὠφεληθῶμεν, δόντες αὐτῷ ἀφορμήν, ἵνα καὶ ἔτι πλέον εὐεργετήσῃ ἡμᾶς· ἐφανέρωσε δὲ διὰ στόματος τοῦ ἁγίου αὐτοῦ προφήτου, ποίαν ἀνταπόδοσιν ζητεῖ παρ' ἡμῶν· Ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ ἅγιος προφήτης, ἆρά γε ἔμαθες, ποῖόν ἐστι τὸ καλόν; ἢ τί
ζητεῖ ὁ θεὸς παρὰ σοῦ; « Εἰ ἀνηγγέλη σοι, Μίχ. 6, 8.
» ἄνθρωπε, τί καλόν; ἢ τί Κύριος ζητεῖ » παρὰ σοῦ »; Τί ἄλλο ζητεῖ ὁ θεὸς παρὰ σοῦ, εἰμὴ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ὑπακοήν; « Ἢ » τί Κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ ἀλλ' ἢ τοῦ » ποιεῖν κρῖμα, καὶ ἀγαπᾷν ἔλεον, καὶ » ἕτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου » τοῦ θεοῦ σου »; ταύτας δὲ τὰς τρεῖς ἀρετὰς ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ἐπειδὴ αὗταί εἰσιν αἱ βάσεις καὶ αἱ πηγαὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Σημείωσαι δέ, ὅτι οὐ μόνον διὰ τοῦ προφήτου ἐζήτησε παρ' ἡμῶν ταύτας τὰς τρεῖς ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος αὐτὰς ἐδίδαξεν. Ἐποίησε δικαιοσύνην, μὴ θελήσας ἁρπάσαι τὸν ἄνθρωπον τῇ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου, ἀλλ' εὐδοκήσας ἐξαγοράσαι αὐτὸν διὰ τῆς ἐν τῷ σταυρῷ θυσίας τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ· δικαιοσύνη δὲ τοῦτο· διότι, καθὼς αὐτοπροαιρέτως

1. Κορ 15. 47. ἥμαρτεν « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς
» χοϊκὸς », οὕτως αὐτοθελήτως προσέφερεν
ἑαυτὸν θυσίαν ἱλαστήριον ὑπὲρ αὐτοῦ, « Ὁ
» δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ ».
Διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεάνθρωπος εἰς τὸν καιρὸν
τοῦ πάθους αὐτοῦ προσευχόμενος, ἔλεγε·
πάτερ, σὺ μὲν ὡς δίκαιος εὐδόκησας, ἵνα
πάθω καὶ ἀποθάνω, ὁ δὲ κόσμος οὐκ ἐγνώ-
ρισε ταύτην σου τὴν δικαιοσύνην, ἐγὼ δὲ
Ἰωάν. 17. 25. ἐγνώρισα αὐτήν· « Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ
» κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων »·
ἐποίησεν ἔλεος, τελεσιουργήσας τὴν ἀπο-
λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν
Τίτ. 3. 5. ἀνθρώπων· διότι « Οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν
» δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ
» κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς ».
Ἐποίησε δὲ καὶ ὑπακοὴν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν
ἐνανθρωπήσας θεὸς λόγος. Αὐτὸς ὡς ἄνθρω-
Λουκ. 22. 44. πος τόσον ἔφριττε τὸν θάνατον, ὥστε « Ἐ-
» γένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵμα-
» τος, καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν »· καὶ
παρεκάλει μὲν, ἵνα παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ
Αὐτ. 42. πικρὸν τοῦ θανάτου ποτήριον· « Πάτερ,
» ἔλεγεν, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον
» τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ »· πλὴν ὑπέταξε κατὰ
πάντα τῆς ἀνθρωπότητος τὸ θέλημα, εἰς τὸ
θέλημα τῆς θεότητος· « Πλὴν, ἔλεγε, μὴ τὸ
» θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω· διὸ
Φιλιπ. 2. 8. » ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
» δὲ σταυροῦ ».

Ἡ ὑπὸ θεοῦ ζητουμένη παρ' ἡμῶν δι-
καιοσύνη ἀναφέρεται εἰς τὸν θεὸν, εἰς τὸν
πλησίον, εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Ἐπειδὴ ὁ
θεὸς ὡς δημιουργὸς, ὡς παντεξούσιος, ὡς
πανυπερτέλειος, ὡς δοτὴρ τῆς μελλούσης
αἰωνίου σωτηρίας, ἐστὶ τὸ πανυπέρτατον
καὶ πανυπέρτιμον ὂν, διὰ τοῦτο δίκαιόν
ἐστιν, ἵνα προτιμᾶται πάντων τῶν ἐπι-
γείων καὶ ἐπουρανίων πραγμάτων. Ὅταν
οὖν ἐγὼ προτιμῶ τὸν θεὸν παντὸς πράγ-
ματος, καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας μου ζωῆς, τότε
ποιῶ δικαιοσύνην πρὸς τὸν θεὸν ἀναφερο-
μένην· ὅταν δὲ προκρίνω ἄλλο πρᾶγμα, ἢ
καὶ τὴν ἰδίαν μου ζωὴν μᾶλλον, ἢ τὸν θεὸν,
τότε ποιῶ ἀδικίαν, ἥτις πρὸς αὐτὸν ἀναφέ-
ρεται τὸν θεόν. Τὸν δὲ δικαιότατον ὅρον
τῆς πρὸς τὸν πλησίον δικαιοσύνης περιέ-
χουσι ταῦτα τὰ δεσποτικὰ λόγια· « Καὶ Λουκ. 6. 31.
» καθὼς θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω-
» ποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως ».
Ὅταν οὖν ποιῇς εἰς τὸν πλησίον σου, ὅσα
θέλεις, ἵνα καὶ αὐτὸς ποιήσῃ ὑπὲρ σοῦ, τό-
τε φυλάττεις τὴν πρὸς αὐτὸν δικαιοσύνην·
ὅταν δὲ πράττῃς κατὰ τοῦ πλησίον σου τὰ
ἐναντία ἐκείνων, ὧν σὺ θέλεις, ἵνα αὐτὸς
πράττῃ ὑπὲρ σοῦ, τότε ἀδικεῖς αὐτόν. Ἡ
ψυχὴ, ὡς ἀθάνατος καὶ ὡς ζωοποιὸς καὶ ὁ-
δηγὸς τοῦ σώματος, ἐστὶ πολλῷ τιμιωτέρα
τοῦ σώματος· διὰ τοῦτο, ὅταν αὐτὴ ὡς
κυρία καὶ δέσποινα καὶ ὁδηγὸς ἐξουσιάζῃ
καὶ διευθύνῃ τὸ σῶμα, τότε φυλάττεται τὸ
πρὸς αὐτὴν δίκαιον· ὅταν δὲ ποιῶμεν αὐτὴν
δούλην τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, τότε ἀδι-
κοῦμεν αὐτήν· ἡ ἀρετὴ σώζει τὴν ψυχὴν,
ἡ ἁμαρτία κολάζει αὐτήν· διότι « Ἐκπο-
» ρεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς
» ἀνάςασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες,
» εἰς ἀνάστασιν κρίσεως », ἤγουν κατακρί-

σεως. Ὅταν οὖν ἐργαζώμεθα ἀρετήν, τότε ποιοῦμεν δικαιοσύνην πρὸς τὴν ψυχὴν ἡμῶν· ὅταν δὲ ἁμαρτάνωμεν, τότε ἀδικοῦμεν αὐτὴν ὑπερβαλλόντως· ταῦτα τὰ τρία εἴδη τῆς δικαιοσύνης ὁμοῦ συγκροτοῦσι τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ παρ' ἡμῶν ζητουμένην δικαιοσύνην.

Ζητεῖ δὲ παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς καὶ ἔλεος· ἀλλὰ ποῖον ἔλεος; ἐκεῖνο τὸ ἔλεος, ὅπερ καὶ ἐποίησε, καὶ ποιεῖ πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς ἠλέησεν οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἤγουν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀποθανὼν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
Ῥωμ. 5. 8. αὐτῶν « Ὅτι, ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, » Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν ». Αὐτὸς
Ματθ. 5. 45. « Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς » καὶ ἀγαθούς, βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδί» κους »· αὐτὸς καὶ ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων
Λουκ. 23. 34. αὐτὸν παρεκάλεσε, λέγων· « Πάτερ, ἄφες » αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι, τί ποιοῦσι ». Τοῦτον οὖν τὸν ἔλεον ζητεῖ παρ' ἡμῶν, διότι ἐνετείλατο καὶ εἶπεν· « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγα-
Ματθ. 5. 44. » πᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς « καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς » μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ » τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων » ὑμᾶς ». Ἐκεῖνο τὸ ἔλεος ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ πανοικτίρμων, δι' οὗ ἐλεοῦμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν· διότι, ὅταν ἐλεῇς τοὺς ἐχθρούς σου, τότε ἐλεεῖς τὴν ψυχήν σου· διότι ἐκεῖνον συγχωρεῖ καὶ ἐλεεῖ ὁ θεός, ὅστις συγχωρεῖ
Ματθ. 6. 14. καὶ ἐλεεῖ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· « Ἐὰν γὰρ » ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώ» ματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ » ὑμῶν ὁ οὐράνιος ». Ὁμοίως, ὅταν ἐλεῇς τὸν πτωχόν, τότε ἐλεεῖς σεαυτόν· λαμβάνεις δὲ σὺ ὁ ἐλεῶν περισσότερον, ἢ ἐκεῖνος ὁ ἐλεούμενος· διότι ἐκεῖνος μὲν λαμβάνει πρᾶγμα πρόσκαιρον, σὺ δὲ λαμβάνεις βασιλείαν αἰώνιον.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητεῖ ὁ θεὸς παρὰ σοῦ « ἕτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυ- Μιχ. 6. 8.
» ρίου τοῦ θεοῦ σου ». Τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν πρόθυμον ὑπακοὴν πρὸς πάντα τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα· διότι ἐκεῖνος πορεύεται μετὰ Κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, ἤγουν συνηνωμένος ἐστὶ μετὰ τοῦ θεοῦ, ὅστις ὑπακούων εἰς τὰ θεῖα αὐτοῦ λόγια, φυλάττει τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς. « Ἐάν τις ἀ- Ἰωάν. 14. 32.
» γαπᾷ με, εἶπεν ὁ Κύριος, τὸν λόγον μου » τηρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐ» τόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μο» νὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν ». Ἀκούεις διὰ ποῖον λόγον ζητεῖ ὁ θεὸς παρ' ἡμῶν τὴν ὑπακοὴν εἰς τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα; ζητεῖ τὴν ὑπακοήν, ἵνα ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς συνενωθῇ μεθ' ἡμῶν, καὶ καταστήσῃ ἡμᾶς θεῖα αὐτοῦ κατοικητήρια. Ὢ ἄβυσσος φιλανθρωπίας καὶ πέλαγος εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος!

Ταῦτα ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς ἀντὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ἀμέτρων εὐεργεσιῶν αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ προκρίνομεν τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου περισσότερον τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, καὶ προτιμῶμεν, οὐ λέγω τὴν ἰδίαν ζωήν, ἀλλ' ὀλίγον μέταλλον τῆς γῆς, ἓν πρᾶγμα εὐτελές, πολλάκις καὶ ἓν σκύβαλον μᾶλλον ἢ τὸν θεόν· κατὰ τοῦ πλησίον κατακρίσεις, ὕβρεις, ἐπιβουλαί, δόλοι,

συκοφαντίαι, προδοσίαι· τὴν ψυχὴν ἡμῶν νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιοῦμεν δούλην τῶν πονηρῶν τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν, καὶ κατατραυματίζομεν αὐτὴν πᾶσαν ὥραν ἁμαρτάνοντες. Χριστιανοί, τοῦτό ἐστιν ἡ δικαιοσύνη, ἡ χρεωστουμένη πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν; οὐαὶ ἡμῖν· ὁ θεὸς ζητεῖ παρ' ἡμῶν ἐκεῖνο τὸ ἔλεος, ὅπερ αὐτὸς ἐποίησε καὶ ποιεῖ πρὸς ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ μισοῦμεν τοὺς ἐχθρούς, μηδέποτε καταλλαγῆναι μετ' αὐτῶν βουλόμενοι, καὶ ἐπιβουλεύομεν, καὶ κατατρέχομεν αὐτοὺς ἕως θανάτου· ἡμεῖς πολλάκις διὰ τὸ ἴδιον κέρδος καὶ αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς φιλίας παραβαίνομεν, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι τῶν φίλων γινόμενοι· ὁ θεὸς ζητεῖ παρ' ἡμῶν ἔλεος, ἡμεῖς δὲ ἀποστρεφόμεθα τοὺς πένητας· συναντῶντες τὸν ξένον, φεύγομεν· βλέποντες τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν ἐν φυλακῇ, μακρυνόμεθα ἀπ' αὐτόν· ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἵσταται ὁ πεινῶν καὶ διψῶν καὶ ὁ γυμνός, καὶ περισσεύει μὲν ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν ὁ ἄρτος, σήπονται δὲ ἐν ταῖς ἀποθήκαις ἡμῶν τὰ ἐνδύματα, καὶ ὅμως οὐδόλως καμπτόμεθα πρὸς οἰκτιρμὸν καὶ συμπάθειαν. Ἀδελφοί, τοῦτό ἐστι τὸ ἔλεος τὸ ζητούμενον παρ' ἡμῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ; οὐαὶ ἡμῖν· ὁ θεὸς ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὑπακοὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν δέκα ἐντολῶν αὐτοῦ· τί ἄλλο δὲ βλέπεις ἐν τοῖς ἔργοις ἡμῶν, εἰμὴ ἀπιστίαν, ὀρθῶν δογμάτων καὶ ἀποστολικῶν παραδόσεων ἀθέτησιν, ὅρκους ματαίους, ἐξουδένωσιν ἑορτῶν, περιφρόνησιν γονέων, μοιχείας, κλοπάς, φόνους, ψευδομαρτυρίας, ἁρπαγὰς ξένων πραγμάτων; Ἄνθρωποι, ταῦτα ἀνταποδίδομεν εἰς τὸν θεὸν περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;

Φοβερός ἐστιν ὁ ἔλεγχος τοῦ προφήτου Μωϋσέως κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν ἀποδιδόντων τῷ θεῷ πονηρὰ ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ. Γένος, ἔλεγε πρὸς αὐτούς, πονηρὸν καὶ διεστραμμένον, ταύτας τὰς ἀνταποδόσεις ἀνταποδίδοτε εἰς τὸν Κύριον;
« Γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα Δευτ. 32. 5. 6.
» Κυρίῳ ἀνταποδίδοτε »; Ὦ λαὲ μωρὲ καὶ ἄσοφε, τοιουτοτρόπως ἀνταμείβεις τὸν εὐεργέτην σου; « Οὕτω λαὸς μωρὸς καὶ » οὐχὶ σοφός »; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς πατήρ σου, ὅστις, ἐξαγοράσας σε ἐκ τῆς δουλείας τῶν δυναστευόντων σε, ἐποίησέ σε ἴδιον αὐτοῦ λαόν; οὐκ ἔστιν αὐτὸς ὁ ποιητὴς καὶ πλάστης σου; « Οὐκ αὐτὸς οὗτός σου πατὴρ » ἐκτήσατό σε καὶ ἐποίησέ σε καὶ ἔπλασέ » σε »; Ἐγὼ φοβοῦμαι, ὅτι οὗτος ὁ φοβερὸς ἔλεγχος κατὰ πάντα λόγον ἁρμόζει εἰς ἡμᾶς πολλῷ μᾶλλον, ἢ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας· ὅταν ὅμως μνημονεύω τῶν λόγων, ὧν αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπε κατὰ τῶν ἀποδιδόντων αὐτῷ ἁμαρτίας ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, τότε φρίττω καὶ τρέμω ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν. Ἀκούσατε, τί περὶ τούτου εἶπε, καὶ φρίξατε· « Ἐγγὺς ἡμέρα Κυρίου ἐπὶ πάντα » τὰ ἔθνη· ὃν τρόπον ἐποίησας, οὕτως ἔσται » σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται » εἰς κεφαλήν σου ». Κύριε, ἐλέησον, Κύριε, σπλαγχνίσθητε, καὶ δὸς ἡμῖν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἀληθινήν.

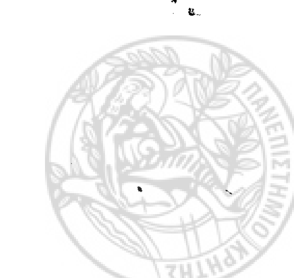

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΕΙΚΟΣΤῌ ΕΝΝΑΤῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

ΤΟΤΕ πᾶσα ὑλικὴ οἰκοδομὴ ἀκλόνητος διαμένει καὶ ἀδιάσειστος, ὅταν ὁ ἀρχιτέκτων βάλῃ ὑπ' αὐτὴν στερεὰ καὶ ἀκράδαντα θεμέλια· στερεὰ καὶ ἀμετάθετα θεμέλια ἔβαλεν ὁ ἐπουράνιος ἀρχιτέκτων ὁ Παῦλος εἰς τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ νουθεσίας, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν βε-
Κολ. 3. 4. βαιότητα τῆς δευτέρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιφανείας, καὶ τῆς παραστάσεως τῶν ἀνθρώπων ἐνώπιον τῆς θείας αὐτοῦ δόξης· Ἐπάνω δὲ εἰς ταῦτα τὰ ἀδαμάντινα θεμέλια ᾠκοδόμησε καὶ ἐστερέωσε πᾶσαν τὴν κατασκευὴν τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ νουθεσίας, καὶ ἀπαριθμήσας τῆς ἁμαρτίας τὰ εἴδη, καὶ ὀνομάσας αὐτὰ παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ παραγγείλας, ἵνα ἐκδυθῶμεν αὐτόν, καὶ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀληθὴς τοῦ θεοῦ εἰκών. Πείθει δὲ ἡ τοιαύτη διδασκαλία πάντα νοῦν, καὶ ἐπιστηρίζει πᾶσαν ἀνθρώπου καρδίαν· διότι, ἐὰν οὐδεὶς τολμᾷ παῤῥησιασθῆναι ἐνώπιον τοῦ ἐπιγείου βασιλέως μετὰ ῥυπαρῶν ἱματίων, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐνδύεται ἐνδύματα καθαρά, καὶ εὐτρεπίζεται, ὅσον δύναται, ἔπειτα παρίσταται ἐνώπιον αὐτοῦ, πῶς ἡμεῖς τολμήσομεν φανερωθῆναι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν μὴ πρῶτον νίψωμεν τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ στολισθῶμεν διὰ τῆς τῶν καλῶν ἔργων λαμπρότητος; Ἐβεβαίωσε δέ, ὅτι τοῦτο τὸ ἔνδυμα ποιεῖ ἡμᾶς ἀξίους παρασταθῆναι ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, εἰπών, ὅτι οὐδὲ εἰς γένος, οὐδὲ εἰς ἀξίαν, οὐδὲ εἰς τάξιν, οὐδὲ εἰς ἄλλο τι, ὅσα 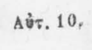

ὁ κόσμος ἢ μεγαλύνει, ἢ ἐξευτελίζει, εἰμὴ εἰς μόνα τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα ἐπιβλέπει ὁ θεός. Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου, τούτων τῶν θεοπνεύστων λόγων τὴν ἑρμηνείαν, ἵνα τῇ δυνάμει τῆς θείας χάριτος φωτισθέντες, ἀποῤῥίψητε τὸν μεμολυσμένον τῆς ἁμαρτίας χιτῶνα, ἀναλάβητε δὲ τὸ καθαρὸν καὶ νυμφικὸν τῆς ἀρετῆς ἔνδυμα· καὶ οὕτω φανερωθῆτε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περιβεβλημένοι, πεποικιλμένοι ἐν τῷ διαχρύσῳ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἱματισμῷ, καὶ ἄξιοι συμπαραστάται τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων, καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας συμμέτοχοι.

Κολ. 3. 4. Ἀδελφοί, ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

Πρὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων νενεκρωμέναι ἦσαν, ὡς ἐστερημέναι τῆς θείας χάριτος· τὰ δὲ σώματα αὐτῶν μετὰ θάνατον οὐκ ἀνίσταντο, ἀλλ' ἔμενον αἰωνίως νεκρὰ καὶ διαλελυμένα· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, τὰς μὲν ψυχὰς ἀνεζωοποίησε, χαρισάμενος αὐταῖς τοῦ παναγίου πνεύματος τὰ χαρίσματα, τὰ δὲ σώματα ἐζώωσε, δοὺς αὐτοῖς τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τῆς ἀναστάσεως. Κατὰ τοῦτο οὖν ὁ Χριστός ἐστιν ἡ ζωὴ ἡμῶν, ὡς καὶ
Ἰωάν. 11. 25. αὐτὸς τοῦτο ἐδίδαξεν, εἰπών· « Ἐγώ εἰμι » ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή ». Καὶ ἐν μὲν τῷ κόσμῳ τούτῳ οἱ ἄπιστοι οὐδὲ γνωρίζουσιν, οὐδὲ πιστεύουσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςός ἐςιν ἡ ζωὴ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ἀληθινοῦ, οἱ δὲ πιστοὶ γνωρίζουσι μὲν, ἀλλ' ἐκ μέρους
1. Κορ. 13. 9. διὰ τῆς πίστεως· « Ἐκ μέρους γὰρ γινώ» σκομεν »· ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας
Ματθ. 25. 31. αὐτοῦ παρουσίας, « Ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
1. Κορ. 13. 10. » αὐτοῦ, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσε» ται »· διότι τότε εἰς πάντας φανερωθήσεται, καὶ πάντες γνωρίσουσι, καὶ ὄψονται, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ζωοδότης, καὶ θεὸς ὁ παν-
Ἀποκ. 1. τοδύναμος· « Καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλ» μός ». Λέγει οὖν ὁ ἀπόστολος, ὅταν ὁ Χριστὸς, ἡ ζωὴ ἡμῶν, φανερωθῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐπιφανείᾳ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπων, τότε καὶ ὑμεῖς, ὦ Κολοσσαεῖς, μέλλετε φανερωθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ, ἵνα ἀπολαύσητε τῆς θείας αὐτοῦ δόξης. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἀπολαμβάνει ταύτην τὴν χάριν, εἰμὴ ὁ νικητὴς τῆς ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο παραγγέλλει τὰ ἑξῆς, λέγων·

Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν Κολ. 3. 5. τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία.

Προλαβὸν εἶπεν· « Ἀπεθάνετε γάρ »· Κολ. 3. 3. διὰ τί οὖν νῦν λέγει· « Νεκρώσατε οὖν τὰ » μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς »; ποῖα λέγει μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς; αὐτοὶ βαπτισθέντες, ἀπέθανον μὲν τῷ κόσμῳ, « Συνταφέντες τῷ Κολ. 2, 12. » Χριστῷ ἐν τῷ βαπτίσματι »· ἔμεινεν ὅμως ἐν αὐτοῖς ὁ κνησμὸς τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ αὐτεξούσιον πρὸς τὸ κλῖναι εἰς αὐτὴν, ἢ εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα. Τὸ οὖν, νεκρώσατε, σημαίνει τὸ, ἀποκτείνατε, καὶ καταςήσατε νεκρὰν καὶ αὐτὴν τὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν κακίαν, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ πορνεία καὶ ἡ ἀκαθαρσία, καὶ τὸ πάθος, καὶ ἡ κακὴ ἐπιθυμία, καὶ ἡ πλεονεξία· αὐτὰ δὲ τὰ ἁμαρτήματα ὠνόμασε « Μέλη ἡμῶν ἐπὶ » τῆς γῆς », ἤγουν μέλη ἐπίγεια, ἐπειδὴ διὰ τῶν μελῶν τοῦ γηΐνου ἡμῶν σώματος ἐκτελοῦνται· καὶ τὴν μὲν πορνείαν ἀνέφερε κατ' ὄνομα, τὰ δὲ κατ' εἶδος ὀνόματα τῶν

ἄλλων σαρκικῶν ἁμαρτημάτων, ὅσα οἱ ἀσελγεῖς ἐπιτελοῦσιν, ἐσιώπησε διὰ τὴν τούτων βδελυρίαν καὶ αἰσχρότητα· « Τὰ
Ἐφεσ. 5. 12. » γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν » ἐστι καὶ λέγειν »· ὠνόμασε δὲ αὐτὰ γενικῶς « Ἀκαθαρσίαν », καθότι μολύνουσι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ « Πάθος », καθότι ἀληθῶς πάσχει καὶ τυραννεῖται ὑπ' αὐτῶν πυρούμενος· ἐπιθυμίαν δὲ εἶπε κακὴν, ἐπειδή ἐστι καὶ ἐπιθυμία καλή. Ὅταν μὲν ἐπιθυμῶμεν τὰ τῆς ἁμαρτίας ἔργα, τότε ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν ἐστι κακή· ὅταν δὲ τὰς τῆς ἀρετῆς πράξεις, τότε ἐστὶ καλή· διὸ καὶ ὁ
Δαν. 10. 11. προφήτης Δανιὴλ ὠνομάσθη ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, ὡς ἐπιθυμητὴς τῶν καλῶν ἔργων. Διὰ τοῦ, « ἐπιθυμίαν κακὴν » ἐσήμανε τὴν ἐπιθυμίαν παντὸς εἴδους ἁμαρτίας. Διὰ τί δὲ εἶπεν, ὅτι ἡ πλεονεξία ἐστὶν εἰδωλολατρεία; διότι, καθὼς οἱ εἰδωλολάτραι σχηματίζοντες εἴδωλα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ λίθινα, καὶ ἐκ πάσης ἄλλης ὕλης κατεσκευασμένα, ἐπ' αὐτοῖς εἶχον πᾶσαν τὴν τῆς εὐτυχίας αὐτῶν ἐλπίδα, οὕτω καὶ οἱ πλεονέκται, συνάγοντες παντοῖα κτήματα, ὑπ' αὐτῶν ἐλπίζουσι πᾶσαν ὑπεράσπισιν καὶ τρυφὴν καὶ ἀνάπαυσιν.

Κολ. 3. 6. Δἰ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

Δἰ αὐτὰ, λέγει, τὰ ἔργα, τουτέστι διὰ τὰ σαρκικὰ ἁμαρτήματα, καὶ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, καὶ τὴν πλεονεξίαν « Ἔρχεται ἡ » ὀργὴ τοῦ θεοῦ », ἤγουν ὀργίζεται ὁ θεὸς « Τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας », τοὺς ἀπειθεῖς δηλαδὴ, τοὺς μὴ πειθομένους, μηδὲ ὑπακούοντας εἰς τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα· παιδεύει δὲ δἰ αὐτὰ οὐ μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καταδικάζων τοὺς ἀπειθεῖς εἰς τὰς αἰωνίους βασάνους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν, πέμπων εἰς αὐτοὺς φοβερὰς τιμωρίας. Ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἦλθεν ἐπὶ τοὺς
ἐπὶ Νῶε ἠσελγηκότας, καὶ κατεπόντισεν Ψαλ. 77. 31.
αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐν Σοδόμοις ἀσελγεῖς,
καὶ κατέκαυσεν αὐτούς· « Ὀργὴ τοῦ θεοῦ Ψαλ. 105. 14.
» ἀνέβη ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς ἐπιθυμήσαντας κακὴν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, » καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν »· ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὸν πλεονέκτην Ἀχαάβ· ὅθεν οἱ χοῖροι καὶ οἱ σκύλακες ἐξέλειξαν τὸ αἷμα αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐλούσθησαν αἱ
πόρναι, « Κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλη- 2. Βασ. 22. 3. 4.
» σεν »· ὅσοι δὲ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας οὐ παιδεύονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐκεῖ-
νοι θησαυρίζουσιν ἐν ἑαυτοῖς « Ὀργὴν ἐν Ρωμ. 2. 5.
» ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρι» σίας τοῦ θεοῦ », καὶ φυλάσσονται οἱ παν-
άθλιοι εἰς ἡμέραν κακήν. Παροιμ. 1. 5.

Ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ Κολ. 3. 7.
ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ 8.
ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰχρο-
λογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· Μὴ 9.
ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους.

Ἔστιν ἄρά γε διαφορὰ μεταξὺ θυμοῦ καὶ
ὀργῆς; καθὼς διαφέρουσι τὰ ὀνόματα, οὕτω ὅρ. Οἰκουμ. Αὐτ.
καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενα πράγματα·

καὶ θυμὸς μέν ἐστι κίνησις τοῦ αἵματος καὶ ὀξεῖα ἔξαψις· ὀργὴ δὲ ἐστι λύπη ἔμμονος, καὶ ὁρμὴ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἀδικησάντων· διό, ὅταν ἡ ψυχὴ ὀργᾷ πρὸς τὴν ἐκδίκησιν, τότε τὸ πάθος λέγεται ὀργή. Καὶ κακίαν μὲν ὧδε ὠνόμασε τὴν μνησικακίαν, τὴν
Ἐφεσ. 4. 31. αὐτὴν δὲ « Πικρίαν » ἀλλαχοῦ ἐκάλεσε· βλασφημίαν δὲ, τὰς ὕβρεις· τὸ δὲ, « Ἐκ » τοῦ στόματος ὑμῶν », κἂν περιττὸν φαίνηται, καθότι δι᾽ οὐδενὸς ἄλλου μέλους ὑβρίζομεν καὶ αἰσχρολογοῦμεν, εἰμὴ διὰ τοῦ στόματος, οὐκ ἔστιν ὅμως περιττὸν, ἐπειδὴ διὰ τούτου ἐφανέρωσεν ὁ ἀπόςολος, ὅτι αἱ βλασφημίαι καὶ αἰσχρολογίαι μολύνουσιν οὐ μόνον τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκουόντων, ἀλλὰ καὶ τὸ στόμα τοῦ λαλοῦντος, τὸ ὑπὸ θεοῦ πλασθὲν πρὸς δοξολογίαν αὐτοῦ καὶ αἴνεσιν, πρὸς ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ πρὸς ὠφέλιμον νουθεσίαν τοῦ πλησίον. Περὶ δὲ τοῦ ψεύδους, τοῦ ἔχοντος εὑρετὴν καὶ πατέρα τὸν διάβολον, καθότι
Ἰωάν. 8. 44. αὐτὸς « ψεύστης ἐστὶ », καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους, τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τοὺς
Ἐφεσ. 4, 25. Ἐφεσίους πλατύτερον ἔγραψε, λέγων· « Διὸ » ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, » ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι » ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη ». Βλέπε δὲ, πῶς λαλήσας πρῶτον περὶ τῶν σαρκικῶν ἁμαρτημάτων, καὶ εἰπών· « Ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς « περιεπατήσατέ ποτε », ἤγουν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας καὶ ὑμεῖς, ὦ Κολοσσαεῖς, ἐπράξατε πρότερον, ὅτε εἰδωλολάτραι ὄντες, ἔκδοτοι ὑπήρχετε ἐν αὐταῖς, καὶ ὡς δοῦλοι αὐταῖς ἐδουλεύετε· ἔπειτα προασφαλίζει αὐτοὺς, παραγγέλλων, ἵνα εἰς τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ συνετάγησαν τῷ Χριστῷ, ἀποῤῥίψωσι πάντα τὰ ἁμαρτήματα· « Νυνὶ δὲ ἀπόθε» σθε καὶ ὑμεῖς πάντα », καὶ αὐτὰ δηλονότι τὰ λογιζόμενα μικρότερα ἁμαρτήματα, τὴν ὀργὴν, τὸν θυμὸν, τὴν κακίαν, τὴν βλασφημίαν, τὴν αἰσχρολογίαν, τὸ ψεῦδος. Μετὰ δὲ ταῦτα προσωποποιήσας πάσας τὰς ἁμαρτίας, καὶ πάσας τὰς ἀρετὰς, παραγγέλλει ἐκείνων μὲν τὴν ἀποχὴν, τούτων δὲ τὴν ἐργασίαν, λέγων·

Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄν- Κολ. 3. 9. 10.
θρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν.

Ἄνθρωπον ὠνόμασεν ὁ ἀπόστολος τὴν Θρ. Χρυσ. Αὐτ.
προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ κυριώτερον αὐτοῦ μέρος, ἐκλαβὼν ἀντὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· καὶ παλαιὸν μὲν ἄνθρωπον εἶπε τὴν ἐν ταῖς κακίαις ἔκδοτον προαίρεσιν, ὡς σεσαθρωμένην καὶ διεφθαρμένην, καθὼς καὶ οἱ εἰς τὸ ἔσχατον φθάσαντες γῆρας· νέον δὲ, τὴν τὰ κατορθώματα τῶν ἀρετῶν ἐργαζομένην, ὡς δραστικὴν καὶ ἀκμάζουσαν, καθὼς καὶ οἱ ἐν τῇ ἀνθηρᾷ τῆς νεότητος ἡλικίᾳ εὑρισκόμενοι. Βλέπε δὲ, ὅτι ὀνομάσας τὴν πονηρὰν προαίρεσιν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἀνέφερε καὶ τὰ εἰς τὸν τοιοῦτον μεταφορικὸν ἄνθρωπον ἁρμόζοντα· ἀντὶ ψυχῆς, τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν· ἀντὶ καρδίας, τὴν ὀργὴν Θρ. Θεοφύλ. Αὐτ.
καὶ τὸν θυμόν· ἀντὶ τῶν παιδογόνων μελῶν,

τὴν πορνείαν καὶ ἀκαθαρσίαν καὶ τὸ πάθος· ἀντὶ χειρῶν, τὴν πλεονεξίαν· ἀντὶ ςόματος, τὴν βλασφημίαν, καὶ αἰσχρολογίαν, καὶ τὸ
Κολ. 3. 5. ψεῦδος, ὀνομάσας αὐτὰ ἐπίγεια αὐτοῦ μέλη. ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον προαιρετικῶς, ἤγουν κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς δι' αὐτῶν τῶν πράξεων ἁμαρτάνομεν, διὰ τοῦτο εἶπε· « Τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν » ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ »· περὶ δὲ τοῦ νέου ἀνθρώπου, τουτέςι τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως εἶπεν, ὅτι αὐτὴ ἀνακαινιζομένη « Εἰς ἐπίγνωσιν », σοφῶς δηλονότι καὶ ἐπιστημονικῶς, γίνεται εἰκὼν τοῦ κτίσαντος, αὐτῇ ὁμοία τε καὶ ἀπαράλλακτος. Διδάσκει οὖν ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος διὰ τῶν προκειμένων λόγων, ἵνα ἀποῤῥίψωμεν ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν καὶ τὴν κατὰ νοῦν καὶ τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν, ἀναλάβωμεν δὲ τὴν ἀρετήν, ἀνακαινίζοντες δι' αὐτῆς τὴν προαίρεσιν ἡμῶν μετὰ γνώσεως καὶ ἐπιστήμης, ἕως ἂν κατασταθῇ εἰκὼν θεοῦ, φέρουσα τοὺς θείους αὐτοῦ χαρακτῆρας.

Κολ. 3. 11 Ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία· βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.

Ποῖον ἆρά γε σκοπὸν εἶχεν ὁ Παῦλος, προβάλλων τὸν Ἕλληνα καὶ τὸν Ἰουδαῖον, τὸν περιτετμημένον καὶ τὸν ἀπερίτμητον, τὸν βάρβαρον καὶ τὸν Σκύθην, τὸν δοῦλον καὶ τὸν ἐλεύθερον; Ἡμεῖς ἀκούομεν, ὅτι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν θαύματα, οἱ δὲ Ἕλληνες σχολαστικὰς ἀποδείξεις· « Ἰουδαῖοι » σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν » ζητοῦσι », νομίζοντες, ὅτι μόνη ἡ τούτων δύναμις πείθει αὐτοὺς πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας· ὁ δὲ Παῦλος ἐκήρυττε πανταχοῦ, ὅτι οὐδὲ τῶν θαυμάτων ἡ δύναμις, οὐδὲ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου ἡ ἀπόδειξις πείθει πιστεῦσαι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριςός, ὅςτις ἐστὶ καὶ δύναμις καὶ σοφία θεοῦ, ἕλκει καὶ πείθει τοὺς ἀξίους, ἵνα πιστεύσωσι, καὶ συνενωθῶσι μετ' αὐτοῦ· « Ἡμεῖς δέ, ἔλεγε, » κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν· » αὐτοῖς δὲ τοῖς ἐκλεκτοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ » Ἕλλησι Χριστόν, θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ » σοφίαν ». Οἱ ἰουδαΐζοντες ἠνάγκαζον τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριςοῦ, ἵνα περιτέμνωνται· « Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε, ἔλεγον, τῷ » ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι »· ὁ δὲ Παῦλος ἐκήρυττε, λέγων· « Ἐν γὰρ » Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, » οὔτε ἀκροβυςία, ἀλλὰ πίστις, δι' ἀγάπης » ἐνεργουμένη ». Ἡμεῖς ἀκούομεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐκαυχῶντο ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ γένους αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ τῶν πατέρων αὐτῶν, λέγοντες· « Σπέρμα Ἀ» βραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν » πώποτε· ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν »· ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ ἐδίδαξεν, ὅτι ταῦτα οὐδὲν ὠφελοῦσι πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς σωτηρίας· « Πᾶς » ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, εἶπε, δοῦλός ἐςι » τῆς ἁμαρτίας· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, » τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν ». Πρὸς

(margin: 1. Κορ. 1. 22. — Αὐτ. 23. 24. — Πράξ. 15. 1. — Γαλ. 5. 6. — Ἰωάν. 8. 33. 39. — Αὐτ. 34. 39.)

τούτοις δὲ ὁ Παῦλος ἐβεβαίωσε σαφέστατα, ὅτι πάντες οἱ ἐν Χριστῷ βαπτισθέντες Ἰουδαῖοι, Ἕλληνες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι, ἄνδρες, γυναῖκες, ἰσότιμοί εἰσιν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπ' αὐτοῦ λογίζονται·
Γαλ. 3. 8. « Οὐκ ἔνι, εἶπεν, Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην· » οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι » ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐςε » ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ». Ταῦτα οὖν τὰ ὀνόματα ἀνέφερεν αὐτὸς πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι πρὸς τὸν παραγγελθέντα αὐτοῖς ἀνακαινισμόν, τὸν ποιοῦν-
Κολ. 3. 10. τα ἡμᾶς θεοῦ εἰκόνας, τουτέστι τὸν ἀναβιβάζοντα ἡμᾶς πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα, οὐδὲ ἡ σοφία, ἡ ζητουμένη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος, οὐδὲ τὰ θαύματα, τὰ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ζητούμενα, οὐδὲ ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, οὐδὲ τῶν ἐθνικῶν τὸ ἀπερίτμητον, οὐδὲ ἡ ἀμάθεια τοῦ βαρβάρου, οὐδὲ ἡ ἀγριότης τοῦ Σκύθου, οὐδὲ ἡ δουλεία τοῦ δούλου, οὐδὲ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐλευθέρου εἰσὶν ἀναγκαῖα· διότι διὰ τὸν τοιοῦτον ἀνακαινισμὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διαλύει πάντα τὰ ἐμπόδια, καὶ μεταδίδωσι πάντα τὰ βοηθήματα εἰς πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας· « Ἀλλὰ τὰ πάντα, » καὶ ἐν πᾶσι Χριστός ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΙΚΟΣΤΗι ΕΝΝΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὅσον ὑψηλὴ καὶ θεοπρεπής ἐστιν ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα διδασκαλία τοῦ θεηγόρου Παύλου, τόσον φαίνεται δυσπαράδεκτος καὶ ἀντιφερομένη εἰς τὰς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· νομοθετεῖ ὁ οὐρα-
Κολ. 3. 9. 10. νόφρων διδάσκαλος, ἵνα ἐκδυθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τουτέςιν, ἵνα μακρυνθῶμεν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἵνα ἐνδυθῶμεν τὸν νέον, ὅπερ ἐςίν, ἵνα ἐργαζώμεθα πᾶσαν ἀρετήν, ἀνακαινίζωμεν δὲ αὐτήν, καὶ πολυπλασιάζωμεν, ἕως ἂν κατασταθῶμεν εἰκὼν ὁμοία τῷ πρωτοτύπῳ, ἤγουν αὐτῷ τῷ κτίσαντι ἡμᾶς θεῷ. Ἀληθῶς ὑψηλὸν καὶ θεῖόν ἐστι τοῦτο τὸ μάθημα· ἀλλὰ ποῖος, λέγουσί τινες, ἔχει τόσον προσεκτικὰ ὄμματα, ἵνα φεύγῃ τὰς ἀμετρήτους καὶ πολυποικίλους παγίδας, καὶ τόσην ἀνδρείαν καὶ ἐπιτηδειότητα, ἵνα μένῃ ἄτρωτος ὑπὸ

τοσούτων πυρφόρων βελῶν, ὅσα πᾶσαν ὥραν ῥίπτει καθ' ἡμῶν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας; Τίς εἰς τοῦτον τὸν ἀπατηλὸν κόσμον πολιτευόμενος, ἐστὶ τοσοῦτον μεγαλόφρων, ἵνα περιφρονῇ τὸν πλοῦτον, καὶ ὡς οὐδὲν λογίζηται τὴν δόξαν, καὶ καταπατῇ τὰ θέλγητρα, καὶ ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ὅσα ὑπόσχεται ὁ κόσμος; Ποῖος ταύτην τὴν λυσσώδη σάρκα φορῶν, ἐστὶ τοσοῦτον ὑψηλὸς καὶ μετάρσιος, ἵνα μηδὲ ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς ἡδονικῆς ἐπιθυμίας βραχῇ, μηδὲ καταφλεχθῇ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς τοῦ θυμοῦ ὁρμῆς; Τίς δύναται, λέγουσι, νικῆσαι τοιούτους ἐχθρούς, καὶ φυλαχθῆναι τοσοῦτον ἀμίαντος καὶ καθαρός, καὶ πάσης ἀρετῆς πεπληρωμένος, ὥστε καταστῆσαι ἑαυτὸν εἰκόνα ζῶσαν τοῦ ὑπερτελείου θεοῦ;

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τὰ λόγια τοῦ Παύλου εἰσὶ λόγια τοῦ Χριςοῦ· ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου, καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ θεοῦ ἐστὶ μία καὶ ἡ αὐτή· ἐὰν ἐρευνήσητε τὸ εὐαγγέλιον, οὐδὲν ἄλλο βλέπετε εἰς τὰς ἐν αὐτῷ νομοθεσίας, εἰμὴ παραγγέλματα ἀνώτερα τῶν ἀσθενημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οὐδὲν ἄλλο ἀκούετε, εἰμὴ λόγια διδάσκοντα, ἵνα ἀπεκδυθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον. Διὰ φοβερισμῶν ἀναχαιτίζει μὲν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου τοῦ θυμοῦ τὰς ὁρμάς, λέγων· « Ὁ
Ματθ. 5. 22. » ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος
» ἔςαι τῇ κρίσει »· ἐξορίζει δὲ μακρὰν ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν πᾶν εἶδος ὕβρεως καὶ περιφρονήσεως τοῦ πλησίον, κηρύττων· « Ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, » ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ, » μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ » πυρός ». Νομοθετεῖ τὴν ἀποχὴν οὐ μόνον τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας τῶν σαρκικῶν ἁμαρτημάτων· « Ἐγὼ Αὐτ. 28.
» δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ» κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοί» χευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ». Ἐὰν ὁ συγγενής μου, ὃν ἀγαπῶ, καθὼς τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ μου, ἢ ὁ φίλος μου, ὅςις χρησιμεύει μοι ὡς ἡ δεξιά μου χείρ, σκανδαλίζῃ με, καὶ βλάπτῃ τὴν ψυχήν μου, προστάσσει, ἵνα ἀποδιώξω αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ·
« Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει Αὐτ. 29. 30.
» σε, ἔξελε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καὶ εἰ ἡ » δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον » αὐτήν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ ». Θέλει, ἵνα μηδόλως ὀμνύωμεν, καὶ ἵνα ὁ λόγος ἡμῶν ἔχῃ τόσην πίστωσιν καὶ βεβαιότητα, ὥςε
μηδεμίαν χρείαν ἔχωμεν τῶν ὅρκων· « Ἐγὼ Αὐτ. 34. 37.
» δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως· ἔστω δὲ « ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ ». Ζητεῖ παρ' ἡμῶν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἀνεξικακίαν·
« Ὅστις ῥαπίσει σε, λέγει, ἐπὶ τὴν δεξιάν Αὐτ. 39.
» σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν » ἀριστεράν σου »· ζητεῖ παρ' ἡμῶν πολλὴν ἁπλότητα καὶ περιφρόνησιν καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων· ἵνα φύγῃς, λέγει,
τὰς φιλονεικίας καὶ κρισολογίας, ἄφες καὶ Αὐτ. 40.
τὸ ἱμάτιόν σου εἰς ἐκεῖνον, ὅςις ζητεῖ παρὰ σοῦ τὸν χιτῶνά σου· προθυμίαν ζητεῖ ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον βοηθείας θερμοτάτην·
« Ὅστις σε ἀγγαρεύσει, λέγει, μίλιον ἕν, Αὐτ. 41.

» ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύω », Ἔδωκεν ἐντολήν, ἵνα ἀγαπῶ τοὺς ἐχθρούς μου, ἵνα εὐλογῶ τοὺς καταρωμένους με, ἵνα εὐεργετῶ τοὺς μισοῦντάς με, ἵνα προσεύχωμαι ὑπὲρ
Αὐτ. 44. τῶν βλαπτόντων, καὶ διωκόντων με· « Ἐγὼ » δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, » εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, κα» λῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ » προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ » διωκόντων ὑμᾶς ». Ὅσοι ταῦτα ποιοῦσιν, ἐκεῖνοι ἀληθῶς ἀπεκδύονται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύονται τὸν νέον. Βλέπετε
Κολ. 3. 9. 10. οὖν, ὅτι τοῦ Παύλου τὰ λόγια· « Ἀπεκδυ» σάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς » πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν » νέον », εἰσὶν ἡ συντομωτάτη περίληψις τῶν ἐκτεθέντων λόγων τοῦ σωτῆρος.

Τί δὲ λέγουσι περὶ τούτων τῶν δεσποτικῶν λόγων οἱ τούτων παραβάται; Αὐτοὶ κατὰ διαφόρους τρόπους ἡσυχάζουσι τῆς συνειδήσεως αὐτῶν τὴν ταραχὴν, καὶ κοιμῶνται ἥσυχοι τοῦ θανάτου τῆς ἰδίας ψυχῆς τὸν ὕπνον· ἄλλος μὲν καταπραΰνει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ τὸν ἔλεγχον, φανταζόμενος, ὅτι ταῦτα οὐκ εἰσὶ προστάγματα, ἀλλὰ συμβουλαί· καὶ ἑπομένως ὅστις μὲν φυλάξει αὐτάς, ἁγιάζεται· ὅστις δὲ αὐτὰς ἀθετήσει, οὐδόλως ἁμαρτάνει. Ἄλλος δὲ, νομίζων, ὅτι ὁ θεὸς ἐνομοθέτησεν αὐτὰ οὐχὶ διὰ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τοὺς μοναστὰς καὶ ἐρημίτας, τοὺς θέλοντας ἀναβῆναι εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα. Ἄλλος, συλλογιζόμενος, ὅτι ἡ τούτων ἐκπλήρωσις ἐστὶν ἔργον ἀδύνατον. Καὶ ἄλλος δὲ ἄλλα πλάττων κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ ἀρέσκειαν, πλανώμενος ἀναπαύεται· μία ὅμως μόνη ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, ὅτι αὐτὰ δηλαδὴ οὐκ εἰσὶ συμβουλαὶ ἐπιβλέπουσαι μόνους τοὺς ποθοῦντας τὴν τελειότητα, ἀλλ' εἰσὶ προστάγματα κοινῶς εἰς πάντας πρέποντα· ὁ δὲ ταῦτα παραβαίνων γίνεται ἀνάξιος τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἐπειδὴ ἡ τούτων ἐκπλήρωσις οὐκ ἔστιν ἔργον ἀδύνατον, ἀλλὰ δυνατὸν εἰς πάντας τοὺς θέλοντας. Ἀκούσατε τῆς ἀληθείας ταύτης τὴν ἀπόδειξιν.

Ὅταν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔδωκε τὰς περὶ τελειότητος ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, ἀφῆκε τὴν προαίρεσιν τοῦ καθενὸς ἐλευθέραν, ἵνα ἢ δεχθῇ αὐτὰς καὶ κατασαθῇ τέλειος, ἢ παραβλέψῃ καὶ διαμείνῃ ἀτελής· τοῦτο ἐφανέρωσεν ἡμῖν διὰ τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς τὸν νεανίσκον ἐκεῖνον, ὅστις ἐφύλαξε μὲν πάσας τὰς θείας ἐντολὰς ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἠρώτα δὲ αὐτὸν, κατὰ τί ἔτι ἐστὶν ἐλλειπής. « Τί ἔτι Ματθ. 19. 20. 21.
» ὑστερῶ; Εἰ θέλεις, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν » ὁ Κύριος, τέλειος εἶναι ». Σημείωσαι τὸ, Εἰ θέλεις, διότι αὐτὸ οὐ σημαίνει πρόσταγμα, ἀλλὰ συμβουλήν· ὁμοίως συμβουλή ἐστι καὶ ὁ περὶ τῶν παρθένων λόγος τοῦ Κυρίου· διότι ἐλάλησε μὲν περὶ τῶν εὐνούχων, οὐδὲ ἐντολὴν ὅμως ἔδωκεν οὐδὲ πρόσταγμα, ἵνα πάντες παρθενεύωσιν, ἀλλ' εἰπών· « Ὁ δυ- Αὐτ. 12.
» νάμενος χωρεῖν, χωρείτω »· ἀφῆκε τὴν ἐκλογὴν τῆς παρθενίας ἢ τοῦ γάμου εἰς τὴν θέλησιν ἡμῶν· ἐβεβαίωσε δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ὁ πανένδοξος Παῦλος· « Περὶ δὲ τῶν παρθέ- 1. Κορ. 7. 25.
» νων, εἶπεν, ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω·

» γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ Κυρίου » πιστὸς εἶναι ». Παρατήρησον δὲ καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς τελειότητος, καὶ τὰς ὑπὲρ
Ματθ. 19. 21. αὐτῆς διδομένας ἀμοιβάς. « Εἰ θέλεις τέλειος » εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρ» χοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυ» ρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι ». Ὡς βλέπεις, οἱ χαρακτῆρες τῆς τελειότητός εἰσι τρεῖς· ἡ τελεία ἐγκατάλειψις πάντων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων· « Ὕπαγε, πώ» λησόν σου τὰ ὑπάρχοντα· » ἡ τελεία πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη· « Καὶ δὸς πτωχοῖς »· ἡ τελεία εἰς τὸν Θεὸν ἀφιέρωσις· « Καὶ » δεῦρο ἀκολούθει μοι. » Ἡ δὲ ὑπὲρ τῆς τελειότητος ἀνταπόδοσίς ἐστι θησαυρὸς οὐράνιος· « Καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. » Διὰ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἐφανέρωσε τὸ ὑπερβάλλον τῆς θείας δόξης, ἣν μέλλουσιν ἀπολαῦσαι οἱ τὸν δρόμον τῆς τελειότητος περιπατήσαντες· ὅταν δὲ ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἐδίδαξεν, ὅσα προλαβὸν ἀνέφερον, τότε πρῶτον μὲν
Ματθ. 5. 19. εἶπεν, ὅτι αὗταί εἰσιν ἐντολαί· « Ὃς ἐὰν οὖν » λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί» στων »· ἔπειτα ὀνομάσας αὐτὰ δικαιοσύνην, εἶπεν, ὅτι ἐὰν ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη ἡμῶν μὴ περισσεύσῃ τὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, εὑρίσκομεν κεκλεισμέ-
Αὐτ. 20. νην τὴν θύραν τῆς οὐρανίου βασιλείας· « Λέ» γω γὰρ ὑμῖν, ὅτι, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ » δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων » καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν » βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Βλέπε δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι, ὅταν ἐδίδαξε ταῦτα, οὐκ εἶπεν, οὐδὲ τὸ « Εἰ θέλεις, » οὐδὲ τὸ, « Ὁ δυνάμενος » χωρεῖν, χωρείτω », ἀλλ' ἐλάλησεν αὐτὰ διὰ προστακτικῶν ῥημάτων, καὶ ἐφοβέρισε τοὺς παραβαίνοντας αὐτὰ διὰ τῆς κρίσεως, διὰ τοῦ συνεδρίου, διὰ τῆς γεέννης τοῦ πυρὸς, τουτέστι, καὶ διὰ τῆς προσκαίρου καὶ διὰ τῆς αἰωνίου τιμωρίας.

Ἀλλ', ἀφ' οὗ ἐδίδαξε, λέγεις, ὁ Κύριος
ταῦτα, τότε εὐθὺς εἶπεν· « Ἔσεσθε οὖν Αὐτ. 48.
» ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν » τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστι ». Φαίνεται οὖν ἐκ τούτου, ὅτι περὶ τελειότητος ἐλάλησεν ὁ Κύριος, ὅτε ταῦτα εἶπεν. Ἀληθῶς περὶ τελειότητος ἐλάλησε, πλὴν οὐχὶ περὶ τῆς τελειότητος τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς τελειότητος τῶν τοῦ νόμου ἐντολῶν· διότι τοῦ νόμου τὰ προστάγματα ἦσαν ἀτελῆ·
« Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος »· ὁ δὲ Ἰη- Ἑβρ. 7. 19.
σοῦς Χριστὸς διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν τελειότητα· διὸ εἶπεν, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, οὐχ ἵνα καταργήσῃ τὸν νόμον ἢ τὴν προφητικὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' ἵνα, ἀναπληρώσας τὰς τούτων ἐλ-
λείψεις, ἀναδείξῃ αὐτὰ τέλεια· « Μὴ νομίση- Ματθ. 5. 17.
» τε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς » προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ » πληρῶσαι ». Ὁ νόμος ἐνεμπόδισε τὸν φόνον, κρίσιν ὁρίσας κατὰ τοῦ φονέως· ὁ Χριστὸς ἀπηγόρευσε καὶ τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ὀργὴν, κρίσιν διατάξας κατὰ τοῦ ὀργιζομέ-
νου· « Ἠκούσατε, ἔλεγεν, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς Αὐτ. 21. 22.
» ἀρχαίοις », ἤγουν ἠκούσατε, ὅτι ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τοὺς ἐν νόμῳ· « Οὐ φονεύ» σῃς· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ » κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ

» ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος » ἔσται τῇ κρίσει »· Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἔδωκε τὴν τελειότητα εἰς τὸν νόμον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐδίδαξε τὰ πληροῦντα τὸν νόμον, τότε ἐξεφώνησε τό, « Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι »· ἐγώ, εἶπεν, ἐποίησα τὸν νόμον τέλειον· ἐὰν δὲ ὑμεῖς φυλάξητε αὐτὸν οὕτω τετελειωμένον, ἔσεσθε τέλειοι τούτου φύλακες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐπουράνιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐστιν ὑπερτέλειος.

Ὅσοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τούτων τῶν προσαγμάτων ἐστὶν ἔργον ἀδύνατον, ἐκεῖνοι βλασφημοῦσι κατὰ τοῦ θεοῦ, ἴσως μὴ γνωρίζοντες τῆς τοιαύτης βλασφημίας τὸ βάρος· διότι ἐκ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἀκολουθεῖ ἐξ ἀνάγκης τό, ὅτι ὁ θεὸς ἢ ἀμαθής ἐστι, καθότι οὐκ ἐγνώρισεν ὅτι προστάττει τὰ ἀδύνατα, ἢ ὅτι ἐπίβουλός ἐστι καὶ ἄδικος, καθότι ἐνομοθέτησε τὰ ἀδύνατα, ἵνα καταδικάσῃ τοὺς μὴ δυνηθέντας αὐτὰ ἐκπληρῶσαι· ταῦτα δὲ καὶ τὰ δύω ἐπίσης βλασφημίαι εἰσί, πάσας τὰς ἄλλας βλασφημίας ὑπερβαίνουσαι· διότι ὁ θεὸς οὐδὲ ἀμαθής ἐστιν, ἤγουν ἀτελής, οὐδὲ ἐπίβουλος, ἤγουν ἐμπαθής, ἀλλ' ἔστι πάνσοφος, πανυπερτέλειος, πανυπεράγαθος, δικαιότατος, ἀπαθέστατος.

Τί δὲ συμπεραίνομεν ἐκ τούτων πάντων; συμπεραίνομεν πρῶτον, ὅτι οὗτος ὁ
Κολ. 3. 9. 10. λόγος τοῦ Παύλου, « Ἀπεκδυσάμενοι τὸν » παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν » αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀ» νακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα » τοῦ κτίσαντος », καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰσὶ κατὰ πάντα σύμφωνα. Καθὼς δὲ ἡ δεσποτικὴ διδασκαλία οὐκ ἔστι συμβουλή, ἀλλὰ νομοθεσία, οὕτω καὶ ὁ ἀποστολικὸς λόγος οὐκ ἔστι συμβουλευτικός, ἀλλὰ προστακτικός· δεύτερον, ὅτι, καθὼς ἡ ἐκπλήρωσις ἐκείνης, οὕτω καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τούτου οὐκ ἔστιν ἔργον ἀδύνατον· τρίτον, ὅτι ἐπίσης ὑπόδικοι κολάσεως γίνονται καὶ οἱ ἐκείνης παρακούοντες, καὶ οἱ τοῦτον μὴ φυλάσσοντες.

Ἀλλὰ κἂν μὴ ἀδύνατον λέγῃς τὸ ἔργον τῆς τούτων ἐκπληρώσεως, ἔςιν ὅμως πολλὰ δύσκολον διὰ τὰς τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἀσθενείας. Ἀληθῶς δύσκολον· διὰ τοῦτο ὁ θεός, ὅςις γνωρίζει τοῦ ἔργου τὴν δυσκολίαν, ὑπεσχέθη συγκαθῆσαι ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ τὸν
ταύτην νικήσαντα· « Ὁ νικῶν, λέγει, Ἀποκ. 3. 21.
» δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ » θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα » μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐ» τοῦ ». Μεγάλη ἡ δυσκολία, μεγάλα καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν νικώντων αὐτὴν βραβεῖα·
« Ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσο- Ἀποκ. 21. 7.
» μαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός ». Πάντων τῶν μεγάλων πραγμάτων τὸ κατόρθωμα ἔχει μεγάλην δυσκολίαν· ποῖον πρᾶγμα πολύτιμον ἀπολαμβάνεις μετὰ εὐκολίας; ποῖον δὲ πρᾶγμα ἢ πολυτιμότερον, ἢ ὑπέρτερον τῆς ἐπουρανίου βασιλείας; Ἔσω, δύσκολόν ἐστι τὸ ἔργον, ἵνα κατορθώσῃς αὐτό, ἔχεις χρείαν ἀνδρείας μεγάλης, ἐπιμελείας πολλῆς, ἐγκρατείας συνεχοῦς, προσοχῆς ἀκοιμήτου, ἀκαταπαύστου ἀγῶνος, ἀλλὰ ταῦτά εἰσι πρόσκαιρα· ταῦτα

μετ' ὀλίγον καιρὸν παρέρχονται, ἡ δὲ ὑπὲρ τούτων ἀμοιβή ἐστιν ἀτελεύτητος. Τίς δέ ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις οὐχ ὑπομένει παντοίους κόπους μίαν μόνην ὥραν, ἵνα ζήσῃ ἔπειτα πανευτυχῶς τὸν ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον; καὶ ὅμως οὐχὶ μία ὥρα, ἀλλ' ὅλος ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν, κἂν χίλια ἔτη ζήσωμεν κοπιάζοντες, ὡς οὐδέν ἐστι συγκρινόμενος πρὸς τὸν καιρὸν τῆς αἰωνίου διαμονῆς τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας, τῆς ἡτοιμασμένης διὰ τοὺς ὑπομείναντας τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνα. Ἔσω, τὸ ἔργον ἐςὶ δύσκολον, ἀλλ' ἔστιν ἀναγκαιότατον· διότι, ἐὰν μὴ φυλάξωμεν ταῦτα τὰ θεῖα προστάγματα, μένομεν ἔξω τῆς θείας βασιλείας· « Λέγω γὰρ ὑμῖν, εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι, ἐὰν μὴ » περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν » γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλ- » θητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ». Ἡ ἀνάγκη ἐγείρει τὴν προθυμίαν, ἡ δὲ προθυμία ποιεῖ καὶ τὰ πολλὰ δύσκολα, εὔκολα.

Ἀλλ' ἐὰν στοχασθῇς τὸ πρᾶγμα καθὼς πρέπει, βλέπεις, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐκ ἔστι τόσον δύσκολον, ὅσον φαντάζεσαι. Οἱ νόμοι τοῦ διεφθαρμένου κόσμου, καὶ ἡ κακὴ τῶν γονέων ἀνατροφὴ, καὶ ἡ διεστραμμένη συνήθεια, καὶ ἡ ὀλέθριος φιλαυτία ποιοῦσιν αὐτὸ δύσκολον· ἔκβαλε ἔξω τὴν φθοροποιὸν τοῦ κόσμου νομοθεσίαν, δίωξον τὰς προκαταλήψεις τῆς ἀνατροφῆς σου, ἀπόρριψον τὴν δυνασείαν τῆς πονηρᾶς συνηθείας σου, νίκησον τὴν τυραννοῦσάν σε φιλαυτίαν, καὶ τότε βλέπεις, ὅτι οὐκ ἔστι πολλὰ δύσκολον. Ἐὰν τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἔχῃ τόσην δυσκολίαν, ὅσην ἡμεῖς φανταζόμεθα, πῶς τόσα ἄμετρα πλήθη ἐνίκησαν δυσκολίαν τόσον μεγάλην; τὰ μὲν εὔκολα, πολλοὶ, τὰ δὲ πολλὰ δύσκολα, πολλὰ ὀλίγοι κατορθοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ βλέπομεν οὐ μόνον πλῆθος ἀναρίθμητον, ἀλλὰ καὶ πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ καταςάσεως ἀνθρώπους, ταῦτα ἐκτελέσαντας· ἄνδρας δηλονότι καὶ γυναῖκας, νέους, ῥωμαλέους καὶ ἀνδρείους, καὶ γέροντας, ἀσθενεῖς καὶ κεκμηκότας, πλουσίους καὶ πένητας, δεσπότας καὶ δούλους, ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, βασιλεῖς καὶ ὑπηκόους, ἀνθρώπους παντὸς γένους, πάσης γλώσσης, πάσης φυλῆς, παντὸς κλίματος, πάσης γνώμης καὶ ἀνατροφῆς καὶ ἤθους. Θαυμαστὸν δέ ἐστι τὸ, ὅτι ἄνθρωποι, οἵτινες πολὺν χρόνον ἔζησαν, πράττοντες ἔργα ἐναντία τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ εὐκολίας ἐτέλεσαν τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα.

Ὁ Ζακχαῖος ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς Λουκ. 19. 2.
ἦν πλούσιος· ἐγκαταλείπει δὲ τὴν συνήθη αὐτῷ ἀδικίαν καὶ ἁρπαγὴν, διαμερίζει τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἀποδίδωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀδικηθέντας τὸ τετραπλοῦν· ὁ Ματθαῖος ἐγκαταλείπει τὸ τελώνιον, ἐν ᾧ ἐκάθητο, ἅμα δὲ καὶ τὴν συνήθη αὐτῷ πλεονεξίαν, καὶ τρέχει ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φυλάττων πάντα τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα, καὶ κηρύττων εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ θεοῦ τὸ εὐαγγέλιον. Ἡ Σαμαρεῖτις μεταβάλλει τὴν πολυχρόνιον ἀσέλγειαν εἰς τελείαν σωφροσύνην, καὶ γίνεται ἀπόςολος

καὶ κήρυξ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας· εἰδωλολάτραι ἄμετροι, εἰς πᾶν εἶδος ἡδονῆς βεβυθισμένοι, καὶ εἰς πᾶσαν ἀσέλγειαν καὶ ἀδικίαν καὶ ἁμαρτίαν ἔκδοτοι, ἀπεστράφησαν πᾶσαν τὴν συνήθη καὶ πατροπαράδοτον κακίαν, καὶ ἐδέχθησαν καὶ διεφύλαξαν τὰ νομοθετήματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· μάρτυρες τούτου οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Γαλάται, οἱ Ἐφέσιοι, οἱ Φιλιππήσιοι, οἱ Κολοσσαεῖς, καὶ τὰ λοιπὰ πολυάριθμα ἔθνη, ὅσα εἰς τὸν Χριστὸν ἐπίστευσαν· τὸ δὲ ἔτι θαυμασιώτερον τοῦτό ἐστι· καὶ αὐτοὶ οἱ νομίζοντες πλάνον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἀπάτην τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, διώκοντες δὲ καθ' ὑπερβολὴν τοὺς πιστοὺς, καὶ παντὶ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἐξαλεῖψαι οὐ μόνον τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ ἐξήλειψαν τὰς τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν προκαταλήψεις, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς παλαιᾶς αὐτῶν συνηθείας, ἔσβεσαν δὲ παντελῶς τὸ κατὰ τοῦ Χριςοῦ μῖσος, καὶ τὴν κατὰ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας ἐφύλαξαν καὶ τὰ προςάγματα καὶ τὰς συμβουλὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε ἀνέβησαν εἰς ὕψος ἀρετῆς, ἐκπλῆττον πᾶσαν ἀνθρωπίνην διάνοιαν· μάρτυς ἐπίσημος τῶν λεγομένων ὁ Παῦλος, ὁ πρότερον διώκτης ἄσπονδος, ἔπειτα τῶν κηρύκων τῆς πίστεως κορυφαῖος, καὶ τῶν ἐργαζομένων τὰ μεγάλα τῆς ἀρετῆς κατορθώματα ὑπέρτερος· ὅθεν εὐλογοφανῶς περὶ αὐτοῦ εἶπεν ὁ τούτου ἐγκωμιαστής· « Τί ποτέ ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ ὅση τῆς

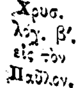

» φύσεως τῆς ἡμετέρας ἡ εὐγένεια, καὶ » ὅσης ἐςὶ δεκτικὸν ἀρετῆς τουτὶ τὸ ζῶον, » ἔδειξε μάλιστα πάντων ἀνθρώπων ὁ » Παῦλος ». Ἐὰν τὰ προστάγματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦσαν τόσον δύσκολα, ὅσον ἡμεῖς νομίζομεν, πῶς τόσον πλῆθος ἀνθρώπων, ὅσον ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων, ἀνθρώπων, οἵτινές εἰσιν ὁμοφυεῖς καὶ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν, ἐφύλαξαν αὐτὰ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας;

Ἡμεῖς προβάλλομεν τῆς σαρκὸς τὰ ἀσθενήματα, ὡς ἐμπόδια τῆς τῶν θείων νόμων ἐκπληρώσεως· ἀλλ' ὁ ἀψευδέστατος θεὸς εἶπεν, ὅτι ἀρκεῖ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἡ θεία αὐτοῦ χάρις, ἥτις παῤῥησιάζει τὴν τελειότητα τῆς ἰδίας δυνάμεως ἐν αὐτῇ τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς φύ-
σεως· « Ἀρκεῖ σοι, εἶπε πρὸς τὸν ἀπόςολον 2. Κορ 12. 19.
» αὐτοῦ, ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου » ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται ». Ὅσον ἀσθενεστέρα ἐςὶν ἡ καλοπροαίρετος τοῦ ἀνθρώπου φύσις, τοσοῦτον περισσότερον προστίθεται τὸ μέτρον τῆς χάριτος, καὶ ἐπιλάμπει τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἡ τελειότης· τοῦτο διὰ πείρας γνωρίσας ὁ Παῦλος, μετὰ πολλῆς ἐκαυχᾶτο τῆς ἡδονῆς, ὁρῶν τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ, καὶ πεπεισμένος ὢν, ὅτι ἐνδυναμοῖ αὐτὸν ἡ ἐπ' αὐτὸν ἐπερχομένη τοῦ Χριςοῦ
δύναμις· « Ἥδιςα οὖν, ἔλεγε, μᾶλλον καυ- Αὐτ.
» χήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπι» σκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριςοῦ ».

Διώξατε λοιπὸν, ὦ ἄνθρωποι, ἐκ τοῦ νοὸς ὑμῶν τοὺς κατὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ πονηροτάτους διαλογισμοὺς, καὶ ἐμφράξατε τὸ στόμα, ἵνα μὴ λαλῇ τὰ

κατὰ τοῦ θεοῦ βλάσφημα λόγια. Χρηστός ἐστι καὶ οὐχὶ σκληρός, ἐλαφρός ἐστι καὶ οὐχὶ βαρύς, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ νόμος· ἄρατε τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι πρᾷός ἐστι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· τοῦτο δὲ πράξαντες, εὑρήσετε
Ματθ. 11. 29. 30. ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· « Ὁ γὰρ » ζυγός μου, εἶπεν αὐτός, χρηστός, καὶ τὸ » φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν ». Ἐὰν δὲ ἀθετήσητέ ποτε, ὃ μὴ γένοιτο, ἓν τῶν τοῦ Χριστοῦ προσταγμάτων, μὴ λέγητε, ὅτι οὐκ ἐποιήσατε ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ οὐχ ὑμεῖς, ἀλλ' οἱ ἐρημῖται χρεωστοῦσι τὴν τούτων διατήρησιν· μὴ νομίζητε, ὅτι ἡ τοιαύτη παράβασίς ἐστι μικροτάτη καὶ συγγνωστὴ ἁμαρτία, ἐπειδὴ ἡ τούτων παρατήρησις οὐκ ἔστι νόμος, ἀλλὰ συμβουλή· μὴ αἰτιάζητε τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προσταγμάτων, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως ὑμῶν τὴν κακίαν· μὴ ἐν ὑπερηφανείᾳ ἐπανίσασθε κατὰ τοῦ πλάστου ὑμῶν, λέγοντες, ὅτι ἐνομοθέτησε τὰ ἀδύνατα, ἀλλ' ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀληθινῇ μετανοίᾳ τύπτοντες τὸ στῆθος, ὡς ὁ Τελώνης, κράζετε·
Λουκ. 18. 13. « Ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ ».

Ἄνθρωποι, ὅσοι πιστεύετε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, λάβετε κατὰ νοῦν ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ
Κολ. 3. 4. καὶ ἀληθινὰ τοῦ Παύλου λόγια· « Ὅταν ὁ » Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε » καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν » δόξῃ ». Ὅταν ταῦτα συλλογίζωμαι, τότε οὐ μόνον φεύγει πᾶσα προφασιολογία ἐκ τῆς διανοίας μου καὶ ἐκ τοῦ στόματός μου, ἀλλὰ καὶ φόβος περιλαμβάνει τὴν ψυχήν μου καὶ τὴν καρδίαν μου. Ἔρχεται οὖν ἡμέρα, ὦ Ἰησοῦ μου, ἐν ᾗ μέλλεις φανερωθῆναι ἐνώπιόν μου· τότε δὲ ἐγὼ βλέπω, ὅσα νῦν περὶ σοῦ πιστεύω· βλέπω τότε τὰ πάθη σου, ὅσα ὑπέμεινας διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· βλέπω τὸν σταυρόν, εἰς ὃν δι' ἐμὲ ἐκρεμάσθης· βλέπω τὴν κεκεντημένην πλευράν σου, ἐξ ἧς ἐξῆλθε τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν σωτηρίαν μου· γνωρίζω τότε τὴν ἄπειρον σοφίαν, δι' ἧς κατεσκεύασας τὴν σωτηριώδη νομοθεσίαν σου, καὶ διακρίνω ἐντελῶς, πόσον παράλογοι ἦσαν οἱ κατ' αὐτῆς διαλογισμοί μου, καὶ πόσον ἐπλανήθην, νομίζων πολλὰ δύσκολα τὰ θεῖά σου προστάγματα, καὶ πόσον σε παρώργισα διὰ τῆς τούτων παραβάσεως. Ἀλλ' οὐ μόνον αὐτὸς μέλλεις φανερωθῆναι ἐνώπιον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ φανερωθήσομαι ἐνώπιόν σου καὶ ἐνώπιον πάσης τῆς οἰκουμένης· γυμνὰ δὲ τότε καὶ τετραχηλισμένα φανερωθήσονται οὐ μόνον τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια, καὶ αὐταὶ αἱ ἀπόκρυφοι τοῦ νοός μου ἐνθυμήσεις, τότε τὰ ἐφευρέματα τοῦ διεφθαρμένου νοός μου φαίνονται ἀνακεκαλυμμένα παραλογήματα, καὶ αἱ προφάσεις μου λόγοι πονηρίας· τότε παῤῥησιάζεται ὅλη ἡ ἀκαθαρσία τῆς ψυχῆς, ὅλος ὁ βόρβορος τῆς καρδίας, ὅλα τῶν ἁμαρτιῶν μου τὰ τραύματα. Ἀδελφοί μου συναμαρτωλοί, οὐαὶ ἡμῖν τότε· διότι τότε ἀκούομεν καὶ τὴν φοβερὰν καὶ δικαιοτάτην ἀπόφασιν· « Πο- Ματθ. 25. 41.
» ρεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ »· ἀλλὰ ποῦ; « Εἰς τὸ

» πῦρ τὸ αἰώνιον »· μετὰ τίνων; « Τὸ ἡ-» τοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ-» λοις αὐτοῦ ». Ὦ Κύριε, Κύριε τοῦ ἐλέους, ῥῦσαι τὸ πλάσμα σου ἀπὸ τῆς τοιαύτης καταδίκης. Ἀδελφοὶ, μνημονεύετε διὰ παντὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης· μνημονεύετε, ὅτι, « Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ » ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερω-» θήσεσθε ἐν δόξῃ »· διότι ἡ τούτων μνήμη προθυμοποιεῖ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν τοῦ Κυρίου προσταγμάτων.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἐξέδυσεν ἡμᾶς ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος « Τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν » αὐτοῦ » διὰ τῆς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν ἀναγνωσθείσης διδασκαλίας, ἐνέδυσε δὲ ἡμᾶς « Τὸν νέον, τὸν ἀνακαι-» νούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ » κτίσαντος » διὰ τῆς σήμερον ἀνακηρυχθείσης. Καθὼς δὲ τότε ἐδίδαξε, τίς ἐςιν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, φανερώσας τὰ συγκροτοῦντα αὐτὸν ἁμαρτήματα, οὕτω σήμερον ἐκήρυξε, τίς ἐστιν ὁ νέος, δηλοποιήσας τὰς ἀρετὰς, δι' ὧν αὐτὸς μορφοῦται καὶ συνίςαται. Τοιουτοτρόπως δὲ περιγράφει ὁ παμμακάριστος τῶν ἁγίων ἀρετῶν τὸν κατάλογον, καὶ τοιουτοτρόπως ἐμφανίζει τοὺς ἐνδεδυμένους τὸν νέον ἄνθρωπον περιβεβλημένους, πεποικιλμένους ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ, ὥστε εἰς πᾶσαν ψυχὴν διεγείρει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ τοιούτου ἐπουρανίου ἐνδύματος· ἐπαινῶν προτρέπει, προτρέπων δὲ πείθει, πείθων δὲ ἐφέλκει εἰς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐκπλήρωσιν. Δηλοποιεῖ, ποία ἀρετὴ, ἔχουσα τῶν ἄλλων τὰ πρωτεῖα, ἀναβιβάζει εἰς τὴν τελειότητα· ποία ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα κάθηται ὡς κριτὴς καὶ ἀγωνοθέτης, ποίας τὸ πλήρωμα ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν σοφίαν, πρέπον ἐστὶν, ἵνα κατοικῇ διὰ παντὸς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ κατὰ τίνα τρόπον πρέπον ἐστὶν, ἵνα διδάσκωμεν, καὶ νουθετῶμεν ἑαυτούς· μακάριος ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐντυπώσῃ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ τοῦτο τὸ ἀποσολικὸν μάθημα, καὶ σπεύσῃ μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἐκπληρῶσαι, ὅσα αὐτὸ διδάσκει. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνα

τὰ μαθήματα ἐντυποῦνται εὔκολα εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, ὅσα ἐντελῶς καταλαμβάνομεν, ἡμεῖς μὲν σπουδάσομεν σαφηνίσαι αὐτά, ὑμεῖς δὲ οἱ ἀκούοντες φροντίσατε οὐ μόνον ἐντυπῶσαι αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκπληρῶσαι, ὅσα αὐτὰ περιέχουσιν, ἵνα τῆς δόξης καὶ μακαριότητος ἀξιωθῆτε, τῆς ὑπὸ θεοῦ ἡτοιμασμένης εἰς τοὺς τούτων φύλακας.

Κολ. 3.12. Ἀδελφοί, ἐνδύσασθε ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πρᾳότητα, μακροθυμίαν.

Μετὰ ἐγκωμίων νουθετεῖ ὁ πανεύφημος. Ἀλλ' ἐὰν οἱ Κολοσσαεῖς ἦσαν ἐκλεκτοὶ καὶ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι τοῦ θεοῦ, διατί παραγγέλλει εἰς αὐτούς, ἵνα γίνωνται εὔσπλαγχνοι, καὶ ἀγαθοί, καὶ ταπεινόφρονες, καὶ πρᾶοι, καὶ μακρόθυμοι; ὅστις οὐκ ἔχει ταύτας τὰς ἀρετάς, ἐκεῖνος οὐδὲ ἐκλεκτός ἐστιν, οὐδὲ ἅγιος, οὐδὲ θεοῦ φίλος· ἐπειδὴ οὖν αὐτοὶ ἦσαν τοιοῦτοι, ὡς αὐτὸς λέγει, οὐδεμίαν χρείαν εἶχον τῆς τοιαύτης νουθεσίας. Τοιοῦτοι μὲν ἦσαν αὐτοὶ ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ· διότι ὁ θεὸς ἐξελέξατο αὐτοὺς κατὰ τό, «Ἐγὼ ἐξελεξάμην ἡμᾶς ἐκ τοῦ κό-
Ἰωάν. 13. 19. » σμου ». Ὁ θεὸς ἡγίασεν αὐτοὺς διὰ τὴν πρεσβείαν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, ὅςις ἐδεήθη, λέγων· «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ
Ἰωάν. 17. 17. 19. » ἀληθείᾳ σου. Ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω » ἐμαυτόν, ἵνα αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν
Ἰωάν. 15. 14. » ἀληθείᾳ ». Ὁ θεὸς ἐποίησεν αὐτοὺς φίλους αὐτοῦ κατὰ τό, «Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ ». Ἦσαν αὐτοὶ καὶ ἐκλεκτοί, καὶ ἅγιοι, καὶ ἠγαπημένοι τοῦ θεοῦ, ἐκ μέρους αὐτοῦ τοιοῦτοι γεγονότες διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἔπρεπεν ὅμως, ἵνα καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν διὰ τῶν θεαρέστων ἔργων τοιοῦτοι κατασταθῶσι· παραγγέλλει οὖν εἰς αὐτοὺς ὁ θεῖος ἀπόστολος, δι' αὐτῶν δὲ καὶ εἰς πάντας ἡμᾶς τοὺς εἰς Χριστὸν πιςεύοντας, ἵνα, καθὼς ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ ἐσμὲν ἐκλεκτοὶ καὶ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, οὕτω καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν ἔργων φανῶμεν ἄξιοι τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἁγιωσύνης καὶ ἀγάπης, ἣν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ θεός· καὶ σημείωσαι μέν, πόσον ἁρμόζει εἰς τὸν προκείμενον σκοπὸν τοῦ ἀποστόλου ἡ μεταφορὰ τοῦ ῥήματος, «Ἐνδύσασθε»· καθὼς τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα στολίζουσι τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἡ λαμπρότης τῆς ἀρετῆς καλλωπίζει τὸ πνεῦμα· καὶ καθὼς τὸ σῶμα, ὅταν γυμνωθῇ τῶν ἐνδυμάτων, φαίνεται ἀηδὲς καὶ ἄσχημον· οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ὅταν στερηθῇ τῶν ἀρετῶν, γίνεται δυσειδὴς καὶ ἄμορφος· τὴν αὐτὴν δὲ μεταφορὰν μετῆλθε καὶ ὁ προφητάναξ Δαβίδ, λαλῶν περὶ τοῦ Κυρίου.
«Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εἶπεν, εὐπρέπειαν Ψαλ. 92. 1.
» ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν, καὶ » περιεζώσατο ». Μετὰ δὲ τὴν τῶν προειρημένων ἀρετῶν παραγγελίαν παραγγέλλει, ἵνα καὶ ἄλλας δύω φυλάξωσιν· αὐταὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων προέρχονται καὶ γεννῶνται· λέγει οὖν.

Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαρι- Κολ. 3.13

ζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς.

Τὸ μὲν, «Χαριζόμενοι» σημαίνει τὸ, «συγχωροῦντες», καὶ ἔϛιν ὅμοιον τῷ «χαρίσασθαί μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην»· τὸ δὲ, ἑαυτοῖς, ἐξέλαβεν, ἀντὶ τοῦ, ἀλλήλοις, καθὼς καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ τὸ, «λέγοντες πρὸς ἑαυτούς»· καὶ τὸ, «προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς». Ὅθεν διὰ μὲν τοῦ «ἀνεχόμενοι ἀλλήλων», τὴν ἀνοχὴν, ἤγουν τὴν καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν παραγγέλλει· διὰ δὲ τοῦ «χαριζόμενοι ἑαυτοῖς», τὴν μεταξὺ ἀλλήλων συγχώρησιν τῶν σφαλμάτων. «ἐάν τις, λέγει, πρός τινα ἔχῃ μομφήν»· Ἐὰν ἔχῃς αἰτίαν, ἵνα κατηγορήσῃς τὸν πλησίον σου, καθότι ἔσφαλε κατὰ σοῦ, ὑπόφερε, καὶ συγχώρησον τὸ παράπτωμα αὐτοῦ· σημείωσαι δὲ, ὅτι μόνος ὁ εὔσπλαγχνος καὶ ἀγαθὸς, καὶ ὁ ταπεινόφρων καὶ πρᾶος, καὶ ὁ μακρόθυμος ἔχει ταύτας τὰς δύω μεγάλας ἀρετὰς, ἤγουν τὴν ἀνοχὴν καὶ τῆς συγχωρήσεως τὴν διάθεσιν· ὁ δὲ εὔσπλαγχνος καὶ πονηρὸς, καὶ ὑπερήφανος καὶ ὀργίλος, καὶ ὀξύθυμος, οὐδὲ ὑποφέρει, οὐδὲ συγχωρεῖ τῶν ἄλλων τὰ σφάλματα· διὰ τοῦτο δὲ πρῶτον παρήγγειλε τὰ σπλάγχνα τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν πρᾳότητα, καὶ μακροθυμίαν, ἔπειτα τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν συγχώρησιν· ἵνα δὲ πείσῃ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τούτων τῶν δύω ἀρετῶν, προβάλλει τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παράδειγμα· «Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς»· καθὼς, λέγει, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνεχόμενος, ὑπέφερε τὰς παραλόγους συκοφαντίας καὶ βλασφημίας τῶν Ἰουδαίων, καὶ συνεχώρησε τὰς ἁμαρτίας τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὑποφέρετε, καὶ συγχωρεῖτε τὰ ἀλλήλων σφάλματα. Ἄκουσον δὲ, εἰς ποίαν ἀρετὴν δίδωσι τὰ πρωτεῖα, διδάσκων, ὅτι αὐτή ἐστιν ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

(2 Κορ. 12. 13. — Μάρκ. 10. 26. — Λουκ. 23. 12. — Κολ. 3.12.)

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. Κολ. 3.14.

Τὸ, «Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην», ἀντὶ τοῦ, πρὸ πασῶν τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἐξόχως καὶ κατ' ἐξαίρετον λόγον βάλετε εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν τὴν ἀγάπην. Εὐλογοφανῶς δὲ καὶ δικαίως εἶπε τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἡ «πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή»· αὐτή ἐστι τοῦ νόμου τὸ πλήρωμα, καὶ τῆς τοῦ εὐαγγελίου ἠθικῆς διδασκαλίας τὸ θεμέλιον. Διὰ τί δὲ λέγει, ὅτι αὐτή ἐστιν «Ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος»; διότι ἡ πνευματικὴ τελειότης οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, εἰμὴ ἡ συνδρομὴ καὶ τὸ πλήρωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν· πᾶσαι δηλαδὴ αἱ ἀρεταὶ ὁμοῦ συνελθοῦσαι, συγκροτοῦσι τῆς ψυχῆς τὴν τελειότητα· ἐὰν δὲ ἐρευνήσῃς πᾶσαν ἀρετὴν, βλέπεις, ὅτι αὐτὴ

(Ματθ. 22. 8. — Ῥωμ. 13. 10.)

βλαστάνει ἢ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, ἢ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον. Οὐ δύνασαι εὑρεῖν ἀρετὴν, ἥτις οὐκ ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς ἀγάπης· διότι πᾶν ἔργον, μὴ ἔχον
1. Κολ. 13. 3. ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τὴν ἀγάπην, οὐδέν ἐστιν, ὑπόκρισίς ἐστι καὶ ψεῦδος, κἂν ἀρετὴ φαίνηται. Καθὼς οὖν πάντες οἱ κλάδοι ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου βλαστάνοντες, ὑπὸ τοῦ κορμοῦ συνδέονται, οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ, ἐκ τῆς ἀγάπης προερχόμεναι, ἐξ αὐτῆς συνδέονται. Διὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον εἶπεν ὁ ἀπόςολος, ὅτι ἡ ἀγάπη «Ἐςὶ» σύνδεσμος τῆς τελειότητος». Μετὰ δὲ τὴν περὶ τῆς ἀγάπης παραγγελίαν διδάσκει καὶ τὰ περὶ εἰρήνης, λέγων·

Κολ. 3. 15. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣ καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε.

Εἰρηνεύουσι πολλάκις καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, συμφωνοῦντες πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν πονηρῶν ἔργων· ἡ τοιαύτη δὲ εἰρήνη ἐστὶν εἰρήνη κοσμικὴ καὶ βλαβερά· ἡ δὲ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἐστι πνευματικὴ καὶ σωτήριος. διὰ τοῦτο οὖν εἶπεν, ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑποδιαστείλῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς κοσμικῆς καὶ ἐπιβλαβοῦς εἰρήνης· ἀλλ' ὅπου ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ ἐστι καὶ ἡ εἰρήνη. Διὰ τί οὖν, ἀφ' οὗ ἐνομοθέτησεν, ἵνα ἐνδυθῶμεν τὴν ἀγάπην, παραγγέλλει, ἵνα βραβεύῃ ἐν ταῖς καρδίαις
Ὅρ. Χρυσ. Αὐτ. ἡμῶν ἡ εἰρήνη; διότι πολλάκις ἐκ τῆς ἀδιακρίτου ἀγάπης ὁ εἷς ἐγκαλεῖ καὶ μέμφεται τὸν ἕτερον· ἀγαπῶνται πολλάκις δύω ἀδελφοὶ, ἢ δύω φίλοι· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τούτων γνῶμαι διαφέρουσιν, οὐ παύουσιν ἐγκαλοῦντες ἀλλήλους, καὶ ἀντιφερόμενοι· ὅθεν οὐκ ἔχουσιν εἰρήνην, κἂν ἀγαπῶνται. Τί δὲ σημαίνει τὸ, «Βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν»; βραβευταὶ ἐλέγοντο ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ἀγῶνας κρίνοντες, τίνες ἦσαν ἄξιοι τῶν βραβείων, διένειμον αὐτὰ, ὡς ἔπρεπεν. Ἔστησεν οὖν ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κριτήριον, παραγγείλας, ἵνα κάθηται ἐν αὐτῷ βραβευτὴς ἡ εἰρήνη. Τίνι δὲ τρόπῳ ἡ εἰρήνη κρίνει καὶ βραβεύει; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀγωνιζόμενοι καὶ βραβευόμενοι; Ἐὰν, παραδείγματος χάριν, ὑβρισθῇς ὑπό τινος, εὐθὺς διεγείρονται δύω ἀγωνισταὶ, ὁ λογισμὸς τῆς ἐκδικήσεως, καὶ ὁ λογισμὸς τῆς ὑπομονῆς· ὁ μὲν παλαίει, λέγων· ποίησον ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ὑβρίσαντός σε· ὁ δὲ ἀντιπαλαίει, λέγων· ὑπόμεινον καὶ συγχώρησον τὸ σφάλμα· ἀγωνίζονται δὲ ἐπίσης καὶ οἱ δύω, ἵνα νικήσαντες, λάβωσι τὸ βραβεῖον. Ἐὰν οὖν ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ κάθηται εἰς τὴν καρδίαν σου ὡς κριτὴς καὶ βραβευτὴς, κατακρίνει τὸν λογισμὸν τῆς ἐκδικήσεως, καὶ κρίνει ἄξιον τοῦ βραβείου τὸν λογισμὸν τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς συγχωρήσεως, καταδικάζει τὸν ἐκδικητικὸν λογισμὸν, καὶ βραβεύει τὸν ὑπομονητικὸν καὶ συγχωρητικόν. Διὰ τί δὲ οὐκ εἶπε, νικάτω ὁ λογισμὸς τῆς εἰρήνης, ἀλλ' εἶπε, «Βραβευέτω»; διότι οὐκ ἠθέλησε κατατάξαι εἰς τὴν τάξιν τῶν μαχομένων τὴν θείαν καὶ

ἄμαχον εἰρήνην, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῇ ἀξίαν καὶ τιμὴν, καταστήσας αὐτὴν κριτὴν καὶ βραβευτὴν μεταξὺ τῶν δύω λογισμῶν, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· διὰ περισσοτέραν ἔμφασιν εἶπε τὸ, « Βραβευέτω », ἵνα οἱ τοῦτο ἀκούοντες καταστήσωσι τὴν εἰρήνην δέσποιναν ἐπὶ τοὺς τῶν καρδιῶν αὐτῶν διαλογισμούς. Προτρέπει δὲ πρὸς τοῦτο καὶ δι' ἄλλου ἐπιχειρήματος, λέγων· « Εἰς ἣν » ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι », εἰς αὐτὴν, λέγει, τὴν εἰρήνην τοῦ θεοῦ προσεκάλεσεν ὑμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς, καταςήσας πάντας ἓν σῶμα. Πῶς διαρκεῖ τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ εἰρηνεύσωσι τὰ μέλη αὐτοῦ, ἀλλ' ἀντιφέρονται ἀλλήλοις καὶ μάχονται; ὅπου λείπει ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἀκολουθεῖ χωρισμὸς καὶ διαίρεσις. Ἐπειδὴ οὖν κατηξιώθητε γενέσθαι ἓν μυστικὸν σῶμα, κεφαλὴν ἔχον αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰρηνεύετε, « Καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε », προσφέρετε δηλαδὴ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν διὰ λόγων, καὶ τὴν δι' ἔργων εὐχαριστίαν. Ταῦτα δὲ εἰπὼν περὶ τῆς θείας εἰρήνης, μεταβαίνει εἰς ἄλλην ἀρετῆς παραγγελίαν, τὴν περὶ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ.

Κολ. 3.16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ· διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.

Τίς ἐστιν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ; τὰ λόγιά εἰσι τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου καὶ τῶν θεοφόρων ἀποστόλων καὶ τῶν θείων προφητῶν. Πῶς δὲ ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ; διὰ τῆς ἀκροάσεως καὶ ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν θείων γραφῶν. Ὅταν ταῦτα συχνῶς τε καὶ ἐπιμελῶς μελετῶμεν, τότε καὶ ἡ μνήμη πληροῦται, καὶ ὁ νοῦς πλουτίζεται, καὶ ἡ καρδία ἐξερεύγεται, καὶ τὸ στόμα ἐκχέει πλούσια τῆς θείας διδασκαλίας τὰ νάματα. Ἐπειδὴ δέ τινες μετὰ ὑπερηφανείας καὶ ἰδιογνωμοσύνης μελετῶντες τὰς θείας γραφὰς, πίπτουσιν εἰς τῶν αἱρέσεων τὰ βάραθρα, ἄλλοι δὲ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως αὐτὰς ἀναγινώσκοντες, καὶ μὴ διακρίνοντες τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τῆς συμβουλῆς, γίνονται
δεισιδαίμονες καὶ κεκαυτηριασμένοι « Τὴν 1. Τιμ. 4. 2.
» ἰδίαν συνείδησιν »· διὰ τοῦτο εἶπε τὸ, « Ἐν πάσῃ σοφίᾳ », ἤγουν, ἵνα μετὰ παντὸς εἴδους σοφίας, καὶ τῆς πνευματικῆς δηλονότι καὶ τῆς σχολαστικῆς, καὶ τῆς εὐλαβητικῆς διαθέσεως καὶ τῆς ὀρθῆς διακρίσεως καὶ ἀναγινώσκωμεν, καὶ μελετῶμεν τὰς θείας γραφὰς, καὶ διδάσκωμεν δὲ δι' αὐτῶν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους· ἐπειδὴ δέ εἰσι καὶ ᾠδαὶ κοσμικαὶ, ὅσαι δηλαδὴ ἐγείρουσι τῆς κοσμικῆς ματαιότητος τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῆς σαρκὸς τοὺς ἔρωτας, διὰ τοῦτο εἶπεν· « Ὠδαῖς πνευματικαῖς »· τὸ δὲ, « Ἐν χάριτι », σημαίνει τὸ, μετὰ ἡδονῆς καὶ πνευματικῆς προθυμίας, οὐχὶ δὲ μετὰ ἀηδίας καὶ πικρότητος ἢ ἀμελείας· προσέθηκε δὲ καὶ τὸ, « Ἐν τῇ καρδίᾳ »,

ἵνα διδάξῃ, ὅτι οὐ μόνον διὰ στόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ νοὸς πρέπον ἐστὶν, ἵνα ψάλλωμεν καὶ δοξολογῶμεν τὸν πανυπεράγαθον θεόν. Τρία οὖν μαθήματα ἐδίδαξε διὰ τούτων τῶν λόγων· πρῶτον, ἵνα συχνάκις μετὰ πάσης σοφίας μελετῶμεν τὰς θείας γραφὰς, ὅπως πλουσίως ἐνοικῇ ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· δεύτερον, ἵνα διὰ τῶν θείων γραφῶν διδάσκωμεν καὶ νουθετῶμεν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους· τρίτον, ἵνα μετὰ προθυμίας καὶ εὐχαριστίας οὐ μόνον διὰ στόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς καρδίας προσφέρωμεν εἰς τὸν θεὸν τοὺς ὕμνους καὶ τὰς δοξολογίας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΤΡΙΑΚΟΣΤῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

Πνευματικὸς παράδεισός ἐστιν, ὦ ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἀποστολικὴ νουθεσία, ἄνθη περιέχων εὐωδέστατα, καὶ καρποὺς ὡραιοτάτους καὶ ψυχοσωτηρίους· ὅσοι δὲ εἰς αὐτὸν εἰσέρχονται, ἐκεῖνοι ὧδε μὲν ὀσφραίνονται τὴν πάντερπνον εὐωδίαν τῆς εὐσπλαγχνίας, ἐκεῖ δὲ αἰσθάνονται τὴν ἡδονικὴν ἀποφορὰν τῆς ἀγαθότητος· ὧδε βλέπουσι τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ κάλλος, ἐκεῖ τῆς πρᾳότητος τὴν εὐπρέπειαν· παρατηροῦσιν ἐκεῖ τῆς μακροθυμίας τὸ ὄφελος, θεωροῦσι τῆς ἀγάπης τὸ ὕψος, θαυμάζουσι τῆς εἰρήνης τὴν μεγαλειότητα· ἐκεῖ γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ὁ παράδεισος, καὶ κατανοοῦσι, πόση χάρις ἀναβλύζει ἐκ τῆς ὑμνολογίας καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν δοξολογίας· πάντα θέλγουσι, πάντα χαροποιοῦσι, πάντα ἐφέλκουσι καὶ ὠφελοῦσιν, ὅσα περιέχει οὗτος ὁ παράδεισος. Καὶ ὅμως μέρος μόνον ὅλου τοῦ πνευματικοῦ παραδείσου εἰσὶ τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα τοῦ θεοκήρυκος νουθετήματα· διότι ὅλος ὁ τοιοῦτος παράδεισος περιέχεται εἰς ὅλας ὁμοῦ τὰς θείας γραφάς· ὅθεν ἐκεῖνος εἰσέρχεται καὶ περιέρχεται εἰς ὅλον, καὶ ἀπολαμβάνει πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ἀγαθῶν, ὅστις μελετᾷ πάντα τὰ ἐν αὐταῖς περιεχόμενα θεῖα λόγια· διὰ τοῦτο οὖν ὁ θεῖος μυσολέκτης τόσον ἐμφαντικῶς παρήγγειλε τὴν μελέτην τῶν τοῦ Χρισοῦ λόγων, εἰπών·
« Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν Κολ. 3. 16.
» πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ ». Ἔστω οὖν

Κολ. 3.16 σήμερον ὁ λόγος περὶ τῆς ὠφελείας, τῆς προξενουμένης ἐκ τῆς τῶν θείων γραφῶν μελέτης.

Ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος ἔμενεν εἰς τῆς ἀναμαρτησίας τὴν κατάστασιν, ἡ κατοίκησις αὐτοῦ ἦν ὁ ἐπίγειος παράδεισος· ἔχων δὲ καθαρὰ ἀπὸ παντὸς πάθους τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὰ αἰσθητήρια, ἔβλεπε τὸν θεὸν, καὶ ἠξιοῦτο τῆς θείας αὐτοῦ συνομιλίας· βλέπων δὲ τὸν θεὸν, οὐκ εἶχε χρείαν δογμάτων, διδασκόντων αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ θεός· βλέπων τὸν θεὸν, ἔβλεπεν ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ τελειότητας· ὅθεν οὐδὲ εἶχε χρείαν πολλῶν ἐντολῶν καὶ συμβουλῶν πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τελειότητος· ὅταν δὲ παραβὰς τὴν μίαν μόνην ἐντολὴν, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς πρὸς δοκιμὴν τῆς αὐτεξουσίου αὐτοῦ προαιρέσεως, ἐμπαθὴς ἐγένετο καὶ ἐξωρίσθη τοῦ παραδείσου, τότε οὐδὲ τὸν θεὸν βλέπων, οὐδὲ τὰς ἐν τῷ θεῷ ἀρετὰς καὶ τελειότητας, σκοτισθεὶς, ὡς τυφλὸς ἐπορεύετο, μὴ γινώσκων, ποῦ ὑπάγει· ἐπορεύετο πρὸς τὰ κτίσματα, νομίζων, ὅτι πλησιάζει πρὸς τὸν κτίςην· ἔτρεχε τὸν κρημνὸν τῆς ἁμαρτίας, νομίζων, ὅτι περιπατεῖ τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον· τοῦτο τὸ σκότος κατεπόντισεν αὐτὸν εἰς τῆς εἰδωλολατρείας τὸ βάραθρον, καὶ κατεκρήμνισεν αὐτὸν εἰς τῆς ἁμαρτίας τὸν βόθρον. Ὁ θεὸς, ὁ ἔχων ἔλεος ἄμετρον, καὶ εὐσπλαγχνίαν ἀπέραντον, ἐλεήσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐσπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτῷ, ᾠκοδόμησεν ἄλλον ἐπίγειον παράδεισον, φυτεύσας ἐν αὐτῷ δόγματα, ἐντολὰς, συμβουλὰς, ἵνα πᾶς ὁ εἰς αὐτὸν εἰσερχόμενος, βλέπῃ διὰ μὲν τῶν δογμάτων, τίς ἐστιν ὁ θεός· διὰ δὲ τῶν ἐντολῶν, ποῖαί εἰσιν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταί· διὰ δὲ τῶν συμβουλῶν, τίς ἐςι τοῦ ἀνθρώπου ἡ τελειότης· ἐνεφανίσθη δὲ ἡ οἰκοδομὴ τούτου τοῦ δευτέρου παραδείσου οὐκ ἐν τῷ ἅμα, καθὼς ἡ τοῦ πρώτου, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν ἐτῶν περίοδον· διότι, πρῶτον μὲν καταβὰς ὁ θεὸς εἰς τὸ Σινᾶ, ἔδωκε τὸν γραπτὸν νόμον, ἀποςείλας δὲ καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τοὺς προφήτας, ἐλάλησε δι' αὐτῶν τὰ θεῖα αὐτοῦ θελήματα· ἦσαν δὲ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ὥσπερ προαύλια
καὶ θεμέλια τοῦ νέου παραδείσου· « Ὅτε Γαλ. 4. 4
» δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ » εἰς τὸν κόσμον, ἄνθρωπον γενόμενον, ὅςις, κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, καὶ διὰ τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνισχύσας αὐτοὺς, ἵνα διδάξωσιν αὐτὸ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἐτελείωσε πᾶσαν τὴν οἰκοδομὴν τούτου τοῦ δευτέρου παραδείσου. Βλέπε δὲ πρᾶγμα ἀξιοσημείωτον· καθὼς ὁ θεὸς ἐφύτευσε τὸν πρῶτον
παράδεισον « Ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς », Γεν. 2. 8.
οὕτως ἐν τῇ ἀνατολῇ ἀνέδειξε τὸν δεύτερον, ἐν Σινᾷ δοὺς τὸν νόμον, καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ εὐαγγέλιον.

Ποίαν δὲ ὠφέλειαν προξενεῖ οὗτος ὁ νέος παράδεισος; ὠφελεῖ τὸν νοῦν, ὠφελεῖ τὴν καρδίαν, ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς αὐτὸν, παρατηρεῖ τὰ ἐν αὐτῷ μετὰ ἐπιμελείας. Περίεργος ὁ νοῦς

ἀκαταπαύστως περιεργάζεται, οὐδέποτε δὲ ἡσυχάζει, εἰμὴ ὅταν πληροφορηθῇ, ὅτι ἐγνώρισε τὴν ἀλήθειαν· βλέπων διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, περιεργάζεται, τίς ἐστιν ὁ τούτων ποιητής· ἐξετάζει τῶν φιλοσόφων τὰ συστήματα, βλέπει δὲ, ὅτι ἄλλος μὲν ὁρίζει ποιητὴν πάντων τῶν κτισμάτων τὰ ἄτομα, ἤγουν ἀδιαίρετα σώματα μικρότατα, ἀνόητα, ἄψυχα, ἀναίσθητα· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀρχὴ καὶ αἴτιον παντὸς τοῦ κόσμου ἐστὶν ἡ τύχη καὶ τὸ συμβεβηκὸς, ὅπερ ἐστὶ, τὸ οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ ὂν, ἢ τὰ ὀνόματα· διότι πλὴν τούτου οὐδὲν ἄλλο ἐςὶν ἡ τύχη καὶ τὸ συμβεβηκός· ἄλλος δὲ πάλιν, κἂν βλέπῃ, ὅτι οὐδέν ἐστι χωρὶς ἀρχῆς καὶ αἰτίου, διδάσκει ὅμως, ὅτι ὁ κόσμος ἐστὶν ἄναρχος· ὁ δὲ νοῦς διακρίνων, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἀναπόδεικτα, ἀστήρικτα, ἀπίθανα, ἀδύνατα, οὐδὲ ἀναπαύεται, οὐδὲ ἡσυχάζει· ἐὰν δὲ πιστεύσῃ, ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς θείας γραφῆς εἰσὶ γεγραμμένα τοῦ θεοῦ τὰ λόγια, καὶ μελετήσῃ αὐτὰ, ἐν αὐτοῖς εὑρίσκει τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάπαυσιν.

Τὰ πρῶτα λόγια τῆς πρώτης σελίδος τῆς ἁγίας γραφῆς διδάσκουσι, τίς ἐστιν ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ πάντων τῶν λοιπῶν κτισμάτων· Γεν. 1. 1. «Ἐν ἀρχῇ, λέγει, ἐποίη-
» σεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν »· ὁμοῦ δὲ μετὰ τῆς γῆς ἐποίησε τὸν ἀέρα
Αὐτ. 2. 3. καὶ τὸ ὕδωρ· « Καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο » ἐπάνω τοῦ ὕδατος »· αὐτὸς εἶπε· « Γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς »· αὐτὸς εἶπε·

« Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου »· Αὐτ. 11.
καὶ εὐθὺς ἐβλάστησαν, ὅσα βλέπεις φυόμενα, καὶ ἀνθοῦντα, καὶ καρποφοροῦντα ἐπὶ τῆς
γῆς· αὐτὸς εἶπε· « Γενηθήτωσαν φωστῆρες Αὐτ. 14.
» ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ »· καὶ εὐθὺς ἐγενήθησαν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀστέρες· αὐτὸς
εἶπεν· « Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυ- Αὐτ. 20. 24.
» χῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ » τῆς γῆς »· αὐτὸς εἶπεν· « Ἐξαγαγέτω ἡ » γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος »· καὶ εὐθὺς ἐδημιουργήθησαν τὰ κήτη τὰ μεγάλα, καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ, καὶ τὰ τετράποδα, καὶ τὰ ἔντομα, καὶ τὰ θηρία, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εἴδη τῶν ζώων· αὐτὸς εἶπε·
« Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέ- Αὐτ. 26.
» ραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν »· ἔπλασε δὲ τὸν ἄνθρωπον, δοὺς αὐτῷ νοῦν καὶ πνεῦμα καὶ λόγον. Ἐκ τούτων οὖν μανθάνει, ὅστις μελετᾷ τὴν θείαν γραφὴν, ὅτι ὁ θεός ἐστιν ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς κτισμάτων· ἐὰν δὲ παρατηρήσῃ, ὅτι διὰ μόνου λόγου προστακτικοῦ ἔκτισε τὰ πάντα, πείθεται, ὅτι ὁ ποιητής ἐστι παντοδύναμος· βλέπων δὲ τὸ ἄμετρον πλῆθος, τὰ πολυποίκιλα εἴδη, τὰ πάντερπνα κάλλη, τὰς διαφόρους κινήσεις, τὸν μεταξὺ ἀλλήλων θαυμασιώτατον σύνδεσμον, τοὺς ἀμετατρέπτους νόμους πάντων τῶν κτισμάτων, γνωρίζει, ὅτι ὁ δημιουργὸς οὐ μόνον ἐστὶ παντοδύναμος, ἀλλὰ καὶ πάνσοφος. Ἀναγινώσκει ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν

ὁ θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰπών· « Καὶ ἀρχέ-
» τωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν
» πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντων τῶν
» κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων
» τῶν ἑρπετῶν, τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς ». Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει, ὅτι οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔλαβεν ὁ θεὸς περὶ τούτου, ἀλλ' ἐξ ἰδίας ἀγαθότητος καὶ ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας ἐποίησε τοῦτο, εὐλογοφανῶς συμπεραίνει, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς κτίσεώς ἐστιν οὐ μόνον παντοδύναμος καὶ πάνσοφος, ἀλλὰ καὶ πανάγαθος καὶ παντελεήμων καὶ φιλανθρωπότατος.

Ἡ νέα διαθήκη ἐφανέρωσε καθαρώτερα, ἤπερ ἡ παλαιά, τίς ἐστιν ὁ ποιητὴς τοῦ παντός· ἡ παλαιὰ διδάσκει, ὅτι ὁ θεὸς εἶπε·
Αὐτ. 26. « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέ-
» ραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν », τὸ τρισυπόςατον καὶ ἑνιαῖον τῆς θεότητος, σημειώσασα διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ῥήματος, « Ποιήσωμεν »· προβάλλει δὲ καὶ τοῦ θεοῦ τὴν εἰκόνα, ἵνα ἐκ τῆς εἰκόνος νοήσῃς τὸν εἰκονιζόμενον· ἡ εἰκών, ἤγουν ὁ ἄνθρωπος, εἷς ἐστι κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως, ἔχει δὲ νοῦν, καὶ λόγον, καὶ θέλησιν· οὕτως οὖν καὶ ὁ εἰκονιζόμενος, τουτέστιν ὁ θεός, εἷς ἐςι τὴν φύσιν, καὶ τρία κατὰ τὰς ὑποστάσεις, πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ πνεῦμα ἅγιον. Ἐὰν δὲ θεωρήσῃς τὸ εὐαγγέλιον, εὑρίσκεις καθαρὰν καὶ ἐκπεφασμένην τὴν περὶ τῆς τρισυποστάτου θεό-
Ἰωάν. 1. 1. τητος διδασκαλίαν· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,
» λέγει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς
» τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος »· ὁ λόγος
Αὐτ. 18. δέ ἐστιν « Ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν
» κόλπον τοῦ πατρός· τὸ πνεῦμα τῆς ἀλη- Ἰωάν. 15. 26.
» θείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται ». Ἰδοὺ ὁ πατὴρ ὁ ἄναρχος, καὶ ὁ υἱός, ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον· τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ εἷς θεός· « Ἄ- Δευτ. 6. 4.
» κουε, Ἰσραὴλ, εἶπεν ὁ θεὸς διὰ τῆς πα-
» λαιᾶς διαθήκης, Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν,
» Κύριος εἷς ἐστι ». Διὰ μὲν τοῦ, Κύριος, ὁ θεός, Κύριος, τὸ τρισυπόστατον· διὰ δὲ τοῦ, « Εἷς », τὸ ἑνιαῖον τῆς θεότητος δηλώσας· διὰ δὲ τῆς νέας διδάσκει· « Πορευθέν- Ματθ. 28. 19.
» τες οὖν, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,
» βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
» πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
» ματος· τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ
» οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον 1. Ἰωάν. 5. 7.
» πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν ». Ὅταν τοιουτοτρόπως μελετᾷς τὰς θείας γραφάς, τότε φῶς ἐπιλάμπει εἰς τὸν νοῦν σου καὶ χάρις, ἐξ ἧς μανθάνεις πάντα τὰ περὶ τοῦ ποιητοῦ τῆς κτίσεως. Ἡ τοιαύτη δὲ ἁγία μελέτη ἐστὶν ἡ τρυφή, καὶ ἡ γλυκύτης, καὶ ἡ ἀνάπαυσις, καὶ ἡ ἀληθινὴ ὠφέλεια τοῦ νοός· διὰ τοῦτο ὁ προφητάναξ, ὅστις ἐμελέτα διὰ παντὸς τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, ἔψαλλε μεγαλοφώνως· « Ὡς γλυκέα Ψαλ. 118. 103.
» τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι
» τῷ στόματί μου ».

Ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου « Ἐξέρ- Ματθ. 15. 19.
» χονται διαλογισμοὶ πονηροί »· ἐξ αὐτῆς ἐξέρχεται ὁ πονηρὸς τῆς ὑπερηφανείας

λογισμός· αὐτός με φυσᾷ, αὐτός με ἐπαίρει,
αὐτός με γεμίζει καπνόν· ὅθεν νομίζων
ἐμαυτὸν ἀνώτερον τῶν ἄλλων, θέλω πρωτεῖα,
θέλω τιμὰς, θέλω προσκυνήσεις· παρατηρῶ
καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ νεύματα
τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ὑποψία τῆς καταφρονή-
σεως ταράττει διὰ παντὸς τὴν καρδίαν μου.
Ἐὰν δὲ ἀνοίξω τὰς γραφὰς, ἐν αὐταῖς εὑρί-
σκω τῆς ἀσθενείας μου τὴν θεραπείαν· ἡ μὲν
Γεν. 3. 19. παλαιὰ λέγει μοι, ἐνθυμήθητι, ὅτι « Γῆ εἶ,
Παροιμ. 3. 34. » καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ· Κύριος ὑπερηφάνοις
» ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν »·
Λουκ. 14. 11. ἡ δὲ νέα διδάσκει, λέγουσα· « Πᾶς ὁ ὑψῶν
» ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν
» ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται ». Ἐξερεύγεται ἡ
καρδία φθόνον, ὅςις κατατήκει, ὡς τήκεται
ὁ κηρὸς ἀπὸ προσώπου τοῦ πυρός· ἔχθραν,
ἥτις καταφθείρει ὡς ἡ σκωρία τὸν σίδηρον·
ὁρμὴν ἐκδικήσεως, ἥτις καταταράττει,
καθὼς ἐκταράττουσι τὸ πλοῖον τὰ σφοδρὰ
κύματα. Τὰ πολιτικὰ βιβλία καὶ ἡ διδα-
σκαλία τοῦ κόσμου οὐδὲ τὸν φθόνον ἰατρεύ-
ουσιν, οὐδὲ τὴν ἔχθραν ἐξορίζουσιν, ἐξά-
πτουσι δὲ τῆς ἐκδικήσεως τὸ πνεῦμα.
Ἐὰν δὲ μελετήσῃς τὴν θείαν γραφὴν, ἐν
αὐτῇ εὑρίσκεις τῶν ἀῤῥωστημάτων τῆς
καρδίας σου τὸ βάλσαμον· ἐκεῖ βλέπεις, ὅτι
ὁ φθόνος τοῦ Κάϊν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ Ἄβελ, καὶ ὁ φθόνος τῶν Ἰουδαίων
Ματθ. 27. 18. παρέδωκε τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου εἰς
1 Ἰωάν. 3. 14. θάνατον· ἐκεῖ ἀναγινώσκεις τὸ, « Ὁ μὴ
» ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, μένει ἐν
» τῷ θανάτῳ »· ἐκεῖ μανθάνεις, ποία ἁμαρ-
Αὐτ. 15. τία ἐστὶ τὸ μῖσος, καὶ πόσην ζημίαν προ-
ξενεῖ· « Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
» ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς
» ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν
» αὐτῷ μένουσαν »· ἐκεῖ λαμβάνεις πληρο-
φορίαν, ὅτι οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν ἐκδικηθῆναι
τοὺς βλάψαντάς σε, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἀναλαμ-
βάνει ὑπὲρ σοῦ τὴν ἐκδίκησιν, καὶ αὐτὸς
παιδεύει τοὺς ἀδικήσαντάς σε· « Ἐμοὶ ἐκ- Ῥωμ. 12. 19.
» δίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος ».
Ταῦτα τὰ ἐπουράνια ἔμπλαστρα διώκουσι
τὴν πικρίαν τοῦ φθόνου, καὶ τὴν στενοχω-
ρίαν τῆς ἔχθρας, καὶ τὴν ταραχὴν τῆς
ἐκδικήσεως, θεραπεύουσι τὰ τραύματα τῆς
καρδίας σου, καὶ πληροῦσιν αὐτὴν ἡσυχίας
καὶ χαρᾶς πνευματικῆς. Ἡ μελέτη τῶν
λόγων τοῦ θεοῦ οὐ μόνον ἰατρεύει, ἀλλὰ
καὶ προφυλάττει τὴν καρδίαν ἀπὸ τῶν
ἁμαρτιῶν· « Ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐν καρδίᾳ Ψαλ. 36. 31.
» αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ
» διαβήματα αὐτοῦ ».

Οὐ μόνον δὲ πάσης ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ
πάσης θλίψεως καὶ παντὸς φόβου καὶ πά-
θους περιέχει ἡ θεία γραφὴ τὰ δραστικὰ
ἀντιφάρμακα. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ προφήτης
τοῦ θεοῦ εἰς τὸν καιρὸν τῶν θλίψεων καὶ
τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν μελέτην
ἔτρεχε τῆς ἁγίας γραφῆς· « Θλίψεις καὶ Ψαλ. 118. 143.
» ἀνάγκαι εὕροσάν με, αἱ ἐντολαί σου με-
» λέτη μου ». Ἔρχονται ἡμέραι θλίψεως ἢ
διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, ἢ διὰ
τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν, ἢ διὰ τὰς τῶν
ἐχθρῶν καταδρομάς. Πολλάκις αἱ περι-
στάσεις τῶν θλίψεων τόσον μεγάλαι καὶ
σφοδραὶ γίνονται, ὥςε οὐδαμοῦ εὑρίσκομεν

παρηγορίαν· προστρέχομεν εἰς τοὺς προστάτας· ἐκεῖ εὑρίσκομεν ἢ ἀποστροφὴν, ἢ λόγια πολλὰ, καὶ πράγματα οὐδόλως· παρακαλοῦμεν τοὺς φίλους, ἀλλὰ τῶν μὲν εὐτυχούντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τῶν δὲ δυστυχούντων οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ γεννήτωρ· οἱ δὲ συγγενεῖς λυποῦνται διὰ τὴν δυστυχίαν ἡμῶν, πλὴν βοηθῆσαι οὐ δύνανται· διὸ θλιβόμεθα ὑπερβαλλόντως, καὶ πάσχομεν ἐλεεινῶς, ὅμως παρηγορία οὐδαμόθεν ἀνατέλλει· ἐὰν δὲ ἀνοίξωμεν τὴν θείαν γραφὴν, ἐκεῖ εὑρίσκομεν τῆς καρδίας ἡμῶν τὴν παραμυθίαν· διότι ἐκεῖ ἀκούομεν τὸν θεὸν,
Ψαλ. 90. 15. 16. λέγοντα· ὅστις θλίβεται, ἐκεῖνος « Ἐπικα-
» λέσεται πρός με, καὶ εἰσακούσομαι αὐτοῦ, » καὶ μετ᾽ αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει, καὶ ἐξελοῦ» μαι αὐτὸν, καὶ δοξάσω αὐτόν· μακρότητα » ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν, καὶ δείξω αὐτῷ » τὸ σωτήριόν μου ». Ἀκούεις; εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεώς σου ὁ θεὸς, ὁ παντοδύναμος, ὁ πανάγαθος, ὁ πανυπερεύσπλαγχνός ἐστι μετὰ σοῦ, ὑπόσχεται δὲ, ὅτι, ὅταν ἐπικαλεσθῇς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, τότε οὐ μόνον σὲ ἐλευθεροῖ ἀπὸ τῆς θλίψεώς σου, ἀλλὰ καὶ δοξάζει σε διὰ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ βραβεῖον ἑτοιμάζει σοι ζωὴν πολυχρόνιον καὶ ψυχῆς σωτηρίαν.

Ποία ἄλλη περίστασις ἢ λυπηροτέρα τῆς περιστάσεως τοῦ θανάτου; καὶ ἡ μόνη ἐνθύμησις τοῦ θανάτου θλίψιν φέρει καὶ φόβον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἡ λύπη διὰ τὴν στέρησιν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ὁ φόβος διὰ τὴν μέλλουσαν κατάστασιν, βάσανον προξενοῦσιν ἀπερίγραπτον· τὴν δὲ θλίψιν καὶ τὸν φόβον, τὸν περικαταλαμβάνοντα ἡμᾶς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου οὐδὲ φίλοι, οὐδὲ συγγενεῖς, οὐδὲ ἄρχοντες, οὐδὲ ἡγεμόνες, οὐδὲ βασιλεῖς, οὐδὲ ὁ κόσμος ὅλος δύναται καταπραΰναι· μόνη ἡ μνήμη τῶν λόγων τοῦ θεοῦ καὶ τὴν σφοδροτάτην θλίψιν καταπαύει, καὶ τὴν δριμύτητα καθησυχάζει τοῦ φόβου. Ἐὰν τότε ἐνθυμηθῇς ταῦτα
τὰ λόγια· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀπο- Ἰωάν. 11. 25.
» θάνῃ, ζήσεται », φεύγει ἡ λύπη, καὶ ἐὰν
μνημονεύσῃς ταῦτα· « Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς 1. Τιμ. 1. 15.
» ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι », μακρύνονται ἀπὸ σοῦ τοῦ θανάτου τὰ φόβητρα· ἐὰν δὲ ἐν μετανοίᾳ καὶ κατανύξει
βοήσῃς ὡς ὁ λῃστὴς ἐν τῷ σταυρῷ· « Μνή- Λουκ. 23. 42.
» σθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ » βασιλείᾳ σου », παύει ὁ ἀπελπισμὸς τῆς σωτηρίας, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν καρδίαν σου ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως τῆς θείας βασιλείας, καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Κυρίου· τίς δὲ ἄλλος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ἐνθυμᾶται τοῦ Κυρίου τὰ λόγια, εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις μελετᾷ αὐτὰ πᾶσαν ὥραν;

Βλέπε δὲ, πόσην ὠφέλειαν προξενεῖ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν θείων λόγων ἡ μελέτη. Πάντα τὰ ἐν κόσμῳ πράγματά εἰσι σκύβαλα, καπνός εἰσι καὶ ἄνεμος, σκιά εἰσι καὶ ὄνειρατα, οὐδεμίαν ὠφέλειαν προξενοῦσιν
εἰς τὴν ψυχήν· « Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρω- Μάρκ. 8. 36. 37.
» πος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ » ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει » ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ »; ὠφέλεια τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἡμῶν ἐστιν ἡ ἀπόλαυσις τῆς αἰωνίου βασιλείας. Ἡ

πίστις δὲ ἡ ὀρθή, τῆς ἁμαρτίας ἡ ἀποστροφή, καὶ ἡ κατόρθωσις τῆς ἀρετῆς ποιοῦσι τὴν ψυχὴν ἐπιδεκτικὴν τῆς θείας βασιλείας· τίς δὲ ἄλλος, πλὴν τῶν ἁγίων γραφῶν, διδάσκει ἡμᾶς τὰ ὀρθόδοξα τῆς πίστεως δόγματα, τὸ ὄνειδος καὶ τὴν βλάβην τῆς ἁμαρτίας, τὴν δόξαν καὶ τὸ κέρδος τῆς ἀρετῆς; Ὅσοι οὐκ ἐφωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν θεοπνεύστων βιβλίων, ἢ πρὸ τῆς παραδόσεως αὐτῶν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθὼς οἱ πρὸ τοῦ νόμου δίκαιοι, ἐκεῖνοι προσέφερον προσκύνησιν εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὸ πῦρ, εἰς τὰ ζῶα, εἰς τὰ λίθινα καὶ ξύλινα ξόανα, ἐλάτρευσαν οἱ πανάθλιοι τῇ κτίσει ἀντὶ τοῦ κτίσαντος· ὅσοι ἐστερημένοι ἦσαν τούτου τοῦ θείου φωτὸς, ἐκεῖνοι ἐθεοποίησαν τὰ πάθη, τὴν μοιχείαν καὶ πατροκτονίαν διὰ τοῦ Διός· τὴν μέθην, διὰ τοῦ Διονύσου· τὴν ἀσέλγειαν, διὰ τῆς Ἀφροδίτης· τὴν φιλαργυρίαν, διὰ τοῦ Ἑρμοῦ· τὰς αἱματοχυσίας, διὰ τοῦ Ἄρεως. Βλέπομεν δὲ καὶ τὴν σήμερον, ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες κατεφρόνησαν τὰς θείας γραφὰς, κατεστάθησαν ἄπιστοι, ἐξέτειναν δὲ φόνου χεῖρας οὐ μόνον κατὰ τῶν ἰδίων ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν πατρὸς καὶ βασιλέως· ἔπλασαν συστήματα ἀπατηλὰ καὶ δολερώτατα, ἐλευθερίαν μὲν ἐπαγγελλόμενα, δουλείαν δὲ καὶ ἀκαταστασίαν προξενοῦντα καὶ ἀναρχίαν, ἐξ ἧς πάντα τὰ κακά· ἔπεσαν εἰς ὑπερηφάνειαν ἀνήκουστον, ζητοῦντες ἀναστατῶσαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἵνα κύριοι αὐτῆς γένωνται. Πλανῶσι διὰ πάσης ὑποκρίσεως, καὶ διὰ παντὸς τρόπου, ἁρπάζουσιν ἀδίκως τὰ ξένα πράγματα, ληστεύουσιν ἀναισχύντως μετὰ παῤῥησίας καὶ καυχήσεως. Καὶ τίς ἂν ἀξίως διηγηθῇ τὰ κακὰ, ὅσα αὐτοὶ κατεργάζονται; Εἰς τοιαύτην κατάστασιν καταντῶσιν, ὅσοι καταφρονοῦντες τὰς θείας γραφὰς, καταποντίζονται εἰς τῆς ἀσεβείας τὰ βάραθρα.

Κύριε θεέ μου, ἄπειρος ἡ φιλανθρωπία σου, ἄμετρον τὸ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔλεός σου· ἡ ἁμαρτία ἐξώρισεν ἡμᾶς τοῦ παραδείσου, καὶ ἐστέρησε τῆς θεωρίας σου καὶ τῆς θείας φωνῆς σου, καὶ ἐκρήμνισεν ἡμᾶς εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τῶν δυστυχιῶν τὴν ἄβυσσον, σὺ δὲ κατεσκεύασες ἄλλον παράδεισον τὰς θείας γραφὰς, ἵνα ἐν αὐταῖς βλέπωμεν τοὺς χαρακτῆρας τῆς θεότητός σου, καὶ δι' αὐτῶν ἀκούοντες τὸν σωτηριώδη λόγον σου, φωτιζώμεθα δι' αὐτοῦ, καὶ ἀπαλλαττώμεθα τῶν συμφορῶν τῆς αἰωνίου κολάσεως· αὗταί εἰσι τοῦ νοὸς ἡμῶν τὸ φῶς· « Διότι φῶς Ἡσ. 26. 9
» τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς »· αὗταί εἰσι τῆς καρδίας ἡ ἀνάπαυσις καὶ εὐφροσύνη·
« Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα εὐφραίνοντα Ψαλ. 18. 8.
» καρδίας »· αὗταί εἰσι τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ καὶ ἡ σωτηρία, « Τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν Ἰωάν. 6. 63.
» πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστι ». Διὰ τοῦτο διὰ μὲν τῆς παλαιᾶς διαθήκης διέταξε τὴν τούτων συνεχῆ μελέτην, εἰπών· « Καὶ ἔσται τὰ ῥή-
» ματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σή- Δευτ. 6. 6, 7.
» μερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
» σου· καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τοὺς υἱούς σου,
» καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ,
» καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος,
» καὶ ἀνιστάμενος »· διὰ δὲ τῆς νέας παρηγ-

Ἰωάν. 5. 39. γειλε, λέγων. « Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι » ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον » ἔχειν ».

Ἀλλ' ἄράγε ὑπακούομεν ἡμεῖς εἰς ταῦτα τὰ θεῖα προστάγματα; τινὲς ἀποκρίνονται, λέγοντες· οὐ μελετῶμεν τὰς θείας γραφάς, ἐπειδὴ οὐ καταλαμβάνομεν τὸ ἐν αὐταῖς νόημα. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐκ εἰσὶ πάντα τὰ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς δυσκολονόητα· διότι τίς οὐ καταλαμβάνει ταῦτα;
Ματθ. 22. 37, 39. » Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ » καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν » ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· ἀγαπήσεις τὸν πλη- » σίον σου ὡς σεαυτόν. Μὴ μοιχεύσῃς· μὴ
Λουκ. 18. 20. » φονεύσῃς· μὴ κλέψῃς· μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· » τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα ». Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατανοοῦσι καὶ τὰ μικρὰ παιδία· δεύτερον δέ, διὰ τοῦτο μάλιστα ἔπρεπεν, ἵνα μελετῶμεν αὐτὰ συχνάκις, ἐπειδὴ δηλονότι εἰσὶ δυσνόητα. Τί ποιεῖ ὁ ἐπιμελὴς μαθητής, ὅταν οὐ καταλαμβάνῃ τὸ νόημα τοῦ σχολαστικοῦ βιβλίου; κλίνει ἆρά γε τὸ βιβλίον, καὶ οὐδόλως μελετᾷ αὐτό, καὶ ἀπελπίζεται; οὐχί, ἀλλὰ τότε μάλιστα πολλάκις ἀναγινώσκει αὐτό, ἐπαναλαμβάνων καὶ τὰ πρὸ τούτου καὶ τὰ μετὰ τοῦτο τὸ δυσνόητον γεγραμμένα, καὶ ζητῶν διερμηνευτάς, καὶ ἐρωτῶν τοὺς διδασκάλους, καὶ κινῶν πάντα λίθον, ἵνα κατανοήσῃ τοῦ ἀναγινωσκομένου βιβλίου τὴν ἔννοιαν· ἐὰν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε τὰ αὐτά, ὅταν ἀναγινώσκοντες τὰ ἅγια βιβλία, συναντᾶτε δυσκολίας, τότε αἱ δυσκολίαι λύονται, καὶ καταληπτὸν γίνεται τὸ ἀκατάληπτον νόημα· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πανοικτίρμων θεός, βλέπων τὴν προθυμίαν καὶ τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν, ἐξαποστέλλει ὑμῖν φωτισμὸν πρὸς κατανόησιν τῶν δυσνοήτων· ἐξαποστέλλει ὑμῖν διδάσκαλον καὶ διερμηνέα, καθὼς ἐξαπέστειλε τὸν Φίλιππον εἰς τὸν Εὐνοῦχον· αὐτὸς τόσον πρόθυμος ἦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπὶ τῆς ἁμάξης καθήμενος, « ἀνεγίνωσκε τὸν Πράξ. 8. 30.
προφήτην Ἠσαΐαν », κἂν οὐ κατελάμβανε, περὶ τίνος ὁ προφήτης ἐλάλει· ὁ δὲ θεὸς ἰδὼν τὴν τούτου προθυμίαν καὶ τὴν εὐλάβειαν, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον, ὅστις διερμήνευσε τοῦ προφήτου τὰ λόγια, καὶ ἔλυσε τὴν ἀπορίαν· ὅθεν φωτισθεὶς τὸν νοῦν ὁ Εὐνοῦχος, ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.

Ἄλλος δὲ λέγει· πῶς δύναμαι ἐγὼ ἀγράμματος ὤν, ἀναγινώσκειν καὶ μελετᾷν τὰς γραφάς; κἂν οὐκ ἔχῃς, ἀδελφέ, τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων, ἔχεις ὅμως τῆς ἀκοῆς τὸ ὄργανον· ὁ δὲ Κύριος καὶ τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ φυλάσσοντας αὐτὸν ἐμακάρισε· « Μακάριοι, εἶπεν, Λουκ. 11, 28.
» οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ » φυλάσσοντες αὐτόν ». Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναγινώσκονται αἱ θεῖαι γραφαὶ ἑσπέρας, καὶ πρωΐ, καὶ μεσημβρίας. Μὴ οὖν ἀμελῇς, ἀλλὰ σύχναζε εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐκεῖ δὲ εἰσερχόμενος, μὴ νυστάζῃς, μηδὲ ἀπολύῃς τὸν νοῦν σου, ἵνα περιφέρηται ἔνθεν κἀκεῖθεν, ἀλλὰ προσήλωσον αὐτὸν πρὸς ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου, ἐκεῖθεν δὲ ἐξερχόμενος, μελέτα, ὅσα ἤκουσες, ἵνα ἐντυπωθῶσιν εἰς τὴν

μνήμην σου, καὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν καρ-
δίαν σου. Ὁ προφητάναξ Δαβὶδ προέκρινε
τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐν ᾗ ἔμενεν εἰς τὰς
αὐλὰς τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, ὑπὲρ τὰς χι-
λιάδας τῶν ἄλλων ἡμερῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ·
Ψαλ. 83. 10. « Ὅτι κρεῖσσον, ἔλεγεν, ἡμέρα μία ἐν ταῖς
» αὐλαῖς σου, ὑπὲρ χιλιάδας »· περὶ δὲ τοῦ
μελετῶντος ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν νόμον
Ψαλ. 1. 2. 3. τοῦ Κυρίου εἶπε· « Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ
» μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ ἔσται
» ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς
» διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν
» αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ
» φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται, καὶ
» πάντα, ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται ».
Θεὲ πανοικτίρμων, δὸς ἡμῖν τὸν πόθον τῆς μελέτης τῶν θείων σου λόγων, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΒΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ὁ παμμακάριςος καὶ πανένδοξος Τιμόθεος,
ὁ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπόστολος, πατρίδα
μὲν εἶχε τὴν ἐν Λυκαονίᾳ Λύστραν, υἱὸς
δὲ ἦν πατρὸς Ἕλληνος, μητρὸς δὲ Ἰουδαίας.
Αὐτὸς συνηριθμήθη εἰς τὸν χορὸν τῶν
Πράξ. 16. 1. 2. μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὶν ἢ ὁ
Παῦλος ἔλθῃ εἰς τὴν Λύστραν, ὡς ὁ θεη-
γόρος Λουκᾶς ἱστόρησεν· ἐδιδάχθη δὲ ὑπὸ
τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν.
Τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Παύ-
2. Τιμ. 1. 5. λου, ὅςις πρὸς αὐτὸν ἔγραφεν· « Ὑπόμνησιν
» λαμβάνω τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίςεως,
» ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου
» Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ »·
τοῦτον εὑρὼν εἰς τὴν Λύστραν ὁ Παῦλος,
παρέλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ συμβοηθὸν
καὶ συνεργάτην εἰς τοῦ εὐαγγελίου τὸ
κήρυγμα. Περὶ δὲ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς
τούτου μαρτυροῦσιν οἱ συστατικοὶ ἔπαινοι
καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ αὐτοῦ Παύλου, ὅστις
περὶ αὐτοῦ ἔγραφε πρὸς μὲν τοὺς Φιλιππη-
σίους· « Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, Φιλιπ. 2. 22.
» ὅτι, ὡς πατρὶ τέκνον, ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς
» τὸ εὐαγγέλιον »· πρὸς δὲ τοὺς Θεσσαλονι-
κεῖς· « Ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν 1. Θεσ. 3. 2.
» ἡμῶν καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν
» ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ »·
πρὸς δὲ τοὺς Κορινθίους· « Ἔπεμψα ὑμῖν 1. Κορ. 4. 17.

» Τιμόθεον, ὅς ἐστί μου τέκνον ἀγαπητὸν
1. Κορ. 16. 11. » καὶ πιστόν. Βλέπετε, μή τις αὐτὸν ἐξου-
» δενώσει· τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται,
» ὡς κἀγώ ». Ἐπειδὴ δὲ προεχειρίσθη ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἐφεσίων, διὰ τοῦτο δύω ἐπιστολὰς περὶ ποιμαντικῆς διοικήσεως ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὁ Παῦλος. Διὰ τῆς πρώτης, τῆς ἀπὸ Λαοδικείας πρὸς αὐτὸν πεμφθείσης, διδάσκει αὐτόν, ἵνα παραγγείλῃ τὴν ἀποχὴν τῶν ἀλλοκότων διδασκαλιῶν, καὶ τὴν νόμιμον χρῆσιν τοῦ νόμου· ἐκθέτει ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας περὶ προσευχῆς, περὶ σιωπῆς τῶν γυναικῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀφιερωμένων χηρευουσῶν γυναικῶν, περὶ σωφροσύνης καὶ γάμου· παράγγελλε, λέγει πρὸς αὐτόν, εἰς τοὺς πλουσίους, ἵνα μὴ ὑπερηφανεύωνται, μηδὲ
1. Τιμ. 6. 20. ἐλπίζωσιν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῶν· « Ὦ
» Τιμόθεε, λέγει, τὴν παρακαταθήκην φύ-
» λαξον », παρακαταθήκην ὀνομάσας τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος, τὴν δοθεῖσαν
1. Τιμ. 4. 14. αὐτῷ « Διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν
» χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου ». Ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς διαλαμβάνει περὶ τῆς τοῦ θεοῦ μακροθυμίας· ἀνακηρύττει δὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ὁ θεόπνευστος συγγραφεύς, τὸ ἑαυτοῦ προβάλλων παράδειγμα. Ἐπειδὴ δὲ πάντες χρείαν ἔχομεν τῆς θείας μακροθυμίας, μετὰ προσοχῆς ἀκούσατε τοῦ ἀναγνωσθέντος ἀποστολικοῦ λόγου τὴν ἑρμηνείαν, ἵνα κατανοήσαντες τὰ θαυμάσια αὐτῆς ἔργα, ἀπολαύσητε τῆς ἐξ αὐτῆς προερχομένης σωτηρίας.

Τέκνον Τιμόθεε, πιστὸς ὁ λόγος, 1. Τιμ. 1. 15.
καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ.

Τίς ἐστιν ὁ λόγος ὁ πιστός, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος; « Ὅτι Χριστὸς ἦλθεν εἰς » τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι ». Οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ πιστός, καθότι ἐστὶ λόγος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ· αὐτὸς πρῶτος ἐκήρυξε τοῦτον τὸν λόγον·
« Οὐκ ἦλθον, εἶπε, καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ Λουκ. 5. 32.
» ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν ». Ἔπειτα ἐπανέλαβεν αὐτὸν ὁ Παῦλος· καὶ πιστὸς μέν ἐστιν, ἤγουν ἀληθινὸς καὶ βέβαιος οὗτος ὁ λόγος, καθότι ἐστὶ λόγος αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· ἄξιος δὲ πάσης ἀποδοχῆς, ἐπειδὴ ἐξορίζει τὸν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπελπισμόν, καὶ φέρει ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, ἥτις προξενεῖ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Βλέπε δέ, πῶς βεβαιῶν τὴν ἀλήθειαν τούτου τοῦ θείου λόγου διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ παραδείγματος, μέγα θάῤῥος ἐνσάζει εἰς τὴν καρδίαν πάντων, τῶν διὰ τὸ πλῆθος καὶ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἀπελπιζομένων, καὶ μὴ προσερχομένων πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν,
ὅστις διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα 1. Τιμ. 1. 15.
τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσῃ· ἐγώ, λέγει, εἰμὶ πρῶτος τῶν ἁμαρτωλῶν, ἤγουν πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἁμαρτωλότερος, ἐπειδὴ ἐβλασφήμησα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνο-

μα, καὶ ἐδίωξα τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ ὕβρισα τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν.

1. Τιμ. 1. 16. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠλέησεν ἐμὲ, τὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἁμαρτήσαντα, ἵνα δείξῃ ἐν ἐμοὶ πᾶσαν τὴν θείαν αὐτοῦ μακροθυμίαν, καὶ καταστήσῃ με τύπον καὶ παράδειγμα πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅσοι μέλλουσι πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς πίστεως κληρονομῆσαι τὴν αἰώνιον ζωήν. Κατὰ δύω τρόπους δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔδειξεν εἰς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ μακροθυμίαν, ἤγουν μεγάλην καὶ ὑπερβολικὴν μακροθυμίαν· πρῶτον, ἐπειδὴ παραβλέψας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἐκάλεσεν αὐτὸν οὐρανόθεν πρὸς μετάνοιαν
Πράξ. 9. 4. 5. καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, εἰπών· « Σαοὺλ, » Σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν » σὺ διώκεις »· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν· δεύτερον, ἐπειδὴ κατηξίωσεν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ χαρίσματος, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ὅ-
2. Κορ. 12. 4. που « ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐ» ξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι », καὶ ἀποκαλύψας εἰς αὐτὸν τῆς πίστεως τὰ μυστήρια, ἐνεχείρισεν αὐτῷ τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα· εὐλόγως οὖν εἶπεν, ὅτι ἠλέησεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν παράδειγμα πάντων τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων· παράδειγμα, διδάσκον καὶ κηρύττον, ὅτι οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες οὐ μόνον τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἀξιοῦνται, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων καὶ ὑπερφυῶν τοῦ θεοῦ χαρισμάτων· ἐπειδὴ δὲ ἀνεμνήσθη ὁ τρισμακάριος, πόσον ἠλέησεν αὐτὸν ὁ θεὸς, ἔτρεψε τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν τοῦ ἐλεήσαντος αὐτὸν, λέγων·

Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 1. Τιμ. 1. 17.

Ὁ αἰὼν σημαίνει ἀπροσδιορίστως καιρόν· διωρισμένως δὲ, ἔτη ἑκατόν· σημαίνει δὲ πρὸς τούτοις καὶ καιρὸν ἀτελεύτητον καὶ ἀπέραντον· βασιλεὺς δὲ τῶν αἰώνων λέγεται ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς χρόνους· ἐδίδαξε τοῦτο ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους· « Οὐχ Πράξ. 1. 7.
» ὑμῶν, εἶπεν, ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, » οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ »· αὐτὸς καὶ συντέμνει τοὺς καιροὺς κατὰ τὸ, « Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐ- Ψαλ. 88. 45.
» τοῦ »· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὸ, « Εἰ μὴ Κύριος Μαρκ. 13. 20.
» ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας ἐκείνας, οὐκ ἂν » ἐσώθη πᾶσα σάρξ »· καὶ προάγει καὶ παρεκτείνει αὐτοὺς κατὰ τὸ « Μακρότητα Ψαλ. 96. 16.
» ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν »· καὶ μεταβάλλει δὲ αὐτοὺς κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ θέλησιν, καθὼς μετέβαλε τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐπολέμει τοὺς Γαβαω- Ἰησ. 12. 14.

νίτας, καὶ ὅταν ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτοῦ
Λουκ. 23. 25. ἐκρέματο εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ· ἄφθαρτος δὲ ὁ θεὸς οὐ μόνον, καθότι ἐστὶν αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ἀλλὰ καὶ καθότι οὐδεμίαν οὐδέποτε πάσχει μεταβολὴν ἢ ἀλλοίωσιν· ἀόρατος δὲ, καθότι ἐστὶ πνεῦμα νοερὸν
Ἰωάν. 1. 18. ἄϋλον· διὸ καὶ ἐῤῥέθη· « Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε » πώποτε ». Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐςὶ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, οὐδὲ ἄφθαρτος, οὐδὲ ἀόρατος, σοφοὶ δὲ ἄνθρωποί εἰσι πολλοί· διὰ τοῦτο εἰπὼν τὸν θεὸν σοφὸν, προσέθηκε τὸ, « Μόνῳ σοφῷ θεῷ », ἵνα διὰ τούτου παραστήσῃ, ὅτι εἷς καὶ μόνος ὁ θεὸς ἐστι κατὰ φύσιν σοφὸς, καὶ τῆς σοφίας ἡ πηγὴ, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ χάριν διὰ πόνου καὶ κόπου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἀξιοῦνται τοῦ τῆς σοφίας χαρίσματος. Δοξολογῶν οὖν τὸν θεὸν ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος, θεολογεῖ, θεολογῶν δὲ, κηρύττει τὰ θεῖα αὐτοῦ ἰδιώματα, ἤγουν τὴν παντοδυναμίαν καὶ παντεξουσιότητα διὰ τοῦ, « Βασιλεῖ τῶν αἰώ» νων »· τὸ αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον, διὰ τοῦ, « Ἀφθάρτῳ »· τὸ ἀσώματον καὶ ἄϋλον, διὰ τοῦ, « Ἀοράτῳ »· τὸ πάνσοφον καὶ πανυπερτέλειον, διὰ τοῦ, « Μόνῳ σοφῷ θεῷ ». Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν, λέγει, πρέπει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα οὐχὶ πρὸς καιρὸν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων· τὸ δὲ, « Ἀμὴν », βεβαιωτικόν ἐστι, καὶ δηλοῖ τὸ, βεβαίως καὶ ἀναμφιβόλως οὕτω πρέπον ἐςὶ καὶ δίκαιον.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὡς σήμερον ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ θεῖος ἀπόςολος, τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι τοῦ θεοῦ ὁ σκοπὸς καὶ εὐοδώθη καὶ εὐοδοῦται, καὶ ἔλαβε καὶ λαμβάνει τὴν τελείαν αὐτοῦ ἔκβασιν ἕως τῆς
Ῥωμ. 9. 19. συντελείας τοῦ αἰῶνος; « Τῷ γὰρ θελήματι » αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε »; Τίς δύναται ἀμφιβάλλειν περὶ τούτου, ὅταν βλέπῃ, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα βεβαιοῦσι ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, ἔσωσε πόρνας, ἔσωσε τελώνας, ἔσωσε λῃστὰς, ἔσωσε διώκτας, ἔσωσε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρνηθέντας αὐτόν· ταῦτα

Ψαλ. 18. 3. δὲ « Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ » ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν », ἀλλ' εἰσὶ πράγματα πεποιημένα, καὶ τετελεσμένα, καὶ μεμαρτυρημένα ὑπὸ τῶν ἁγίων εὐαγ-
Λουκ. 1.2. γελιστῶν, οἵτινες « Ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται » καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου », ἤγουν τοῦ σαρκωθέντος υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ θεοῦ, ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ταῦτα εἶδον, καὶ πληροφορίαν ἔχοντες, ἐκήρυξαν αὐτὰ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ταῦτα ἀληθῶς πληροῦσι τὴν καρδίαν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν θάῤῥους μεγάλου, ἐλπίδος βεβαίας, καὶ τελείας πληροφορίας περὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Ἀλλ' ἆρά γε συμφέρει, ἵνα ἡμεῖς ἐπὶ τούτοις θαῤῥήσαντες, ἀποῤῥίψωμεν πᾶσαν φροντίδα διορθώσεως, ζῶμεν δὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἀπεριμερίμνως; οὐαὶ ἡμῖν, ἐὰν τοῦτο πράττωμεν. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς, λέγεις, διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς· αὐτὸς οὖν ἔχει τῆς σωτηρίας μου τὴν φροντίδα, οὐχὶ δὲ ἐγώ. Ἀληθῶς αὐτὸς φροντίζει περὶ τῆς σωτηρίας σου, πλὴν ζητεῖ καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς θελήσεώς σου, καὶ τὴν ἐργα-
Ἡσ. 1. 19. 20. σίαν τῆς ἀρετῆς σου· « Ἐὰν θέλητε, εἶπε, » καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς » φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακού-
Ματθ. 16. 24. » σητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· Εἴ τις » θέλει, εἶπεν, ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησά» σθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν » αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι ». Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, λέγεις, ὅστις ἐφρόντισε περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Παύλου, τοῦ πρώτου τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τύπον καὶ παράδειγμα τῆς σωτηρίας, ὡς αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐβεβαίωσεν, εἰπών· « Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, 1. Τιμ. 1. 16.
» ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς » Χριστὸς πᾶσαν τὴν μακροθυμίαν, πρὸς » ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' » αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον »· αὐτὸς φροντίζει καὶ περὶ τῆς σωτηρίας μου. Καλῶς καὶ εὐστόχως ἐλάλησας· πολιτεύου οὖν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου, τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προβαλλόμενον, ἔπειτα μένε ἀμέριμνος περὶ τῆς σωτηρίας σου, ὅσον θέλεις καὶ ἐπιθυμεῖς. Ἵνα οὖν μηδεὶς πλανηθῇ, ἀπερισκέπτως ἐκλαμβάνων τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου, ἱστορῶ ἐγὼ σήμερον τὰ πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ἁμαρτήματα, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ μακροθυμίας τοῦ θεοῦ τὸ ὕψος· ἱστορῶ δὲ, ὅσον δύναμαι, καὶ τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς, ὅσα αὐτὸς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐποίησεν· ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἱστορίας καθεὶς μανθάνει, ἵνα μὴ ἐπιβλέπων μόνον εἰς τὰ ἁμαρτήματα τῶν σωθέντων ἁμαρτωλῶν, μένῃ ἀμέριμνος, ἀλλὰ παρατηρῶν καὶ τὰς περιστάσεις τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν τὰ ἔργα, φροντίζῃ, ὡς πρέπει, περὶ τῆς ἰδίας διορθώσεως καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν.

Ὁ πρωτομάρτυς καὶ πρωτοδιάκονος, ὁ Πράξ. 6. 8.
Στέφανος, ποιεῖ « Τέρατα καὶ σημεῖα με» γάλα ἐν τῷ λαῷ ». Μετὰ τοσαύτης δὲ παῤῥησίας κηρύττει ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥστε καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ προεστῶτες, καὶ διδάσκαλοι τοῦ

ἰουδαϊσμοῦ, οἱ ἐκεῖ καθήμενοι, βλέποντες
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πρόσωπον ἀγγέλου,
καὶ ἀκούοντες τὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ
ἐπουράνιον διδασκαλίαν, μὴ δυνάμενοι
μηδὲ ἀντισταθῆναι, μηδὲ κἂν ἀποκριθῆναι
Πράξ. 7. 54. ὅλως πρὸς αὐτόν· « Διεπρίοντο ταῖς καρ-
» δίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας
» αὐτῶν ἐπ' αὐτόν »· ὥρμησαν δὲ ὁμοθυμα-
δόν, ἵνα λιθοβολήσωσι τὸν κήρυκα τῆς
πίστεως. Ἐν μέσῳ δὲ τούτων τῶν ἀδίκων
καὶ ἀσπλάγχνων φονέων εὑρίσκεται ὁ
Παῦλος σύμφωνος τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν, καὶ
συνεργὸς καὶ συμβοηθός· καὶ οἱ μὲν φονεῖς
ἐκεῖνοι, ἵνα ἰσχυρῶς καὶ θανατηφόρως ῥί-
πτωσι τοὺς λίθους κατὰ τοῦ Στεφάνου,
ἐξεδύθησαν τὰ ἐμποδίζοντα αὐτοὺς ἱμάτια·
ὁ δὲ Παῦλος, ἵνα θαρσοποιήσῃ αὐτοὺς πρὸς
τὴν φονοκτονίαν, ἐφύλαττε τὰ ἱμάτια αὐτῶν
ἐν ὅσῳ αὐτοὶ ἐλιθοβόλουν. Ταῦτα οὐ μόνον
Αὐτ. 58. ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἱστόρησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
ὁ Παῦλος ἐξωμολογήσατο ἐνώπιον Κυρίου,
Πράξ. 22. 20. λέγων· « Καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα Στεφά-
» νου, τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην
» ἐφεστώς, καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει
» αὐτοῦ, καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν
» ἀναιρούντων αὐτόν »· Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ
λόγος πείθει, καὶ οἱ νόμοι ὁρίζουσιν, ὅτι καὶ
οἱ πράττοντες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οἱ συνερ-
γοῦντες πρὸς τὴν πρᾶξιν αὐτῆς, ἐπίσης
ἁμαρτάνουσι, φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ
Παῦλος, ὁ συνεργὸς καὶ συμβοηθὸς τοῦ
λιθασμοῦ, ἐλιθοβόλησε, καὶ ἐξέχεε τὸ αἷμα
τοῦ πρωτομάρτυρος. Καὶ ἡ μὲν Μαριὰμ
ἕνα μόνον περιφρονητικὸν λόγον εἶπε κατὰ
τοῦ κήρυκος τοῦ τυπικοῦ νόμου, ἤγουν τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτῆς, τοῦ Μωϋσέως· « Μὴ Μωϋσῇ, Ἀριθμ. 12.
» εἶπε, μόνῳ λελάληκε Κύριος »; καὶ εὐθὺς
ἡ δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ ἐπαίδευσεν αὐτήν·
« Καὶ ἰδοὺ Μαριὰμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών ». Αὐτ. 10.
Ὁ δὲ Παῦλος λιθοβολεῖ τῆς εὐαγγελικῆς
ἀληθείας τὸν κήρυκα, κρύπτει τὸν ἀστέρα
τῆς ἐκκλησίας τὸν πάμφωτον, σβεννύει
τὸν λύχνον τῆς πίστεως τὸν ὑπέρλαμπρον,
συντρίβει τὴν διαπρύσιον τοῦ εὐαγγελίου
σάλπιγγα, καὶ ὅμως μένει ἀτιμώρητος·
ἀργεῖ δι' αὐτὸν ἡ θεία δικαιοσύνη, καὶ ἐνερ-
γεῖ ἐν αὐτῷ τοῦ θεοῦ ἡ μακροθυμία.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐλιθοβο-
λήθη ὁ Στέφανος, τόσον φοβερὸς διωγμὸς
ἐκινήθη κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας,
ὥστε πάντες οἱ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ
φοβηθέντες, ἔφυγον ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ
« Διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰου- Πράξ. 8. 1.
» δαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστό-
» λων ». Τούτου τοῦ διωγμοῦ ἀρχηγὸς
ἐγένετο καὶ ἐργάτης δραστικώτατος ὁ
Παῦλος· ἔτρεχεν αὐτὸς μετὰ μεγάλης ὁρμῆς
εἰς πᾶσαν οἰκίαν, ὅσους δὲ εὕρισκε πιστούς,
κἂν ἄνδρες ἦσαν, κἂν γυναῖκες, βιαίως
σύρων αὐτούς, ἔῤῥιπτεν εἰς τὴν φυλακήν·
« Σαῦλος δέ, λέγει ὁ θεῖος Λουκᾶς, ἐλυμαίνε- Αὐτ. 3.
» το τὴν ἐκκλησίαν, κατ' οἴκους εἰσπορευό-
» μενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας,
» παρεδίδου εἰς φυλακήν ». Ὅτι δὲ μέγας
καὶ ὑπερβολικὸς οὗτος ὁ διωγμός, μαρτυρεῖ
καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος, γράφων· « Ἠκούσατε Γαλ. 1.13
» γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ
» ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον

» τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν » αὐτήν ». Ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ τότε ἦν ὡς ἄμπελος νεόφυτος καὶ τρυφερά, καὶ πολλὴν ἔχουσα χρείαν γεωργικῆς ἐπιμελείας· ὁ δὲ Παῦλος ὡς μονιὸς ἄγριος κατέφθειρεν αὐτὴν, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκριζῶσαι αὐτὴν ἠγωνίζετο. Καὶ σχίζεται μὲν ἡ γῆ, καὶ καταπίνει τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν,
Ἀριθμ. 16. 32. « Καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας » μετὰ Κορέ »· ἐξέρχεται δὲ πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατατρώγει τοὺς πεντήκοντα καὶ
Αὐτ. 35. διακοσίους ἄνδρας, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐτόλμησαν συγχύσαι τὴν νομικὴν ἐκκλησίαν, θελήσαντες ἱερατεύειν, καθὼς καὶ ὁ μέγας ἱερεὺς ὁ Ἀαρών. Ὁ Παῦλος διώκει, δέρει, σύρει, φυλακίζει, καὶ σκορπίζει τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας τὰ μέλη, καὶ ὅμως ὁ θεὸς μακροθυμεῖ, καὶ οὐδόλως αὐτὸν παιδεύει.

Ὅσον δὲ ὁ θεὸς μακροθυμεῖ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ Παύλου, τόσον ὁ Παῦλος φλογίζεται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ ἐναντίον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀφ' οὗ κατεδίωξε καὶ κατεσκόρπισε τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἁγίους, ὁρμᾷ, ἵνα φονεύσῃ καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Δαμασκῷ χριστιανούς· λαμβάνει ἔγγραφον ἐξουσίαν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἐκεῖθεν φέρῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα δεδεμένους, ὅσους εὕρῃ πιστοὺς, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας·
Πράξ. 9. 1. 2. « Ὁ δὲ Σαῦλος, ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ » φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, » προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' » αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς » συναγωγὰς, ὅπως, ἐάν τινας εὕρῃ τῆς » ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δε» δεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ ». Ἀκούετε, τίνα σκοπὸν ἔχει; ἐξαλεῖψαι βούλεται παντελῶς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Τί δὲ ποιεῖ ὁ θεὸς ἐναντίον αὐτοῦ; ἆρά γε ῥίπτει ἐξ οὐρανοῦ λίθους χαλάζης, ἵνα ἀποκτείνῃ αὐτὸν, καθὼς ἀπέκτεινε τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν Ἰεβουσαίων καὶ ὅλον τὸ στράτευμα Ἰησ. 10. 5. 11.
αὐτῶν, ὅταν ὥρμησαν πολεμῆσαι τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ Ἰσραηλιτικὸν λαόν; ἆρά γε ἔρχεται « Ἄγγελος Ἡσ. 37. 36.
» Κυρίου », ἵνα θανατώσῃ αὐτὸν, καθὼς ἐθανάτωσεν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδας Ἀσσυρίων, ὅταν ἐτόλμησαν πολιορκῆσαι τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ; ἆρά γε κατέρχεται πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατακαῦσαι αὐτὸν, καθὼς κατέκαυσε τοὺς δύω πεντηκοντάρ- 4. Βασ. 1. 10. 11.
χους μετὰ τῆς πεντηκονταρχίας αὐτῶν, ὅταν ἦλθον ἐπιβουλεῦσαι τὴν ζωὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού; Διὰ τὸν Παῦλον οὐδὲ πετρώδης χάλαζα, οὐδὲ ἀγγέλου μάχαιρα, οὐδὲ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ· ἀλλ' ἀντὶ μὲν χαλάζης φῶς οὐράνιον περιαστράπτει αὐτὸν, ἀντὶ δὲ θανατηφόρου μαχαίρας, φωνὴ γλυκεῖα, προσκαλοῦσα αὐτόν· « Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με Πράξ. 9. 4.
» διώκεις »; καὶ ἀποκάλυψις, δηλοποιοῦσα τὴν ἀληθῆ θεογνωσίαν· « Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, Αὐτ. 5.
» ὃν σὺ διώκεις ». Ἀντὶ δὲ καυστικοῦ πυρὸς, ὕδωρ βαπτίσματος, ζωοποιοῦν αὐτόν· διότι ἐλθὼν αὐτὸς εἰς τὴν Δαμασκὸν, τυφλὸς ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ περιαστράψαντος αὐτὸν φωτὸς, ἐκεῖ δὲ βαπτίσας αὐτὸν ὁ ἀπόστολος Ἀνανίας, ἐθεράπευσε τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὴν τύφλωσιν.

Ῥωμ. 11. 33. « Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ
» γνώσεως θεοῦ ». Εἰς τοὺς διώκτας τῶν
ἀνθρώπων καὶ τῶν πόλεων τόση φοβερὰ
τιμωρία· εἰς τὸν διώκτην τῆς ἐκκλησίας
Ἰακ. 2. 23. τόση ἄμετρος εὐσπλαγχνία· « Ὡς ἀνεξε-
» ρεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξι-
» χνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ». Ἀληθῶς διὰ
τὸν Παῦλον « Κατακαυχᾶται ἔλεος κρί-
» σεως »· Μέγας Κύριος, καὶ μεγάλη ἡ
μακροθυμία καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τὸν διώ-
κτην τῆς ἐκκλησίας ἠξίωσε θείου φωτός,
τὸν ὑβρίζοντα, καὶ δέροντα, καὶ φυλακίζον-
τα τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, προσεκάλεσε διὰ τῆς
θείας αὐτοῦ φωνῆς, τὸν βλασφημοῦντα τὸ
ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα ἐποίησε κήρυκα τοῦ
εὐαγγελίου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀπόστολον
καὶ διδάσκαλον τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων.
Ἄλλο τοιοῦτον παράδειγμα οὐδόλως φαίνε-
ται εἰς τὰς θείας γραφάς· δικαίως οὖν ἔλεγεν
ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδειξεν εἰς αὐτὸν
1. Τιμ. 1. 16. « Τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν »· δικαίως ἔλε-
Ῥωμ. 5. 20. γεν· « Οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερε-
» περίσσευσεν ἡ χάρις ». Εὐλογοφανῶς καὶ
ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούοντες, ὅτι ὁ θεὸς
ἔδειξεν εἰς αὐτὸν « Τὴν πᾶσαν μακροθυ-
» θυμίαν », πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόν-
των πιστεύειν εἰς ζωὴν αἰώνιον, λαμβάνομεν
θάῤῥος καὶ ἐλπίδα τῆς ἡμῶν σωτηρίας.

Ἀλλ', ἐὰν ἐρευνήσωμεν τὸ αἴτιον τῶν
ἁμαρτημάτων τοῦ Παύλου, τῶν πρὸ τῆς
ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, καὶ τὰ μετὰ τὴν ἐπι-
στροφὴν αὐτοῦ μεγάλα καὶ ἐξαίσια τῆς
ἀρετῆς αὐτοῦ κατορθώματα, μεταβάλλεται
τὸ θάῤῥος ἡμῶν εἰς δειλίαν, καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς
σωτηρίας ἡμῶν εἰς παντελῆ σχεδὸν ἀπελ-
πισμόν. Ὁ Παῦλος ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη
ὑπὸ Ἑβραίων· « Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων ». Φιλιπ. 3. 5.
Ὁ Γαμαλιήλ, ἐπισημότατος τότε διδάσκα- Πράξ. 22.
λος τῆς τῶν Ἑβραίων θρησκείας, ἐδίδαξεν
αὐτὸν τὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, καὶ τὰ
ἰουδαϊκὰ ἔθη ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ,
ὅπου ὁ ἰουδαϊσμός, μεμιγμένος μετὰ πολλῶν
δεισιδαιμονιῶν, ἤκμαζε καὶ ἐβασίλευεν· ἡ
τοιαύτη ἀνατροφὴ καὶ παιδαγωγία ἐπλή-
ρωσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ζήλου ὑπὲρ τῶν
πατρικῶν αὐτοῦ παραδόσεων· ὅθεν ἐφιλοτι- Γαλ. 1. 14.
μεῖτο καὶ ἐσπούδαζεν, ἵνα προκόπτῃ πρὸς
ὑπεράσπισιν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ περισσότερον
τῶν συνηλικιωτῶν αὐτοῦ Ἑβραίων. Ὁ
τοιοῦτος ζῆλος καὶ ἡ τοιαύτη φιλοτιμία
προσήλωσαν τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς τὸ γράμμα
τοῦ νόμου, κατὰ τὴν διεφθαρμένην ἰουδαϊ-
κὴν συνήθειαν· ἐπειδὴ δὲ τὸ « Γράμμα ἀπο- 2. Κορ. 3. 6.
» κτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ », τὸ
γράμμα ἐξενεύρισε τὸν νοῦν αὐτοῦ· ὅθεν
οὐκ ἐδυνήθη ἀναβιβάσαι αὐτὸν εἰς τὸ
πνεῦμα, ἤγουν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ γράμματος
κεκαλυμμένα νοήματα, τὰ ζωοποιοῦντα
τὴν ψυχήν· οὐδὲ ἐδυνήθη κατανοῆσαι, ὅτι
πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ Μεσίου προφητεῖαι ἐ-
πληρώθησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· διὸ
ἔμεινεν εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ ἄγνοιαν τῆς
ἐνσάρκου οἰκονομίας, καὶ ἑπομένως οὐκ
ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ζηλω- Γαλ. 1. 14.
τὴς δὲ ὑπάρχων τῶν πατρικῶν αὐτοῦ πα-
ραδόσεων, καὶ νομίζων, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν
πίστις καταργεῖ παντελῶς τὸν μωσαϊκὸν
νόμον, ἠγωνίζετο παντὶ τρόπῳ, ἵνα ἐξαλεί-

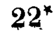

ψῆ τοὺς εἰς Χριςὸν πιστεύοντας· διὰ τοῦτο ἐδίωκεν, ἐλιθοβόλει, ἔδερεν, ἐφυλάκιζε τοὺς πιστοὺς, συλλογιζόμενος, ὅτι ταῦτα ποιῶν, προσφέρει θυσίαν πολλὰ ἀρεστὴν εἰς τὸν θεὸν καὶ πανευπρόσδεκτον. Βλέπετε οὖν, ὅτι ταῦτα τοῦ Παύλου τὰ ἔργα ἦσαν ἁμαρτήματα, ἵνα οὕτως εἴπω, ἐνάρετα· ἐπειδὴ τὰ μὲν πράγματα ἦσαν ἁμαρτήματα, ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ ἦν ἀρετή· ἔπραττε τὸ κακὸν, πιστεύων, ὅτι ἐργάζεται τὸ καλόν· ἡμάρτανεν ἐξ ἀγνοίας· ἡμάρτανε, νομίζων, ὅτι ποιεῖ ἀρετήν. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ θεὸς, ὅστις ἐπιβλέπει οὐ μόνον ἐπὶ τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας, καὶ ἐπὶ τὸν σκοπὸν τοῦ νοὸς, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ ὑπερβάλλον τῆς μακροθυμίας καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ ἐλέους. Μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτὸς ὁ
1. Τιμ. 1. 13. Παῦλος, λέγων· « Ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν » ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ ». Ἡ ἄγνοια οὖν ἐστι τὸ αἴτιον τῆς πρὸς τὸν Παῦλον θείας μακροθυμίας, καὶ τοῦ θείου ἐλέους· « Ἠλεήθην, » ὅτι ἀγνοῶν, ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ ».

Ἀκούσατε δὲ καὶ ἄλλο αἴτιον τοῦ τοσούτου ἐλέους καὶ τῆς τοσαύτης μακροθυμίας. Οἱ ἄνθρωποι βλέπουσι μόνον τὰ παρόντα πράγματα, ὁ θεὸς μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος βλέπει καὶ τὰ παρόντα, καὶ τὰ μέλλοντα· οἱ ἄνθρωποι βλέπουσι μόνον τὰ ἔργα, ὁ θεὸς βλέπει καὶ τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. Ὁ θεὸς οὖν, ὡς παντεπόπτης καὶ γνώςης τῶν μελλόντων, προεῖδε τὰ θαυμασιώτατα κατορθώματα, ὅσα μετὰ τὴν ἐπιςροφὴν αὐτοῦ κατώρθωσεν ὁ Παῦλος· οὐ μόνον δὲ προεῖδεν, ἀλλὰ καὶ προεῖπεν αὐτὰ εἰς τὸν ἀπόστολον Ἀνανίαν. Ὁ Ἀνανίας ἀκούσας, πόσα κακὰ ἐποίησεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἁγίους, καὶ μαθὼν, πόσην ἐξουσίαν ἔλαβεν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων κατὰ πάντων τῶν πιστῶν, ἐθαύμασεν, ὅταν ὁ Κύριος φανεὶς πρὸς αὐτὸν, εἶπεν, ἵνα ἐμφανισθῇ πρὸς τὸν Παῦλον, ἐλθόντα εἰς τὴν Δαμασκὸν, καὶ ἐφοβεῖτο παῤῥησιασθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ· ὁ δὲ Κύριος ἐθάῤῥυνεν αὐτὸν, φανερώσας αὐτῷ, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐξελέξατο αὐτόν· « Πορεύου, Πράξ. 9. 15.
» εἶπεν, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐςιν οὗτος, » τοῦ βαςάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν » καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ ». Ἀκούεις, διὰ ποῖον λόγον ἠλέησεν ὁ θεὸς τὸν Παῦλον; διότι ἐστὶν, εἶπε, σκεῦος ἐκλογῆς, ἀρκετὸς μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως κηρύξαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἀπίστων βασιλέων, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Ἐὰν δὲ παραβάλλωμεν τὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Παύλου ἔργα μετὰ τῶν πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, βλέπομεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου, ὃν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀνανίαν· πρὸ τῆς ἐπιςροφῆς ἐδίωκε « Τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καθ' ὑ- Γαλ. 1. 13.
» περβολὴν »· μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν πολλὰς εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χώρας ᾠκοδόμησεν ἐκκλησίας, καὶ ἐμερίμνα ὑπὲρ « πασῶν τῶν 2. Κορ. 11. 23.
» ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ »· πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ ὕβριζε, καὶ ἐβλασφήμει τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν « ἀπὸ Ῥωμ. 15. 19.
» Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυ- » ρικοῦ πεπλήρωκε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χρι-

Πράξ. 22. 20. » στοῦ »· πρὶν ἢ ἐπιστρέψῃ, συνευδόκησεν εἰς τὸν λιθασμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου· ἀφ' οὗ ἐπέστρεψεν, οὐ μόνον ἐλιθάσθη
2. Κορ. 11. 24. 25. ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ « πεντάκις » τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβε, καὶ » τρὶς ἐῤῥαβδίσθη, καὶ τρὶς ἐναυάγησε, καὶ » νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ διέμεινε »· πρὶν ἢ μετανοήσῃ, καὶ ἐδέσμευσε, καὶ ἐφυλάκισε, καὶ ἐτιμώρησε πολλοὺς τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων· ἀφ' οὗ δὲ μετενόησε, καὶ κόπους καὶ πληγὰς καὶ φυλακὰς καὶ θανατηφόρους κινδύνους ὑπέμεινεν, ἵνα λύσῃ τοὺς ἀπίστους ἐθνικούς, καὶ βασιλεῖς, καὶ Ἰσραηλίτας ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἀπιστίας, καὶ προσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐπουράνιον σωτῆρα. Ὅστις μελετήσῃ τὸ ἑνδέκατον κεφάλαιον τῆς δευτέρας πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος ἐξίσταται βλέπων τὸ πλῆθος καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀρετῶν, ὅσας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ κατώρθωσεν ὁ Παῦλος. Διὰ τοῦτο οὖν ἐμακροθύμησεν ὁ θεὸς ἐπ' αὐτῷ, διὰ τοῦτο ἐλεήσας αὐτόν, ἐκάλεσεν αὐτὸν οὐρανόθεν, καὶ διασκεδάσας τὸ σκότος τῆς ἀγνωσίας αὐτοῦ, ἐφώτισεν αὐτὸν τὸν φωτισμὸν τῆς ἀληθείας.

Ἀδελφοί, ἡμεῖς ἁμαρτάνοντες, θαῤῥοῦμεν εἰς τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐλπίζομεν εἰς τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τοῦτό ἐστι καλὸν καὶ ὠφέλιμον· ἔχομεν πολυάριθμα παραδείγματα τῆς μακροθυμίας καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς, ἐξόχως δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου· διότι εἰς αὐτὸν ἔδειξεν ὁ θεὸς πᾶσαν τὴν μακροθυμίαν αὐτοῦ « πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πι- 1. Τιμ. 1. 16.
» στεύειν εἰς ζωὴν αἰώνιον ». Ἀλλ' ἆρά γέ ἐσμεν ἄξιοι ἡμεῖς τῆς μακροθυμίας καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος; Ὁ Παῦλος ἡμάρτανεν ἐν ἀγνοίᾳ, ἤγουν μὴ γνωρίζων, ὅτι ἁμαρτάνει, διώκων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ στοχαζόμενος ὅτι ποιεῖ ἀρετήν, ὅθεν διὰ τοῦτο ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν· « Ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐ- Αὐτ. 13.
» ποίησα ἐν ἀπιστίᾳ », λέγει αὐτός. Πόσον δὲ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἁμαρτάνοντες ἐν ἀγνοίᾳ; Τίς ἐξ ἡμῶν οὐ γνωρίζει, ὅτι ὁ φόνος, ἡ κλοπή, ἡ μοιχεία, ἡ καταφρόνησις τῶν γονέων, ἡ ψευδομαρτυρία, ἡ ἐπιορκία, καὶ πᾶσα ἄλλη παράβασις τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, ἐςιν ἁμαρτία; Ἐξέτασον, ἄνθρωπε, τὴν συνείδησίν σου, καὶ διάκρινε καλῶς, ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτάνεις, ἢ ἐν γνώσει; ἐὰν μὲν ἁμαρτάνῃς ἐξ ἀγνοίας, καθὼς ὁ Παῦλος, ἔλπιζε εἰς τὴν μακροθυμίαν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνῃς ἐν γνώσει, οὐδόλως ἁρμόζει ἐπὶ σοὶ τοῦ Παύλου τὸ παράδειγμα. Ὁ θεὸς ἐμακροθύμησε καὶ ἠλέησε τὸν Παῦλον, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἔμελλε γενέσθαι καταγώγιον πάσης ἀρετῆς καὶ τελειότητος, ἔμελλε διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον, ἐπιστρέψαι τὰ ἔθνη, φωτίσαι τὴν οἰκουμένην· τί δὲ προβλέπει ὁ θεὸς μετὰ τὴν μετάνοιαν ἡμῶν; ἡμεῖς μετανοοῦμεν καὶ ἐξομολογούμεθα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἔπειτα οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀρετὴν ἐργαζόμεθα, ἀλλὰ καὶ περιπίπτομεν εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα, πολλάκις δὲ καὶ εἰς περισσότερα, καὶ βαρύτερα τῶν

προλαβόντων. Πόση οὖν διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς μετανοίας ἡμῶν, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου;

Ἀλλ' ἐγὼ, λέγεις, οὐ διώκω τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος, οὐδὲ ὑβρίζω τοὺς ἁγίους, οὐδὲ σύρω, οὐδὲ δέρω τοὺς πιστοὺς, οὐδὲ φυλακίζω τοὺς χριστιανοὺς, οὐδὲ λιθοβολῶ τὸν Στέφανον, καθὼς ἐκεῖνος. Πῶς; οὐ διώκεις τὴν ἐκκλησίαν; τί δὲ ἄλλο πράττεις, ὅταν οὐ φυλάττης τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας, εἰμὴ διωγμὸν κατ' αὐτῆς; λέγεις, ὅτι οὐχ ὑβρίζεις τοὺς ἁγίους· ἀλλ' ὅταν ἢ διὰ τὴν κοιλιοδουλείαν σου οὐ νηστεύης, ἢ διὰ τὴν ὀκνηρίαν σου οὐδὲ ἀγρυπνῇς, οὐδὲ προσεύχεσαι, λέγῃς δὲ, ὅτι οὐκ ἔχεις χρέος, ἵνα ταῦτα φυλάττῃς, ἐπειδή εἰσι τῶν ἀσκητῶν καὶ ἐρημιτῶν ἐφευρέματα, τί ἄλλο ποιεῖς τότε, εἰμὴ ὕβριν καὶ περιφρόνησιν τῶν ἁγίων; ὅταν, ἢ νικώμενος ὑπὸ τῆς πλεονεξίας, σύρῃς τὸν ἀδελφόν σου εἰς τὰ κριτήρια, ἢ κυριευόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ῥαβδίζῃς τὸν πλησίον σου, ἢ μὴ θέλων μακροθυμῆσαι, δι' ὅσα χρεωστεῖ σοι ὁ πτωχὸς, κατακλείῃς αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, τί ἄλλο ποιεῖς τότε, εἰμὴ ὅτι σύρεις, καὶ δέρεις, καὶ φυλακίζεις; Ἐγὼ, λέγεις, οὐ λιθοβολῶ τὸν Στέφανον, καὶ, οὐ λιθοβολεῖς τὸν Στέφανον, ἀλλὰ λιθοβολεῖς τοὺς ἱερωμένους, καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους· λιθοβολεῖς δὲ οὐ διὰ πετρῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς κατακρίσεως καὶ συκοφαντίας· ἡ δὲ κατάκρισις καὶ ἡ συκοφαντία πλήττουσι καὶ τραυματίζουσι καὶ αὐτῶν τῶν λίθων περισσότερον. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ταῦτα πράττομεν ἐν γνώσει, καὶ οὐκ ἐν ἀγνοίᾳ, ἐπειδὴ ἡμεῖς μετανοοῦμεν, καὶ πάλιν ἁμαρτάνομεν, διὰ τοῦτο βαρύτερά εἰσι τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Παύλου.

Ἀλλ' ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι μου, λέγεις, ὑπερβαίνωσι τὰς τοῦ Παύλου, ποίαν ἐλπίδα ἔχω σωτηρίας, ἀκούων αὐτὸν λέγοντα, ὅτι ὁ θεὸς ἔδειξεν ἐν αὐτῷ πᾶσαν τὴν μακροθυμίαν αὐτοῦ; Τοῦτο ἀληθῶς φοβίζει, ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος φέρει τὴν προσοχὴν, ἡ δὲ προσοχὴ διώκει τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰσάγει τὴν ἀρετήν· τοῦτο ἀληθῶς φοβίζει, πλὴν πείθει ἵνα μὴ ἀμεριμνῶμεν, θαῤῥοῦντες εἰς τοῦ θεοῦ τὸ ἔλεος καὶ τὴν μακροθυμίαν, ἀλλὰ σπουδάζωμεν γενέσθαι ἄξιοι τούτων διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν· ἀληθῶς τοῦτο φοβίζει, ἐπειδὴ ὅμως τοῦ θεοῦ ἡ μακροθυμία οὐδὲ μέτρον ἔχει, οὐδὲ πέρας, ἀλλ' ἔστιν ἄμετρος καὶ ἄπειρος, ὅθεν ὁ Παῦλος οὐκ εἶπεν ὅτι ὁ θεὸς ἔδειξεν ἐν αὐτῷ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ μακροθυμίαν, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, ἤγουν μεγάλην, πολλὴν, ὑπερβολικὴν, ἵνα διὰ τούτου ταπεινωθῇ, παραστήσας μέγα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ τὸ βάρος· διὰ τοῦτο, κἂν αἱ ἁμαρτίαι μου ὑπερβαίνωσι τὰς τοῦ πρώτου τῶν ἁμαρτωλῶν, ἤγουν τοῦ Παύλου, ἐγὼ οὐκ ἀπελπίζομαι, ἀλλὰ κλαίω ὡς ἡ πόρνη, καὶ τύπτω τὸ στῆθός μου ὡς ὁ τελώνης, καὶ κραυγάζω ὡς ὁ λῃστὴς, καὶ ἔρχομαι ὡς ὁ Παῦλος εἰς τὸν Ἀνανίαν, ἤγουν εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα, καὶ βαπτίζομαι ὑπ' αὐτοῦ τῆς μετανοίας καὶ

ἐξομολογήσεως τὸ βάπτισμα· πιςεύω δὲ, ὅτι λαμβάνω τότε τῶν ἁμαρτιῶν μου τὴν ἄφεσιν, καὶ τῆς ψυχῆς τὸν φωτισμὸν, καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν, ἐπιστηριζόμενος εἰς αὐτὴν τοῦ Παύλου τὴν διδασκαλίαν, ὅστις ἐκήρυξεν,
1. Τιμ. 1. 15. « ὅτι Χριςὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτω-
» λοὺς σῶσαι », καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ πιστὸς, καὶ « Πάσης ἀποδοχῆς » ἄξιος », καὶ ἐδίδαξε τὸ, « Οὗ δὲ ἐπλεό- Ρωμ. 5. 20.
» νασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ » χάρις ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἰωάν. 4. 14. Ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ » δώσω αὐτῷ, εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὴν » Σαμαρείτιδα, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· » ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται » ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν » αἰώνιον ». Βλέπομεν τὴν ἀλήθειαν τούτου τοῦ θείου λόγου καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸν θεηγόρον ἀπόστολον Παῦλον· αὐτὸς ἐκ περιουσίας ἔπιε τὸ ὕδωρ, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθὲν αὐτῷ,
Πράξ. 9. 3. ὅταν « Περιήστραψεν αὐτὸν φῶς οὐράνιον », καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν ὁ Χριςὸς οὐρανόθεν,
Πράξ. 22. 21. καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· « Πορεύου, ὅτι ἐγὼ » εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποςελῶ σε ». Ἀληθῶς δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο, τουτέςι τῆς διδασκαλίας τὸ χάρισμα, ἐγένετο ἐν αὐτῷ πηγὴ, προχέουσα ὑψηλὰ μυστήρια, ἀληθείας δόγματα, σωτηρίους νόμους, ζωηρὰς παραγγελίας, νομοθετήματα ἁρμόδια εἰς πᾶν ἐπάγγελμα, καὶ εἰς πᾶσαν ἀνθρώπου ἡλικίαν, καὶ τάξιν, καὶ κατάστασιν. Διὰ τούτου τοῦ ἁλλομένου ὕδατος ἐπότιζεν ὁ παμμακάριστος οὐ μόνον Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, σοφοὺς καὶ ἀγραμμάτους, ἐλευθέρους καὶ δούλους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς διδασκάλους δηλαδὴ καὶ φωστῆρας τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος. Μαρτυρεῖ τὸ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενον τὸ σήμερον ἀναγνωσθὲν μέρος τῆς πρὸς τὸν Τιμόθεον ἐπιςολῆς αὐτοῦ. Ἀπόςολος ἦν ὁ πανάριςος Τιμόθεος, καὶ ἀρχιερεὺς, καὶ ποιμὴν, καὶ διδάσκαλος τῆς τῶν Ἐφεσίων ἐκκλησίας· καὶ αὐτὸν δὲ ἐπότισεν ὁ θεῖος Παῦλος τὸ θεῖον νάμα τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν

ἐπιστολῆς, τυπώσας τοὺς κανόνας τοῦ χρέους πάντων τῶν τῆς ἐκκλησίας προεστώτων· κἂν δὲ τοῦτο τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ποιμένας ἁρμόζῃ, αὐτὸ ὅμως ποτίζει καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα, καὶ ζωοποιεῖ καὶ διδασκάλους, καὶ μαθητὰς, καὶ ὁδηγοὺς, καὶ ὁδηγουμένους. Ἰδοὺ οὖν ἡμεῖς προβάλλομεν αὐτὸ πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ἑρμηνείας, ἵνα μετὰ περισσοτέρας εὐκολίας πιόντες αὐτὸ, μὴ διψήσητε εἰς τὸν αἰῶνα.

1. Τιμ. 4. 9. **Τέκνον Τιμόθεε, πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος.**

Τὸ, « Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀπο» δοχῆς ἄξιος », σημαίνει τὸ, ἀληθὴς καὶ βέβαιός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος καὶ ἄξιος, ἵνα πᾶς ἄνθρωπος μετὰ προθυμίας πιστεύσῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα. Τρὶς δὲ ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ, « Πιστὸς ὁ λόγος »· καὶ ὅτε μὲν κατὰ πρῶτον τοῦτο εἶπεν, ἐφανέρωσεν εὐθὺς καὶ τὸ, τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος,
1. Τιμ. 1. 15. εἰπών· « Πιςὸς ὁ λόγος· ὅτι Χριςὸς Ἰησοῦς « ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι »· ὁμοίως καὶ ὅτε τὸ δεύτερον πάλιν εἶπε·
1. Τιμ. 3. 1. « Πιστὸς ὁ λόγος », ἐδήλωσεν εὐθὺς, τίς ἐστιν οὗτος ὁ πιστὸς λόγος, εἰπών· « Εἴ τις » ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυ» μεῖ ». Ἐπειδὴ δὲ, ὅτε τρίτον πάλιν εἶπε· « Πιστὸς ὁ λόγος », οὐκ ἐπεσύναψεν εὐθὺς τὸ, τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, ἀπορία γεννᾶται περὶ τοῦ, ποῖός ἐστιν ὁ λόγος, περὶ οὗ
1. Τιμ. 4. 8. λαλεῖ· εἶπε πρὸ τούτου· « Ἡ δὲ εὐσέβεια » πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν » ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης »· εἶπε δὲ καὶ μετὰ τοῦτο· « Ὅτι ἠλπίκαμεν Αὐτ. 10.
» ἐπὶ θεῷ ζῶντι ». Φαίνεται δὲ, ὅτι καὶ εἰς Ὀρ. Χρυσ.
τὸ πρῶτον ἀνάγεται τὸ, « Πιςὸς ὁ λόγος », Θεοδώρητ.
καὶ εἰς τὸ δεύτερον· πολλοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι Οἰκουμ.
εἰς τὸ πρῶτον. Ἀληθῶς δὲ τοῦτο πιθανώ- Θεοφύλ.
τερον· διότι μετὰ τὸ πρῶτον ἐπεσύναψεν εὐθὺς τὸ, « Πιστὸς ὁ λόγος »· τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἀκολουθεῖ εὐθὺς μετὰ τὸ, « Πιστὸς ὁ » λόγος », ἀλλὰ μεσολαβεῖ τὸ, « Εἰς τοῦτο » γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα. Ἔςι δὲ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου αὕτη· « Ἡ δὲ εὐσέβεια » πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν » ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης »· οὗτος ὁ λόγος, δν λέγω, ἐστὶ « πιστὸς καὶ » πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος ».

Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ 1. Τιμ. 4. 10.
ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.

Τὸ, « εἰς τοῦτο γὰρ », ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο, ἤγουν δι' αὐτὴν τὴν εὐσέβειαν ὑποφέρομεν κόπους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὀνειδισμούς· ὑποφέρομεν ταῦτα, ἐπειδὴ ἀφιερώσαμεν τὴν ἐλπίδα ἡμῶν εἰς τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ἐλπίζοντες τὴν μακαρίαν ἀπόλαυσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς εὐσεβείας· « Ὅτι ἠλπί» καμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι », ὅστις θέλει τὴν σωτηρίαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐξόχως δὲ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστευόντων καὶ

λατρευόντων αὐτῷ, « Ὅς ἐστι σωτὴρ » πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν ». Καὶ φανεροὶ μέν εἰσιν οἱ κόποι τοῦ Παύλου ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διότι
Ῥωμ. 15. 19. οὐ μόνον ἔτρεχεν « ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ » κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ », κηρύττων τοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ εἰρ-
1, Κορ. 4. 12, γάζετο « Ταῖς ἰδίαις χερσὶ », και διὰ τοῦ
Πράξ. 20. 34. ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔτρεφε τοὺς σὺν αὐτῷ· διὰ τοῦτο μετὰ παῤῥησίας ἔγραφεν·
2. Κορ. 11 23. « Ἐν κόποις περισσοτέρως », καὶ « Περισσό-
1. Κορ. 15 10. » τερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα »· ὁμοίως φανεροὶ εἰσι καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδισάντων αὐτόν· διότι ὁ μὲν Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὕβρισεν αὐτόν, λέγων· « Μαίνῃ,
Πράξ. 26. 24. » Σαῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν » περιτρέπει »· οἱ δὲ Ἐπικούρειοι καὶ οἱ Στωϊκοὶ φιλόσοφοι ὠνείδισαν αὐτόν, ὀνομά-
Πράξ. 17. 18. σαντες σπερμολόγον· « Τί ἂν θέλοι, ἔλεγον » αὐτοί, ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν »; Βλέπε δέ, πῶς εἰς τὴν περὶ ἐλπίδος ὑπόθεσιν ἐξελέξατο τὰ ἁρμόδια ἐπίθετα τοῦ θεοῦ ὀνόματα· « Ἐπὶ θεῷ ζῶντι, εἶπεν, ὅς ἐστι » σωτὴρ »· ζῶντα, ἤγουν ἀθάνατον ὠνόμασε τὸν θεόν, ἵνα παραστήσῃ, ὅτι ὁ ἐλπίζων ἐπ' αὐτῷ ἀπολαμβάνει τὰ ἐλπιζόμενα· ὅστις ἐλπίζει ἐπὶ θνητὸν ἄνθρωπον, τούτου ἡ ἐλπὶς πολλάκις ματαιοῦται διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃν ἤλπιζεν· ὅστις δὲ ἐλπίζει εἰς τὸν θεόν, ἡ τούτου ἐλπὶς οὐδέποτε ματαιοῦται, ἐπειδὴ ὁ θεός ἐστιν ἀθάνατος· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὠνόμασε τὸν θεὸν σωτῆρα, ἵνα δηλονότι δείξῃ, ὅτι σώζει τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν· ὅστις ἐξ ἀνθρώπων ἐλπίζει σωτηρίαν, ἐκεῖνος πολλάκις μένει κατῃσχυμμένος, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἄλλοτε μὲν οὐ θέλουσιν, ἄλλοτε δὲ οὐ δύνανται βοηθῆσαι καὶ σῶσαι· οἱ δὲ ἐλπίζοντες ἐπὶ τὸν θεὸν οὐδέποτε καταισχύνονται, ἐπειδὴ ὁ θεός, κατὰ φύσιν πανάγαθος ὢν καὶ παντοδύναμος, θέλει μὲν διὰ παντός, δύναται δέ, ὅσα θέλει, ποιῆσαι. Ταῦτα δὲ ὡς προοίμια εἰπὼν ὁ θεηγόρος, ἄρχεται τῆς εἰδικῆς, καὶ, ἵν' οὕτως εἴπω, προσωπικῆς διδασκαλίας, τῆς πρεπούσης εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ποιμένας.

Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. 1. Τιμ. 4. 11.

« Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε »· ἀλλὰ ποῖα; πάντα, ὅσα προλαβὸν ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ. Παράγγελλε, 1. Τιμ. 1. 3.
λέγει, ταῦτα, ἤγουν τὴν ἀποχὴν τῶν ἀλλο- Αὐτ. 5.
κότων καὶ ἀνωφελῶν διδασκαλιῶν· τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς καθαρᾶς ἀγάπης, καὶ τῆς ἀνυποκρίτου πίστεως· δίδασκε, λέγει, τὸν Αὐτ. 15.
σκοπὸν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐστὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ σωτηρία· παράγγελλε τὰς ὑπὲρ πάντων 1. Τιμ. 2. 1.
ἀνθρώπων δεήσεις· δίδασκε, τίνες οἱ τόποι Αὐτ. 8. 9, 12.
καὶ οἱ τρόποι τῆς προσευχῆς· παράγγελλε, ἵνα ἀπέχωσιν αἱ γυναῖκες ἀπὸ τοῦ ἐπὶ κοινοῦ διδάσκειν, καὶ φυλάττωσι τὴν πρὸς τοὺς ἰδίους ἄνδρας ὑπακοήν· δίδασκε, ποίας 1. Τιμ. 3. 1. κτλ.
ἀρετὰς ἐξ ἀνάγκης πρέπον ἐστίν, ἵνα ἔχωσιν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ διάκονοι, καὶ τὰ περὶ 1 Τιμ. 3. 1. κτλ.
τῶν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστατῶν Αὐτ. 8.
καὶ πλάνων ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἐκ τῆς εὐσεβείας πρόσκαιρον καὶ αἰώνιον ὠφέλειαν.

Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἄλλο ἐστὶ παραγγελία, καὶ ἄλλο διδασκαλία· διὰ τῆς παραγγελίας ἐντελλόμεθα καὶ προστάσσομεν, διὰ δὲ τῆς διδασκαλίας νουθετοῦμεν καὶ διερμηνεύομεν· καὶ τῶν δύω δὲ τούτων ἔργων τὴν ἐκπλήρωσιν διορίζει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ἐπειδὴ αὐτὸς προεστὼς ἦν καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας. Ἐκ τούτου δὲ ἡμεῖς μανθάνομεν, ὅτι πᾶς ἐκκλησιαστικὸς πρόεδρος ἔχει δικαίωμα καὶ χρέος, ἵνα προστακτικῶς παραγγέλλῃ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένους τὴν φυλακὴν τῶν θείων δογμάτων, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν καὶ νόμων, νουθετῇ δὲ αὐτοὺς, καὶ διερμηνεύῃ τῶν θείων γραφῶν τὰ ἅγια νοήματα.

1. Τιμ. 4. 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ.

Νέος ἦν, ὡς φαίνεται ὁ Τιμόθεος, ἤγουν οὐκ εἶχε τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, τὴν πρέπουσαν εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Διὰ τί
1. Κορ. 4. 13. δὲ ὁ Παῦλος, ὅστις ἔλεγεν· « Ὡς περικα-
» θάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων
» περίψημα ἕως ἄρτι », ἐδίδασκε τὸν Τιμόθεον, ἵνα μηδεὶς καταφρονῇ τὴν ἑαυτοῦ νεότητα; Ἀρά γε ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Τιμόθεος ἐμποδίσαι ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον καταφρονῆσαι αὐτόν; ἆρά γε διδάσκει αὐτὸν, ἵνα μάχηται καὶ πολεμῇ τοὺς καταφρονοῦντας αὐτόν; οὐδὲ ὁ Τιμόθεος εἶχεν ἐξουσίαν χαλινῶσαι τὰ στόματα τῶν καταφρονούντων αὐτὸν, οὐδὲ ὁ εἰρηνικώτατος Παῦλος ἐδίδασκε μάχην καὶ πόλεμον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταφρονοῦσι τοὺς νέους ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀπράκτους, καὶ ὡς ἀστηρίκτους εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα· ἐὰν δὲ ὁ Τιμόθεος, ἀρχιερεὺς ὢν, κατεφρονεῖτο, οὐδένα καρπὸν ἐποίει ὁ λόγος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο παραγγέλλει εἰς αὐτὸν, ἵνα ἐξαλείψῃ τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης καταφρονήσεως, διδάσκων αὐτὸν καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ δύναται τοῦτο κατορθῶσαι· γίνου, λέγει, τύπος, ἤγουν κανὼν καὶ παράδειγμα εἰς τοὺς πιστούς· « Ἐν λόγῳ », ἔχων λόγον ἐν τῷ στόματί σου, φρονήσει καὶ σοφίᾳ ἠρτυμένον· « Ἐν ἀναστροφῇ », ἔχων συναναστροφὰς τιμίων, καὶ ἁγιότητι κεκοσμημένων ἀνθρώπων· « Ἐν ἀγάπῃ », ἀγαπῶν πάντας εἰλικρινῶς καὶ θερμῶς καὶ ἀνυποκρίτως· « Ἐν πνεύματι », πολιτευόμενος βίον πνευματικὸν, παντὸς ὑλικοῦ φρονήματος ἀνώτερον· « Ἐν πίστει », πιστεύων ἀδισάκτως καὶ μετὰ θερμότητος, ὅσα παρέλαβες· « Ἐν ἁγνείᾳ », καθαρεύων παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος, δι' οὗ ὁ νέος γίνεται οὐ μόνον ἀκαταφρόνητος καὶ ἄμεμπτος, ἀλλὰ καὶ θαυμαστὸς τοῖς πᾶσι καὶ σεβάσμιος· διότι τίς τολμᾷ καταφρονῆσαι τὸν νέον, τὸν φυλάττοντα ταύτας τοῦ Παύλου τὰς παραγγελίας; μᾶλλον δὲ, τίς οὐ τιμᾷ καὶ σέβεται τοιαύτην νεότητα; εὐλαβοῦνται, καὶ θαυμάζουσι τὴν ἀρετὴν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι.

Ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ανα- 1. Τιμ. 4. 13.

γνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.

Ἠκολούθει ὁ Τιμόθεος τῷ Παύλῳ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς μετ' αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, διδασκόμενος ὑπ' αὐτοῦ τῆς πίςεως τὰ δόγματα καὶ τὰς τοῦ εὐαγγελίου νομοθεσίας, καὶ ὑπηρετῶν προθύμως ἐν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι· ἐπειδὴ δὲ χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς, ἀναγκαίως ἐχωρίσθη τοῦ Παύλου, ἵνα μένῃ εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου, παρηγορῶν ὁ Παῦλος τὴν διὰ τὸν χωρισμὸν θλίψιν αὐτοῦ, ὑπόσχεται, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. « Ἕως ἔρχομαι », λέγει, ἤγουν ἕως ἂν ἔλθω πρὸς σὲ, « Πρόσεχε τῇ ἀνα» γνώσει », ἀναγίνωσκε μετὰ προσοχῆς τὰς θείας γραφάς· « Τῇ παρακλήσει », παρηγόρει τοὺς τεθλιμμένους, καὶ πρότρεπε πάντας πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων· « Τῇ διδασκαλίᾳ », δίδασκε πάντας τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν. Μὴ νομίσῃς δὲ, ὅτι διὰ τοῦ, « Ἕως ἔρχομαι », παρήγγειλεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ἵνα ταῦτα ποιῇ ἕως ἂν αὐτὸς ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν, ἔπειτα παύσῃ· διότι τὸ, « Ἕως », φράσις ἐςὶ τῆς θείας γραφῆς, σημαίνουσα καὶ τὸ, ἕως τότε, καὶ τὸ, μετὰ ταῦτα, καὶ τὸ, διὰ παντὸς, κα-
Γεν. 8. 7. θὼς καὶ τό· « Ἐξελθὼν ὁ κόραξ ἀπὸ τῆς » κιβωτοῦ, οὐκ ἀνέστρεψεν ἕως τοῦ ξηραν» θῆναι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς »· καὶ τὸ,
Ψαλ. 109. 1. « κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχ» θρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου »· καὶ τὸ, « οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔ- Ματθ. 1. 25.
» τεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον ». Βλέπε δὲ, ὅτι κἂν ἀπόστολος ἦν ὁ θεῖος Τιμόθεος, κἂν κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου, κἂν χάριτος θείας ἠξιωμένος, ὅμως ὁ Παῦλος παρήγγειλεν αὐτῷ, ἵνα μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκῃ τὰς ἁγίας γραφὰς καὶ παρηγορῇ καὶ προτρέπῃ καὶ διδάσκῃ τὰ λογικὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρόβατα· ἐκ τούτου μανθάνουσιν οἱ τῆς Χριςοῦ ἐκκλησίας προεςῶτες, ὅτι πολλῷ μᾶλλον αὐτοὶ χρείαν ἔχουσιν ἀναγινώσκειν μετὰ προσοχῆς τὰς θείας γραφὰς, καὶ παρηγορεῖν τοὺς τεθλιμμένους, καὶ προτρέπειν πρὸς τὰ καλὰ ἔργα, καὶ διδάσκειν διαπαντὸς τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς λαὸν τοῦ Κυρίου.

Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. Τιμ. 4. 14.

Χάρισμα λέγει τὸν ἀρχιερατικὸν χαρακτῆρα, καθότι ἐστὶ δῶρον θεοῦ ὑψηλὸν καὶ μέγα, καὶ θεῖον, καὶ ψυχοσωτήριον, δωρεὰν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενον. Τοῦτο δὲ τὸ χάρισμα ἐδόθη εἰς τὸν Τιμόθεον « Διὰ προφητείας ». Ἦσαν τότε πολλοὶ τῶν πιστῶν ἠξιωμένοι τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος, δι' οὗ προέλεγον τὰ μέλλοντα γενέσθαι· ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ὁ Ἄγαβος προ-
φητεύσας « Διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μέγαν Πράξ. 11. 28.
» μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην »· ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ δεσμὰ τοῦ

Πράξ. 21. 11. Παύλου, καὶ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ « Εἰς
Αὐτ. 9. » χεῖρας ἐθνῶν »· ὁμοίως καὶ αἱ τέσσαρες
παρθένοι, θυγατέρες Φιλίππου τοῦ ἀποστό-
λου, αἵτινες προεφήτευον· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
Ῥωμ. 12. 6. Παῦλος, κηρύττων καὶ λέγων· « Ἔχοντες δὲ
» χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν, τὴν δοθεῖσαν
» ἡμῖν, διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ ἀ-
» ναλογίαν τῆς πίστεως ». Οἱ τοῦ τότε
καιροῦ προφῆται προφητεύσαντες, προεῖπον,
ὅτι ὁ Τιμόθεος ἔμελλε καταξιωθῆναι τοῦ
τῆς ἀρχιερωσύνης χαρίσματος. Περὶ τούτου
δὲ οὐ μόνον τὸ, « Ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφη-
» τείας », εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Τιμοθέου,
1. Τιμ. 1. 18. ἀλλὰ καὶ τὸ ἑξῆς· « Ταύτην τὴν παραγγε-
» λίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε,
» κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας,
» ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν
» στρατείαν ». Καὶ ὁ Παῦλος μὲν διὰ τῆς
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐχειροτόνησεν
ἀρχιερέα τὸν Τιμόθεον, ὡς αὐτὸς ἐμαρτύρη-
2. Τιμ. 1. 6. σε, λέγων· « Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε
» ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν
» ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου »·
εἶπε δὲ, « Μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ
» πρεσβυτερίου », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι οὐχὶ
αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἱ σὺν αὐτῷ
ὄντες καὶ ἔχοντες τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ
χάρισμα, ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας
αὐτῶν, συμπαρόντων καὶ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέν-
των πρεσβυτέρων καὶ διακόνων· διότι πα-
ρίσταντο μὲν εἰς τὰς χειροτονίας οἱ πρε-
σβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, μόνος δὲ ὁ ἀρχιε-
ρεὺς ἐπετίθει τὰς χεῖρας, ὡς ἱστορεῖ ὁ
Διατ. 8. Ἀριθ. 16. Κλήμης· « Πρεσβύτερον, λέγει, χειροτονῶν,
» ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
» ἐπιτίθει αὐτὸς, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶ-
» τός σοι καὶ τῶν διακόνων ». Ἐκ τούτων
δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἐν τῇ τῶν ὀρθοδόξων
ἐκκλησίᾳ αἱ χειροτονίαι γίνονται ἄχρι τῆς
σήμερον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπαραλ-
λάκτως, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀποστολικὸν
καιρὸν ὑπ' αὐτῶν τῶν θεοφόρων ἀποστόλων.
Τί δὲ σημαίνει τὸ, « Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ
» χαρίσματος »; τὴν προθυμίαν σημαίνει
πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀρχιε-
ρωσύνης, ἔργον δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐστὶν,
ὡς λέγει ὁ Παῦλος, τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως.
« Κήρυξον τὸν λόγον »· ἡ κατὰ πάντα 2. Τιμ. 4. 2.
καιρὸν ἐπιστασία τῶν ἐν ἀνάγκαις· « Ἐπί-
» στηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως »· ὁ ἔλεγχος τῶν
ἁμαρτανόντων· « Ἔλεγξον »· ἡ ἐπιτίμησις
τῶν μὴ διορθουμένων· « Ἐπιτίμησον »· ἡ
παρηγορία τῶν τεθλιμμένων, καὶ ἡ πρὸς
πᾶσαν ἀρετὴν προτροπή· « Παρακάλεσον »·
ἡ μακροθυμία καὶ ἡ διδαχή· « Μετὰ πάσης
» μακροθυμίας καὶ διδαχῆς ». Ὅστις πράττει
ταῦτα πάντα ἐπιμελῶς καὶ ἀόκνως, ἐκεῖνός
ἐστιν ὁ μακάριος ἀρχιερεὺς, ὅστις οὐκ
ἀμελεῖ τοῦ δοθέντος αὐτῷ θείου χαρίσματος.

Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, 1. Τιμ. 4. 15.
ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσι.

Εἶπε προλαβόν· « Τύπος γίνου τῶν πι- 1. Τιμ. 4. 12.—14.
» στῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ,
» ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ· πρόσεχε τῇ ἀναγνώ-
» σει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ·
» μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος »· ταῦτα,
λέγει, μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἤγουν ἐν τῇ

ἐργασίᾳ αὐτῶν ἐπίμενε· ἔξω σου μελέτημα κα ἔργον ἡ τούτων ἐκπλήρωσις. Ἀλλὰ διὰ ποῖον τέλος ταῦτα, « Ἵνα σου, λέγει, » ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν »· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μόνον τὸ τέλος, τουτέστιν, ἵνα βλέπωσι πάντες τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις προκοπὴν, ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐπιμέλεια· καὶ οἱ τόσοι κόποι; ναὶ, διὰ τοῦτο· διότι ἐκ τούτου φωτιζόμενοι οἱ ἄνθρωποι ὑμνολογοῦσι, καὶ δοξάζουσι τὸν ἐπουράνιον πατέρα καὶ θεὸν ἡμῶν· « Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς Ματθ. 5. 16.
» ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως » ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι.

1. Τιμ. 4. 8. 9. « Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, » ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς » μελλούσης ». Οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ πιστὸς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὡς εἶπεν ὁ θεορρήμων Παῦλος· εἶπε τοῦτο ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἆρά γε πιστεύουσι πάντες, ὅτι οὗτος ὁ λόγος ἐστὶν ἀληθὴς καὶ βέβαιος; ἆρά γε νομίζουσι πάντες, ὅτι ἐστὶν ἄξιος ἀποδοχῆς; πείθονται ἆρά γε, πάντες ὅτι ἡ εὐσέβειά ἐστιν ὠφέλιμος πρὸς πάντα, καὶ ὅτι παρέχει καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ὅσα ἀγαθὰ ὑπόσχεται; ἡμεῖς βλέπομεν εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς πλήθη ἀνθρώπων, οἵτινες, ὥσπερ ἂν εἰ ἦσαν καταπεπεισμένοι, ὅτι ὁ λόγος οὗτός ἐστι ψευδὴς, καὶ οὐχὶ ἀποδοχῆς, ἀλλ' ἀποστροφῆς ἄξιος· καὶ ὥσπερ ἂν εἰ ἦσαν πεπληροφορημένοι, ὅτι ἡ εὐσέβεια οὐκ ὠφελεῖ πρὸς πάντα, ἀλλὰ βλάπτει κατὰ πάντα, οὕτω κατεφρόνησαν αὐτὴν, καὶ ἀποῤῥίψαντες αὐτὴν παντελῶς, ἐγένοντο ἄπιστοι καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἀσεβεῖς καὶ ἄθεοι· καὶ ὁ μὲν ἀσεβὴς, ὃν ὁ προφήτης Δαβὶδ ὠνόμασεν ἄφρονα διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ μωρίαν τοῦ νοὸς αὐτοῦ, εἴτε ἐντρεπόμενος τῆς ἀθεΐας τὸ ὄνειδος, εἴτε φοβούμενος τῶν νόμων τὴν τιμωρίαν, εἴτε μὴ ἔχων πληροφορίαν περὶ τῶν ἀνοήτων αὐτοῦ φρονημάτων, οὐκ ἐτόλμα ἐκφωνῆσαι τοὺς τῆς ἀθεΐας αὐτοῦ στοχασμοὺς, ἀλλὰ κρυφίως ἔνδον τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐμελέτα τὴν ἀσέ-

βειαν, « Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ » ἔστι θεός. » Αὐτοὶ δὲ μηδὲ ἐντρεπόμενοι, μηδὲ φοβούμενοι, μηδὲ διστάζοντες ἴσως, ἀναισχύντως καὶ ἀφόβως πλατεῖ στόματι οὐ μόνον κηρύττουσι τῆς ἀσεβείας τὴν μωρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζονται ἐξαλεῖψαι καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη τῆς εὐσεβείας.

Ψαλ. 18. 1. Πᾶς ἄνθρωπος βλέπων τοὺς οὐρανοὺς διηγουμένους τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ στερέωμα ἀναγγέλλον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν
Ῥωμ. 1. 20. αὐτοῦ, καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἐμφανίζοντα, τὴν ἀΐδιον αὐτοῦ δύναμιν καὶ θειότητα, φρίττει, ὅταν κατὰ πρῶτον ἀκούσῃ, ὅτι οὐκ ἔςι θεός· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ πολλάκις ἀκουόμενον καὶ πολλάκις λεγόμενον συνεθίζεται· ἡ δὲ συνήθεια ποιεῖ καὶ τὰ φοβερὰ μὴ φοβερὰ, πρῶτον διώκει ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸν φόβον, ἔπειτα βλέπων, ὅτι τῆς ἀπιςίας τὸ σύστημα συντρίβει τὸν χαλινὸν τὸν ἐμποδίζοντα τὴν ἀπόλαυσιν τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων, καὶ καταπαύει τῆς συνειδήσεως τοὺς ἐπιπληκτικοὺς ἐλέγχους, δέχεται αὐτὸ προθύμως, κἂν διστάζῃ, κἂν ἀμφιβάλλῃ, κἂν τὸ ἐναντίον πείθῃ αὐτὸν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ αἴσθησις. Ἐκ τούτου τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὀλέθριον κακὸν, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβαῖνον, ὡς νόσος ἐπιδημικὴ μεταδίδοται, καὶ αὔξει, καὶ πολυπλασιάζεται· ἀλλ' ἆρά
Ἱερ. 8. 22. γε « Ῥητίνη οὐκ ἔστιν ἐν Γαλαάδ, ἢ » ἰατρὸς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ »; Ἐκεῖ μὲν, ὅπου ἡ τοιαύτη ψυχόλεθρος λοιμικὴ νόσος ἐγεννήθη, καὶ ἀνετράφη, καὶ ἀναισχυντιάσασα, ἵν' οὕτως εἴπω, ἐπαῤῥησιάσθη, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβε καὶ κυριότητα, ἴσως οὐδὲ ῥητίνη ἐςὶν, οὐδὲ ἰατρὸς, οὐδὲ ἀναβαίνει ἐκεῖ ἴασις· ἴσως
οἱ ἐκεῖ « Ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται Ψαλ. 35. 12.
» ςῆναι », ἐπειδὴ ἐν τιμῇ ὄντες, ὡς λογικοὶ ἄνθρωποι, αὐτοπροαιρέτως ἐθελοκακήσαντες, καὶ τὸ δοθὲν αὐτοῖς λογικὸν φῶς σβέσαντες,
παρασυνεβλήθησαν « Τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀ- Ψαλ. 48. 13.
νοήτοις», καὶ ὡμοιώθησαν αὐτοῖς, καὶ ἀρχηγοὶ ἐγένοντο καὶ διδάσκαλοι τῆς τοιαύτης ἀπωλείας· περὶ δὲ τῶν μὴ ἐκεῖ, ἀλλαχοῦ δὲ κατοικούντων μεγάλη ἐστὶν ἐλπὶς καὶ ἰατρείας καὶ σωτηρίας.

Οἱ ἰατροὶ τῶν ἀῤῥωστημάτων τοῦ σώματος ἔχουσιν ἄλλας μὲν βοτάνας ἀποδιωκτικὰς τῆς ἀῤῥωστίας, ἄλλας δὲ προφυλακτικὰς τῆς ὑγείας· μετέρχονται δὲ καὶ τὰς δύω, τὰς μὲν εἰς τοὺς ἀῤῥώστους, ἵνα ἰατρεύσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, τὰς δὲ, εἰς τοὺς ὑγιεῖς, ἵνα διαφυλάξωσι τὴν ἐκείνων ὑγείαν. Ἀλλ' εὑρίσκονται ἆρά γε καὶ διὰ τὴν ἀναφανεῖσαν νῦν ψυχικὴν καὶ θανατηφόρον ἀσθένειαν βάλσαμα, δυνάμενα καὶ τοὺς ἀσεβεῖς θεραπεῦσαι ἀπὸ τῆς ἀσεβείας, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἐπιστηρίξαι εἰς τῆς πίστεως τὴν εὐσέβειαν; Ἡ ἀπόδειξις τοῦ λόγου τοῦ πιστοῦ, καὶ τοῦ πάσης ἀποδοχῆς ἀξίου, φαίνεται βάλσαμον ἀμφιδέξιον, δυνάμενον καὶ τὴν πληγὴν τῆς ἀσεβείας ἰατρεῦσαι, καὶ τὴν ὑγείαν τῆς πίςεως
ἀμετάπτωτον διαφυλάξαι· « Ἡ δὲ εὐσέβεια 1. Τιμ. 4. 8. 9.
» πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν » ἔχουσα ζωῆς, τῆς νῦν καὶ τῆς μελλού» σης ». Οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ πιστὸς, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· ἡ τούτου ἀπόδειξις δύναται καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἐξαγαγεῖν ἀπὸ

τοῦ βαράθρου τῆς ἀπιστίας, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς στερεῶσαι ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως· διότι, ὅταν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ εὐσέβειά ἐστι πρὸς πάντα ὠφέλιμος, τότε τίς τῶν ἀσεβῶν οὐκ ἀποστρέφεται τὴν ἀσέβειαν, ἵνα ἐναγκαλισθῇ τὴν εὐσέβειαν; ἢ τίς τῶν πιστῶν οὐ φεύγει τὴν ἀπιστίαν, ἵνα διαμένῃ διαπαντὸς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως; Ἡμεῖς προβάλλομεν τὰς περὶ τούτου ἀποδείξεις· ἐπειδὴ δὲ ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὅτι οὐδεὶς δύναται πιστεῦσαι, κἂν μυρίας καὶ ἀναντιῤῥήτους ἀκούῃ καὶ βλέπῃ ἀποδείξεις, ἐὰν μὴ ὁ ἐπουράνιος πατὴρ ἐπιλάμψῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τῆς θείας
Ἰωάν. 6. 44. αὐτοῦ χάριτος τὸ φῶς· « Οὐδεὶς δύναται » ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ, ὁ πέμψας » με, ἑλκύσῃ αὐτόν »· ἐπικαλούμεθα αὐτὸν τὸν χορηγὸν τοῦ φωτὸς, τὸν πατέρα τῶν οἰκτιρμῶν, τὴν πηγὴν τοῦ ἐλέους, ἵνα ὑπὸ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγαθότητος δυσωπούμενος, φῶς ἑλκυστικὸν καταπέμψῃ εἰς πάντας τοὺς ἀκούοντας αὐτὰς, καὶ τοὺς μὲν πλανηθέντας καὶ ἀπιστήσαντας ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, τοὺς δὲ μὴ ἀπατηθέντας, ἀλλὰ πιστεύοντας, ἐπιστηρίξῃ εἰς τὴν πίστιν.

Ἐὰν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς λαλήσωμεν περὶ τῆς ὠφελείας, ὅσην προξενεῖ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐσέβεια εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, οἱ ἀσεβεῖς, οἱ μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μέλλουσα ζωὴ, γελῶσι, καὶ περιφρονοῦντες τὰ λεγόμενα, κλείουσι τῆς ψυχῆς τὰ ὦτα, καὶ ἐμφράττουσιν αὐτὰ, ὡς ἡ ἀσπὶς ἡ κωφὴ,
Ψαλ. 57. 4. « Καὶ βύουσα τὰ ὦτα αὐτῆς »· διὰ τοῦτο ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων, ἐν οἷς αὐτοί εἰσι προσηλωμένοι. Εἰς πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα τόσον ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἐλπὶς τῆς καλῆς αὐτῶν ἐκβάσεως, ὥστε, ἐὰν αὐτὴ λείψῃ, μένουσι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀργοὶ καὶ ἄπρακτοι, καὶ ἑπομένως δυστυχεῖς καὶ ταλαίπωροι. Τίς σπείρει, ὅταν οὐκ ἐλπίζῃ θερίσαι καρπόν; τίς πλέει τὴν θάλασσαν, ὅταν οὐκ ἐλπίζῃ φθάσαι εἰς τὸν λιμένα; τίς πραγματεύεται, ὅταν οὐκ ἔχῃ τὴν ἐλπίδα τοῦ κέρδους; τίς ἢ ἐργοχειρεῖ, ἢ ὑπηρετεῖ, ὅταν οὐκ ἐλπίζῃ μισθόν; Ἐὰν ἐρευνήσητε πάντα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, βλέπετε, ὅτι πάντα γίνονται ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς τοῦ ποθουμένου σκοποῦ ἀπολαύσεως· ὅσον δὲ στερεωτέρα ἡ ἐλπὶς, τοσοῦτον μείζων γίνεται τοῦ ἐργάτου ἡ προθυμία· ὅταν δὲ ἡ ἐλπὶς κατασταθῇ ἀσφαλὴς καὶ βεβαία, τότε ὁ ἄνθρωπος γίνεται προθυμότατος, καὶ ἐπιμελέστατος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, τότε μετὰ σπουδῆς ἐπιχειρεῖ καὶ αὐτὰ τὰ κοπιαστικώτατα καὶ δυσκατόρθωτα ἔργα. Σύγκρινον δὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀσεβοῦς μετὰ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου· ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ ἀσεβοῦς ἔχει θεμέλιον τὰ κτίσματα, ἡ δὲ ἐλπὶς τοῦ εὐσεβοῦς θεμελιοῦται εἰς τὸν δημιουργὸν πάντων τῶν κτισμάτων· ὁ ἀσεβὴς ἐλπίζει εἰς πράγματα ἀλλοιούμενα, καὶ μεταβαλλόμενα, εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὴν ποιότητα τῆς γῆς, εἰς τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου, εἰς τὴν βροχὴν, εἰς τὸν ἄνεμον· ὁ εὐσεβὴς ἔχει πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον θεόν· ὁ ἀσεβὴς ἐλπίζει εἰς πράγματα ἀσθενῆ καὶ

ὀλιγοδύναμα, εἰς τὴν τέχνην ἐλπίζει, εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα, εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν· ὁ εὐσεβὴς ἐλπίζει εἰς τὸν πανσθενέστατον καὶ παντοδύναμον· ὁ ἀσεβὴς ἐλπίζει ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὑποσχομένους πολλὰ, ἐκπληροῦντας δὲ ὀλίγα, ἢ οὐδέν· ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς προσκαίρους καὶ φθαρτοὺς, οἵτινες σήμερον ζῶσι, καὶ αὔριον ἀποθνήσκουσιν· ὁ εὐσεβὴς ἐλπίζει ἐπὶ τὸν θεὸν, τὸν ἐκπληροῦντα πάντοτε ἐκ περιουσίας τὰς θείας αὐτοῦ ὑποσχέσεις, ἐπὶ τὸν θεὸν, τὸν αἰωνίως ζῶντα. Τίνος οὖν ἡ ἐλπὶς στερεωτέρα καὶ βεβαιοτέρα; τοῦ ἀσεβοῦς, ὅστις θεμελιοῖ αὐτὴν εἰς πράγματα ἀκατάστατα, μεταβλητὰ, ἀσθενῆ, φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα· ἢ τοῦ εὐσεβοῦς, ὅστις ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον, καὶ παντοδύναμον, καὶ ἄφθαρτον, καὶ αἰώνιον θεόν; ἡ ἐλπὶς τοῦ ἀσεβοῦς ἐστιν ἀστήρικτος καὶ ἀβέβαιος, ἡ ἐλπὶς τοῦ εὐσεβοῦς ἐστι στερεὰ καὶ βεβαία.

Ἀληθὴς οὖν οὗτος ὁ ἀποστολικὸς λόγος·
1. Τιμ. 4. 8. « Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός » ἐστι »· πρὸς πάντα δηλαδὴ τὰ ἔργα ἡμῶν πολλὴν προξενεῖ τὴν ὠφέλειαν· αὐτὴ μεγαλοψυχεῖ, καὶ πληροῖ προθυμίας καὶ τὸν γεωργὸν, καὶ τὸν ναύτην, καὶ τὸν ἔμπορον, καὶ τὸν στρατιώτην, καὶ τὸν δοῦλον, καὶ τὸν δεσπότην, καὶ τὸν ἄρχοντα, καὶ τὸν βασιλέα, καὶ πάντα ἄνθρωπον πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν. Καὶ μὴ εἴπῃς, ὦ ἄπιστε, ὅτι ἐπειδὴ οὐκ ἔστι θεὸς, πλανᾶται ὁ εὐσεβὴς, ταῦτα ἐλπίζων· διότι αὐτὸς πιστεύει, ὅτι ἐστὶ θεὸς, καὶ ὅτι οὗτος ὁ θεός ἐστι παντεπόπτης, παντοδύναμος, πανυπεράγαθος, προνοητικώτατος φιλανθρωπότατος καὶ εὐεργέτης πάντων, ἐξόχως δὲ
τῶν πιστῶν, τῶν εἰς αὐτὸν ἐλπιζόντων· ἡ δὲ 1. Τιμ. 4. 10.
πίστις ἐνστάζει ἀκαταπαύστως εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τόσον στερεὰν καὶ μεγάλην τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἐλπίδα, ὥστε, ἐν ὅσῳ αὐτὸς πιστεύει, οὐ δύνασαι σαλεῦσαι αὐτὴν, κἂν εἴ τι κεν μωρολογῇς· ὅσον δὲ ἡ πίστις αὐτοῦ αὐξάνει καὶ θερμαίνεται, τοσοῦτον ἡ ἐλπὶς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μεγαλύνεται, καὶ ἐπιστηρίζεται.

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ὅσοι εὐσεβεῖς ἦσαν θερμοὶ εἰς τὴν πίστιν, τόσην ἐλπίδα εἶχον, ὥστε ἐθάῤῥησαν κατορθῶσαι ἔργα, ὅσα οὐδεὶς τῶν ἀσεβῶν ἐποίησε. Τίς ποτε ἀσεβὴς παρεστάθη ἐνώπιον τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας
εἶπε πρὸς αὐτόν· ἀπόλυσον τὸν ὑπήκοον Ἐξ. 5. 1.
λαόν σου ἀπὸ τῆς ἐξουσίας σου; τίς ποτε Ἐξ. 14. 22.
ἀσεβὴς ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ μέσον τῆς θαλάσσης μετὰ τοσούτων μυριάδων
λαοῦ; τίς ποτε ἀσεβὴς ἐθάῤῥησεν, ὅτι νικᾷ Ἐξ. 17. 11.
τοὺς ἐχθροὺς, ἁπλώσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατ᾽ αὐτῶν; οὐδείς· ὁ Μωϋσῆς ἐποίησε ταῦτα τὰ θαυμάσια ἔργα, ἐπειδὴ, εὐσεβὴς ὢν, ἤλπιζεν, ὅτι ὁ θεὸς, ὁ τὰ πάντα δυνάμενος, ποιεῖ δυνατὰ τὰ παρ᾽ ἀνθρώποις ἀδύνατα· τίς ποτε ἀσεβὴς οὐκ ἐφοβήθη
διελθεῖν μετὰ τοσούτων χιλιάδων ἀνδρῶν Ἰησ. 3. 17.
καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων μέγαν καὶ βαθύτατον ποταμὸν, ἢ ἐπείσθη, ὅτι διὰ τῆς φωνῆς τῶν σαλπίγγων ἐδαφίζει τὰ ὑψηλὰ καὶ στερεὰ τείχη τῶν πόλεων, ἢ ἐνόμισεν

ὅτι δύναται δι' ἑνὸς προστακτικοῦ λόγου στῆσαι τοῦ ἡλίου τὴν κίνησιν; οὐδείς· ὁ Ἰη-
Ἰησ. 10. 12. σοῦς τοῦ Ναυῆ ταῦτα ἐποίησεν, ἐπειδὴ ἡ πίστις ἐνέθηκεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ βεβαίαν ἐλπίδα, ὅτι ὁ θεὸς δύναται ταῦτα ποιῆσαι. Τίς ποτε ἀσεβὴς ὥρμησε μετὰ μόνων τριακοσίων ἀνθρώπων ἐναντίον εἰς πλῆθος ἐχ-
Κριτ. 7. 22. θρῶν ἀμέτρητον; οὐδείς· ὁ εὐσεβὴς Γεδεὼν τοῦτο ἔπραξεν, ἐλπίσας ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ. Ἄνθρωποι ἰδιῶται, πτωχοί, ἀγράμματοι, ἄοπλοι, καθὼς ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, τόσον μεγαλόψυχοι ἐγένοντο ὑπὸ τῆς τοιαύτης θείας ἐλπίδος, ὥστε παρασάντες ἐνώπιον βασιλέων καὶ τυράννων, ἐδίδαξαν αὐτοὺς εὐθαρσῶς, καὶ ἀντέστησαν κατ' αὐτῶν γενναιοφρόνως, καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς θαυμασίως. Εἰς ἀνθρώπους πάσης τάξεως, καθὼς ἦσαν οἱ ἅγιοι μάρτυρες, ἐν οἷς καὶ κοράσια ἀπαλά, καὶ γραΐδια ἀσθενῆ τόσην ἀνδρείαν ἔδωκεν ἡ εἰς τὸν θεὸν ἐλπίς, ὥστε ἔτρεχον εἰς τὰς βασάνους, ὡς τρέχομεν εἰς τὰς τρυφάς· ἔβλεπον τὸ πῦρ, τοὺς φούρνους, τὰ τήγανα ὡς δρόσον ἐαρινήν, τὰ θηρία καὶ τὰς σούβλας, καὶ παντὸς εἴδους βασανιστήριον ὡς νίκης στεφάνους, καὶ θριάμβους δόξης, ἔβλεπον τοὺς φονεῖς αὐτῶν ὡς σωτῆρας καὶ εὐεργέτας.

Ἀλλὰ πόθεν, λέγει ὁ ἀσεβής, ταῦτά εἰσι γνωστά; ἐξ ἐκείνων τῶν ἀξιοπίστων ἀνδρῶν, οἵτινες εἶδον καὶ ἤκουσαν καὶ ἐψηλάφησαν, καὶ ἐκ συμφώνου αὐτὰ ἱστόρησαν. Ἀλλ' οἱ ἱστορικοί, ἀποκρίνεται, ψεύδονται· ἆ! πανάθλιε· ἀλλ', ἐὰν ἀρνηθῇς τὰ λόγια παντὸς ἱστορικοῦ, ἀγνοεῖς, τίς ἐστιν ὁ προπάππος σου, ἢ καὶ ὁ πάππος σου, ἴσως δὲ καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου· Τὰ δὲ εἰρημένα θαυμάσια ἔργα εἰσὶ γνωστὰ καὶ βέβαια, οὐ μόνον ἐκ τῶν κατὰ πάντα λόγον ἀξιοπίστων καὶ συμφώνων ἱστορικῶν, τῶν ταῦτα ἱστορησάντων, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων. Ὅλος ὁ κόσμος, πλὴν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, εἰδωλολάτραι ἦσαν πρὶν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· πόθεν οὖν τόσα ἄμετρα πλήθη εἰδωλολατρῶν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; πόθεν ἄλλοθεν, εἰμὴ ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος; ποῖοι δὲ ἦσαν οἱ κηρύττοντες ἀπόστολοι; πτωχοί, ἀδύνατοι, ἄοπλοι, ἀμαθεῖς, ἀσθενεῖς, ἐξουθενημένοι· πόθεν οὖν οὗτοι ἐθάῤῥησαν κατορθῶσαι τοιοῦτον μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον; πόθεν ἄλλοθεν, εἰμὴ ἐκ τῆς ἐλπίδος; πόθεν δὲ ἡ τόση ἐλπίς; οὐδὲν ἄλλοθεν, εἰμὴ ἐκ τῆς εὐσεβείας.

Οὐ μόνον δὲ εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας τὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν περιστάσεις πολλὴν ὠφέλειαν προξενεῖ ἡ εὐσέβεια· ὑπὸ τοσούτου πλήθους θλίψεων, κινδύνων, συμφορῶν, ὀδυνηρῶν ἀῤῥωστημάτων ἐστὶ πεπληρωμένος ὁ βίος ἡμῶν, ὥστε μόλις εὑρίσκεται ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ὅστις δύναται εἰπεῖν· ἐγὼ οὐδεμίαν συμφορὰν ἐδοκίμασα, οὐδέποτε ἔπιον θλίψεως ποτήριον, οὐδέποτε ἐγεύθην ἀσθενείας πικρότητα· πολλάκις δὲ τοιαῦται θλίψεις καὶ ὀδύναι περικυκλοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε οὐδεμίαν εὑρίσκουσι παρηγορίαν εἰς

τὰ ἐγκόσμια πράγματα· δυναςεύει ὁ δυνατός, ὁ ἄδικος, τὴν ἀδύνατον χήραν, ἁρπάζων καὶ τὴν τροφὴν καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν ὀρφανῶν αὐτῆς τέκνων· προστρέχει αὐτὴ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐδεὶς τολμᾷ βοηθῆσαι αὐτῇ, ἐπειδὴ πάντες φοβοῦνται τοῦ ἀδικοῦντος αὐτὴν τὸν διωγμὸν καὶ τὴν καταδυναστείαν· ὅθεν ὡς μάχαιρα δίστομος σχίζει τὴν καρδίαν αὐτῆς ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ θλίψις· ἐὰν αὐτὴ πιςεύῃ εἰς τὸν θεόν, εὑρίσκει ἀναψυχὴν καὶ παρηγορίαν, αἴρουσα εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα, καὶ συλλογιζομένη, ὅτι ὁ παντοδύναμος θεός ἐστιν ὁ ἐκδικητὴς τῶν ἀδικουμένων, καὶ τῶν χηρῶν
Ῥωμ. 12. 19. καὶ ὀρφανῶν ὁ ἀντιλήπτωρ. Πόνοι
Ψαλ. 145. 9. ὀδυνηρᾶς ἀσθενείας νύκτα τε καὶ ἡμέραν βασανίζουσι τὸν βαρέως ἀσθενοῦντα, οὐδὲ ἰατροὶ αὐτὸν ὠφελοῦσιν· ἐὰν αὐτὸς πιστεύῃ εἰς τὸν θεόν, εὑρίσκει ἐλαφρίαν τῶν πόνων καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὰς ὀδύνας, ἐνθυμούμενος, ὅτι ὁ θεός ἐστι παντοδύναμος καὶ παντελεήμων, καὶ ὅτι οἱ πόνοι ἐξαλείφουσι τὰς ἁμαρτίας, καὶ αἱ ὀδύναι πλέκουσι
Ψαλ. 88. 32, 33 τοῦ θείου ἐλέους τοὺς στεφάνους. Εἰς πᾶσαν θλιβερὰν περίστασιν, ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπελπιζομένη ἀπὸ πάσης βοηθείας, οὐδεμίαν δέχεται παρηγορίαν ἀνθρωπίνην, ἐὰν ἐνθυμηθῇ τὸν θεόν, οὐ μόνον παρηγορίαν εὑρίσκει, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην· ἡ δοκιμὴ ἐδίδαξε τοῦτο τὸν βασιλέα καὶ προφήτην Δαβίδ· ὅταν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀπεστρέφετο πᾶσαν ἐγκόσμιον παραμυθίαν διὰ τὰς θλίψεις, ὅσας προὐξένει εἰς αὐτὸν ὁ Σαοὺλ, ὅσας οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, ὅσας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Ἀβεσσαλώμ· τότε αὐτὸς ἐμνημόνευε τοῦ θεοῦ, καὶ εὕρισκεν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν· τοῦτο ἐφανέρωσε πρὸς ὁδηγίαν ἡμῶν ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος· «Ἀπη- Ψαλ. 76. 2. 3.
» νήνατο, εἶπε, παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου. » Ἐμνήσθην τοῦ θεοῦ, καὶ εὐφράνθην». Ὁ ἄπιστος εἰς πᾶσαν θλιβερὰν αὐτοῦ περίςασιν ἐστὶ παντελῶς ἐστερημένος τῆς τοιαύτης μεγάλης παρηγορίας· σιωπῶ δὲ ἐγὼ πάσας τὰς ἄλλας ὀδυνηρὰς περιστάσεις, ὅσαι καταθλίβουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα μὴ πέραν τοῦ πρέποντος μακρύνω τὸν λόγον, μίαν δὲ μόνην προβάλλω, τοῦ θανάτου δηλονότι τὴν περίστασιν, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη δύναται ἀποδεῖξαι τῆς εὐσεβείας τὴν ὠφέλειαν.

Οὐδεὶς δύναται περιγράψαι, πόσος ἐςὶν ὁ θόρυβος, ὁ φόβος, οἱ πόνοι, ἡ ὀδύνη, ἡ βάσανος, καὶ ὁ ἀγὼν τοῦ θανάτου. Ἐὰν μόνη ἡ μνήμη τοῦ θανάτου τόσην ταραχὴν καὶ δειλίαν φέρῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, πόσῳ μᾶλλον ἡ τούτου παρουσία; ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου εἰς ποῖον πρᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου εὑρίσκεις παρηγορίας ἐλπίδα; εἰς τὰ ἰατρικά; ἀλλ' εἰς τοῦ θανάτου τὰς πληγὰς αὐτὰ οὐδὲν ὠφελοῦσιν· εἰς τοὺς ἰατρούς; ἀλλ' αὐτοὶ τότε ἐλπίζουσι τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· εἰς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς σου; ἀλλ' αὐτοὶ τότε αὐξάνουσι τὸ πάθος σου, κλαίοντες καὶ θρηνοῦντες διὰ τὴν στέρησίν σου. Βοηθεῖ σοι ἆρά γε τότε ἢ ὁ πλοῦτος, ὃν ἐθησαύρισας· ἢ τὰ ἀξιώματα, ὑπὲρ ὧν τόσον ἐκοπίασας· ἢ ἡ ἐξουσία σου, εἰς ἣν εἶχες τόσην πεποίθησιν· ἢ οἱ βασιλικοὶ θρό-

νοι, καὶ τὰ σκῆπτρα καὶ τὰ στέμματα; αὐτὰ καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ κόσμος ὅλος τότε διὰ σέ εἰσιν ἀνενέργητα, νεκρὰ, ἄπρακτα, καὶ μὴ ὄντα. Ἄνθρωπε ἀσεβῆ καὶ ἄπιστε, ποῦ προστρέχεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης καὶ ὀδυνηροτάτης ἀνάγκης σου; πόθεν περιμένεις βοήθειαν; ποῦ ἐλπίζεις; εἰς τὸν θεόν; ἀλλὰ σὺ οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐςὶ θεός· ὅθεν οὐδὲ καταφεύγεις πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ ἐλπίζεις τὴν ἐξ αὐτοῦ σωτηρίαν· ἐλπίζεις εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, τὴν παρηγορίαν τοῦ θανάτου; ἀλλὰ σὺ πέποιθας, ὅτι ἡ ψυχή σου ἐστὶ θνητὴ, καὶ ἀποθνήσκει καθὼς καὶ τὸ σῶμα· ὅθεν οὐκ ἔχεις ἐλπίδα ζωῆς· τοῦτο δὲ ἀναβιβάζει τὴν αἴσθησιν τοῦ θανάτου σου καὶ ἑπομένως τὴν ὀδύνην σου εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν· σπαράττεται ἡ καρδία σου, σχίζονται τὰ σπλάγχνα σου, καταβασανίζεται τὸ σῶμά σου διὰ τὸν ἀπελπισμὸν τοῦ ἀπίστου νοός σου.
Ψαλ. 33. 21. « Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός ». Εὐσέβεια, σὺ, ἡ πρὸς πάντα ὠφέλιμος, ἔρχεσαι τότε πρὸς τὸν ἄνθρωπον τὸν εὐσεβῆ, καὶ παρίστασαι ἐνώπιον τοῦ νοὸς αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἔχεις τὴν ἐπαγγελίαν οὐ μόνον τῆς παρούσης ἀλλὰ καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, προβάλλεις πρὸς αὐτὸν τὴν δραστικήν σου παρηγορίαν· μὴ φοβοῦ, λέγεις πρὸς αὐτὸν, διότι ὁ Κύριός σου εἶπεν, ὅτι κἂν
Ἰωάν. 11. 25. ἀποθάνῃς, ζήσῃ. « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, » κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται ». Μὴ λυπεῖσαι, διότι οὐκ ἀποθνήσκεις, ἀλλὰ μεταβαίνεις ἐκ ταύτης τῆς προσκαίρου καὶ πολυπαθοῦς ζωῆς εἰς ζωὴν ἀπαθῆ καὶ αἰώνιον.
« Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, εἶπεν ὁ Κύριός σου, Ἰωάν. 6. 47.
» ἔχει ζωὴν αἰώνιον ». Εἰς τὴν ζωὴν ἐκείνην οὐδέποτε οὐδὲ δάκρυον φαίνεται, οὐδὲ στεναγμὸς ἀκούεται, οὐδὲ ἡ λύπη ἔχει τόπον· εἰς ἐκείνην τὴν ζωήν ἐστιν ἡ τελεία ἀπάθεια, ἡ ἀναλλοίωτος εἰρήνη, ἡ χαρὰ ἡ ἀνεκλάλητος, ἡ ἄνεσις, ἡ δόξα, ἡ βασιλεία·
ἐκείνη ἡ ζωὴ ἔχει ἀγαθὰ, « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ 1. Κορ. 2. 9.
» εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρ» δίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ». Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος πιστεύει, καὶ οὐδόλως περὶ τούτων ἀμφιβάλλει, τόσην ἄνεσιν καὶ παρηγορίαν αἰσθάνεται τὴν ὥραν ἐκείνην, ὥστε ὑποδέχεται τὸν θάνατον, οὐχὶ ὡς θάνατον, ἀλλ' ὡς ζωήν· οὐχ ὡς θάνατον, ἀλλ' ὡς ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἐμπαθοῦς καὶ θλιβερᾶς ταύτης κατοικίας, καὶ μετάβασιν εἰς τὴν βασιλείαν τὴν αἰώνιον.

Ἐπειδὴ οὖν ἡ εἰς τὸν θεὸν πίςις πολλὴν προξενεῖ ὠφέλειαν εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, πολλὴν ὠφέλειαν εἰς πάσας τὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν περιστάσεις, ἐξόχως δὲ εἰς τὴν φοβερὰν περίστασιν τοῦ θανάτου, φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ τοῦτο καὶ μόνον ἀξία ἦν πάσης ἀποδοχῆς ἡ εὐσέβεια, κἂν κατ' οὐδὲν ἄλλο ἦν ὠφέλιμος· τοῦτο μόνον ἀναγκάζει καὶ τὸν ἄπιστον, ἐὰν ἔχῃ σπινθῆρα φρονήσεως, ἵνα ἀποστραφῇ τὴν ἀσέβειαν, καὶ πιςεύσῃ εἰς τὸν θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας. Ἀλλ' ἡ ὠφέλεια τῆς εὐσεβείας, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, οὐ περικλείεται μόνον εἰς τὰ προειρημένα προσωπικὰ καὶ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλ' ἁπλοῦται καὶ εἰς τὰ γενικὰ

καὶ εἰς τὰ αἰώνια. Καὶ περὶ μὲν τῶν αἰωνίων σιωπῶ, ἐπειδὴ οἱ πιστοὶ πιστεύουσιν, ὅτι ἡ πίστις ἀνοίγει τὴν θύραν τῆς αἰωνίου βασιλείας, καὶ ὅτι χωρὶς τῆς πίςεως οὐδεὶς δύναται εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ· οἱ δὲ ἄπιστοι, σὰρξ καὶ αἷμα ὄντες, οὐ χωροῦσι τὸν περὶ τῶν αἰωνίων λόγον· λαλῶ δὲ περὶ τῆς ὠφελείας, τῆς προξενουμένης ὑπὸ τῆς πίςεως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ γενικὰ καὶ καθόλου πράγματα.

Ὁμηγυρικός ἐςι κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος, ἤγουν κατὰ φύσιν φεύγει τὸν ἐρημικὸν καὶ μεμονωμένον βίον, καὶ ζητεῖ ἐπιπόνως τὴν τῶν ὁμοφυῶν ἀνθρώπων συγκατοίκησιν· ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τουτέ-
Γεν. 4. 17. στιν ὁ Κάϊν, ᾠκοδόμησε πόλιν· « Καὶ ἦν, » λέγει ἡ θεία γραφὴ περὶ τοῦ Κάϊν, οἰκοδομῶν πόλιν, καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν » ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνώχ ». Ἰδίωμα τοῦτό ἐστι πολλὰ ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι, ὅσοι ὁμοῦ συγκατοικοῦσι καὶ συμπολιτεύονται, ὑπ᾽ ἀλλήλων βοηθούμενοι, ἀπολαμβάνουσι πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ ἄνεσιν. Ποῖον δέ ἐστι τὸ συςατικὸν τῶν πόλεων; οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ἡ ἀρετὴ, ἐξόχως δὲ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ δικαιοσύνη τόσον ἀναγκαῖαί εἰσι διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὁμηγύρεων, ὥστε, ἐὰν αὗται λείψωσι, σκορπίζονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ χωρίζονται ἀπ᾽ ἀλλήλων, καὶ ἐπομένως ἐρημοῦται πᾶσα πόλις, καὶ τόπος, καὶ χώρα· διότι, ὅταν οἱ συναθροισθέντες ἄνθρωποι ἐχθρεύωνται, καὶ ἐπιβουλεύωνται, καὶ πολεμῶσι, καὶ ἀδικῶσιν ἀλλήλους, πῶς δύνανται τότε συγκατοικεῖν καὶ συμπολιτεύεσθαι; ἢ ποίαν τότε ἀσφάλειαν καὶ ἄνεσιν ἔχουσιν ἐκ τῆς τοιαύτης συγκατοικήσεως; τῆς δὲ ἀληθινῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἡ βάσις, τὸ θεμέλιον, ἡ ἀρχὴ, ἡ πηγὴ, ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ὁδηγὸς, εἰμὴ ἡ εὐσέβεια. Μάτην καυχᾶται ὁ ἀσεβὴς, λέγων, ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ᾽ ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν διὰ φιλοτιμίαν καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ κόσμου· μάτην λέγει, ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλὰ πράττει τὴν ἀρετὴν, φοβούμενος τὴν τιμωρίαν τῶν κοσμικῶν νόμων· διότι ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων αὐτοῦ καθεὶς βλέπει, ὅτι αὐτὸς κρυφίως, ὅταν οὐδεὶς αὐτὸν βλέπῃ, καὶ ἐπομένως ἡ κατηγορία λείπῃ, καὶ ὁ φόβος παύῃ, τότε αὐτὸς ἐκπληροῖ πάσας τὰς πονηρὰς αὐτοῦ ἐπιθυμίας· ὅταν δὲ λάβῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τότε ποιεῖ κακὰ φοβερὰ καὶ ἀνήκουςα· μόνη ἡ εὐσέβεια διδάσκουσα, ὅτι ὁ θεὸς ἐστι πανταχοῦ παρὼν, καὶ βλέπει τὰ πάντα, καὶ ἐτάζει καρδίας καὶ νεφροὺς, καὶ κρίνει, καὶ παιδεύει τοὺς ἁμαρτάνοντας, χαλιναγωγεῖ τὰς ὁρμὰς τῶν βλαβερῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπον οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φανερᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης κρυπτῆς ἁμαρτίας· μόνη ἡ εὐσέβεια προτρέπει τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὁποίαν τάξιν καὶ κατάστασιν εὑρίσκηται, πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη διδάσκει, τίς ἐστιν ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ, καὶ ὑπόσχεται δι᾽ αὐτὴν ἀνταπόδομα οὐχὶ τὸ κενὸν καὶ πρόσκαιρον τῶν ἀνθρώπων δο-

ξάριον, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον καὶ αἰώνιον τοῦ θεοῦ δόξαν καὶ μακαριότητα. Εὐλόγως οὖν συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ εὐσέβεια ἡ διδάσκαλος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς συνάπτει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ στηρίζει τὰς πόλεις, καὶ διαφυλάττει τὰς τούτων ὁμηγύρεις, καὶ φέρει πᾶσαν ὠφέλειαν, καὶ ἄνεσιν, καὶ εὐτυχίαν.

Ἀλλά, λέγεις, πῶς διεσώθησαν, καὶ ἄχρι τῆς σήμερον σώζονται τόσαι πόλεις καὶ βασιλεῖαι χωρὶς τῆς εὐσεβείας; Τί ἄλλο ἦσαν οἱ εἰδωλολάτραι, εἰμὴ ἀσεβεῖς καὶ ἄθεοι; καὶ ὅμως αὐτοὶ εἶχον καὶ πόλεις ἐπισήμους, καὶ βασιλείας κραταιάς. Οἱ εἰδωλολάτραι οὐκ ἦσαν ἀσεβεῖς, διότι καὶ εἶχον σεβάσματα, καὶ ἐσέβοντο αὐτά, ἦσαν δὲ δυσεβεῖς, ἐπειδὴ ἐσέβοντο τὰ κτίσματα, καὶ οὐχὶ τὸν κτίστην· οἱ εἰδωλολάτραι οὐκ ἦσαν ἄθεοι, ἀλλὰ πολύθεοι, ἐπίστευον δηλαδή, ὅτι εἰσὶ πολλοὶ θεοί, καὶ οὐχὶ εἷς· αὐτοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐσέβοντο θεόν, μὴ γνωριζόμενον ὑπ' αὐτῶν· ὅθεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν, ὅτι
Πράξ. 17. 23. κατὰ τοῦτο ἦσαν εὐσεβεῖς· « Διερχόμενος » γάρ, ἔλεγεν αὐτὸς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, » τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν, » ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ἀγνώστῳ θεῷ· ὃν οὖν » ἀγνοοῦντες, εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ κα- » ταγγέλλω ὑμῖν ». Αὐτοὶ μὴ διδαχθέντες, τίς ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός, ἐλάτρευον τοῖς κτίσμασι, νομίζοντες, ὅτι αὐτά εἰσιν ὁ ἀληθινὸς θεός, καὶ πιστεύοντες, ὅτι αὐτὰ ἔχουσι τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς θεότητος· κἂν δὲ ἦσαν μεταξὺ αὐτῶν καί τινες πολλὰ ὀλίγοι ἄθεοι, καθὼς οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἐπικούρου, αὐτοὶ ὅμως οὐδὲ βασιλείαν εἶχον, οὐδὲ πόλεις ἐξουσίαζον, οὐδὲ λαοὺς διεύθυνον, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ οὐ μόνον εἶχον θεοὺς καὶ βωμούς, ἀλλὰ καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἐστὶ μέλλουσα ζωή, καὶ κρίσις, καὶ ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν ἔργων· μαρτυροῦσι τοῦτο ὁ Μίνως, καὶ ὁ Πλούτων, καὶ αἱ νῆσοι τῶν Μακάρων, καὶ ἡ Ἀχερουσία λίμνη, καὶ ὁ Πυριφλεγέθων, καὶ ὁ Κέρβερος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἑλλήνων μυθολογήματα. Κἂν δὲ ταῦτα μῦθοι ἦσαν καὶ πλάσματα, ἐπειδὴ ὅμως ἐπίστευον, ὅτι ἀληθῆ εἰσιν, ἔπληττον τὴν τούτων συνείδησιν, καὶ ἐνεπόδιζον ὁπωσδήποτε ἀπὸ τῶν κακῶν, τῶν φθειρόντων τὴν κοινότητα, καὶ διεύθυνον αὐτοὺς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἔργων, τῶν διαφυλαττόντων τοὺς δεσμοὺς τῶν ἀνθρωπίνων ὁμηγύρεων.

Βασιλεία δέ, ἢ πόλις, ἢ ἐπικράτεια ἀνθρώπων κατὰ πάντα ἀσεβῶν καὶ ἀθέων, οὐδὲ ἐφάνη, οὐδὲ ἠκούσθη, οὐδὲ ἱστορήθη, ἀλλ' οὐδὲ δύναταί ποτε εὐοδωθῆναι· διότι, διὰ τὴν στερέωσιν καὶ αὔξησιν τῶν βασιλειῶν καὶ πόλεων, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὁμηγύρεων, ἀναγκαία ἐστὶν ἡ μεταξὺ ἀλλήλων ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη, τὸ ἀξιόπιστον τοῦ λόγου, ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέσεως, ἡ βεβαίωσις τοῦ ὅρκου. Ὁ ἀσεβὴς καὶ ἄπιστος φίλαυτος, μᾶλλον δέ, φιλαυτίας αὐτόχρημα ὤν, οὐδένα ἴσως ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, οὐδένα ὡς ἑαυτὸν δικαιοῖ· οὐδὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἔχει πιστωσύνην, οὐδὲ ὑπόσχεσις, κῦρος, οὐδὲ ὁ

ὅρκος, βεβαιότητα. Τίς δύναται ἢ πιςεῦσαι εἰς ὅσα λέγει, ἢ ἐλπίσαι εἰς ὅσα ὑπόσχεται, ἢ πληροφορηθῆναι περὶ ὅσων ὀμνύει, ὅταν πάντες γινώσκωσιν, ὅτι μὴ ἔχων θεοῦ φόβον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν τοῦ θείου νόμου ἐσωτερικὸν χαλινὸν, κατακρατοῦντα τὰς ὁρμὰς τῶν ἀκαθέκτων αὐτοῦ παθῶν, πᾶσαν δολιότητα καὶ ἐπιβουλὴν καὶ βλάβην ποιεῖ, ὅταν λείψωσι τὰ ἔξωθεν ἐμπόδια, τουτέςιν, ὅταν δυνηθῇ ἐκπληρῶσαι κρυφίως τὰς πονηρὰς αὐτοῦ ἐπιθυμίας;

Ἀλλ' ἰδοὺ, λέγεις, ἡ ὁμήγυρις τῶν νεοκηρυχθέντων ἀσεβῶν καὶ ἀθέων εὐοδοῦται. Ποία ἡ δυςυχεστάτη αὐτῶν εὐόδοσις, ἡ διήγησις τῆς ἀθλιωτάτης καταςάσεως τῶν πόλεων, καὶ τῆς ὅλης ἐπικρατείας αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ἔργον τούτου τοῦ λόγου, ἀλλὰ σύγγραμμα ὁλόκληρον ἱστορικῶν, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, τραγῳδοποιῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ὅμως, ἀποκρίνεσαι, εὐτυχοῦσι, φοβεροὶ τοῖς πᾶσι φαινόμενοι, καὶ ἔθνη ὑποτάσσοντες, καὶ χρημάτων σωροὺς κερδαίνοντες, καὶ τοῦ κράτους αὐτῶν τὰ ὅρια ἐκτείνοντες. Ποία εὐτυχία ἐν τῇ ἀδικίᾳ, καὶ δυναστείᾳ, καὶ κλοπῇ, καὶ ἁρπαγῇ, καὶ δολιότητι, καὶ ὑποκρίσει, καὶ ψεύδει, καὶ ἀτιμίᾳ; περίμενε ἰδεῖν τὸ τέλος, καὶ ἄκουε, καὶ πίςευε εἰς τοῦ θείου προφήτου τὸν λόγον· « Εἶδον, Ψαλ. 36 35. 36.
» τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον » ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρῆλ- » θον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, » καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΟΥ ΚΑΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ.

Τὴν μὲν πρώτην πρὸς Τιμόθεον ἐπιςολὴν ἀπὸ Λαοδικείας ἔγραψεν ὁ Παῦλος, τὴν δὲ
2. Τιμ. 1. 8. δευτέραν ἀπὸ Ῥώμης, δέσμιος ἐκεῖ εὑρισκόμενος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς πρώτης ἔγραφεν, ὅτι ἐλπίζει ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν μετ' ὀλίγον·
1. Τιμ. 3. 14. « Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς » σε ταχέως »· οὐκ ἠδυνήθη δὲ ἐκπληρῶσαι τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Νέρων ἐκράτει αὐτὸν ἁλύσεσι δεδεμένον, διὰ τοῦτο ἔγραψε καὶ δευτέραν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, ἵνα δι' αὐτῆς ἀναγγείλῃ, ὅσα οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν αὐτῷ ἀπὸ ςόματος. Περιέχει δὲ ἡ ἐπιςολὴ νουθεσίας, παραγγελίας, διδάγματα πολλὰ ἁρμόδια καὶ ἀναγκαῖα εἰς πάντας τοὺς

πιστοὺς, ἐξόχως δὲ εἰς τοὺς προεστῶτας καὶ ποιμένας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τοῦ σήμερον ἀναγνωσθέντος μέρους ταύτης τῆς ἐπιστολῆς πρῶτον μὲν ἀνακηρύττει ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον ἀκόλουθον τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, ἀναφέρων αὐτὰς κατ᾽ ὄνομα· δεύτερον δὲ δηλοποιεῖ, ὅτι πάντες, ὅσοι πολιτεύονται κατὰ τοὺς νόμους τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, μέλλουσιν ὑπομεῖναι διωγμοὺς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ πονηροὶ καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι μέλλουσι προκόπτειν ἐπὶ τὰ πονηρὰ αὐτῶν ἔργα· τρίτον δὲ διδάσκει, ὅτι ἡ μάθησις τῶν θείων γραφῶν δύναται ὁδηγῆσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Τὸ πρῶτον ἐνστάζει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τῆς ἀρετῆς τὸν ἔρωτα· τὸ δεύτερον προετοιμάζει πρὸς τὸ τῆς ὑπομονῆς κατόρθωμα· τὸ τρίτον διεγείρει τὸν πόθον τῆς τῶν θείων γραφῶν μελέτης. Ἀκούσατε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, μετὰ εὐλαβείας τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων ἀποστολικῶν λόγων, ἵνα καταξιωθῆτε τῇ δυνάμει τῆς θείας χάριτος τῶν τριῶν μεγάλων χαρισμάτων.

2. Τιμ. 3. 10. Τέκνον Τιμόθεε, παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν
11. Λύστροις· οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων με ἐῤῥύσατο ὁ Κύριος.

Τινὲς ἐκλαμβάνοντες τὴν κατὰ τὸ γράμμα σημασίαν τοῦ ῥήματος, παρακολουθῶ, παραφράζουσι τὰ προκείμενα λόγια οὕτω· σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἀκολουθῶν μοι πανταχοῦ, εἶδες, καὶ ἐγνώρισες τὴν διδασκαλίαν μου, τὸ πολίτευμά μου, τὸν σκοπόν μου, τὴν πίστιν μου, τὴν μακροθυμίαν μου, τὴν ἀγάπην μου, τὴν ὑπομονήν μου· εἶδες, καὶ ἐγνώρισες τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ παθήματα, ὅσα μοι συνέβησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὸ Ἰκόνιον, εἰς τὴν Λύστραν· εἶδες δὲ, ὅτι ἐκ πάντων διεφύλαξέ με ὁ Κύριος. Ἐὰν δὲ ἐκλάβῃς τὸ, παρακολουθῶ, μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ, μιμοῦμαι, τὸ νόημα τοῦ λόγου ἐστὶ τοῦτο· σὺ, ὦ Τιμόθεε, οὐχ ὡς οἱ ἄνθρωποι, οἱ « Κατεφθαρμένοι τὸν » νοῦν, καὶ ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν », ἀλλ᾽ ὡς νουνεχὴς καὶ πιστὸς μαθητὴς, ἐμιμήθης τὸ ἄδολον τῆς ἐμῆς διδασκαλίας, τὸ κατὰ Χριστὸν πολίτευμά μου, τὸν ὀρθὸν σκοπόν μου, τὴν εἰς Χριστὸν σταθερὰν πίστιν μου, τὴν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας μακροθυμίαν μου, τὴν πρὸς πάντας ἀγάπην μου, τὴν ὑπομονήν μου εἰς τοὺς διωγμοὺς, τοὺς συμβάντας μοι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον, καὶ εἰς τὴν Λύστραν. Ταῦτα δὲ σημαίνουσιν, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἐγένετο φύλαξ ἀκριβὴς τῶν θείων δογμάτων, εἶχε πολίτευμα θεάρεστον, σκοπὸν ἅγιον, ἦν δὲ καὶ πιστὸς, μακρόθυμος, φιλόστοργος, ὑπομονητικὸς, συγκοινωνὸς τῶν διωγμῶν τοῦ Παύλου· μόνους δὲ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ,

Ὅρ. Χρυσ. Οἰκουμ. Θεοφύλ.

Αὐτ.

καὶ Ἰκονίῳ, καὶ Λύστροις διωγμοὺς ἀνέφερεν, ἐπειδὴ τούτους ἤκουσε μόνον ὁ Τιμόθεος, καθότι, ὅτε ἐκεῖ ἐδιώκετο ὁ Παῦλος, τότε αὐτὸς ἦν μὲν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, πλὴν οὐκ ἠκολούθει τῷ Παύλῳ, τῶν δὲ ἄλλων διωγμῶν αὐτόπτης ἦν καὶ συγκοινωνός, ὡς ἀκολουθῶν αὐτῷ· καὶ εἰς μὲν τὴν κατὰ τὴν Πισιδίαν Ἀντιόχειαν οἱ Ἰουδαῖοι διωγμὸν ἐγείραντες κατὰ τοῦ Παύ-
Πράξ. 13. 50. λου καὶ τοῦ Βαρνάβα, « Ἐξέβαλον αὐτοὺς » ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῶν »· εἰς δὲ τὸ Ἰκόνιον
Πράξ. 14. 5. ἐθνικοί τε καὶ Ἰουδαῖοι « Σὺν τοῖς ἄρχουσιν » αὐτῶν » ὕβρισαν καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτούς· εἰς δὲ τὴν Λύστραν οἱ ὄχλοι « Λιθά-
Αὐτ. 19. » σαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πό» λεως », νομίσαντες, ὅτι ἀπέθανεν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ἑξῆς λόγων διδάσκει, ὅτι πάντες οἱ εὐσεβεῖς διωχθήσονται, ἀπαλλάττων τοῦ φόβου, προκαταγγέλλει τὴν παρηγορίαν, λέγων· « Καὶ ἐκ πάντων με » ἐῤῥύσατο ὁ Κύριος ». Μὴ φοβεῖσθε, λέγει, διωγμοὺς ἀκούοντες, διότι, κἂν πολλοὺς ἐγὼ ὑπέμεινα, ἐκ πάντων ὅμως ἐλύτρωσε καὶ διεφύλαξέ με ὁ Κύριος.

2. Τιμ. 3. 12. **Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται.**

Προφητικός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος, μᾶλλον δὲ, προφητεία αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπε· « Πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπι-
Λουκ. 21. 12. » βαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ » διώξουσι, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς » καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ » ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου »· ἐβεβαίωσε δὲ τὴν προφητείαν καὶ διὰ παραδείγματος, εἰπών· « Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ Ἰωάν. 15. 20.
» ὑμᾶς διώξουσι ». Βλέπομεν δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν ταύτης τῆς προφητείας, ἀναγινώσκοντες εἰς τὰς ἱστορίας τοὺς διωγμοὺς πάντων τῶν ἀποςόλων, καὶ τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ἁγίων ὁμολογητῶν· ἕνα δὲ καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστὸς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ἀπόστολος, ὅτε ἐξεφώνησαν ταύτην τὴν πρόῤῥησιν· σκοπὸν εἶχον δηλαδὴ προετοιμάσαι τοὺς πιστοὺς πρὸς ὑποδοχὴν παντὸς κινδύνου καὶ κακώσεως διὰ τὴν ἀγάπην τῆς εὐσεβείας· πρὸς περισσοτέραν ὅμως τῶν πιστῶν ὠφέλειαν προσέθηκεν ὁ θεῖος ἀπόστολος καὶ τὰ ἑξῆς·

Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. 2. Τιμ. 3. 13.

Οἱ πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ οἱ γόητες, ἤγουν οἱ ἀπατεῶνες καὶ κόλακες « Προκό» ψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον », τουτέστιν αὐξήσουσι καὶ πολυπλασιάσουσι τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας. Τίνι δὲ τρόπῳ οὗτοι προκόψουσι; πλανώμενοι μὲν αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων παθῶν, πλανῶντες δὲ τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων « Διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλο- Ῥωμ. 16. 18.
» γίας », ὅπερ ἐστὶ διὰ τῆς κολακείας καὶ τῶν ἐπαίνων. Τοιοῦτοι δὲ πονηροὶ καὶ γόητες ἦσαν οἱ ψευδαπόστολοι, οἱ Σιμωνιανοί, οἱ Βασιλειδιανοί, οἱ Νικολαῖται, οἱ Κορι-

θιανοὶ, οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ αἱρετικοὶ, οἵτινες ὑπὸ τῶν ἰδίων παθῶν πλανώμενοι, διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, καὶ δι' ἄλλων παντοίων τρόπων πλανῶντες καὶ διαφθείροντες τοὺς πιστοὺς, προέκοπτον ἐπὶ τὸ κακὸν, πολυπλασιάζοντες τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑποσκελιζομένων καὶ φθειρομένων.

2. Τιμ. 3. 14. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ
ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμα-
15. θες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ
γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε
σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, διὰ πίστεως
τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Παραγγέλλει εἰς τὸν Τιμόθεον, ἵνα διαμένῃ στερεὸς καὶ ἀκλόνητος ἐν οἷς ἔμαθε καὶ ἐπιστώθη, ἤγουν εἰς τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ εἰς τὰς εὐαγγελικὰς νομοθεσίας, ὅσας ἐδιδάχθη, καὶ ἔμαθε, καὶ ἐπληροφορήθη. Ἔχεις δὲ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, δύω τινὰ, στηρίζοντά σε πρὸς ταύτην τὴν σωτηριώδη διαμονὴν, τὴν ἁγιωσύνην δηλονότι τοῦ διδασκάλου σου· « Εἰδὼς παρὰ τίνος » ἔμαθες », καὶ τὴν γνῶσιν τῆς θείας γραφῆς· « Καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα » οἶδας ». Ταῦτα δὲ ἀληθῶς ἀρκετὰ ἦσαν πρὸς τὴν παραγγελλομένην στερέωσιν τοῦ Τιμοθέου· διότι αὐτὸς, ὡς μαθητὴς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου, εἶδε πάντας τοὺς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀγῶνας αὐτοῦ, τὰ μεγάλα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ κατορθώματα, τὰ δι' αὐτοῦ γινόμενα θαύματα, τὰ ἐν αὐτῷ χαρίσματα τοῦ παναγίου πνεύματος. Γινώσκων οὖν, ὅτι ὑπὸ τοιούτου διδασκάλου ἐδιδάχθη, ἀναγκαίως ἐστηρίζετο ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν μαθημάτων, ὧν παρ' αὐτοῦ ἔμαθεν ὁμοίως, ἐπειδὴ αὐτὸς ἀπ' αὐτῆς τῆς βρεφώδους ἡλικίας αὐτοῦ ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς μάμμης καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα, ἤγουν τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης· αὐτὰ καλῶς νοούμενα ἐστήριζον αὐτὸν εἰς ὅσα παρὰ τοῦ Παύλου ἔμαθε. (2. Τιμ. 1. 5.) Σημείωσαι δὲ πρῶτον τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Παύλου· οὐκ εἶπεν, εἰδὼς ὅτι παρ' ἐμοῦ τοῦ οὐρανοκλήτου καὶ θεοφωτίστου καὶ ἀποστόλου ἔμαθες, ἀλλ' εἶπε μόνον, « Εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες· δεύτερον δὲ, ὅτι ἡ παλαιὰ διαθήκη ὁδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, χωρὶς δὲ αὐτῆς μένουσι κεκαλυμμένα τὰ ἐν αὐτῇ νοήματα, ὡς ἀλλαχοῦ ἐβεβαίωσεν ὁ αὐτὸς Παῦλος, εἰπών. « Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα (2. Κορ. 3. 14. 15. 16.) » ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης » μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα » ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· ἡνίκα δ' » ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ » κάλυμμα. »

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΟΥ ΚΑΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ.

Μεγάλην δειλίαν προξενοῦσιν εἰς τὴν καρδίαν παντὸς εὐσεβοῦς ἀνθρώπου τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τοῦ θεοῤῥήμονος ἀποστόλου Παύλου· τίς ἀκούων διωγμοὺς, οὐ δειλιάζει; τίς οὐ φοβεῖται, ὅταν ἀκούῃ, ὅτι πάντες, ὅσοι πολιτεύονται κατὰ τοὺς νόμους τῆς πίστεως, περιμένουσι διωγμοὺς καὶ παθήματα; Καὶ ὅμως ὁ οὐρανόφρων ἄνθρωπος οὐδόλως συνεστάλη, ἀλλ' ἀνυποστόλως ἐ-
2. Τιμ. 3. 12. κήρυξε, λέγων· « Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες » εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθή» σονται.» Ἀλλ', ὦ ἐπουράνιε ἄνθρωπε, σὺ μὲν, ἵνα ἐπιστρέψῃς πάντας πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τρέχεις ἀόκνως εἰς πάντα τόπον, καὶ ἐπιχειρεῖς πάντα τρόπον, ἵνα ἑλκύσῃς πάντας πρὸς τὴν εὐσέβειαν·
1. Κορ. 9. 20. 21. 22. γίνεσαι « Τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα » Ἰουδαίους κερδήσῃς· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς » ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσῃς· » τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, ἵνα κερδήσῃς ἀ» νόμους· τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενὴς, ἵνα » τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσῃς· τοῖς πᾶσι γίνεσαι » τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσῃς »· ἔπειτα κηρύττεις μεγαλοφώνως, ὅτι πάντες, ὅσοι θέλουσι ζῆν εὐσεβῶς, ὑπόκεινται εἰς διωγμοὺς, τουτέστιν εἰς κινδύνους, καὶ καταδρομὰς, καὶ θανάτους; Οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐλπίζεις ὑποτάξαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν; Ταῦτα τὰ λόγιά σου οὐκ ἐφέλκουσιν ἐπὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ἀπωθοῦσιν ἀπὸ τῆς πίστεως· οὐκ ἐγείρουσι πόθον ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ γεννῶσιν ἀποστροφὴν ἀπ' αὐτῆς καὶ μῖσος. Ἡ σκέψις, ἀδελφοὶ, καὶ ἡ ἐξέτασις τούτων τῶν ἀποστολικῶν λόγων ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς κατανόησιν τῆς ἀληθείας καὶ δυνάμεως τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα παραδείγματα, βλέπομεν τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων. Ὁ δίκαιος Ἄβελ φονεύεται ὑπὸ τοῦ φθονεροῦ Κάϊν· τὸν ἄπλασον Ἰακὼβ κατατρέχει ὁ ἄγροικος Ἠσαῦ· τὸν σώφρονα Ἰωσὴφ οἱ μὲν φθονεροὶ ἀδελφοὶ ἐμβάλλουσιν εἰς τὸν θανατηφόρον λάκκον, ἔπειτα πωλοῦσιν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας, ὁ δὲ ἀλλόφυλος Πετεφρὴ ἀγοράζει αὐτὸν, ἵνα ὑπηρετῇ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὡς δοῦλος ἀργυρώνητος, ἡ δὲ

ἀσελγὴς Αἰγυπτία συκοφαντεῖ αὐτὸν, καὶ κατακλείει εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τῶν καταδίκων· τὸν Δαβὶδ, τὸν ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ θεοῦ, καταδιώκει ἕως θανάτου ὁ φθονερώτατος Σαούλ· τὸν μὲν μεγαλοφωνότατον Ἡσαΐαν πρίζουσιν ἐν ξυλίνῳ πρίονι, τὸν δὲ θρηνῳδὸν Ἱερεμίαν βάλλουσιν ἐν λάκκῳ βορβορώδει οἱ ἄνομοι· τὸν Μιχαίαν, τὸν προφήτην τῆς ἀληθείας, οἱ μὲν ψευδοπροφῆται ῥαπίζουσιν, ὁ δὲ παράνομος βασιλεὺς φυλακίζει· τὸν μεγαλώνυμον Ἠλίαν κατατρέχει ἡ πονηρὰ Ἰεζάβελ, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζητοῦσα· τὸν μὲν προφήτην Δανιὴλ κλείουσιν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, τοὺς δὲ ἁγίους τρεῖς παῖδας ῥίπτουσιν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς οἱ ἀσεβεῖς Βαβυλώνιοι. Τίς δὲ δύναται διηγηθῆναι, πόσους διωγμοὺς, καὶ πόσα παθήματα ἐσώρευσεν ὁ διάβολος κατὰ τοῦ ἀμέμπτου καὶ δικαίου Ἰώβ;

Ἐὰν ἀνοίξωμεν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, μανθάνομεν τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν. Οταν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σαρκωθεὶς θεὸς λόγος ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς
Ματ. 10. 16. πίστεως, τότε εἶπε πρὸς αὐτούς· « Ἰδοὺ » ἐγὼ ἀποςέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ » λύκων ». Ἀκούεις, ὁποίαν κατάστασιν προορίζει εἰς τοὺς κήρυκας τῆς εὐσεβείας; ὁποίαν ἔχουσι τὰ πρόβατα, ἐν μέσῳ τῶν λύκων εὑρισκόμενα· ἔπειτα σαφηνίζει εἰδικώτερον τὰ τῆς καταστάσεως αὐτῶν,
Αὐτ. 17. λέγων· « Παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέ» δρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν » μαστιγώσουσιν ὑμᾶς »· ἵνα δὲ μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας ἐλεεινὰς περιστάσεις ἔχωσι τῶν συγγενῶν τὴν καταφυγὴν καὶ βοήθειαν, προεφανέρωσε καὶ τοῦτο· « Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελ- Αὐτ. 21.
» φὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἀ» παναςήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανα» τώσουσιν αὐτούς »· ἐπεσφράγισε δὲ ταύτας τὰς θείας αὐτοῦ προῤῥήσεις, προειπὼν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι, ἐπειδὴ μέλλουσι κηρύττειν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, πάντες οἱ ἄνθρωποι γενικῶς ἔσονται ἐχθροὶ αὐτῶν καὶ πολέμιοι· « Καὶ Αὐτ. 22.
» ἔσεσθε, εἶπε, μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ » τὸ ὄνομά μου ». Ἐκ τούτων βλέπομεν φανερὰ, ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἀποςόλου Παύλου ἐστὶ τεθεμελιωμένος ἐπὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου παραδείγματα, καὶ ἀπ' αὐτὰς τὰς προῤῥήσεις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως. Ἑβρ. 12. 2.

Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος καὶ τὸ, τίνες εἰσὶν οἱ μισοῦντες τοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ, διὰ ποῖον λόγον μισοῦσιν αὐτούς· « Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, Ἰωάν. 15. 19.
» εἶπεν, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ » ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελε» ξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο » μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος ». Ἀκούεις, τίνες εἰσὶν οἱ μισοῦντες τοὺς φιλοθέους ἄνδρας; ὁ κόσμος· « Διὰ τοῦτο, λέγει, μισεῖ ὑμᾶς ὁ » κόσμος », κόσμον ὀνομάσας τοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς κοσμικῆς ματαιότητος, καὶ μηδὲν περὶ θεοῦ μελετῶντας· τοὺς προσηλωμένους εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου, καὶ μηδὲν περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν φροντίζοντας· τοὺς ἐκδεδομένους εἰς

τὴν ἐν τῷ κόσμῳ κακίαν, καὶ μηδόλως συλλογιζομένους τὸ φοβερὸν κριτήριον καὶ τὴν ἀθλίαν ἀνταπόδοσιν· ἑνὶ λόγῳ, κόσμον ὠνόμασε τοὺς ἀσεβεῖς καὶ πονηροὺς καὶ διεστραμμένους ἀνθρώπους. Ὁ δὲ λόγος τοῦ μίσους ἐστὶν ἡ ἀνομοιότης τῶν φρονημάτων, τῶν λόγων, τῶν ἔργων· « Ὅτι δὲ
» ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελε-
» ξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο
Σοφ. 2.10. » μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Καταδυναστεύσω-
» μεν, λέγει ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, πένητα
» δίκαιον, μὴ φεισώμεθα χήρας, μηδὲ πρε-
» σβύτου ἐντραπῶμεν πολιᾶς πολυχρονίου.
Ἠσ. 1. 17. » Μάθετε καλὸν ποιεῖν, λέγει ὁ ἀγαθὸς ἄν-
» θρωπος, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀ-
» δικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώ-
» σατε χήραν. » Οἱ πονηροὶ καὶ διεστραμμένοι πράττουσι πᾶν εἶδος κακίας, οἱ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι κατορθοῦσι πᾶσαν ἀρετήν· ἡ ἀρετὴ ἐστι φῶς ἄσβεστον καὶ δόξα μηδέποτε μαραινομένη· τοῦτο τὸ φῶς καὶ τὴν δόξαν μὴ ὑποφέροντες βλέπειν οἱ πονηροὶ καὶ σκοτεινοὶ ἄνθρωποι, ἐξεγείρονται κατὰ τῶν δικαίων, καὶ καταδιώκουσιν αὐτοὺς, ἵνα σβέσωσι τὸ φῶς, καὶ ἐξαλείψωσι τὴν δόξαν, καὶ καταπαύσωσι τῆς συνειδήσεως
Σοφ. 2.12. 14. 15. αὐτῶν τοὺς ἐλέγχους· « Ἐνεδρεύσωμεν,
» λέγουσι, τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος
» ἡμῖν ἐστι, καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις
» ἡμῶν, καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα
» νόμου, καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα
» παιδείας ἡμῶν· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον
» ἐννοιῶν ἡμῶν· βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλε-
» πόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος
» αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ ».

Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει, ἄλλο δέ ἐστι τὸ παράδοξον, τὸ τοὺς πολλοὺς σκανδαλίζον, ἡ προκοπὴ δηλονότι τῶν τοιούτων πονηρῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ εὐδοκίμησις αὐτῶν ἐπὶ τὸ κακὸν, ὡς ὁ Παῦλος διδάσκει, λέγων·
« Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκό- 2. Τιμ. 3. 13.
» ψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ
» πλανώμενοι »· καὶ τὰ πράγματα δὲ ἐπι-
βεβαιοῦσι. Προκόπτει ὁ πονηρὸς Ἀβεσσα- 2. Βασ. 15.
λὼμ ἐπὶ τὸ χεῖρον, ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλαρχίας πλανηθεὶς, καὶ διὰ τῶν κολακειῶν καὶ τοῦ ψεύδους πλανήσας τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ πείσας αὐτοὺς, ἵνα, ἀποστατήσαντες ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως, ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν βασιλέα. Προκόπτουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον αἱ πονηραὶ καὶ γόητες ἐθνικαὶ γυναῖκες, πλανώμεναι δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς εἰδωλικῆς προκαταλήψεως, καὶ πλανήσασαι διὰ τῆς γοητείας
τοῦ ἔρωτος τὸν Σολομῶντα· « Ἐξέκλιναν 3. Βασ. 11. 3.
» τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω θεῶν αὐτῶν ». Προκόπτει ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡ παμπόνηρος Ἰεζάβελ, καὶ ὑπὸ τῶν ἀκαθέκτων αὐτῆς παθῶν πλανωμένη, πλανᾷ διὰ τῶν πεπονηρευμένων αὐτῆς ἐπιτηδευμάτων τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν Ἀχαὰβ, ὁμοίως καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸ πλῆθος, καταστήσασα αὐτοὺς προσκυνητὰς
τοῦ Βάαλ, καὶ φονεύσασα μὲν τοὺς προφή- 3. Βασ. 16. 31.
τας τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, περιποιηθεῖσα δὲ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, ἐδίωκεν ἕως θα-
νάτου καὶ τὸν μέγαν προφήτην Ἠλίαν. 3. Βασ. 18. 13.
Προκόπτει ἡ ἀσελγεστάτη Ἡρῳδιὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς

ἔχθρας καὶ ἐκδικήσεως, καὶ διὰ τοῦ χοροῦ
τῆς ἰδίας θυγατρὸς πλανήσασα τὸν παρά-
νομον Ἡρώδην, καὶ πείσασα αὐτὸν, ἵνα
Μάρκ. 6. 24. ἀποκεφαλίσῃ τὸν ἄνδρα τὸν δίκαιον, τὸν
προφήτην καὶ πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν
τοῦ Χριςοῦ. Μυρία τοιαῦτα παραδείγματα
εὑρίσκεις οὐ μόνον εἰς τὰς θείας γραφὰς,
ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ἱστορίας· ἀλλὰ
τίς ἡ χρεία τῶν παλαιῶν; οὐ βλέπομεν
ἡμεῖς καὶ τὴν σήμερον ἡμέραν τοὺς πανούρ-
γους καὶ πεπονηρευμένους ἀνθρώπους μετὰ
εὐκολίας προχωροῦντας καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς
καὶ εἰς τὰ κριτήρια, καὶ εἰς τὰ παλάτια
τῶν ἀρχόντων, καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν με-
γιστάνων καὶ ἡγεμόνων, καὶ προκόπτοντας
ἐπὶ τὸ χεῖρον; Αὐτοὶ πλανώμενοι ὑπὸ τῶν
ἰδίων παθῶν, λέγουσι καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ,
καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ φῶς σκότος,
καὶ τὸ σκότος φῶς, πᾶσαν δὲ ἄλλην κολα-
κείαν μετερχόμενοι, καὶ ψευδόμενοι, καὶ
συκοφαντοῦντες, καὶ πάντα πράττοντες,
ἵνα ἀρέσωσιν εἰς οὓς αὐτοὶ θέλουσιν, ὑποσύ-
ρουσιν αυτους εἰς τὰ κακὰ αὐτῶν θελήματα,
καὶ πολυπλασιάζοντες τὴν ἀνομίαν, καὶ
τὴν ἀδικίαν, καὶ πᾶν εἶδος ἁμαρτίας, γί-
νονται πλούσιοι, καὶ ἔνδοξοι, καὶ εὐτυχεῖς.

Ἐθαύμαζεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ὁ
προφήτης Ἱερεμίας, βλέπων τοὺς ἀσεβεῖς
καὶ πονηροὺς εὐοδουμένους καὶ εὐτυχοῦντας·
Ἱερ. 12. 1. « Δίκαιος εἶ, Κύριε, ἐκραύγαζεν, ὅτι ἀπολο-
» γήσομαι πρὸς σέ· πλὴν κρίματα λαλήσω
» πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται;
» εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετή-
» ματα ». Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν πολλὰ ἰσχυρώ-
τερον λόγον, ἀναγκάζοντα ἡμᾶς, ἵνα θαυ-
μάζωμεν, καὶ ἐξαπορῶμεν· ὁ θεὸς θέλει, ἵνα
πάντες οἱ ἄνθρωποι γνωρίσωσιν αὐτὸν θεὸν
ἀληθινὸν, καὶ οὕτως ἀπολαύσωσι τῆς
αἰωνίου σωτηρίας· « Ὃς πάντας ἀνθρώπους 1. Τιμ. 2. 4.
» θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
» ἐλθεῖν ». Ὁ θεὸς τόσον ἀγαπᾷ καὶ θέλει,
ἵνα μηδεὶς ἀπολεσθῇ, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς
αὐτὸν πίστεως πάντες σωθῶσιν, ὥστε διὰ
τοῦτο ἐξαπέστειλε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν
εἰς τὸν κόσμον· « Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Ἰωάν. 3. 16.
» θεὸς τὸν κόσμον, ὥςε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν
» μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
» αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
» αἰώνιον »· ὁ θεὸς ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην,
καὶ μισεῖ τὴν ἀνομίαν· « Ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς Ψαλ. 44. 6. 7.
» εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος
» ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας
» δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν »·
ἔπειτα βλέπομεν, ὅτι ὁ θεὸς οὐ μόνον ὑπο-
φέρει, ἵνα οἱ εὐσεβεῖς, οἱ εἰς αὐτὸν πιςεύον-
τες, καὶ αὐτῷ δουλεύοντες, διώκωνται ὑπὸ
τῶν ἀσεβῶν· οὐ μόνον ὑποφέρει, ἵνα πά-
σχωσιν οἱ εὐσεβεῖς, εὐτυχῶσι δὲ οἱ πονηροὶ
καὶ γόητες, ἀλλὰ καὶ κηρύττει τοῦτο
φανερὰ διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ στόματος,
λέγων· « Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς 2. Τιμ. 3. 12. 13.
» ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται·
» πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκό-
» ψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ
» πλανώμενοι ». Τοῦτο ἀληθῶς ἐςιν ἓν τῶν
μυστηρίων, περὶ ὧν ὁ Παῦλος ἐβόα· « Ὦ Ῥωμ. 11. 33.
« βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως
» θεοῦ »· τοῦτο φαίνεται ἀκατάληπτον, καὶ

σκανδαλίζει πολλούς· τοῦτο ὅμως ἐστὶν ἀπόδειξις τῆς πίστεως· τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐκ ἔστιν ἔργον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ τῆς ὑπερφυσικῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως κατόρθωμα.

Ἐὰν πληροφορηθῶμεν, ὅτι οὐδὲν πρᾶγμα ἀνθρώπινον ἔπεισε τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ἐμάκρυναν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως, καὶ ὅμως ἐπίστευσαν, τί ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ; καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ, ὅτι δύναμις ἰσχυροτέρα πάντων τῶν ἐπιγείων πραγμάτων εἵλκυσεν αὐτοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν; Ἐξετάζω πρῶτον τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων· ποῖον ἀνθρώπινον πρᾶγμα ἔπεισεν αὐτοὺς, ἵνα πιςεύσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; μήπως τῶν γενεσίων αὐτοῦ ἡ δόξα καὶ ἡ λαμπρότης, ἢ τῶν ἀξιωμάτων αὐτοῦ τὸ ὕψος; ἀλλ' αὐτὸς ἐγεννήθη εἰς ἓν σπήλαιον, καὶ ἀνεκλίθη εἰς τῶν ἀλόγων τὴν φάτνην, ἐλογίζετο δὲ
Μαρκ. 6. 5. τέκτων, καὶ υἱὸς τέκτονος· « Οὐχ οὗτός
» ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας; οὐχ οὗτός
Ματθ. 13. 55. » ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός »; οὕτω περὶ αὐτοῦ ἐλάλουν μεταξὺ ἀλλήλων οἱ Ἰουδαῖοι. Μήπως ὁ πολὺς πλοῦτος, ἢ ἡ μεγάλη ἐξουσία, ἢ τὰ ἰσχυρὰ ὅπλα ὑπέταξαν αὐτοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν; ἀλλ' αὐτὸς ἦν ἄνθρωπος πτωχὸς, ἰδιώτης, ἄοπλος, μὴ
Λουκ. 9. 58. ἔχων, « Ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ »· Μήπως ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἡ ὑπόληψις, καὶ τὸ σέβας, καὶ ἡ τιμὴ, ἣν προσέφερον αὐτῷ οἱ τότε ἄνθρωποι; ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ νομοδιδάσκαλοι, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι περιεφρόνουν, καὶ ἐξωνείδιζον αὐτὸν, ἄλλοτε μὲν λέγοντες, ὅτι ἐστὶ
παραβάτης τοῦ νόμου, ἄλλοτε δὲ, ὅτι ἐστὶ Ἰωάν. 9. 16.
Σαμαρείτης, καὶ δαιμονιζόμενος. Ὑποσύρει Ἰωάν. 8. 48.
πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ κολακεία, γαργαλίζουσα τὰ πάθη, καὶ σκοτίζουσα τὸν νοῦν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τόσον μακρὰν ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς κολακείας, ὥστε αὐστηρῶς ἐξήλεγχε καὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ τὰς δεισιδαιμονίας, ὡς περὶ τούτου μαρτυρεῖ
τὸ, « Οὐαὶ », τὸ τοσάκις ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνη- Ματθ. 23. 13.
θὲν κατὰ τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

Ἆρά γε ἐπείσθησαν οἱ ἀπόστολοι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστι θεὸς, ὅτε εἶδον αὐτὸν συρόμενον εἰς τὰ κριτήρια, ὅπου ὁ μὲν
ἀρχιερεὺς ἐξώρκισεν αὐτὸν, καὶ ἤλεγξεν ὡς Ματθ. 26. 63. 65.
βλάσφημον, οἱ δὲ περιεςῶτες « Ἐνέπτυσαν » εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν
» αὐτὸν, οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν »· ἢ τότε ἐπίςευ- Αὐτ. 67.
σαν, ὅτι ἐστὶ θεὸς, ὅτε εἶδον αὐτὸν βασά- Ματθ. 27. 28. 30.
ζοντα εἰς μὲν τοὺς ὤμους τὴν κοκκίνην χλαμύδα, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν τὸν κάλαμον, καὶ παίγνιον γενόμενον ὅλου τοῦ πραιτωρίου, καὶ ἐμπτυόμενον ὑπὸ τῶν ςρατιωτῶν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ὅλης τῆς σπείρας, καὶ καλάμῳ τὴν κεφαλὴν τυπτόμενον; ἢ τότε ἐπίςευσαν, ὅτε εἶδον αὐτὸν γυμνὸν ἐςαυρω-
μένον ὡς κατάδικον ἐν μέσῳ δύω λῃςῶν, καὶ Αὐτ. 38. 39.
βλασφημούμενον, καὶ ὄξος ποτιζόμενον, καὶ
ἀποθνήσκοντα, καὶ ὑπὸ τοῦ στρατιώτου Ἰωάν. 19. 34. 42.
τὴν πλευρὰν ἐκκεντούμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ

Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐν μνήματι ἐνταφιαζόμενον; Ταῦτα ἔπεισαν καὶ ἐπληροφόρησαν αὐτούς, ὅτι ἐςὶ θεός; ἀλλὰ ποῖος ἄνθρωπος, ὅσον ἂν εἴη ἀμαθής, ἁπλοῦς, ἄπρακτος, ἄγροικος, παχύνους, βλάξ, ταῦτα βλέπων, δύναται πιστεῦσαι, ὅτι ὁ ταῦτα πάσχων ἐστὶν ὁ θεός, ὁ παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ, ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων; Ἐκ τούτων βλέπετε, ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔπεισε τοὺς ἀποστόλους, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἀκούσατε νῦν, πόσον ἔπειθον, μᾶλλον δὲ, ἐβίαζον αὐτούς, ἵνα μὴ πιστεύσωσιν.

Εἰπὲ ὁποίου ἀνθρώπου καὶ ἂν θέλῃς, ἄφες πάντα τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ ἔρχου μαθητής μου· ἐὰν δὲ μὴ ἐγκαταλείψῃς πάντα ὅσα ἔχεις, οὐ δύνασαι μαθητής μου γενέσθαι· ἆρά γε ὑπακούει σοι; ἆρά γε στέργει γενέσθαι πάμπτωχος καὶ ἄπορος, ἵνα ἀκούσῃ τὰ μαθήματά σου; τοῦτο οὖν ἔλεγεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀποστόλους·
Λουκ. 14. 33. « Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσ» σεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ » δύναταί μου εἶναι μαθητής ». Αὐτοὶ δὲ ὑπήκουσαν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἐγκαταλιπόντες πάντα ὅσα εἶχον, ἠκολούθησαν αὐτῷ· ὅθεν ὁ Πέτρος ἔλεγε πρὸς αὐ-
Ματθ. 19. 27. τόν· « Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ » ἠκολουθήσαμέν σοι ». Ἐάν τις ἰδιώτης καὶ πτωχὸς ἄνθρωπος περιεπάτει, κηρύττων καὶ λέγων· ὅστις θέλει γενέσθαι φίλος μου καὶ ἀκόλουθός μου, ἐκεῖνος ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα ἀρνηθῇ πάσας τὰς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἐπιθυμίας, καὶ ὑπομείνῃ πᾶσαν στενοχωρίαν καὶ θλίψιν καὶ κάκωσιν· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσῃ ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς φιλίας μου· τί νομίζετε; ἆρά γε εὑρίσκετο ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ὅστις ἠκολούθει τοιοῦτον ἄνθρωπον; τί νομίζετε; ἆρά γε οὐκ ἔφευγον πάντες ἀπ' αὐτοῦ, κραυγάζοντες καὶ λέγοντες, ὅτι ἐστὶ μωρὸς καὶ ἀσύνετος; τοῦ-
το δὲ ἐκήρυττεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· « Εἴτις Ματθ. 16. 24.
» θέλει, ἔλεγεν, ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρ» νησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
» αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· Καὶ ὃς οὐ Ματθ. 10. 38.
» λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο» λουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος ». Καὶ ὅμως οἱ ἀπόστολοι ἠκολούθησαν αὐτῷ· ὅτε δὲ ἠρώτα αὐτοὺς, μήπως θέλωσι χωρισθῆναι ἀπ' αὐτοῦ· « Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε
» ὑπάγειν; » Ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν, λέ- Ἰωάν. 6. 67.
γοντες, ὅτι τὰ λόγια αὐτοῦ ἦσαν λόγια
ζωῆς ἀθανάτου· « Κύριε, πρὸς τίνα ἀπε- Αὐτ. 68.
» λευσόμεθα, ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις »; Ὑμᾶς, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, ὦ μαθηταί μου, περιμένουσι δεσμὰ, διωγμοὶ, φυλακαὶ καὶ
τελευταῖον μαρτυρικὸς θάνατος. « Ἐπιβα- Λουκ. 21. 12. 13.
» λοῦσι γὰρ, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, ἐφ' ὑμᾶς » τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδι» δόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγο» μένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν » τοῦ ὀνόματός μου· ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν » εἰς μαρτύριον ».

Ἀληθῶς ταῦτα, λέγεις, εἰσὶ φοβερὰ, καὶ κατὰ φύσιν ἀπαράδεκτα· πλὴν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν τοιούτων παθημάτων ὁ Ἰη-

σοῦς Χριστὸς ὑπεσχέθη θρόνους, καὶ δόξαν, καὶ βασιλείαν· ὅθεν ἡ ἐπιθυμία τῆς τούτων ἀπολαύσεως ἔπεισε τοὺς ἀποστόλους πιστεῦσαι εἰς αὐτόν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν, ὅτι ταῦτα μέλλουσιν ἀπολαῦσαι οἱ
αὐτ. 19. 28. δίκαιοι « Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ », ἤγουν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν ἀνακαινισθῇ ὁ κόσμος, καὶ καθήσῃ αὐτὸς κρῖναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε φανερὰ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ὅτι ἡ βασι-
Ἰωάν. 18. 36. λεία αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐγκόσμιος· « Ἡ » βασιλεία ἡ ἐμὴ, εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ » κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου » ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ » ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς » Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ » ἔστιν ἐντεῦθεν ». Τίς οὖν ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ πράγματα μέλλοντα, ἀόρατα, ἀβέβαια, ὑπὸ ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου κηρυττόμενα, ἐγκαταλείπει πράγματα ἐνεστῶτα, βλεπόμενα, βέβαια, ὡς ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων μαρτυρούμενα; Ποῖος ἄνθρωπος διὰ τὰς ὑποσχέσεις ἑνὸς ἀνθρώπου ἰδιώτου, πτωχοῦ, περιπεφρονημένου, καταδίκου, ἐν μέσῳ δύω ληστῶν σταυρωθέντος, καὶ ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἀποθανόντος, ἐγκαταλείπει οἰκίαν, συγγενεῖς, τέκνα, φίλους, καὶ τρέχει εἰς πάντα τόπον πεινῶν, διψῶν, γυμνητεύων, ἀτιμαζόμενος, δερόμενος, φυλακιζόμενος, δεσμούμενος, μυρία μυρίων παθήματα πάσχων; Ποῖος διὰ ψιλὰς καὶ ἀναποδείκτους ὑποσχέσεις ἑνὸς τοιούτου ἀνθρώπου παραδίδωσιν ἑαυτὸν εἰς θάνατον; Ἐὰν προσηλώσῃς πάσας τὰς δυνάμεις τοῦ νοός σου, ἵνα εὕρῃς, ποῖον πρᾶγμα ἐγκόσμιον εἵλκυσε τοὺς ἀποστόλους πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ἔπεισεν αὐτοὺς, ἵνα μετὰ τοὺς μυρίους διωγμοὺς, καὶ τὰ ἄμετρα παθήματα ὑπομείνωσι καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον εὑρίσκεις, ἀλλὰ βλέπεις, καὶ πείθεσαι, ὅτι πᾶς φυσικὸς λόγος, καὶ πάντα τὰ ἐγκόσμια πράγματα ἠνάγκαζον αὐτοὺς, ἵνα μὴ εἰς αὐτὸν πιστεύσωσιν.

Ἐξέτασον καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Οἱ ἀπόστολοι ἦσαν ἀγράμματοι, πτωχοὶ, ἰδιῶται, ἄοπλοι· αὐτοὶ διασκορπισθέντες πανταχοῦ, ἐκήρυττον τὴν πίστιν εἰς ἀνθρώπους διαφέροντας κατὰ τὸ γένος, κατὰ τὴν γλῶσσαν, κατὰ τὴν θρησκείαν, κατὰ τὰ ἤθη, κατὰ τοὺς νόμους, κατὰ τὰς συνηθείας· τί δὲ ἐκήρυττον εἰς αὐτούς; ἐκήρυττον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅστις ὡς κατάδικος ἐσταυρώθη ἐν μέσῳ δύω ληστῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐστὶν ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὁ δημιουργὸς καὶ παντοδύναμος ἐξουσιαστὴς
πάσης τῆς κτίσεως· « Ἡμεῖς κηρύττομεν, 1. Κορ. 1. 23.
» ἔλεγον, Χριστὸν ἐσταυρωμένον »· Πρὸς τούτοις ἐκήρυττον, λέγοντες· ἄνθρωποι, παραιτήσατε πᾶσαν σωματικὴν ἡδονὴν,
« Νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς Κολ. 3. 5.
» γῆς », περιφρονήσατε τὸν πλοῦτον, φεύ-
γετε τὴν δόξαν· « Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς Ματθ. 5. 44.
» ὑμῶν· Εἴτις ζητεῖ, ἔλεγον, τὸν χιτῶνά Αὐτ. 40.
» σου, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιόν σου· Ὅστις Αὐτ. 39.
» σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα,

» στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην »· εὐλόγει
Λουκ. 44. τοὺς καταρωμένους σε, εὐεργέτει τοὺς μισοῦντάς σε, προσεύχου ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων, καὶ διωκόντων σε· ἄνθρωποι, ἔλεγον, ἑτοιμάσατε ἑαυτοὺς εἰς κινδύνους, διωγμούς,
2. Τιμ. 3. 12. παντοῖα παθήματα, διότι πάντες « Οἱ » θέλοντες εὐσεβῶς ζῇν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, « διωχθήσονται »· ἑτοιμάσθητε, ἵνα καὶ τὸν
Λουκ. 21. 13. θάνατον δεχθῆτε ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ κήρυγμα ἐν ὀλίγῳ καιροῦ διαστήματι τόσα ἄμετρα πλήθη ἀνθρώπων ἐπίστευσαν, ὥστε ὁ Παῦλος ἀνυποστόλως ἔγραφε πρὸς μὲν τοὺς Ῥωμαίους·
Ῥωμ. 1. 8. « Ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν » ὅλῳ τῷ κόσμῳ »· πρὸς δὲ τοὺς Κολοσσαεῖς·
Κολ. 1. 6. « Ὁ λόγος τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἀληθείας » ἐστὶ καρποφορούμενος ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν ». Ἀλλὰ διὰ ποίας διαλέκτου ἐδίδασκον ταῦτα οἱ ἀπόστολοι οὐ μόνον τοὺς Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας, καὶ Ῥωμαίους, καὶ Πάρθους, καὶ Μήδας, καὶ Ἐλαμίτας, καὶ Φρύγας, καὶ Παμφυλίους, καὶ Αἰγυπτίους, καὶ τὰ λοιπὰ ἀλλόγλωσσα ἔθνη; πῶς ἔπεισαν οἱ ἄσοφοι τοὺς σοφούς, οἱ ἁλιεῖς τοὺς ῥήτορας, οἱ ἀγράμματοι τοὺς σοφιστάς; ἐν ποίᾳ δυνάμει ἐνίκησαν οἱ πένητες τοὺς πλουσίους, οἱ ἀδύνατοι τοὺς δυνάστας, οἱ ἰδιῶται τοὺς ἄρχοντας; ποία δύναμις ἐγκόσμιος ἐνίκησε τῆς θρησκείας τὴν προκατάληψιν, τῶν κακῶν ἠθῶν τὴν ἕξιν, τῶν πολιτικῶν νόμων τὸ κράτος, τῶν ἀλλοκότων συνηθειῶν τὴν ἰσχύν, καὶ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰς ὁρμὰς τὰς παραλόγους; ποῖον πρᾶγμα βλέπεις ἐν τούτοις ἐγκόσμιον; ποίαν σωματικὴν δύναμιν; ποῖον τέλος σαρκικόν; Ὅστις διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ὀρθοῦ λόγου ταῦτα στοχάζεται, ἐκεῖνος πείθεται, ὅτι δύναμις οὐχὶ κοσμική, οὐδὲ ὑλική, οὐδὲ σωματική, ἀλλὰ δύναμις ἄλλη ὑπερκόσμιος, ἄϋλος, ἀόρατος, παντοδύναμος ταῦτα ἐποίησεν· ὅστις ταῦτα περιερευνᾷ, καὶ πείθεται εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος, εἰμὴ ἡ παντοδύναμος δεξιὰ τοῦ ὑψίστου ταῦτα ἐποίησε· « Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν »· δεξιὰ Κυρίου ὕψωσε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν·
« Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν »· ἡ παν- Ψαλ. 117 15. 16.
τοδύναμος χάρις τῆς πίστεως ἐνίκησε καὶ τὰς ψευδοθρησκείας, καὶ τὴν εἰς τὸ κακὸν ἕξιν, καὶ τῶν ἐπιβλαβῶν νόμων τὸ κράτος, καὶ τῶν πονηρῶν συνηθειῶν τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ἀλόγων ὁρμῶν τὴν ἰσχύν, καὶ
παντὸς κόσμου τὴν ματαιότητα· « Αὕτη 1. Ἰωάν. 5. 4.
» ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον », ἡ πίστις ἡμῶν. Ἡ δύναμις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνίκησε τὰ κοσμικὰ ἐμπόδια, ὡς
αὐτὸς προηγόρευσε, λέγων· « Ἐν τῷ κόσμῳ Ἰωάν. 16. 33.
» θλίψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον ». Αὕτη ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τοῦ ἐφθαρμένου καὶ φαύλου πολιτεύματος εἰς πολιτείαν ἄμεμπτον καὶ ὑπεραγίαν, οὐκ ἔστιν ἔργον τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐνέργεια τῆς χάριτος· αὕτη ἡ κατὰ πάντα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴ οὐκ ἔστιν ἔργον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ κατόρθωμα τῆς παντοδυνάμου
χειρὸς τοῦ ὑψίστου· « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις Ψαλ. 76. 10.
» τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου ».

Ἀλλὰ ποίαν, λέγεις, χρείαν ἔχομεν

ταύτης τῆς διδασκαλίας ἡμεῖς, οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες; ἡμεῖς οὐ ζητοῦμεν ἀπόδειξιν τῆς πίστεως, ἐπειδὴ πιστεύομεν· διδασκαλίας δὲ ἠθικῆς χρείαν ἔχομεν πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς. Ἀλλὰ ποία ἄλλη ἀρετὴ, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, ἢ ὑπερτέρα, ἢ εὐπροσδεκτοτέρα εἰς τὸν θεὸν, ἢ σωτηριωδεστέρα τῆς ὀρθῆς πίστεως; εἴτι ἂν πράξῃς χωρὶς πίστεως, ἐστὶν ἁμαρτία· « Πᾶν » δὲ, ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστί ». (Ῥωμ. 14. 23.) χωρὶς πίστεως οὐδεὶς δύναται σωθῆναι· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτῆς οὐδεὶς δύναται ἀρεστὸς γενέσθαι εἰς τὸν θεόν· « Χωρὶς δὲ πίστεως » ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι ». (Ἑβρ. 11. 6.) Ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος διαμένει πιστὸς, κἂν μυριάκις ἁμαρτάνῃ, ἔχει πάντοτε τὴν διὰ τῆς μετανοίας ἐλπίδα τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας· ἀφ' οὗ δὲ ἀπιστήσῃ, οὐδεμία δι αὐτὸν ἐστι σωτηρίας ἐλπίς· διότι « Ὁ πιστεύσας καὶ » βαπτισθεὶς, σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας, » κατακριθήσεται »· (Μάρκ. 16. 16.) διότι « Ὁ πιστεύων » εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, » ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ » ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ ». (Ἰωάν. 3. 18.) Ἐὰν οὖν προσέχωμεν, ἵνα φυλάξωμεν τὴν ἀγάπην, τὴν ταπείνωσιν, τὴν σωφροσύνην, τὴν ὑπακοὴν, τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα χιλιοπλασίως περισσότερον προσέχωμεν διὰ τὴν φυλακὴν τῆς πίστεως, ἥτις ἐστὶν ἡ πηγὴ, καὶ ἡ ῥίζα, καὶ ἡ διδάσκαλος πασῶν τῶν ἀρετῶν· ἡ τοιαύτη προσοχὴ πάντοτέ ἐστιν ἀναγκαία, ἐξόχως δὲ εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, ἐν οἷς ὑπερεπλήθυναν, καὶ ἀναισχύντησαν οἱ ἄπιστοι, οἱ διαφθείροντες τοὺς πιστοὺς, καὶ καταποντίζοντες αὐτοὺς εἰς τῆς ἀπιστίας τὰ βάραθρα· ἀλλὰ μόνη ἡ προσοχὴ ἡμῶν χωρὶς τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας οὐδὲν δύναται· « Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην » ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων· εἰς μάτην ὑμῖν » ἐστι τὸ ὀρθρίζειν ». (Ψαλ. 126. 1. 2.) Ὁ προφητάναξ Δαβὶδ, ὅταν ἔβλεπε τοὺς ἀπίστους πανταχοῦ περιπατοῦντας, ἐπὶ τὸν θεὸν κατέφευγε, παρ' αὐτοῦ ζητῶν τὴν βοήθειαν. Μιμησώμεθα οὖν αὐτὸν, δεόμενοι καὶ ἡμεῖς νύκτα τε καὶ ἡμέραν, καὶ λέγοντες ὡς αὐτός· « Σὺ, Κύριε, » φυλάξαις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσαις ἡμᾶς » ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τὸν αἰῶ» να, διότι κύκλῳ οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσιν ». (Ψαλ. 11. 7. 8.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ.

Τόσον αἰσχρὰ καὶ ῥυπαρὰ καὶ δύσφημά εἰσι πάντα τὰ σαρκικὰ ἁμαρτήματα, ὥστε καὶ μόνα τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐντροπὴν προξενοῦσι, καὶ φέρουσι τὸ κόκκινον χρῶμα εἰς τὸ πρόσωπον. Λαλοῦμεν ἀνυποστόλως περὶ παντὸς ἁμαρτήματος, παῤῥησιάζοντες καὶ καταθεατρίζοντες πάσας τὰς τούτου περιστάσεις· ἀλλ', ὅταν θέλωμεν περιγράψαι τὸ βάρος τῶν τῆς σαρκὸς ἁμαρτιῶν, τότε ἡ συστολὴ καὶ ἡ ἐντροπὴ, καὶ τῆς ἀναισχυντίας ὁ φόβος καὶ ἀπὸ τοῦ νοὸς ἡμῶν ἀφαιρεῖ τὰ πρέποντα νοήματα, καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν ἁρπάζει τὰς ἁρμοδίας καὶ παραστατικὰς τῆς αἰσχρουργίας αὐτῶν λέξεις καὶ φράσεις. Μόνος ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις εἶχεν οὐχὶ ἐπίγειον, ἀλλ' ἐπουράνιον σοφίαν, καὶ ἐλάλει οὐχὶ τὰ ἑαυτοῦ νοήματα, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτῷ ἀποκαλυπτόμενα, παρέστησε, καὶ ἀπέδειξε τὸ βάρος ἑνὸς τῶν σαρκικῶν ἁμαρτημάτων, ἤγουν τῆς πορνείας, διὰ νοημάτων τοσοῦτον ὑψηλῶν, καὶ λόγων τοσοῦτον ἐμφαντικῶν, ὥστε οἱ ταῦτα ἀκούοντες, καὶ καταλαμβάνοντες οὐ μόνον ἐξίστανται, καὶ ἔντρομοι γίνονται, ἀλλὰ καὶ συστέλλονται ἀπὸ τῆς τοιαύτης θεοσυγοῦς πράξεως. Ταῦτα περιέχει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιςολῆς αὐτοῦ περικοπή· ἀλλὰ διὰ τὸ ὕψος τῶν νοημάτων, καὶ τὸν συμβιβασμὸν τῆς σειρᾶς αὐτῶν πολλὰ δυσνόητα γίνονται, καὶ δυσερμήνευτα τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα· ἐὰν ὁ θεὸς διὰ τὸ ἄμετρον αὐτοῦ ἔλεος εὐοδώσῃ τὴν παρ' ἡμῶν προβαλλομένην ἑρμηνείαν αὐτῶν, ἐλπίζω, ὅτι βλέπετε μὲν τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν, κατανοήσαντες δὲ τὰ ἀποστολικὰ νοήματα, πολλὴν τρυγᾶτε καὶ μεγάλην τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν.

Ἀδελφοὶ, πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. 1. Κορ. 6. 12.

Πῶς; « Πάντα μοι ἔξεστιν »; ἔχω ἄδειαν, ἵνα πράττω ὅ,τι θέλω; λοιπὸν ἔχω ἄδειαν, ἵνα πράττω καὶ τὰ κακά· ναὶ, ἔχω ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν, ἵνα πράττω εἴ τι ἂν

θέλω, ἐπειδὴ ἐπλάσθην ἐλεύθερος καὶ αὐτε-
Σειρ. 15. 14. 16. ξούσιος· « Ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄν-
» θρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ δια-
» βουλίου αὐτοῦ· παρέθηκέ σοι πῦρ καὶ ὕδωρ,
» καὶ ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἐκτενεῖς τὴν χεῖρά
» σου »· πλὴν παρατηρῶ καὶ τὰ ἑξῆς·
« Ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει »· ἔχω ἐξουσίαν, ἵνα πράττω πάντα, ὅσα θέλω, πλὴν οὐ πάντα συμφέρουσί μοι· ἐὰν πράττω τὰ καλὰ ἔργα, ὠφελοῦμαι· ἐὰν δὲ πράττω τὰ κακὰ, βλάπτομαι· « Πάντα μοι ἔξεστιν, » ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος »· ἔχω ἐξουσίαν, ἵνα πράττω πάντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ κακὰ, πλὴν οὐκ ἔστι πρέπον, ἵνα ἐγὼ ἐξουσιασθῶ ὑπό τινος κακοῦ, οὐκ ἔστι συμφέρον μοι, ἵνα κατασταθῶ δοῦλός τινος ἁμαρτίας· ἐπιφέρει δὲ καὶ παράδειγμα ταύτης τῆς ἀδείας καὶ ἐξουσίας, λέγων.

1. Κορ. 6. 13. **Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει.**

Ὁ θεὸς ἐδημιούργησε τὰς τροφὰς διὰ χρῆσιν τῆς κοιλίας· « Τὰ βρώματα τῇ » κοιλίᾳ », καὶ τὴν κοιλίαν ἔπλασεν, ἵνα, δεχομένη τὰς τροφὰς, τρέφῃ καὶ συντηρῇ τὸ σῶμα· « Καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι »· ἔχω ἐξουσίαν, ἵνα ἀπολαμβάνω πάσας τὰς τροφὰς, ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐποίησεν αὐτὰς ὁ θεός· ἀλλ' οὐ συμφέρει μοι, ἵνα ἄνευ μέτρου καὶ διακρίσεως μετέρχωμαι αὐτάς· διότι ἡ μὲν ἄμετρος τούτων χρῆσις βλάπτει τὸ σῶμα, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν νόμων ἀπηγορευμένη βλάπτει τὴν ψυχήν μου· ἔχω ἐξουσίαν, ἵνα ἀπολαμβάνω πάσας τὰς τροφὰς, ἀλλ' οὐδὲ πρέπον ἐστὶν, οὐδὲ συμφέρον, ἵνα ἐγὼ ἐξουσιασθῶ ὑπό τινος τροφῆς, ἢ ὑπὸ τῆς κρεωφαγίας, ἢ ὑπὸ τῆς ψαροφαγίας, ἢ ὑπὸ ἄλλης ἀρεστῆς μοι τροφῆς, καὶ κατασταθῶ δοῦλος τῆς κοιλίας μου· διότι τὰ βρώματα καὶ ἡ κοιλία εἰσὶ πράγματα φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, ποιεῖ δὲ αὐτὰ ὁ θεὸς μετὰ θάνατον ἀργὰ καὶ ἄχρηστα· « Ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην, » καὶ ταῦτα καταργήσει ». Ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ λόγιά εἰσι προκατασκευὴ, δι' ἧς ὁ θεῖος ἀπόστολος ἀποδεικνύει, ὅτι οὐδεὶς ἐξουσίαν ἔχει, ἵνα πορνεύῃ.

Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ 1 Κορ. 6. 13.
τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι·
ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε, 14.
καὶ ὑμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Πάντες οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ συνιστῶσιν ἓν σῶμα, τὸ σῶμα δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἕκαστος δὲ μέλος ἐστὶ τούτου τοῦ
ἁγίου σώματος· « Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα 1. Κορ. 12. 27.
» Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους ». Ἔχεις, λέγει, ἐξουσίαν, ἵνα τρώγῃς πᾶσαν τροφὴν, ἐπειδὴ αἱ τροφαὶ γεγόνασι διὰ τὴν κοιλίαν, καὶ ἡ κοιλία διὰ τὰς τροφάς· οὐδεμίαν δὲ ἐλευθερίαν ἔχεις τοῦ πορνεύειν, ἐπειδὴ τὸ σῶμα οὐκ ἐπλάσθη, ἵνα πορνεύῃ, ἀλλ' ἵνα γένηται τοῦ σώματος μέλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Τὸ δὲ » σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ ». Αἱ τροφαὶ σαί εἰσιν, ὑπὸ τὴν σὴν ἐξουσίαν εἰσὶν, ἐπειδὴ πρὸς τροφήν σου γεγόνασι·

τὸ δὲ σῶμά σου οὐκ ἔστι σὸν, οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὴν σὴν ἐξουσίαν, ἐπειδή ἐστι τοῦ Κυρίου, ὡς μέλος τοῦ σώματος αὐτοῦ· « Καὶ ὁ Κύριος » τῷ σώματι ». Βλέπε δὲ, πῶς ἀντιπαρατίθησι ταῦτα· « Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ· » τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυ-« ρίῳ· Καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι· καὶ ὁ » Κύριος τῷ σώματι »· τὰ βρώματα καὶ ἡ κοιλία καταργοῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ· « Ὁ δὲ » θεὸς καὶ ταύτην, καὶ ταῦτα καταργή-» σει· τὰ δὲ σώματα ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ θεοῦ ἐξεγείρονται, καὶ γίνονται ἀθάνατα, καθὼς καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν ἐξανέστη τοῦ τάφου, καὶ ἐγένετο ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον· « Ὁ » δὲ θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς » ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ». Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων ἔδειξεν, ὅτι τὰ μὲν βρώματα, ὡς πρόσκαιρα, εἰσὶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, τὰ δὲ σώματα ἡμῶν, ὡς αἰώνια μέλη τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐκ εἰσὶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν· ἐπιβεβαιωτικὰ δὲ τούτων εἰσὶ καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ἀποδεικτικὰ τοῦ τῆς πορνείας βάρους·

1. Κορ. 6. 15. Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο.

Κατὰ τίνα λόγον τὰ σώματα ἡμῶν εἰσι μέλη τοῦ Χριστοῦ; ἐπειδὴ ὁ Χριστός ἐςιν ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· ἡ δὲ ἐκκλησία ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὡς ὁ αὐτὸς Παῦλος διδάσκει, λέγων· « Αὐτὸν ἔδωκε κεφα- Ἐφεσ. 1. 22. 23.
» λὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ » τὸ σῶμα αὐτοῦ »· μέλη δὲ τῆς ἐκκλησίας εἰσὶ πάντες οἱ πιστοὶ, διὰ τοῦτο κατὰ τοῦτον τὸν λόγον πάντες οἱ πιστοί ἐσμεν μέλη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· γινόμεθα δὲ
« σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους », 1. Κορ. 12. 27.
πρῶτον μὲν, υἱοθετούμενοι διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, δεύτερον δὲ, μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρτου, ἤγουν τοῦ αὐτοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ σὺν αὐτῷ ἑνούμενοι, καὶ ἓν
σῶμα γινόμενοι· « Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, 1. Κορ. 10. 16. 17.
» λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ὃ εὐλογοῦμεν, » οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ » ἐστι; τὸν ἄρτον, ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινω-» νία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; » ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· » οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχο-» μεν »· Εἰπὼν δὲ, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν εἰσι μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τούτου συμπεραίνει, πόσον φρικτόν ἐστι τῆς πορνείας τὸ ἁμάρτημα· ἆρά γε, λέγει, ἀγνοεῖτε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν εἰσι μέλη τοῦ Χριστοῦ; ἔπειτα σχηματίζει τὸν λόγον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, λέγων· τί οὖν ἄλλο ποιῶ, ἐὰν πορνεύω, εἰμὴ, ὅτι αἴρω τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ποιῶ αὐτὰ πόρνης μέλη; Βλέπε δὲ τοῦ λόγου τὴν ἔμφασιν· οὐκ εἶπε, συνάπτω, ἀλλ' αἴρω, ἤγουν χωρίζω τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ποιῶ αὐτὰ μέλη πόρνης. Καὶ τίς οὐκ ἂν φρίξῃ, ταῦτα ἀκούων; οἱ σταυρωταὶ

Ἰωά. 19. 33. « Οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη » ὁ δὲ πόρνος σχίζει αὐτὰ, καὶ διατέμνει· « Μὴ » γένοιτο », ἐξεβόησεν ὁ Παῦλος, ὅτε ταῦτα εἶπε· τοῦτο δὲ ἀπευκτικόν ἐστιν· εὔχεται δηλονότι διὰ τοῦ, « μὴ γένοιτο », ἵνα μηδέποτε ἐγκαταλείπῃ αὐτὸν ὁ θεὸς πράξαι τοιοῦτον ἁμάρτημα. Διὰ δὲ τῶν ἑξῆς διερμηνεύει τὸ, πῶς ὁ πορνεύων ποιεῖ μέλη πόρνης τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ.

1. Κορ. 6. 16. Ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται
17. γὰρ, φησὶν, οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν. Ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

Γεν. 2. 24. Διὰ τί τοῦτον τὸν λόγον· « Καὶ προσ» κολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, » καὶ ἔσονται οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν »· ὃν ὁ Ἀδὰμ εἶπε περὶ τῆς ἰδίας γυναικὸς παντὸς ἀνθρώπου, ἐφαρμόζει ὁ ἀπόστολος καὶ εἰς τὴν πόρνην; διότι τὸ τῆς φύσεως ἔργον ἐστὶν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἴς τε τὸν νόμιμον γάμον, καὶ εἰς τὴν πορνείαν, ἤγουν συνάφεια καὶ συνουσία ἀνδρὸς μετὰ γυναικὸς, ποιοῦσα τοὺς δύω σάρκα μίαν· ἵνα δὲ ἀποδείξῃ διὰ τῆς θείας γραφῆς, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμα μετ' αὐτῆς γίνεται, ἀνέφερε ταῦτα τοῦ Ἀδὰμ τὰ λόγια· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φυσικὸν ἔργον ἐστὶν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, διὰ τί ὁ μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς ἑνούμενος οὐ χωρίζει τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, καθὼς χωρίζει αὐτὰ, καὶ ποιεῖ πόρνης μέλη ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ; διότι ὁ μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς ἑνούμενος, ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μέλους, τοῦ συναφθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἐκκλησίας· ὁ δὲ μετὰ τῆς πόρνης μιγνύμενος, συνάπτεται μετὰ ξένου μέλους· διότι « Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν », ὡς ἔχων σκο- Ἑβρ. 13. 4.
πὸν τὴν παιδοποιΐαν· « Πόρνους δὲ καὶ » μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεὸς », ἐπειδὴ διὰ μόνην τὴν ἡδονὴν συμμίγνυνται· διότι ὁ νόμιμος γάμος ἐστὶ τύπος τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας· « Καὶ ἔσονται οἱ δύω Ἐφεσ. 5. 31, 32.
» εἰς σάρκα μίαν· τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα » ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς » τὴν ἐκκλησίαν ». Βλέπε δὲ, πῶς δείξας ὁ ἀπόστολος διὰ τοῦ ῥητοῦ τῆς θείας γραφῆς, « Ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἕν ἐστι » σῶμα », κατασκευάζει ἔπειτα καὶ τὴν ἀπόδειξιν περὶ τοῦ, ὅτι ὁ πόρνος ποιεῖ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μέλη πόρνης· « Ὁ δὲ » κολλώμενος, λέγει, τῷ Κυρίῳ, ἓν πνεῦμά » ἐστι »· τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι διὰ τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς τῷ Χριστῷ συνενούμενος, γίνεται ὅλος πνευματικὸς, μηδὲν ἔχων σαρκικὸν φρόνημα, ἀλλὰ καὶ νοῦν, καὶ καρδίαν, καὶ θέλησιν πνευματικήν· ὅστις ἑνοῦται μετὰ τῆς πόρνης, γίνεται ἓν σῶμα μετ' αὐτῆς· ὅστις ἑνοῦται μετὰ τοῦ Κυρίου, γίνεται ἓν πνεῦμα μετ' αὐτοῦ. Φανερὸν οὖν τὸ συμπέρασμα, ἤγουν τὸ, ὅτι ὅστις ἑνοῦται μετὰ τῆς πόρνης, ἐκεῖνος ποιεῖ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ πόρνης μέλη. Ταῦτα δὲ διδάξας, δίδωσι τὴν ἐντολὴν τῆς φυγῆς ἀπὸ τῆς πορνείας, λέγων·

1. Κορ. 6. 18. Φεύγετε τὴν πορνείαν· πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει.

Ὁ φθόνος, ὁ θυμὸς, τὸ μῖσος οὐκ εἰσὶν ἐκτὸς, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ σώματος· ἁμαρτάνει δὲ εἰς τὸ ἴδιον σῶμα καὶ ὁ φθονερὸς, καὶ ὁ θυμώδης, καὶ ὁ φιλόμισος, καθότι ταῦτα τὰ πάθη τήκουσι καὶ διαφθείρουσι τὸ σῶμα. Πῶς οὖν λέγει, ὅτι πᾶν ἁμάρτημα ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστι· καὶ ὅτι ὁ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει; (ὅρ. τὴν Οἰκουμ. Αὐτ.) Πολλαὶ καὶ διάφοροί εἰσιν αἱ εἰς ταῦτα τὰ δυσερμήνευτα λόγια ἑρμηνεῖαι· ἡμεῖς δὲ προβάλλομεν τὴν φαινομένην πιθανωτέραν. Ὁ φθόνος, καὶ ὁ θυμὸς, καὶ τὸ μῖσος οὐκ εἰσὶν ἐνέργειαι, ἀλλὰ πάθη, διότι οὐδὲ φθόνον ποιοῦμεν, οὐδὲ θυμὸν, οὐδὲ μῖσος, ἀλλὰ πάσχομεν ὑπ' αὐτῶν, καὶ κατατυραννούμεθα· ὁ δὲ ἀπόστολος οὐ λαλεῖ περὶ τῶν ἁμαρτημάτων, ὑφ' ὧν ἡμεῖς πάσχομεν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν, ὅσας ἡμεῖς ποιοῦμεν· « Πᾶν ἁμάρτημα, λέγει, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐςι »· τοῦτο δὲ ἀληθές· διότι ὅσα ἁμαρτήματα ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἐκτὸς τοῦ σώματός εἰσι· ποιοῦμεν φόνον, κλοπὴν, ἁρπαγὴν, συκοφαντίαν, ψευδομαρτυρίαν, βλασφημίαν, καὶ τὰ λοιπὰ, αὐτὰ δὲ ἐκτὸς τοῦ σώματος ἡμῶν εἰσι, καθότι τὴν ψυχὴν καὶ τοὺς ἄλλους βλάπτουσιν, εἰς δὲ τὸ σῶμα ἡμῶν οὐδεμίαν προξενοῦσι βλάβην· ὁ δὲ πορνεύων, ποιῶν τὴν πορνείαν, βλάπτει καὶ κακοποιεῖ τὸ ἴδιον σῶμα, ἐκνευρίζων, καὶ μολύνων, καὶ ἀκάθαρτον αὐτὸ ποιῶν. Παρατήρησον δὲ δύω τινὰ, πρῶτον μὲν τὸ, « Φεύγετε », ὅπερ σημαίνει τὴν ταχεῖαν καὶ τελείαν ἀποστροφὴν τοῦ τοιούτου ἁμαρτήματος· δεύτερον δὲ, ὅτι οὐ μόνον ὡς νομοθέτης εἶπε, « Φεύγετε τὴν πορνείαν », ἀλλὰ καὶ ὡς διδάσκαλος ἐφανέρωσε, διὰ ποίους λόγους ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα αὐτὴν φεύγωμεν· « Φεύγετε, λέγει, τὴν πορνείαν »· διότι πᾶν ἄλλο ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσητε, βλάπτει τὴν ψυχὴν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ σῶμα· ἡ δὲ πορνεία καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἡμῶν βλάπτει. Καὶ οὗτος μέν ἐστιν εἷς λόγος, ἐπισυνάπτει δὲ εὐθὺς καὶ ἄλλον, λέγων·

Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; 1. Κορ. 6. 19.

Μετὰ τοὺς προειρημένους λόγους προβάλλει ἔτι τρεῖς, τὴν χάριν δηλαδὴ, τὴν ἀξίαν, καὶ τὸ δικαίωμα· διὰ τούτων δὲ καὶ φοβίζει, καὶ πείθει, ἵνα φεύγωμεν τὴν πορνείαν· ἡ χάρις ἐστὶν ὑπερμεγίστη, διότι τὰ σώματα ἡμῶν εἰσὶ ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος ἁγίου πνεύματος· ἡ ἀξία τοῦ χαριτοδότου ἐστὶν ὑπερτάτη, διότι ὁ χαριτοδότης ἐστὶν αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ θεὸς, ὁ εἰπών· « Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ». Τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐστὶν ὑπεράνω πάντων τῶν δικαιωμάτων, ἐπειδὴ ὁ θεὸς καὶ ἔπλασε, καὶ

ἐξηγόρασε τὸν ἄνθρωπον· ὅθεν οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι οὐδὲ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, οὐδὲ εἰς τὸ σῶμα. Οὐκ οἴδατε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ἐστὶ ναὸς τοῦ παναγίου πνεύματος τοῦ ἐν ὑμῖν κατοικοῦντος; «Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι » τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου » πνεύματός ἐστιν »; Οὐκ οἴδατε, ὅτι ἐλάβετε ταύτην τὴν μεγίστην χάριν παρ' αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ἁπάντων θεοῦ, «οὗ ἔχετε » ἀπὸ θεοῦ »; οὐκ οἴδατε ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχετε οὐδὲ εἰς τὴν ψυχήν, οὐδὲ εἰς τὸ σῶμα ὑμῶν, ἐπειδὴ ἐστε πλάσματα τοῦ πλάσαντος, καὶ δοῦλοι τοῦ ἐξαγοράσαντος ὑμᾶς θεοῦ; « Καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν »; Ἐσιώπησε δὲ τὸ ἐκ τῶν λόγων τούτων ἑπόμενον συμπέρασμα, ὡς φανερὸν καὶ πασίδηλον. Πῶς οὖν τολμᾶτε, ἰδοὺ τὸ συμπέρασμα, μιαίνειν διὰ τῆς πορνείας τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἅμα δὲ ὑβρίζειν καὶ τὸν δοτῆρα τοῦ τοιούτου χαρίσματος; πῶς τολμᾶτε ποιεῖν τὰ μέλη ὑμῶν πόρνης μέλη, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχοντες, ἀλλὰ πλάσματα τοῦ θεοῦ ὄντες, ἐξηγορασμένα ὑπ' αὐτοῦ δι' ἀτιμήτου τιμῆς;

1. Κορ. 6. 20. Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

Διὰ τί ἀνέφερε μόνον τό, «Ἠγοράσθητε», ἐσιώπησε δὲ τό, ἐπλάσθητε; διότι ἀρκεῖ τό, «Ἠγοράσθητε», πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δουλείας, καθότι πᾶς ἠγορασμένος, δοῦλός ἐστι τοῦ ἀγοράσαντος αὐτόν, κἂν οὐκ ἐπλάσθη ὑπ' αὐτοῦ· ἢ διότι ὁ ἀγορασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἤγουν ἡ ἀνάπλασις αὐτῆς, ἐστὶν ἔργον καὶ αὐτῆς τῆς πλάσεως ὑπέρτερον καὶ ἐνδοξότερον· ἐφανέρωσε δὲ ἡμῖν ὁ ἐπιστήθιος Ἰωάννης, πῶς καὶ διὰ τίνος ἠγοράσθημεν, ὅτε ἐλάλησε πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀποκαλύψει καὶ εἶπεν· «Ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας Ἀποκ. 5. 9.
» τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου »· Σύ, λέγει, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐσφάγης ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐκχυθέντος αἵματός σου ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου, καὶ ἐποίησας δούλους τοῦ θεοῦ καὶ πατρός σου. Λέγει οὖν ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ «Ἠγοράσθητε τιμῆς», ἤγουν διὰ τοῦ ὑπερτίμου αἵματος τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, δοξάσατε τὸν θεὸν καὶ διὰ τοῦ σώματος καὶ διὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ εἰσι, τοῦ πλάσαντος καὶ ἐξαγοράσαντος αὐτά. Δοξάζεται δὲ ὁ θεὸς ἐν τῷ σώματι ἡμῶν διὰ τῆς σωφροσύνης, διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ τῆς νηστείας, διὰ τῆς ἀγρυπνίας, διὰ τῶν σωματικῶν κόπων, τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς τελουμένων· δοξάζεται δὲ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν ὁ θεὸς διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως, διὰ τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος, διὰ τῆς πρὸς θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, διὰ τῆς καθαρότητος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ λογισμοῦ, διὰ τῶν ἁγίων νοημάτων, καὶ θείων ἀναβάσεων· τότε δοξάζεται ὁ θεὸς καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου, καὶ ἐν τῷ σώματί

σου, ὅταν ἡ μὲν ψυχή σου νοήματα ἔχουσα εὐσεβῆ, καὶ λογισμοὺς θεαρέστους, διεγείρῃ τὸ σῶμά σου πρὸς κατόρθωσιν πάσης πρακτικῆς ἀρετῆς· τὸ δὲ σῶμα ὑπηρετῇ προθύμως πρὸς τὰ ἅγια τῆς ψυχῆς διανοήματα.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ.

Μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ μεγάλης σφοδρότητος ἐλάλησεν ἡμῖν σήμερον περὶ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς πορνείας διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος Παῦλος. Ἡμεῖς πιςεύομεν, ὅτι ὅσα αὐτὸς ἐδίδαξεν, οὐκ εἰσὶ λόγια ἀνθρώπινα, ἀλλὰ θεῖα· οὐκ εἰσὶ διδασκαλίαι ἐκ παραδόσεως, ἢ ἐφευρέσεως ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ φωτισμοῦ καὶ ἀποκαλύψεως θεοῦ.
Γαλ. 1. 11. 12. « Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἔλεγεν αὐτὸς, τὸ εὐαγ-
» γέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ » ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ » ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, » ἀλλὰ δἰ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Αὐτὸς ἦν ὄργανον, ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος κρουόμενον, κάλαμος ἦν γραμματέως ὀξυγράφου, ὅστις ἐλάλει, ὅσα ὁ θεὸς αὐτῷ ἀπεκάλυπτε, καὶ ἔγραφεν, ὅσα ὁ θεὸς εἰς αὐτὸν ἔλεγε· διὰ τοῦτο οὐδεμία ἐστὶν ἀμφιβολία, ὅτι τὰ λόγια αὐτοῦ εἰσὶ λόγια θεοῦ, ἀλλ' ἡ σφοδρότης τοῦ τρόπου, δἰ ἧς ἐλάλησε περὶ τῆς πορνείας, καὶ ἡ αἰτία, δἰ ἣν τοιουτοτρόπως ἐλάλησε περὶ αὐτῆς, εἰσὶν ἄδηλα, καὶ πρόξενα ἀπορίας. Εἰς τὴν σκέψιν οὖν καὶ τὴν ἔρευναν τούτων τῶν δύω περιέργων πραγμάτων ἀφιεροῦμεν σήμερον τὸν λόγον.

Περὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἁμαρτημάτων, μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ἐλάλησεν ὁ θεορρήμων Παῦλος· ἐὰν ὅμως παρατηρήσῃς, ὅσα εἶπε περὶ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς πορνείας, βλέπεις, ὅτι αὐτά εἰσι καὶ περισσότερα, καὶ βαρύτερα τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντων περὶ πάσης ἄλλης ἁμαρτίας· αὐτὸς περὶ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος εἶπε·
« Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ 1. Κορ. 6 13.
» Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι ». Ταῦτα δὲ τὰ λόγια σημαίνουσιν, ὅτι ὅστις πίπτει

εἰς τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, ἐκεῖνος ἀδικεῖ οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν δημιουργὸν καὶ κύριον τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ τὸ σῶμα οὐκ ἐπλάσθη, ἵνα πορνεύῃ, ἀλλ' ἵνα δουλεύῃ τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ· ἐκεῖνος δὲ ποιεῖ αὐτὸ δοῦλον τῆς πορνείας. Αὐτὸς περὶ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος εἶπεν·
Αὐτ. 15. » Ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω » πόρνης μέλη »; Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων ἐφανέρωσεν, ὅτι ὅστις ἁμαρτάνει, ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, ἐκεῖνός ἐστι χείρων τῶν σταυρωτῶν τοῦ Χριστοῦ· διότι ἐκεῖνοι μὲν οὐκ ἐτόλμησαν σχίσαι τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη, αὐτὸς δὲ αἴρων αὐτά, ποιεῖ πόρνης μέλη· αὐτὸς εἶπε πρὸς τούτοις· « Ὁ δὲ
Αὐτ. 18. » πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει »· διὰ τούτου δὲ ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ ποιῶν ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ἐστὶν ἄσπλαγχνος ὑπὲρ πάν-
Ἐφεσ. 5. 29. τας τοὺς ἀνθρώπους· « Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν » ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ » θάλπει αὐτήν »· ὁ δὲ πόρνος ἐπιβουλεύει καὶ κακοποιεῖ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σάρκα αὐτὸς περὶ τῆς ἁμαρτίας ταύτης λαλῶν, εἶπεν, ὅτι τὸ σῶμα ἡμῶν ἐστι κατοικητήριον τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅπερ ἐλάβομεν
1. Κορ. 6. 19. ὑπὸ τοῦ πανοικτίρμονος θεοῦ· « Ἢ οὐκ » οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν » ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε » ἀπὸ θεοῦ »; καὶ ὅτι οὐδὲ τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τοῦ σώματος ἡμῶν ἔχομεν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ ἠγοράσθημεν διὰ τοῦ ὑπερτίμου αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Καὶ οὐκ
Αὐτ. 20. » ἐστὲ ἑαυτῶν· ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς ». Βλέπετε οὖν φανερά, ὅτι ἀπέδειξε τὸν ἐργάτην ταύτης τῆς ἁμαρτίας ἐπίβουλον τοῦ θεοῦ, χείρονα τῶν σταυρωτῶν, ἀσπλαγχνικώτερον πάντων τῶν ἀσπλάγχνων, περιφρονητὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀποστάτην τῆς χρεωστουμένης πρὸς τὸν ἴδιον δεσπότην ὑπακοῆς. Ὢ ἔμφασις! ὢ σφοδρότης! φόβον καὶ τρόμον φέρουσι ταῦτα τὰ λόγια· τί τούτων περισσότερον; καὶ ὅμως διὰ τῆς τιμωρίας, δι' ἧς ἐτιμώρησε τὸν πορνεύσαντα Κορίνθιον, ἔτι φρικτότερον ἔδειξε τῆς πορνείας τὸ ἁμάρτημα.

Ἔστησε φοβερὸν κριτήριον κατὰ τούτου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ συνήγαγεν ἐν αὐτῷ τοὺς πιστούς, εἰσῆλθε δὲ καὶ αὐτὸς ἐν πνεύματι ἐκεῖ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν δεσπότην Χριστὸν ἔδειξεν ἐκεῖ καθήμενον, καὶ ἐκφωνοῦντα τὴν ἀπόφασιν· « Ἐν τῷ ὀνόματι, 1. Κορ. 5. 4. 5.
» εἶπε, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, » συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύ» τος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν » Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον » τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα » τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου » Ἰησοῦ ». Ὢ ἀπόφασις φρικτὴ καὶ φοβερά! ποῖον ποτε ἢ πλεονέκτην, ἢ ἅρπαγα, ἢ φονέα, ἢ λῃστήν, ἢ αἱρετικόν, ἢ βλάσφημον τόσον αὐστηρὰ ἐπαίδευσε; τίνα ποτὲ τῶν ἁμαρτωλῶν παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σατανᾶ, ἵνα βασανίζων αὐτόν, ἐξολοθρεύσῃ τὸ σῶμα καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ; Τίς δέ ἐστιν ὁ ταῦτα διορίσας; ὁ Παῦλος, ὅστις πανταχοῦ μεγαλοφώνως ἐκήρυττε τὴν πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἄπειρον εὐσπλαγχνίαν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Ἰησοῦ Χρι-

1. Τιμ. 1. 15. στοῦ, κραυγάζων καὶ λέγων· « Ὅτι Χρι-
» στὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον
» ἁμαρτωλοὺς σῶσαι ». Ἵνα δὲ μηδεὶς
νομίσῃ, ὅτι δι' ἄλλην ἁμαρτίαν, καὶ οὐχὶ
διὰ τὴν πορνείαν ἐπαίδευσεν αὐτὸν μετὰ
τοσαύτης αὐστηρότητος, πρὶν ἢ ἐκφωνήσῃ
τὴν τιμωρητικὴν ἀπόφασιν, ἐφανέρωσε τὸ
ὄνομα τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ, γρά-
1. Κορ. 5. 1. ψας ταῦτα· « Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορ-
» νεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν
» τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται ».

Ἀλλὰ πόθεν ἐκινήθη ὁ Παῦλος, ἵνα καὶ
λαλήσῃ, καὶ πράξῃ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα
κατὰ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος; « Ἐξ
Γαλ. 1.12. » ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ »· διότι
αὐτὸς ὁσάκις οὐ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ θεοῦ,
ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἐδίδασκε, τοσάκις ἐφα-
νέρωσεν, ὅτι τὴν ἰδίαν γνώμην λέγει,
καὶ οὐχὶ πρόσταγμα διδάσκει· ὅταν περὶ
τῶν παρθένων ἐλάλησεν, τότε εἶπε φανερά·
1. Κορ. 7. 25. « Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου
» οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος
» ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι »· ὁμοίως καὶ
ὅταν συνεβούλευε τὰ περὶ τῆς καταςάσεως
τῆς χηρευούσης γυναικὸς, εἶπε· « Μακα-
Αὐτ. 40. » ριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ
» τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα
» θεοῦ ἔχειν »· τοῦτο αὐτὸ εἶπε, καὶ ὅταν
προέτρεπε τοὺς Κορινθίους, ἵνα ἐλεήσωσι
τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὺς περισσότε-
ρον, ἤπερ οἱ ἄλλοι· « Καὶ γνώμην, εἶπεν ἐν
2. Κορ. 8. 10. » τούτῳ δίδωμι ». Ὁ θεὸς οὖν, ὅστις ἐςὶν
ἡ αὐτοκαθαρότης καὶ ἁγιωσύνη, ἀποστρε-
φόμενος τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸν βόρβορον
ταύτης τῆς βδελυρᾶς ἁμαρτίας, ἀπεκάλυ-
ψεν εἰς αὐτὸν, ὅσα κατ' αὐτῆς καὶ εἶπε,
καὶ ἔπραξεν· ἔβλεπεν ὅμως καὶ εἰς τὰς
θείας γραφὰς τῆς ἁμαρτίας ταύτης τὸ
βάρος· διότι ἀπ' ἀρχῆς οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι,
εἴτε ὑπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ ἀλλη-
λοδιαδόχως διδαχθέντες, εἴτε ὑπὸ τοῦ
φυσικοῦ λόγου οδηγούμενοι, εἴτε ὑπὸ τοῦ
παραδείγματος τοῦ παγκοσμίου κατα-
κλυσμοῦ μαθόντες, εἴτε διὰ θείας ἀποκα-
λύψεως φωτιζόμενοι, αἰσχρὸν καὶ θεομεμι-
σημένον ἐλογίζοντο τῆς πορνείας τὸ ἁμάρ-
τημα· ἀπόδειξις δὲ τούτου τὸ παράδειγμα
τῶν πρὸ τοῦ γραπτοῦ νόμου εὐσεβῶν
ἀνθρώπων, οἵτινες κἂν μηδεμίαν ἔγγραφον
νομοθεσίαν ἔλαβον περὶ τούτου τοῦ ἁμαρ-
τήματος, ἀπεστρέφοντο ὅμως αὐτὸ ὡς ἔργον
θεοστυγὲς καὶ ἄτιμον.

Ὅταν ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἦλθεν εἰς Γεν. 33. 16.
Σαλὴμ πόλιν τῶν Σηκίμων, τότε ὁ Συχὲμ
ὁ ἄρχων τῆς γῆς ἐκείνης, ἁρπάξας τὴν
θυγατέρα αὐτοῦ, τὴν Δεῖναν, ἔφθειρεν αὐ-
τήν· οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἰακὼβ, ὁ Συμεὼν καὶ
ὁ Λευῒ, δι' ἐπιβουλῆς φονεύσαντες τὸν Συχὲμ,
καὶ πάντας τοὺς Σηκιμίτας, διήρπασαν
πάντα τὰ τούτων ὑπάρχοντα· ταῦτα
ἰδὼν ὁ Ἰακὼβ, ἐταράχθη σφόδρα, καὶ φόβος
πολὺς ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ·
ἤλεγξε δὲ ἀποτόμως τὸν Συμεὼν καὶ τὸν
Λευΐ· κατεστήσατέ με, εἶπε πρὸς αὐτοὺς,
μισητὸν, καὶ ἀπεδείξατέ με ἄνθρωπον
πονηρὸν ἐνώπιον τῶν Χαναναίων καὶ Φε-
ρεζαίων, οἵτινες συναχθέντες, ἐξαφανίσουσι
καὶ ἐμὲ, καὶ τὸν οἶκόν μου· ὁ δὲ Συμεὼν

27*

καὶ ὁ Λευΐ ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτὸν, λέγοντες· ἀλλὰ τί; ἔστεργες ἄρά γε, ἵνα οἱ Σηκιμῖται μετέρχωνται τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν
Αὐτ. 31. ὡς πόρνην; « Οἱ δὲ εἶπαν, ἀλλ' ὡσεὶ πόρ» νῃ χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν »; ὅταν δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἡσύχασε, λογισάμενος τὸν φόνον καὶ τὴν ἁρπαγὴν τιμωρίαν δικαίαν τοῦ ἁμαρτήματος τῆς πορνείας· καὶ ὁ θεὸς δὲ φανεὶς εἰς αὐτὸν, ἐδίωξε τὸν φόβον ἀπ' αὐτοῦ παραγγείλας, ἵνα ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ
Γεν. 35. οὕτω φύγῃ πάντα κίνδυνον· « Εἶπε δὲ ὁ » θεὸς πρὸς Ἰακὼβ, ἀναστὰς, ἀνάβηθι εἰς » τὸν τόπον Βαιθὴλ, καὶ οἴκει ἐκεῖ ».

Καὶ ἡ ἀπόφασις δὲ τοῦ Ἰούδα, τοῦ υἱοῦ τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ κατὰ τῆς χήρας Θάμαρ, τῆς νύμφης αὐτοῦ, ἀποδεικνύει, πόσον μέγα ἐνόμιζον οἱ πρὸ τοῦ νόμου εὐσεβεῖς τῆς πορνείας τὸ ἁμάρτημα· ὅταν τινὲς ἐλθόντες, εἶπον πρὸς αὐτόν· « Ἐκπε-
Γεν. 38. 24. » πόρνευκε Θάμαρ ἡ νύμφη σου, καὶ ἰδοὺ » ἐν γαστρὶ ἔχει ἐκ πορνείας », τότε οὐδὲ ἡ συγγένεια ἐδυσώπησεν αὐτὸν, οὐδὲ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀποθανόντας υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ἄνδρας τῆς Θάμαρ, ἐποίησεν αὐτὸν συγκαταβατικὸν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπεφάσισεν,
Αὐτ. ἵνα κατακαύσωσιν αὐτήν· « Ἐξαγάγετε » αὐτὴν, εἶπε, καὶ κατακαυθήτω ». Ἀλλ' ἐὰν τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, λέγεις, τόσης τιμωρίας ἄξιον ἐκρίνετο, πῶς ὁ αὐτὸς Ἰούδας ἔπραξε τοῦτο μετὰ τῆς αὐτῆς Θάμαρ, μὴ γνωρίσας αὐτὴν, ἀλλὰ νομίσας, ὅτι ἐστὶ πόρνη; ὁ Ἰούδας ὡς κριτὴς κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ὡς δὲ ἄνθρωπος ἥμαρτε· διὸ καὶ ἐγνώρισε τὸ ἴδιον ἁμάρτημα, καὶ ἐξωμολογήθη παῤῥησίᾳ, ὅτι ἥμαρτεν· « Ἐπέ- Αὐτ. 26.
» γνω δὲ Ἰούδας, καὶ εἶπε, δεδικαίωται » Θάμαρ ἢ ἐγώ ».

Ὅταν δὲ ὁ θεὸς ἔδωκε τὸν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει γραπτὸν νόμον, τότε τόσον φανερὰ, καὶ μετὰ τοσαύτης ἐμφάσεως ἐνομοθέτησε τὴν παντελῆ ἀποχὴν ταύτης τῆς ἁμαρτίας, ὥστε οὐδείς ἐστιν, ὅστις οὐ κατανοεῖ τὸ περὶ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος θεῖον πρόσταγμα· « Οὐκ ἔσται πόρνη, εἶπεν, Δευτ. 23. 17.
» ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔσται » πορνεύων ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ ». Τί τούτου ἢ σαφέστερον, ἢ καταληπτότερον; ἐβεβαίωσε δὲ ὁ θεὸς τὴν περὶ τούτου βουλὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ὁ φόνος ἐστὶ μέγα ἁμάρτημα, ἐστὶ παράβασις τῆς ὀγδόης τοῦ δεκαλόγου ἐντολῆς· τοὺς φονεῖς παιδεύει ὁ θεὸς αὐστηρότατα, ἐπειδὴ ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ φονευθέντος βοᾷ πρὸς τὸν θεὸν, ζητοῦσα ἐκδίκησιν· « Φωνὴ αἵματος τοῦ Γεν. 4. 10.
» ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς »· καὶ ὅμως ὁ θεὸς τὸν φόνον τοῦ Φινεὲς, ὅςις ἐφόνευσε τὸν Ζαμβρὶ, καὶ τὸν Χασβὶ, οἵτινες ἐπόρνευον παῤῥησίᾳ, ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην· « Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, Ψαλ. 105. 30. 31.
» καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις· καὶ ἐλογίσθη » αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, εἰς γενεὰν καὶ » γενεὰν ἕως τοῦ αἰῶνος ». Οὐ μόνον δὲ δικαιοσύνην ἐλογίσθη ὁ θεὸς τὸν τοιοῦτον φόνον, ἀλλὰ καὶ ζῆλον θεῖον· ὅθεν ἠξίωσε τὸν Φινεὲς αἰωνίου ἱερατείας· « Καὶ ἔσται Ἀριθ. 25. 13.
» αὐτῷ, εἶπεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ Φινεὲς, καὶ » τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν διαθήκη

» ἱερατείας αἰωνία, ἀνθ' ὧν ἐζήλωσε τῷ » θεῷ αὐτοῦ, καὶ ἐξιλάσατο περὶ τῶν υἱῶν » Ἰσραήλ ».

Ἐὰν δὲ ἀνοίξωμεν τὰ βιβλία τῶν νόμων τῆς χάριτος, βλέπομεν ἐν αὐτοῖς τὴν περὶ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος ἀπόφασιν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ· αὐτὸς ἐνομοθέτησεν, ὅτι καὶ ἡ μόνη ἐπιθυμία τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας, κἂν ἀόρατος, καὶ ἀνενέργητος, καὶ ἄπρακτος, καταμολύνει ὅμως τὴν ψυ-
Ματθ. 5. 28. χήν· « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ » βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐ- » τῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ » αὐτοῦ ». Εἰς αὐτὰ τὰ βιβλία βλέπομεν, ὅτι καὶ οἱ πνευματοφόροι ἀπόστολοι, ὅταν ἔγραψαν τὴν πρώτην καὶ σύντομον νομοθεσίαν, πολλὰ μὲν ἄλλα διὰ τὴν συντομίαν ἐσιώπησαν, τὴν δὲ περὶ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος ἀποχὴν ἐμφαντικῶς ὡς ἀπὸ στόματος τοῦ παναγίου πνεύματος νομοθετή-
Πράξ. 15. 28. 29. σαντες, ἐκήρυξαν. « Ἔδοξε γάρ, ἔγραψαν, » τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον » ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπά- » ναγκες τούτων· ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, » καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας ».

Ταῦτα πάντα, λέγεις, ἀληθῆ εἰσι, καὶ γνωστὰ δὲ οὐ μόνον εἰς τὸν Παῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους πολλούς· πλὴν διὰ τί οὐδεὶς ἄλλος, οὐδὲ προφήτης, οὐδὲ ἀπόστολος οὐδὲ εἶπεν, οὐδὲ ἀπεφάσισε κατὰ τῆς ἁμαρτίας ταύτης ὅσα ὁ Παῦλος; διότι ὁ θεὸς αὐτὸν ἀπέστειλεν, ἵνα κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς
Πράξ. 22. 21. τὰ ἔθνη· « Πορεύου, εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι » ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἀποστελῶ σε »· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὠνόμαζεν ἑαυτὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν· « Ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' Ῥωμ. 11. 13. » ὅσον μὲν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν » διακονίαν μου δοξάζω ». Τὰ δὲ ἔθνη ἦσαν μὲν ἔκδοτα καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ ἁμαρτήματα, ἐξόχως δὲ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην τόσον ἦσαν δεδουλωμένα, ὥστε οὐ μόνον οὐδὲ ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἀτιμίαν ἐνόμιζον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ θεὰν εἶχον προστάτην αὐτῆς καὶ προτροπέα καὶ διδάσκαλον· ὑπερέβαινον δὲ κατὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους ἐθνικοὺς οἱ Κορίνθιοι, ἔχοντες ἀφιερωμένας εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀφροδίτης ὑπὲρ τὰς χιλίας κοινὰς πόρνας, ἐν αἷς πολλαὶ ἦσαν ὑπέρπλουτοι ἐκ τοῦ πορισμοῦ ταύτης τῆς ἀνομίας, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπίσημοι. Ἐπειδὴ οὖν τὰ ἔθνη, καὶ μάλιστα οἱ Κορίνθιοι, ἐθεοποίουν τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὡς ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ἵνα ἐξαλείψῃ τὴν ἐκ γεννητόρων καὶ ἐξ ἀνατροφῆς ἐμπεφυτευμένην εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ὀλέθριον πλάνην καὶ συνήθειαν, ἅμα δὲ καὶ ἀναχαιτίσῃ πάντων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν πρὸς τὴν βδελυρὰν ταύτην ἀκαθαρσίαν δυσκράτητον ὁρμήν, ὑπὸ θεοῦ φωτισθείς, ἐπαίδευσε μὲν παραδειγματικῶς τὸν πορνεύσαντα Κορίνθιον, περιέγραψε δὲ μετὰ θεοπνεύστου ἀκριβολογίας καὶ τὸ βάρος καὶ τὴν βλάβην ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς ἁμαρτίας.

Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐὰν εἰς τὰς πόλεις τῶν εἰδωλολατρῶν εὑρίσκοντο χιλιάδες πορνῶν, οὐδέν ἐστι παράδοξον· αὐτοὶ οὐ μόνον οὐδὲ νόμους εἶχον, ἐμποδίζοντας ταύτην τὴν

ἁμαρτίαν, οὐδὲ διδάσκαλον κηρύττοντα, πόσον μέγα ἐςὶ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ θεοὺς εἶχον οἱ πεπλανημένοι μοιχοὺς καὶ πόρνους, καὶ τῆς πορνείας προστάτας. Παράδοξον δέ ἐστι τὸ, ὅτι εὑρίσκονται πόρναι καὶ εἰς τῶν χριστιανῶν τὰς πόλεις· καὶ ὅτι βλέπομεν ἄλλους μὲν καταφθείροντας τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀφανίζοντας τὴν ὑγείαν αὐτῶν εἰς τὰ πορνοστάσια, ἄλλους δὲ χωρὶς οὐδὲ φόβου, οὐδὲ ἐντροπῆς συζῶντας καὶ συμφθειρομένους μετὰ ἀλλοτρίων καὶ ἀνόμων γυναικῶν· οἱ χριστιανοὶ, οἱ δεδιδαγμένοι ὑπὸ τοῦ θείου νόμου, οἱ νενομοθετημένοι ὑπὸ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, οἱ κατηχημένοι ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν θεοφόρων ἀποστόλων, καὶ ἐξόχως ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου εἰσηγήσεως τοῦ Παύλου, οἱ πεφωτισμένοι ὑπὸ τῆς νουθεσίας τῶν μακαρίων πατέρων καὶ διδασκάλων· οἱ χριστιανοὶ, οἵτινες καὶ γνωρίζουσι, καὶ πιςεύουσιν, ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ τῆς πορνείας ἁμάρτημα, καὶ ὅτι καταδίκη φοβερὰ περιμένει τοὺς πόρνους· αὐτοὶ περιποιοῦνται πόρνας, καὶ εἰσάγουσιν αὐτὰς εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν, καὶ ἁμαρτάνοντες μετ' αὐτῶν, οὐδόλως ἐντρέπονται, οὐδὲ φοβοῦνται· τοῦτο ἀληθῶς παράδοξον, τοῦτο ἐκτὸς παντὸς λόγου, τοῦτο πάσης τιμωρίας ἄξιον.

Χριστιανὲ, σὺ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, ἀφ' ἧς ἠξιώθης τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἡγιάσθη οὐ μόνον ἡ ψυχή σου, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου· ἡ ψυχή σου ἐγένετο θυγάτηρ θεοῦ, τὸ σῶμά σου μέλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· πῶς οὖν τολμᾷς ποιεῖν τὰ μέλη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πόρνης μέλη; σὺ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, ἀφ' ἧς ἐξῆλθες ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας, γέγονας ναὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος· πῶς οὖν οὐ φρίττεις, ἀλλὰ διὰ τῆς πορνείας φθείρεις τὸν ναὸν τοῦ παναγίου πνεύματος; Οὐκ ἀκούεις τὸν φοβερισμὸν τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς, τῆς λεγούσης· « εἴ- 1. Κορ. 3. 17.
» τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦ-
» τον ὁ θεός »; Πῶς οὐ φοβεῖσαι τὸ φοβερὸν τοῦ θεοῦ κριτήριον; ἐν αὐτῷ κατακρίνονται οἱ πόρνοι καὶ οἱ μοιχοί· « Πόρνους Ἑβρ. 13. 4.
» δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός ». Οὐκ ἀκούεις τὸν Κύριον καὶ δεσπότην σου προστάσσοντα καὶ λέγοντα· μηδέποτε λύσῃς τὴν ζώνην τῆς σωφροσύνης σου, μηδὲ σβέσῃς τὸν λύχνον τοῦ θείου μου νόμου, τοῦ φωτίζοντός σε πρὸς τὴν ἐγκράτειαν καὶ κυριότητα τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας; « Ἔ- Λουκ. 12. 35.
» στωσαν, λέγει, ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζω-
» σμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι ».

Ἀλλὰ τὸ πῦρ, λέγεις, τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας καταφλέγει με, καὶ μὴ δυνάμενος βαστάσαι τὸν καύσονα, κατακρημνίζομαι εἰς τῆς ἁμαρτίας ταύτης τὸ βάραθρον· ἀλλ' ὁ πάνσοφος Παῦλος καὶ τούτου τοῦ πάθους ἐδίδαξε τὴν ἰατρείαν εἰπών· « Διὰ 1. Κορ. 7. 2.
» δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυ-
» ναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄν-
» δρα ἐχέτω ». Ἀλλὰ καὶ τὸν γάμον ἐπήνεσεν ὁ τρισμακάριος· « Τίμιος, εἶπεν, ὁ γά- Ἑβρ. 13. 4.
» μος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος ». Ἀλλ' οὐκ ἔχω, λέγεις, τρόπον, ἵνα θρέψω γυναῖκα καὶ τέκνα. Ἄκουσόν με, παρακαλῶ σε· ἐὰν τις ἐπίγειος βασιλεὺς ὑπέσχετό σοι πάντα

τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ τὴν σὴν καὶ τῆς γυναικός καὶ τῶν τέκνων σου, ἆρά γε ἐδίσταζες; ἆρά γε ἔλεγες, οὐκ ἔχω τρόπον, ἵνα θρέψω γυναῖκα καὶ τέκνα; οὐδὲ ἐδίσταζες, οὐδὲ ἔλεγες τοιαῦτα λόγια· γίνωσκε οὖν, ὅτι ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς, ἐκεῖ-
Ψαλ. 94. 4. 5. νος, οὗ « ἐν τῇ χειρὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς, » καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ ἐστιν· ὅτι » αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐ» ποίησεν αὐτὴν, καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες » αὐτοῦ ἔπλασαν »· αὐτὸς ὁ παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ καὶ ἀψευδέστατος θεὸς ὑπόσχεταί σοι, λέγων· ζήτει τὴν βασιλείαν μου, καὶ περιπάτει τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἐγὼ δὲ δώσω σοι πρὸς τούτοις πάντα ὅσα ἀναγκαῖα, πάντα ὅσα πρὸς χρείαν
Ματθ. 6. 33. σου· « Ζητεῖτε δὲ πρῶτον, οὕτω λέγει αὐτὸς, » τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύ» νην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθή» σεται ὑμῖν ». Ἀκούεις, πόσον σαφὴς ἐστι τοῦ θεοῦ ἡ ὑπόσχεσις; ἀκούεις, πόσον πλουσία ἡ δόσις; πάντα ὑπόσχεται δώσειν· « Καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν ». Ἵνα τί οὖν διστάζῃς; ἵνα τί ὀλιγοπιστῇς; διὰ τί φοβεῖσαι; ὁ θεός ἐςιν ὁ ὑποσχόμενος· ὅταν ἁμαρτάνῃς, τότε φοβοῦ πεῖναν καὶ γύμνωσιν, καὶ πᾶσαν ἄλλην τιμωρίαν· ὅταν δὲ φεύγῃς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν, τότε μηδόλως φοβοῦ, μηδόλως δίσταζε· διότι ὁ θεὸς « Θέλημα τῶν Ψαλ. 144. 19.
» φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τῆς δεή» σεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει » αὐτούς· Νεώτερος ἐγενόμην, λέγει ὁ ἅγιος Ψαλ. 36. 25.
» προφητάναξ, καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ » εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ » σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ.

Ἐπειδὴ αὔριον ἀνοίγουσι τῆς ἐγκρατείας τὰ προπύλαια, καὶ πᾶσα ἡ ἑβδομάς ἐστι προκαθάρσιμος, καὶ τῆς νηςείας πρόδρομος, διὰ τοῦτο προβάλλει σήμερον εἰς τοὺς πιστοὺς ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία τὸ μέρος τῆς ἐπιςολῆς τοῦ Παύλου, τὸ διαλαμβάνον περὶ τῶν τροφῶν. Ἵνα δὲ ἀκριβῶς κατανοήσῃ τὰ περὶ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου

λεγόμενα, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα θεωρήσῃς τὰ πρὸ τούτων γεγραμμένα. Πρὸ τούτων ἐλάλησεν ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν εἰδωλοθύτων,
1. Κορ. 8. 1. λέγων· « Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, » ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν »· ἦσαν δὲ τὰ εἰδωλόθυτα, τὰ κρέατα τῶν ζώων, τῶν εἰς τὰ εἴδωλα θυσιαζομένων· τούτων δὲ τῶν εἰδωλοθύτων κρεάτων μέρος μὲν κατέκαιον οἱ εἰδωλολάτραι ἐνώπιον τῶν εἰδώλων, μέρος δὲ ἐφύλαττον διὰ τὴν τράπεζαν τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν, καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν καὶ φίλων· τινὲς δὲ τῶν γνωστικῶν Κορινθίων, τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων, γνωρίζοντες, ὅτι τὰ εἴδωλα οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ἐσυλλογίζοντο, ὅτι οὐδὲ θυσίαι εἰσὶ τὰ εἰς αὐτὰ θυσιαζόμενα ζῶα, οὐδὲ εἰδωλόθυτα τὰ τούτων κρέατα· ἡ τοιαύτη δὲ γνῶσις ἔπειθεν αὐτοὺς, ὅτι ἔχουσιν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν, ἵνα ἐσθίωσι τὰ εἰδωλόθυτα· ἐκ τούτου χωρίς τινος συστολῆς ἔτρωγον αὐτὰ παῤῥησίᾳ, εἰς τὰ εἰδωλεῖα εἰσερχόμενοι, καὶ ἐν αὐτοῖς κατακείμενοι· οἱ δὲ ἁπλούςεροι ἄνθρωποι βλέποντες, ὅτι οἱ πεπαιδευμένοι καὶ γνωςικοὶ ἔτρωγον ἀνυποστόλως τὰ εἰδωλόθυτα, ἐνόμιζον, ὅτι ἐκ τῆς πρὸς τὰ εἴδωλα εὐλαβείας τοῦτο ποιοῦσιν· ἐκ τούτου δὲ σκανδαλιζόμενοι, οὐ μόνον καὶ αὐτοὶ ἔτρωγον τὰ εἰδωλόθυτα, ἀλλὰ καὶ ἐσέβοντο τὰ εἴδωλα. Ἠρώτησαν δὲ, ὡς φαίνεται, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύ-
Αὐτ. 4. της τὸν Παῦλον, ὅςις ἀποκριθεὶς, πρῶτον μὲν ἤλεγξε τὴν τοιαύτην γνῶσιν ὡς ὑπερηφανείας πρόξενον καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιβλαβῆ, ἔπειτα συνέστειλε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀδιαφορίαν αὐτῶν, περιγράψας τοῦ σκανδάλου τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα· ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου οὕτως·

Ἀδελφοὶ, βρῶμα ὑμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. 1. Κορ. 8 8.

Συγκατατίθεται ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰς τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες ἔλεγον· « Ὅτι Αὐτ. 4.
» οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς » θεὸς ἕτερος, εἰμὴ εἷς· » Καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδωλόθυτον κρέας οὐκ ἔστιν εἰδωλόθυτον, ἀλλὰ βρῶμα, ἤγουν τροφὴ ἁπλῆ, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ τροφαί· ἔστω, λέγει, τὸ εἰδωλόθυτον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, εἰμὴ τροφή· ἔστω, ἔχεις ἐξουσίαν φαγεῖν αὐτὸ, καθὼς τρώγεις καὶ τὰς ἄλλας τροφάς. Ἐὰν οὖν αὐτὴ ἡ τροφὴ ἠδύνατο παραστῆσαί σε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὡς δίκαιον καὶ ἅγιον· ἐὰν, ὅταν μὲν τρώγῃς αὐτὴν, περισσεύῃ ἡ ἀρετή σου καὶ ὁ ἔπαινος τῶν καλῶν ἔργων σου· ὅταν δὲ ἀπέχῃς ἀπ' αὐτῆς, μένῃς ἐστερημένος τῶν ἀγαθῶν πράξεων, ἔχεις λόγον καὶ δικαίωμα, ἵνα τρώγῃς ἐκ τῶν εἰδωλοθύτων· ἀλλ' ἡ τροφὴ οὐ δύναται δικαιῶσαί σε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, οὐδὲ εἰσαγαγεῖν σε εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, οὐδὲ σῶσαι τὴν ψυχήν σου· « Βρῶμα ὑμᾶς οὐ παρίστησι » τῷ θεῷ»· ἡ τροφὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν οὐδὲ προςίθησιν, οὐδὲ ἀφαιρεῖ ἀρετήν· ὅθεν οὐδὲ ἐὰν φάγωμεν τὸ εἰδωλόθυτον, περισσεύει ἡ ἀρετὴ ἡμῶν· « Οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν,

» περισσεύομεν »· Οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν αὐτὸ, μένομεν ἐλλειπεῖς καὶ ἐστερημένοι τῆς ἀρετῆς· « Οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερού- » μεθα. »

Κορ. 8. 9. Βλέπετε δὲ, μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσι.

Στοχασθῆτε ὅμως, λέγει, μήπως αὐτὴ ἡ ἐξουσία ὑμῶν, ἣν προβάλλετε, λέγοντες, ὅτι ἔχετε ἐξουσίαν, ἵνα ἐσθίητε ἀδιαφόρως πᾶσαν τροφὴν, ἐπομένως δὲ καὶ τὰ εἰδωλόθυτα, προξενήσει σκάνδαλον καὶ πτῶσιν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἤγουν ἁπλουστέρους ἀνθρώπους, οἵτινες διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νοός αὐτῶν οὐ δύνανται γνωρίσαι, οὐδὲ διακρῖναι, ὅτι οὐδὲ εἴδωλόν ἐστιν ἐν τῷ κόσμῳ, οὐδὲ εἰδωλόθυτον· δηλοποιεῖ δὲ καὶ τὸ, πῶς, καὶ τὸ, διὰ τί ἐκ τούτου τοῦ ἔργου ὁ ἀσθενὴς σκανδαλίζεται, καὶ ἀπολεῖται, λέγων·

1. Κορ. 8. 10. Ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν;

Διότι, ἐὰν τις τῶν ἁπλουστέρων ἴδῃ, ὅτι σὺ, ὁ σοφὸς, καὶ γνῶσιν ἔχων καὶ διάκρισιν, ἐμβαίνεις εἰς τὸν βωμὸν τῶν εἰδώλων, καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν εἰδωλοθύτων καθήμενος, τρώγεις τὰ εἰδωλόθυτα κρέατα, οὐκ ἄρά γε αὐτὸς ἀσθενὴς ὢν, ὡς μὴ ἔχων τὴν γνῶσίν σου, μηδὲ διακρίνων, διὰ ποῖον λόγον ταῦτα ποιεῖς, διώξας ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ πᾶσαν ἀμφιβολίαν, οἰκοδομήσει καὶ στερεώσει αὐτὴν πρὸς τὸ ἐσθίειν τὰ εἰδωλόθυτα, καὶ πρὸς τὸ νομίζειν ἄξια εὐλαβείας τὰ εἴδωλα; Κἂν δὲ ἐρωτηματικῶς ταῦτα προβάλλῃ ὁ ἀπόστολος, ἔχει ὅμως ἡ τοιαύτη ἐρώτησις δύναμιν βεβαιώσεως.

Καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι᾽ ὃν Χριστὸς ἀπέθανε. 1. Κορ. 8. 11.

Ἡ γνῶσίς σου, λέγει, γίνεται αἴτιον τῆς ἀπωλείας τοῦ ἀδελφοῦ σου· διότι σὺ μὲν γινώσκων, ὅτι τὸ εἴδωλον οὐκ ἔστι θεὸς, καὶ ὅτι τὸ εἰδωλόθυτον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, εἰμὴ τροφὴ, τρώγεις τὰ εἰδωλόθυτα, περιφρονῶν τὰ εἴδωλα, ὁ δὲ ἀδελφός σου ἀσθενὴς ὢν, καὶ μὴ ἔχων μηδὲ τὴν γνῶσίν σου, μηδὲ τὴν διάκρισίν σου, ἐσθίων τὰ εἰδωλόθυτα, λάτρης τῶν εἰδώλων γίνεται, καὶ ἀπολεῖται, τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὐτοῦ στερούμενος· καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, σὺ δὲ οὐ στέργεις τὴν ἀποχὴν τῆς βρώσεως τοῦ εἰδωλοθύτου, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ γνώσει σου θαρρῶν, τρώγεις τὰ εἰδωλόθυτα, καὶ ἀπολεῖς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. 1. Κορ. 8. 12.

Πῶς ἁμαρτάνομεν εἰς τοὺς ἀδελφούς; βλάπτοντες ἢ τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ σῶμα αὐτῶν, ἢ καὶ τὰ δύο ὁμοῦ; Πῶς δὲ πλήττομεν τὴν συνείδησιν αὐτῶν; ποιοῦντες ἔργα σκανδαλώδη, ταράττοντα καὶ τραυματίζοντα τὴν τούτων συνείδησιν· διὰ τί δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ἁμαρτάνομεν εἰς τὸν Χριστόν; διότι πάντες δοῦλοι ἐσμεν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξαγορασθέντες διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος· εἴτι δ' ἂν ποιήσῃς πρὸς τὸν δοῦλον, ἀνάγεται εἰς τὸν δεσπότην· πάντες ἀδελφοί ἐσμεν, ἐκ τῆς αὐτῆς κολυμβήθρας γεννηθέντες, καὶ τὸν αὐτὸν ἔχοντες πρωτότοκον ἀδελφὸν, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπησχύνθη καλέσαι ἀδελφοὺς τοὺς διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ἁγιαζομένους· καθότι « ὁ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι
Ἑβρ. 2. 11. » ἐξ ἑνὸς πάντες »· ὅθεν εἴτι ἂν ποιήσῃς πρὸς ἕνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεται, ὡς αὐτὸς ἀπεφάσισε, καὶ ἐδί-
Ματθ. 25. 40. δαξε, λέγων· « Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ » τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, » ἐμοὶ ἐποιήσατε ». Διὰ τί δὲ ἦν ἀσθενὴς ἡ τῶν ἀδελφῶν συνείδησις; διότι νεοφώτιστοι τότε ὄντες, οὐκ εἶχον στερεὰν τὴν συνείδησιν πρὸς τὴν ἀποστροφὴν καὶ ἐξουδένωσιν τῆς πρὸς τὰ εἴδωλα πατροπαραδότου εὐλαβείας. Σημείωσαι δὲ, πόσους λόγους προβάλλει, ὅπως καταπείσῃ αὐτοὺς, ἵνα ἀπέχωσι τῆς τῶν εἰδωλοθύτων βρώσεως· πρῶτον μὲν εἶπεν, ὅτι περιττὴ καὶ ἄκαρπος ἡ τῶν εἰδωλοθύτων τροφή· δεύτερον, ὅτι πρόξενος προσκόμματος καὶ σκανδάλου· τρίτον, ὅτι αἴτιον τῆς τοῦ ἀσθενοῦς ἀδελφοῦ ἀπωλείας· τέταρτον, ὅτι ἐστὶ μάστιξ τῆς τοῦ ἀσθενοῦντος ἀδελφοῦ συνειδήσεως· πέμπτον, ὅτι πρὸς τὸν Χριστὸν ἀνάγεται ἡ τοιαύτη ἁμαρτία. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιφέρει τὸ ἑξῆς συμπέρασμα·

Διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. 1. Κορ. 8. 13.

Ἀκούεις ἀπόφασιν ψυχῆς, ζήλου θείου πεπληρωμένης, καὶ ἀληθινῆς ἁγιότητος; ἐπειδὴ ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ τρώγοντες τὰ εἰδωλόθυτα σκανδαλίζουσι, καὶ ἀπολοῦσι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐπιφέρει τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπόφασιν, λέγων· ἐὰν βρῶσις σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μόνον εἰδωλόθυτα κρέατα, ἀλλ' οὐδὲ κρέατα ἁπλῶς, μὴ ἀπηγορευμένα στέργω φαγεῖν « Εἰς τὸν » αἰῶνα », ἤγουν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, « Ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκαν- » δαλίσω ». Ταῦτα ἔσεργεν ὁ τρισμακάριος, ἐπειδὴ ἐγίνωσκε, πόσην βλάβην προξενεῖ τὸ σκάνδαλον, καὶ ποῖον· « Οὐαὶ », ἐξεφώ- Λουκ. 17. 1. 2.
νησε κατὰ τῶν σκανδαλιζόντων ὁ τοῦ κόσμου λυτρωτὴς καὶ Κύριος. Ἐκ τούτου δὲ ἡμεῖς μανθάνομεν, ὅτι χρέος ἔχομεν, ἵνα ἀπέχωμεν οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐκείνων τῶν ἔργων, ὅσα οὐκ εἰσὶ μὲν ἁμαρτήματα, σκανδαλίζουσιν ὅμως τοὺς ἀδελφούς· ὅτι δὲ ταῦτα οὐ μόνον διὰ λόγου ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἀπέδειξεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, δηλοῦσι τὰ ἑξῆς·

1. Κορ. 9. 1. Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ.

Ἐπειδὴ οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες μεγάλην ὑπόληψιν καὶ εὐλάβειαν εἶχον πρὸς τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἰδόντας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὁμιλήσαντας μετ' αὐτοῦ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντας πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· ὁ δὲ Παῦλος ἐλογίζετο ὑπό τινων, ὅτι οὐκ ἦν εἷς ἐξ αὐτῶν, διὰ τούτων τῶν λόγων ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπόστολός ἐστι, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι· οὐκ εἰμὶ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἀπόςολος, ὑπὸ τοῦ Κυρίου, δηλονότι ἀπεσταλμένος, καθὼς καὶ οἱ τούτου αὐτόπται, οἱ ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντες πρὸς τὸ κήρυγμα; οὐκ εἰμὶ καὶ ἐγὼ ἐλεύθερος, ἤγουν εἰς οὐδενὸς ἐξουσίαν ὑποκείμενος, οὐδὲ τάξιν ἔχων ὑπηκόου καὶ μαθητοῦ, ἀλλ' ἀποστόλου καὶ διδασκάλου; οὐκ εἶδον καὶ ἐγὼ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι; οὐκ ἐστὲ ὑμεῖς, ὦ Κορίνθιοι, τὸ ἔργον τοῦ ἀποστολικοῦ μου ἐπαγγέλματος; κἂν εἰς ἄλλους οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ὅμως εἰμὶ ἀπόστολος εἰς ὑμᾶς· διότι ὑμεῖς ἐςε ἡ σφραγὶς, ἤγουν ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ βεβαίωσις, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἀπόστολος, καθότι εἰς ὑμᾶς ἐκήρυξα τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπέστρεψα ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων. Ἀληθῶς δὲ καὶ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀπεςάλη πρὸς τὸ κήρυγμα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι· « Πορευ- Ματ. 28. 19.
» θέντες οὖν, εἶπε πρὸς τοὺς ἀποστόλους,
» μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· Πορεύου, Πράξ. 22. 21.
» εἶπε καὶ πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἐγὼ εἰς
» ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε ». Εἶδε καὶ ὁ Παῦλος τὸν Κύριον πολλάκις, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι· εἶδεν αὐτὸν, ὅταν ἐπορεύετο εἰς τὴν Δαμασκὸν, καὶ ὅταν ἐδί- Πράξ. 9. 5. 17.
δασκεν εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ὅταν ἦλθεν Πράξ. 18. 9.
εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ δεκατέσσαρα ἔτη, Πράξ. 23. 11.
πρὶν ἢ γράψῃ τὴν δευτέραν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν. Ἀλλὰ τίς ὁ σκοπὸς τούτων τῶν λόγων αὐτοῦ; Σκοπὸν ἔχει ἀποδεῖξαι, ὅτι ἀπόστολος ὢν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, εἶχε δικαίωμα ἵνα λαμβάνῃ τὰ πρὸς τροφὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ φωτιζομένων, καθὼς ἐλάμβανον αὐτὰ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν διδασκομένων πάντες οἱ ἀπόστολοι· τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα ἀπέδειξε νόμιμον διὰ πολλῶν ἀποδείξεων, περιεχομένων εἰς τὰ ἑξῆς ἐδάφια, τὰ διὰ τὸ σύντομον σιωπηθέντα, κἂν ἡ τούτων ἔννοια συνέχηται μετὰ τῶν ἀναγνωσθέντων· ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς σιωπηθεῖσιν ἐδαφίοις βλέπεις, ὅτι κἂν εἶχε δικαίωμα καὶ ἐξουσίαν λαμβάνειν ἐκ τῶν Κορινθίων τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ, οὐκ ἐλάμβανεν ὅμως αὐτὰ, ἵνα μὴ σκανδαλίσας, παρακόψῃ τὴν προκοπὴν καὶ καρποφορίαν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. « Εἰ 1. Κορ. 9. 12.
» ἄλλοι, λέγει, τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέ-
» χουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρη-

» σάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα » σέργομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν » τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ ». Καὶ προλα-
1. Κορ. 8. 13. βὸν μὲν εἶπεν· « Οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν » αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδα- » λίσω »· ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ἑαυτοῦ παράδειγμα προβάλλων, ἐφανέρωσεν, ὅτι οὐκ ἔστερξε ποιῆσαι τὰ ὑπὸ τὴν νόμιμον αὐτοῦ ἐξουσίαν, ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ. Τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα μεγάλῃ τῇ φωνῇ βοᾷ· ἐὰν ἐγὼ, ὦ Κορίνθιοι, κἂν εἶχον νόμιμον ἐξουσίαν λαμβάνειν ἐξ ὑμῶν πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν μου, οὐδὲν ὅμως ἔλαβον, ἀλλ' ὑπέμεινα πᾶσαν ταλαιπωρίαν, φοβούμενος τὸ σκάνδαλον καὶ τὴν ἐκ τούτου βλάβην, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ πεπληροφορημένοι ὄντες, ὅτι τρώγοντες τὰ εἰδωλόθυτα, σκανδαλίζετε τοὺς ἀδελφοὺς, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ μηδὲν δεινὸν πάσχοντες ἐκ τῆς τῶν εἰδωλοθύτων ἀποχῆς, ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα ἀπέχητε ἀπὸ τῆς τούτων βρώσεως.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ.

Πράξ. 18. 24. κ. 19. 1. Ὁ θεόπνευστος Παῦλος, καὶ ὁ λογιώτατος Ἀπολλὼς ἐκήρυξαν εἰς τὴν περίφημον πόλιν τῆς Κορίνθου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον. Πόθεν οὖν οἱ σοφώτεροι τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων Κορινθίων, μαθηταὶ γεγονότες τοιούτων διδασκάλων, εἰς τόσον ἀνόητον πλάνην κατήντησαν, ὥστε εἰσερχόμενοι εἰς τοὺς τῶν εἰδώλων βωμοὺς, καὶ εἰς τὰς τῶν εἰδωλολατρῶν τραπέζας κατακλινόμενοι, ἔτρωγον τὰ κρέατα τῶν ζώων, τῶν θυσιασθέντων τοῖς εἰδώλοις; Πῶς οὐκ ἐγνώριζον, ὅτι τοῦτο τὸ ἔργον ἐκάπνιζε τὴν πρὸς τὰ εἴδωλα εὐλάβειαν; πῶς οὐκ ᾐσθάνοντο, ὅτι τοῦτο πράττοντες, ἐσκανδάλιζον τοὺς πιστοὺς, καὶ ἔσυρον αὐτοὺς εἰς τὴν τῶν εἰδώλων προσκύνησιν; ἆρά γε οὐκ ἔμαθον, πόσον μεγάλη ἐστὶ τοῦ σκανδάλου ἡ ἁμαρτία; Διὰ τῆς γνώσεως, ἤγουν διὰ τῆς μαθήσεως καὶ σοφίας αὐτῶν ἐγνώριζον, ὅτι « Οὐδὲν 1. Κορ. 8. 4.
» εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς » ἕτερος, εἰμὴ εἷς »· ἀλλὰ πῶς διὰ τῆς αὐτῆς γνώσεως οὐκ ἐγνώριζον, οὐδὲ διέκρινον τὸ προξενούμενον σκάνδαλον, καὶ

τὴν τῶν ἁπλουστέρων ἀνθρώπων βλάβην καὶ ἀπώλειαν; πάθος ἰσχυρὸν τοσοῦτον ἐκυρίευε, καὶ κατεσκότιζε τὸν νοῦν αὐτῶν, ὥστε ὡς αἰχμαλώτους καὶ ὑποχειρίους ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὰ εἰδωλεῖα. Ποῖον δὲ πάθος εἶχε τόσην δύναμιν καὶ κράτος ἐπ' αὐτοὺς, διδάσκουσι τὰ πράγματα. Διὰ τί αὐτοὶ εἰσήρχοντο εἰς τὰ εἰδωλεῖα; ἵνα φάγωσι τὰ κρέατα, καὶ πίωσι τὸν οἶνον, τὸν προσενεχθέντα τοῖς εἰδώλοις· ὅθεν περὶ τούτου ἤλεγχεν αὐτοὺς ὁ Παῦλος, λέγων·
1. Κορ. 10. 21. « Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν, καὶ » ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης » Κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμο» νίων ». Τίς οὖν οὐ βλέπει, ὅτι κοιλιοδουλεία ἦν τὸ πάθος, τὸ κατασκοτίζον αὐτούς; ἐκλεκτὸς ἦν ὁ οἶνος, ἐκλεκτὰ τὰ κρέατα, τὰ ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν τοῖς εἰδώλοις προσφερόμενα. Αὐτὰ οὖν ἔθελγον καὶ ἐφλόγιζον τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν· ὅθεν ἔτρεχον εἰς τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων, ἵνα εὐαρεστήσωσι τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. Μέγα καὶ ἰσχυρὸν, ἀδελφοὶ, καὶ μεγάλης βλάβης πρόξενόν ἐςὶ τῆς κοιλιοδουλείας τὸ πάθος. Ἐπειδὴ δὲ τῆς μὲν νηστείας τὰ πρόθυρα αὔριον ἀνοίγουσιν, ἡ δὲ κοιλιοδουλεία καταλυτής ἐστι τῆς θεαρέστου νηστείας, δι' ἧς καταδαμάζοντες τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, καὶ αἴροντες τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τὸν σταυρὸν, προσφέρομεν ἑαυτοὺς θυσίαν εἰς τὸν θεὸν, καλὸν καὶ ὠφέλιμόν ἐστιν, ἵνα περὶ κοιλιοδουλείας λαλήσωμεν σήμερον.

Τρία εἰσὶ τῆς κοιλιοδουλείας τὰ εἴδη, λαιμαργία, γαστριμαργία, ἀδδηφαγία. Λαίμαργός ἐστιν ἐκεῖνος, ὅστις ἀκράτητον ἔχει ἐπιθυμίαν διὰ τὰς τροφὰς, τὰς ἀρεστὰς εἰς τὸ στόμα καὶ εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ. Γαστρίμαργος δέ ἐστιν, ὅστις φλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας πασῶν τῶν τροφῶν, δι' ὧν πληροῦται ἡ γαστήρ· ὅθεν ὁ μὲν λαίμαργος αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τῆς ποιότητος τῶν βρωμάτων, ὁ δὲ γαστρίμαργος ὑπὸ τῆς ποσότητος. Ἀδδηφάγος δέ ἐστιν ὁ παμφάγος καὶ βόρος καὶ καταβοθριστὴς πάσης τροφῆς. Ἐπειδὴ δὲ « τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, 1. Κορ. 6. 13.
» καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν », ὡς λέγει ὁ θεηγόρος ἀπόστολος, καταντῶσι δὲ πάντα τὰ ἐσθιόμενα εἰς τὴν κοιλίαν, διὰ τοῦτο ὅστις ἢ λαιμαργεῖ, ἢ γαστριμαργεῖ, ἢ ἀδδηφαγεῖ, πρεπόντως κοιλιόδουλος καὶ ἔστι καὶ λέγεται, καθότι τῇ ἑαυτοῦ κοιλίᾳ δουλεύει. Ὁ δὲ κοιλιόδουλος πολλὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπισωρεύει τὴν βλάβην.

Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, ἡ κοιλιοδουλεία βλάπτει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν; ἡ ὄρεξις τῶν τροφῶν, ἐστὶ φυσικὴ, ἐστὶ δὲ καὶ ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τοῦ σώματος· διότι ἐὰν μὴ ἔχω ὄρεξιν τροφῆς, οὐ τρώγω· ἐὰν δὲ μὴ φάγω, ἀποθνήσκω. Ἀληθῶς, πᾶσαι αἱ ὀρέξεις, ἤγουν αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός εἰσι φυσικαὶ, ὑπὸ θεοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν ἐμπεφυτευμέναι πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς· ἡ δύναμις τῆς ἐγρηγόρσεως καὶ τοῦ ὕπνου, τῆς κινήσεως καὶ τῆς στάσεως, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς πρᾳότητος, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους, δυνάμεις εἰσὶ φυσι-

καί, καθὼς καὶ ἡ δύναμις τῆς ὀρέξεως τῶν τροφῶν· πλήν, εἰσὶ δυνάμεις ἄλογοι, καὶ ρμαὶ ἀχάλινοι· διὰ τοῦτο ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἔθετο ὁ θεὸς τὸν νοῦν ὡς ἡγεμόνα καὶ χειραγωγόν· ἐὰν οὖν αὐτὸς χαλιναγωγῇ καὶ διευθύνῃ αὐτάς, συντηρεῖται ὁ ἄνθρωπος καὶ διασώζεται· ἐὰν δὲ ἐγκαταλείπῃ αὐτὰς ἀχαλίνους καὶ ἀδιευθύντους, φθείρουσιν αὐτόν, καὶ ἀπολοῦσιν. Ἔχουσι δὲ αἱ τοιαῦται δυνάμεις καὶ τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν ἡμῶν πλασθέντα ζῶα πολλὴν τὴν ὁμοιότητα· ὅταν, παραδείγματος χάριν, βάλῃς χαλινὸν εἰς τὸν ἵππον, καὶ διευθύνῃς αὐτόν, τότε αὐτὸς ὑπακούει εἰς τὰ θελήματά σου, καὶ διασώζει σε ἀβλαβῆ, ὅταν ἐπ' αὐτὸν ἐπιβαίνῃς· ἀλλ' ἐὰν ἀφήσῃς αὐτὸν ἀχάλινον καὶ ἀδιεύθυντον, ἀνυποτακτεῖ καὶ ῥίπτει σε εἰς τὴν γῆν, καὶ κατατραυματίζει ἢ καὶ ἀποκτείνει σε· ὅταν ὡς λογικὸς καὶ φρόνιμος βάλῃς ὅρον εἰς τὴν ἐγρήγορσιν καὶ εἰς τὸν ὕπνον, εἰς τὴν κίνησιν καὶ εἰς τὴν στάσιν, τότε αὐτὰ διαφυλάττουσί σε σῶον καὶ ὑγιαίνοντα· ὅταν δὲ ἀπεριορίστως καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐγρηγορῇς ἢ κοιμᾶσαι, ἢ περιπατῇς ἢ κάθησαι, τότε αὐτὰ βλάπτουσι τὴν ὑγείαν σου. Ἐὰν μὲν εὐθύνῃς τὸν θυμόν σου κατὰ τοῦ διαβόλου, τοῦ ἐχθροῦ σου, σώζεσαι ἐκ τοῦ ψυχικοῦ θανάτου· ἐὰν δὲ ἐγκαταλείπῃς αὐτὸν ἀχάλινον, καὶ οὐκ ἐμποδίζῃς ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν ἀδελφῶν σου ὁρμῆς, κολάζεις τὴν ψυχήν σου· ἐὰν μὲν γίνεσαι πρᾶος πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου, ἔχεις μακαρισμὸν διὰ τὴν πραότητά σου· ἐὰν δὲ μένῃς πρᾶος καὶ ἥσυχος καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν θείων νόμων πολέμους, μεγάλην προξενεῖς εἰς τὴν ψυχήν σου κατάκρισιν. Ὅταν προσηλώσῃς τὴν ἀγάπην σου εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, καὶ τὸ μῖσός σου εἰς τὰ κακά, κληρονομεῖς τὴν πρὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένην τοῖς δικαίοις βασιλείαν· ὅταν δὲ ποιῇς τὸ ἀνάπαλιν, ἤγουν ἀγαπᾷς τὸ κακόν, καὶ μισῇς τὸ ἀγαθόν, τότε γίνεσαι ὑπόδικος τῆς κολάσεως, τῆς ἡτοιμασμένης τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Τοῦτο αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περὶ τὰς τροφὰς ὄρεξιν· ὅταν ὡς μὲν διακριτικὸς καὶ φρόνιμος χαλιναγωγῇς τὰς ὁρμὰς τῆς ὀρέξεώς σου, καὶ βάλλῃς μέτρον εἰς τὴν ποσότητα, καὶ διάκρισιν εἰς τὴν ποιότητα, ὡς δὲ πιστὸς καὶ εὐσεβὴς φυλάττῃς τῶν νηστειῶν τὰ ὅρια, τότε ὑγιαίνει τὸ σῶμά σου, καὶ ἁγιάζεται ἡ ψυχή σου· ὅταν δὲ παραβλέψῃς αὐτὴν ἀχάλινον καὶ ἀκράτητον πρὸς πάντα τὰ ὑπ' αὐτῆς ποθούμενα, τότε καὶ τὸ σῶμά σου βλάπτεις, καὶ τὴν ψυχήν σου καταδικάζεις.

Ἄλλα εἰσὶ τὰ συστατικὰ τοῦ σώματος, καὶ ἄλλα τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀγαθά. Πρῶτον τοῦ σώματος συστατικόν ἐστιν ἡ ὑγεία· πρῶτον περὶ τὸ σῶμα ἀγαθόν ἐστιν ἡ τιμή· ὅταν λείψῃ ἡ ὑγεία, τότε ἢ πᾶσα ἡ οἰκονομία τοῦ σώματος πάσχει ὀδυνηρῶς, ἢ φθείρεται, καὶ παντελῶς διαλύεται ὅλου τοῦ σώματος ἡ ὑπόστασις· ὅταν ἡ ὑγεία λείψῃ, τότε οὐδὲ ὁ πλοῦτος ἔχει ἡδονήν, οὐδὲ ἡ δόξα εὐαρέστησιν, πᾶν δὲ ἀγαθὸν τοῦ κόσμου γίνεται ἄχαρι καὶ ἀηδὲς καὶ

ἄτερπνον· ἡ δὲ τιμὴ ἔχει τὰ πρωτεῖα πάντων τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν· καὶ ὁ μὲν σοφὸς Σολομὼν προετίμησεν αὐτὴν τῶν
Παροιμ. 22. 1. πολλῶν καὶ μεγάλων θησαυρῶν· « Αἱρετώ-» τερον, εἶπεν, ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος » πολύς »· οἱ δὲ ἄνθρωποι ὑπὲρ τῆς τιμῆς αὐτῶν προδίδουσι πολλάκις οὐ μόνον τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ζωήν. Ἡ κοιλιοδουλεία βλάπτει καὶ τὰ συστατικὰ τοῦ σώματος, καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀγαθά. Ἐρωτήσατε τοὺς ἰατροὺς, πόσην βλάβην προξενοῦσιν εἰς τὸ σῶμα αἱ πολυφαγίαι καὶ πολυποσίαι, καὶ αἱ χωρὶς τινος διακρίσεως μεταλαμβανόμεναι τροφαί· αὐτοὶ ἐπιβεβαιοῦσιν, ὅτι αὐταὶ γεννῶσιν ἀπεψίας, κακοχυμίας, πληθώρας, ψωριάσεις, φλογώσεις, σπασμοὺς, ἀποπληξίας καὶ ἄλλα μύρια ἀνίατα καὶ θανατηφόρα ἀῤῥωστήματα.

Ἀκούσατε δὲ, πόσον φθείρει ἡ κοιλιοδουλεία καὶ αὐτὸ τὸ πρώτιστον τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, ἤγουν τὴν τιμήν· τῶν πρωτοτοκίων ἡ τιμὴ πολλὰ μεγάλη ἐλογίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, ἐξόχως δὲ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ θεὸς, ἵνα πληροφορήσῃ ἡμᾶς, ὅτι ἡ λαιμαργία ἐστὶ φθορεὺς τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀγαθῶν, εὐδόκησεν, ἵνα γραφθῇ εἰς τὰ ἅγια βιβλία τὸ συμβὰν εἰς τὸν Ἡσαῦ διὰ τὴν λαιμαργίαν· αὐτὸς ὡς πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰσαὰκ εἶχε τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν πρωτοτοκίων, ἡ δὲ λαιμαργία ἐν μιᾷ καιροῦ στιγμῇ μετὰ ἀτιμίας ἐγύμνωσεν αὐτὸν τούτου τοῦ πολυτίμου προνομίου· ἐπέστρεψεν ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπου ὁ Ἰακὼβ ἐβάσταζεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ « Ἕψημα φακοῦ »· ἡ ἑψημένη καὶ ἕτοιμος φακῆ τόσον ἄναψε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἡσαῦ, ὥςε ἐλειποψύχει· « Γεῦσόν Γεν. 25. 30.
» με, ἔλεγε πρὸς τὸν Ἰακὼβ, ἀπὸ τοῦ ἑψήμα-» τος πυῤῥοῦ τούτου, ὅτι ἐκλείπω »· καὶ ἦσαν μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἄρτοι, καὶ κρέατα, καὶ ἄλλαι τροφαὶ, ἵνα χορτασθῇ, ἐὰν ἐπείνα, καὶ ἵνα ἐνισχυθῇ ἀπὸ τῆς λειποψυχίας αὐτοῦ, ἐὰν ἐλειποθύμει· αὐτὸς ὅμως οὐδὲν ἄλλο ἤθελεν, εἰμὴ τὸ ἕψημα τοῦ φακοῦ· ὁ δὲ Ἰακὼβ, ἀπόδος μοι, λέγει πρὸς αὐτὸν, τὰ πρωτοτόκιά σου· ἐγὼ, ἀπεκρίθη ὁ Ἡσαῦ, εὑρίσκομαι εἰς τοῦ θανάτου τὸν κίνδυνον, τί ὠφελοῦσί μοι τὰ πρωτοτόκια;
« Ἰδοὺ ἐγὼ πορεύομαι τελευτᾷν, ἵνα τί μοι Αὐτ. 32, 33. 34.
» ταῦτα τὰ πρωτοτόκια; καὶ εἶπεν αὐτῷ » Ἰακὼβ, ὤμοσόν μοι σήμερον »· ὁ δὲ Ἡσαῦ ὤμοσεν εὐθύς· « Ἀπέδοτο δὲ Ἡσαῦ τὰ » πρωτοτόκια τῷ Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἔδωκε » τῷ Ἡσαῦ ἄρτον καὶ ἕψημα φακοῦ ». Ἀκούετε, τί ἐποίησεν ὁ λαίμαργος, ὑπὸ τῆς λαιμαργίας τυφλωθείς; ἐπώλησε τὴν πολυτίμητον αὐτοῦ τιμὴν διὰ ὀλίγον ἕψημα φακοῦ· « Καὶ ἐφαύλισεν », ἤγουν κατεφρόνησε, λέγει ἡ θεία γραφὴ, « Ἡσαῦ τὰ πρωτοτό-» κια ». Καὶ ταῦτα μὲν κατ' εὐδοκίαν θεοῦ ἱστόρησαν τὰ ἅγια βιβλία· ἡμεῖς δὲ πόσους καὶ πόσους βλέπομεν, οἵτινες, ἵνα χορτάσωσι τὰς ἐπιθυμίας τῆς κοιλίας αὐτῶν, οὐ μόνον περιφρονοῦσι τὴν τιμὴν τοῦ ἰδίου ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑαυτῶν ὑπάρχοντα καταναλίσκοντες, καταντῶσιν εἰς τῆς πτωχείας τὴν κατάστασιν; ἡμεῖς πρὸς

τούτοις βλέπομεν, ὅτι ὅσοι εἰσὶ κοιλιόδουλοι, γαστρίμαργοι, ἀδδηφάγοι, ἐκεῖνοι ἀνεπιτήδειοι γίνονται καὶ πρὸς τὰς ἐπιστήμας, καὶ πρὸς τὰς τέχνας, καὶ πρὸς πάντα τὰ ὑπουργήματα, ὅσα νοῦν ζητοῦσι καὶ διάκρισιν· τοῦτο δὲ συμβαίνει, ἐπειδὴ αἱ πολυφαγίαι καὶ πολυποσίαι οὐ μόνον ἀσθενείας προξενοῦσι πολυποικίλους καὶ βαρείας, ἀλλὰ καὶ ἀτονοῦσι, καὶ ἐκνευρίζουσιν ἐκεῖνα τὰ σωματικὰ ὄργανα, δι' ὧν ὁ νοῦς παῤῥησιάζει τὰ ὀρθὰ αὐτοῦ νοήματα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν καὶ διάκρισιν· ἐκ τούτου δὲ προήχθη ἡ παροιμία· « Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ » τίκτει νόα ».

Ἐὰν ἡ κοιλιοδουλεία ἔβλαπτε μόνον τὸ σῶμα καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ σώματος, ἡ βλάβη αὐτῆς εἶχε τέλος· καθότι πάντα τὰ τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα φθαρτά εἰσι καὶ πρόσκαιρα· ἀλλά, φεῦ τῆς δυστυχίας! τῆς κοιλιοδουλείας ἡ βλάβη ἐστὶν αἰώνιος, ἐπειδὴ καταποντίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα· αἱ πολυφαγίαι καὶ πολυποσίαι αὐξάνουσι τὸν χυλόν, τοὺς χυμούς, τὸ αἷμα, τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, τὸ σπέρμα· αὐτὰ δέ εἰσιν ὕλη καὶ τροφὴ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, καθὼς τὰ φρύγανα, καὶ ἡ πίσσα, καὶ ἡ νάφθα, καὶ τὸ θεῖον, καὶ τὸ ἔλαιόν εἰσιν ὕλη καὶ τροφὴ τοῦ πυρός· ἐκ τούτων δὲ ἐξάπτεται ἡ αἰσχρὰ ἐπιθυμία, καὶ γίνεται κάμινος φλογερὰ καὶ φλὸξ ἀκάματος· καὶ ἐκ τούτου ἀκολουθοῦσιν αἱ πτώσεις εἰς τὰ ἄτιμα καὶ βέβηλα καὶ αἰσχρὰ τῆς σαρκὸς ἁμαρτήματα. Πρὸς τούτοις μετὰ τὰς ἐν τοῖς συμποσίοις γινομένας πολυφαγίας καὶ πολυποσίας ἀκολουθοῦσιν οἱ χοροί, καὶ αἱ ἄσεμνοι ᾠδαί, καὶ αἱ ἀργολογίαι, καὶ φλυαρίαι, καὶ τὰ ἐρωτοπαίγνια, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα οὐδόλως πρέπουσιν
εἰς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας· « Ἐκά- Εξ. 32. 6.
» θισε, λέγει ἡ θεία γραφή, ὁ λαὸς φαγεῖν
» καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν ».

Καὶ ἄλλα δὲ φοβερὰ ἁμαρτήματα ἔκγονα τῆς κοιλιοδουλείας ἱστοροῦσι τὰ ἅγια βιβλία. Τὸ μάννα, ὡς ὑπὸ θεοῦ πεποιημένον πρὸς τροφὴν τῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξελθόντων Ἰσραηλιτῶν, καὶ νόστιμον ἦν εἰς τὸ στόμα, καὶ εὔπεπτον εἰς τὸν στόμαχον, καὶ θρεπτικὸν τοῦ σώματος, καὶ εἶχεν, ἑνὶ λόγῳ, πάσας τὰς τελειότητας, ὅσας ἔχει ἡ ἐκλεκτὴ καὶ ἀρίστη τροφή· εἰς αὐτοὺς ὅμως οὐκ ἤρεσεν ἡ μονοφαγία τοῦ μάννα·
« Νυνὶ δέ, ἔλεγον, ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος· Αριθ. 11.6.
» οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ
» ἡμῶν »· διὰ τί δὲ τοῦτο; διότι κατέφλεγε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἡ μνήμη τῶν πολλῶν καὶ πολυποικίλων τῆς Αἰγύπτου
τροφῶν· « Τίς, ἔλεγον, ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; Αὐτ. 4. 5.
» ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν ἐν
» Αἰγύπτῳ δωρεάν, καὶ τοὺς σικύους, καὶ
» τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα καὶ τὰ
» κρόμμυα, καὶ τὰ σκόροδα ». Ἀκούεις ἀχαριστίαν; τὸ δὲ ἔτι περισσότερον, ὅτι καὶ ἐγόγγυζον οἱ τρισάθλιοι κατὰ τοῦ θεοῦ·
« Καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἔναντι Αὐτ. 1.
» Κυρίου ». Τί δὲ σημαίνει τοῦτο; καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἐβλασφήμουν τὴν θείαν πρόνοιαν, καὶ αὐτὸν τὸν θεόν; ὅτι δὲ τὴν τοιαύτην ἀχαριστίαν καὶ βλασφημίαν ἐγέν-

νησεν ἡ λαιμαργία καὶ ἡ γαστριμαργία, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν· ἀχαριστία καὶ βλασφημία κατὰ τίνος; κατὰ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτοὺς ἐκ τῆς τυραννικῆς δουλείας τοῦ Φαραώ, τρέφοντος δὲ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀρίστης τροφῆς τοῦ μάννα, καὶ προάγοντος αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, τὴν ῥέουσαν μέλι καὶ γάλα. Τί τούτων τῶν ἁμαρτημάτων ἢ βαρύτερον, ἢ φοβερώτερον; παρώργισαν αὐτὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ θεοῦ μακροθυμίαν· ὅθεν « Ὁ Κύριος ἐθυμώθη ὀργῇ » καὶ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, » καὶ κατέφαγε μέρος τι τῆς παρεμβολῆς ». Αὐτ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον παράδειγμα ἐκείνων τῶν κοιλιοδούλων Κορινθίων, οἵτινες ἔτρωγον τὰ εἰδωλόθυτα, ἀρκετόν ἐστι παραστῆσαι τὴν ὑπὸ τῆς κοιλιοδουλείας προξενουμένην ψυχικὴν βλάβην· πόσους αὐτοὶ ἐσκανδάλισαν; εἰς πόσους ἐψύχραναν τὴν θερμότητα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως; πόσους κατεπόντισαν εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων; πόσας ψυχὰς ἀπώλεσαν, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε; Τὴν σήμερον οὐκ ἔχομεν βρώματα τεθυμένα τοῖς εἰδώλοις, ἔχομεν ὅμως τροφὰς ἀπηγορευμένας ὑπὸ τῶν νόμων· πόσους οὖν εὐσεβεῖς σκανδαλίζουσιν οἱ κοιλιόδουλοι, κρεωφαγοῦντες ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν; πόσων χριστιανῶν ψυχραίνουσι τὴν θερμότητα τῆς πίστεως, καὶ μαραίνουσι τὴν χρεωστουμένην εἰς τοὺς θείους νόμους εὐλάβειαν; πόσους δὲ ποιοῦσιν αὐθάδεις καὶ καταφρονητὰς τῆς ἐκκλησίας; πόσοι δὲ βλέποντες ἐκείνους τοὺς κοιλιοδούλους, οἵτινες γνῶσιν ἔχοντες, καὶ σοφοὶ νομιζόμενοι, τραπέζας καὶ συμπόσια συνιστῶντες, τρώγουσι παῤῥησίᾳ ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας οὐχὶ τὰ εἰδωλόθυτα, ἀλλὰ τὰ παράνομα βρώματα, σκανδαλίζονται, καὶ οὐδὲν λογιζόμενοι τοὺς θείους νόμους, μετὰ μεγάλης αὐθαδείας καταφρονοῦντες τὴν νηστείαν, ἀπολοῦσι τὰς ἑαυτῶν ψυχάς; Καὶ ὁ μὲν ἀπόστολος τοῦ θεοῦ μεγαλοφώνως κραυγάζει· « Οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν 1. Κορ. 8. 13.
» αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω »· οἱ δὲ κοιλιόδουλοι ἀνυποστόλως κρεωφαγοῦντες ἐν ταῖς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, οὐ μόνον τῆς νηστείας τὴν ἐντολὴν καταπατοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑπερβαλλόντως σκανδαλίζουσι. Δικαίως οὖν ὁ ἀπόστολος κλαίων, ὠνόμασεν ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοὺς κοιλιοδούλους, ὡς θεοποιοῦντας τὴν κοιλίαν, ὡς νομίζοντας δόξαν τὴν αἰσχύνην, ὡς φρονοῦντας τὰ ἐπίγεια, καὶ μὴ στέργοντας σταυρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας τῆς γαστρός, κἂν σκανδαλίζωσι, κἂν καταποντίζωσιν εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων· « Πολλοὶ γάρ, λέγει, περιπατοῦσιν, οὓς Φιλιπ. 3. 18. 19.
» πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων » λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ » Χριστοῦ· ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν θεὸς » ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐ» τῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες ».

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, διὰ τί οὐ γίνεσθε « Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις », κατὰ τὴν Ματθ. 10. 16.
ἐντολὴν τοῦ Κυρίου; διὰ τί οὐ διακρίνετε τὴν ὠφέλειαν τῆς ἐγκρατείας, καὶ τῆς κοιλιοδουλείας τὴν βλάβην; Ἐνατενίσατε εἰς

τοὺς ἐγκρατεῖς καὶ δεσπότας τῆς γαστρὸς, ἵνα ἴδητε, πόσον αὐτοί εἰσι σώφρονες, ἐγρήγοροι, ὑγιεῖς, μακρόβιοι, πρὸς πᾶσαν μάθησιν, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἐπιτήδειοι. Διὰ τί γίνεσθε δοῦλοι τῆς κοιλίας; αὐτὴ χωρεῖ πολλὰ, χωρεῖ καὶ ὀλίγα, δέχεται καὶ τὸ κρέας, δέχεται καὶ τὰ λάχανα, στέργει καὶ τὴν μονοφαγίαν, στέργει καὶ τὴν πολυφαγίαν, ὑποτάσσεται εἰς τὸ πρόςαγμά σου· σὺ εἶ δεσπότης, αὐτή ἐστι δούλη· διὰ τί ἀναποδίζεις τὴν τάξιν, καὶ γίνεσαι δοῦλος ἀντὶ δεσπότου; τί κερδαίνεις ἐξ αὐτῆς τῆς δουλείας; ποῖον μισθὸν ἀνταποδίδωσί σοι ἡ τοιαύτη δέσποινα; αὐτὴ ἐπιβουλεύει τὴν τιμήν σου, σκορπίζει τὰ ὑπάρχοντά σου, φθείρει τὴν εὐφυΐαν τοῦ νοός σου, βλάπτει τὴν ὑγείαν σου, ἁρπάζει τὴν σωφροσύνην σου, κατακρημνίζει σε εἰς πολλὰ ἁμαρτήματα, κολάζει τὴν ψυχήν σου. Ἀλλ' ἐνοχλεῖ, λέγεις, καὶ πειράζει, καὶ ζητεῖ· σὺ δὲ βίασον αὐτὴν, ἵνα μένῃ εἰς
Ματθ. 11. 12. τοὺς ὅρους τῆς δουλείας αὐτῆς· « Ἡ βασι» λεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ » ἁρπάζουσιν αὐτήν ». Ἐγὼ φρίττω καὶ τρέμω, ὅταν ἀναγινώσκω τὴν κατὰ τῶν πολυφάγων καὶ πολυποτῶν φρικτὴν τοῦ θεοῦ ἀπόφασιν· « Προσέχετε, λέγει, ἑαυτοῖς, Λουκ. 21. 34.
» μή ποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν » κραιπάλῃ καὶ μέθῃ, καὶ ἐν μερίμναις » βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ » ἡμέρα ἐκείνη ». Τίς δέ ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἔχων νοῦν καὶ αἴσθησιν καὶ πίστιν, ὅςτις οὐ φρίττει καὶ τρομάζει, ἀκούων ταύτην τὴν φοβερωτάτην τοῦ θεοῦ ἀπόφασιν; « Καὶ » αἰφνίδιος, λέγει, ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα » ἐκείνη »· τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι ὁ καταβαρυνόμενος ὑπὸ τῆς πολυφαγίας καὶ πολυποσίας, ἀποθνήσκει ἐξαίφνης, ἀνέτοιμος, ἀδιόρθωτος, ἀδιάτακτος, ἀμετανόητος, χωρὶς ἐξομολογήσεως ἁμαρτιῶν, χωρὶς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων. Ὦ πολυέλεε καὶ πανοικτίρμων Κύριε, ἐλευθέρωσον ἡμᾶς τῆς τοιαύτης ἐλεεινοτάτης καταδίκης.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΤΥΡΟΦΑΓΟΥ.

Περὶ καιροῦ καὶ νηστείας διαλαμβάνει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἀποστολικὴ διδασκαλία. Ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν καθ' ἑκάςην συντέμνεται· σήμερον ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς μου ἐςὶν ὀλιγώτερος, ἤπερ ἐχθὲς, κατὰ μίαν ἡμέραν, καὶ αὔριον δὲ ἔτι ὀλιγώτερος, καὶ μετὰ τὴν αὔριον ἔτι ὀλιγώτερος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς· ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες, κἂν τοῦτο πάνυ καλῶς γινώσκωμεν, ὅμως καθὼς τὴν νύκτα εἰς τὸ σκότος, οὕτω καὶ τὴν ἡμέραν ἐν τῷ φωτὶ διαπαντὸς κοιμώμεθα ἥσυχοι ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, μηδόλως φροντίζοντες, ἵνα ἐξεγερθῶμεν ἀπὸ τοῦ τοιούτου ὕπνου, καὶ περιπατήσωμεν εὐτάκτως, ὡς περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα καὶ ἐπιλάμπῃ τὸ φῶς. Διεγείρει οὖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανατηφόρου τούτου ὕπνου ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, λέγων· καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα πρέπον ἐστὶν, ἵνα γρηγορῶμεν, ἐπειδὴ γινώσκομεν, ὅτι ὁ καιρὸς παρέρχεται, καὶ ὅτι ἡ ὥρα ἤδη ἐστὶν, ἵνα ἐξεγερθῶμεν ἐκ τοῦ
Ρωμ. 13. 11. ὕπνου τῆς ἁμαρτίας· « Καὶ τοῦτο, εἰδότες » τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου » ἐγερθῆναι ». Ὅσα δὲ περὶ νηστείας λαλεῖ, κἂν κυρίως καὶ καθ' αὐτὸ εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς καιροὺς ἦσαν ἁρμόδια, ἁρμόζουσιν ὅμως ἕως τῆς σήμερον καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τελουμένην νηστείαν· ὅθεν καὶ ἀνεγνώσθησαν σήμερον, καθότι αὔριον πᾶς εὐσεβὴς εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας. Καλῶς δὲ ἥνωσε τὰ δύω ταῦτα ὁ πάνσοφος ἀπόςολος, τὸν καιρὸν δηλαδὴ καὶ τὴν νηστείαν· διότι ἡ μὲν νηστεία προσκαλεῖ πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, ἡ δὲ τοῦ καιροῦ θεωρία πείθει, ὅτι ἄδηλός ἐστι τῆς ζωῆς ἡμῶν ὁ ὅρος· καὶ ὁ μὲν καιρὸς ῥέει ὡς τὸ ὕδωρ, καὶ ἀνεπαισθήτως παρέρχεται, ἡμεῖς δὲ πλησιάζομεν καθ' ἑκάστην εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἡμῶν· διὸ, ἐὰν μὴ ἐπιστρέψω πρὸς τὸν θεὸν ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις τῆς νηςείας, ζῶ ἆρά γε, ἵνα νηστεύσω, καὶ μετανοήσω εἰς τὸν καιρὸν τῆς νηστείας τοῦ ἐρχομένου ἔτους; Βλέπε δὲ, μετὰ πόσης σοφίας λαλεῖ περὶ καιροῦ· συναριθμεῖ ἑαυτὸν μετὰ τῶν διδασκομένων, ἵνα ἐνισχύσῃ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· εἰπὼν δὲ πρῶτον τὸ, « Καὶ τοῦτο, » εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ

» ὕπνου ἐγερθῆναι », δηλοποιεῖ ἔπειτα, διὰ ποῖον λόγον νῦν ἐστιν ἡ ὥρα τῆς ἐγέρσεως, λέγων·

Ῥωμ. 13. 11. Ἀδελφοί, νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν·

Δύω εἰσὶν αἱ ἀνταποδόσεις εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἡ σωτηρία διὰ τοὺς ἁγίους, καὶ ἡ κόλασις διὰ τοὺς ἁμαρτωλούς· ὁ Παῦλος ἀνέφερε τὴν σωτηρίαν, σιωπήσας 1. Τιμ. 2. 4. τὴν κόλασιν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς « Πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι », καὶ ἐπειδὴ ἤλπιζεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι, πρὸς οὓς ἔγραφεν, ἦσαν ἄξιοι τῆς σωτηρίας. Διὰ τί δὲ ἐγγύτερον νῦν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν; διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἀφ' ἧς αὐτός τε καὶ ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν, ἕως τῆς ὥρας ἐκείνης, ἐν ᾗ ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν, παρῆλθε καιρὸς ἀρκετός, καὶ ἑπομένως ἐσμικρύνθη ὁ ὑπόλοιπος καιρὸς τῆς ζωῆς αὐτῶν, καὶ ἔμεινεν ὀλιγώτερος, ἢ ὅτε κατ' ἀρχὰς ἐπίστευσαν· ὅθεν πλησιάσαντες εἰς τὸν θάνατον, ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς σωτηρίας. Κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, λέγει, ἐν ᾗ γράφω πρὸς ὑμᾶς, πλησιεστέρα ἐστὶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν, ἐπειδὴ συντέτμηται τῆς ζωῆς ἡμῶν ὁ ὅρος, καὶ ἐγγίζομεν εἰς τὸ τέλος· « Νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, » ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν ».

Ῥωμ. 13. 12. Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός.

Παρατήρησον τὸ διὰ τῶν ἀντιθέτων καὶ ὁμοιοτελεύτων ὀνομάτων κάλλος τῆς φράσεως, καὶ τὴν διὰ τῶν μεταφορῶν καὶ τῆς ἀλληγορίας ἔμφασιν τῶν νοημάτων. Νύκτα μὲν ὠνόμασε τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ σκότος τῆς ἀγνοίας· « Βλέπομεν γὰρ 1. Κορ. 13. 12. ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι »· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ γινόμενα σκοτεινὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας· ἡμέραν δὲ, τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ φῶς τῆς γνώσεως· διότι τότε βλέπομεν « Πρόσωπον πρὸς πρό- Αὐτ. σωπον »· καὶ λάμπουσι δὲ τότε ὑπὲρ τὸν ἥλιον τὰ καλὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Προέκοψεν δὲ, λέγει, ἡ νὺξ ἀντὶ τοῦ προέβη ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ προήχθη εἰς τὸ τέλος· ἤγγικε δὲ ἡ ἡμέρα, ἤγουν ἐπλησίασεν ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἀνεσπέρου ἡμέρας, ἥτις ἐςὶν ἡ αἰώνιος βασιλεία. Καὶ ἔργα μὲν τοῦ σκότους εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι, καθότι ἐν τῷ σκότει γίνονται, καὶ « Τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον » Ματθ. 22. 13. προξενοῦσιν εἰς τοὺς ἐργάτας αὐτῶν· ὅπλα δὲ τοῦ φωτός, τὰ φωτεινὰ καὶ λαμπρὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα, καθότι δι' αὐτῶν πολεμοῦντες, καὶ νικῶντες τὸν ἐχθρὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, εἰσερχόμεθα εἰς τὰ πάμφωτα καὶ ὑπέρλαμπρα τῶν ἁγίων σκηνώματα. Ἐπιβεβαιωτικὰ δὲ καὶ ἐπεξηγηματικὰ τῶν προλαβόντων εἰσὶ τὰ προκείμενα λόγια· πρότερον εἶπεν ὁ ἀπόςολος, « Ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία », Ῥωμ. 13. 11. νῦν δὲ λέγει· « Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε », τουτέστιν ἡ ζωὴ ἡμῶν προχωρεῖ εἰς τὸ τέλος, ἡ δὲ μέλλουσα ἐπλησίασε· προλαβὸν εἶπεν· « Ὅτι ὥρα Αὐτ. ἤδη ἡμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι »· νῦν δὲ

λέγει· ἀποῤῥίψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, καὶ κατορθώσωμεν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα· « Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, » καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός ».

Ῥωμ. 13. 13. **Ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν· μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ.**

Θεὸς τῶν εἰδωλολατρῶν ἦν ὁ Κῶμος, ἔφορος καὶ ἐπιστάτης τῶν μετὰ μέθης καὶ ἀσέμνων ἔργων γινομένων συμποσίων· ὅθεν κῶμοί εἰσι τὰ μετὰ μέθης καὶ αἰσχρῶν ᾀσμάτων καὶ χορῶν γινόμενα συμπόσια. Διαφέρει δὲ ἡ κοίτη τῆς ἀσελγείας, καθότι ἡ μὲν κοίτη σημαίνει συμμιξίαν καὶ συνουσίαν, ἡ δὲ ἀσέλγεια, πᾶν εἶδος σαρκικῆς ἁμαρτίας· καὶ ἔρις μέν ἐστιν ἡ φιλονεικία, ἡ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης θυγάτηρ, ὁ δὲ ζῆλος, κἂν σημαίνῃ τὴν ἐπὶ τὰ καλὰ θερμὴν προθυμίαν, σημαίνει ὅμως, καθὼς ἐνταῦθα, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κακὰ ζέσιν καὶ τὴν ζηλοτυπίαν. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ ὄνομα, ἡμέρα, προλαβὸν μὲν ἀλληγορικῶς ἐξέλαβε, νῦν δὲ κατὰ τὴν τοῦ γράμματος σημασίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν νύκτα ἐν τῷ σκότει γίνονται τὰ ἄσχημα καὶ ἄπρεπα ἔργα τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἡμέραν δὲ ἐν τῷ φωτὶ μετὰ σχήματος εὐπρεποῦς καὶ εὐταξίας πάντες περιπατοῦσιν, ἐγκρατευόμενοι ἀπὸ τῶν τῆς ἀσχημοσύνης ἔργων, διὰ τοῦτο εἶπε· πολιτευσώμεθα μετὰ εὐπρεποῦς πολιτεύματος καὶ εὐταξίας, ὡς οἱ ἐν ἡμέρᾳ περιπατοῦντες, μὴ πέσωμεν εἰς κώμους καὶ μέθας, μηδὲ εἰς κοίτας καὶ ἀσελγείας, μηδὲ εἰς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίαν.

Ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. Ῥωμ. 13. 14.

Τὸ, « Ἐνδύσασθε », μεταφορικόν ἐστι, σημαίνει δὲ καὶ τὴν συνάφειαν καὶ ἕνωσιν, διότι, καθὼς τὸ ἔνδυμα συνάπτεται καὶ συνενοῦται μετὰ τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῆς ψυχῆς τῶν ἀποθεμένων τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατούντων· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, πρὸς οὓς ταῦτα ἔγραφεν ὁ ἀπόστολος, ὡς πιστοὶ καὶ βεβαπτισμένοι, ἐνδεδυμένοι ἦσαν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καθὼς ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐβεβαίωσεν, εἰπών· « Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν Γαλ. 3. 27.
» ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε »· διὰ τί οὖν παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς, ἵνα ἐνδυθῶσι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; διότι διὰ μὲν τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἥτις καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, συνενούμεθα μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ γινόμεθα « Σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη 1. Κορ. 12. 27.
» ἐκ μέρους »· διαμένει δὲ συνημμένος μεθ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἐν ὅσῳ φυλάττομεν τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθαρότητα· ὅταν δὲ διὰ τῶν ἁμαρτιῶν μολύνωμεν αὐτὴν, τότε χωρίζεται ἀφ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ ἡ αὐτοκαθαρότης ὢν καὶ τὸ φῶς, οὐ συνάπτεται, οὐδὲ μένει, ὅπου μολυσμός ἐστι καὶ σκότος· ἐὰν δὲ ἐκδυθῶμεν τῶν ἁμαρτιῶν τὴν ῥυπαρότητα, πάλιν ἐνδυόμεθα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· εἰς ἐκείνους οὖν

ἀφορᾷ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου, οἵτινες ἥμαρτον μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ οὐδὲ ἐπίστευσαν, οὐδὲ ἐβαπτίσθησαν· πρὸς ἐκείνους
Ῥωμ. 13. 12. λέγει· « Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκό» τους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φω» τός »· πρὸς τοὺς αὐτοὺς λέγει καὶ τό, « Ἀλλ' » ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν »· ἵνα δὲ μένῃ διαπαντὸς μετ' αὐτῶν ὁ Χριστός, παραγγέλλει αὐτοῖς, λέγων· « Καὶ » τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας »· οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, μὴ προνόει
Ἐφεσ. 5. 29. περὶ τῆς σαρκός σου, « Οὐδεὶς γάρ ποτε » τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέ» φει καὶ θάλπει αὐτήν »· ἀλλὰ μὴ προνόει εἰς ἐπιθυμίας· ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγε διὰ τούτου, ἐπιμελοῦ μὲν τῆς ὑγείας τοῦ σώματός σου, ἵνα σοι ὑπηρετῇ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων· μὴ προνόει δέ, σκοπὸν ἔχων, ἵνα διεγείρῃ σοι τὰς ἡδονικὰς καὶ ψυχοφθόρους ἐπιθυμίας· διότι διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιμελείας σου ἐπιβουλεύεις σεαυτόν, ἀνάπτων κατὰ σοῦ καμίνου φλόγα. Ταῦτα δὲ διδάξας ὁ τρισμακάριος, μεταβαίνει εἰς τὴν περὶ τῆς νηστείας ὑπόθεσιν, λέγων·

Ῥωμ. 14. 1. Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις
2. διαλογισμῶν. Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα· ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει.

Ὀρ. Χρυσ. Θεοδωρητ. Οἰκουμ. Θεοφυλ. Αὐτ. Τίνες ἦσαν οἱ ἀσθενοῦντες κατὰ τὴν πίστιν; πολλοὶ τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων εἰς τὸν Χριστόν, μὴ θέλοντες ἀθετῆσαι τὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου παρατηρήματα, οὐκ ἔτρωγον χοίρεια κρέατα· ἵνα δὲ μὴ φαίνωνται ἰουδαΐζοντες, ἀλλὰ νομίζωνται ἐγκρατεῖς καὶ νηστευταί, ἀπεῖχον καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τροφῶν, καὶ ἔτρωγον λάχανα· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἀσθενεῖς, ἤγουν οἱ ἀτελεῖς εἰς τὴν πρὸς Χριστὸν πίστιν, καθότι ἐπίστευον, ὅτι αὐτὴ οὐ σώζει χωρὶς τῆς διατηρήσεως τῶν νομικῶν παρατηρημάτων· ἄλλοι δὲ πάλιν, εἴτε ἐξ Ἰουδαίων, εἴτε ἐξ ἐθνῶν εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύσαντες, τελειότεροι ὄντες εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, οὐδόλως προσεῖχον εἰς τὰ νομικὰ παρατηρήματα, ἀλλ' ἐσιτίζοντο ἀπὸ πάσης τροφῆς· οὗτοι δὲ συλλογιζόμενοι καὶ διακρίνοντες, ὅτι οὐ καλῶς ποιοῦσιν οἱ τὰ τοῦ νόμου παρατηροῦντες, ὠνείδιζον αὐτούς. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, μήπως οἱ τελειότεροι σφοδρῶς τε καὶ ἀπρεπῶς ἐλέγχοντες τοὺς ἀτελεῖς, σαλεύσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, μετέρχεται τρόπον πάνσοφον καὶ ὠφελιμώτατον· οὐ λέγει πρὸς τοὺς τελειοτέρους, κακῶς ποιεῖτε, ἐλέγχοντες, ἵνα μὴ στερεώσῃ τοὺς ἀτελεῖς εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν τροφῶν, ἀλλ' οὐδὲ λέγει, καλῶς ποιεῖτε, ἐλέγχοντες, ἵνα μὴ καταστήσῃ αὐτοὺς αὐστηροτέρους· κατασκευάζει δὲ συγκεκερασμένην τὴν νουθεσίαν· διότι, κἂν φαίνηται, ὅτι ἐπιτιμᾷ τοὺς τελειοτέρους, ἡ ἔννοια ὅμως τοῦ λόγου ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, διότι εἰπών, « Τὸν ἀσθενοῦντα » ἐν τῇ πίστει », ἔδειξεν εὐθύς, ὅτι οἱ παρατηρηταὶ τῶν τροφῶν ἦσαν ἀτελεῖς εἰς τὴν πρὸς Χριστὸν πίστιν· ἐπισυνάψας δὲ καὶ τό, « Προσλαμβάνεσθε

» μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν », ἐφανέρωσεν, ὅτι τόσον ἀσθενεῖς ἦσαν, ὥστε χρείαν εἶχον περιποιήσεως καὶ ἐπιμελείας, ἀνάγκη δὲ ἦν, ἵνα οἱ τελειότεροι μὴ ταράττωνται, κἂν οἱ διακριτικοὶ διαλογισμοὶ ἔπειθον αὐτούς, ὅτι οὐ καλῶς ποιοῦσι, φυλάττοντες τὰς ἰουδαϊκὰς συνηθείας. Ἔςι δὲ τὸ νόημα τῶν προκειμένων ἀποςολικῶν λόγων τοιοῦτον. Οὗτος μὲν μεταξὺ ὑμῶν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔχων τελείαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ἑπομένως μὴ φυλάττων τὰ νομικὰ παρατηρήματα, πείθεται, ὅτι ἔχει ἄδειαν, ἵνα τρώγῃ πάντα τὰ πρὸς τροφήν· ἐκεῖνος δὲ ἀτελὴς ὢν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, φυλάττει τὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἔθιμα, ἵνα δὲ μὴ φανῇ ἰουδαΐζων διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένων βρωμάτων, στέργει τρέφεσθαι διὰ μόνων τῶν λαχάνων. Ὑμεῖς οὖν οἱ τελειότεροι εἰς τὴν πίστιν μὴ σκανδαλίζεσθε, ὑπὸ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν ὑμῶν ταραττόμενοι, ἀλλὰ προσλαμβάνετε καὶ περιποιεῖσθε τὸν ἀσθενῆ εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἂν ἐπιστηριχθῇ εἰς αὐτήν, καὶ τέλειος κατασταθῇ.

Ῥωμ. 14. 3. Ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο.

Ἀκούεις, ἕως ποῦ προεχώρησεν ἡ ὑπόθεσις; ὅστις ἔτρωγε πάντα τὰ πρὸς τροφήν, ἐκεῖνος ἐξευτέλιζε τὸν μὴ σιτιζόμενον ἐκ πάντων· ὁ δὲ μηδὲν ἄλλο ἐσθίων, εἰμὴ λάχανα, κατέκρινε τὸν ἐσθίοντα ἐκ πάντων· ἐκ τούτου δὲ τί ἄλλο ἠκολούθει μεταξὺ ἐκείνων τῶν νεοφωτίστων χριστιανῶν, εἰμὴ πίςεως ψυχρότης, καὶ ἀγάπης στέρησις, καὶ διχόνοιαι καὶ σκάνδαλα; κἂν οὖν οἱ ἀπέχοντες ἀπὸ τῶν τροφῶν οὐ καλῶς ἐποίουν, καθότι ἰουδάϊζον, ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καλὸν ἦν, ἤγουν ἐγκράτεια καὶ νηστεία, ἔπραττον δὲ τοῦτο ἐξ εὐλαβείας, νομίζοντες, ὅτι ἀρεστόν ἐστιν εἰς τὸν θεόν, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος συγκαταβατικῶς καὶ οἰκονομικῶς, ἵνα παύσῃ τὰ σκάνδαλα, καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπακολουθοῦντα ἁμαρτήματα, ἔθηκεν ὅρους καὶ εἰς τοὺς ἐσθίοντας ἐκ πάντων, καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐσθίοντας, εἰμὴ λάχανα· ὅστις τρώγει, λέγει, ἐκ πάντων, ἐκεῖνος μὴ ἐξευτελιζέτω ὡς ὀλιγόπιστον καὶ ἰουδαΐζοντα τὸν μὴ ἐσθίοντα ἐκ πάντων· ὁμοίως καὶ ὁ μὴ ἐσθίων μὴ κατακρινέτω ὡς λαίμαργον καὶ πολυφάγον τὸν ἐσθίοντα· μηδὲ σὺ ὁ ἔχων τελείαν πίστιν, ἐξευτέλιζε, μηδὲ σὺ ὁ ἀσθενὴς τῇ πίστει, κατάκρινε τὸν ἀδελφόν σου· διότι ὁ θεὸς αὐτὸν προσελάβετο, ἤγουν ὁ θεὸς εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἀγοράσας αὐτὸν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, καὶ ποιήσας αὐτὸν υἱὸν αὐτοῦ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος· διὰ τί οὖν σὺ οὐχ ὑποφέρεις αὐτόν;

Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. Ῥωμ. 14. 4.

Ποῖος εἶ σύ, λέγει, ὅστις κρίνεις τὸν

ξένον δοῦλον; αὐτὸς, ὃν σὺ κρίνων ἐξουδενεῖς, ἢ κατακρίνεις, οὐκ ἔστι δοῦλός σου, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ δοῦλος· αὐτὸς εἴτε ἵσταται στερεὸς εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, εἴτε πίπτει εἰς τὴν ὀλιγοπιςίαν καὶ κακίαν, ὁ ἴδιος δεσπότης αὐτοῦ, ὁ θεὸς, ἐξουσίαν ἔχει κρῖναι αὐτόν· καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ πτῶσις αὐτοῦ πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἀναφέρεται. Βλέπε δὲ, πῶς εἰπὼν τὸ, « Πίπτει », ἵνα μὴ ἀπελπίσῃ τοὺς πεπτωκότας, σπείρει εὐθὺς εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τῆς διορθώσεως τὴν ἐλπίδα, προβάλλων τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν· « Σταθήσεται δὲ », λέγει, ἀλλὰ πόθεν, καὶ τίς ὁ δυνάμενος αὐτὸν στῆσαι; « Δυνατὸς γὰρ ὁ θεὸς ςῆσαι » αὐτόν ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΑΚΟΣΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΤΥΡΟΦΑΓΟΥ.

Πρὸ πολλῶν αἰώνων χάριτι θεοῦ ἐξέλιπον ἐκ μέσου τῶν χριστιανῶν οἱ ἰουδαΐζοντες, ἤγουν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπίστευον μὲν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐνόμιζον δὲ, ὅτι οὐ δύνανται σωθῆναι, ἐὰν μὴ φυλάξωσι τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου τὰ παρατηρήματα· ἐξέλιπον παντελῶς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔστεργον τρέφεσθαι διὰ μόνων λαχάνων, ἵνα μὴ ἢ κατὰ παραδρομὴν, ἢ κατὰ ἀνάγκην φάγωσι τὰ ὑπὸ τῆς ἰουδαϊκῆς νομοθεσίας ἀπηγορευμένα· ἑπομένως ἐξέλιπον καὶ ὅσοι ὠνείδιζον αὐτοὺς ὡς ὀλιγοπίστους καὶ ἰουδαΐζοντας· βλέπομεν ὅμως εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν πολλοὶ μὲν τῶν χριστιανῶν νηστεύουσι, τινὲς δὲ καταλύουσι τὴν νηστείαν· ἆρά γε οὖν ἁρμόζει, ἵνα προβάλλωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀποστολικὴν νομοθεσίαν, παραγγέλλοντες καὶ λέγοντες· χριστιανοὶ, ὅστις ἐξ ὑμῶν οὐ νηστεύει, μὴ ἐξευτελιζέτω τὸν νηστεύοντα; καὶ ὅςις νηςεύει, μὴ κατακρινέτω τὸν μὴ νηςεύοντα; ἆρά γε συμφέρει, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν μετὰ Ῥωμ. 14. 3.
τοῦ ἀποστόλου· « Ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίον» τα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν » ἐσθίοντα μὴ κρινέτω »; Κἂν ἐξέλιπον ἐκ τῆς τῶν χριςιανῶν ὁμηγύρεως οἱ ἰουδαΐζοντες, ὅμως καὶ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις πολλὰ ἁρμόδιον καὶ ὠφέλιμόν ἐστι τοῦτο

τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα· πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ ἄχρι τῆς σήμερον οἱ μὴ νηστεύοντες, ἐξουδενοῦσι τοὺς νηστευτὰς ὡς ὑποκριτὰς καὶ δεισιδαίμονας· οἱ δὲ νηστευταὶ κατακρίνουσι τοὺς καταλυτὰς τῆς νηστείας ὡς κοιλιοδούλους καὶ παρανόμους· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ τόσον ἁπλώθη καὶ ἐπολυπλασιάσθη ἡ ἁμαρτία τῆς κατακρίσεως, ὥστε οὐ μόνον οἱ νηστεύοντες καὶ μὴ νηστεύοντες κατακρίνουσιν ἀλλήλους, ἀλλὰ πάντες εἰς πάντα καιρὸν, καὶ τόπον, καὶ περίστασιν χωρίς τινος συστολῆς ἢ ἐλέγχου συνειδήσεως κατακρίνουσι τοὺς ἀδελφοὺς διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν.

Πόθεν δὲ ἄράγε τόσον εὔκολα πίπτομεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν τῆς κατακρίσεως; διὰ τί καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας, ἤγουν τῆς μετανοίας καὶ διορθώσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὡς μάχαιραν δίστομον ἀκονῶμεν τὴν γλῶσσαν κατὰ τῶν ἀδελφῶν; διὰ τί καθὼς ἐγκρατεύεται τὸ στόμα ἀπὸ τῶν τροφῶν, οὐκ ἀπέχει καὶ ἡ γλῶσσα ἀπὸ τῆς κατακρίσεως; διότι ἡ κοινὴ τῆς κατακρίσεως συνήθεια ἔσβεσε τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἔλεγχον· ἐκ τούτου νομίζοντες, ὅτι ἡ κατάκρισις ἢ οὐκ ἔστιν ὅλως ἁμαρτία, ἢ ἐστὶ τόσον πικρὰ, ὥστε ὡς οὐδὲν λογίζεται αὐτὴν ὁ θεὸς, πᾶσαν ὥραν κατακρίνομεν τοὺς ἀδελφοὺς ἀνυποστόλως. Ἐάν τις ἠδύνατο ἐξυπνίσαι τὴν συνείδησιν ἀπὸ τοῦ ὀλεθρίου ὕπνου ταύτης τῆς ἁμαρτίας, αὐτὴ ἐλέγχουσα, ἴσως ἐτίθει φυλακὴν εἰς τὸ στόμα, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη ἡμῶν, καὶ οὕτως ἔπαυεν ἡ κατάκρισις· ἀλλὰ τίς ἄλλος δύναται ἀναστῆσαι τὴν συνείδησιν ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας αὐτῆς, εἰμὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ; δὸς οὖν, Κύριε, τὸν λόγον σου ἐν τῷ στόματί μου, ἵνα αὐτὸς κλείσῃ τῶν καταλάλων τὰ στόματα, παραστήσας εἰς αὐτοὺς τῆς κατακρίσεως τὸ βάρος.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα περὶ τῆς κατακρίσεως φανερώσω εἰς ὑμᾶς σύντομα καὶ καθαρὰ πᾶσαν τοῦ θεοῦ τὴν ἀλήθειαν· Ἡ κατάκρισίς ἐστιν ἀδικία καὶ ἀνομία μεγάλη· ἀδικία; ναὶ ἀδικία. Ἀλλὰ ποῖον λέγεις, ἀδικῶ ἐγὼ, ὅταν κατακρίνω; τὸν κατακρινόμενον ἀδικεῖς· ἀλλ' ἐγὼ, λέγεις, οὐδὲ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ σφετερίζομαι; οὐδὲ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὑστερῶ αὐτὸν, οὐδὲ ἄλλην τινὰ ζημίαν εἰς αὐτὸν ἐπιφέρω. Πίπτει λόγος εἰς τὴν συνομιλίαν περί τινος προσώπου, ἐγὼ δὲ ἱστορῶ μὲν καὶ περιγράφω τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, πλὴν οὐ ψεύδομαι, ἀλλὰ λέγω τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲ ἔχω σκοπὸν βλάψαι αὐτὸν, μάλιστα πολλάκις λυπούμενος, διηγοῦμαί τι περὶ τῆς τούτου καταστάσεως· τοῦτο οὖν ἐστὶν ἀδικία; Ὅταν ἱστορῇς καὶ περιγράφῃς τοῦ ἀδελφοῦ σου τὰ σφάλματα, κἂν τὴν ἀλήθειαν λέγῃς κἂν οὐκ ἔχῃς σκοπὸν βλάψαι αὐτὸν, κἂν λυπῆσαι περὶ τῆς τούτου καταστάσεως· τότε χωρὶς πάσης ἀντιλογίας μεγάλην προξενεῖς εἰς αὐτὸν τὴν ζημίαν· διότι ἢ γνωστά εἰσιν εἰς τοὺς ἀκροατάς σου τοῦ ὑπὸ σοῦ κατακρινομένου τὰ ἁμαρτήματα, ἢ ἄγνωστα· ἐὰν μὲν γνωστὰ, ἀναμιμνήσκεις αὐτὰ εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπιβεβαιοῖς· ἐὰν δὲ ἄγνωστα, μανθάνουσιν αὐτὰ ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ στόματός σου· τοῦτο

δὲ φθείρει τὴν καλὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὸ δὲ καλὸν ὄνομά σου ἐστι προτιμότερον τοῦ πολλοῦ
Παροιμ. 22. 1. πλούτου. « Ἔστι δὲ, εἶπεν ὁ σοφὸς Σολομὼν, » αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος » πολύς »· ἀληθῶς δὲ θησαυρὸς ἀτίμητός ἐστι τὸ καλὸν ὄνομα· ὅστις ἔχει καλὴν φήμην καὶ ὑπόληψιν, εὔκολα εὐοδοῦται εἰς τὰς πραγματείας, προβιβάζεται εἰς τὰ ἀξιώματα, ἐμπιστεύεται εἰς τὰ βασιλικὰ ὑπουργήματα, προχωρεῖ εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν· τὸν δὲ δυσφημισμένον ἄνθρωπον ἀποστρέφονται πάντες, πάντες καὶ εἰς τὰ λόγια αὐτοῦ ὑποπτεύουσι καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις, καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὅρκους αὐτοῦ πιστεύουσι. Ταύτην οὖν τὴν ἀδικίαν ποιεῖς εἰς τὸν πλησίον σου, ὅταν αὐτὸν κατακρίνῃς· ἐξαλείφεις τὸ καλὸν αὐτοῦ ὄνομα, καὶ ποιεῖς αὐτὸν ὕποπτον, καὶ μισητὸν, καὶ ἄτιμον· καὶ σὺ μὲν ταῦτα ποιῶν, νομίζεις, ὅτι οὐδόλως ἀδικεῖς αὐτὸν, οὐδὲ ἁμαρτάνεις· ὁ δὲ δικαιότατος θεὸς ἐλέγχει ταύτην τὴν ἀδικίαν, καὶ φοβερίζει σε ὑπὲρ ταύτης τῆς ἁμαρτίας σου, λέγων·
Ψαλ. 49. 19. 20. « Τὸ στόμα σου, ὦ κατάλαλε, ἐπλεόνασε » κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε » δολιότητα· καθήμενος, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ » σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς » μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον »· ταῦτα
Αὐτ. 21. ἔπραξας, ἐγὼ δὲ ἐσιώπησα· « Ταῦτα ἐποίη» σας, καὶ ἐσίγησα »· καὶ σὺ μὲν, ἐπειδὴ ἐσιώπησα, ἐστοχάσθης ἀνομίαν, ἤγουν ἐνόμισας, ὅτι εἶμὶ ὅμοιός σοι κακότροπος· « Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος »· ἐγὼ ὅμως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω τὰς ἁμαρτίας σου ἐνώπιον τοῦ προσώπου σου· « Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω » κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου ».

Σημειώσατε δὲ, ὅτι ἡ ἀδικία τῆς κατακρίσεως εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸν τῶν ἁπάντων θεόν· διότι ὁ θεός ἐστιν ὁ ποιητὴς καὶ πλάστης ἡμῶν· « Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με » καὶ ἔπλασάν με », ἔψαλλεν ὁ Δαβίδ. Αὐτός Ψαλ. 118. 73.
ἐστιν ὁ κριτὴς, καὶ ἐξουσιαστὴς, καὶ βασιλεὺς, καὶ σωτὴρ ἡμῶν· « Ὁ γὰρ θεός » μου, ἐκήρυττεν ὁ Ἡσαΐας, μέγας ἐστίν· Ἡσ. 33. 22.
» οὐ παρελεύσεταί με Κύριος κριτὴς ἡμῶν· » Κύριος ἄρχων ἡμῶν, Κύριος βασιλεὺς ἡμῶν, » Κύριος οὗτος ἡμᾶς σώσει ». Ἀκούετε, πόσα δικαιώματα ἔχει ὁ θεὸς ἐφ' ἡμᾶς; ἀκούετε πόσα συνδέουσι τὸν θεὸν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου; διὰ τοῦτο αὐτὸς εἶπε· « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅ- Ματ. 25. 40.
» σον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν » μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε ». Ὅταν οὖν κατακρίνωμεν τὸν ἄνθρωπον, κατακρίνομεν τὸν πλάστην, καὶ κριτὴν, καὶ ἐξουσιαστὴν, καὶ βασιλέα, καὶ σωτῆρα τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸν δηλονότι κατακρίνομεν τὸν παντοδύναμον καὶ πάνσοφον καὶ πανυπερτέλειον δημιουργὸν τῆς κτίσεως. Ἄνθρωπε, σὺ οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν κρῖναι τὸν δοῦλον ἑνὸς βασιλέως, ἑνὸς ἡγεμόνος, ἑνὸς ἄρχοντος, ἔπειτα αὐθαδιάζων, κρίνεις, καὶ ἀνακρίνεις, καὶ κατακρίνεις τὸν δοῦλον τοῦ ἄρχοντος τῶν ἀρχόντων, καὶ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, τοῦ ὑψίστου καὶ παντοκράτορος θεοῦ;
« Σὺ, τίς εἶ, κραυγάζει κατὰ σοῦ ὁ Παῦλος, Ῥωμ. 14. 4.
» ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην »; Σὺ τίς εἶ;

πηλός, χῶμα, σκώληξ; Πῶς οὖν μετὰ
τοσαύτης τόλμης κρίνεις τὸν ἀλλότριον οἰκέ-
την, ἤγουν τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίςου τὸν δοῦλον;
Σὺ τίς εἶ; πλήρης ἐλαττωμάτων, πλήρης πα-
θῶν, πλήρης ἁμαρτιῶν· πῶς οὖν μετὰ τοσαύ-
της αὐθαδείας κατακρίνεις ὡς πταίςην, καὶ
παραβάτην, καὶ ἁμαρτωλὸν τὸν ἄνθρωπον,
ὅστις ἐστὶ πλάσμα θεοῦ, ὅστις ἔχει κριτὴν
καὶ ἐξουσιαστὴν, καὶ βασιλέα τὸν ὕψιστον
θεόν; « Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέ-
» την »; ἆρά γε οὐκ ἔμαθες, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος
σήμερον μὲν πίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν,
αὔριον δὲ, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐὰν
θέλῃ, μετανοεῖ, καὶ ἵσταται ἐνώπιον τοῦ
Κυρίου αὐτοῦ δεδικαιωμένος; οὐκ ἐδιδάχθης,
ὅτι ὁ θεὸς δύναται ἀναστῆσαι τὸν πεπτω-
κότα, καὶ δικαιῶσαι τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ
σῶσαι τὸν ἀπηλπισμένον; οὐκ ἀκούεις τὸν
Παῦλον διδάσκοντα, καὶ λέγοντα, ὅτι πᾶς
Αὐτ. ἄνθρωπος « Τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ ςήκει, ἢ πίπτει·
» σταθήσεται δὲ, δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς
» στῆσαι αὐτόν ». Ἐὰν οὖν ἐκεῖνος, ὃν σὺ
εἶδες τὴν χθὲς, ἢ τὴν σήμερον ἁμαρτάνοντα,
μετενόησεν εὐθὺς, ἐκεῖνος ἀθωώθη, καὶ
ἵσταται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου αὐτοῦ δεδι-
καιωμένος· « Δυνατὸς γάρ ἐςιν ὁ θεὸς ςῆσαι
» αὐτόν »· σὺ δὲ κατακρίνεις τὸν ἀθῶον ὡς
πταίστην, τὸν ἱστάμενον ὡς πεπτωκότα,
καὶ τὸν δίκαιον ὡς ἁμαρτωλόν. Ὢ πόσον
μεγάλη καὶ φοβερὰ ἀδικία ἐστὶ, τῆς κα-
τακρίσεως ἡ ἁμαρτία.

Ἀνοίγω τὸ ἅγιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
εὐαγγέλιον, παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἵνα μετὰ
προσοχῆς ἀκούσητε τῆς δικαιοσύνης τὸν
νόμον· « Καὶ καθὼς θέλετε, λέγει, ἵνα Λουκ. 6.
» ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποι- 31.
» εῖτε αὐτοῖς ὁμοίως ». Πάντες οὐ μόνον οἱ
πιστοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄπιστοι μαρτυροῦσιν,
ὅτι ὁ νόμος οὗτός ἐστι δικαιότατος· ὅστις
οὖν παραβαίνει τοῦτον τὸν νόμον, ἐκεῖνος
ἀναμφιβόλως ποιεῖ ἀδικίαν· τί οὖν λέγεις;
θέλεις ἆρά γε, ἵνα ὁ πλησίον σου κατηγορῇ
τὰ ἤθη σου, καὶ κατακρίνῃ τὰς πράξεις
σου; στέργεις ἆρά γε, ἵνα αὐτὸς λέγῃ
παῤῥησίᾳ ἐν μέσῳ τῶν συναναστροφῶν,
ὅτι ὑπάρχεις ἄσωτος, ἢ ψεύςης, ἢ φθονερὸς,
ἢ δόλιος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον; οὐδαμῶς· ἐκ
τούτου οὖν φανερόν ἐστιν, ὅτι, ὅταν ἀνοίγῃς
τὸ στόμα σου, καὶ πλέκῃς πᾶσαν κατη-
γορίαν κατ' αὐτοῦ, τότε παραβαίνεις τῆς
δικαιοσύνης τὸν νόμον, τουτέστι ποιεῖς
ἀδικίαν.

Μικρὰν ἁμαρτίαν λογίζονται οἱ ἄνθρω-
ποι τὴν κατάκρισιν, καὶ ὅμως αὐτή ἐστι
παράβασις πάντων τῶν εὐαγγελικῶν νόμων·
ἀλλὰ πῶς τοῦτο ἀποδεικνύεται; πολλὰ
εὔκολα· διότι ὁ νόμος τῆς ἀγάπης περιέχει
πάντας τοὺς νόμους· « Ἐν ταύταις ταῖς Ματ. 22.
» δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προ- 40.
» φῆται κρέμανται »· ἐὰν οὖν ἔχω εἰς τὴν
καρδίαν μου τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης,
φύλαξ γίνομαι καὶ πληρωτὴς τοῦ θείου
νόμου· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη· ἑπο- Ῥωμ. 13.
μένως, ὅταν οὐκ ἔχω τὴν ἀγάπην, τότε 10.
παραβάτης εἰμὶ πάντων τῶν τοῦ θεοῦ
νόμων. Κἂν πάσας τὰς ἄλλας ἀρετὰς
κατορθώσω, κἂν ἀξιωθῶ πάντων τῶν χα-
ρισμάτων, « Ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν 1. Κορ. 13. 2. 3.

30*

» εἰμι »· Ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι ». Εἴπατε οὖν, τίς ἀγαπᾷ, καὶ κατηγορεῖ; τίς ἀγαπᾷ καὶ κατακρίνει; οὐδείς· ὅστις ἀγαπᾷ, ἐκεῖνος ἐπαινεῖ· ὅστις ἀγαπᾷ, ἐκεῖνος δικαιολογεῖ καὶ ὑπερασπίζεται· ὅστις δὲ μισεῖ καὶ ἐχθρεύεται, ἐκεῖνος καταλαλεῖ, καὶ κατακρίνει· ὅστις οὐδεμίαν ἀγάπην ἔχει πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἐκεῖνος αὐτὸν κακολογεῖ. Οἱ κατάλαλοι οὖν εἰσι γυμνοὶ τῆς ἀγάπης· ὅστις οὖν κατακρίνει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐκεῖνος παραβαίνει πάντας τοὺς θείους νόμους· διότι « Ἐν » ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ἤγουν ἐν » ταῖς ἐντολαῖς τῆς ἀγάπης, ὅλος ὁ νόμος » καὶ οἱ προφῆται κρέμανται ». Ἀκούετε, πόσον μεγάλη ἐστὶν ἡ ἁμαρτία τῆς κατακρίσεως;

Ἀκούσατε ὅμως καὶ τὸ ἔτι περισσότερον. Ἀληθῶς οὐδεμίαν ἁμαρτίαν ἐξαλείφει ἡ πρόφασις· διότι πρέπον ἐστὶν, ἵνα ὁ θεὸς προτιμᾶται πάντων τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου, καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας ἡμῶν ζωῆς· πλὴν ἡ νόμιμος ἀπολογία, κἂν οὐκ ἐξαλείφῃ τὴν ἁμαρτίαν, σμικρύνει ὅμως τὸ βάρος αὐτῆς, καὶ τὴν δι' αὐτὴν ὡρισμένην παίδευσιν· ἐὰν ἡμεῖς ἤμεθα ἀναμάρτητοι, εἴχομέν τινα πρόφασιν καὶ ἀπολογίαν, ὅταν κατακρίνωμεν τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τὰ ἑαυτῶν
Ἰωάν. 8. 7. ἁμαρτήματα· « Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς κατακρίνοντας τὴν ἁμαρτωλὸν γυναῖκα, « πρῶτος τὸν » λίθον ἐπ' αὐτῆς βαλέτω »· ἀλλὰ τίς ἐστιν
Ἰώβ. 14. 4. 5. ὁ ἀναμάρτητος; ἀλλ' οὐθεὶς, « Ἐὰν καὶ » μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς·
» σειραῖς δὲ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτημάτων Παροιμ. 5. 22.
» ἕκαστος σφίγγεται ». Ἐκ τούτου πρεπόντως ὁ θεοφόρος ἀπόστολος ἀπεφάσισεν, ὅτι ἡ κατάκρισις ἁρπάζει ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν πάντα λόγον, καὶ ἀπολογίαν, καὶ πρόφασιν, καὶ ποιεῖ ἡμᾶς ἀναπολογήτους·
« Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, Ῥωμ. 2. 1.
» πᾶς ὁ κρίνων »· ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; διότι ὅταν κρίνω τὸν ἄλλον, κατακρίνω ἐμαυτὸν, καθότι καὶ ἐγὼ, ὁ κρίνων τὸν ἄλλον, πράττω τὰ αὐτά· « Ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν » ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ » αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων ». Παραδείγματος χάριν, ἐγὼ, ὅςις κυριεύομαι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ κραυγάζω, καὶ ὑβρίζω, καὶ δέρω, κατακρίνω τὸν ἀδελφόν μου ὡς θυμώδη, καὶ λέγω, ὅτι ἐστὶν ἄξιος κατακρίσεως καὶ καταδίκης διὰ τὸν ἀκράτητον αὐτοῦ θυμόν· ταῦτα δὲ λέγων, κατακρίνω καὶ ἐμαυτὸν, καὶ ἀποφασίζω, ὅτι πρέπει μοι παιδεία διὰ τὸν ἀκαταδάμαστον θυμόν μου καὶ καταδίκη· διὸ γίνομαι αὐτοκατάκριτος καὶ ἀναπολόγητος· « Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, » ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρί» νεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ » γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων ».

Μεγάλη δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ παραλογία καὶ ἡ πλάνη· ὁ θεὸς ὁ ὕψιστος φανερῶς καὶ ἐκπεφασμένως ἐνομοθέτησεν, ἵνα μὴ κατακρίνωμεν ἀλλήλους· ὥρισε δὲ διὰ μὲν τοὺς ἀπέχοντας ἀπὸ τῆς κατακρίσεως βραβεῖον, κατὰ δὲ τῶν καταλάλων, τιμωρίαν ἀνάλογον εἰς τὴν κατάκρισιν· « Μὴ

Ματθ. 7. 1. » κρίνετε, εἶπεν, οὗτός ἐστιν ὁ νόμος, ἵνα » μὴ κριθῆτε »· τοῦτό ἐστι τὸ βραβεῖον· » ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ » ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται » ὑμῖν »· τοῦτό ἐστιν ἡ τιμωρία· ὁ νόμος φανερὸς καὶ πασίδηλος· « Μὴ κρίνετε »· Ἡ ἀνταπόδοσις μεγάλη καὶ σωτήριος, ἀπαλλαγή ἐστι τῆς φοβερᾶς τοῦ θεοῦ κατακρίσεως· « Ἵνα μὴ κριθῆτε »· μὴ κατακρίνῃς, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, τὸν πλησίον σου, ἵνα μή σε κατακρίνῃ ὁ θεός· ἡ τιμωρία φρικτή· κατάκρισίς ἐστι θεοῦ· « Ἐν ᾧ γὰρ » κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε »· καθὼς σὺ κατακρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, οὕτω κατακρίνει σε ὁ θεός· « Καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ με» τρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν », καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς καταλαλιᾶς σου μετρεῖ ὁ θεὸς τὴν τιμωρίαν σου. Μετὰ δὲ ταῦτα συλλογίζονται οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἡ κατάκρισις οὐκ ἔστι νόμου παράβασις, οὐδὲ ὅτι περιμένει τιμωρία τοὺς καταλάλους· μετὰ ταῦτα κάθηνται οἱ ἄνθρωποι ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ καταλαλοῦσι κατὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, καὶ τίθενται σκάνδαλον κατὰ τῶν υἱῶν τῆς μητρὸς αὐτῶν χωρὶς οὐδενὸς ἐλέγχου συνειδήσεως· μετὰ ταῦτα οὐδέποτε οὐδὲ μετανοοῦσιν, οὐδὲ ἐξομολογοῦνται ταύτην τὴν ἁμαρτίαν· ποία ἄλλη παραλογία ταύτης παραλογωτέρα, ἢ ποία ἄλλη πλάνη ταύτης ἀπατηλοτέρα;

Ἀλλ' ἡ κατάκρισις, λέγεις, γίνεται χαλινὸς τῆς ἁμαρτίας· διότι πολλοὶ φοβούμενοι τοῦ κόσμου τὴν κατηγορίαν, ἐγκρατεύονται ἀπὸ τῶν πονηρῶν πράξεων· τοῦτον οὖν τὸν καρπὸν καρποφορεῖ ἡ κατάκρισις· συστέλλει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πράξεως τῶν ἁμαρτημάτων· τοῦτο δέ ἐστιν ἔργον τῷ θεῷ εὐπρόσδεκτον· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος καρπὸς τῆς κατακρίσεώς σου ἐστὶ δυσώδης καὶ σαπρός· πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ θέλεις ἰατρεῦσαι τὸ κακὸν διὰ τοῦ κακοῦ· ὅσοι δὲ ποιοῦσι τὰ κακὰ, ἵνα ἐξ αὐτῶν προέλθωσι τὰ ἀγαθὰ, ἐκείνων « Τὸ κρῖμα Ρωμ. 3. 8 » ἔνδικόν ἐστι », λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ οὐδὲν ἀγαθὸν προέρχεται ἐκ τῆς κατακρίσεως· διότι ὅστις ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, οὐχὶ διὰ τὴν εἰς τὸν θεὸν ὑπακοὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῆς κατηγορίας τοῦ κόσμου, ἐκεῖνός ἐστι φιλόδοξος καὶ ματαιόφρων, ἡ δὲ φιλοδοξία καὶ ἡ ματαιοφροσύνη οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, ἀλλὰ κακία. Ἕ, ἕ· ἕως πότε προφασιζόμεθα παραλόγους προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; Τίς Ψαλ. 140. 4. παῤῥησιάζει τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα, ἵνα ἐμποδίσῃ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας; τίς καταξέει τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὰς πληγὰς, ἵνα ποιήσῃ ἔργον ἀρεστὸν εἰς τὸν θεόν; οὐδείς· ὁ κατάλαλος κατακρίνει τὸν πλησίον αὐτοῦ ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τοῦ μίσους νικώμενος, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ φθόνου κυριευόμενος, καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας φυσώμενος· πολλάκις δὲ κατακρίνει, ἵνα ἀρεστὸς φανῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κατακρινομένου, ἢ τελευταῖον κατακρίνει, ὑπὸ τῆς κακῆς συνηθείας ἀνεπαισθήτως κινούμενος καὶ ἐφελκόμενος· συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐφρόντισε χαλιναγωγῆσαι τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν. Ἀδελφὲ, ἐὰν ὁ ζῆλός σε κινῇ, ἵνα

ἐμποδίσῃς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἡ ἀγάπη σε ἀναγκάζῃ, ἵνα ποιήσῃς ἔργον τῷ θεῷ εὐάρεστον, ἄκουσον τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ
Ματθ. 18. 15. θεοῦ σου, ὅστις λέγει σοι· « Ὕπαγε, καὶ » ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ » μόνου ». Ἀκούεις; οὐχὶ ἀπόντος ἐκείνου, ἀλλὰ παρόντος· οὐχὶ παῤῥησίᾳ εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν φίλων, καὶ εἰς τὰς ὁμηγύρεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μυστικὰ καὶ κρυφίως, « Μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ » μόνου ». Νουθέτησον αὐτὸν, καὶ ἔλεγξον τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, μάλιστα ἐὰν ἔχῃς τάξιν προεστῶτος καὶ διδασκάλου, ἐὰν ἔχῃς τὸ δικαίωμα τῆς συγγενείας ἢ τῆς φιλίας· τοῦτό ἐστι ζῆλος καὶ ἀγάπη, τοῦτο ἀγαθωσύνη καὶ εὐεργεσία, τοῦτο διόρθωσις τῆς ἁμαρτίας, τοῦτο θυσία εἰς τὸν θεὸν εὐπρόσδεκτος· ὅταν δὲ ἀνακρίνῃς τὰ ἔργα τοῦ πλησίον σου, καὶ κακολογῇς καὶ κατακρίνῃς αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, οὐαί σοι τότε· τότε ἁρπάζεις τοῦ θεοῦ τὸ δικαίωμα, καταπατεῖς τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὅρους, περιφρονεῖς ὅλην τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν· ὅθεν γίνεσαι ὑπόδικος
Ἰώβ. 31. 3. αἰωνίου κατακρίσεως· « Οὐαὶ ἀπώλεια τῷ » ἀδίκῳ, καὶ ἀπαλλοτρίωσις τοῖς ποιοῦσιν » ἀνομίαν ».

Κύριε θεέ μου, σὺ ἔπλασας τὴν γλῶσσαν, σὺ ἐδημιούργησας τὰ χείλη, σὺ κατεσκεύασας τὸ στόμα, καὶ ἐποίησας αὐτὰ εὐκίνητα, εὔστροφα, λαλητικά· σὺ, πάνσοφε καὶ παντοδύναμε, ἐφύτευσας ἐν αὐτοῖς τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, τῶν φθόγγων, τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ λόγου, ἵνα διὰ τοῦ λόγου ὑμνολογῶμεν τὰ μεγαλεῖα τῆς θεότητός σου, κηρύττωμεν τῆς πίστεως τὴν ἀλήθειαν, διδάσκωμεν τοὺς θείους σου νόμους, νουθετῶμεν καὶ συμβουλεύωμεν ἀλλήλους, καὶ οὕτω γινώμεθα ἄξιοι τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας· ἡμεῖς δὲ οἱ πανάθλιοι ποιοῦμεν τὰ ὄργανα τῆς ἀρετῆς, ἐργαλεῖα τῆς κακίας, κινοῦντες αὐτὰ πρὸς κατηγορίαν καὶ κατάκρισιν τοῦ πλησίον. Ποία οὖν ἡ ἀπολογία ἡμῶν, ὅταν καθίσῃς κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς; Ἀδελφοὶ, οὐδεμίαν ἔχομεν τότε ἀπολογίαν· διότι ὅστις κατακρίνει, ἐκεῖνος γίνεται ἀναπολόγητος· « Διὸ ἀναπολόγητος » εἶ, ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων »· οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπολογίαν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν κατὰ τῶν καταλάλων θείαν αὐτοῦ ἀπόφασιν· « Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι, Ματθ. 7. 1.
» εἶπε, κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ » μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν ». Ὦ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, σπλαγχνίσθητι, καὶ θὲς φυλακὴν εἰς τὸ στόμα ἡμῶν, « Καὶ » θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη ἡμῶν », ὅπως ἂν μὴ λαλῇ τὸ στόμα ἡμῶν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἂν μὴ κατακρίνωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, καὶ οὕτως ἀκατάκριτοι φανῶμεν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ σου βήματος, κατὰ τὸν εὐσπλαγχνικώτατόν σου λόγον, τὸν κηρύξαντα· « Μὴ κρίνετε, ἵνα » μὴ κριθῆτε ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Ψαλ. 54. 6. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετή εἰσιν αἱ ἐπιθυμηταὶ εἰς τὸν Δαβὶδ χρυσαῖ πτέρυγες, δἰ ὧν πᾶς ἄνθρωπος ὑπερυψούμενος φθάνει εἰς τὰ ἐπουράνια σκηνώματα, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς αἰωνίου βασιλείας καὶ μακαριότητος. Ἡ πάνσεπτος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἡ διαπαντὸς περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν φροντίζουσα, σήμερον μὲν κηρύττει τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μακαρίζουσα τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους, καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλουσα τοὺς δυσσεβεῖς καὶ κακοδόξους· πάσας δὲ τὰς τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἀρετὴν κηρύττει, νησείαν, προσευχὴν, μετάνοιαν, διόρθωσιν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐπιστροφήν· ἵνα δὲ ἐπιστηρίξῃ ἡμᾶς πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ προθυμοποιήσῃ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, προβάλλει σήμερον τῶν πρὸ νόμου καὶ τῶν ἐν νόμῳ ἁγίων ἀνδρῶν τὰ θαυμαστὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα, ὅσα δηλαδὴ ὁ θεόπνευστος Παῦλος διὰ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς αὐτοῦ καθιστόρησεν· Ἐπιτήδεια δὲ ἀληθῶς καὶ ἀρκετά εἰσι ταῦτα καὶ πρὸς ἐπιστηριγμὸν τῆς πίστεως, καὶ προθυμοποίησιν πρὸς τὰ ἐνάρετα ἔργα· διότι τίς οὐ στηρίζεται εἰς τὴν πίστιν, ἀκούων, ὅτι οἱ ἅγιοι τῇ δυνάμει τῆς πίστεως κατήργησαν ἰσχυρὰς βασιλείας, ἔκριναν τὸν λαὸν μετὰ πάσης δικαιοσύνης, ἀπήλαυσαν ὅσα ὁ θεὸς εἰς αὐτοὺς ὑπέσχετο, ἔφραξαν τῶν λεόντων τὰ στόματα, ἔσβεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς, ἔφυγον τοῦ θανάτου τὸν κίνδυνον, ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν, ἐφάνησαν δυνατοὶ εἰς τοὺς πολέμους, ἐνίκησαν τῶν ἐχθρῶν τὰς παρατάξεις, ἀνέστησαν καὶ τοὺς ἀποθανόντας ἐκ τῶν νεκρῶν; Τίνος ἡ καρδία, ταῦτα ἀκούοντος, οὐ θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς πίςεως, περὶ οὗ ὁ σωτὴρ ἡμῶν εἶπε· « Πῦρ ἦλθον Λουκ. 12. 49.
» βαλεῖν, καὶ τί θέλω, ἤδη εἰ ἀνήφθη »; Τίς ἀκούων, ὅτι διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἄλλοι μὲν τῶν ἁγίων ἀπέθανον, σφοδρῶς ῥοπαλιζόμενοι, ἄλλοι δὲ ἀνδρειοφρόνως ὑπέμειναν περιπαίγνια, μάστιγας, δεσμὰ, φυλακὴν, λιθασμοὺς, τὴν διὰ πρίονος τομὴν, τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς, τὸν διὰ μαχαίρας θάνατον· περιῆλθον ἐν ἐνδεδυμένοι προβάτεια καὶ αἰγία δέρματα,

ὑστερούμενοι τῶν ἀναγκαίων, θλιβόμενοι ὑπὸ διαφόρων θλίψεων, ταλαιπωρούμενοι ὑπὸ πάσης στενοχωρίας, τρέχοντες ὡς πεπλανημένοι εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια, καὶ τὰς ὀπὰς τῆς γῆς· τίς ἀκούων ταῦτα, καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἦσαν καθὼς καὶ ἡμεῖς, οὐ προθυμοποιεῖται, ἵνα ὑπομείνῃ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μικρὰν στενοχωρίαν διὰ τὴν τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀπόλαυσιν; Ἐὰν ἡ μόνη ἀνάγνωσις τούτων τῶν παραδειγμάτων φωτίζῃ καὶ ὁδηγῇ, πολλῷ μᾶλλον ἡ τούτων ἑρμηνεία, σαφηνίζουσα καὶ δηλοποιοῦσα τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα νοήματα· διὰ τοῦτο ὅστις προσηλώσῃ τὸν νοῦν εἰς τὴν ταύτης ἀκρόασιν, ἐκεῖνος κατ' ἐξοχὴν ἀπολαμβάνει τῆς σωτηρίας τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ὁδηγίαν.

Ἑβρ. 11. 24. **Ἀδελφοί, πίστει Μωσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ.**

Διὰ τί ὁ Μωϋσῆς ἐλέγετο υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραώ; διότι ἐγένετο υἱὸς
Ἐξ. 2. 1. 2. αὐτῆς θετός· ἐγεννήθη αὐτὸς ἐξ Ἑβραίων εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν ὁ τυραννικώτατος
Ἐξ. 1. 22. Φαραὼ ἐξέδωκε πρόσταγμα, ἵνα ῥίπτωνται εἰς τὸν ποταμὸν πάντα τὰ νεογέννητα ἀρσενικὰ τῶν Ἑβραίων βρέφη· καὶ
Ἐξ. 2. 2. 3. ἔκρυψαν μὲν αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ «μῆνας τρεῖς», ἔπειτα ὅμως διὰ τὸν φόβον τοῦ Φαραὼ ἔβαλεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς θίβην, ἤγουν εἰς κιβώτιον πλεκτόν, ἀσφαλτοπίσσῃ κεχρισμένον, καὶ ἔθετο τὸ κιβώτιον εἰς τὸν πλησίον τοῦ ποταμοῦ ἑλώδη τόπον· θεοῦ δὲ οἰκονομίᾳ ἐλθοῦσα τότε ἡ τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα λουσθῇ, ἤνοιξε τὸ κιβώτιον, καὶ ἰδοῦσα τὸ βρέφος κλαῖον, παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἵνα θηλάσῃ καὶ ἀναθρέψῃ αὐτό· ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, τότε ἡ μὲν μήτηρ αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραώ, Αὐτ. 10
αὐτὴ δὲ ἐποίησεν αὐτὸ υἱὸν αὐτῆς θετόν, ὀνομάσασα αὐτὸν Μωϋσῆν, ἤγουν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐξηγμένον, διότι τὸ, Μῶς, ὕδωρ σημαίνει κατὰ τὴν τῶν Αἰγυπτίων διάλεκτον. Ὁ δὲ θεηγόρος Παῦλος λέγει περὶ Φιλ. ὁ Ἑβρ. εἰς τὴν Ἑλλ. Σειρ.
αὐτοῦ· «Πίστει Μωσῆς μέγας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ»· καὶ τὸ μέν, μέγας γενόμενος, σημαίνει, ὅτι, ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν προέβη, φθάσας δηλονότι τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος, καὶ κατὰ τὰς τότε ἐν Πράξ. 7. 23.
Αἰγύπτῳ ἐπιστήμας καὶ μαθήσεις παιδευθεὶς «Πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων», καὶ Αὐτ. 22.
δυνατὸς γενόμενος ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, τότε ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς πίστεως, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ, ὅτε ὑπ' αὐτῶν ἐτρέφετο, ἠρνήθη τὴν υἱοθεσίαν, μὴ στέργων ὀνομάζεσθαι υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραώ· ἠρνήσατο δὲ διὰ τῶν ἔργων, ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Φαραὼ καὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ κατοικήσας «Ἐν γῇ Μαδιάμ»· δηλοποιεῖ δὲ ὁ θεῖος Ἐξ. 2. 15.
ἀπόστολος τὸν τούτου ζῆλον καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν, λέγων.

Ἑβρ. 11. 25. **Μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.**

Ποίαν λέγει πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν ἁμαρτίας; τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀξίας, τῆς τιμῆς, τῆς ἀνέσεως καὶ πάσης τρυφῆς, ὅσης αὐτὸς ἀπελάμβανεν ἐν τῇ βασιλικῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαραὼ, υἱὸς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ λεγόμενος. Ἀλλὰ διὰ τί ἡ τοιαύτη ἀπόλαυσις ἦν ἀπόλαυσις ἁμαρτίας; διότι ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐγεννᾶτο ἡ ἀπόλαυσις, τουτέστιν, ἐπειδὴ ἡμάρτανεν, ἀπελάμβανε τὰ τοῦ Φαραὼ ἀγαθά· ἀλλὰ ποία ἦν ἡ ἁμαρτία; ἡ συγκατοίκησις μετὰ τοῦ εἰδωλολάτρου Φαραὼ καὶ τῆς υἱοθεσίας τὸ ὄνομα, καθότι συγκατοικῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔχων τάξιν υἱοῦ, ἠναγκάζετο, καὶ μὴ θέλων, ἵνα συγκοινωνῇ τοῖς ἀνόμοις αὐτῶν ἔργοις· ἠρνήσατο οὖν, λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραὼ, καὶ προέκρινεν, ἵνα συμπάσχῃ καὶ συνταλαιπωρῆται μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ, ἤγουν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν· προετίμησε καὶ ἐξελέξατο τὴν κακουχίαν καὶ ταλαιπωρίαν περισσότερον τῆς προσκαίρου ἀπολαύσεως, τῆς προξενουμένης αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἐποίει συγκατοικῶν μετὰ τῶν ἀπίστων· ἰδοὺ δὲ καὶ ὁ λόγος τῆς τοιαύτης μεγαλοψύχου προτιμήσεως·

Ἑβρ. 11. 26. **Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν.**

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραὼ, ἡ ὀνομαζομένη Θερμουθὶς, ἄτεκνος οὖσα, παρέστησεν, ὥς Ἰώσηπ. β. 2 κ. 5. Ἀρχαιολ.
τινες λέγουσι, τὸν Μωϋσῆν πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς Φαραὼ, λέγουσα, ὅτι ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνέλαβε, καὶ ἐποίησε θετὸν ἑαυτῆς υἱὸν, ἐλπίζουσα, ὅτι ἔσεται διάδοχος αὐτοῦ· ὁ δὲ Φαραὼ λαβὼν τὸν Μωϋσῆν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸν, ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν διάδημα. Ὅτι δὲ ὁ Μωϋσῆς υἱὸς θετὸς ἐγένετο τῆς θυγατρὸς Φαραὼ, μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ ἡ θεία γραφὴ, λέγουσα·
« Ἀνδρυνθέντος δὲ τοῦ παιδίου, εἰσήγαγεν Ἐξ. 2. 10.
» αὐτὸ πρὸς τὴν θυγατέρα Φαραὼ, καὶ » ἐγενήθη αὐτῇ εἰς υἱόν ». Κατὰ τοῦτο οὖν, κἂν μὴ πάντων τῶν θησαυρῶν τῆς Αἰγύπτου κύριος ἦν ὁ Μωϋσῆς, μέρος ὅμως τούτων περιέμενεν αὐτὸν ὡς υἱὸν θετὸν τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρός. Πῶς δὲ ὁ Μωϋσῆς ἐνόμιζε πλοῦτον μείζονα τῶν θησαυρῶν τῆς Αἰγύπτου τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ τόσα ἔτη, πρὶν ἢ ὁ Χριστὸς ὀνειδισθῇ; Προφήτης ὢν ὁ Μωϋσῆς, καθὼς προϊδὼν τὴν δεσποτικὴν τοῦ Χριστοῦ
ἐξουσίαν, παρήγγειλε, λέγων· « Προφήτην Δευτ. 18. 15, 19.
» ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ, ἀναστήσει » σοι Κύριος ὁ θεός σου· αὐτοῦ ἀκούσεσθε· » καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ, ὅσα » ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ » ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ »· οὕτω προγνωρίσας καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ Χριστοῦ, ἔστερξεν ὀνειδισθῆναι καὶ αὐτὸς εἰς προτύπωσιν τῶν ὀνειδισμῶν ἐκείνων. Βλέπε δὲ τὴν τῶν ὀνειδισμῶν ὁμοιότητα·

ὠνείδισαν οἱ Ἑβραῖοι τὸν Μωϋσῆν, λέγοντες·
Ἐξ. 2. 14. « Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαςὴν » ἐφ' ἡμῶν »; ὠνείδισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰπόντες·
Ματθ. 21. 23. « Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
Ματθ. 27. 44. » σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην »; καὶ οἱ λῃσταὶ δὲ, οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτῷ· ὕβρισε τὸν Μωϋσῆν ὁ τῶν
Ἐξ. 17. 2. Ἑβραίων λαός· « Ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς τὸν » Μωϋσῆν », λέγει ἡ ἱερὰ ἱστορία· ὕβρισαν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες·
Ἰωάν. 8. 48. « Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις ». Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ γενναιοφρόνως ὑπομείνας τοὺς ὀνει-
Ψαλ. 68. 9. δισμοὺς τοῦ Χριςοῦ, ἔλεγεν· « Οἱ ὀνειδισμοὶ » τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ »· ὑπέμεινε δὲ ὁ Μωϋσῆς τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ, διότι « Ἀπέβλεπε, λέγει ὁ Παῦ- » λος, εἰς τὴν μισθαποδοσίαν »· ἔβλεπεν ὁ τρισμακάριος διὰ τῶν προφητικῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν τὰς μεγάλας ἀνταποδόσεις, τὰς ἡτοιμασμένας ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ διὰ τοὺς ὑπομένοντας θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, καὶ εἶχε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν μακαρισμὸν, καὶ τὴν χαρὰν καὶ Ματθ. 5. 11. 12.
τὴν ἀγαλλίασιν, καὶ τὸν πολὺν ἐπουράνιον μισθὸν τῶν ὀνειδιζομένων, καὶ διωκομένων, καὶ συκοφαντουμένων ἕνεκεν τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ· διὰ τοῦτο ἐνόμιζε τὰς ὑπὲρ τῶν ὀνειδισμῶν τοῦ Χριστοῦ αἰωνίους ἀνταποδόσεις πλοῦτον ὑπέρτερον τῶν τῆς Αἰγύπτου προσκαίρων θησαυρῶν· διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον ἐγκατέλιπε, καὶ περιεφρόνησε τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἔστερξε τὴν κακουχίαν καὶ ἐξουδένωσιν, συντάξας ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ταῦτα δὲ περὶ τοῦ Μωϋσέως εἰπὼν ὁ θεηγόρος Παῦλος, διηγεῖται ἔπειτα τὰ μεγάλα κατορθώματα, καὶ τὰς θεοφιλεῖς ἀρετὰς τῶν λοιπῶν ἁγίων, τῶν τῷ θεῷ εὐαρεστησάντων.

ὅρα τῇ ἐν τῇ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Πάντων.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

2. Κορ. 6. 2. Ἀδελφοί μου χριςιανοὶ, « Ἰδοὺ νῦν καιρὸς » εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας ». Εἰς τὰς παρούσας ἡμέρας προβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τῆς νηςείας

τὸ κατόρθωμα, ἵνα ἐγκαταλείψαντες τὰς ἐκ τῆς πολυφαγίας ἀπολαύσεις, καὶ ἀποστραφέντες τὰς τῆς σαρκὸς ἡμῶν τρυφὰς, φύγωμεν τὰ ἐξ αὐτῶν ἁμαρτήματα, καὶ ἐπιστρέψαντες πρὸς τὸν θεὸν, τύχωμεν τῆς αἰωνίου σωτηρίας. Ἠκούσατε σήμερον τὸ ἅγιον παράδειγμα τοῦ μεγάλου προφήτου Μωϋσέως· ἠκούσατε, ὅτι αὐτὸς ἐγκατέλιπεν οὐ μόνον τὴν βασιλικὴν τράπεζαν, καὶ ὅσην τρυφὴν καὶ ἄνεσιν ἀπελάμβανεν ἔνδον τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, ἀλλὰ καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὸ πανένδοξον ὄνομα, δι᾽ οὗ ἐλέγετο υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, ἔτι δὲ ἐξήλειψεν ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ σκήπτρου καὶ τοῦ στέμματος καὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἐπειδὴ αὐτὰ ἐγίνοντο πρόξενα τῆς ἁμαρτίας.

Οὐκ ἦν ἄρά γε καὶ ὁ Μωϋσῆς ἄνθρωπος, καθὼς καὶ ἡμεῖς; οὐκ εἶχε καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ πάθη, ὅσα πολεμοῦσιν ἡμᾶς; οὐ κατῴκει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν αὐτὸν κόσμον, εἰς ὃν κατοικοῦμεν καὶ ἡμεῖς; οὐκ ἔῤῥιπτεν ὁ σατανᾶς καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ βέλη, καθὼς καὶ καθ᾽ ἡμῶν; Πῶς οὖν αὐτὸς ἐγένετο τόσον μεγαλόψυχος καὶ ἀνδρεῖος, ὥστε καταφρονήσας τόσην σωματικὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τόσον πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ τοιοῦτον βασίλειον κράτος, ἔστερξε τὴν μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ ταλαιπωρίαν καὶ κάκωσιν; ἡμεῖς δέ ἐσμεν τοσοῦτον μικρόψυχοι καὶ ἄνανδροι, ὥστε οὐδὲ τὴν μόνην τρυφὴν τῆς τραπέζης θέλομεν καταφρονῆσαι, οὐδὲ στέργομεν ὅλως τὴν ἐκ τῆς στερήσεως τῶν βρωμάτων μικρὰν καὶ ὀλίγην στενοχωρίαν; Ἆρά γε ἡ καλὴ διάθεσις ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸν Μωϋσῆν τὴν τόσην μεγαλοψυχίαν; ἀλλ᾽ ἡ διάθεσίς ἐστι θυγάτηρ τῆς προαιρέσεως· ἡ δὲ προαίρεσις παντὸς ἀνθρώπου ἐστὶν ἐλευθέρα, ἵνα κλίνῃ πρὸς τὸ ἀγαθὸν, ἢ πρὸς τὸ κακόν· « ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄν- Σειρ. 15. 14. 16.
» θρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ δια-
» βουλίου αὐτοῦ. Παρέθηκέ σοι, λέγει, πῦρ
» καὶ ὕδωρ, οὗ ἐὰν θέλῃς, ἐκτενεῖς τὴν χεῖ-
» ρά σου ». Ὅθεν, ὅστις θέλει, δύναται διατεθῆναι καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς· ἆρά γε ὁ φωτισμὸς τοῦ θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν τόσον ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόψυχον; Ἀλλ᾽ ὁ θεός ἐστι « τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάν- Ἰωάν. 1.9.
» τα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον ». Διὸ ὁ αὐτὸς φωτισμὸς φωτίζει ἐπίσης πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ἑπομένως ὡς ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ πᾶς ἄνθρωπος δύναται γενέσθαι ἀνδρεῖος καὶ μεγαλόψυχος, καθὼς καὶ ὁ προφήτης Μωϋσῆς. Πόθεν οὖν αὐτὸς προέκρινε τὴν κακουχίαν, ὅσην ὑπέμεινε καταλιπὼν τὴν Αἴγυπτον, τῆς ἀπολαύσεως τῶν θησαυρῶν τῆς Αἰγύπτου, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τὴν στέρησιν τῆς ἀπολαύσεως τῶν βρωμάτων στέργομεν, οὐδὲ τὴν μικρὰν τῆς νηστείας ἐνόχλησιν ὑποφέρομεν;

Ὁ θεόπνευστος Παῦλος, ὅςις παρέςησε τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Μωϋσέως ὡς τύπον καὶ παράδειγμα τῆς περιφρονήσεως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, αὐτὸς ἐφανέρωσε καὶ τὸ, πῶς ὁ Μωϋσῆς κατεστάθη τόσον γενναῖος τούτων περιφρονητής. Ὁ Μωϋσῆς

προσηλώσας τὸν νοῦν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀπολαύσεως, ἐγνώρισεν, ὅτι ἡ μὲν ἀπόλαυσις τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἐστι πρόσκαιρος, ἡ δὲ διὰ τὴν ἁμαρτίαν καταδίκη ἐστὶν αἰώνιος· ἐκ τούτου ἐξελέξατο, λέγει, τὴν κακουχίαν
Ἑβρ. 11. 25. μᾶλλον, ἢ τὴν ἀπόλαυσιν· « Μᾶλλον ἑλό- » μενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, » ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν »· αὐτὸς προέκρινε τὴν κακουχίαν, ἐπειδὴ διέκρινεν, ὅτι ὁ πνευματικὸς αὐτῆς πλοῦτος ὑπερέχει τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου·
Αὐτ. 26. « Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν » Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ » Χριστοῦ ». Αὐτὸς ἀφιέρωσε τοὺς στοχασμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὴν αἰώνιον ἀνταπόδοσιν τῆς τοιαύτης ἀρετῆς· « Ἀπέβλεπε γὰρ
Αὐτ. » εἰς τὴν μισθαποδοσίαν »· ἐκ τούτου δὲ διετέθη πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ, ἐκ τούτου ἐκαρποφόρησεν ἐν αὐτῷ ὁ θεῖος φωτισμός, ἐκ τούτου κατώρθωσεν αὐτὸς τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Ἡμεῖς οἱ τρισάθλιοι φεύγομεν τὴν νηστείαν, καὶ ἀποστρεφόμεθα τὴν ἐξ αὐτῆς μικρὰν στενοχωρίαν, ἐπειδὴ οὐδέποτε στοχαζόμεθα, οὐδὲ πόσον ἁμαρτάνει, ὅστις καταφρονεῖ τῆς νηστείας τοὺς νόμους, οὐδὲ πόσον καρποφορεῖ τῆς νηστείας ἡ ἀρετή, οὐδὲ πόση ἡ ὑπὸ θεοῦ ὑπὲρ αὐτῆς ἀνταπόδοσις. Καλὸν οὖν, ἵνα περὶ τούτων ἀφιερωθῇ σήμερον ὁ λόγος· διότι ἴσως ἡ τούτων σκέψις ἐξυπνίσει ἡμᾶς ἐκ τῆς ληθαργίας, καὶ προθυμοποιήσει πρὸς τὴν τῶν θείων προσταγμάτων ἐκπλήρωσιν.

Τί ἐστιν ἡ ἁμαρτία; ἡ ἁμαρτία ἐστὶ παράβασις νόμου· « Ἡ ἁμαρτία, λέγει ὁ 1. Ἰωάν. 3. 4.
» ἐπιστήθιος Ἰωάννης, ἐστὶν ἡ ἀνομία »· Ὅστις οὖν παραβαίνει τὸν νόμον, ἤγουν τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἐκεῖνος ποιεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Πρώτην δὲ πασῶν τῶν ἄλλων ἐντολῶν παρέδωκεν ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἐντολὴν τῆς νηστείας· « Ἀπὸ δὲ τοῦ Γεν. 2. 17.
» ξύλου, εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πρωτοπλά- » στους, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, » οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ ». Ἀκούεις; Οὐ φάγεσθε, λέγει· τὸ δέ, οὐ φάγεσθε, τί ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ τὸ νηστεύσατε; ἐβεβαίωσε δὲ ὁ θεός, καὶ ἐπεστήριξε ταύτης τῆς ἐντολῆς τὴν δύναμιν, διορίσας κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτὴν φοβερὰν τιμωρίαν· « Ἧι δ' ἂν ἡμέρᾳ, εἶπε, φάγητε ἀπ' Αὐτ.
» αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε ». Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, ὁ θεὸς οὐκ ἔγραψε ταύτην τὴν ἐντολὴν εἰς τὰς πλάκας τοῦ νόμου; διότι ἔγραψεν αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν τῶν πρωτοπλάστων· ὅθεν καὶ μετεδόθη κατὰ ἀλληλοδιάδοχον παράδοσιν εἰς πάντας τοὺς καθεξῆς ἀνθρώπους. Ἐκ τούτου δὲ βλέπομεν, ὅτι οὐ μόνον οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐνήστευον· μάρτυρες δὲ τούτου πρὸς τοῖς ἄλλοις οἱ Νινευῖται, οἵτινες, ἵνα ἐξιλεώσωσι τὸν θεόν, « ἐκήρυξαν νηστείαν, Ἰων. 3.
» καὶ ἐνεδύσαντο σάκκους ἀπὸ μεγάλου » αὐτῶν ἕως μικροῦ αὐτῶν ». Ποίαν οὖν ἀπολογίαν ἔχετε, ὅσοι παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τῆς νηστείας; ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νηστείας ἐντέλλεται διὰ τῆς θείας γραφῆς, λέγων, « οὐ φάγεσθε », οὐχὶ ἀπὸ

τοῦ ξύλου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κρέατος, ὑμεῖς δὲ κρεωφαγεῖτε ἀφόβως· ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νηστείας διὰ στόματος τῆς ἐκκλησίας προστάσσει, λέγων· οὐ φάγεσθε ἀπὸ ταύτης καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς βρώσεως· ὑμεῖς δὲ τολμᾶτε καὶ ἐκτείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰς ἀπηγορευμένας τροφὰς, καὶ γεμίζετε τὴν κοιλίαν ὑμῶν ἐκ πάντων τῶν βρωμάτων, ὅσα ζητεῖ ἡ ἀκάθεκτος ὑμῶν ὄρεξις· ἄνθρωποι, πῶς οὐ φοβεῖσθε τὴν φο-
Γεν. 2. 17. βερὰν απόφασιν τοῦ παντοκράτορος; « Ἧι » δ' ἂν ἡμέρᾳ, εἶπεν ὁ θεὸς, φάγητε ἀπ' » αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε ». Μήτι γε νομίζετε ὅτι ἡ ἐντολὴ τῆς νηστείας ἦν πρόσκαιρος, καὶ ἐδόθη εἰς μόνον τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν; ἐὰν ταῦτα συλλογίζησθε, πλανᾶσθε· διότι αἱ ἐντολαὶ τοῦ θεοῦ εἰσὶ
Ψαλ. 148. 6. κοιναὶ καὶ καθολικαὶ καὶ αἰώνιοι· « Πρόσ-
Ησ. 3. 2. » ταγμα ἔθετο, κράζει ὁ προφητάναξ, καὶ » οὐ παρελεύσεται· Ὁ λόγος αὐτοῦ οὐ μὴ » ἀθετηθῇ », βοᾷ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας. Κἂν δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν καταφρονεῖτε τὴν νηστείαν, οὐκ ἀποθνήσκετε τὸν σωματικὸν καὶ ὁρατὸν θάνατον, ἀποθνήσκετε ὅμως τὸν ἀόρατον τῆς ψυχῆς θάνατον, καθὼς καὶ οἱ δύω τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προπάτορες.

Ἀλλ' ἡ νηστεία, λέγεις, μαραίνει τὸ σῶμα, καὶ φθείρει τὰς τούτου δυνάμεις· ἔστω· ἀλλὰ τί φοβεῖσαι, τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος; τὸ σῶμά ἐστι φύσει φθαρτὸν, κἂν μὴ τὴν σήμερον μαρανθῇ ὀλίγον, καὶ πάθῃ ὀλίγην τινὰ φθορὰν, αὔριον καταξηραίνεται καὶ φθείρεται, καὶ παντελῶς διαλύεται ὑπὸ τοῦ θανάτου. Μαραίνεται ἀληθῶς τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς νηστείας· ἀλλ' ὅσον αὐτὸ μαραίνεται, τόσον ἡ ψυχὴ θάλλει· ὅσον αὐτὸ ἀσθενεῖ, τόσον ἡ ψυχὴ ἐνδυναμοῦται, καὶ ὅσον αὐτὸ φθείρεται, τόσον ἡ ψυχὴ ζωογονεῖται· βεβαιοῖ σε περὶ τούτου ὁ οὐρανοφάντωρ Παῦλος, λέγων· « Ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν 2. Κορ. 4. 16.
» ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν » ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ ». Ὁ ἐκ τῆς νηστείας μαρασμὸς τοῦ σώματος μαραίνει τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, σβεννύει τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν τὴν φλόγα, φέρει τὸν θεῖον ἔρωτα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ προθυμοποιεῖ αὐτὴν πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἔργων κατόρθωσιν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πάθη καὶ τῆς σαρκὸς αἱ ἐπιθυμίαι ταράττουσι καὶ κατασκοτίζουσι τὸν νοῦν, ἐκνευρίζουσι δὲ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, διὰ τοῦτο τοῦ νηστευτοῦ καὶ ὁ νοῦς ἐστιν ἀτάραχος καὶ φωτεινὸς, καὶ ἡ ψυχὴ ῥωμαλέα καὶ ἐπιτήδειος πρὸς ὑποδοχὴν τῆς θείας χάριτος· ταῦτα δέ εἰσι τὰ ἄφθαρτα καὶ σωτηριώδη τῆς νηστείας καρποφορήματα.

Τίς δὲ ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ νηστεία φθείρει τὸ σῶμα; ψευδής ἐστιν ἡ τοιαύτη διδασκαλία· τὸ ἐναντίον δέ ἐστιν ἀληθὲς, ἤγουν αἱ πολυφαγίαι καὶ πολυποσίαι φθείρουσι τὸ σῶμα, οὐχὶ δὲ ἡ νηστεία· διότι ἐξ αὐτῶν γεννῶνται αἱ δυσπεψίαι καὶ κακοχυμίαι, οἱ ἔμετοι καὶ αἱ κεφαλαλγίαι, αἱ διάῤῥοιαι, αἱ πληθῶραι, αἱ φλογώσεις, καὶ ἄλλα πάμπολλα ἀῤῥωστήματα· ἐξ αὐτῶν δὲ φθείρονται οὐ μόνον αἱ δυνάμεις

τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα· ἡ
δὲ ὀλιγοφαγία καὶ ὀλιγοποσία διώκει τὰς
δυσπεψίας, καὶ ὀλιγοποιοῦσα καὶ ἐξαλείφου-
σα τὰς κακοχυμίας, ἰατρεύει καὶ ἐνδυναμοῖ
τὸ σῶμα. Βεβαιοῦσι τοῦτο οἱ ἰατροί, τὴν
δίαιταν παραγγέλλοντες, καὶ διορίζοντες
τὴν ὀλιγοφαγίαν ὡς βάλσαμον δραστήριον
καὶ θεραπευτικὸν πάσης ἀσθενείας. Θέλεις
περὶ καὶ τούτου παράδειγμα; βλέπε τοὺς ἐν
Βαβυλῶνι ἁγίους τρεῖς παῖδας, καὶ τὸν
προφήτην Δανιήλ· αὐτοὶ ἐνήστευον ἐκ
Δαν. 1. 12. πασῶν ἄλλων τροφῶν, ἔτρωγον δὲ μόνα
σπέρματα, καὶ ἔπινον ὕδωρ· οἱ δὲ ἄλλοι
νέοι, οἱ ἐν τῷ βασιλικῷ παλατίῳ, ἐτρέφοντο
διὰ τῶν πολλῶν καὶ πολυποικίλων τροφῶν
τῆς τοῦ βασιλέως τραπέζης· μετὰ δὲ τὴν
νηστείαν οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ὁ Δανιὴλ
ἐφάνησαν ὡραιότεροι καὶ δυνατώτεροι τῶν
τρεφομένων διὰ τῶν βασιλικῶν βρωμάτων·
Αὐτ. 15. «Ὡράθησαν, λέγει ἡ ἱερὰ ἱστορία, αἱ ἰδέαι
» αὐτῶν ἀγαθαὶ καὶ ἰσχυραὶ ταῖς σαρξὶν
» ὑπὲρ τὰ παιδάρια, τὰ ἐσθίοντα τὴν τρά-
» πεζαν τοῦ βασιλέως ».

Ἀκούσατε δέ, τί εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τοὺς
Ἑβραίους περὶ τῆς νηστείας. Αὐτοὶ ἐνήστευον
τετράκις κατὰ πᾶν ἔτος· ἤγουν ἐν τῷ
τετάρτῳ μηνί, ὅστις ἐστὶν ὁ καθ' ἡμᾶς
Ἰούλιος, καθότι ἐνόμιζον, ὅτι ἐν αὐτῷ ὁ
Ὅρ. Ἱερῶν. Ἐξ. 32. 19. Μωϋσῆς καταβαίνων ἀπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ,
συνέτριψε τοῦ νόμου τὰς πλάκας· ἐν τῷ
μηνὶ τῷ πέμπτῳ, ὅστις ἐστὶν ὁ καθ' ἡμᾶς
Αὔγουστος, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην
ἐπανάστασιν ὑπὸ τῶν λόγων τῶν ἐπιστρε-
ψάντων κατασκόπων, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ
πέμπτῳ μηνὶ καὶ ὁ Ναβουζαρδὰν κατέ-
καυσε τὸν οἶκον Κυρίου· ἐν τῷ ἑβδόμῳ Ἀριθμ. 13. καὶ 14.
μηνί, ὅστις ἐστὶν ὁ Ὀκτώβριος, διὰ τὸν 4. Βασ. 25. 8· 9.
θάνατον τοῦ Γοδολία, καὶ τὴν διασπορὰν
τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ καταλειφθέντων, καὶ Αὐτ. 25. 26.
τὴν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ γενομένην Ἱερ. 53. 4.
τῆς Ἱερουσαλὴμ πολιορκίαν· ἐν τῷ δεκάτῳ
μηνί, ὅστις ἐστὶν ὁ Ἰανουάριος, ἐπειδὴ ἐν
αὐτῷ ὁ Ἰεζεκιὴλ αἰχμάλωτος ὤν, ἤκουσε Ἰεζ. 33. 21.
σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν
ἅλωσιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας
εἰσὶν ἡμέραι σκυθρωπότητος, καὶ σωματι-
κῆς στενοχωρίας, ὁ θεὸς ἀπέστειλε πρὸς
αὐτοὺς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν, ἵνα κηρύ-
ξῃ πρὸς αὐτοὺς ταῦτα· « Τάδε λέγει Κύριος
» παντοκράτωρ· νηστεία ἡ τετάρτη, καὶ Ζαχ. 8.19.
» νηστεία ἡ πέμπτη, καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη,
» καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσονται τῷ οἴκῳ
» Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, καὶ εἰς
» ἑορτὰς ἀγαθάς ». Ἀκούετε; ὁ θεός, ἀρε-
σκόμενος εἰς τὴν θυσίαν τῆς νηστείας, μετα-
βάλλει τὴν σκυθρωπότητα αὐτῆς εἰς χαράν,
καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐνόχλησιν εἰς εὐφροσύνην.
Ὁ θεὸς δέχεται τῆς νηστείας τὴν θυσίαν,
καθὼς τοὺς μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας
προσφερομένους αὐτῷ ὕμνους καὶ δοξολογίας
εἰς τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ
ὑπὸ τῶν ἐν νόμῳ τελούμενα τύποι ἦσαν
τῶν εὐαγγελικῶν διαταγμάτων, φανερόν
ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν τετάρτη νηστεία σύμβο-
λον ἦν τῶν ὑπὸ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας
κατὰ πᾶν ἔτος ὡρισμένων τεσσάρων νη-
στειῶν· ἡ δὲ πέμπτη, τῆς ἀποχῆς τῶν
ἁμαρτημάτων, τῶν διὰ τῶν πέντε αἰσθή-

σεων γινομένων· ἡ δὲ ἑβδόμη, τῆς ἀποστρο-
φῆς τῶν ἑπτὰ θανασίμων ἁμαρτημάτων·
ἡ δὲ δεκάτη, τύπος τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ
τῆς παραβάσεως τῶν δέκα ἐντολῶν. Μα-
κάριος οὖν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατὰ
τοῦτον τὸν λόγον νηστεύει τὴν τετάρτην,
καὶ πέμπτην, καὶ ἑβδόμην, καὶ δεκάτην
νηστείαν· εἰς αὐτὸν ἔρχεται ἡ χαρὰ καὶ ἡ
ἀγαλλίασις τοῦ Κυρίου· αὐτὸς προσφέρει εἰς
τὸν θεὸν τὴν θυσίαν τῆς ἀγαθῆς ἑορτασίμου
αἰνέσεως.

Ἐνατενίζω νῦν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς
σωτηρίας, εἰς τὸν σωτῆρα τῆς ψυχῆς μου,
τὸν Κύριον καὶ δεσπότην μου Ἰησοῦν Χρι-
στόν· ἐνατενίσατε δὲ καὶ ὑμεῖς μετ' ἐμοῦ
πρὸς αὐτόν· καὶ παρατηρῶ, παρατηρήσα-
τε δὲ καὶ ὑμεῖς σὺν ἐμοὶ τὰς θείας αὐτοῦ
ἀρετάς· αὐτὸς ἐδίδαξε τῆς ἀληθείας τὸν
λόγον, ἤγουν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὰ
δόγματα, καὶ τῆς τελείας καὶ ἁγιωτάτης
χρηστοηθείας τὰ μαθήματα· ἀρετὴ τοῦτο
τὸ ἔργον πασῶν τῶν ἄλλων ὑψηλοτέρα,
πλὴν ἀκόλουθον καὶ ἑπόμενον τῇ ἐπουρα-
νίῳ ἀποστολῇ αὐτοῦ, ἐπειδὴ διὰ τοῦτο
ἀπεστάλη εἰς τὸν κόσμον, καὶ τοῦτο ἦν
Ἰωάν. 3. 34. τὸ ἔργον αὐτοῦ· διὸ ἔλεγεν· « Ὃν γὰρ ἀ-
Ἰωάν. 18 37. » πέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ
» λαλεῖ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς
» τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρ-
» τυρήσω τῇ ἀληθείᾳ ». Ἐχόρτασε πει-
νῶντας, ἐφώτισε τυφλοὺς, ἀνώρθωσε συγ-
κύπτοντας, ἐκαθάρισε λεπροὺς, συνέσφιγξε
παραλύτους, ἐξήρανεν ὕδρωπας, ἔστησεν
αἱμοῤῥοίας, ἔδωκεν ἀκοὴν εἰς τοὺς κωφοὺς,
καὶ λαλιὰν εἰς τοὺς ἀλάλους, ἐδίωξε δαι-
μόνια, ἰάτρευσε πᾶσαν ἀσθένειαν, ἀνέστησε
καὶ νεκρούς· θαύματά εἰσι ταῦτα, γεννή-
ματα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀρετῶν, τοῦ ἐ-
λέους δηλονότι καὶ τῆς θείας αὐτοῦ εὐ-
σπλαγχνίας· πλὴν ταῦτα ἐγένοντο πρὸς
μαρτυρίαν καὶ ἀπόδειξιν τῆς θεότητος αὐ-
τοῦ, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένης πί-
στεως καὶ ἁγιότητος· διὰ τοῦτο δὲ ἔλεγε·
« Κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πι- Ἰωάν. 10. 38.
» στεύσατε ». Πραότητα, ἀκακίαν, ὑπο-
μονὴν, μακροθυμίαν, ἀνεξικακίαν, συμπά-
θειαν, καὶ πᾶν ἄλλο εἶδος ὑπερτελείας ἀρε-
τῆς ἔδειξεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἰδίου πάθους·
ἀλλ' ἐπειδὴ ὡρισμένον ἦν, ἵνα διὰ παθη-
μάτων τελειώσῃ τὸν δρόμον τῆς ζωῆς αὐ-
τοῦ· « Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα Ἑβρ. 2.10.
» καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς
» δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σω-
» τηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι ».
Ἀναγκαῖαι ἦσαν αἱ τοιαῦται ἀρεταί· τῆς
δὲ νηστείας οὐδεμία ἦν ἀνάγκη ἢ χρεία· ἡ
νηστεία οὐδὲ ἀπόδειξις ἦν τοῦ εὐαγγελικοῦ
κηρύγματος, οὐδὲ βεβαίωσις τῆς ἑαυτοῦ θεό-
τητος, οὐδὲ μαρτυρία τῆς ἀπείρου αὐτοῦ
εὐσπλαγχνίας, οὐδὲ ἐνίσχυσις εἰς τὸν ἀγῶ-
να τῶν ἑαυτοῦ παθημάτων· πόθεν οὖν κι-
νηθεὶς, καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν καὶ τέλος ἐνή-
στευσεν ὁ τοῦ κόσμου σωτήρ; « Ἰησοῦς δὲ, Λουκ. 4.1.
» ἱστοροῦσιν οἱ ἅγιοι εὐαγγελισταὶ, πνεύ-
» ματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ
» Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς
» τὴν ἔρημον. Ἐκεῖ δὲ ἐνήστευσεν ἡμέρας Ματθ. 4. 2.
» τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκον-

» τα ». Μετὰ δὲ τὴν νηστείαν ἐνίκησε τὸν
Λυκ. 11. τρίπλοκον τοῦ διαβόλου πειρασμόν. « Καὶ
» ἰδού, λέγουσιν, ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ
» διηκόνουν αὐτῷ ». Ἐκ τούτων ἡμεῖς
μανθάνομεν, πρῶτον μέν, ὅτι κίνημα καὶ
καρπὸς τοῦ παναγίου πνεύματός ἐστιν ἡ
νηστεία· δεύτερον δέ, ὅτι δι' αὐτῆς νικῶνται
οἱ πειρασμοὶ τοῦ Σατανᾶ· τοῦτο δὲ καὶ
διὰ λόγου ἐβεβαίωσεν ὁ θεάνθρωπος, εἰπών·
Ματθ. 17. 21. « Τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰμὴ
» ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ· καὶ τρίτον, ὅτι
αὐτὴ καταβιβάζει ἀπ' οὐρανοῦ τοὺς ἀγγέλους πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο οὖν ἐνήστευσεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σαρκωθεὶς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα δείξῃ, ὅτι τὸ πανάγιον πνεῦμα κινεῖ τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς νηστείας, καὶ παραστήσῃ ὅτι οἱ νηστευταὶ καὶ τὰ τόξα τοῦ διαβόλου συντρίβουσι, καὶ τὰς τούτου παγίδας καταπατοῦσι, καὶ ἄπρακτα ποιοῦσι πάντα τὰ τούτου ἔνεδρα, καὶ φανερώσῃ, ὅτι οἱ νηστεύοντες καταξιοῦνται τῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως.

Ἀδελφοί μου ἠγαπημένοι, « Ὁ πρῶτος
1. Κορ. 15. 47. » ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκὸς », μὴ νηστεύσας,
ἀπώλεσεν ἑαυτόν, καὶ ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, νηστεύσας, ἔσωσεν ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἔδειξε τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ὅστις οὖν οὐ νηστεύει, ἐκεῖνος γίνεται μιμητὴς τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου, τοῦ μὴ νηστεύσαντος, καὶ ἑπομένως ἀπολεῖται· ὅστις δὲ νηστεύει, ἐκεῖνος μιμεῖται τὸν ἐπουράνιον ἄνθρωπον, τὸν νηστεύσαντα, καὶ ἑπομένως σώζεται. Μὴ οὖν διὰ ὀλίγην τρυφήν, καὶ ἡδονὴν ἀκαριαίαν περιφρονήσητε τὴν ἔνθεον καὶ σωτήριον τῆς νηστείας ἐντολήν. Αἱ τρυφαὶ ἡδύνουσι, πλὴν ἡ ἡδονὴ αὐτῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ στόματος, καὶ προβαίνει μόνον ἕως τοῦ φάρυγγος· ἡ νηστεία κακουχεῖ ὀλίγον τὸ σῶμα, πλὴν ἡ ὠφέλεια αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ καταντᾷ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἕως τοῦ θρόνου τοῦ ὑψίστου θεοῦ· μὴ διὰ τὴν ἐκ τῆς νηστείας μικρὰν στενοχωρίαν προδώ-
σητε τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· « Χριστὸς 1. Πέτρ. 2. 21.
» ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων
» ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς
» ἴχνεσιν αὐτοῦ ». Μακάριοι, ὅσοι ὑπομένουσι τὴν τῆς νηστείας κακοπάθειαν· αὐτοὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς ἴχνεσι τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν νηστεύσαντος Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτοί εἰσιν οἱ φύλακες τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ, καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Νηστεύσωμεν οὖν, ἀδελφοί, προθύμως τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν κατὰ μίμησιν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν νηστεύσαντος τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, ἵνα καταξιωθῶμεν μετὰ παῤῥησίας ἀκατακρίτως ἑορτάσαι τὸ ἅγιον πάσχα, καὶ προσκυνῆσαι αὐτὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, ἀπολαῦσαι δὲ καὶ τῆς θείας αὐτοῦ βασιλείας, χάριτι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐσέβοντο τῶν ἁγίων προφητῶν τὰ λόγια, πιστεύοντες, ὅτι εἰσὶ λόγια θεοῦ, καὶ ἐμελέτων δὲ αὐτὰ διαπαντὸς, διὰ τοῦτο ὁ θεηγόρος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῇ συνάξας τὰς προφητικὰς ῥήσεις, δι' αὐτῶν ἐξύφανε τῶν ἀποστολικῶν αὐτοῦ λόγων τὰς ἀποδείξεις· τοσοῦτον δὲ ἰσχυρῶς διὰ τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς ἐστιν υἱὸς θεοῦ, καὶ θεὸς ἀληθινὸς, ἄφθαρτος καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ δημιουργὸς πάσης τῆς κτίσεως, καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπουρανίου σοφίας ἐφαρμόζει ἐπὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ προφητείας, ὥστε ἀφαιρεῖ πᾶσαν ἀμφιβολίαν, καὶ πείθει πᾶσαν ψυχὴν, πιστεύουσαν εἰς τῶν προφητῶν τὰ λόγια, ὅτι ὁ Χριςὸς ἐςιν ἐκεῖνος, περὶ οὗ οἱ θεῖοι προφῆται ταῦτα προϊδόντες, προεφήτευσαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ὁ τρισμακάριος ἐπάνω τῶν τῆς θείας γραφῆς παραδειγμάτων ἐθεμελίωσε· διότι καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ προσέχοντας, ἀλλ' ἀμελοῦντας τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τῶν παραβάντων τὰ τοῦ νόμου προστάγματα, καὶ ὑπὸ θεοῦ παιδευθέντων φοβερίζει, δεικνύων, ὅτι ἄφευκτός ἐςιν ἡ περιμένουσα αὐτοὺς τιμωρία. Εἰσὶ δὲ τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα ἀποςολικὰ αὐτοῦ λόγια, ἡ ἀκολουθία τῆς διὰ τῶν γραφῶν ἀποδείξεως τῶν ἐπὶ Χριστοῦ συνελθουσῶν δύω φύσεων, τῆς θείας δηλονότι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης. Περιέχουσι δὲ πίστεως δόγματα ὑψηλὰ καὶ σωτήρια, καὶ προτροπὴν πρὸς τὸν ἐνάρετον βίον κατανυκτικὴν καὶ θαυμασίαν· σκεῦος δὲ εἰσι ταῦτα τὰ λόγια, μύρον περιέχον ἐπουράνιον, πλὴν ἐσφραγισμένον ἐστὶ τὸ σκεῦος ὑπὸ τῆς δυσκολίας τοῦ γράμματος. Τὰς τούτου σφραγῖδας ἐγὼ μὲν διὰ τῆς ἑρμηνείας σπουδάσω ἀνοῖξαι, ὑμεῖς δὲ διὰ τῆς προσοχῆς πλησιάσατε πρὸς αὐτὸ, ἵνα τῆς τούτου εὐωδίας ὀσφρανθέντες, πληρωθῆτε τῆς θείας χάριτος, τῆς ὁδηγούσης ἡμᾶς πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν.

Κατ' ἀρχὰς, σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Ἑβρ. 1.10.

Εἰς τὸν ἑκατοστὸν πρῶτον ψαλμὸν τοῦ
Ψαλ. 101. 13. 16. Δαβὶδ ἀναγινώσκομεν τό, « Σὺ ἀναστὰς, » οἰκτειρήσεις τὴν Σιὼν », καὶ τό, « Οἰκο» δομήσει Κύριος τὴν Σιὼν, καὶ ὀφθήσεται » ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ », καὶ ἄλλας περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας· ἐβεβαίωσε δὲ ἡμᾶς ὁ θεόπνευστος Παῦλος, ὅτι περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλάλησεν ὁ Δαβὶδ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβε τὰ προκείμενα λόγια, ἵνα ἀποδείξῃ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα· πρὸ τούτων δὲ τῶν λόγων πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ὑπερφυῶν προτερημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἄλλου Δαβιτικοῦ ψαλμοῦ πα-
Ψαλ. 44. 6. 7. ρέθηκε ταῦτα· « Ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς » τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος » ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας » δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ » τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον » ἀγαλλιάσεως ». Βλέπε δὲ, πῶς συνάπτει ταῦτα μετὰ τῶν προκειμένων, ἵνα δείξῃ, ὅτι ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστός ἐςι δημιουργὸς τῆς κτίσεως, καὶ θεὸς ἀληθινός· καὶ « Σὺ » κατ' ἀρχὰς, Κύριε »· οὐ μόνον, λέγει, τὰ προειρημένα εἶπεν ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριςοῦ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα· « Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, » τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν » σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί ». Ἔδειξε δὲ διὰ τούτων πρῶτος μὲν ὁ προφήτης, ὁ ταῦτα προφητεύσας, δεύτερος δὲ ὁ ἀπόστολος, ὁ ταῦτα κατανοήσας, ὅτι ὁ Χριστός ἐστι δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπομένως θεὸς ἀληθινός· διότι ὁ θεὸς ἐστιν ὁ ἐν ἀρχῇ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
γῆν· « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν Γεν. 1. 1.
» οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν »· ἀλλὰ διὰ τί ὁ μὲν Μωϋσῆς εἶπε « Τὸν οὐρανὸν », ἑνικῶς, ὁ Ἀνὼν ἐν τῇ τῶν Ψαλ. Σειρ. εἰς τὸν 48. Ψαλ.
ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει, « Οἱ οὐρανοί », πληθυντικῶς; διότι ἰδίωμά ἐστι, λέγουσί τινες, τῆς ἑβραϊκῆς διαλέκτου, ἵνα τὸν οὐρανὸν προφέρῃ καὶ πληθυντικῶς, οὐρανοὺς λέγουσα. Μήπως δὲ οὐρανοὺς εἶπεν, ἵνα περιλάβῃ καὶ τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ τὸν ἀέρα, τὰ περιέχοντα καὶ περιτυλίσσοντα πᾶσαν τὴν γῆν· ἔργα δὲ χειρῶν ὠνόμασε τὰς ἐνεργητικὰς τοῦ θεοῦ δυνάμεις, ἵνα ἐμφαντικώτερον δηλοποιήσῃ, ὅτι ἔργον θεοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοί.

Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμέ- Ἑβρ. 1. 11. 12.
νεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.

Περὶ τοῦ οὐρανοῦ ὁ μὲν Ἡσαΐας λέγει·
« Καὶ ἑλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον ». Ἡσ. 34. 4.
Περὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν κτισμάτων ὁ Πέτρος ἐδίδαξε
ταῦτα· « Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς 2. Πέτρ. 3. 10. 13.
» κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ » ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ » καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ, καὶ τὰ » ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. Καινοὺς » δὲ οὐρανοὺς, καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ » ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς » δικαιοσύνη κατοικεῖ ». Βεβαιοῖ δὲ ταῦτα
καὶ ὁ Παῦλος, λέγων· « Τῇ γὰρ ματαιότητι Ρωμ. 8. 20. 21.

» ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ » τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ » ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δου» λείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς » δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ ». Ἐκ τούτων φανερόν ἐςιν, ὅτι τὸ, « Αὐτοὶ ἀπολοῦνται », οὐ σημαίνει, ὅτι οἱ οὐρανοὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐξουδενοῦνται, καὶ καταντῶσιν εἰς τὸ μὴ ὄν, κατὰ τὸν λόγον τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑπάρξεως, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸν λόγον τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ φθορᾷ· πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ οἱ οὐρανοὶ καὶ πᾶσα ἡ κτίσις πάσχουσι μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, καὶ εἰσὶν ὑποκείμενα εἰς τὴν φθοράν, μετὰ δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γίνονται ἀμετάβλητα καὶ ἐλεύθερα ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, ἤγουν ἄφθαρτα· εἰς δόξαν τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ, τῶν ἀφθαρτισθέντων. Παρατήρησον δὲ καὶ τοῦ προφήτου καὶ τοῦ ἀποστόλου τὴν σύνεσιν· ἀφ' οὗ εἶπον τό, « Αὐτοὶ ἀπολοῦνται », ἵνα μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι οἱ οὐρανοὶ τότε καταντῶσιν εἰς παντελῆ ἀφανισμόν, ἐπεσύναψαν ταῦτα τὰ ἐξηγηματικὰ λόγια· « Καὶ πάν» τες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ » περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγή» σονται », ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγον διὰ τούτων, τό, « Ἀπολοῦνται », σημαίνει, ὅτι ὡς παλαιὰ ἀλλαγήσονται, ἤγουν μεταβληθήσονται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν. Τοῦτο οὖν λέγει ὁ προφήτης, καὶ σὺν αὐτῷ ὁ ἀπόστολος· Κύριε Ἰησοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ οὐρανοὶ μεταβάλλουσι τὰ ἰδιώματα αὐτῶν, σὺ δὲ διαμένεις ἀμετάβλητος· πάντες παλαιωθήσονται, ὡς παλαιοῦται τὸ ἱμάτιον· σὺ τυλίξεις αὐτούς, ὡς τυλίσσεται τὸ ἔνδυμα, καὶ αὐτοὶ μὲν ἀλλαγήσονται, ἄφθαρτοι ἀντὶ φθαρτῶν γενόμενοι, σὺ δὲ ὑπάρχεις διαπαντός, καὶ τὰ ἔτη τῆς ὑπάρξεώς σου οὐδέποτε ἐκλείψουσιν, ἐπειδή εἰσιν αἰώνια καὶ ἀτελεύτητα. Διὰ τούτων δὲ τῶν προφητικῶν λόγων δείξας ὁ ἀπόστολος τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν ἄφθαρτον, ἀναλλοίωτον, ἀμετάβλητον, αἰώνιον, μεταβαίνει εἰς ἄλλην ἀπόδειξιν, λέγων·

Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Ἑβρ. 1.13.

Ὁ θεὸς πνεῦμα ὢν ἀσώματον, ἄϋλον, ἀμερές, ἀσχημάτιστον, ἀπερίγραπτον, πανταχοῦ παρόν, καὶ τὰ πάντα πληροῦν, οὐδὲ δεξιὰ ἔχει, οὐδὲ ἀριστερά, οὐδὲ κάθηται, οὐδὲ ἀνίσταται, οὐδὲ ἔχει πόδας, οὐδὲ τῶν ποδῶν ὑποπόδιον· ἀνθρωποπαθῶς δὲ ἐλάλησε ταῦτα ὁ Δαβίδ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ Παῦλος, ἵνα ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς κατανοήσωμεν ὁπωσδήποτε τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς. Καὶ τὸ μέν, « Κάθου », σημαίνει τὸ βέβαιον, καὶ ἑδραῖον, καὶ ἀσάλευτον τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ δόξῃ διαμονῆς· τὸ δέ, « Ἐκ δεξιῶν μου », τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ υἱοῦ, καὶ τελείαν συγκοινωνίαν καὶ συμμετοχὴν πάντων, ὧν ἔχει ὁ πατήρ· « Ὑποπόδιον δὲ τῶν ποδῶν », τὴν παντελῆ καὶ ὁλόκληρον νίκην τῶν

ἐχθρῶν. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ, « ἕως », σημαίνει οὐ μόνον τὸ, ἕως τότε, ἀλλὰ καὶ τὸ μετέπειτα εἰς αἰῶνα αἰῶνος· τοῦτο
Γεν. 8. 7. φανερόν ἐστιν ἐκ τοῦ, « Οὐκ ἀνέστρεψεν ὁ » κόραξ, ἕως τοῦ ξηρανθῆναι τὸ ὕδωρ ἀπὸ » τῆς γῆς »· καὶ ἐκ τοῦ, « Ἐγώ εἰμι· καὶ
Ἡσ. 46. 4. » ἕως ἂν καταγηράσητε, ἐγώ εἰμι »· διότι οὐδέποτε ὁ κόραξ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κιβωτὸν, ἀλλ' οὐδὲ ὁ θεὸς εἶχε τὴν ὕπαρξιν μόνον ἕως τοῦ γήρατος τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὑπάρχει εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὡς ἀθάνατος καὶ ἀτελεύτητος·
1. Κορ. 15. 24. 25. ἐχθροὶ δὲ, οἱ κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ νικηθέντες, εἰσὶν ὁ θάνατος, καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ ἐξουσίαι, καὶ δυνάμεις τοῦ σκότους. Ἀλλὰ διὰ τί ὁ ἀπόστολος προβάλλων τοῦ Δαβὶδ τὰ λόγια, μεταβάλλει αὐτὰ εἰς ἐρώτησιν; ἦσαν, ὡς φαίνεται, τινὲς τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἡρμήνευον τὸ,
Ψαλ. 109. 1. « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ » δεξιῶν μου », λέγοντες, ὅτι ὁ θεὸς εἶπε πρός τινα τῶν ἀγγέλων· « Κάθου ἐκ δεξιῶν » μου »· ὅθεν ὁ Παῦλος ἐρωτᾷ τοὺς τοιούτους ἑρμηνευτὰς, τίς ἐστιν οὗτος ὁ ἄγγελος, πρὸς ὃν ὁ Κύριος εἰπὼν, « Κάθου ἐκ δεξιῶν » μου », κατέστησεν αὐτὸν ἰσότιμον αὐτοῦ καὶ ἰσοδύναμον; ὁ Δαβὶδ οὐ λέγει, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ ἀγγέλῳ μου, ἀλλ' « Εἶπεν ὁ » Κύριος τῷ Κυρίῳ μου »· ὁ δὲ ἄγγελος οὐκ ἔστι Κύριος, ἀλλὰ δοῦλος καὶ ὑπηρέτης θεοῦ. Τούτου δὲ τὴν ἀπόδειξιν κατασκευάζει διὰ τῶν λόγων τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ, λέγων·

Ἑβρ. 1. 14. *Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρομεῖν σωτηρίαν;*

Ὁ προφήτης Δαβὶδ πρῶτος ἐδίδαξεν, ὅτι οἱ ἄγγελοί εἰσι πνεύματα καὶ λειτουργοὶ τοῦ θεοῦ· αὐτὸς εἶπεν· « Ὁ ποιῶν τοὺς Ψαλ. 103. 4.
» ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων ἀποδεικνύει ὁ ἀπόστολος, ὅτι οἱ ἄγγελοί εἰσι μὲν πνεύματα, ἤγουν οὐσίαι ἀσώματοι καὶ ἄϋλοι, εἰσὶν ὅμως λειτουργοὶ καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ, ἀποστελλόμενοι πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν θείων αὐτοῦ θελημάτων διὰ φωτισμὸν καὶ βοήθειαν ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τὴν πίστιν καὶ ἀρετὴν αὐτῶν μέλλουσι γενέσθαι κληρονόμοι τῆς αἰωνίου σωτηρίας. Βλέπομεν δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀγγέλων ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὴν παλαιὰν καὶ εἰς τὴν νέαν διαθήκην· εἰς μὲν τὴν παλαιὰν βλέπεις, ὅτι ἄγγελος ἐδίδαξε τὴν Ἄγαρ, Γεν. 16. 9.
ἵνα ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς· ἄγγελοι προκατήγγειλαν εἰς τὸν Ἀβραὰμ Γεν. 18. 10.
τοῦ Ἰσαὰκ τὴν γέννησιν· ἄγγελοι ἐφανέρωσαν εἰς τὸν Λὼτ τὴν περὶ τῶν Σοδόμων Γεν. 19. 16.
τοῦ θεοῦ ἀπόφασιν, καὶ διεφύλαξαν αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ, κρατήσαντες αὐτοὺς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν· ἄγγελος ἐλύτρωσε τὸν Ἰακὼβ ἐκ πάντων τῶν Γεν. 48. 16.
ἐπισυμβάντων αὐτῷ κακῶν· ἄγγελος ἦν « Ὁ προπορευόμενος τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἐξ. 14. 19.
» υἱῶν Ἰσραὴλ ». Καὶ εἰς πολλὰ δὲ ἄλλα

μέρη τῆς παλαιᾶς διαθήκης βλέπεις τοὺς ἀγγέλους ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ θεῖα προστάγματα, καὶ βοηθοῦντας τοὺς δικαίους ἀνθρώπους· εἰς δὲ τὴν νέαν βλέπομεν, ὅτι οἱ ἄγγελοι εὐηγγελίσαντο τοῦ Προδρόμου τὴν σύλληψιν, καὶ τῆς ἀειπαρθένου τὸν τόκον, ὡδήγησαν τὸν Ἰωσὴφ καὶ τοὺς ποιμένας, ἔψαλλον ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ
Λουκ. 2. 14. Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ, « Δόξα ἐν ὑψίςοις θεῷ, » καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία »,
Ματθ. 4. 11. καὶ ὑπηρέτησαν αὐτὸν μετὰ τὴν νηστείαν, ἐφανέρωσαν εἰς τὰς μυροφόρους τὴν τοῦ Χριστου ανάστασιν, καὶ ἐκήρυξαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔλευσιν· ἐξήγαγον τοὺς ἀποςόλους ἐκ τῆς φυλακῆς, ἔλυσαν τὰ δεσμὰ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πέτρου, ἥρπασαν τὸν Φίλιππον, ἐδίδαξαν τὸν Κορνήλιον, καὶ ἄλλας δὲ πολλὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας καὶ εὐεργετήματα τῶν ἀγγέλων ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς θείας γραφάς. Διὰ τούτων οὖν ἀποδείξας ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅτι ὁ Δαβὶδ οὐχὶ περὶ τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγει
Ψαλ. 109. 1. τὸ, « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου » ἐκ δεξιῶν μου », μεταφέρει τὸν λόγον συμπερασματικῶς εἰς παραίνεσιν καὶ νουθεσίαν, διδάσκων οὕτω·

Ἑβρ. 2. 1. Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν.

Τὸ, « Περισσοτέρως », σημαίνει σύγκρισιν. Τίνα οὖν εἰσι τὰ συγκρινόμενα; καὶ εἰς ποῖον ἀπονέμει τὸ περισσότερον; Εἶπε προλαβόν· « Πολυμερῶς καὶ πολυτρό- Ἑβρ. 1. 1.
» πως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν » ἐν τοῖς προφήταις »· τοῦτο οὖν ἐστι τὸ ἓν μέρος τῶν συγκρινομένων, ἤγουν οἱ προφῆται· « Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τού» των ἐλάλησεν ὑμῖν ἐν υἱῷ »· ἰδοὺ καὶ τὸ ἕτερον μέρος τῶν συγκρινομένων, ὁ υἱὸς δηλονότι τοῦ θεοῦ· διὰ τοῦτο πρέπον ἐστὶ, λέγει, ἵνα μετὰ περισσοτέρας ἐπιμελείας προσέχωμεν εἰς ὅσα ἠκούσαμεν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, « Μήποτε παραῤῥυῶμεν », μήπως μὴ προσέχοντες εἰς αὐτὰ περισσότερον, ἐκπέσωμεν, καὶ ἀπολεσθησώμεθα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς θεὸς καὶ διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησε, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, διὰ τί ἐςιν ἀναγκαία περισσοτέρα προσοχὴ εἰς τὰ λόγια τοῦ υἱοῦ, ἤπερ εἰς τὰ τῶν προφητῶν; διότι οἱ προφῆται ἦσαν δοῦλοι, ὁ δὲ υἱός ἐστιν ὁ δεσπότης· διότι οἱ προφῆται ἐλάλησαν τυπικῶς καὶ σκιωδῶς·
« Σκιὰν γὰρ εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων Ἑβρ. 10. 1.
» ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγ» μάτων »· ὁ δὲ υἱὸς ἐλάλησεν ἀνακεκαλυμμένως τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν·
διότι ὁ νόμος « οὐδέποτε δύναται τοὺς Αὐτ.
» προσερχομένους τελειῶσαι »· τὸ δὲ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ἔδωκε τὴν τελειότητα εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τῶν προφητῶν τὰ κηρύγματα· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεάνθρωπος·
« Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν Ματθ. 5. 17.
» νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον κατα» λῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι »· διότι τὸ μὲν κήρυγμα τῶν προφητῶν ἐστι παιδαγωγὸν

εἰς Χριστόν· τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδαχθέντα εἰσὶ τῆς σωτηρίας πρόξενα· φανερόν ἐστιν, ὅτι διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου διδαχθέντα, καὶ ἐμφαντικῶς προσταχθέντα, καὶ ὑπερτέλεια ὄντα καὶ σωτηριώδη, χρεία ἐστὶ περισσοτέρας προσοχῆς, ἤπερ διὰ τὰ ὑπὸ τῶν δούλων συμβολικῶς κηρυχθέντα, καὶ ἀτελῆ ὄντα καὶ παιδαγωγὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἁρμοδιωτάτη δὲ ἡ τοιαύτη ἀποσολικὴ παραγγελία πρὸς τοὺς τότε εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας καὶ ἑβραΐζοντας, οἵτινες ἐτίμων τὰ νομικὰ παραγγέλματα ἐπίσης τῇ εὐαγγελικῇ νομοθεσίᾳ. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν παραγγελίαν ἐπιφέρει ὁ ἀπόστολος τὸ ἐξ αὐτῆς συμπέρασμα, λέγων·

Ἑβρ. 2. 2. **Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας;**

Ἐὰν τὸ ὄνομα ἀγγέλων ἐκλάβῃς κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ὁ λόγος ὁ δι' ἀγγέλων λαληθείς, ἐστὶν ὁ λόγος τῶν προφητῶν· διότι ἄγγελοι, ἤγουν, μηνυταὶ καὶ κήρυκες τῶν θείων προσταγμάτων ἦσαν οἱ ἅγιοι προφῆται· διὸ καὶ ὁ προφήτης καὶ βαπτισθεὶς Ἰωάννης ὠνομάσθη ἄγγελος, (Μαλαχ. 3. 1.) ἤγουν μηνυτὴς καὶ κῆρυξ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· κατὰ ταύτην δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ ἔννοια οὐ μόνον πιθανότητα, ἀλλὰ καὶ συνάφειαν μετὰ τῶν προσλαβόντων λόγων· ἐὰν δὲ διὰ τοῦ, ἀγγέλων, νοήσῃς αὐτὰ τὰ ἀγγελικὰ λειτουργικὰ πνεύματα, (ὅρ. Χρυσ. Θεοδώριτ. Οἰκουμ. Θεοφύλ. Αὐτ.) «ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς» λόγος» σημαίνει ἢ τὸν νόμον τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντα ἐν Σινᾷ διὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἀγγέλων, ὡς ἐσημείωσεν ὁ μὲν πρωτομάρτυς Στέφανος, εἰπών· «Οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων»· (Πράξ. 7. 53.) ὁ δὲ Παῦλος γράψας· «Τί οὖν ὁ νόμος; (Γαλ. 3. 19.) τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων, ἐν χειρὶ μεσίτου», τὸν Μωϋσῆν ὀνομάσας μεσίτην· ἢ σημαίνει τὰ τοῦ θεοῦ προστάγματα, τὰ δι' ἀγγέλων κατὰ διαφόρους καιροὺς φανερωθέντα τοῖς ἀνθρώποις· (ὅρ. Θεοδώριτ. εἰς τὸ 3. καὶ τῆς πρὸς Γαλ.) ὅθεν οὐκ εἶπεν ὁ λαληθεὶς νόμος, ἀλλ' ὁ λαληθεὶς λόγος. Εἴτε δὲ «ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος» σημαίνει τὸν διὰ τῶν προφητῶν, εἴτε τὸν διὰ τῶν ἀγγέλων λαληθέντα λόγον, εἴτε αὐτὸν τὸν ἐν Σινᾷ δοθέντα νόμον, ὁ τοιοῦτος λόγος «ἐγένετο βέβαιος», ἤγουν ἐβεβαιώθη καὶ ἀπεδείχθη διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως· καὶ πᾶσα δὲ νόμου παράβασις, καὶ πᾶσα παρακοὴ θείου προστάγματος ἔλαβεν δικαίαν τὴν μισθαποδοσίαν, τουτέστι τὴν πρέπουσαν τῆς τιμωρίας ἀνταπόδοσιν. Βλέπε δὲ, πόσον ἰσχυρῶς ἀποδεικνύει ὁ Παῦλος, ὅτι ἄφευκτος καταδίκη περιμένει τοὺς μὴ ὑπακούοντας, ἀλλὰ παραβαίνοντας τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν· ἐὰν, λέγει, ὁ λόγος, ὁ λαληθεὶς δι' ἀγγέλων ἐβεβαιώθη διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως, καὶ πάντες οἱ παραβάται ἐτιμω-

ρήθησαν, πῶς ἡμεῖς δυνάμεθα φυγεῖν τὴν τιμωρίαν, ἐὰν ἀμελήσωμεν τὸν τοσοῦτον σωτηριώδη λόγον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ εὐαγγελίου; Δηλοποιεῖ δὲ διὰ τῶν ἑξῆς, τίνι τρόπῳ ἐβεβαιώθη οὗτος ὁ σωτηριώδης λόγος·

Ἑβρ. 2. 3. Ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη.

Ἐπειδὴ σωτηρίαν ὠνόμασε τὸν σωτηριώδη λόγον τοῦ εὐαγγελίου, εἰπών· « τηλικαύτης σωτηρίας », διὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ τὸν κανόνα τῆς συντάξεως, λέγων· « ἥτις » ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυ» ρίου ». Αὐτόν, λέγει, τὸν εὐαγγελικὸν τῆς σωτηρίας λόγον πρῶτος ἤρξατο λαλεῖν καὶ διδάσκειν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἡμεῖς δὲ ἐβεβαιώθημεν καὶ ἐπληροφορήθημεν ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων αὐτὸν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἔπειτα προστίθησι καὶ ταῦτα· συνεπεμαρτύρει δὲ ὁ θεὸς τοῦ λόγου τὴν ἀλήθειαν διὰ σημείων καὶ θαυμάτων παραδόξων, καὶ ποικίλων δυνάμεων, καὶ χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μεριζομένων
Ἑβρ. 2. 4. κατὰ τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν. « Συνεπιμαρτυ» ροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, » καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος » ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν »· ἀλλὰ πῶς ὁ Παῦλος πρὸς μὲν τοὺς
Γαλ. 1. 12. Γαλάτας ἔγραφεν· « Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ » ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, ἤγουν τὸ » εὐαγγέλιον, οὔτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι' » ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ »· πρὸς δὲ τοὺς Ἑβραίους ἐκήρυττε, λέγων· « Ὑπὸ » τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη »; Περὶ τούτου σημείωσαι πρῶτον, ὅτι πρὸς μὲν τοὺς Γαλάτας λέγει, « ἐγώ »· πρὸς δὲ τοὺς Ἑβαίους, « Εἰς ἡμᾶς », συμπεριλαμβάνων ἑαυτὸν μετὰ τῶν πιστευσάντων Ἑβραίων, οἵτινες ἐδιδάχθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν τὰ περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀποςόλων, τῶν ἀκουσάντων τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἰσχυροτέραν ποιήσῃ τῆς βεβαιότητος τὴν δύναμιν. Δεύτερον δὲ σημείωσον, ὅτι κἂν ὁ Παῦλος δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδιδάχθη τὰ δόγματα καὶ τοὺς νόμους τῆς χριςιανικῆς πίστεως, καὶ οὐκ εἶχε χρείαν ἀκοῦσαι ταῦτα παρὰ ἀνθρώπων, ὅμως οὐδεμία ἀμφιβολία ἐστίν, ὅτι οἱ ἀπόςολοι, οἱ αὐτόπται Πράξ. 9. 18.
γενόμενοι τοῦ λόγου, ὁ Ἀνανίας ὁ βαπτίσας αὐτόν, καὶ ὁ Βαρνάβας, ὁ παραστήσας αὐ- Αὐτ. 27.
τὸν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ ὁ Πέτρος, ὃν ἀνῆλθεν ἱστορῆσαι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπέμεινε δὲ « Πρὸς αὐτὸν Γαλ. 1. 8.
» ἡμέρας δεκαπέντε », καὶ ὁ Ἰάκωβος δέ, ὃν εἶδε, καὶ Κηφᾶς, καὶ Ἰωάννης, οἱ δο- Γαλ. 2. 9.
κοῦντες στύλοι εἶναι, καὶ γνωρίσαντες τὴν ἐν αὐτῷ χάριν, καὶ συμφωνήσαντες, ἵνα αὐτὸς μὲν καὶ ὁ Βαρνάβας κηρύξωσιν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἀναμφίβολον, λέγω, ἐστίν, ὅτι οὗτοι οἱ ἀπόστολοι διηγήθησαν αὐτῷ, ὅσα ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ εἶδον· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο ἀληθῶς ἔλεγεν, ὅτι ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων ἐβεβαιώθη.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Ἐλέγχει ὁ σοφὸς Σολομὼν τὸν ὀκνηρὸν
ἄνθρωπον, ὅστις κατάκειται ἀργὸς, καὶ
οὐδὲν ἔργον ἐργάζεται, ἀλλὰ κοιμᾶται·
Παροιμ. 6. 9. « Ἕως τίνος, λέγει, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι;
» πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ »; ἔπειτα
περιγράφει ἐλεγκτικῶς τὰ ἄεργα ἔργα τῆς
Αὐτ. 10. ὀκνηρίας αὐτοῦ, λέγων· « Ὀλίγον μὲν ὑ-
» πνοῖς, ὀλίγον δὲ κάθησαι, μικρὸν δὲ
» νυστάζεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζῃ χερσὶ
» στήθη »· Μετὰ ταῦτα ἀναγγέλλει αὐτῷ,
ποία ἐστὶν ἡ τιμωρία τῆς ὀκνηρίας αὐτοῦ·
Αὐτ. 11. « Εἶτ' ἐμπαραγίνεταί σοι, λέγει, ὥσπερ κα-
» κὸς ὁδοιπόρος ἡ πενία, καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ
» ἀγαθὸς δρομεύς ». Ὁ δὲ θεόπνευστος Παῦ-
λος οὐκ ἐλέγχει τὸν ὀκνηρὸν, ἀλλὰ φοβίζει
καὶ καταπλήττει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς
σήμερον ἠκούσαμεν, προβάλλων τὴν δικαίαν
τοῦ θεοῦ τιμωρίαν, τὴν κατὰ τῶν παραβάν-
των καὶ παρακουσάντων τὰ θεῖα αὐτοῦ προ-
Ἑβρ. 2. 2. στάγματα· « Πᾶσα παράβασις, κραυγάζει,
» καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδο-
» σίαν »· οὐδὲ περιγράφει αὐτὸς τὰ συμβαί-
νοντα εἰς τὸν ὀκνηρὸν ἐκ τῆς ἀμελείας
αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποφασίζει, ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ
τιμωρία ἐστὶν ἄφευκτος· « Πῶς οὖν, λέγει, Αὐτ. 3.
» ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελή-
» σαντες σωτηρίας »; Ὁ Σολομὼν προλέγει
εἰς τὸν ὀκνηρὸν, ὅτι ἡ ὀκνηρία φέρει εἰς
αὐτὸν τὴν πτωχείαν· ὁ Παῦλος ἀποφασίζει,
ὅτι ἡ ἀμέλεια φέρει ἀφεύκτως εἰς τοὺς
ἀμελεῖς τοῦ θεοῦ τὴν τιμωρίαν. Ἀλλὰ διὰ
τί κατὰ τοῦ ὀκνηροῦ ὁ μὲν Σολομών ἐστι
τοσοῦτον συγκαταβατικὸς, τιμωρίαν προ-
βάλλων κοσμικὴν καὶ πρόσκαιρον· ὁ δὲ
Παῦλος τόσον αὐστηρὸς, φοβερίζων τιμωρίαν
θείαν καὶ αἰώνιον; Ὁ Σολομὼν, ἀδελφοὶ,
ἐλάλησε περὶ τοῦ ὀκνηροῦ, τοῦ ἀμελοῦντος
τὰ σωματικὰ ἔργα· ἀρκετὴ δὲ τιμωρία εἰς
αὐτὸν ἡ ἐκ τῆς πτωχείας ἀκολουθοῦσα
στενοχωρία καὶ κάκωσις· ὁ δὲ Παῦλος,
ἐπειδὴ ἐλάλησε περὶ τοῦ ἀμελοῦς, τοῦ μὴ
φροντίζοντος περὶ τῶν πνευματικῶν ἔργων,
τῶν προξενούντων τῆς ψυχῆς τὴν σωτη-
ρίαν, εὐλογοφανῶς καταπλήττει αὐτὸν, καὶ
δηλοποιεῖ τὴν περιμένουσαν αὐτὸν αἰώνιον
τιμωρίαν.

Ἔχει ὅμως χρείαν σκέψεως ὁ λόγος τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ αὐτὸς συντάσσει τὸν αμε-

λοῦντα τῆς σωτηρίας αὐτοῦ μετὰ τῶν παραβαινόντων τὰς θείας ἐντολάς, καὶ παρακουόντων τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα· ἀλλ', ἐάν τις ἀμελῇ μὲν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ μηδεμίαν ἀρετὴν ἐργαζόμενος, πλὴν οὐδὲ παραβαίνῃ τοῦ θεοῦ τὰς ἐντολάς, οὐδὲ παρακούῃ τὰ θεῖα προστάγματα, ἆρά γε ὁ τοιοῦτος διὰ μόνην τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ λαμβάνει τὴν αὐτὴν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, δι' ἧς παιδεύονται οἱ παραβάται τῶν νόμων, καὶ οἱ παρήκοοι τῶν θείων προσαγμάτων; τόσον φοβεραί εἰσιν αἱ κατὰ τούτων τιμωρίαι, ὥστε ἀπίθανος φαίνεται τοῦ Παύλου ἡ διδασκαλία.

Ἀναβιβάζω τὸν νοῦν μου εἰς τὸν οὐρανόν· ἐκεῖ βλέπω τὴν ἔνδικον μισθαποδοσίαν ἐνεργουμένην κατὰ τῶν ὑπερηφανευθέντων ἀγγέλων· ἡ ἐν αὐτοῖς ἀστραπόμορφος λαμπρότης μεταβάλλεται εἰς ζοφερὸν σκότος· ἡ δὲ ἐπουράνιος δόξα καὶ ἡ θεία ἀγαλλίασις εἰς φλόγα πυρός, κατακαίοντος αὐτοὺς αἰωνίως, ἐπειδὴ ἔπεσον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς
Λουκ. 10. 18. ἀστραπή· «Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν, ὡς » ἀςραπὴν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα», δι' αὐτοὺς δὲ καὶ τὸ πῦρ ἡτοιμάσθη τῆς αἰω-
Ματθ. 25. 41. νιου κολάσεως· «Τὸ πῦρ, λέγει, τὸ αἰώνιον, » τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς » ἀγγέλοις αὐτοῦ». Καταβιβάζω τὰ διανοήματά μου εἰς τὸν παράδεισον· ἐκεῖ βλέπω τὴν ἔνδικον μισθαποδοσίαν κατὰ τῶν πρωτοπλάστων, τῶν παραβάντων τοῦ θεοῦ τὴν ἐντολὴν τὴν σωτήριον· βλέπω ἔνδυμα δερματίνων χιτώνων· τοῦτο δέ ἐστιν ἡ παχυλὴ καὶ φθαρτὴ σάρξ· βλέπω ἐξορίαν ἐκ τοῦ παραδείσου, τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ χωρισμὸν σημαίνουσαν· καὶ φλογίνην ῥομφαίαν, φυλάττουσαν τὴν πύλην τῆς Ἐδὲμ, τὸ ἀκοινώνητον τῆς θείας χάριτος δηλοῦσαν, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀγανάκτησιν· ἀκούω κατάραν· ἡ δὲ κατάρα εἰς μὲν τὴν γῆν βλαστάνει ἀκάνθας καὶ τριβόλους, εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκχέει ἱδρῶτας· ἀκούω τὴν φοβερὰν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου «ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς Γεν. 3. 19.
» γῆν ἀπελεύσῃ». Ἐξάγω τοὺς λογισμούς μου ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὴν γῆν· καὶ ἰδοὺ συναντῶ τὸν Κάϊν· αὐτὸς γεωργεῖ τὴν γῆν, πλὴν εἰς μάτην· διότι αὐτὴ δι' αὐτὸν οὐ καρποφορεῖ· αὐτὸς στενάζει ἐκ βάθους, καὶ τρέμει ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, τόσην δὲ βάσανον δοκιμάζει, ὥστε ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον καὶ ἐπικαλεῖται αὐτὸν, καὶ ζητεῖ φονέα, ἵνα αὐτὸν φονεύσῃ· «Καὶ ἔσται, λέ- Γεν. 4. 14.
» γει, πᾶς ὁ εὑρίσκων με, ἀποκτενεῖ με»· πλὴν οὐδὲ ταύτης τῆς παραμυθίας ἀπολαμβάνει· «Καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος ὁ θεὸς, Αὐτ. 15.
» οὐχ οὕτω»· ταῦτά εἰσιν ἡ ἔνδικος μισθαποδοσία τῆς ἀδελφοκτονίας. «Ἐῤῥάγησαν Γεν. 7. 11. 12. 17. 21.
» πᾶσαι αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ οἱ καταῤῥάκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνεῴχθησαν· καὶ » ἐγένετο ὁ ὑετὸς ἐπὶ τῆς γῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. » Καὶ ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπέθανε » πᾶσα σὰρξ κινουμένη ἐπὶ τῆς γῆς τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν θηρίων, » καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς » γῆς, καὶ πᾶς ἄνθρωπος»· ταῦτά εἰσιν ἡ ἔνδικος ἀντιμισθία τῶν σαρκικῶν ἁμαρ-

Γεν. 6. 3. τιῶν. « Καὶ εἶπε Κύριος ὁ θεὸς, οὐ μὴ » καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώ» ποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι » αὐτοὺς σάρκας· καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ
Γεν. 19. 24. 25. » Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ » Κυρίου ἐξ οὐρανοῦ· καὶ κατέστρεψε τὰς » πόλεις ταύτας, καὶ πᾶσαν τὴν περίχω» ρον καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν » ταῖς πόλεσι, καὶ τὰ ἀνατέλλοντα ἐκ τῆς » γῆς »· Τί ἐστι τοῦτο; τοῦτό ἐστι ἡ ἔνδικος μισθαποδοσία κατὰ τούτων τῶν ἀν-
Γεν. 18. 20. θρώπων· « διότι αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγά» λαι σφόδρα ». Κατελάλησαν οἱ Ἰσραηλῖται πρὸς τὸν θεὸν καὶ κατὰ Μωϋσῆ· εὐθὺς δὲ
Ἀριθ. 21. 6. θανατηφόροι ὄφεις ἔδακνον αὐτούς· « καὶ » ἀπέθανε λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ». Ὅταν δὲ ἐπόρνευσαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς
Ἀριθ. 25. 1.3.9. τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ, τότε ἐφονεύθησαν « τέσσαρες » καὶ εἴκοσι χιλιάδες ». Παρέρχεται ὅλη ἡ ἡμέρα, ἐὰν διηγηθῶ τὴν ἔνδικον τοῦ θεοῦ μισθαποδοσίαν κατὰ πασῶν τῶν παραβάσεων καὶ τῶν παρακοῶν. Ἀλλὰ τοιαύτας ἆρά γε μισθαποδοσίας λαμβάνουσι καὶ οἱ ἀμελήσαντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας; Τοιαύτας, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου ἀπόφασιν.

Ἀλλ' οἱ ἀμελεῖς, λέγεις, οὐδὲ παραβάται εἰσὶν, οὐδὲ παρήκοοι τῶν θείων προσαγμάτων· διὰ τί οὖν καταδικάζονται ὡς ἐ-
Λουκ. 12. 35. κεῖνοι; Ὢ περὶ τούτου ἄκουσον· « Ἔστωσαν, » εἶπεν ὁ Κύριος, ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζω» σμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι ». Τὸ, « ἔ» στωσαν », ἐστὶ προςακτικόν· πρόσταγμα ὧν εἰσι ταῦτα τὰ λόγια· τί δὲ ἄλλο σημαίνουσιν, εἰμὴ τὴν προσοχὴν τοῦ νοὸς, καὶ τὴν διηνεκῆ ἐγρήγορσιν τῆς ψυχῆς; « Καὶ ὑμεῖς, εἶπεν, ὅμοιοι ἀνθρώποις, Αὐτ. 36.
» προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε » ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα, ἐλθόντος » καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ ». Τί ποιοῦσιν ἐκεῖνοι οἱ δοῦλοι, ὅσοι περιμένουσιν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὸν Κύριον αὐτῶν, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ καὶ κρούσῃ, ἀνοίξωσιν εὐθὺς τὴν θύραν; τί ποιοῦσιν; ἀμελοῦσιν, ἢ προσέχουσι; κοιμῶνται, ἢ γρηγοροῦσι; φανερὸν οὖν ἐστιν, ὅτι διὰ τούτων τῶν λόγων ἐκέλευσεν ὁ Κύριος ἡμᾶς, ἵνα ἀποῤῥίψαντες πᾶσαν ἀμέλειαν, μετὰ πάσης ἐγρηγόρσεως εὑρεθῶμεν ἕτοιμοι εἰς ὁποίαν ὥραν ἔλθῃ, ἵνα παραλάβῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ κατατάξῃ αὐτὴν εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς θείας αὐτοῦ δόξης· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐμακάρισε τοὺς γρηγοροῦντας δούλους· « Μα- Αὐτ. 37.
» κάριοι, εἶπεν, οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν » ὁ Κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας ». Ζητεῖς καὶ ἄλλον περὶ τούτου λόγον τοῦ Κυρίου»; ἄκουσον· « Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Μάρκ. 13. 37.
» γρηγορεῖτε »· τί ἄλλο ἐστὶ τοῦτο, εἰμὴ πρόσταγμα θεοῦ φανερὸν καὶ ἐκπεφασμένον; τίς δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι τὸ, « Γρηγορεῖτε » καὶ τὸ, μὴ ἀμελεῖτε, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν· οὐκ εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Κύριος ἁπλῶς καὶ ἄνευ λόγου, ἀλλὰ προσέθετο καὶ τὸ, διὰ ποῖον λόγον ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα γρηγορῶμεν·
« Γρηγορεῖτε, εἶπεν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν Ματθ. 25. 13.
» ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ » ἀνθρώπου ἔρχεται ». Βλέπε δὲ καὶ τὴν

ἔνδικον μισθαποδοσίαν κατ' ἐκείνου τοῦ ὀκνηροῦ δούλου, ὅστις διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ ἔκρυψε τὸ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον· πρῶτον μὲν ἤλεγξεν αὐτὸν ἀποτόμως ὁ Κύριος ὡς διεστραμμένον καὶ πονηρόν·
Αὐτ. 26. «Πονηρὲ δοῦλε, εἶπε πρὸς αὐτὸν, καὶ ὀ-
» κνηρέ »· ἔπειτα ὡς παραβάτην καὶ παρήκοον ἐπαίδευσεν αὐτὸν αὐστηρότατα,
Αὐτ. 30. εἰπών· «Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε
» εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ
» κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων ». Πῶς οὖν οὐκ ἔςι παραβάτης καὶ παρήκοος, ὅςις ἀμελεῖ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας; ἢ πῶς ἐκφεύξεται τὴν τιμωρίαν, ὅστις οὐδόλως φροντίζει περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σωτηριώδους λόγου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἐὰν καταλάβωμεν, τίς ἐστιν ὁ ἀμελῶν τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, βλέπομεν καθαρῶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ παραβάτης τῶν ἐντολῶν καὶ ὁ παρήκοος· καὶ ἑπομένως πειθόμεθα, ὅτι εὐλόγως ὁ θεῖος ἀπόστολος συνέταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν παραβατῶν καὶ παρηκόων. Πολλοὶ μὲν εὑρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, μηδέποτε εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα αἴροντες, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα κάτω διαπαντὸς νενευκότες, περὶ τῶν ἐπιγείων μόνον, τῆς τρυφῆς δηλονότι, καὶ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς φροντίζουσι, περὶ αὐτῆς ὅλως δι' ὅλου σπουδάζοντες. Πλὴν, ἐπειδὴ ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς καθιςόρησεν ἕνα τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἰς αὐτὸν πρέπον ἐστὶν, ἵνα προσηλώσωμεν
Λουκ. 12. 16. 17. τὴν προςοχὴν τοῦ νοός· «Ἀνθρώπου τινὸς
» πλουσίου, εἶπεν ὁ Κύριος, εὐφόρησεν ἡ
» χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων »· πλούσιος ἦν οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἐκαρποφόρησε δὲ καὶ ἡ γῆ αὐτοῦ πολλοὺς καὶ καλοὺς καρπούς· τί οὖν διελογίζετο οὗτος; διελογίζετο ἆρά γε, ὅτι ὁ θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐκ περισσοῦ τὸν πλοῦτον, καταστήσας αὐτὸν οἰκονόμον, ἵνα διανέμῃ αὐτὸν εἰς τοὺς πένητας; διελογίζετο ἆρά γε, ὅτι χρέος ἔχει, ἵνα προσφέρῃ τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν θεὸν, τὸν εὐεργετήσαντα αὐτόν; ἐσυλλογίζετο ἆρά γε τὸ φθαρτὸν τῆς ζωῆς, ἢ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἢ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ἢ τὸ φοβερὸν τοῦ θεοῦ κριτήριον, ἢ τὴν δόξαν, τὴν περιμένουσαν τοὺς δικαίους καὶ ἐλεήμονας, ἢ τὴν κόλασιν, τὴν ἡτοιμασμένην εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀσπλάγχνους; «Καὶ διελογίζετο, λέγει, ἐν
» ἑαυτῷ, λέγων, τί ποιήσω »; Τί οὖν ἔλεγε; καὶ τί ἤθελε ποιῆσαι; ἆρά γε ἔλεγε, καὶ ἤθελε χορτάσαι πεινῶντας, ἐνδῦσαι γυμνοὺς, ἐλεῆσαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας; ἔλεγε ἆρά γε, καὶ ἤθελε μετακομίσαι κἂν μέρος τοῦ πλούτου αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπουρανίους ἀποθήκας τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ἡ μακαρία πατρὶς ἡμῶν, καὶ ἡ κατοικία ἡ αἰώνιος; οὐδὲν τούτων οὐδὲ διελογίζετο, οὐδὲ ἤθελε ποιῆσαι. Ταῦτα συλλογίζονται καὶ ποιοῦσιν, ὅσοι ἐγρηγόρως φροντίζουσι περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· αὐτὸς δὲ μηδόλως μεριμνῶν περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, μηδὲ ἐνατενίζων εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ προσηλωμένον ἔχων καὶ νοῦν καὶ καρδίαν εἰς τὴν γῆν, ἄλλα διελογίζετο, καὶ ἄλλα

ἐμελέτα, ἄλλα δὲ καὶ ἐποίησεν. Αὐτὸς διελογίζετο, καὶ διαλογιζόμενος, ἐστενοχωρεῖτο, βλέπων, ὅτι οὐκ ἔχει τόπον, ὅπου ἂν καταθῇ τοὺς νεοδρέπτους καρποὺς αὐτοῦ· « Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων, » τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω, ποῦ συνάξω » τοὺς καρπούς μου »· ἀπεφάσισε δὲ, ἵνα καθέλῃ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, καὶ οἰκοδομήσῃ ἄλλας μείζονας· ἐκεῖ δὲ συνάξας τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, τρώγῃ, καὶ πίνῃ, καὶ χαίρῃ, καὶ ἀναπαύηται· « Καὶ εἶπε, τοῦτο
Αὐτ. 18. 19. » ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ » μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ » πάντα τὰ γεννήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά » μου· καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις » πολλὰ ἀγαθὰ, κείμενα εἰς ἔτη πολλά· » ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου ». Καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα ἐμελέτα καὶ ἀπεφάσισε· προέφθασε δὲ αὐτὸν ἡ ἔνδικος καὶ φοβερὰ
Αὐτ. 20. τοῦ θεοῦ μισθαποδοσία· « Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ » θεός· ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν » σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, » τίνι ἔσται »; Ἄφρον, ἤγουν, μωρὲ καὶ ἀνόητε· τοῦτο ἔλεγχός ἐστιν, ὅσον αὐστηρὸς, τοσοῦτον πρεπώδης καὶ ἀληθινός· « Ταύτῃ » τῇ νυκτί »· θάνατός ἐστι τοῦτο ἀπροσδόκητος καὶ αἰφνίδιος· « Τὴν ψυχήν σου ἀπαι» τοῦσιν ἀπὸ σοῦ »· χωρισμός ἐστι τοῦτο ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, βίαιος καὶ σκληρός· « ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται »; Μετὰ δὲ τὸν θάνατον οὐδὲ κληρονόμος τούτου τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκεται· μεγάλη καταδίκη.

Μεγάλη ἀληθῶς ἡ τιμωρία· πλὴν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐστι δίκαιος, ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὅτι ἡ τοιαύτη παίδευσις ἀνάλογός ἐστι ταῖς παραβάσεσι καὶ παρακοαῖς τούτου τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ποίαν ἐντολὴν αὐτὸς παρέβη, ἀμελήσας τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας; τὴν πρώτην καὶ μεγάλην· διότι οὐ μόνον οὐδόλως ἠγάπησε τὸν θεὸν, οὐδὲ προσέφερεν αὐτῷ τὴν εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ πλούτου, ὃν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐμνήσθη τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος· παρέβη δὲ καὶ τὴν δευτέραν ἐντολὴν, τὴν ὁμοίαν τῇ πρώτῃ· διότι οὐδὲ ἠγάπησε τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, οὐδὲ ἠλέησεν, οὐδὲ κἂν ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ· ἠγάπησε δὲ μόνον ἑαυτὸν, καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον ἔλεγε τὸ, « Ἀναπαύου, φάγε, πίε, » εὐφραίνου ». Παραβάτης οὖν ἐγένετο αὐτὸς τῶν δύω ἐντολῶν τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ δὲ « Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντο» λαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέ» μανται », φανερόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἀμελήσας τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, παρέβη ὅλον τὸν νόμον, καὶ παρήκουσε πάσας τὰς τῶν προφητῶν διδασκαλίας.

Χριστιανοὶ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφ' οὗ παρέστησε τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, καὶ περιέγραψε τὴν κατ' αὐτοῦ δικαίαν καταδίκην, τότε ἐξεφώνησε τὸν λόγον φοβερὸν καὶ φρικωδέστατον· « Οὕτως, Αὐτ. 21.
» εἶπεν, ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς » θεὸν πλουτῶν »· ὁ δὲ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἔκδοτος εἰς τὴν περὶ τῶν ἐπιγείων καὶ προσκαίρων πραγμάτων φροντίδα, καὶ παντελῶς ἀμέριμνος περὶ τῶν ἀθανάτων

καὶ ἐπουρανίων· αὐτὸς προθυμότατος ὢν καὶ ἐπιμελέστατος περὶ τὰ σωματικὰ, θησαυρίζει θησαυρὸν ἐπίγειον, ἀναπαύοντα καὶ καθηδύνοντα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὰς ἐπιθυμίας· ὀκνηρότατος δὲ καὶ ἀμελέςατος ὢν περὶ τὰ πνευματικὰ ἔργα, γυμνὸς διαμένει τοῦ θείου τῶν ἀρετῶν πλούτου· οὐαὶ εἰς αὐτὸν, διότι περὶ αὐτοῦ εἶπεν ὁ Κύριος τὸ, « Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ » εἰς θεὸν πλουτῶν », ἤγουν καταδικάζεται αὐτὸς οὕτω, καθὼς καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παντελῶς ἀμελήσας τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Ἐκ τούτου βλέπομεν, πόσον μὲν ἐπιβλαβής ἐστιν ἡ περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀμέλεια, πόσον δὲ ὠφέλιμος ἡ περὶ αὐτῆς μέριμνα καὶ ἐπιμέλεια.

Ἡ περὶ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια καὶ ἐγρήγορσις εἰς πάντα καιρὸν ἐςιν ἀναγκαία, ἐπειδὴ εἰς πάντα καιρὸν οἱ ἐχθροὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐπιβουλεύουσιν ἡμᾶς· ἀδιαλείπτως ὁ κόσμος συνίστησι καθ' ἡμῶν τῆς ματαιότητος αὐτοῦ τὰς παγίδας· ἀδιακόπως ἡ σὰρξ πειράζει διὰ τῶν φλογερῶν αὐτῆς ἐπιθυμιῶν· ἀκαταπαύςως ὁ σατανᾶς τοξεύει ἐναντίον ἡμῶν τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ βέλη·
Ματθ. 24. 43. « Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, εἶπεν ὁ Κύριος περὶ » τούτων τῶν ἐχθρῶν, ὅτι, εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, » ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆ» ναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ». Τίς δὲ γινώσκει, πότε ἔρχεται ὁ κλέπτης; ὁ ἔξυπνος, ἢ ὁ κοιμώμενος; ὁ ἐγρήγορος, ἢ ὁ ῥάθυμος; Ἐὰν γρηγορῇς, βλέπεις, πόσον μάταιά εἰσι πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα, καταδαμάζεις τῆς σαρκὸς τὰς ὁρμὰς, συντρίβεις τοῦ διαβόλου τὰ βέλη, καὶ ἐμποδίζεις τοὺς ἐχθροὺς, καὶ οὐ παραχωρεῖς αὐτοῖς διορύξαι καὶ ἐξαφανίσαι τῆς ψυχῆς σου τὴν ἀρετήν· ἐὰν δὲ ἀμελῇς καὶ κοιμᾶσαι, καὶ ἡ κοσμικὴ ματαιότης πλανᾷ τὸν νοῦν σου, καὶ ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία μολύνει τὴν ψυχήν σου, καὶ ὁ σατανᾶς τραυματίζει τὴν καρδίαν σου· καὶ περὶ τούτου δὲ εἶπεν ὁ Κύριος· « Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐ- Ματθ 13. 24. 25.
» ρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα » ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ καθεύδειν » τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, » καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, » καὶ ἀπῆλθεν ». Ὁ ςρατιώτης ὁ ἄγρυπνος φυλάττει τὴν πόλιν, ὁ κοιμώμενος ἐγκαταλείπει αὐτὴν εἰς τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν· ὁ χριστιανὸς ὁ ἐγρήγορος φυλάττει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀμελὴς καὶ ἀμέριμνος προδίδωσιν αὐτὴν εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· βεβαιοῖ τοῦτο τοῦ παντοκράτορος θεοῦ τὸ παράγγελμα· « Πρόσεχε Δευτ. 4. 9.
» σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου » σφόδρα ».

Εἰς πάντα καιρὸν ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν ἡ ἐγρήγορσις, εἰς πάντα καιρὸν βλάπτει αὐτὴν ἡ ἀμέλεια· βλάπτει δὲ αὐτὴν ἐξόχως εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας διωρισμένας ἡμέρας· τοιαῦται δέ εἰσιν αἱ παροῦσαι τεσσαράκοντα τῆς νηστείας ἡμέραι· αὐτὰς ὥρισεν ἡ τοῦ Χριςοῦ ἐκκλησία, ἵνα μὴ μόνον κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ νηστεύσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς θείας αὐτοῦ ἀρετὰς κατὰ τὸ δυνατὸν μιμη-

θῶμεν· διότι διὰ τοῦτο καὶ ἐνήστευσεν ὁ Κύριος, καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, παράδειγ-
1. Πέτρ. 2. 21. μα δοὺς ἡμῖν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν » Τοῖς
» ἴχνεσιν αὐτοῦ » Ἡμέραι οὖν εἰσιν αἱ παροῦσαι πνευματικῆς ἐμπορίας, ἐν αἷς πᾶς εὐσεβὴς ἀγοράζει οὐχὶ δι' ἀργυρίου καὶ χρυσίου, ἀλλὰ δι' ἀγῶνος καὶ κόπου, οὐχὶ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, οὐδὲ μαργαρίτας, ἢ λίθους τιμίους, ἢ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια, πράγματα δηλονότι φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, καὶ εἰς τὴν γῆν μετὰ θάνατον ἐγκαταλειπόμενα· ἀλλὰ νηστείαν ἀγοράζει, προσευχὴν, ἀγρυπνίαν, ἐλεημοσύνην, κατάνυξιν, δάκρυα, συγχώρησιν ἐχθρῶν, ἐξομολόγησιν ἁμαρτιῶν, μετάληψιν μυστηρίων, καὶ πᾶν ἄλλο θεάρεστον ἔργον, πράγματα ἄφθαρτα καὶ αἰώνια· πράγματα ἀκολουθοῦντα ἡμᾶς ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ φανερούμενα ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

Τρισάθλιος οὖν ἐγὼ, ὅτι καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, τὰς ὑπὸ θεοῦ διορισθείσας διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, νυστάζω καὶ ἀμελῶ, καὶ οὐδεμίαν ἀρετὴν ἐργάζομαι· ἆρά γε ζῶ τὸ ἐρχόμενον ἔτος; προφθάνω ἆρά γε πάλιν αὐτὰς τὰς σωτηρίους ἡμέρας, ἵνα νηστεύσω, καὶ κλαύσω, καὶ ἐπιστρέψω πρὸς τὸν θεὸν, καὶ λάβω τῶν ἁμαρτιῶν μου τὴν συγχώρησιν; Μὴ πλανώμεθα· ἡ ἀπόφασις τοῦ θεοῦ ἐστιν ἀμετάβλητος· ὁ θεὸς ἀπεφάσισεν, ἵνα ἡ ὥρα τοῦ θανάτου μένῃ κεκρυμμένη ἀφ' ἡμῶν· οὐκ οἴδαμεν οὐδὲ τὴν ὥραν, οὐδὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ὁ θάνατος ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς. Ποῖον οὖν φυλακτήριον ἔχομεν ἀπὸ τοῦ τοσούτου κινδύνου, ὅσος ἐστὶν ἡ ἄγνοια τῆς ὥρας τοῦ θανάτου; καὶ ποῖον ἄλλο, εἰμὴ τὸ δεσποτικὸν πρόσταγμα; « Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, Μάρκ. 13. 37.
» πᾶσι λέγω· γρηγορεῖτε ». Μὴ οὖν ἀμελῶμεν, μὴ νυστάζωμεν, μὴ ἀναβάλλωμεν τὸν καιρὸν τῆς ἡμετέρας διορθώσεως· αἱ παροῦσαι ἡμέραι εἰσὶν ἡμέραι μετανοίας, ἐπιστροφῆς, κατορθώσεως θεαρέστων ἔργων· οὐαὶ οὖν εἰς τοὺς ἀμελοῦντας καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἁγίας ἡμέρας. Ἀδελφοὶ, πάντα, ὅσα διδάσκει ἡ πίστις, ἐβεβαιώθησαν, πάντες οἱ παραβάται καὶ οἱ παρήκοοι ἔλαβον τὴν δικαίαν καὶ πρέπουσαν αὐτοῖς παίδευσιν· πῶς οὖν ἡμεῖς, παραβαίνοντες καὶ παρακούοντες τοῦ θεοῦ τὸ πρόσταγμα, καὶ μὴ γρηγοροῦντες, μηδὲ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς μετανοίας, δυνάμεθα φυγεῖν τὴν δικαίαν τοῦ θεοῦ τιμωρίαν; « Εἰ γὰρ ὁ δι' Ἑβρ. 2. 2. 3.
» ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος,
» καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν
» ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευ-
» ξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτη-
» ρίας; Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ Ἑβρ. 10. 31.
» ζῶντος· καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ κατα- Ἑβρ. 12. 29.
» ναλίσκον ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ ἔργον, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαν διδάσκει διὰ τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων λόγων ὁ θεόπνευστος τοῦ Κυρίου ἀπόστολος· καὶ τὸ μὲν ἔργον, λέγει, τοῦ ἀρχιερέως ἐςὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν μεσιτεία, καὶ ἡ προσφορὰ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν δώρων· ἡ δὲ ὠφέλειά ἐστιν ἡ αἰώνιος τῶν ψυχῶν σωτηρία. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν προφητικῶν λόγων ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςός ἐςιν ἀρχιερεὺς αἰώνιος, ἀναβεβηκὼς εἰς τοὺς οὐρανούς, ἵνα μηδεὶς στοχαζόμενος τὸ πανυπέρτατον ὕψος τῆς θείας αὐτοῦ δόξης, διστάζῃ μὲν περὶ τοῦ, ἐὰν αὐτὸς καταδέχηται τῆς μεσιτείας τὸ ἐπάγγελμα, συστέλληται δὲ καὶ φοβῆται, ἵνα προβάλῃ αὐτὸν μεσίτην πρὸς τὸν θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ· διὰ τοῦτο πληροφορεῖ πάντας, ὅτι, ἐπειδὴ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἐδοκίμασεν ἀναμαρτήτως πάσας τὰς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθενείας, ἐστὶ καταδεκτικώτατος καὶ συμπαθέστατος· καὶ ἐπειδὴ ὑπὸ θεοῦ ἐκλέχθη ἀρχιερεὺς, καθὼς καὶ ὁ Ἀαρὼν, ἵνα μεσιτεύῃ ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, διὰ τοῦτο προστάσσει ὁ Παῦλος, ἵνα μετὰ παῤῥησίας προσερχώμεθα πρὸς αὐτὸν, ζητοῦντες ἔλαιον καὶ χάριν παρ' αὐτοῦ καὶ βοήθειαν. Ἐλπιδιφόρος δέ ἐστι τῆς διδασκαλίας ταύτης ὁ λόγος, θάῤῥος μέγα ἐκχέων εἰς τῶν ἁμαρτωλῶν τὰς καρδίας· ἀλλ' ὅσον θαρσοποιὸς ὁ λόγος, τόσον ὑψηλὰ καὶ δύσληπτά εἰσι τὰ ἐν αὐτῷ νοήματα· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τούτων ἑρμηνεία δυσνόητός ἐστι, καὶ προσοχῆς ἔχει χρείαν· ὅθεν ὅστις προσεκτικῶς ταύτην ἀκούσῃ, ἐκεῖνος αὐτὴν κατανοεῖ, καὶ ἐκείνου ἡ καρδία πληροῦται τῆς θείας καὶ σωτηριώδους ἐλπίδος.

Ἀδελφοὶ, ἔχοντες ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. Ἑβρ. 4. 14.

Κατὰ τίνα λόγον ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ἀρχιερεύς; κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος· διότι οὐχὶ ὡς θεὸς, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος προεχειρίσθη ὑπὸ θεοῦ ἀρχιερεύς· ὡς ἀληθινὸς δὲ ἀρχιερεὺς ἐπλήρωσε τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ ἔργον, μεσίτης θεοῦ καὶ

ἀνθρώπων γενόμενος· « Εἷς γὰρ θεός, εἷς
1. Τιμ. 2. 5. » καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος
» Χριστὸς Ἰησοῦς »· καὶ προσαγαγὼν
Ἑβρ. 7. 27. ἑαυτὸν θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν· « Τοῦτο
» γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας »·
ἐφιλίωσε τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τοῦ θεοῦ,
Ἑβρ. 10. 14. καὶ ἡγίασεν αὐτούς· « Μιᾷ προσφορᾷ τε-
» τελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομέ-
» νους ». Μέγας δὲ ἀρχιερεύς ἐστι, καθότι
οὐκ ἔστι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ υἱὸς
θεοῦ, καὶ θεὸς ἀληθινός· διελήλυθε δὲ τοὺς
Μάρκ. 16. 19. οὐρανοὺς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνά-
στασιν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθείς, καὶ ἐκ
δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καθήσας· τοῦτο
δὲ προεφανέρωσε μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ
πατὴρ, εἰπὼν διὰ στόματος τῶν προφητῶν·
Ψαλ. 109. 1. « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ
Πράξ. 1. 11. » δεξιῶν μου »· ἐκήρυξαν δὲ οἱ ἄγγελοι,
λέγοντες· « Οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς
» ἀφ' ὑμῶν εἰς τοὺς οὐρανούς, οὕτως ἐλεύσε-
» ται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευό-
» μενον εἰς τὸν οὐρανόν »· οἱ δὲ ἀπόστολοι
Αὐτ. 9. εἶδον ὀφθαλμοφανῶς, ὅτε « Ἐπήρθη, καὶ
» νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
» μῶν αὐτῶν ». Ἐπειδὴ δὲ προλαβὸν ἐλά-
λησεν ὁ ἀπόστολος περὶ τῆς καταπαύσεως
τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγε-
λίας, ἥτις ἦν τύπος τῆς εἰς τοὺς οὐρανοὺς
καταπαύσεως τῶν εἰς Χριςὸν πιςευόντων·
εἶπε δὲ, ὅτι ὁ λόγος οὗτος, ἤγουν ἡ περὶ
τῆς καταπαύσεως θεία ὑπόσχεσις, οὐκ
ὠφέλησε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἐπειδὴ οὐκ ἐπί-
Ἑβ. 4, 2. στευσαν εἰς αὐτόν· « Ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν
» ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκε-
» κραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασι »·
διὰ τοῦτο διδάξας, ὅτι ὁ Χριστὸς ἤδη
ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπουράνιον κατάπαυσιν,
παραγγέλλει, ἵνα « Κρατῶμεν τῆς ὁμολο-
» γίας », τουτέστιν, ἵνα φυλάττωμεν ἀκλό-
νητον καὶ σταθερὰν τὴν περὶ τούτου πίςιν,
πιστεύοντες καὶ ὁμολογοῦντες κατάπαυσιν
ζωῆς αἰωνίου, καὶ βασιλείας ἀθανάτου,
καὶ ὅσα ἡ εἰς Χριστὸν πίστις διδάσκει·
διότι, ἐὰν μὴ κρατῶμεν ταύτης τῆς ὁμολο-
γίας, οὐκ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀληθινὴν
κατάπαυσιν τῆς μακαριότητος, καθὼς οἱ
μὴ πιστεύσαντες Ἰσραηλῖται οὐκ εἰσῆλθον
εἰς τὴν τυπικὴν κατάπαυσιν τῆς γῆς τῆς
ἐπαγγελίας, ἀλλὰ « τὰ τούτων κῶλα
» ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ». Διὰ δὲ τῶν ἑξῆς Ἑβρ. 3. 17.
λόγων παρίστησι τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ
ἔλεος τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ, λέγων·

Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ Ἑβρ. 4. 15.
δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθε-
νείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κα-
τὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς
ἁμαρτίας.

Δύω εἰσὶ τὰ εἴδη τῶν παθῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πάθη διαβλητὰ, ἤγουν κατηγορητὰ, ὡς ὁ θυμός, ἡ ὑπερηφάνεια, ὁ φθόνος, ἡ ἀσέλγεια, τὸ μῖσος, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ταῦτα δὲ καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτά εἰσιν ἁμαρτήματα, καὶ πολλῶν ἁμαρτημάτων γίνονται πρόξενα· καὶ πάθη ἀδιάβλητα, τουτέστιν ἀκατηγόρητα, ὡς ἡ πεῖνα, ἡ δίψα, ὁ ὕπνος, ἡ μετὰ τὸν κόπον

ἀτονία, ἡ ἐκ τῶν θλίψεων ὀδύνη, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ταῦτα δὲ οὐδὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτά εἰσιν ἁμαρτίαι, οὐδὲ ἁμαρτίας τινὸς πρόξενα· μόνη δὲ ἡ τούτων κατάχρησίς ἐστιν ἁμαρτία, καὶ ἁμαρτιῶν πρόξενος. Καὶ τὰ μὲν ἀδιάβλητα πάθη εἰσὶ τῆς φύσεως ἰδιώματα, ἀπ' αὐτῆς ἀχώριστα· τὰ δὲ διαβλητά εἰσι τῆς κακῆς προαιρέσεως σφάλματα, καὶ τῆς φύσεως ἀλλότρια. Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνθρώπινος φύσις διὰ τὴν μετὰ τῆς θεότητος καθ' ὑπόςασιν ἕνωσιν τῶν μὲν διαβλητῶν παθῶν ἦν παντελῶς ξένη καὶ ἀμέτοχος, τῶν δὲ ἀδιαβλήτων μετεῖχεν, ὡς τελείου ἀνθρώπου
Ματ. 4. 2. φύσις· διὸ καὶ « ἐπείνασε » μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν, καὶ ἐκοπίασε,
Ἰωάν. 4. 6. 7. καὶ ἐδίψησε μετὰ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ
Ματθ. 8. 24. « Ἐκάθευδεν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ περίλυπος
Μάτθ. 26. 39. » ἐγένετο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἕως θανάτου », ὅταν ἐπλησίασεν ὁ καιρὸς τῶν παθῶν αὐτοῦ, καὶ τόσον ᾐσθάνθη τὰς ἐκ τῶν πα-
Λουκ. 22. 44. θημάτων αὐτοῦ ὀδύνας, ὥστε « Ἐγένετο ὁ » ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, κατα» βαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν ». Τούτων τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἦν « Πεπειρασμένος », ἤγουν δεδοκιμασμένος καὶ γεγευμένος κατὰ πάντα ὁ Ἰησοῦς Χριςός· τὸ δὲ, « Καθ' ὁμοιότητα », σημαίνει τὸ ἐπίσης τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸ ἐν-
Φιλιπ. 2. 6. 7. τελῶς, καθὼς καὶ τὸ, « Ὡς ἐν μορφῇ θεοῦ » ὑπάρχων », σημαίνει τὸ, τέλειος θεὸς ὑπάρχων, καὶ ἴσος τῷ πατρί· ὁμοίως καὶ τὸ, « Μορφὴν δούλου λαβὼν », σημαίνει τὸ, τέλειος ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ ἴσος πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἔχει οὖν ἡ ἀνθρώπινος φύσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ταῦτα τὰ ἀδιάβλητα πάθη ὡς ἰδιώματα ἀχώριστα τῆς φύσεως, πλὴν χωρίς τινος ἁμαρτίας, καὶ οὐχ ὡς ἡμεῖς, οἵτινες θλιβόμενοι ὑπ' αὐτῶν, γογγύζομεν πολλάκις καὶ ἀδημονοῦμεν, καὶ ἑπομένως ἁμαρτάνομεν· διότι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς κἂν ᾐσθάνετο εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους τὴν δριμύτητα τῆς ὀδύνης τῶν παθημάτων, μετὰ τοσαύτης ὅμως ἀνοχῆς ὑπέμεινεν, ὥςε τὸ ὑπερβάλλον τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ προβλέπων ὁ προφήτης
Ἡσαΐας, ἔλεγεν· « Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκα- Ἡσ. 53. 7.
» κῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ὡς » πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς » ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος ἄφωνος, » οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα ». Βλέπε δὲ, πόσον θαρσοποιεῖ ὁ Παῦλος τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν προσερχομένους· ἔχομεν, λέγει, ἀρχιερέα, ὅστις δύναται συμπαθὴς γενέσθαι εἰς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, ὡς κατὰ πάντα ἐπίσης ἡμῖν δοκιμάσας αὐτὰς, χωρίς τινος ὅμως ἁμαρτίας· ἐκ τούτου δὲ ἐπιφέρει τὸ ἑξῆς συμπέρασμα.

Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥη- Ἑβρ. 4. 16.
σίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

Περὶ θρόνου κρίσεως ἐλάλησεν ὁ Δαβίδ, Ψαλ. 9. 4.
εἰπών. « Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δι» καιοσύνην »· μετ' αὐτὸν δὲ θρόνους κρίσεως εἶδεν ὁ Δανιὴλ, καὶ τὸν παλαιὸν ἡμερῶν Δαν. 7. 9.

« Ἐν αὐτοῖς καθήμενον· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβεβαίωσε τὰ περὶ τοῦ
Ματθ. 25. 31. θρόνου τῆς κρίσεως, λέγων· « Ὅταν ἔλθῃ » ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, » καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, » τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ ». Ὁ δὲ Παῦλος ἄλλον κηρύττει θρόνον, τὸν θρόνον τῆς χάριτος, ἀποστέλλων ἡμᾶς εἰς αὐτὸν, ἵνα λάβωμεν, λέγει, ἔλεος, καὶ εὕρωμεν τοῦ θεοῦ τὴν χάριν, βοηθοῦσαν ἡμῖν ἐν τῷ ἁρμοδίῳ καὶ πρέποντι καιρῷ, ἤγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρούσης ζωῆς. Δύω οὖν εἰσὶν οἱ θρόνοι, ὁ θρόνος τῆς κρίσεως, καὶ ὁ θρόνος τῆς χάριτος· ὁ μὲν μέλλων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ὁ δὲ ἐνεστὼς, ἐν ταῖς ἡμέραις δηλονότι τῆς ζωῆς ἡμῶν· ἐὰν οὖν, ἐν ὅσῳ ζῇς, προσέλθῃς διὰ τῆς μετανοίας εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, λαμβάνεις ἔλεος, τουτέστι τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ εὑρίσκεις τὴν βοηθοῦσάν σοι χάριν ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ πρὸς κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων· ἐὰν δὲ μὴ προσέλθῃς εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, καταντᾷς εἰς τὸν
Ματθ. 16. 27. θρόνον τῆς κρίσεως, ὅπου ὁ θεὸς· « Τότε » ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐ» τοῦ »· διὰ τοῦτο δὲ ὁ τρισμακάριος ἀπόστολος συντάσσων καὶ ἑαυτὸν μετὰ τῶν προσερχομένων πρὸς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, λέγει, οὐχὶ παραινετικῶς, ἀλλὰ προστακτικῶς, « Προσερχώμεθα », ἀντὶ τοῦ, προσέλθωμεν νῦν, ἐν ὅσῳ ζῶμεν, εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειαν· μετὰ παῤῥησίας δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ πιστεύομεν ὅτι ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς « Ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, Ῥωμ. 8. 34.
» ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν », ἤγουν πρεσβεύει ὡς ἀρχιερεὺς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἵνα ἔτι περισσότερον θαρσοποιήσῃ πάντας, δηλοποιεῖ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀρχιερέως γνωρίσματα.

Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων Ἑβρ. 5. 1.
λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας, ὑπὲρ ἁμαρτιῶν.

Περιγράφει τοὺς χαρακτῆρας τοῦ κατὰ νόμον ἀρχιερέως· πᾶς ἀρχιερεὺς, λέγει, ἐξ ἀνθρώπων λαμβάνεται, ἤγουν οὐκ ἔστιν ἄγγελος, ἀλλ' εἷς τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· οὗτος δέ ἐστι πρῶτος χαρακτήρ· καθίσταται δὲ, τουτέστι διορίζεται ἀρχιερεὺς, ἵνα προσφέρῃ πρὸς τὸν θεὸν δῶρα καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν· τοῦτο δέ ἐστι δεύτερος χαρακτὴρ, ἡ μεσιτεία δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων.

Μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀ- Ἑβρ. 5. 2.
γνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ
αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν· καὶ διὰ 3.
ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ συγκατάβασις καὶ ἡ συμπάθεια πρέπει εἰς τὸν ἀρχιερέα, καθότι καὶ αὐτὸς φορεῖ ἀσθένειαν, ἤγουν τὴν τῆς φύσεως ἀδυναμίαν, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ ἁμαρτία· ὅθεν κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ
Λευιτ. 4. 3. νόμου χρέος ἔχει, ἵνα, καθὼς προσφέρει θυσίας ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ πλημμελημάτων· εὐσπλαγχνικός ἐστιν ὁ ἀρχιερεὺς « Τοῖς ἀγνοοῦσι » καὶ πλανωμένοις », τουτέστι καὶ εἰς τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτάνοντας, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς γνωρίζοντας μὲν τὴν ἁμαρτίαν, πλανωμένους δὲ ὑπὸ τῆς ζάλης τῶν παθῶν, καὶ τῆς βίας τῶν πειρασμῶν· τρίτος δὲ οὗτος χαρακτὴρ τοῦ ἀρχιερέως, ἡ συμπάθεια δηλαδὴ καὶ ἡ εὐσπλαγχνία.

Ἑβρ. 5. 4. **Καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών.**

Ὁ ἀρχιερεὺς λαμβάνει τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν ἀξίαν οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ θείᾳ εὐδοκίᾳ καὶ προσκλήσει· ὁ θεὸς δηλονότι προσκαλεῖ αὐτόν, καθὼς ἐκάλεσε καὶ τὸν Ἀαρών, εἰπὼν πρὸς τὸν Μωϋσῆν·
Ἐξ. 28. 1. « Καὶ σὺ προσαγάγου πρὸς σεαυτὸν τόν τε » Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς » αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἱερα» τεύειν μοι Ἀαρών, καὶ Ναδάβ, καὶ Ἀ» βιούδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ υἱοὺς » Ἀαρὼν »· τοῦτο δέ ἐστι τέταρτος τῆς ἀρχιερωσύνης χαρακτήρ, ἡ ὑπὸ θεοῦ πρόσκλησις. Ἀλλὰ διὰ τί ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος ταῦτα; διότι αὐτὰ ἦσαν τύποι καὶ σύμβολα τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ἀρχιερεύς, περιέγραψε τὰ τοῦ νομικοῦ ἀρχιερέως χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἵνα δείξας τὴν ὁμοιότητα τῶν δύω ἀρχιερέων, παραστήσῃ, πόσον ὑπερέχει ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς ἀρχιερεύς, τὸν ἐν νόμῳ τυπικὸν ἀρχιερέα· ἐξ ἀνθρώπων ὁ τυπικὸς ἀρχιερεύς, τέλειος ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς ἀρχιερεύς· δῶρα καὶ θυσίας προσέφερεν ὁ τυπικὸς ἀρχιερεὺς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων· δῶρον καὶ θυσίαν προσέφερεν ἑαυτὸν ὁ ἀληθινὸς ἀρχιερεὺς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων· διότι
αὐτός ἐστιν « Ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων Ἰωάν. 1. 29.
» τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ». Σημείωσαι τὴν ὑπεροχήν· ὁ τυπικὸς ἀρχιερεὺς προσέφερε θυσίαν ὑπὲρ μόνων τῶν διδόντων τὰ δῶρα καὶ τὰ θύματα· ὁ ἀληθινὸς ἀρχιερεὺς προσέφερεν ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων δωρεάν·
διότι « Οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, Τιτ. 3. 5.
» ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν » αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς ». Βλέπε δὲ καὶ ἄλλην ὑπεροχήν· ὁ τυπικὸς ἀρχιερεὺς προσέφερε θυσίαν καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἁμαρτιῶν· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀρχιερεὺς
ὢν « Ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρι- Ἑβρ. 7. 26.
» σμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλό» τερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, οὐκ εἶχε » καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, » πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυ» σίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ·

» τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνε- » νέγκας ». Διὰ δὲ τῶν ἑξῆς λόγων δηλοποιεῖ ὁ ἀπόστολος καὶ ἄλλην ὑπεροχὴν ὑπερτέραν·

Ἑβρ. 5. 5. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· κα-
6. θὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

Καθὼς ὁ Ἀαρὼν, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμήν· διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν· « Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω (Ἰωάν. 8. 54.) » ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν » ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς » λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι ». Βλέπε δὲ, μετὰ πόσης σοφίας ὁ θεοδίδακτος Παῦλος συμπλέκων τὰ προφητικὰ λόγια, ἀποδεικνύει τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν υἱὸν θεοῦ καὶ ἀρχιερέα, ἔχοντα παράδοξον καὶ ὑπερέχουσαν ἀρχιερωσύνην· ὁ Ἀαρὼν ἄνθρωπος μόνον, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θεὸς καὶ ἄνθρωπος· τὸν Ἀαρὼν προσκαλεῖ ὁ θεὸς διὰ τοῦ (Ἐξ. 28. 1.) Μωϋσέως, πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν λαλεῖ ἀμέσως, μαρτυρῶν αὐτὸν υἱὸν αὐτοῦ· « υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε »· (Ψαλ. 2. 7.) καὶ ἀνακηρύττων αὐτὸν ἱερέα· « Σὺ εἶ ἱε- (Ψαλ. 109. 4.) » ρεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελ- » χισεδέκ »· τὸ δὲ ὄνομα, ἱερεὺς, ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ δηλοῖ καὶ αὐτὸν τὸν Ἀαρὼν, καὶ πάντα ἄλλον ἀρχιερέα· ὅθεν τὸ ὄνομα, ἱερεὺς, εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναφερόμενον, σημαίνει, ἀρχιερεύς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναφέρων αὐτὸ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐ λέγει, ἱερεὺς, ἀλλ' ἀρχιερεὺς « Προσαγορευθεὶς, λέγει, ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιε- (Ἑβρ. 5. 10.) » ρεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ »· τὸ δὲ, « Κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ » σημαί- » νει τὸ κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ Μελχισε- » δὲκ », ὡς αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐξηγήσατο, (Ἑβρ. 7. 15.) εἰπών· « Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν » ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ » ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος »· καὶ ἐδίδαξε (Αὐτ. 3.) δὲ περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ ταῦτα· « Ἀφω- » μοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς » εἰς τὸ διηνεκές ». Σημείωσαι δὲ τὴν ὁμοιότητα· πρῶτον μὲν, ὁ Μελχισεδὲκ λέγεται « Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, » μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος » ἔχων », καθότι κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἐσιώπησεν ἡ θεία γραφὴ, καὶ τοὺς γονεῖς, καὶ τὸ γένος, καὶ τὸν καιρὸν τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς μὲν ἄνθρωπος, ἐστὶν ἀπάτωρ· ὡς δὲ θεὸς, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος· διότι « Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς (Ἡσ. 53. 8.) » διηγήσεται »; ἢ τίς ἀναγγελεῖ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως τὸ ἄχρονον καὶ ἀΐδιον; δεύτερον δὲ ὁ Μελχισεδὲκ ἦν βασιλεὺς καὶ ἱερεύς· « Καὶ Μελχισεδὲκ, λέγει ἡ θεία » γραφὴ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξήνεγκεν ἄρ- » τους καὶ οἶνον, ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ » τοῦ ὑψίστου »· βασιλεὺς δὲ ἦν καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἐφανέρωσεν ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν ἁγίαν παρθένον, εἰπών· « Καὶ

Λουκ. 1. 32. 33. » δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον
» Δαβὶδ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ βασιλεύσει
» ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας,
» καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔςαι τέλος »·
καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς τοῦτο αὐτὸ ὡμο-
Ἰωάν. 18. 36. λόγησεν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου· « Ἡ βασι-
» λεία, εἶπεν, ἡ ἐμὴ οὐκ ἔςιν ἐκ τοῦ κόσμου
» τούτου »· ἦν δὲ καὶ ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, ὡς
ἐμαρτύρησε καὶ ὤμοσεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ
Ψαλ. 109. 3. 4. αὐτοῦ, λέγων· « Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου
» ἐγέννησά σε· ὤμοσε Κύριος, καὶ οὐ με-
» ταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα
» κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ »· τρίτον,
καθὼς ἡ χειροτονία τοῦ Μελχισεδὲκ, οὕτω
καὶ ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο ἀμέσως
ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἀοράτως καὶ μυςηριωδῶς·
Γεν. 14. 18. τέταρτον, ὁ Μελχισεδὲκ « ἐξήνεγκεν ἄρτους
» καὶ οἶνον », ὅτε εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ·
ἄρτον δὲ καὶ οἶνον διὰ τῆς παντοδυνάμου
αὐτοῦ εὐλογίας μετέβαλεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ
σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, καὶ μεταδοὺς αὐτὰ
τοῖς θείοις αὐτοῦ μαθηταῖς, ἡγίασεν αὐτούς·
πέμπτον, ὁ Μελχισεδὲκ « Μένει ἱερεὺς εἰς Ἑβρ. 7. 3.
» τὸ διηνεκὲς », καθότι ἐσιωπήθη ὁ θάνατος
αὐτοῦ ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν· « Ὁ δὲ, Αὐτ. 24. 25.
» ἤγουν ὁ Χριστὸς, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν
» εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν
» ἱερωσύνην· ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παν-
» τελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι'
» αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐν-
» τυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν ». Κατὰ ταύτας
οὖν τὰς ὁμοιότητας ὁ Χριστός ἐστιν ἱερεὺς
εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Μεγάλη ἀληθῶς καὶ ἀνεκδιήγητος ἡ
πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς εὐσπλαγχνία τοῦ
πανυπεραγάθου καὶ παντελεήμονος θεοῦ·
πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ θεία γραφὴ, παλαιά τε
καὶ νέα, λόγων, οἵτινες μεγάλην ἐλπίδα
σωτηρίας στάζουσιν εἰς τῶν ἁμαρτωλῶν
τὴν καρδίαν. Ἄνοιξον τῶν ἁγίων προφη-
τῶν τὰ βιβλία· ἐκεῖ ἀκούεις τὸν μὲν Ἡ-
σαΐαν κηρύττοντα· « Δεῦτε διαλεχθῶμεν, Ἡσ. 1. 18.
» λέγει Κύριος, καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι
» ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ·
» ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευ-

» κανῶ »· τὸν δὲ Ζαχαρίαν, προσκαλοῦντα τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου διὰ τούτων τῶν ἐμφαντικῶν λόγων·
Ζαχ. 1. 3. « Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ, ἐπι-
» στρέψατε πρός με, λέγει Κύριος τῶν
» δυνάμεων, καὶ ἐπιςραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς,
» λέγει Κύριος τῶν δυνάμεων »· ἀνάγνωθι τῶν θεοκηρύκων ἀποστόλων τὰς ἐπιςολάς· ἐν αὐταῖς εὑρίσκεις τὸν μὲν Πέτρον διδά-
Πράξ. 3. 19. σκοντα ταῦτα· « Μετανοήσατε οὖν, καὶ
» ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς
» ἁμαρτίας »· τὸν δὲ Παῦλον ἐξομολογούμε-
1. Τιμ. 1. 15. νον, καὶ λέγοντα· « Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς
» ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι,
» ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ ». Μελέτησον τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον· ἐν αὐτῷ βλέπεις ταῦτα τὰ εὐσπλαγχνικώτατα λόγια τοῦ σωτῆρος
Ματ. 11. 28. ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Δεῦτε πρός με
» πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι,
» κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς ». Εἰς πάντα σχεδὸν τὰ μέρη τῶν ἁγίων γραφῶν βλέπομεν, ὅτι ὁ πολυεύσπλαγχνος θεὸς προσκαλεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, καὶ ὑπόσχεται τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν.

Ἀλλ' ὦ Κύριε τοῦ ἐλέους, ἄπειρός ἐςιν ἡ εὐσπλαγχνία σου· οὐ μόνον διὰ τῶν ἀληθεστάτων σου λόγων ἐθαρσοποίησας τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλὰ καὶ εὐδόκησας, ἵνα γραφθῶσιν εἰς τὰ ἅγια βιβλία σου παντοῖα παραδείγματα, φυτεύοντα εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τὴν ἐλπίδα· εἰς τοῦτο μὲν τὸ μέρος τῶν θείων Γραφῶν βλέπομεν μοιχοὺς καὶ φονεῖς γενομένους ἁγίους, καθὼς τὸν Δαβίδ· εἰς ἐκεῖνο δὲ, ἀνθρώπους πλάνους καὶ ἀσπλάγχνους πλανήσαντας πολλοὺς ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἐκχέαντας αἷμα πολὺ ἀθῷον, καὶ ὅμως ἐλεηθέντας, καθὼς τὸν Μανασσῆ· ὧδε μὲν ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ συκοφάντης Ζακχαῖος ἐπέτυχε σωτηρίας, καὶ ὁ τελώνης ὁ Ματθαῖος ἐχειροτονήθη ἀπόςολος καὶ εὐαγγελιςής· ἐκεῖ δὲ, ὅτι ἡ πόρνη ἔλαβε πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς τὴν ἄφεσιν, καὶ ἡ παράνομος Σαμαρεῖτις ἐκήρυξεν, ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ὁ προσδοκώμενος Μεσίας· βλέπε ἐκεῖ τὸν ἄσωτον υἱόν· αὐτός ἐστιν ὁ τύπος παντὸς διεφθαρμένου, καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῶν ἁμαρτιῶν καταπεποντισμένου ἁμαρτωλοῦ· βλέπε δὲ, πῶς ἰδὼν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐρχόμενον μὲν πρὸς αὐτὸν, μακρὰν ὅμως ἀπέχοντα ἀπ' αὐτοῦ, εὐσπλαγχνίζεται αὐτὸν, καὶ τρέχει εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἐναγκαλίζει καὶ φιλεῖ αὐτὸν, καὶ ἐνδύει τὴν ςολὴν τὴν πρώτην, καὶ βάλλει δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, ταῦτα δέ εἰσι τῆς θείας αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας τὰ χαρίσματα· σφάζει δὲ τελευταῖον ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, τουτέστι μεταδίδωσιν αὐτῷ καὶ αὐτῶν τῶν μυστηρίων τῆς θείας εὐχαριστίας· ἐκ τούτου δὲ αἱ συμφωνίαι καὶ οἱ χοροὶ καὶ ἡ εὐφροσύνη, σύμβολα τῆς χαρᾶς τῶν
δικαίων καὶ ἐπουρανίων ἀγγέλων « ἐπὶ ἑνὶ Λουκ. 15. 7.
» ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ». Ἐὰν στρέψῃς τὰ ὄμματα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καϊάφα, ἔνδον μὲν αὐτῆς ἀκούεις, ὅτι ὁ Πέτρος τρὶς μεθ' ὅρκου ἠρνήθη τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἔξω

δὲ τῆς αὐτῆς αὐλῆς βλέπεις τὸν Πέτρον κλαίοντα πικρῶς καὶ δικαιούμενον· ἐὰν ἐνατενίσῃς εἰς τὸν Γολγοθᾶ, βλέπεις ἐκ δεξιῶν τοῦ ἐσταυρωμένου Σωτῆρος ἕνα λῃστὴν ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον, γνωρίζοντα τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, καὶ μετανοοῦντα· ἀκούεις δὲ, ὅτι ὁ ἐσταυρωμένος Κύριος ὑπόσχεται αὐτῷ τὴν αἰώνιον βασιλείαν· ὁ μὲν
Λουκ. 23. 42. 43. λῃστὴς κραυγάζει. « Μνήσθητί μου Κύριε, » ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου »· ὁ δὲ Κύριος ἀποκρίνεται πρὸς αὐτόν· « Ἀμὴν » λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ » παραδείσῳ ». Ἐὰν προσηλώσῃς τοῦ νοός σου τὰ ὄμματα εἰς τὴν Δαμασκὸν, βλέπεις, ὅτι εἰς μίαν καιροῦ στιγμὴν ὁ διώκτης τῶν χριστιανῶν ὁ Παῦλος γίνεται σκεῦος ἐκλογῆς, καὶ κήρυξ τῆς χριςιανικῆς πίστεως, καὶ ὁ φθορεὺς τῶν ἐκκλησιῶν στηρίζει τὰς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας. Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαςὰ τὰ ἔργα σου, καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῆς εὐσπλαγχνίας σου. Ποῖος ἁμαρτωλὸς ἀκούων τόσας θείας ὑποσχέσεις, καὶ βλέπων τόσα σεσωσμένων ἁμαρτωλῶν παραδείγματα, οὐ λαμβάνει θάῤῥος, καὶ οὐ πιστεύει, ὅτι, ἐὰν μετανοήσῃ, ἀνοίγει αὐτῷ ὁ θεὸς τοῦ παραδείσου τὴν θύραν;

Ἀληθῶς καὶ τὰ λόγια τοῦ θεοῦ καὶ τὰ παραδείγματα τῶν δικαιωθέντων ἁμαρτωλῶν ἰσχυρά εἰσι καὶ ἱκανὰ πρὸς τὸ πεῖσαι, ὅτι ὁ θεὸς δέχεται τοὺς μετανοοῦντας περιχαρῶς, καὶ συγχωρεῖ τὰ τούτων ἁμαρτήματα πανευσπλάγχνως· πλὴν καθεὶς διστάζει περὶ τοῦ, ἐὰν μετάνοια αὐτοῦ φανῇ πρὸς τὸν θεὸν εὐπρόσδεκτος· καθεὶς βλέπει εἰς τοὺς μετανοήσαντας καὶ δικαιωθέντας κατάνυξιν, δάκρυα, κόπους, ἀγῶνας, νηστείας, προσευχὰς, ἐλεημοσύνας, ἔργα ἀρετῆς θαυμαστὰ καὶ ἐξαίσια· ὅθεν στοχαζόμενος, ὅτι γυμνός ἐστι τούτων πάντων, διστάζει περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ εὐλογοφανῶς ἀμφιβάλλει· τοῦτον τὸν δισαγμὸν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν διώκει ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν ὁ θεόπνευστος Παῦλος διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης.

« Ἔχομεν, λέγει, ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν » τοῦ θεοῦ ». Ἀκούεις; ἀρχιερεύς ἐστιν ἐκεῖνος, παρ' οὗ ζητεῖς τῶν ἁμαρτιῶν σου τὴν συγχώρησιν· τοῦ δὲ ἀρχιερέως ἔργον ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν πρεσβεία· ἀλλὰ καὶ μέγας ἐςὶν οὗτος ὁ ἀρχιερεύς· μέγας, ἐπειδὴ διελθὼν τοὺς οὐρανοὺς, « ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης » ἐν ὑψηλοῖς »· μέγας, ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι· μέγας, καθότι οὐκ ἔστι μόνον ἄνθρωπος, ὡς οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ἔστι καὶ θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· ἰσχυρὰ οὖν καὶ τελεσιουργὸς ἡ τούτου πρεσβεία· οὕτω πιστεύετε, κρατεῖτε, λέγει, ταύτην τὴν ὁμολογίαν· « κρατῶ» μεν τῆς ὁμολογίας ». Μὴ φοβεῖσθε· διότι οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς οὐκ ἔστιν ἀσυμπαθὴς, ἀλλὰ συμπαθέστατος, ἐπειδὴ ἐδοκίμασε χωρὶς ἁμαρτίας πάντα τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθενήματα· « Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρ-

Ἑβρ. 4. 14. Ἑβρ. 1. 3. Ἑβρ. 4. 14. Αὐτ. 15.

» χιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς » ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ » πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας »·
Αὐτ. 16. προσέλθετε οὖν μετὰ παῤῥησίας· « Προσερ» χώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας »· ἀκούεις; Μετὰ παῤῥησίας, λέγει· ποῦ λοιπὸν ἔχει τόπον ὁ δισταγμός σου καὶ ἡ ἀμφιβολία σου, ὅταν ὁ Παῦλος, ἤγουν αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ τὸ στόμα, προστάσσῃ καὶ λέγῃ σοι, πρόσελθε μετὰ παῤῥησίας; ὅπου παῤῥησία, ἐκεῖ ὁ δισταγμὸς φεύγει, καὶ διασκεδάζεται πᾶσα ἀμφιβολία· ἄκουσον δὲ καὶ ποῦ στέλλει σε· « Τῷ θρόνῳ, λέγει, τῆς μεγα» λωσύνης », ἤγουν ἔμπροσθεν αὐτῆς τῆς παντοδυνάμου καὶ πανευσπάγχνου θεότητος. Διὰ ποῖον δὲ τέλος ἐξαποστέλλει ἡμᾶς ἐκεῖ; « ἵνα λάβωμεν, λέγει, ἔλεον, καὶ » χάριν εὕρωμεν »· πόθεν δὲ ἡ χάρις καὶ τὸ ἔλεος; ἐκ τῆς πρεσβείας τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως· διότι αὐτὸς ζῶν ἐστι καὶ πρεσβεύει διαπαντός, καὶ δύναται δοῦναι τὴν τελείαν σωτηρίαν εἰς τοὺς διὰ τῆς μεσιτείας αὐτοῦ προσερχομένους εἰς τὸν θεόν. « Ὅθεν » καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς » προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάν» τοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν ». Μετὰ ταῦτα ποία μένει ἀμφιβολία;

Ἐὰν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις περιφρονήσει τὸν νόμον ἑνὸς ἐπιγείου βασιλέως, ἔχῃ μεσίτην καὶ πρέσβυν πρὸς τὸν βασιλέα τὸν μονογενῆ καὶ ἀγαπητὸν υἱὸν αὐτοῦ· εἷς δὲ τῶν πρώτων ὑπουργῶν τῆς βασιλείας λέγει πρὸς αὐτόν, πρόσελθε μετὰ παῤῥησίας πρὸς τὸν βασιλέα, ζήτησον συγχώρησιν, καὶ μὴ διστάζῃς, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ πρεσβεύει διαπαντὸς ὑπὲρ σοῦ· διὰ τοῦτο μέλλει ἐλεῆσαί σε ὁ βασιλεύς, καὶ κατατάξαι σε εἰς τὴν πρώτην σου ἀξίαν καὶ κατάστασιν· διστάζει ἆρά γε τότε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; οὐδόλως· ἀλλὰ τρέχει εὐθὺς μετὰ θάῤῥους, καὶ προσπίπτει πρὸς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως, καὶ ζητεῖ συγχώρησιν· καὶ ὅμως, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποί εἰσιν ἀπατηλοὶ καὶ μεταβλητοί, ἐνδεχόμενόν ἐστι τό, ὅτι ἢ ὁ ὑπουργός, ὁ ὑποσχόμενος τὴν συγχώρησιν, δολιεύεται καὶ ψεύδεται, ἢ ὅτι εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ καιροῦ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως παύει τὴν πρεσβείαν, ἢ ὁ βασιλεὺς μεταβάλλει γνώμην· εἰς δὲ τὰ θεῖα πράγματα οὐδὲ δόλος προχωρεῖ, οὐδὲ ψεῦδος πλησιάζει, οὐδὲ ἡ μεταβολὴ ἔχει τόπον·
« Τὰ λόγια Κυρίου εἰσὶ λόγια ἁγνά· ἀργύ- Ψαλ. 11. 6.
« ριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκα» καθαρισμένον ἑπταπλασίως ». Εἰς τῆς μετανοίας τὴν ὑπόθεσιν βασιλεύς ἐστιν ὁ θεός, παραβάτης τοῦ νόμου ὁ ἁμαρτωλός, πρέσβυς ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁ μέγας καὶ συμπαθέσατος ἀρχιερεύς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς καὶ ἀγαπητὸς υἱός· εἷς δὲ τῶν πρώτων ὑπουργῶν τῆς θείας βασιλείας ἐστὶ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ἀναβὰς ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἰδὼν καὶ ἀκούσας ἄῤῥητα ῥήματα, ὁ Παῦλος, ἐν ᾧ ἔζη ὁ Χριστός, ἡ αὐτοαλήθεια. Αὐτὸς οὖν προσκαλεῖ· πρόσελθε, λέγει, μετὰ παῤῥησίας· αὐτὸς ἐπιβεβαιοῖ, ὅτι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ πρεσβεύει ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν

ἁμαρτιῶν· αὐτὸς μαρτυρεῖ, ὅτι, ἐὰν προσέλθῃς, λαμβάνεις ἔλεος, καὶ εὑρίσκεις χάριν· μετὰ ταῦτα ἀμφιβάλλεις, ὅτι, ἐὰν προσέλθῃς πρὸς τὸν θεὸν ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει, λαμβάνεις τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς ψυχῆς σου τὴν σωτηρίαν; ἐὰν ἀμφιβάλλῃς, ἁμαρτάνεις, ἐπειδὴ οὐ πιστεύεις εἰς τοῦ θεοῦ τὰ λόγια, οὐδὲ εἰς τὴν δύναμιν τῆς παντοδυνάμου μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

Ἀληθῶς καὶ τῶν προφητῶν τὰ κηρύγματα, καὶ τῶν ἀποστόλων ἡ διδασκαλία, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ πρόσκλησις, καὶ τὰ πολλὰ τῶν μετανοησάντων καὶ σωθέντων παραδείγματα περιθαῤῥύνουσι τοὺς ἁμαρτωλούς, πλὴν τοῦ θεοφόρου Παύλου τὰ λόγια ἐξορίζουσιν ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Παρατηρῶ ὅμως ἐν αὐτοῖς μίαν λέξιν, ἤγουν τὴν λέξιν,
Ἑβρ. 4. 16. « Εὔκαιρον »· αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ τὸν καιρὸν τὸν ἁρμόδιον· « Προσερχώμεθα οὖν, λέγει, μετὰ παῤῥησίας τῷ » θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, » καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν ». Πρόσελθε, λέγει, μετὰ θάῤῥους τῷ θρόνῳ τῆς μεγαλωσύνης εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἁρμόδιον, ἵνα λάβῃς τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος· βλέπω δὲ, ὅτι τὸ αὐτὸ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου ἐδίδαξε πρὸ τοῦ Παύλου ὁ προφήτης Ἡσαΐας, εἰπών·
Ἡσ. 49. 8. « Οὕτω λέγει Κύριος, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας » ἐβοήθησά σοι ». Ἐκ τούτων φανερόν ἐστιν, ὅτι, ἐὰν προσέλθω πρὸς τὸν θεὸν εἰς καιρὸν ἀνάρμοστον, οὐδὲ ἔλεος λαμβάνω, οὐδὲ χάριν εὑρίσκω. Ποῖος δὲ ἆρά γέ ἐστιν οὗτος ὁ ἁρμόδιος καιρὸς, ὁ τόσον ἀναγκαῖος πρὸς τὴν σωτηρίαν; οὐδεὶς ἄλλος, εἰμὴ ὁ καιρὸς τῆς παρούσης ζωῆς ἡμῶν· διότι μετὰ θάνατον οὐδὲ ἡ μετάνοια ἰσχύει, οὐδὲ ἐξομολόγησις γίνεται· « Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ Ψαλ. 6. 6.
» μνημονεύων σου, ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομο» λογήσεταί σοι »; ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐστιν ἄδηλος καὶ ἀγνώριστος· ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι οὐ μόνον, ἀφ' οὗ φθάσωσιν εἰς τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς νεότητος, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς παιδικῆς καὶ νηπιώδους ἡλικίας· ἐκρύβη ἀφ' ἡμῶν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου· ποῖος ἄνθρωπος οἶδεν, ἐὰν φθάσῃ, οὐ λέγω τὸ ἐρχόμενον ἔτος, οὐδὲ τὸν ἐρχόμενον μῆνα, οὐδὲ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα, ἀλλὰ τὴν αὔριον ἡμέραν; οὐδείς· διότι πολλοὶ ἐγείρονται μὲν τὸ πρωῒ, οὐ προφθάνουσι δὲ ἰδεῖν τὸ ἑσπέρας.

Ταλαίπωροι ἡμεῖς· ἡμεῖς ἐσμεν ἁμαρτωλοί· ἐὰν μὴ προσέλθωμεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ζητήσωμεν τὸ ἔλεος αὐτοῦ, οὐκ ἔχομεν σωτηρίας ἐλπίδα· πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ οὐ δυνάμεθα προσελθεῖν, εἰμὴ διὰ τῆς μετανοίας· ἡ δὲ μετάνοια, ἐὰν μὴ τελειωθῇ εἰς τὸν ἁρμόδιον καιρὸν, οὐδὲν ὠφελεῖ, ὁ ἁρμόδιος καιρὸς εἰσὶν αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀλλ' αὗται παρέρχονται ὡς σκιὰ, καὶ ὡς τὸ ἐνύπνιον τοῦ ἐξεγειρομένου, ἐκλείπουσιν ὡς ὁ χόρτος, καὶ ἐξανθοῦσιν ὡς τοῦ ἀγροῦ τὸ ἄνθος· « Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος Ψαλ. 102. 15.
» αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ,

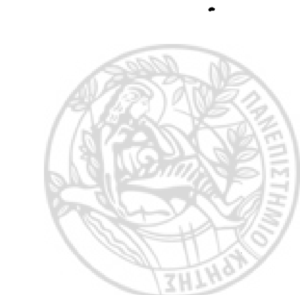

» οὕτως ἐξανθήσει ». Οὐδεὶς δὲ γινώσκει, οὐδὲ εἰς ποίαν ἡλικίαν, οὐδὲ εἰς ποίαν ἡμέραν, οὐδὲ εἰς ποίαν ὥραν ἡ ζωὴ αὐτοῦ λαμβάνει τέλος. Εἰς τοιαύτας στενὰς περιστάσεις ποία ὁδὸς ἡ τῆς σωτηρίας; δεικνύει αὐτὴν εἰς
Ψαλ. 94. ἡμᾶς ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ προφήτης· « Σήμερον, » λέγει, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ » σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν »· σήμερον ἀκούεις τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου σου, τὴν προσκαλοῦσάν σε, καὶ λέγουσαν· πρόσελθε μετὰ παῤῥησίας εἰς τὸν θρόνον τῆς μεγαλωσύνης, ἵνα λάβῃς ἔλεος, καὶ εὕρῃς τὴν βοηθοῦσάν τε χάριν· μὴ οὖν σκληρύνῃς τὴν καρδίαν σου διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, καὶ διὰ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀπάλυνον αὐτὴν διὰ τῆς μετανοίας καὶ κατανύξεως. Βλέπε δὲ, ὅτι ὁ οὐρανόφρων Παῦλος συνέτεμε τὸ, σήμερον, τοῦ Δαβὶδ εἰς ὅρια συντομώτερα· αὐτὸς πρῶτον μὲν ἐπαναλαβὼν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου τὰ λόγια, εἶπεν, ὅτι εἰς τὸν ἁρμόδιον καιρὸν εἰσακούει ὁ θεὸς τῆς μετανοίας σου τὴν δέησιν, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς σωτηρίας χορηγεῖ σοι τὴν θείαν αὐτοῦ βοήθειαν·
2. Κορ. 6. 2. « Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέ» ρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι »· ἔπειτα ὡς ἐξηγούμενος ταῦτα τὰ προφητικὰ λόγια, εἶπεν, ὅτι ὁ δεκτὸς καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας ἐστὶ τὸ νῦν, ἤγουν ἡ παροῦσα
Αὐτ. ὥρα καὶ στιγμή· « Ἰδοὺ, εἶπε, νῦν καιρὸς » εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας ».

Ἰδοὺ οὖν, ἀδελφοί, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· ὅλος ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐστιν ἁρμόδιος διὰ τὴν μετάνοιαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐστιν ἄδηλον, ὁ νῦν καιρός ἐστιν ὁ ἁρμοδιώτατος· πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς ἡμῶν εἰσιν ἡμέραι ἁρμόδιοι τῇ μετανοίᾳ, κατ' ἐξοχὴν ὅμως αἱ παροῦσαι ἡμέραι· διότι αὐτὰς διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν αὐταῖς νηστεύοντες οὐ μόνον ἀπὸ τῶν τροφῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης κακίας, προσέλθωμεν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς μετανοίας, ἵνα λάβωμεν ἔλεος, καὶ εὕρωμεν χάριν καὶ βοήθειαν. Μὴ οὖν περιφρονήσωμεν τοῦτον τὸν ἁρμοδιώτατον καιρὸν, ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν, ἐὰν προφθάσωμεν ἄλλον ὅμοιον. Μὴ εἴπῃς, ὦ ἄνθρωπε, εἰμὶ νέος, καὶ ἔχω καιρὸν, διότι ὁ θάνατος θερίζει ἐπίσης νέους καὶ γέροντας· μὴ θαῤῥήσῃς εἰς τὴν ὑγείαν σου, μηδὲ ἐλπίσῃς εἰς τὴν ἀνδρείαν τοῦ σώματός σου, διότι οὐδὲ τὴν ὑγείαν εὐλαβεῖται ὁ θάνατος, οὐδὲ τὴν ἀνδρείαν φοβεῖται· τοῦ θανάτου ἡ μάχαιρα καὶ τοὺς ὑγιεῖς σφάζει, καὶ τοὺς ἀνδρείους φονεύει· « Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐ- Αὐτ.
» πρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας ». Ὁ παρὼν καιρός ἐστιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, τοῦ δὲ μέλλοντος καιροῦ οὐδεμίαν ἔχομεν ἐξουσίαν· αἱ παροῦσαι ἡμέραι εἰσὶν ἡμέραι σωτηρίας, ὡς ὡρισμέναι ὑπὸ θεοῦ, ἵνα ἐν αὐταῖς μετανοήσαντες, προσέλθωμεν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ λάβωμεν διὰ τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μεσιτείας ἔλεος, καὶ χάριν, καὶ βοήθειαν. Μὴ εἴπῃς οὖν, ἀδελφὲ, ὅτι ἔχω καιρὸν, διότι πλανᾶσαι· μὴ περιμένῃς ἄλλην περίοδον τεσσαρακονθημέρου νηστείας,

ἵνα τότε μετανοήσῃς καὶ ἐξομολογηθῇς, διότι ὁ καιρὸς οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου· μὴ ἀναβάλλῃς τὴν ἐπιστροφήν σου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, διότι παροργίζεις τὸν Κύριον, καὶ προσκαλεῖς κατὰ σοῦ αἰφνίδιον τιμωρίαν· « Μὴ ἀνάμενε ἐπιστρέψαι πρὸς Σειρ. 5. 7.
» Κύριον, καὶ μὴ ὑπερβάλλου ἡμέραν ἐξ
» ἡμέρας· ἐξάπινα γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ
» Κυρίου ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Πολλὰ μὲν ὑπεσχέθη ὁ θεὸς πολλάκις εἰς τὸν Ἀβραάμ, οὐδὲν ὅμως ἄλλο ὑπέσχετο μεθ' ὅρκου, εἰμὴ τὸν πληθυσμὸν τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ τὴν διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εὐλογίαν εἰς πάντα τῆς γῆς τὰ ἔθνη· βλέπομεν δὲ ἀληθῶς, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ τοῦ Ἀβραὰμ ἀπόγονοι, οἱ ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καταγόμενοι, εἰς πολυαρίθμους μυριάδας, πλὴν αὐτοὶ οὐκ εἰσὶ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προσημανθὲν διὰ τούτων τῶν
Γεν. 22. 17. λόγων· « Πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς
» ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον
Γεν. 13. 16. » τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης »· Καὶ
» ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον
» τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν
» ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξα-
Γεν. 15. 5. » ριθμηθήσεται. Ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας,
» εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς· καὶ εἶπεν,
» οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου ». Ἡ δὲ διὰ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ εὐλογία εἰς πάντα τὰ ἔθνη· « Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν » τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς »· ἐστὶ πρᾶγμα τοσοῦτον ἀκατανόητον, ὥστε ὁ ἐκλαμβάνων τὰ λόγια ταῦτα σαρκικῶς κατὰ τὸ γράμμα, ὡς ὁ Ἑβραῖος, πίπτων εἰς ἀδιαλύτους ἀπορίας, ἢ προβάλλει λόγια ἀπίθανα, καὶ ἐναντία εἰς τὰ πράγματα, ἢ ἐπιστομιζόμενος ὑπὸ τῆς δυσκολίας τοῦ νοήματος, οὐδὲν ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας. Ὑπαινίξατο μὲν ὁ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος τὴν σημασίαν τούτων τῶν
λόγων, εἰπών· « Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύ- Ματθ. 3. 9.
» ναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι
» τέκνα τῷ Ἀβραάμ »· ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἐσαφήνισε τὴν ἔννοιαν τῆς θείας ὑποσχέ-

σεως· ὁ Παῦλος ὁ θεοδίδακτος, αὐτὸς ἀνακαλύψας τὸ μυστικὸν νόημα τούτων τῶν θείων λόγων, ἔλυσεν ἐντελῶς τὴν ἀπερινόητον ἀπορίαν· αὐτὸς διὰ τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων λόγων τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐφανέρωσε καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ θεὸς ὤμοσεν, ὅταν ὑπεσχέθη τὴν εὐλογίαν, καὶ τὸ, πῶς διὰ τοῦ σπέρματος Ἀβραὰμ εὐλογήθησαν πάντα τῆς γῆς τὰ ἔθνη, ἑπομένως δὲ καὶ τὸ, πῶς τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐπληθύνθη ὑπὲρ τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας. Ἀκούσατε μετὰ προσοχῆς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων ἀποςολικῶν λόγων, ἵνα θαυμάσαντες τῆς θείας οἰκονομίας τὰ μυστήρια, στηριχθῆτε εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἥτις πηγάζει τὴν εὐλογίαν, καὶ εἰσάγει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ἑβρ. 6. 13. Ἀδελφοί, τῷ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ'
14. ἑαυτοῦ, λέγων· ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε.

Ὅταν ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ ὑπακούσας εἰς τοῦ θεοῦ τὸ πρόσταγμα, ἥπλωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν, καὶ σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσαὰκ, τότε ὁ θεὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρῶτον μὲν ἐνεπόδισεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης
Γεν. 22. 12. σφαγῆς, « καὶ εἶπε, μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖ-
» ρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσῃς
» αὐτῷ μηδέν »· ἔπειτα ἀνεκήρυξε τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ, εἰπών· « Νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι » φοβῇ σὺ τὸν θεόν· καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ » υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ »· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπεσχέθη μεθ' ὅρκου τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν πληθυσμὸν ὡς μισθαποδοσίαν
τῆς τούτου ἀρετῆς, λέγων· « ἦ μὴν εὐλο- Αὐτ. 17.
» γῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ » σε ». Ὤμοσε δὲ ὁ θεὸς οὐ μόνον τῷ Ἀ-
βραὰμ, ἀλλὰ καὶ τῷ Δαβίδ· ὤμοσε καὶ Ἡσ. 22. 5.
ἐνώπιον τοῦ Ἡσαΐου, καὶ τοῦ Ἱερεμίου, Ἰεζ. 16. 8
καὶ τοῦ Ἰεζεκιὴλ, καὶ τοῦ Ἀμώς. Τὸ δὲ Ἀμ. 6. 8.
καθ' ἑαυτοῦ σημαίνει τὸ ἐν τῇ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ, ἢ ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ, ἢ ἐν τῇ
δόξῃ αὐτοῦ. « Ἅπαξ, λέγει, ὤμοσα ἐν τῷ Ψαλ. 88. 35.
» ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· Ὤμοσε Ψαλ. 131. 11.
» Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ
» ἀθετήσει αὐτήν· Ὤμοσε Κύριος κατὰ τῆς Ἡσ. 62. 8.
» δόξης αὐτοῦ »· καὶ εἶπε μὲν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ θεὸς ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ οὐκ εἶχεν ἄλλον μείζονα ἑαυτοῦ, ἵνα ἐν τῷ ἐκείνου ὀνόματι ὀμόσῃ· « Ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς » εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ ». Ἀληθῶς δὲ τίς μείζων τοῦ θεοῦ; Ἆρά γε δὲ πρέπον ἐςὶν, ἵνα ἐκλάβωμεν τὸ, ὤμοσε, κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ θεὸς ἐποίησεν ὅρκους,
ἀκούοντες, ὅτι ὁ αὐτὸς θεὸς εἶπεν· « Ἐγὼ Ματθ. 5. 34.
» δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως »; ποίαν χρείαν εἶχεν ὁ θεὸς ὅρκου πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἰδίων ὑποσχέσεων, ὅταν ἐλάλει πρὸς τοὺς πιστεύοντας, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ ἀμετάβλητος αὐτοαλήθεια; Φαίνεται οὖν, ὅτι

τό, Ὤμοσεν, ἐῤῥέθη περὶ τοῦ θεοῦ, καθὼς
Γεν 2. 7. 8. καὶ 3. 8. Ὅρ. τὸν μέγ. Βασ. εἰς τὸν 14. Ψαλ. καὶ τό, « Ἐνεφύσησε, καὶ τὸ ἐφύτευσε,
» καὶ τὸ περιεπάτησε », καὶ τὰ τούτοις ὅ-
μοια, πρὸς κατάληψιν δηλονότι τοῦ ἀσθε-
νοῦς ἡμῶν νοός· ὁσάκις δὲ ἠθέλησεν ὁ θεὸς
παραστῆσαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν βεβαίαν
καὶ ἀμετάθετον αὐτοῦ ἀπόφασιν, εὐδόκη-
σεν ἵνα γραφθῇ εἰς τὰ θεῖα αὐτοῦ βιβλία τό,
Ὤμοσε. Βεβαιοῖ δὲ τοῦτο αὐτὸς ὁ λόγος
τοῦ ὅρκου. « Ἦ μὴν », εἶπεν, ἤγουν ἀμετα-
θέτως καὶ ἀσφαλῶς καὶ ἀναμφιβόλως, « εὐ-
» λογήσω σε καὶ πληθυνῶ σε » πολλαπλα-
σιάσας τοὺς ἀπογόνους σου.

Ἑβρ. 6. 15. Καὶ οὕτω μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.

Ὁ θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ
οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποσχέσεις, τὸν
Γεν. 12. 2. Γεν. 15. 1. Γεν. 17. 2. 8. 16. Γεν. 21. 17. 18. πληθυσμὸν τῶν ἀπογόνων καὶ τὴν τοῦ
ὀνόματος αὐτοῦ μεγαλωσύνην, τὴν ὑπερά-
σπισιν καὶ τὸν πολὺν μισθόν, τὴν διαθήκην,
τὴν γῆν Χαναάν, τὸν υἱὸν καὶ κληρονόμον,
τὴν πρὸς αὐτὸν εὐλογίαν, καὶ τὴν διὰ
τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εὐλογίαν εἰς πάντα
τῆς γῆς τὰ ἔθνη· ὁ δὲ ἀπόστολος οὐκ εἶπεν,
ὅτι ἐπέτυχε τῶν ἐπαγγελιῶν, ἀλλὰ τῆς
ἐπαγγελίας, ἑνικῶς· ποίαν οὖν τούτων τῶν
ἐπαγγελιῶν λέγει, ὅτι ἔλαβεν ὁ Ἀβραὰμ
μακροθυμήσας; τὴν περὶ τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν· διότι αὐτή ἐστιν
ἡ ὑπερτέρα καὶ ἡ περιεκτικὴ πασῶν τῶν
ἄλλων ἐπαγγελιῶν, καθότι ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ
ὁ Δαβίδ, ἐκ δὲ τοῦ Δαβὶδ ἡ παναγία
παρθένος, ἐξ αὐτῆς δὲ ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ
θεοῦ, σάρκα λαβὼν καὶ ἐνανθρωπήσας,
υἱὸς ἐγένετο τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ σάρκα·
ὅθεν ὁ Ἀβραὰμ πατήρ ἐστι τοῦ υἱοῦ τοῦ
θεοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ εὐλογία ἐδόθη εἰς πάντα
τὰ ἔθνη τῆς γῆς· διότι αὐτὸς ἔδωκεν
ἐξουσίαν εἰς πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύον-
τας « Τέκνα θεοῦ γενέσθαι »· οὗτοι δέ εἰσι Ἰωάν. 1. 12 Γαλ. 3. 7. 9.
τοῦ Ἀβραὰμ τὰ τέκνα· « Ὅτι οἱ ἐκ πί-
» στεως οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ »· αὐτοὶ
δὲ οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ
Ἀβραάμ· διὸ αὐτοί εἰσι τὸ εὐλογημένον
αὐτοῦ σπέρμα, περὶ οὗ ὁ θεὸς εἶπε πρὸς
αὐτόν· « Ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι Γεν. 21. 12.
» σπέρμα »· ὁ δὲ Παῦλος πρὸς τοὺς Γαλά- Γαλ. 4. 28.
τας ἔγραφεν· « Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ
» Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν »· ἐκ
ταύτης δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ εὐλογίας καὶ
πνευματικῆς υἱοθεσίας τῶν ἐθνῶν ἐγένετο ὁ
πληθυσμὸς τῶν τέκνων τοῦ Ἀβραάμ· ὅθεν
βλέπομεν τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα,
πληθυνθέντα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς ἄμμου, τῆς παρὰ τὸ
χεῖλος τῆς θαλάσσης. Ταύτην δὲ τὴν περὶ Γεν. 22. 17.
τοῦ Ἰσαὰκ κατ' ἐξοχὴν ἐπαγγελίαν ἔλαβεν
ὁ Ἀβραὰμ οὐχὶ εὐθὺς μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ
ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ·
διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ὅτι μα-
κροθυμήσας, ἔλαβεν αὐτήν, ἤγουν καρτε-
ρικῶς ὑπομείνας, καὶ μηδὲν διστάσας·
« Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, λέγει Ῥωμ. 4. 19. 20.
» ἀλλαχοῦ περὶ αὐτοῦ, οὐ κατενόησε τὸ
» ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατον-
» ταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν

» Σάῤῥας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ » θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυ- » ναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ ». Ταῦτα δὲ ὡς ἐν παρενθέσει εἰπὼν περὶ τῆς ἐπαγγελίας, ἣν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ, ἐπιστρέφει τὸν λόγον εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ὅρκου, λέγων·

Ἑβρ. 6.16. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος.

Ἑβρ. 6.13. Προλαβὸν εἶπεν, ὅτι ὁ θεὸς ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ οὐκ εἶχεν ἄλλον τινὰ μείζονα, ἵνα ὀμόσῃ ἐν αὐτῷ· νῦν δὲ λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὀμνύουσι κατὰ τοῦ μείζονος, ἤγουν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν θείων πραγμάτων· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γινόμενον· ἐνίοτε ὅμως καὶ οἱ ἄνθρωποι ὀμνύουσι καθ' ἑαυτῶν· ὅθεν ὁ Κύριος εἶπε·
Ματ. 5. 36. « Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ » δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν « ποιῆσαι ». Δηλοποιεῖ δὲ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὅρκου· ὁ ὅρκος, λέγει, ἐπιβεβαιῶν τὰς μαρτυρίας καὶ ὑποσχέσεις, τίθησι πέρας, καὶ παύει πᾶσαν ἀμφιβολίαν καὶ ἀντιλογίαν περὶ τῶν μαρτυρουμένων καὶ ὑποσχομένων.

Ἑβρ. 6.17. Ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ.

Κληρονόμοι τῆς ἐπαγγελίας εἰσὶ τὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἤγουν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες τὸν κατὰ σάρκα υἱὸν τοῦ Ἀβραάμ· « Ὅτι οἱ ἐκ πίστεως Γαλ. 3. 7.
» οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ »· ἡ δὲ ἐπαγγελία, ἣν κληρονομοῦσι τὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἐστὶν ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογία, ἣν ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ὅτε εἶπε πρὸς αὐτόν· « Καὶ ἐνευλογηθή- Γεν. 22. 18.
» σονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ » ἔθνη τῆς γῆς »· διότι οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. Δι' αὐτῆς δὲ τῆς εὐλογίας οἱ κληρονόμοι τῆς ἐπαγγελίας κληρονόμοι γίνονται τῆς ἐπου- Γαλ. 3. 9.
ρανίου δόξης, « Ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ Ἑβρ. 6.20.
» ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς »· τὸ δέ, « ἐν ᾧ », ἐξέλαβεν ἀντὶ τοῦ, διό· διὰ τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ ὁ λόγος παύει πᾶσαν ἐναντιολογικὴν ὑποψίαν, καὶ ἐπισφραγίζει τὴν βεβαιότητα, θέλων ὁ θεὸς « Περισσότερον ἐπιδεῖξαι », ἤγουν διὰ ἰσχυροτέρας ἀποδείξεως ἀποδεῖξαι εἰς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, ὅτι ἡ βουλὴ αὐτοῦ ἐστιν ἀμετάθετος καὶ ἀναλλοίωτος, « Ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ », τουτέστιν Ἑβρ. 6.17.
ἐνέθηκε μεταξὺ τῶν λόγων αὐτοῦ ὅρκον. Βλέπε δέ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἰσχυροτέρα ἀπόδειξις ἐγένετο οὐχὶ διὰ τὸν Ἀβραάμ· διότι αὐτὸς τόσον ἐπίστευσεν εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὥστε ἡ πίστις αὐτοῦ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· ἀλλὰ διὰ τοὺς κληρονόμους τῆς ἐπαγγελίας, ἵνα αὐτοὶ μετὰ ταῦτα ἀκούοντες, ὅτι ὁ θεὸς ἐνόρκως ὑπεσχέθη τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐλογίαν, πιστεύσωσι καὶ πληροφορηθῶσι.

Ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμε- Ἑβρ. 6.18.
ταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι

θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος.

Τὰ δύω ἀμετάθετα πράγματά εἰσιν ἡ ὑπόσχεσις τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ ὅρκος· δι' αὐτὰ δὲ τὰ δύω ἀδύνατόν ἐστιν ἵνα ὁ θεὸς ψευσθῇ. Ἡ δὲ προκειμένη ἐλπίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογίας, ἥτις πρόξενος γίνεται τῆς ἐπουρανίου βασιλείας· αὐτὴν δὲ τὴν εὐλογίαν μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τῷ Ἀ-
Γεν. 22. 17. 18. βραάμ, λέγων· « Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω » σε· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί » σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς »· ἐποίησε, λέγει, ὁ θεὸς ὅρκον, ἵνα διὰ τούτων τῶν δύω ἀναλλοιώτων καὶ ἀμεταβλήτων πραγμάτων, τῆς ὑποσχέσεως δηλονότι καὶ τοῦ ὅρκου, ἡμεῖς, οἱ διὰ τῆς πίστεως καταφεύγοντες πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔχωμεν προτροπὴν ἰσχυρὰν, προτρέπουσαν καὶ παρακαλοῦσαν ἡμᾶς, ἵνα ἀδιστάκτως ἐλπίζωμεν τὴν εὐλογίαν καὶ σωτηρίαν· πληροφορούμενοι δὲ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ θεὸς μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη, ἀδύνατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, μένωμεν ἀκλόνητοι ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι, κἂν ὁποιαιδήποτε περιστάσεις περικυκλώσωσιν ἡμᾶς εἰς τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τὴν περίοδον.

Ἑβρ. 6.19. Ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος.

Κυματιζόμεθα ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ὑπὸ τῆς βίας τῶν παθῶν, καθὼς τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων· καθὼς δὲ ἡ ἄγκυρα ἡ στερεὰ καὶ δυσκολοσύντριπτος σώζει τὸ πλοῖον ἀπὸ τῶν κινδύνων τῆς θαλάσσης, οὕτως ἡ πρὸς θεὸν ἐλπὶς ἡ ἀσφαλὴς καὶ βεβαία σώζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν κινδύνων τῆς ἀπωλείας· διὰ τοῦτο οὖν ὁ θεῖος Παῦλος ὠνόμασεν ἄγκυραν τὴν προκειμένην ἐλπίδα, ἤγουν τὴν ἐλπίδα τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηριώδους εὐλογίας. Βλέπε δὲ, πῶς προσωποποιεῖ ὁ ῥητορικώτατος ἀπόστολος ταύτην τὴν ἐλπίδα, καὶ παρίστησιν αὐτὴν ὡς ἄνθρωπον εἰσερχόμενον « Εἰς τὸ ἐσώτε- » ρον τοῦ καταπετάσματος », σημαίνων διὰ τούτου, ὅτι ἡμεῖς οἱ πιστοὶ τῇ δυνάμει ταύτης τῆς ἐλπίδος εἰσερχόμεθα « Εἰς τὸ » ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος ». Ποῖον δέ ἐστι τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος;
τὸ καταπέτασμα τῆς σκηνῆς τοῦ νόμου Ἐξ. 26. 33.
ἐχώριζε τὸν ἐν αὐτῇ ἅγιον τόπον ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, ὅπου ἦν ἡ κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου· οὗτος δὲ ὁ τόπος, ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων, ἐλέγετο μὲν, ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, σύμβολον δὲ ἦν καὶ τύπος τοῦ ἀληθινοῦ ἐσωτέρου καταπετάσματος, ὅπου εἰσέρχονται οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες. Δηλοποιεῖ δὲ διὰ τῶν ἑξῆς, ποῖόν ἐστι τοῦτο τὸ ἀληθὲς ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, λέγων·

Ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσ- Ἑβρ. 6.20.
ῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἰδοὺ, ποῖόν ἐστι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καταπετάσματος· ὁ τόπος ἐστὶν, « Ὅπου » πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς »· ποῦ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν; Ἑβρ. 9. 24. « Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ » Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' » εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι « τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν »· ὁ οὐρανὸς δέ ἐστι τὸ καταπέτασμα, τὸ διαχωρίζον τὸν θρόνον τοῦ θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, καθὼς τὸ καταπέτασμα τῆς σκηνῆς διεχώριζε τὸν τόπον τὸν ἅγιον ἀπὸ τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων· εἰς αὐτὸν δὲ τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἀνελθὼν μετὰ τὴν ἀπὸ γῆς ἀνάληψιν, εἰσῆλθεν ὑπὲρ ἡμῶν, Ἑβρ. 8. 1. καὶ « Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς » μεγαλωσύνης »· τὸ δὲ, « ὑπὲρ ἡμῶν », σημαίνει τὸ, ἵνα πρεσβεύῃ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς Ῥωμ. 8. 34. ἐπιβεβαιοῖ ὁ Παῦλος, λέγων· « Χριστὸς, ὁ » ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ, καὶ ἐγερθεὶς, ὃς » καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐν» τυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν ». Κατὰ τίνα δὲ λόγον λέγει τὸν Χριστὸν ἀρχιερέα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; ὁ Μελχισεδὲκ οὐχ Γεν. 14. 18. ἦν ἀρχιερεὺς, ἀλλ' ἱερεύς· « Καὶ Μελχισε» δὲκ, λέγει, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξήνεγκεν » ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ » τοῦ ὑψίστου ». Παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ τὸ ὄνομα, ἱερεὺς, σημαίνει καὶ τὸν ἀρχιερέα· φανερὸν δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ Λευϊτικοῦ, ὅπου ὁ αὐτὸς Ἀαρὼν πρῶτον ὀνομάζεται ἀρχιερεύς· « Ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ κεχρισμένος, Λευ. 4. 3. 5. » ἁμάρτῃ »· ἔπειτα ἱερεύς· « Καὶ λαβὼν ὁ » ἱερεὺς, ὁ χριστὸς, ὁ τετελειωμένος »· καὶ κατωτέρω δὲ, « Καὶ ἔδωκα, λέγει, Ἀαρὼν, Λευϊτ. 7. » τῷ ἱερεῖ ». Ἐκ τούτων βλέπομεν, ὅτι τὸ περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ εἰρημένον· « Ἦν δὲ Γεν. 14. 18. » ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου », ὁμοίως καὶ τὸ, « Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν Ψαλ. 109. 4. » τάξιν Μελχισεδὲκ », τὸ, ἀρχιερεὺς, σημαίνει· λέγει δὲ, ὅτι κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδὲκ ὁ Χριστὸς ἐγένετο ἀρχιερεὺς, ἐπειδὴ ὁ Μελχισεδὲκ « Ἀφωμοιωμένος τῷ Ἑβρ. 7. 3. ὅρ. σελ. 203. 204. τοῦδε τοῦ βιβλ. » υἱῷ τοῦ θεοῦ μένει, ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές ». Σημείωσαι δὲ τὸ, « πρόδρομος », καὶ « ἀρ» χιερεὺς »· πρόδρομός ἐστιν ὁ προπορευόμενος· ὅστις δὲ προπορεύεται, ἐκεῖνος ἔχει ὀπαδοὺς καὶ ἀκολούθους· τίνες δὲ ἄλλοι οἱ ὀπαδοὶ καὶ ἀκόλουθοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καπετάσματος, εἰμὴ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάττοντες; ὁ δὲ ἀρχιερεύς ἐστι ποιμήν· ὅπου δὲ ὁ ποιμὴν, ἐκεῖ καὶ τὰ πρόβατα. Ταῦτά εἰσι τὰ στηρίζοντα εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολαύσεως τῆς αἰωνίου δόξης καὶ μακαριότητος.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Εἶπε μὲν ὁ θεηγόρος Παῦλος, ὡς σήμερον ἠκούσαμεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ποιοῦσιν ὅρκους, ὁ δὲ ὅρκος παύει πᾶσαν ἀντιλογίαν, ἐπιβε-
Ἑβρ. 6.16. βαιῶν τὰ πράγματα· «Ἄνθρωποι μὲν γὰρ » κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης » αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ » ὅρκος»· πλὴν ἐπειδὴ οὐδὲ ἐπῄνεσεν, οὐδὲ κατηγόρησε ταύτην τὴν συνήθειαν, ἤνοιξε περίεργον καὶ ἀναγκαῖον ζήτημα περὶ τοῦ, τί ἐςιν ὁ ὅρκος, ἀρετὴ δηλονότι, ἢ ἁμαρτία, ἢ ἔργον ἀδιάφορον. Τοῦ ζητήματος τούτου ἡ λύσις, ὅσον ἐστὶν ἀναγκαία, τόσον ἐστὶ καὶ δύσκολος· ἀναγκαία, ἐπειδὴ εἰς πάντα καιρὸν, καὶ τόπον, καὶ περίστασιν χωρίς τινος συστολῆς καὶ ἀνάγκης ποιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι πολλοὺς καὶ φρικτοὺς ὅρκους· ὅθεν, ἐὰν, ὁσάκις ὀμνύομεν, τοσάκις καὶ ἁμαρτάνωμεν, οὐαὶ ἡμῖν· δύσκολος δὲ ἡ λύσις, πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅρκου ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐναντία φαίνεται εἰς τὴν νέαν· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ τόσα εἰσὶ τοῦ ὅρκου τὰ εἴδη, ὥστε μετὰ βίας δύναταί τις ἐπαριθμῆσαι αὐτὰ, καὶ λαλῆσαι περὶ ἑνὸς ἑκάστου εἴδους, καθὼς πρέπει· τρίτον, ἐπειδὴ οὐ μόνον ἐσυνήθισαν, ἀλλὰ καὶ ἐνομοθέτησαν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὅρκους· καὶ ὅτι μὲν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα μάθωμεν, ἁμαρτία ἐστὶν ὁ ὅρκος, ἢ οὔ, ἵνα εἰς τὸ ἑξῆς ἢ παύσωμεν τοὺς ὅρκους, ἢ ἀκολουθῶμεν, ὀμνύοντες ἀφόβως, οὐδεμιᾶς ἀποδείξεώς ἐστι χρεία, καθότι τὸ πρᾶγμά ἐστι φανερόν. Ἐπιχειροῦμεν οὖν ἡμεῖς, ὅσον δυνάμεθα, ἀπαντῆσαι εἰς τὰς τῆς λύσεως δυσκολίας.

Ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐπιβεβαιοῖ, ὅτι ὁ θεὸς ἐνομοθέτησεν, ἵνα ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμνύωμεν· διότι εἰς μὲν τὸ Δευτερο-
νόμιον ἀναγινώσκομεν ταῦτα· « Κύριον Δευτ. 6.
» τὸν θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ 13.
» λατρεύσεις, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ » ὀμῇ»· εἰς δὲ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου βλέπομεν, ὅτι εἰς τὰς ἀμφιβόλους καὶ ἀμαρτύρους ὑποθέσεις ὥρισεν ὁ θεὸς φανερὰ,
ἵνα ὁ ὅρκος διαλύῃ τὴν ἀμφιβολίαν· « Ἐὰν Ἐξ. 22.
» δέ τις, λέγει, δῷ τῷ πλησίον ὑποζύγιον, 10. 11.
» ἢ μόσχον, ἢ πρόβατον, ἢ πᾶν κτῆνος » φυλάξαι, καὶ συντριβῇ, ἢ τελευτήσῃ, ἢ » αἰχμάλωτον γένηται, καὶ μηδεὶς γνῷ,

» ὅρκος ἔσται τοῦ θεοῦ ἀνὰ μέσον ἀμφο-
» τέρων ». Τὰ αὐτὰ δὲ διδάσκουσι καὶ οἱ
ἅγιοι τοῦ θεοῦ προφῆται· ὁ μὲν προφήτης
Ἡσαΐας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγει·
Ἡσ. 45.23. « Ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ ὀμεῖται πᾶ-
» σα γλῶσσα τὸν θεόν »· ἔπειτα ἐπιβεβαιοῖ,
Ἡσ. 65.16. λέγων· « Οἱ ὀμνύοντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὀμοῦν-
» ται τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν »· ὁ δὲ προφη-
τάναξ Δαβὶδ καὶ ἐπαίνου ἄξιον ἔκρινε τὸν
Ψαλ. 62.11. ὀμνύοντα ἐπὶ τῷ θεῷ· « Καὶ ἐπαινεθήσεται,
» εἶπε πᾶς ὁ ὀμνύων ἐπ' αὐτῷ ». Ὅσοι ταῦτα
ἀκούουσιν, ἐκεῖνοι πείθονται, ὅτι ὁ ὅρκος
οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, ἀλλ' ἔστιν
ἔργον ἐπαίνου ἄξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἀρετή.

Ἀλλ' ἐὰν ἀνοίξωμεν τὸ βιβλίον τῆς νέας
Διαθήκης, ἀκούομεν ἐκεῖ τὸν μονογενῆ
υἱὸν τοῦ θεοῦ προστάσσοντα καὶ λέγοντα·
Ματθ. 5.34—37. « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε
» ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ·
» μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν
» ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι
» πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε
» ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι
» μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι·
» ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ, ναὶ, οὒ, οὔ· τὸ
» δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐςι »·
τὰ αὐτὰ δὲ ἐπανέλαβε συντομώτερον ὁ
Ἰάκ. 5.12. ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· « Πρὸ πάντων δὲ,
» εἶπεν, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν
» οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τι-
» νὰ ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ
» τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε ».
Ὅςις ταῦτα ἀναγινώσκει, ἐκεῖνος πείθεται,
ὅτι πᾶς ὅρκος ἐστὶ παράβασις ἀποστολικῆς
καὶ δεσποτικῆς ἐντολῆς, καὶ ἐπομένως
ἁμαρτία μεγάλη.

Ἀλλὰ τί ἐςι τοῦτο, λέγεις; ἀσύμφωνα,
ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ἐναντία ἀλλήλοις εἰσὶ τοῦ
θεοῦ τὰ λόγια; Ὁ θεὸς διὰ μὲν τοῦ μωσαϊ-
κοῦ νόμου ὥρισεν, ἵνα ὀμνύωμεν ἐπὶ τῷ ὀνό-
ματι αὐτοῦ· διὰ δὲ τοῦ εὐαγγελίου ἐνομοθέ-
τησεν, ἵνα ἀπέχωμεν ἀπὸ παντὸς ὅρκου· ταῦ-
τα δέ εἰσιν ἐναντία. Οὐδὲ ἐναντία οὐδὲ ἀσύμ-
φωνά εἰσι τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα· ἀλλ',
ἐπειδὴ οἱ ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου νομοθε-
τούμενοι τότε Ἑβραῖοι ἦσαν πολλὰ παχυ-
λοὶ καὶ σαρκικοὶ, ὡς γεγεννημένοι καὶ
ἀνατεθραμμένοι μεταξὺ τῶν δεισιδαιμονε-
στάτων εἰδωλολατρῶν, ἤγουν τῶν Αἰγυ-
πτίων, καὶ οὐκ ἠδύναντο χωρῆσαι τὰ
περὶ τῆς τελειότητος νομοθετήματα, διὰ
τοῦτο ὁ δοθεὶς εἰς αὐτοὺς νόμος ἦν ἀτελής·
« Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος »· πρὸς δὲ Ἑβρ. 7.19.
τοῖς ἄλλοις ἁμαρτήμασιν αὐτῶν καὶ τοῦτο
ἔπραττον οἱ πανάθλιοι, ἤγουν ὤμνυον ἐπὶ
τῷ ὀνόματι τῶν εἰδώλων, ὥσπερ ἂν εἰ τὰ
εἴδωλα ἦσαν θεοί· διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἤλεγ-
χεν αὐτοὺς διὰ μὲν τοῦ προφήτου Ἱερε-
μίου, λέγων· « οἱ υἱοί σου ἐγκατέλιπόν με, Ἱερ. 5.7.
» καὶ ὤμνυον ἐν τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς »· διὰ δὲ
τοῦ προφήτου Ἀμὼς ἔτι ἐμφαντικώτερον·
« Οἱ ὀμνύοντες, ἔλεγε, κατὰ τοῦ ἱλασμοῦ Ἀμ. 8.14.
» Σαμαρείας, καὶ λέγοντες, ζῇ ὁ θεός σου
» Δὰν, καὶ ζῇ ὁ θεός σου Βηρσαβεέ· καὶ πε-
» σοῦνται, καὶ οὐ μὴ ἀναστῶσιν ἔτι ».
Τοῦτο τὸ μέγα ἁμάρτημα, ἤγουν τὴν
εἰδωλολατρείαν ἐμποδίσαι βουλόμενος ὁ θεὸς,
καὶ γινώσκων, ὡς καρδιογνώστης, ὅτι, ἐὰν

τότε ἐνομοθέτει, ἵνα μηδόλως ὀμνύωσιν, οὐκ ἤκουον τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόσταγμα, εἰθισμένοι ὄντες εἰς τοὺς ὅρκους, εὐσπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῶν, ἐκέλευσεν, ἵνα ἀφέντες τοὺς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν εἰδώλων ὅρκους, ὀμνύωσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
ὅρ. Χρυσ. ὁμιλ. 16. εἰς τὰς Πράξ. αὐτοῦ· «Καὶ ἔσται, εἶπεν, ἐὰν μαθόντες,
» μάθωσι τὴν ὁδὸν τοῦ λαοῦ μου, τοῦ ὀμνύειν
Ἱερ. 12. 16. » τῷ ὀνόματί μου, ζῇ Κύριος, καθὼς ἐδίδα» ξαν τὸν λαόν μου ὀμνύειν τῇ Βάαλ, καὶ » οἰκοδομηθήσεται ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ μου ».

Ὅταν δὲ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, οὐχ ἵνα καταλύσῃ, ἀλλ'
Ματθ. 5. 17. ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον, τουτέστιν, ἵνα ἀναβιβάσῃ τὰ νομικὰ προστάγματα εἰς τὴν νομοθεσίαν τῆς τελειότητος, τότε εὑρὼν τοὺς μὲν
Γαλ. 3. 24. ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων προπεπαιδαγωγημένους ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς τελειότητος, τοὺς δὲ ἐθνικοὺς φωτίσας τῇ δυνάμει τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, ἐδίδαξε τῆς τελειότητος τὰ μαθήματα. Καθὼς δὲ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν τελειότητα τὸν περὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ φόνου νόμον, τὸ αἴτιον τοῦ φόνου
Ματθ. 5. 21.22. ἐμποδίσας διὰ τούτων τῶν λόγων· « Ἠκού» σατε, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐ φονεύ» σεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ » κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργι» ζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος » ἔσται τῇ κρίσει »· ὁμοίως δὲ, καθὼς ὕψωσεν εἰς τὴν τελειότητα τὸν περὶ σωφροσύνης νόμον, ἐμποδίσας οὐ μόνον τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρ-
Αὐτ. 27. 28. κικῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰπών· « Ἐῤῥέθη τοῖς » ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω » ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς » τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν » αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ »· οὕτως ἀνέδειξε τέλειον καὶ τὸν περὶ τοῦ ὅρκου νόμον·
« Πάλιν ἠκούσατε, εἶπεν, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς Αὐτ. 33. 34.
» ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ » τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου· ἐγὼ δὲ λέγω » ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως ». Ἔκοψε τὴν ῥίζαν, ἵνα ἐξαφανίσῃ τοὺς κλάδους· ἐξώρισε τὸ αἴτιον, ἵνα παύσῃ τὰ ἀποτελέσματα· ἔφραξε τὴν θολερὰν πηγὴν, ἵνα ἐκλείψωσι τῆς ἀκαθαρσίας τὰ νάματα. Ὅστις ποιεῖ ὅρκους, ἐκεῖνος εὔκολα πίπτει εἰς τὰς ἐπιορκίας· ὅστις δὲ ἀπέχει παντελῶς ἀπὸ τῶν ὅρκων, ἐκεῖνος οὐδέποτε ἐπιορκεῖ.

Ἐκ τούτου πᾶς τις βλέπει, ὅτι τὰ λόγια τῶν θείων γραφῶν οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἐναντία ἀλλήλοις, οὐδὲ ἀσύμφωνα· ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου εἰσὶ παιδαγωγικὰ, τὰ δὲ τοῦ εὐαγγελικοῦ, τελειωτικά. Ἐποίησε δὲ ὁ θεὸς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνο, ὅπερ ποιεῖ ὁ σοφὸς διδάσκαλος μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν· πρῶτον δηλαδὴ διδάσκει αὐτοὺς τὰ εὔκολα, καὶ ὅσα δύναται ὁ νοῦς αὐτῶν χωρῆσαι· ἀφ' οὗ δὲ δι' αὐτῶν ἀκονήσῃ τὴν τούτων διάνοιαν, τότε διδάσκει αὐτοὺς τὰ δυσκολώτερα καὶ ὑψηλότερα μαθήματα· πρῶτον ὁ θεὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὸν διὰ Μωσέως νόμον, ὅστις ἦν εὐκολοχώρητος καὶ εὐαπόδεκτος· ἔπειτα, ἀφ' οὗ δι' ἐκείνου καὶ διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος προητοίμασε τὰς τούτων καρδίας, τότε παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν διὰ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ τελειοτάτην τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλίαν.

Ἐπειδὴ οὖν, λέγεις, ὁ θεὸς διὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα ποιῶσιν ὅρκους, ὁ ὅρκος οὐκ ἔστιν ἁμαρτία· διότι, ἐὰν ἐλογίζετο ἁμαρτία, οὐδέποτε ὁ θεὸς ἐπέτρεπεν, ἵνα ὀμνύωμεν. Ἀληθῶς συνεχώρησεν ὁ θεὸς τοὺς ὅρκους διὰ τὸν λόγον, ὃν εἴπομεν, πλὴν ἔθηκεν ὅρια, καὶ ἔβαλε κανόνας εἰς τὸν ὅρκον· ὅστις δὲ αὐτοὺς παραβαίνει, ἐκεῖνος ἁμαρτάνει βαρύτατα· πρῶτος ὅρος, ἵνα μηδεὶς ὀμνύῃ διὰ πράγματα εὐτελῆ, καὶ
Ἐξ. 20. 7. οὐτιδανά, καὶ μάταια· « Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα » Κυρίου τοῦ θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ » μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ θεός σου τὸν » λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ μα» ταίῳ »· δεύτερος δὲ ὅρος ἐστὶν, ἵνα μηδέποτε ποιήσωμεν ὅρκον, σκοπὸν ἔχοντες
Λευϊτ. 19. 12. ἀδικῆσαι τὸν πλησίον· « Καὶ οὐκ ὀμεῖσθε » τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ἀδίκῳ, καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ » ὑμῶν ». Οὐ μόνον δὲ τοὺς ὅρους ἐνομοθέτησεν ὁ θεός, οἵτινες ὅταν οὐ φυλάττωνται, ὁ ὅρκος ἐστὶν ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ τὸν τύπον ἔγραψε τοῦ συγκεχωρημένου ὅρκου, ἤγουν αὐτὰ τὰ τοῦ ὅρκου λόγια,
Ἱερ. 4. 2. καὶ τοὺς τούτου κανόνας· « Καὶ ὀμόσῃ, » εἶπε, ζῇ Κύριος, μετὰ ἀληθείας ἐν κρίσει » καὶ δικαιοσύνῃ »· ὅταν ποιῇς, λέγει, ὅρκον, λέγε ταῦτα τὰ λόγια « ζῇ Κύριος »· ὁ δὲ ὅρκος σου ἔστω ἀληθινός, διακριτικός, καὶ δίκαιος· ὅταν ὀμνύῃς, ὅτι οὐδὲ εἶδες, οὐδὲ γνωρίζεις ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ εἶδες, καὶ γνωρίζεις, τότε ὁ ὅρκος σου οὐκ ἔστιν ἀληθινός, ἀλλὰ ψευδής, ὅπερ ἐστὶ, ψευδορκία· τοιοῦτος ἦν ὁ ὅρκος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως· διότι ὁ Πέτρος καὶ εἶδε, καὶ ἐγνώριζε τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, πλὴν ὤμοσε, λέγων· « Οὐκ οἶδα τὸν ἄν- Ματθ. 26. 72.
» θρωπον »· ὁμοίως καὶ ὅταν μεθ' ὅρκου ὑπόσχεσαι, ἵνα φυλάξῃς τὰ ὑποσχεθέντα, ἔπειτα οὐ φυλάττῃς αὐτὰ, ἀλλ' ἀθετῇς τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσίν σου, ὁ ὅρκος σου τότε οὐκ ἔστιν ἀληθινός, ἀλλὰ ψευδής, καὶ λέγεται ἐπιορκία· τοιοῦτος ἦν ὁ ὅρκος τοῦ Σεδεκίου, ὅστις μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη πι- 2. Παραλ. 36. 13.
ςοσύνην εἰς τὸν βασιλέα Ναβουχοδονόσορ, ἔπειτα ἀθετήσας τὸν ὅρκον, ἀπεστάτησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ὅταν δὲ ποιῇς ὅρκον, μὴ διακρίνων, δυνατά εἰσιν ἢ ἀδύνατα, εὔκολα ἢ δύσκολα, βέβαια ἢ ἀβέβαια, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου ἢ ὑπὸ ἄλλων ἐξουσίαν, ὅσα ὀμνύεις, τότε ὁ ὅρκος σου οὐκ ἔστιν « Ἐν » κρίσει », ἀλλ' ἔστιν ἀδιάκριτος καὶ παράλογος· τοιοῦτος ἦν ὁ ὅρκος τοῦ Σαοὺλ, 1. Βασ. 14. 28.
ὅστις ἐνόρκως ὑπεσχέθη ἔργον πολλὰ δύσκολον, καὶ μὴ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, διότι ὑπεσχέθη, ἵνα νηστεύσῃ ὅλος ὁ στρατὸς δέκα χιλιάδων ἀνθρώπων ὅλην τὴν ἡμέραν· τοιοῦτος ἀδιάκριτος καὶ ὁ ὅρκος τοῦ Ἡρώδου, ὅστις « Μεθ' ὅρκου ὡμολόγησε Ματθ. 14. 7.
» δοῦναι τῇ Ἡρωδιάδι » ὅ,τι ἂν ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ, ἔπειτα, ἵνα φυλάξῃ τὸν ὅρκον, « Ἀ- » πεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιςήν ». Αὐτ. 10.
Ἄδικός ἐστιν ὁ ὅρκος, ὅταν ὀμνύωμεν, ἵνα βλάψωμεν τὸν πλησίον· τοιοῦτος ἦν ὁ ὅρκος ἐκείνων τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες μετὰ ἀναθέματος ὤμοσαν, « Μήτε φαγεῖν, μήτε Πράξ. 23. 12.
» πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον ».

Τί λέγετε, ὅσοι συχνάκις ὀμνύετε; ἆρά γε ὀμνύοντες, φυλάττετε τὸν τύπον
Ιερ. 4. 2. τοῦ ὅρκου, ἤγουν τό, « Ζῇ Κύριος », ἢ προφέρετε ἄλλα λόγια φρικτὰ καὶ φοβερά, τὸν θεὸν ἐπικαλούμενοι, καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἁγίους ὡς μάρτυρας τῶν λεγομένων; ἆρά γε προσέχετε, ἵνα μὴ ποιῆτε ὅρκους διὰ πράγματα οὐτιδανὰ καὶ μάταια, καὶ χωρίς τινος ἀνάγκης, ἢ ὀμνύετε καὶ διὰ ἕνα ὀβολόν, καὶ διὰ ἓν μῆλον, καὶ διὰ ἓν λάχανον; ὁ ὅρκος ὑμῶν βεβαιοῖ τὴν ἀλήθειαν, ἢ ἐπιστηρίζει τὸ ψεῦδος; ποιεῖτε ὅρκον μετὰ σκέψεως καὶ διακρίσεως, ἢ ὀμνύετε ἀπερισκέπτως καὶ ἀδιακρίτως; ὁ ὅρκος ὑμῶν γίνεται διὰ πράγματα δίκαια, πρέποντα, ὠφέλιμα, ἢ διὰ πράγματα ἄδικα, καὶ ἄπρεπα, καὶ ἐπιβλαβῆ; Τόσον δύσκολόν ἐστιν, ἵνα φυλάξωμεν πάντας τοὺς ὅρους καὶ κανόνας τοῦ ὅρκου, μάλιστα, ὅταν συχνάκις ὀμνύωμεν, ὥστε οὐδόλως σφάλλει, ὅστις ἀποφασίσει, ὅτι ἐστὶν ἀδύνατον.

Ἀλλ' ὑπόθες, λέγεις, ὅτι ἐγὼ καὶ τὸν τύπον τοῦ ὅρκου ἐφύλαξα, καὶ οὐδὲ ἐπὶ ματαίῳ, οὐδὲ ἐπὶ ἀδίκῳ, ἀλλὰ μετὰ ἀληθείας ἐν κρίσει καὶ δικαιοσύνῃ ἐποίησα ὅρκον· ἆρά γε ἁμαρτάνω, καὶ ὅταν ποιῶ τοιοῦτον ὅρκον; Πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ὁ τοιοῦτος ὅρκος ἐλογίζετο ἔργον
Ψαλ. 62. 11. ἐπαινετὸν κατὰ τό, « Καὶ ἐπαινεθήσεται » πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ »· μετὰ δὲ τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν κρίνεται παράβα-
Ματθ. 5. 34. σις διὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου· « Ἐγὼ » δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως ». Τοιαύτην δὲ παράβασιν ποιεῖς, ὅταν προφέρῃς τοιοῦτον ὅρκον, ὁποίαν καὶ ὅταν ὀργίζησαι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ματαίως, καὶ ὅταν βλέπῃς γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, καὶ ὅταν οὐ στρέφῃς τὴν ἀριστεράν σου πρὸς τὸν ῥαπίζοντα τὴν δεξιάν σου. Διὰ τί δὲ τοῦτο; διότι, ὅταν ὁ θεάνθρωπος ἀναπληρώσας τὸ ἀτελὲς τῶν νομικῶν διαταγμάτων, ἐδίδαξε τὰ τελειότερα μαθήματα, τότε μεταξὺ τῶν τελειοτέρων παραγγελμάτων συνέταξε καὶ τὸ περὶ τοῦ ὅρκου πρόσταγμα, εἰπών· « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι » ὅλως ».

Ἀλλ' ἀπαντᾷς, λέγων τό, « Μὴ ὀμόσαι » ὅλως », ἐστὶν ἀδύνατον, οὐ μόνον διὰ τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους, ἐξ ὧν ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγκη· ἐὰν μὴ ποιήσω ὅρκον, οὐ πιστεύουσι· προστάσει δὲ ὁ κριτὴς ἢ ὁ ἄρχων· ποίησον, λέγει, ὅρκον· Πῶς οὖν δύναμαι τότε « Μὴ » ὀμόσαι ὅλως »; Τοῦτο οὖν μόνον ποιεῖ ἄφευκτον τὸν ὅρκον, ἡ ἀνάγκη. Ἄκουσον, τί λέγει περὶ τῆς ἀνάγκης τῶν ὅρκων ὁ ἐπουράνιος διδάσκαλος, ὁ θεῖος, λέγω, Χρυσόστομος· οὐκ ἔστι πρέπον, ἵνα προβάλλῃς ἀνάγκην, ὅπου παραβαίνεται νόμος· διότι μία ἐστὶν ἡ ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἵνα δηλονότι μὴ παροργίσῃς τὸν θεόν· πλὴν ἐκεῖνα τελευταῖον λέγω· περίκοψαι τοὺς περιττοὺς ὅρκους, ὅσους ποιεῖς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ χωρίς τινος ἀνάγκης, ὅσους ποιεῖς ἐν τῷ οἴκῳ σου, ὅσους ἐν τῇ συναναστροφῇ τῶν φίλων σου, ὅσους ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῶν δούλων σου· ἐὰν τούτους τοὺς ὅρκους ἀπο-

κόψης, εἰς τὸ ἑξῆς περὶ ἐκείνων, ἤγουν περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης γινομένων, οὐδεμίαν χρείαν ἔχεις τῆς ἐμῆς διδασκαλίας· διότι τὸ στόμα ἐκείνου, ὅστις ἐμελέτησε τὸν φόβον καὶ τὴν φυγὴν τῶν ὅρκων, οὐδὲ ἐὰν μυριάκις ἀναγκασθῇ, οὐδόλως στέρξει περιπεσεῖν εἰς ἐκείνην τοῦ ὅρκου τὴν συνήθειαν. Ἰδοὺ αὐτολεξεὶ αὐτὰ τοῦ ἁγίου διδασκάλου τὰ λόγια· « Ὅπου παραβαίνεται νόμος, ἀνάγκης μεμνῆσθαι οὐ χρή· » μία γάρ ἐστιν ἀνάγκη ἀπαραίτητος, τὸ, » μὴ προσκροῦσαι θεῷ· πλὴν ἐκεῖνα λέγω » τέως· τοὺς περιττοὺς περικόψωμεν ὅρκους, » τοὺς ἁπλῶς καὶ χωρὶς ἀνάγκης, τοὺς » ἐπὶ τῆς οἰκίας, τοὺς ἐπὶ τῶν φίλων, τοὺς » ἐπὶ τῶν οἰκετῶν· κἂν τούτους ἀνέλῃς, ἐν » ἐκείνοις ἐμοῦ οὐδὲν δεήσῃ λοιπόν· αὐτὸ » γὰρ τὸ στόμα μελετῆσαν δεδοικέναι καὶ » φεύγειν τοὺς ὅρκους, οὐδ' ἂν μυριάκις ἀ» ναγκάσῃ τις, καταδέξεται λοιπὸν εἰς ἐ» κείνην ἐμπεσεῖν τὴν συνήθειαν ». (Χρυσ. Λ. 28. Περὶ ὅρκου.)

Καλή, λέγεις, ἡ διδασκαλία αὕτη· ἔξω δὲ ὅτι καὶ ἡ προαίρεσις θέλει, καὶ τὸ στόμα συνηθεῖ τὴν τελείαν ἀποχὴν τῶν ὅρκων· ἀλλ' ὅταν οἱ πολιτικοὶ νόμοι καὶ ὁ κριτὴς ἀναγκάζῃ, ἵνα ποιήσω ὅρκον, τότε τί ποιητέον; Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοιούτου σοφοῦ καὶ ἁγιωτάτου ἀνδρὸς, ὁποῖος ἐστιν ὁ Χρυσόστομος, τί δύναμαι ἐγὼ συμβουλεῦσαι; Οἱ τῶν ἱερῶν κανόνων ἑρμηνευταὶ παρετήρησαν, πρῶτον μὲν, ὅτι οἱ κανόνες ἐπιτιμοῦσι τοὺς ποιοῦντας ἑλληνικοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς ποιοῦντας ὅρκους γελοιώδεις, ἢ ὅρκους πρὸς τὸ κακοποιῆσαι, ὁμοίως καὶ τοὺς ἐπιορκοῦντας· κατὰ δὲ τῶν ὀμνυόντων ὅρκον νόμιμον καὶ ἀληθῆ καὶ δίκαιον, οὐδὲν ἐπιτίμιον διορίζουσι. (Βασ. Καν. 81. Συν. Τρου. 64. Βασ. Καν. 28. καὶ 29.) Δεύτερον δὲ, ὅτι τὸ, « Μὴ ὀμόσαι » ὅλως » καὶ τὸ, « πώλησόν σου τὰ ὑπάρ» χοντα καὶ δὸς πτωχοῖς »· καὶ τὸ, « ὅστις σε » ῥαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέ» ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην », εἰσὶν ὅμοια καὶ ἰσόρροπα· (Ματθ. 5. 34. Ματθ. 19. 21. Ματθ. 5. 39.) ἐπειδὴ δὲ ταῦτά εἰσιν ἔργα τῶν τελείων, τελειότητος ἔργον ἐστὶ καὶ τὸ, « Μὴ ὀμόσαι ὅλως »· ὅθεν, καθὼς ὅστις μὲν φυλάττει ἐκεῖνα, ἀναβαίνει εἰς τὸ ὕψος τῆς τελειότητος, ὁ δὲ μὴ φυλάττων αὐτὰ, μένει μὲν ἀτελὴς, οὐχὶ δὲ ὅμως καὶ κολάσει ὑπόδικος· οὕτως οἱ μὲν μηδέποτε ὀμνύοντες, εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα ἐπιβλέπουσιν· οἱ δὲ ποιοῦντες ὅρκον νόμιμον, ἤγουν ἀληθινὸν καὶ διακριτικὸν καὶ δίκαιον καὶ ἀπαράβατον, κἂν μὴ ἀναβαίνωσιν εἰς τοὺς ὑψηλοὺς τῆς τελειότητος βαθμοὺς, οὐκ εἰσὶν ὅμως καταδίκης ἄξιοι. Τρίτον δὲ, ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι βασιλεῖς οὐχ ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐνομοθέτησαν τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ σκοπὸν ἔχοντες ἐμποδίσαι τὴν ἀδικίαν τῶν δολερῶν καὶ ψευδομένων ἀνθρώπων. Ταῦτα παρατηρήσαντες οἱ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐξηγηταὶ, εἶπον· « Οὐχὶ πᾶς ὅρκος ἔννομός τε » καὶ παράνομος κακωλυμένος ἐστὶν, ἀλλ' » ὁ παράνομος καὶ ἀπαίδευτος ». (Βαλσ. εἰς τὸν 28 καὶ 29 Καν. τοῦ Βασ.)

Ἐκ τούτων ἀκολουθεῖ, ὅτι ἀξιομακάριστοι μέν εἰσιν ὅσοι οὐδέποτε ὀμνύουσι τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα, οὐδὲ ἄλλον τινὰ ὅρκον· συγγνωστοὶ δὲ ὅσοι ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσόμενοι, ὀμνύουσι, πλὴν μετὰ (Ῥωμ. 13. 1.)

Ἱερ. 4. 2. ἀληθείας ἐν κρίσει καὶ δικαιοσύνῃ, ἀπα-
ράβατον δὲ φυλάττουσι τὸν ὅρκον· πανά-
θλιοι δὲ ὅσοι ἢ δι' ἀνοησίαν καὶ κακὴν συ-
νήθειαν, ἢ διὰ πράγματα μάταια, ἢ διὰ
βλάβην τοῦ πλησίον ὀμνύουσι τοῦ ὑψίστου
θεοῦ τὸ ὄνομα, μηδόλως στοχαζόμενοι, ὅτι,
ὅταν ὀμνύωσιν, ἐπικαλοῦνται μάρτυρα
καὶ διεκδικητὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν τότε λε-
γομένων τὸν παντοκράτορα καὶ παντοδύ-
ναμον δημιουργὸν τῆς κτίσεως, ὃν φρίττουσι
πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι τῶν ἀγγέλων δυνάμεις,
καὶ τρέμουσι πᾶσαι αἱ καταχθόνιαι τῶν
δαιμόνων φάλαγγες, καὶ εἰς ὃν ὑπακούει
πάντα τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα κτίσματα.
Ἐξ. 20. 7. Οὐαὶ εἰς τοὺς ὀμνύοντας ἐπὶ ματαίῳ, διότι
αὐτοὶ οὐ καθαρίζονται ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς
Λευϊτ. 19. 12. ἁμαρτίας αὐτῶν· οὐαὶ εἰς τοὺς ὀμνύοντας
ἐπὶ ἀδίκῳ, διότι αὐτοὶ ὡς βέβηλον καὶ
περιπεφρονημένον λογίζονται τὸ φοβερὸν
τοῦ θεοῦ ὄνομα· οὐαὶ εἰς τοὺς πολυόρκους,
διότι ἡ πολυορκία πληροῖ αὐτοὺς πολλῆς
ἀνομίας, οὐκ ἐκλείψει δὲ ἀπὸ τοῦ οἴκου
Σειρ. 23. 11. αὐτῶν τιμωρία· « Ἀνὴρ πολύορκος πλη-
» σθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται
» ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ ». Ἐφανέρωσε
δὲ ὁ προφήτης Ζαχαρίας, ποία ἐστὶν ἡ
Ζαχ. 5. 2. κατὰ τῶν ἐπιόρκων τιμωρία· « Ἐγὼ ὁρῶ,
» εἶπε, δρέπανον πετόμενον, μήκους πήχεων
» εἴκοσι, καὶ πλάτους πήχεων δέκα ».
Ἀκούεις; δρέπανον, διότι ἡ τιμωρία ἐστὶν
ἄφευκτος· « πετόμενον », διότι προφθάνει
ταχύτατα· μακρὸν καὶ πλατύ, διότι ἐφα-
πλοῦται οὐ μόνον εἰς τὸν ἐπίορκον, ἀλλὰ
καὶ εἰς πάντα τὸν οἶκον αὐτοῦ· πρᾶγμα
φοβερόν ἐστι τὸ δρέπανον, διότι τοῦτό
ἐστι κατάρα, εἶπεν ὁ θεὸς εἰς τὸν προφήτην,
πεμπομένη εἰς πᾶσαν τὴν γῆν· « Αὕτη ἡ Αὐτ. 3.
» ἀρά, ἡ ἐκπορευομένη ἐπὶ πρόσωπον πά-
» σης τῆς γῆς »· ὑπὸ τούτου δὲ τοῦ δρε-
πάνου παιδεύεται ἕως θανάτου πᾶς κλέ-
πτης, καὶ πᾶς ἐπίορκος· « Διότι πᾶς ὁ
» κλέπτης ἐκ τούτου ἕως θανάτου ἐκδικη-
» θήσεται, καὶ πᾶς ὁ ἐπίορκος ἐκ τούτου
» ἐκδικηθήσεται. Καὶ ἐξοίσω αὐτό, ἤγουν Αὐτ. 4.
» τὸ δρέπανον, λέγει Κύριος παντοκράτωρ,
» καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέ-
» πτου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος
» τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει, καὶ καταλύ-
» σει ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ συντε-
» λέσει αὐτόν, καὶ τὰ ξύλα αὐτοῦ, καὶ τοὺς
» λίθους αὐτοῦ ».

Τίς ἀκούων ταῦτα, οὐ φρίττει καὶ τρέ-
μει ἀπὸ προσώπου τῆς ἐκδικήσεως τοῦ
παντοκράτορος θεοῦ; διὰ τί, ἀδελφοί,
ὑποβάλλομεν ἑαυτοὺς εἰς ταύτην τὴν φο-
βερὰν καταδίκην; ποίαν ἡδονὴν προξενεῖ
ὁ ὅρκος; οὐδεμίαν· ποία ἡ ἐκ τοῦ ὅρκου
ὠφέλεια; ἡ βεβαίωσις τῶν ὑπὸ σοῦ λεγομέ-
νων; ἀλλ' ὅσον εὐκολώτερα καὶ συχνότερα
ὀμνύεις, τόσον ὀλιγώτερον πιστεύουσιν εἰς
τοὺς ὅρκους σου οἱ τούτους ἀκούοντες· διότι
ἐκ τούτου ὑποπτεύονται, ὅτι οὐκ ἔστι
φόβος θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· ὁ δὲ πολύορ-
κος εὐκολώτατα γίνεται ἐπίορκος. Τίς δὲ
οὐ φρίττει τῆς ἐπιορκίας τὴν τιμωρίαν;
φύγε τὴν πολυορκίαν, ἵνα μὴ καταποντι-
σθῇς εἰς τῆς ἐπιορκίας τὸ φοβερὸν ἁμάρτη-
μα· τοῦτο καὶ δυνατόν ἐστι, καὶ εὔκολον,

καὶ ἄκοπον, καὶ ἀδάπανον· φύγε τὴν πολυορκίαν, ἵνα φύγῃς καὶ τοὺς ψευδεῖς, καὶ τοὺς ματαίους, καὶ τοὺς ἀδίκους, καὶ τοὺς παραλόγους καὶ ἀδιακρίτους ὅρκους·
Σειρ. 23. 9. « Ὅρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, καὶ » ὀνομασίᾳ τοῦ ἁγίου μὴ συνεθισθῇς »· Ἐὰν ταύτην τὴν συμβουλὴν φυλάξῃς, ἥτις οὐδενὸς ἄλλου χρείαν ἔχει, εἰμὴ προσοχῆς, παντὸς ἀνόμου ὅρκου σεαυτὸν ἀπαλλάξεις, καὶ τῆς ἐπιορκίας σεαυτὸν ἐλευθερώσεις, καὶ τῆς δι' αὐτὴν φοβερᾶς τιμωρίας ἀνεπηρέαστον διατηρήσει σε Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Σύμβολα καὶ τύποι τῶν ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ πραγμάτων ἦσαν πάντα, ὅσα εἶχεν ἡ Διαθήκη ἡ παλαιά. Καὶ ἀνέφερε μὲν ὁ θεοῤῥήμων Παῦλος τὴν πρώτην καὶ δευτέραν σκηνήν, καὶ τὴν λυχνίαν τὴν
Ἑβρ. 9. 1—5. ἑπτάφωτον, καὶ τὴν πρόθεσιν τῶν ἄρτων, καὶ τὸ καταπέτασμα, τὸ χωρίζον τὰς δύο σκηνάς, καὶ τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα, ἤγουν τὴν χρυσῆν στάμνον τοῦ μάννα, καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρών, τὴν βλαστήσασαν, καὶ τὰς πλάκας τῆς διαθήκης, ἔτι δὲ καὶ τὰ ὑπεράνω ὄντα τῆς κιβωτοῦ Χερουβὶμ τῆς δόξης, καὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν κατασκιαζόμενον ἱλαστήριον· οὐκ ἐφανέρωσε δὲ, ποίων πραγμάτων τῆς νέας Διαθήκης ταῦτα ἦσαν τύποι καὶ σύμβολα· τοῦτο δὲ μόνον εἶπεν, ὅτι ὁ παρὼν καιρὸς οὐκ ἐπιτρέπει, ἵνα λαλήσῃ περὶ
αὐτῶν κατὰ μέρος· « Περὶ ὧν οὐκ ἔστι Αὐτ. 5.
» νῦν λέγειν κατὰ μέρος »· τοῦτο δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ σκοπὸν εἶχε καθ' αὐτὸ, ἵνα λαλήσῃ περὶ τοῦ ἱερατείου, ἐξόχως δὲ περὶ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ δείξας, ὅτι ὁ τοῦ νόμου ἀρχιερεὺς τύπος ἦν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπερυψώσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν θυσίαν, ἥτις ἠνέῳξε τὴν εἰς τὰ ἀντίτυπα ἅγια τῶν ἁγίων σωτηριώδη εἴσοδον. Ταῦτα δὲ προκατασκευάζων, πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν σκηνήν, ἤγουν εἰς

τὰ συμβολικὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσήρχετο
Αὐτ. 7. ἅπαξ τοῦ ἔτους μόνος ὁ ἀρχιερεὺς « Οὐ
» χωρὶς αἵματος », καθότι ἐῤῥάντιζε τὸ
Λευϊτ. 16. 15. ἱλαστήριον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ θυσιαζομένου χειμάῤῥου· καὶ ὅτι δὶ αὐτῆς τῆς εἰσελεύσεως εἰς τὰ τυπικὰ ἅγια τῶν ἁγίων μόνου τοῦ ἀρχιερέως ἐσήμαινε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἕως οὗ ἡ σκηνὴ
Ἑβρ. 9. 8. ἔμενε καθεστῶσα, ἡ ὁδὸς εἰς τὰ ἀληθινὰ ἅγια τῶν ἁγίων οὐκ ἦν πεφανερωμένη· δεύτερον δὲ διδάσκει, ὅτι τὰ ἐν τῷ νόμῳ προσφερόμενα δῶρα καὶ αἱ θυσίαι, ὡς συμβολικὰ, οὐκ ἠδύναντο ἀναβιβάσαι εἰς τὴν τελειότητα τὴν συνείδησιν τῶν ταῦτα προσφερόντων. Ταῦτα δὲ εἰπὼν περὶ τῶν
Αὐτ. 9. τύπων, προβάλλει καὶ αὐτὸν τὸν τυπούμενον Χριςὸν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα, ἀρχόμενος οὕτως·

Ἑβρ. 9. 11. Ἀδελφοὶ, Χριστὸς παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν,
12. οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δὶ αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος.

« Παραγενόμενος » εἶπε, καὶ οὐχὶ, γενόμενος, ἵνα παραστήσῃ, ὅτι οὐκ ἐγένετο ἀρχιερεὺς, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον ἐλθὼν καὶ ἐνανθρωπήσας, ἐγένετο ἀρχιερεύς. « Ὅθεν ὤφειλε, λέγει ἀλλα- Ἑβρ. 2. 17.
» χοῦ, κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιω» θῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς » ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλά» σκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ ». « Ἀρχιε» ρεὺς δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν » λέγεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐπειδὴ τὰ μεγάλα καὶ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὑπ' αὐτοῦ δωρηθέντα τοῖς ἀνθρώποις, οὐκ εἰσὶν ἀγαθὰ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· τότε δὲ, ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας δίδωσι τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν κατάληψιν τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῆς αἰωνίου δόξης καὶ βασιλείας τὴν κληρονομίαν. Ποίαν δὲ λέγει « σκηνὴν μείζονα καὶ τελειοτέραν καὶ » ἀχειροποίητον, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς
» πίστεως »; αὐτὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τὴν Χρ. Θεοδ. Οἰκουμ. Θεοφ.
σάρκα σκηνὴν μὲν ὠνόμασε, καθότι ἐν
αὐτῇ ἐσκήνωσεν, ἤγουν κατῴκησε· « Πᾶν Κολ. 2. 9.
» τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος »· μείζονα δὲ καὶ τελειοτέραν, καθότι ὡς θεοῦ λόγου σὰρξ ὑπερέχει ἀσυγκρίτως τὴν νομικὴν, διὰ δὲ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτῆς ἔργα ἐποίησεν ὁ θεὸς τῶν ἐν τῇ σκηνῇ τελουμένων καθ' ὑπεροχὴν τελειότερα· ἀχειροποίητον δὲ, καθότι οὐκ ἐτεχνουργήθη ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων, ὡς ἡ τοῦ νόμου
σκηνὴ ὑπὸ τοῦ Βασελεὴλ καὶ Ἐλιάβ· τί Ἐξ. 36. 2.
δὲ ὡς ἐπεξηγηματικὸν, ἤγουν τὸ, « Του» τέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως » σημαίνει; ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ ζωοδότου οὐκ ἔλαβεν ὕπαρξιν κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἐκ συνουσίας δηλονότι ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς,

καθὼς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα, ἀλλὰ συνέστη καὶ ἐπλάσθη ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐπελεύσει τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ ἐπισκιάσει τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως. (Λουκ. 1. 35.) Βλέπε δὲ καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς θυσίας· ἡ μὲν συμβολικὴ τοῦ νόμου θυσία ἐτελεῖτο δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων· ἡ δὲ ἀληθινὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος· διότι ὁ μὲν τοῦ νόμου ἀρχιερεὺς εἰσέβαινεν εἰς τὰ ἐν τῇ σκηνῇ ἅγια, αἷμα τράγων καὶ μόσχων προσφέρων· (Λευϊτ. 6. 14. 18.) ὁ δὲ ἀρχιερεὺς τῆς χάριτος, ὁ Ἰησοῦς, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ θείου αὐτοῦ αἵματος εἰσῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν. Τὸ δύσκολον δὲ καὶ ἄπορον τῆς λυτρώσεως ἡμῶν διδάσκων, εἶπε τό· « Εὑράμενος », κατὰ μίμησιν δηλονότι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ὅταν κατορθώσωσι τὰ δύσκολα καὶ ἄπορα πράγματα, ὡς εὕρημα νομίζοντες τὸ κατόρθωμα, εὑρήκαμεν, λέγουσιν. « Αἰωνίαν δὲ εἶπε τὴν ἀπολύτρωσιν » ἡμῶν, καθότι ἅπαξ λυτρωθέντες, διαμένομεν αἰωνίως ἐλεύθεροι, καὶ οὐδεμία χρεία ἐστὶν, ἵνα πάλιν προσενεχθῇ θυσία ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως. Ἰδοὺ δὲ ὅλον τὸ κατὰ σειρὰν νόημα τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων· ὁ Χριστὸς, λέγει, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ὡς ἀρχιερεὺς προσφέρῃ ἑαυτὸν οὐχὶ ὑπὲρ κοσμικῶν καὶ προσκαίρων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ ἀτελευτήτων ἀγαθῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· διὰ δὲ τῆς προσληφθείσης σαρκὸς αὐτοῦ, ἥτις καὶ μείζων καὶ τελειοτέρα ἐστὶ τῆς τοῦ νόμου σκηνῆς, καὶ οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ κατὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν συσταθεῖσα, εἰσέβη οὐχὶ « ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὡς ὁ τοῦ » νόμου ἀρχιερεὺς, (Ἑβρ. 9. 7.) ἀλλ' ἐφάπαξ μόνον, οὐχὶ εἰς τὴν σκηνὴν, ἀλλ' εἰς τὰ ἅγια, ἤγουν, « ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς »· (Ἑβρ. 8. 1.) εἰσῆλθε δὲ προσφέρων οὐχὶ αἷμα τράγων καὶ μόσχων, ἀλλὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ αἷμα τὸ ἐν τῷ σταυρῷ ἐκχυθέν· διὰ ταύτης δὲ τῆς θυσίας ἐδωρήσατο τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τὴν αἰώνιον λύτρωσιν ἐκ τῆς δουλείας τοῦ σατανᾶ, καὶ τὴν ἀτελεύτητον δόξαν τῆς θείας μακαριότητος. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐπιφέρει τὴν ἀπόδειξιν, ἐκ τοῦ ἐλάττονος πρὸς τὸ μεῖζον κατασκευάζων τὸ ἐπιχείρημα·

Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ (Ἑβρ. 9. 13.)
τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα·
14. πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι;

Διὰ τί πρότερον μὲν εἶπε, « Τράγων » καὶ μόσχων », (Ἑβρ. 9. 12.) νῦν δὲ λέγει, « Ταύρων » καὶ τράγων »; διότι ὁ μόσχος ταῦρός ἐστι νέος. Βλέπομεν δὲ εἰς τὴν Πεντάβιβλον τοῦ Μωϋσέως, ὅτι ὁ νομικὸς ἀρχιερεὺς θυσιάζων (Λευϊτ. 16. 14. 16. 18.)

τράγους καὶ μόσχους, ἐῤῥάντιζε διὰ τοῦ
αἵματος αὐτῶν ἔμπροσθεν τοῦ ἱλαστηρίου
καὶ τῆς σκηνῆς, καὶ ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ
θυσιαστηρίου κύκλῳ· καὶ ὅτι προσέφερον
Ἀριθ. 19. 2. κτ. οἱ Ἰσραηλῖται εἰς θυσίαν δάμαλιν ἄμωμον,
ἤγουν οὐδὲν ἐλάττωμα ἔχουσαν ἐν τῷ
σώματι αὐτῆς, καὶ σφάζοντες αὐτὴν,
κατέκαιον ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὴν δὲ
τέφραν αὐτῆς ἀνεμίγνυον μετὰ ὕδατος,
ἵνα ῥαντίζωνται· καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς διὰ τοῦ
αἵματος τῆς δαμάλεως ἐῤῥάντιζεν ἐνώπιον
τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ὁ δὲ ἐξ αὐτῶν
τῶν Ἰσραηλιτῶν καθαρὸς ὢν, ἐῤῥάντιζε διὰ
τοῦ ὕδατος, τοῦ μεμιγμένου μετὰ τῆς
σποδοῦ τῆς καυθείσης δαμάλεως, τοὺς
ἀκαθάρτους πρὸς καθαρισμὸν αὐτῶν. Ταῦ-
τα μετὰ μεγάλης συντομίας διηγήθη ὁ
ἀπόςολος, εἰπών· « Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων
» καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως,
» ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει
» πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα ».
Ματθ. 15. 11. Κεκοινωμένους δὲ εἶπε τοὺς ἀκαθάρτους,
Μάρκ. 7. 15. καθὼς καὶ οἱ ἅγιοι εὐαγγελισταὶ, καθότι
τὰ κοινὰ πράγματα γίνονται ἀκάθαρτα,
μόνα δὲ τὰ εἰς τὸν θεὸν ἀφιερωμένα εἰσὶ
καθαρὰ καὶ ἀμίαντα. Ἆρά γε δὲ οἱ ῥαντι-
σμοὶ διὰ τοῦ αἵματος τῶν ταύρων καὶ
τράγων, καὶ διὰ τοῦ ὕδατος, τοῦ μεμιγμέ-
νου μετὰ τοῦ σποδοῦ τῆς δαμάλεως, ἐκαθά-
ριζον τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν;
οἱ τοιοῦτοι ῥαντισμοὶ τύποι ὄντες καὶ
σύμβολα τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ καθαρίσαντος, καὶ
δικαιώσαντος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, οὐκ
ἠδύναντο καθαρίσαι τὰς ἁμαρτίας, καὶ
δικαιῶσαι τὸν ἄνθρωπον· « Ὅτι οὐ δικαι- Γαλ. 2. 16. 21.
» οῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ
» διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· εἰ γὰρ διὰ
» νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν
» ἀπέθανεν ». Ὡς τοιοῦτοι δὲ τύποι ἐχρη-
σίμευον πρὸς σωματικὴν κάθαρσιν καὶ
δικαίωσιν· διὰ τοῦτο οἱ παραβαίνοντες τὰ
τοῦ νόμου ἐντάλματα, ἐὰν μὲν οὐκ ἐκα-
θαρίζοντο διὰ τῶν τοιούτων ῥαντισμῶν,
ἐπαιδεύοντο σωματικῶς, χωριζόμενοι ἀπὸ Λευϊτ. 13. 46.
τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀκάθαρτοι Ἀριθμ. 19. 19. 20.
λογιζόμενοι, καὶ θανάτου ἄξιοι· ἐὰν δὲ διὰ
τούτων τῶν ῥαντισμῶν ἐκαθαίροντο, ἐνο-
μίζοντο καθαροὶ καὶ ἄμωμοι, καὶ ἀπελάμ-
βανον τῆς συναναστροφῆς τῶν ἀνθρώπων.
Ἵνα δὲ μηδεὶς πιστεύσῃ, ὅτι ὁ τοιοῦτος
ῥαντισμὸς ἐκαθάριζε τὰς ψυχὰς, ἐφανέρωσεν
ὁ θεηγόρος Παῦλος, ποῖος ἦν ὁ ἐκ τούτου
τοῦ ῥαντισμοῦ ἁγιασμὸς, λέγων· « Ἁγιά-
» ζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα ». Ἑβρ. 9. 13.
Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἄμωμος ἦν ἡ προσφε-
ρομένη δάμαλις, καθὼς ἄμωμον ἦν καὶ τοῦ
Κυρίου Ἰησοῦ τὸ σῶμα· « Ὅτι ἀνομίαν Ἡσ. 53. 9.
» οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ στόματι
» αὐτοῦ ». Καὶ ἡ μὲν δάμαλις διὰ πυρὸς
ἐθυσιάζετο ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν· ὁ δὲ
Ἰησοῦς διὰ τῆς συνεργείας τοῦ ἐν αὐτῷ
κατοικοῦντος παναγίου πνεύματος αὐτὸς
ἑαυτὸν προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν θεόν· τοῦτο
δὲ σημαίνουσι ταῦτα τοῦ ἀποστόλου τὰ
λόγια· « Ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν
» προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ ». Νεκρὰ
δὲ ἔργα εἰσὶ τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, ὡς

νεκροῦντα τὴν ψυχήν, καὶ προξενοῦντα εἰς αὐτὴν τὸν αἰώνιον θάνατον· ἐπειδὴ δὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρίζει τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων, ἵνα μετὰ καθαρᾶς καρδίας προσφέρωμεν τὴν λατρείαν πρὸς τὸν ζῶντα θεόν, φανερόν ἐστιν, ὅτι ὅσοι ἔχουσι μεμολυσμένην τὴν συνείδησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων, ἐκεῖνοι οὐ λατρεύουσι τῷ ζῶντι θεῷ, ἀλλὰ
Ἡσ. 29. 13. τιμῶσι μὲν αὐτὸν τοῖς χείλεσιν, «Ἡ δὲ » καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ ». Ἵνα δὲ κατανοήσῃς τὴν δύναμιν τῆς ἀποδείξεως τῶν ἀποστολικῶν λόγων, ἀνέλαβε τὰ προλαβόντα· προλαβὸν εἶπεν ὁ ἀπόστο-
Ἑβρ. 9. 12. λος, ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἰδίου αἵματος ἐτελείωσε τὴν αἰώνιον ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, τουτέστιν ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν κάθαρσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· τούτου δὲ τὴν ἀπόδειξιν ἐπήγαγε, λέγων· ἐὰν τὸ ἐκχεόμενον αἷμα τῶν ταύρων καὶ τράγων, καὶ ἡ σποδὸς τῆς δαμάλεως ποιῇ τοὺς ἀκαθάρτους καθαροὺς ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἀκαθαρσίας, πόσον μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καθαρίζει τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων τῆς ἁμαρτίας, ἵνα καθαροὶ προσφέρωμεν εἰς τὸν ζῶντα θεὸν τὴν ἀληθινὴν λατρείαν;

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΠΕΜΠΤῌ ΚΥΡΙΑΚῌ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ.

Ἀναβιβάζει τὸν νοῦν ἡμῶν ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ θεόφρονος Παύλου εἰς τὴν περὶ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας θεοπαράδοτον ὑπόθεσιν. Διδάσκει αὐτὸς ἀποδεικτικῶς τὴν δύναμιν τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων, ὅτι αὐτὸ καθαρίζει τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ποιεῖ ἡμᾶς ἀληθινοὺς λάτρας τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος· « Εἰ γάρ, λέγει, τὸ αἷμα ταύρων καὶ Ἑβρ. 9. 13. 14.
» τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν » τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πόσῳ μᾶλλον » τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ » πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν » ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν

» ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν » θεῷ ζῶντι »· Σύμφωνον δὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἰωάννου·
1. Ἰωάν. 1. 7. διότι καὶ αὐτὸς διδάσκει, λέγων· « Τὸ
» αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, » καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ». Τίνι δὲ τρόπῳ καθαρίζει; ἀξίως μεταλαμβανόμενον. Διὰ τοῦτο δὲ, ὅταν ὁ σωτὴρ ἡμῶν παρέδωκε τὴν τελετὴν τῆς τούτου
Λουκ. 22. 19. μεταλήψεως, παρήγγειλε, λέγων· « Τοῦτο
» ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν »· ποίαν δὲ ἀνάμνησιν ποιοῦμεν, τοῦτο ἐκτελοῦντες; τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ζωηφόρου θανάτου
1. Κορ. 11. 26. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Ὁσάκις γὰρ ἂν,
» ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος, ἐσθίητε τὸν ἄρτον » τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, » τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, » ἕως ἂν ἔλθῃ ». Ἀναγκαῖος οὖν εἰς πάντα ἄνθρωπον εὐσεβῆ ὁ περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου λόγος. Ἀλλὰ ποῖος λόγος δύναται παραστῆσαι ἀξιοπρεπῶς τὸ τούτου ὕψος, τὴν χάριν, τὴν δύναμιν, τὰς ἐνεργείας; ἰλιγγιᾷ ἀληθῶς οὐ μόνον πᾶσα ἀνθρώπου διάνοια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἄϋλος νοῦς· οὐδὲν ἕτερον δύναμαι ἐγὼ εἰπεῖν, εἰμὴ ὅτι τοῦτο τὸ μέγα καὶ ὑπερφυέστατον μυστήριον, ὅσον ἐστὶν ἀκατάληπτον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ νοὸς, τόσον ἀναγκαῖόν ἐστι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς.

Ποῖος ἀνθρώπου νοῦς δύναται κατανοῆσαι, πῶς μετὰ τὴν εὐλογίαν ὁ μὲν ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ, ὁ δὲ οἶνος, αἷμα αὐτοῦ, καὶ ὅμως μένει καὶ ἡ ἔκτασις καὶ τὸ σχῆμα, καὶ ἡ ὀσμὴ, καὶ ἡ γεῦσις, καὶ ἡ ἁφὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου; Εἰς ποῖον νοῦν χωρεῖ τὸ, πῶς τὸ ἓν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν εὑρίσκεται εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ εἰς τὰ μυριάριθμα τῶν ὀρθοδόξων θυσιαστήρια ἐπὶ τῆς γῆς; ἢ πῶς καὶ ὅλος ὁ εὐλογηθεὶς ἄρτος ἐστὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πᾶσα μερὶς, κἂν μικροτάτη, τοῦ αὐτοῦ ἄρτου ἐπίσης ἐστὶν ὅλον τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα; ἢ πῶς μασσᾶται διὰ τῶν ὀδόντων, καὶ καταβαίνει διὰ τοῦ φάρυγγος εἰς τὸν στόμαχον ἡ τεθεωμένη σὰρξ τοῦ ζωοδότου; Ποία νοὸς δύναμις καταλαμβάνει, πῶς διὰ τῆς μεταλήψεως τούτου τοῦ μυστηρίου ἑνοῦται ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ μεταλαμβάνοντος, καὶ μένει μετ' αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ἐδίδαξεν,
εἰπών· « Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ Ἰωάν. 6. 56.
» πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ » ἐν αὐτῷ ». Τόσον ἀκατανόητόν ἐστι τοῦτο τὸ μυστήριον, ὥστε πολλοὶ, κἂν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ καταλιπόντες τὰ πάντα, ἐγένοντο μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ, ὅταν ὅμως ἤκουσαν τὴν περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου διδασκαλίαν, πρῶτον μὲν εἶπον·
« Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται Αὐτ. 61. 66.
» αὐτοῦ ἀκούειν »; ἔπειτα « Ἀπῆλθον εἰς » τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι μετ' αὐτοῦ περιε» πάτουν », τουτέστιν, ἀπιστήσαντες, κατέλιπον τὸν διδάσκαλον αὐτῶν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν. Εἰς τὰ περὶ τοῦ μυστηρίου

τούτου οὐδὲ ἡ ἀπόδειξις χωρεῖ, οὐδὲ ἡ ἔρευνα εὑρίσκει τόπον· πίστεως μόνης ἐστὶ χρεία, καὶ πίστεως θερμῆς, ἵνα νικᾷ καὶ τοῦ νοὸς τὴν ἔνστασιν, καὶ αὐτὰς τὰς προσβολὰς τῶν αἰσθήσεων.

Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, ἠθέλησεν ὁ θεὸς, ἵνα μὴ καταλαμβάνω ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ἐξ ὧν κρέμαται ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μου; τοῦτο οὕτως ὥρισεν ὁ θεὸς, ἵνα διὰ τῆς ἀκαταληψίας σώζῃς τὴν ψυχήν σου. Πῶς τοῦτο; Ἄκουσον· ὅταν, κἂν μὴ καταλαμβάνῃς, ὅμως πιστεύῃς εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τότε ἡ πίστις σου ἐστὶ πολλὰ εὐπρόσδεκτος εἰς αὐτόν· ὅταν δὲ οὐ μόνον οὐ καταλαμβάνῃς, ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις σου πείθωσί σε τὸ ἐναντίον, καὶ ὅμως πιστεύῃς εἰς τοῦ θεοῦ τὸν λόγον, τότε ἡ πίστις σου ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; διότι πιστεύεις εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ περισσότερον, ἢ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ νοός σου, καὶ εἰς τὴν προσβολὴν τῶν αἰσθήσεών σου. Ὁ λόγος τοῦ θεοῦ διδάσκει, ὅτι ὁ εὐλογηθεὶς ἄρτος καὶ ὁ οἶνός ἐστι τὸ
Ματθ. 26. 26.27.28. σῶμα καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ· « Λάβετε, φά-
» γετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· Πίετε ἐξ
» αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά
» μου »· αἱ αἰσθήσεις παριστῶσιν εἰς τὸν νοῦν σου προσβολὴν ἄρτου καὶ οἴνου, ὁ δὲ νοῦς ἀκολουθῶν τὴν τῶν αἰσθήσεων παράστασιν, συλλογίζεται, καὶ κρίνει, ὅτι ὁ εὐλογηθεὶς ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, ἄρτος ἐστὶ καὶ οἶνος· ὅμως σὺ πιστεύεις εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ, προτιμᾷς τὸν θεὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ νοός σου, καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθήσεών σου· τοῦτο δέ ἐστι ὑπερτάτη τιμὴ, καὶ ὑπερεξῃρημένη εὐλάβεια, καὶ ὑπερτελεία εἰς τὸν θεὸν ὑπακοή. Ἐὰν ἐκαταλάμβανες, οὐκ ἐπίστευες, ἀλλ' εἶχες τὴν ἐκ τοῦ νοός σου πληροφορίαν· ἐὰν αἱ αἰσθήσεις σὲ ἔπειθον, οὐκ ἐπίστευες, ἀλλ' εἶχες τὴν τῆς ὁράσεως, ἢ τῆς ἀκοῆς, ἢ τῆς ὀσφρήσεως, ἢ τῆς γεύσεως, ἢ τῆς ἀφῆς, ἢ καὶ πασῶν ὁμοῦ τῶν αἰσθήσεων τὴν πληροφορίαν· » Ἡ πίςις δὲ, λέγει ὁ θεῖος ἀπόςολος, Ἑβρ. 11. 1.
» ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόςασις, πραγμάτων
» ἔλεγχος οὐ βλεπομένων »· ὅσον δὲ ἀκατανόητά εἰσι τὰ πιστευόμενα, ἐναντία τῆς κρίσεως τοῦ νοὸς, καὶ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, τόσον ἡ πίστις ἐστὶν ἰσχυροτέρα καὶ θερμοτέρα, καὶ ἑπομένως ἀξία ὑπερτέρων μισθῶν καὶ στεφάνων.

Διὰ τί ἡ πίστις τοῦ Ἀβραὰμ ἐλογίσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη, ἤγουν κατόρθωμα καὶ πλήρωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν; διότι, κἂν ἑκατονταέτης ἦν, κἂν νενεκρωμένον ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ, κἂν ἐγίνωσκεν, ὅτι καὶ τῆς Σάῤῥας ἡ μήτρα διὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν ςείρωσιν ἦν παντελῶς ἀνεπιτήδειος πρὸς σύλληψιν, ὅμως οὐδόλως ἐδίστασεν, ὅτι δύναται γενέσθαι πατήρ· ἐπάλαιε μὲν καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ ἡ αἴσθησις μετὰ τῆς πίστεως, πλὴν, ἐπειδὴ ἡ πίστις ἦν ἰσχυροτέρα, ἐνίκα τοῦ νοὸς τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐθριάμβευε κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν αἰσθήσεων· ὅθεν οὐδὲ τοῦ νοὸς αὐτοῦ τὴν κρίσιν ἤκουσεν ὁ Ἀβραὰμ, οὐδὲ ὑπὸ τῆς παραςάσεως τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ ἐπείσθη, ἀλλὰ στερεῶς καὶ ἀδιστάκτως ἐπίστευσεν,

ὅτι δυνατός ἐστιν ὁ θεὸς πληρῶσαι τὴν
Ῥωμ. 4. 19—22. ἑαυτοῦ ὑπόσχεσιν· « Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ » πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα » ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που » ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας » Σάῤῥας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ » οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη » τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ· καὶ πλη- » ροφορηθεὶς, ὅτι, ὃ ἐπήγγελται, δυνατός » ἐστι καὶ ποιῆσαι· διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ » εἰς δικαιοσύνην ».

Πρὸς τούτοις διὰ τί προσκλαίεσαι, ὡς μὴ δυνάμενος κατανοῆσαι, ὅσα ἡ πίστις διδάσκει περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας; κατανοεῖς ἆρά γε, ὅσα βλέπεις, καὶ ἀκούεις, καὶ ψηλαφᾷς; πολλὰ ὀλίγα, καὶ αὐτὰ ἀτελῶς· καταλαμβάνεις ἆρά γε, πῶς ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος, καὶ τὰ βρώματα καὶ πόματα, δι' ὧν τρέφεσαι, μεταβάλλονται τῇ δυνάμει τοῦ στομάχου εἰς χυλὸν, καὶ αἷμα, καὶ ζωτικὸν πνεῦμα, καὶ σπέρμα, καὶ χολὴν, καὶ σίελον, καὶ ἰχῶρα, καὶ φλέβας, καὶ ἀρτηρίας, καὶ νεῦρα, καὶ κρέας, καὶ ὀστέα, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ, ὅσα τρέφουσι, καὶ αὐξάνουσι, καὶ διατηροῦσι πάντα τὰ μέρη καὶ μέλη τοῦ σώματός σου; Κατανοεῖς ἆρά γε, τί ἐστιν ἡ μνήμη, καὶ πῶς μνημονεύει ὁ ἄνθρωπος τόσας ὑποθέσεις καὶ ἱστορίας, καὶ τόσας λέξεις διαφόρων γλωσσῶν, καὶ τόσους τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν κανόνας; ἢ πῶς συνίσταται ὁ λόγος εἰς τὸν νοῦν σου, καὶ καταβαίνει εἰς τὸ σόμα σου, καὶ ἐναρθροῦται, καὶ προφέρεται, καὶ ἠχεῖ, καὶ ἀκούεται; ἢ πῶς, ἅμα ἠθέλησας κινῆσαι τὴν γλῶσσαν, ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλο τι μέλος, καὶ εὐθὺς ἐκινήθη, καθὼς ἠθέλησας; Καταλαμβάνεις τὴν φύσιν, τὴν γέννησιν, τὴν αὔξησιν, τὴν διατήρησιν, τὴν φθορὰν ἑνὸς μύρμηκος, ἑνὸς χόρτου, ἑνὸς ἄνθους; οὐδόλως· ἐὰν οὖν οὐ κατανοῇς ταῦτα τὰ φυσικὰ, καὶ ὁρατὰ, καὶ ψηλαφώμενα, πῶς δύνασαι κατανοῆσαι τὰ ὑπὲρ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, τὰ ἀνώτερα τῶν αἰσθήσεων, τὰ διὰ τῆς ἀοράτου καὶ παντοκρατορικῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἐνεργούμενα καὶ τελειούμενα;

Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου τόσον μικρὸν καὶ στενὸν, ὥστε τὰ μὲν κατὰ φύσιν πολλὰ ἀτελῶς, τὰ δὲ ὑπὲρ φύσιν παντελῶς οὐ κατανοεῖ; ὦ! τοῦτο τὸ ζήτημα ὑπερβαίνει τῶν ζητημάτων τὰ ὅρια, καὶ ἔστιν αὐθάδεια ἀσύνετος καὶ ἄλογος· ζητεῖς μαθεῖν
τὸν σκοπὸν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ « Τίς ἔγνω Ῥωμ. 11. 34.
» τὸν νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ » ἐγένετο »; τοῦτό ἐστι ταὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἰ ἠρώτας, διὰ τί ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς λίθους ἀναισθήτους, καὶ τὰ κτήνη ἄλογα, καὶ τὰ πετεινὰ πτερωτὰ, καὶ τὰ ἑρπετὰ ἄποδα; καὶ διὰ τί ἄλλα μὲν ἄνθη ἐποίησεν ὁ θεὸς εὐώδη, ἄλλα δὲ δυσώδη, καὶ ἄλλους μὲν καρποὺς γλυκεῖς, ἄλλους δὲ πικρούς;
διότι οὕτως ἠθέλησε· « Σὺ τίς εἶ, ὁ ἀντα- Ῥωμ. 9. 20. 21.
» ποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα » τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ » οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, » ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν » εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν »;

Παντοῖα ποιήματα ἐδημιούργησεν ὁ θεός, ἐνέθηκε δὲ εἰς τὸ καθὲν χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα, καὶ ἰδιαιτάτους ὅρους· χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἡ λογικὴ δύναμις, ἥτις ἔχει μέτρα κατανοήσεως, περιωρισμένα καὶ ἀνυπέρβατα. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος κατενόει ἐντελῶς πάντα τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα πράγματα, ἡ λογικὴ αὐτοῦ δύναμις ἦν ἀπεριόριστος, διὸ οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἄλλο τι κτίσμα, διαφέρον τοῦ ἀνθρώπου· καθὼς καὶ ὁ λίθος οὐκ ἦν λίθος, ἐὰν εἶχεν αἴσθησιν, καὶ τὸ ἑρπετὸν οὐκ ἦν ἑρπετόν, ἐὰν εἶχε πόδας· ἐὰν ὁ ἄνθρωπος κατενόει πάντα τὰ περὶ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεός.

Ἐπειδὴ οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τοιοῦτος ἐπλάσθης ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ σου θεοῦ, μὴ ἐξετάζῃς τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμίν σου, ἀλλὰ πίστευε εἰς τὸν θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· οὐδεμίαν χρείαν ἔχεις τῆς γνώσεως τῶν
Σειρ. 3. 21. 22. μυστηριωδῶν καὶ κεκρυμμένων· « Χαλεπώ-
» τερά σου μὴ ζήτει, καὶ ἰσχυρότερά σου
» μὴ ἐξέταζε· ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα
» διανοοῦ· οὐ γάρ ἐστί σοι χρεία τῶν κρυ-
» πτῶν ». Ἐὰν ἐξετάζῃς τὰ θεῖα, ἵνα καταλάβῃς τό, πῶς γίνονται, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελεῖσαι, ἀλλὰ καὶ βλάπτεις καθ' ὑπερβολὴν τὴν ψυχήν σου, ἐκπίπτων ἐκ
Ἐξ. 19.21. τῆς πίστεως· « Καταβάς, εἶπεν ὁ θεὸς εἰς τὸν
» Μωϋσῆν, διαμάρτυραι τῷ λαῷ, μήποτε
» ἐγγίσωσι πρὸς τὸν θεὸν κατανοῆσαι, καὶ
» πέσωσιν ἐξ αὐτῶν πλῆθος ». Ἐὰν πιστεύῃς ἀνεξετάστως εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ γίνεσαι ἐνώπιον αὐτοῦ ἁπλοῦς, ὡς τὸ κτῆνος, τὸ μηδὲν ἐρευνῶν, μένεις διαπαντὸς ἡνωμένος μετ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ κρατῶν τὴν δεξιάν σου χεῖρα, ὁδηγεῖ σε ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ ὑποδέχεται
ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ δόξῃ· « Κἀγὼ ἐξουδενω- Ψαλ. 72. 22. 23. 24.
» μένος, ἔλεγεν ὁ ἅγιος προφήτης Δαβίδ,
» καὶ οὐκ ἔγνων· κτηνώδης ἐγενόμην παρὰ
» σοί, κἀγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ· ἐκράτη-
» σας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου· ἐν τῇ
» βουλῇ σου ὡδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης
» προσελάβου με ».

Ἐξετάζετε, ἀδελφοί μου, πᾶσαν ἡμέραν, καὶ ἐρευνᾶτε, ὅσον θέλετε, οὐχὶ τό, πῶς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται διὰ τῆς εὐλογίας εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τό, πόσον ἀναγκαία ἐστὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡ μετάληψις τούτου τοῦ ἁγιωτάτου μυστηρίου· ἐρευνᾶτε ἐπιμελῶς, οὐχὶ πῶς γίνονται εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τὰ μυστηριώδη, καὶ ὑπὲρ κατάληψιν ἔργα, ἀλλὰ τό, πόσον ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα μὴ ἀναξίως, ἀλλ' ἀξιοπρεπῶς αὐτὸ μεταλάβωμεν· ἀναγινώσκετε συχνάκις τὰς θείας γραφάς, καὶ περιεργάζεσθε, πόσα διέταξεν ὁ θεὸς περὶ τούτου τοῦ ὑπερφυοῦς μυστηρίου· ἡ τοιαύτη ἔρευνα πολὺ κέρδος, καὶ μεγάλην προξενεῖ τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν.

Ἀνοίγω τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Διαθήκην, καὶ βλέπω εἰς τὴν παλαιὰν ἐν τῇ
περὶ τοῦ πάσχα νομοθεσίᾳ πρόβατον Ἐξ. 12. 5. 6.
τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον, ἐσφαγμένον· τοῦτό ἐστιν ὁ τύπος τοῦ τεθυμένου σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις κατὰ τὴν προ-

Ἡσ. 53. 7. φητείαν τοῦ Ἡσαΐου· « Ὡς πρόβατον ἐπὶ » σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ » κείροντος ἄφωνος »· ἐν τῇ παλαιᾷ ἀνα-
Ἐξ. 12. 3 6.—7. γινώσκω πρόσταγμα· « Λαβέτωσαν ἕκαςος » πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, ἕκαστος » πρόβατον κατ' οἰκίαν· καὶ σφάξουσιν » αὐτό· καὶ φάγονται τὰ κρέα· καὶ λήψον-» ται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ » τῶν δύω σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιὰν, ἐν » τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν » αὐτοῖς »· πρόσταγμα ἀναγινώσκω καὶ ἐν
Ματθ. 26. 26—28. τῷ εὐαγγελίῳ· « Λάβετε, φάγετε· τοῦτό » ἐστι τὸ σῶμά μου· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· » τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου »· διάταξιν ἑτοιμασίας βλέπω ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ
Ἐξ. 12. 11. « Οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν » περιεζωσμέναι »· τοῦτο σύμβολόν ἐςι τῆς ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης· « καὶ τὰ ὑποδήμα-» τα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν »· αἴνιγμά ἐςι τοῦτο, σημαῖνον τὸ πρόθυμον τῆς γνώμης πρὸς τὸ περιπατεῖν τὴν ὁδὸν τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ
Λουκ. 10. 19. « Πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ » πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ ». « Καὶ αἱ » βακτηρίαι ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν »· τύπος τοῦτο τῆς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀρετὴν στερεότητος· « Καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπου-» δῆς· πάσχα ἐςὶ Κυρίῳ »· τὴν προθυμίαν δηλοῖ τοῦτο, καὶ τὴν χρεωστουμένην ζέσιν καὶ εὐλάβειαν ὑπὲρ τῆς μεταλήψεως τῆς
1. Κορ. 5. 7. θείας εὐχαριστίας· « Καὶ γὰρ τὸ πάσχα » ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός »· διά-ταξιν ἑτοιμασίας βλέπω καὶ εἰς τὰς ἐπιςο-λὰς τοῦ Παύλου μετὰ φοβερισμῶν μεγάλων·
1. Κορ. 11. 28. 29. « Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ » οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ » ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων » ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει, » μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου »· ἀκούω ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τὴν φοβερὰν ἀπό-φασιν κατ' ἐκείνου, ὅστις μὴ ἔχων νόμιμον ἐμπόδιον, οὐκ ἐποίει τὸ πάσχα, ἤγουν οὐκ ἔτρωγεν ἀπὸ τοῦ ἐσφαγμένου προβάτου·
« Καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν καθαρὸς ᾖ, καὶ Ἀριθ. 9. 13.
» ἐν ὁδῷ μακρὰν οὐκ ἔστι, καὶ ὑστερήσῃ » ποιῆσαι τὸ πάσχα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ » ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς »· τοῦτο
αὐτὸ ἀκούω καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ « Ἀμὴν, Ἰωάν. 6.53.
» ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν » σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε » αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυ-» τοῖς ». Συμφωνία θαυμασιωτάτη τῶν δύω διαθηκῶν, δηλωτικὴ τῆς ἀπ' αἰῶνος βου-λῆς, καὶ τῆς διατακτικῆς τοῦ θεοῦ προ-νοίας περὶ τούτου τοῦ ὑπερφυεστάτου μυστηρίου.

Ἀλλὰ διὰ τί καὶ διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νό-μου καὶ διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ τόσην κατα-δίκην, ἤγουν ὄλεθρον ψυχῆς καὶ στέρησιν αἰωνίου ζωῆς, ὥρισεν ὁ θεὸς κατὰ τοῦ μὴ μεταλαμβάνοντος τούτου τοῦ θείου μυστη-ρίου; Διότι καθ' ὑπερβολὴν ἀγαπῶν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, θέλει, ἵνα συνηνωμένος μένῃ μετ' αὐτοῦ διαπαντός· τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος
τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ· « Ὁ τρώγων Αὐτ. 56.
» μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, » ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ »· ὅστις οὖν χωρὶς νομίμου αἰτίας φεύγει ταύτην

τὴν μετάληψιν, ἐκεῖνος φανερόν ἐστιν, ὅτι ἀποστρέφεται τὴν μετὰ τοῦ θεοῦ ἕνωσιν. Τίς δὲ οὐκ οἶδε, πόσον φοβερὰ καὶ φρικτή ἐστιν ἡ τοιαύτη ἁμαρτία; ἀνάλογος οὖν ἐστιν ἡ παίδευσις τῷ βάρει τοῦ ἁμαρτήματος· οὐ μόνον δὲ ἀναλογεῖ τῇ ἁμαρτίᾳ ἡ τιμωρία, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ εἰς τὸν μακρυνόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ μυστηρίου μεταλήψεως· διότι ὁ θεός ἐστιν ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁ θεός ἐστιν ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος· ὅστις οὖν ἀπέχει ἀπὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, αὐτὸς ἑαυτῷ προξενεῖ τὴν τιμωρίαν, ἣν κατ' αὐτοῦ ὥρισεν ὁ θεός·
Ψαλ. 72. 27. « Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ » σοῦ, ἀπολοῦνται ».

Ταῦτά εἰσιν, ἀδελφοί μου χριστιανοί, τὰ ἄξια ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως· διότι ἡ τούτων ἔρευνα διδάσκουσα τὰ ἀγνοούμενα μέν, ἀναγκαῖα δὲ πρὸς τὴν σωτηρίαν, ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τοῦ χρέους ἡμῶν ἐκπλήρωσιν. Βλέπε δέ, πόσα ἐδίδαξεν ἡ προτεθεῖσα ἔρευνα· πρῶτον μὲν ἐφανέρωσεν, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας ἐστὶν ἀναγκαῖον διὰ τὴν σωτηρίαν, ἐκηρύχθη πρῶτον διὰ τύπων καὶ συμβόλων, ἔπειτα πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἐτελεσιουργήθη εἰς τὸ ἐν τῇ Σιὼν ἐστρωμένον ἀνώγαιον· δεύτερον, ὅτι, ἐὰν μὴ μεταλάβωμεν, οὐκ ἔχομεν σωτηρίας ἐλπίδα· τρίτον, ὅτι ὅστις τολμήσας, κοινωνήσῃ τοῦ μυστηρίου χωρὶς τῆς πρεπούσης ἑτοιμασίας, ἐκεῖνος ὑπόδικος γίνεται τῆς αἰωνίου κολάσεως· τέταρτον, ὅτι ὁ ἀξίως μεταλαμβάνων τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος ἑνοῦται καὶ μένει μετ' αὐτοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ κληρονόμος τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος· « Ὁ τρώγων μου τὴν Ἰωάν. 6. 54. 56.
» σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζω» ἡν αἰώνιον. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, » καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, » κἀγὼ ἐν αὐτῷ.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, φιλανθρωπότατε καὶ πανοικτίρμων, γνωρίζω ἐγὼ ὁ τάλας τὸν ἄμετρον πλοῦτον τῆς χρηστότητός σου· θέλεις, ἵνα μεταλάβω τὸ πανάχραντον σῶμα καὶ αἷμά σου, ὅπως ἂν ἔχω ἐν τῇ ψυχῇ μου τῆς αἰωνίου ζωῆς τὸν ἀῤῥαβῶνα· πιστεύω ὅμως καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ θεός, ὁ δημιουργὸς πάσης τῆς κτίσεως, ὁ παντοκράτωρ, ὁ παντεξούσιος· σὺ εἶ, ὃν πάντα φρίττει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεώς σου· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ καθαρώτατα καὶ ἅγια Σεραφὶμ οὐ τολμῶσιν ἐνατενίσαι καὶ ἰδεῖν τὸ θεῖόν σου πρόσωπον, ἀλλὰ φόβῳ καὶ τρόμῳ ἐνώπιόν σου παριστάμενα, καλύπτουσι τὰ ἑαυτῶν πρόσωπα, μὴ φέροντα τῆς θείας σου φωταυγίας τὴν λαμπρότητα· σὺ εἶ ὁ θεός, ὁ μισῶν τὴν ἀνομίαν, καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν ἁμαρτίαν· πῶς οὖν τολμήσω ὁ βεβορβορωμένος ὑποδεχθῆναί σε τὸν βασιλέα τῆς δόξης; φοβοῦμαι, μὴ καταφλεχθῶ ὡσεὶ κηρός, καὶ κατακαυθῶ ὡσεὶ χόρτος ὑπὸ τοῦ ἀστέκτου πυρὸς τῆς θεότητός σου. Θέλεις, ὦ ἅγιε τῶν ἁγίων, ἵνα μείνῃς μετ' ἐμοῦ· ἀλλὰ ποῦ; ποῦ εὑρίσκεις ἐν ἐμοὶ τόπον, ἵνα κλίνῃς τὴν ἁγίαν σου κεφαλήν; εἰς τὸ στόμα μου; ἀλλ' αὐ-

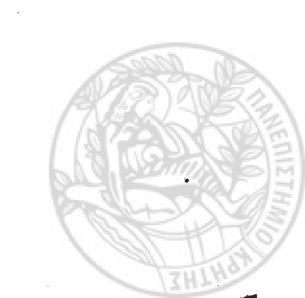

τὸ γέμει καταχρίσεως, ψεύδους, αἰσχρολογίας, ἀργολογίας· εἰς τὸν νοῦν μου; ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἐργαστήριον πάντων τῶν πονηρῶν λογισμῶν· εἰς τὴν καρδίαν μου; ἀλλ' αὐτή ἐστι τὸ κατασκήνωμα πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας· εἰς τὴν ψυχήν μου; ἀλλ' αὐτή ἐστι τὸ καταγώγιον πάσης ῥυπαρότη-
Αὐτ. 53. τος καὶ ἀκαθαρσίας. « Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν » σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε » αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυ» τοῖς »· τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἀπόκρισίς σου, πολυεύσπλαγχνε λυτρωτά μου; Ἐγὼ λοιπόν, κἂν ἀνάξιος, αὐθαδιάζω καὶ μεταλαμβάνω·
1. Κορ. 11. 27. 30. « Ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ » τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος » ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυ» ρίου· διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς » καὶ ἄῤῥωσοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί »· ταῦτα ἀποκρίνεσαι ζωοδότα διὰ τῆς φωνῆς τοῦ ἀποστόλου σου; ἤγουν ὅτι, ἐὰν μεταλάβω ἀναξίως, ἀσθενῶ, καὶ ἀῤῥωστῶ, καὶ ἀποθνήσκω; οὐαί μοι τῷ παναθλίῳ. Ἐὰν μὴ μεταλάβω, θάνατος· ἐὰν μεταλάβω ἀναξίως, θάνατος· τί οὖν ποιήσω, πανοι-
κτίρμων; « Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυ- Αὐτ. 28.
» τόν ». Ἀκούετε, τί διορίζει ὁ παντελεήμων; δοκιμήν· ἡ δοκιμή ἐστιν ὁ τρόπος, δἰ οὗ μεταλαμβάνομεν ἀξίως καὶ σωζόμεθα· ἡ δὲ δοκιμή ἐστι τελεία τῆς ἁμαρτίας ἀποχή, μετάνοια, ἐξομολόγησις, κατάνυξις, δάκρυα, νηστεία, προσευχή, ἐλεημοσύνη, πάσης ἀρετῆς κατόρθωμα· μετ' αὐτὴν τὴν δοκιμὴν πρόσελθε, λέγει ὁ θεὸς διὰ στόμα-
τος τοῦ ἀποστόλου, καὶ μετάλαβε. « Δοκι- Αὐτ. 28.
» μαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως » ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτη» ρίου πινέτω ». Ὅστις τοιουτοτρόπως μεταλάβῃ, ἐκεῖνος μένει ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ὁ Χριστὸς μένει ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ.

Πόση ἆρά γε χαρὰ καὶ εὐφροσύνη περιεκύκλωσε τὴν καρδίαν τῶν ἁγίων μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, ὅταν εἶδον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς τροπαιοῦχον θριαμβευτὴν μετὰ τοσαύτης μεγαλοπρεπεστάτης προπομπῆς εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν

Ἱερουσαλήμ; εἰς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν
χαρὰν προσκαλεῖ ὁ προφήτης Ζαχαρίας τὰ
τέκνα τῆς Σιὼν, τοὺς ἀληθινοὺς δηλονότι
υἱοὺς τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ, παραγ-
γέλλων πρὸς αὐτοὺς, ἵνα περιχαρῶς κη-
ρύττωσι τὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πανυπε-
ρένδοξον εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·
Ζαχ. 9. 9. « Χαῖρε, λέγει, σφόδρα, θύγατερ Σιὼν,
» κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ
» βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ
» σώζων· αὐτὸς πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ
» ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον ». Ἐπειδὴ δὲ
σήμερον ἡ ἀνάμνησις γίνεται ταύτης τῆς
περιχαρεστάτης πανηγύρεως, διὰ τοῦτο ἡ
πάνσεπτος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία εἰς τὴν
χαρὰν ταύτην ἐπιβλέπουσα, προσήρμοσε
τὰ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους ἀναγνωσθέντα
ἀποστολικὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου λόγια.
Ἦσαν δὲ οἱ Φιλιππήσιοι ἀποικία τῶν
Ῥωμαίων, τὴν Φιλίππων πόλιν κατοι-
κοῦντες, ἥτις ἦν μία τῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ
μητροπόλεων· πρὸς αὐτοὺς δὲ ἔγραψεν ὁ
Παῦλος, δέσμιος ὢν ἐν Ῥώμῃ, ἀποστείλας
τὴν ἐπιστολὴν δι' Ἐπαφροδίτου, τοῦ τῆς
ἐκκλησίας αὐτῶν προεστῶτος· ὅστις ἐπέμφθη
μὲν ὑπ' αὐτῶν ἐν Ῥώμῃ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ
Παύλου, ἐπέστρεφε δὲ πάλιν πρὸς αὐτούς.
Περιέχει δὲ ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις
καὶ τῆς χαρᾶς τὴν ἐπαγγελίαν· « Χαίρετε,
Φιλιπ. 4.4. » λέγει, ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρε-
» τε ». Ἁρμόζει δὲ ἀληθῶς τὴν σήμερον
ἡμέραν τούτου τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου τὸ
κήρυγμα. Χριστιανοὶ οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι,
ὑμεῖς ἐστὲ οἱ υἱοὶ τῆς ἁγίας Σιὼν, καὶ τὰ
τέκνα τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ· ὅσοι
οὖν εἰς τὰς παρελθούσας τῆς νηστείας
ἡμέρας νηστεύσαντες, ἐνικήσατε τῆς σαρ-
κὸς τὰ πάθη, βαστάζετε δὲ νῦν τὰ βαΐα,
τὰ σύμβολα τῆς νίκης τῶν οἰκιακῶν ἐχθρῶν·
ὅσοι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὑπακοὴν καὶ Ματθ. 10. 36.
εὐλάβειαν ἐῤῥίψατε κάτω εἰς τὴν γῆν τὰ Ἐφεσ. 4. 22.
ἱμάτια τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἤγουν τῶν
ἁμαρτημάτων τὴν ἀκαθαρσίαν· ὅσοι κατέ-
χετε ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν τοὺς κλάδους
τῶν καλῶν ὑμῶν ἔργων· « Χαίρετε ἐν Κυ-
» ρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ, χαίρετε ».
Βοήσατε καὶ ὑμεῖς, ὡς οἱ ὄχλοι, οἱ προά-
γοντες καὶ ἀκολουθοῦντες τὸν Ἰησοῦν
Χριστὸν, ὅτε ἤρχετο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ·
βοήσατε, κράζοντες· « Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Ματθ. 21. 9.
» Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόμα-
» τι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις ».
Ἔρχεται αὐτὸς βασιλεὺς, δίκαιος, σώζων,
καὶ πραῢς, ἵνα εἰσέλθῃ οὐχὶ εἰς τὸ ἱερὸν
τὸ νομικὸν, ἀλλ' εἰς τὸν ναὸν τῆς ψυχῆς
ὑμῶν· « Ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστὲ ζῶν- 2. Κορ. 6. 16.
» τος· καθὼς εἶπεν ὁ θεός. Χαίρετε οὖν
» ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε ».
Ἵνα δὲ ἡ τοιαύτη χαρὰ μένῃ ἐν ὑμῖν ἐστη-
ριγμένη καὶ ἀκλόνητος, προσεκτικῶς ἀκού-
σατε τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων
ἀποστολικῶν λόγων· διότι ἐξ αὐτῆς βλέπετε,
ποία ἐστὶν ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς πηγάζει ἡ χαρὰ
ἡ πνευματικὴ καὶ ἀδιάκοπος.

Ἀδελφοὶ, χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάν- Φιλιπ. 4.4.
τοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε.

Συνενώσας τὸ, « χαίρετε », μετὰ τοῦ, « ἐν Κυρίῳ », ἐφανέρωσε διὰ τούτου, ὅτι οὐ λαλεῖ περὶ τῆς κοσμικῆς χαρᾶς, ἣν αἰσθανόμεθα, ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τοῦ κόσμου τούτου τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ περὶ ἐκείνης τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἥτις ἔρχεται εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν μετὰ τὴν νίκην τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς· ἐδιπλασίασε δὲ τὴν φωνὴν, « χαίρετε », ἢ διὰ περισσοτέραν τοῦ λόγου ἔμφασιν καὶ
Ψαλ. 34. 25. δύναμιν, διότι καὶ τὸ, « εὖγε, εὖγε » καὶ
Ψαλ. 40. 13. τὸ, « γένοιτο, γένοιτο », καὶ τὸ, « ἀμὴν,
Ἰωάν. 1. 52. » ἀμὴν », ἐμφαντικώτερά εἰσι, καὶ μετὰ μείζονος δυνάμεως εἰς τὰς ἀκοὰς προσβάλλουσιν· ἢ ἐπειδὴ ἡ φύσις διὰ τῶν ἀῤῥωστημάτων, καὶ ἡ προαίρεσις διὰ τῆς κακίας προξενοῦσι τὰς θλίψεις, ἐπανέλαβε δὶς τὸ, « χαίρετε », ἵνα τὸ μὲν ἀντιφέρηται εἰς τὰς ἐκ τῆς φύσεως θλίψεις, τὸ δὲ, εἰς τὰς ἐκ τῆς προαιρέσεως. Ἵνα δὲ δείξῃ, ὅτι τῆς πνευματικῆς χαρᾶς ῥίζα καὶ μήτηρ εἰσὶ τῶν ἀρετῶν τὰ κατορθώματα, ἐπεσύναψεν εἰς τὸ, « χαίρετε », τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, λέγων·

Φιλιπ. 4. 5. Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ Κύριος ἐγγύς.

Τὸ, « ἐπιεικές », ἐστι πολυσήμαντον· διότι καὶ τὸ ἀγαθὸν ἦθος σημαίνει, καὶ τὸ μέτριον, καὶ τὸ ἥμερον, καὶ τὸ πρᾷον, καὶ τὸ ταπεινὸν, καὶ τὸ ἀόργητον, καὶ τὸ παραχωρητικὸν, καὶ τὸ ἀνεξίκακον· οὐδόλως δὲ σφάλλει, ὅστις νομίζει, ὅτι τὸ, « ἐπιεικὲς », πᾶσαν ἀρετὴν σημαίνει· μηδεὶς δὲ σκανδαλιζέσθω, ἀκούων τὸν ἀπόστολον, λέγοντα· « Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω » πᾶσιν ἀνθρώποις », στοχαζόμενος, ὅτι διὰ τούτου προτρέπει πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοδοξίαν· διότι ὁ λόγος οὗτος ὅμοιός ἐστι τῷ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπεν·
« Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν Ματθ. 5. 16.
» τῶν ἀνθρώπων »· καθὼς δὲ ὁ λόγος οὗτος οὐκ εἶχε σκοπὸν τὴν φιλοδοξίαν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων· « Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ » ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν » ἐν τοῖς οὐρανοῖς »· οὕτω καὶ ὁ λόγος τοῦ Παύλου εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἀπέβλεπε, καὶ εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιστροφήν. Βλέπε δὲ τῶν λόγων τὴν ὁμοιότητα· ὁ Χριστὸς ὠνόμασε τὴν ἀρετὴν φῶς· ὁ δὲ Παῦλος ἐκάλεσεν αὐτὴν, « ἐπιεικές »· οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς, σπουδάσατε, ἵνα λάμψῃ τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ « Λαμψάτω, εἶπε, τὸ φῶς ὑμῶν », αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ δηλονότι λαμψάτω τῆς ἀρετῆς τὸ φῶς, ἀφ' οὗ ὑμεῖς κατορθώσητε τὰ καλὰ ἔργα· ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος οὐκ εἶπε, φροντίσατε, ἵνα γνωρίσωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἐστὲ ἐπιεικεῖς, ἀλλὰ « Γνω» σθήτω, εἶπε, τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν πᾶσιν » ἀνθρώποις »· ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγε, γνώτωσαν πάντες οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐπιείκειαν ὑμῶν, ἀφ' οὗ ὑμεῖς κατασταθῆτε ἐπιεικεῖς. Πρέπον δὲ καὶ ἁρμόδιον τὸ ἐπιεικὲς ἦθος εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ πρᾴου καὶ ταπεινοῦ
τῇ καρδίᾳ, ἔτι δὲ καὶ τὸ κραταιότατον Ματθ. 11. 29.
ὅπλον ἐναντίον εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν

διωκόντων καὶ βλαπτόντων ἡμᾶς ἐχθρῶν. Ὅσον δὲ μεγάλη τῆς ἐπιεικείας ἡ ἀρετὴ, τόσον ἐστὶ καὶ δυσκατόρθωτος· διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐπιθαῤῥύνει πρὸς τὴν κατόρθωσιν αὐτῆς, λέγων· « Ὁ Κύριος » ἐγγύς ». Ἄνθρωπε, λέγει, μὴ διστάσῃς, ἀλλ' ἔχε θάῤῥος, διότι ὁ Κύριός σου πλησίον σου ἐςίν· αὐτὸς βοηθεῖ σοι, ἵνα καὶ εἰσάξῃς εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν ἐπιείκειαν, καὶ μὴ σαλεύσῃς ἀπ' αὐτῆς· τοῦτο αὐτὸ ἔλεγεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ὁ ἅγιος προφήτης Δαβίδ·
Ψαλ. 15. 8. « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου δια- » παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ » σαλευθῶ ». Ἁρμόζει δὲ τὸ, « Ὁ Κύριος » ἐγγὺς », οὐ μόνον εἰς τὰ προλαβόντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἑπόμενα ἀποστολικὰ λόγια.

Φιλιπ. 4. 6. **Μηδὲν μεριμνᾶτε· ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν.**

Τί διαφέρει ἡ προσευχὴ τῆς δεήσεως; διὰ μὲν τῆς προσευχῆς ζητοῦμεν παρὰ θεοῦ δόσιν τινὸς ἀγαθοῦ· « προσευχὴ, εἶπεν εἷς » τῶν ἁγίων, ἐστὶν αἴτησις ἀγαθοῦ παρὰ » τῶν εὐσεβῶν εἰς θεὸν γινομένη »· (Βασίλ. λόγ. εἰς τὴν μαρ. Ἰουλίτ.) διὰ δὲ τῆς δεήσεως ζητοῦμεν παρὰ θεοῦ τὴν τῶν θλίψεων ἀπολύτρωσιν· διότι ἡ λέξις, δέησις, παράγεται ἀπὸ τοῦ, δέους, ἤγουν τοῦ φόβου· ὁ φόβος δὲ γεννᾶται ἐκ τῶν θλιβερῶν περιστάσεων, ἐν αὐταῖς δὲ εὑρισκόμενοι, ζητοῦμεν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀπαλλαγήν. Παραγγέλλει δὲ ὁ ἀπόστολος, ἵνα, εἴτε διὰ προσευχῆς, εἴτε διὰ δεήσεως παριστῶμεν τὰ ζητήματα ἡμῶν πρὸς τὸν θεόν, ποιῶμεν τοῦτο μετὰ εὐχαριστίας, ἤγουν προσφέροντες αὐτῷ τὴν εὐχαριστίαν ὑπὲρ τῶν προτέρων αὐτοῦ εὐεργετημάτων· εἴτε ζητεῖς, λέγει, παρὰ θεοῦ τὴν ἀπόλαυσίν τινος ἀγαθοῦ, εἴτε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν κυκλούντων σε δυστυχημάτων, σύναπτε μετὰ τῆς ἱκεσίας σου τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίαν. Ὡς φαίνεται, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δέησις, ἡ μετὰ τῆς πρὸς θεὸν εὐχαριστίας τελουμένη, ἐστὶ δραστήριος καὶ ἀρεστὴ εἰς τὸν θεὸν καὶ εὐπρόσδεκτος. Σημείωσαι δὲ τὴν σειρὰν καὶ συνάφειαν τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων μετὰ τῶν προλαβόντων. Προλαβὸν παρήγγειλε τῆς ἀρετῆς τὴν κατόρθωσιν, ὀνομάσας αὐτὴν ἐπιείκειαν· γνωρίζων δὲ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, εἶπεν, « Ὁ Κύριος ἐγγὺς », βοηθῶν δηλονότι, καὶ συνεργῶν, καὶ ἀντιλαμβανόμενος· νῦν δὲ καὶ τὸν τρόπον δηλοποιεῖ, δι' οὗ ἀπολαμβάνομεν τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως· ὁ τρόπος δέ ἐστιν ἡ μετὰ εὐχαριστίας προσφερομένη εἰς τὸν θεὸν προσευχὴ καὶ ἡ δέησις· ὁ Κύριος, λέγει, πλησίον ὑμῶν ἐστι, διὸ « Μηδὲν μεριμνᾶτε »· σύμφωνον τοῦτο τῷ, « Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, Ματθ. 6. 25.
» καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί » ἐνδύσησθε »· « ἀλλ' ἐν παντὶ », εἰς πάντα καιρὸν δηλαδὴ καὶ ὑπόθεσιν, « τῇ προσευ- » χῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ » αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν

» θεόν », τουτέστι διὰ προσευχῆς καὶ δεήσεως, συνημμένης μετὰ εὐχαριστίας, ζητεῖτε παρὰ τοῦ θεοῦ τὰ ἀναγκαῖα ζητήματα.

Φιλιπ. 4. 7. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ἰδοὺ τὸ βραβεῖον τῶν ἐπιεικῶν ἀνθρώπων, τῶν μηδὲν μεριμνώντων, ἀλλ' εἰς πᾶσαν περίστασιν μετὰ εὐχαριστίας προσευχομένων τῷ θεῷ, καὶ δεομένων, καὶ αἰτούντων τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἐστι τὸ βραβεῖον, ἥτις διαφυλάττει τὰς καρδίας καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτι, τὰς μὲν καρδίας ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, τὰ δὲ νοήματα ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν ἐνθυμημάτων. Ποία δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη εἰρήνη, ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα; αὐτή ἐστιν ἡ εἰρήνη, ἣν ὁ θεὸς δίδωσιν εἰς τοὺς μηδὲν μεριμνῶντας, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐλπίζοντας, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητοῦντας τὴν τῶν ζητημάτων αὐτῶν ἐκπλήρωσιν· καὶ ὑπερέχει μὲν πάντα νοῦν ἡ τοιαύτη εἰρήνη,
Ἡσ. 9. 7. ἐπειδὴ « Τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔςιν ὅριον »· τὰ δὲ ἀπεριόριςα εἰς οὐδένα νοῦν χωροῦσιν· εἰρηνεύει δὲ καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ νοήματα τῶν φιλαρέτων ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν ταραχῆς. Μήπως δὲ εἰρήνην, πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν, ὠνόμασεν αὐτὸν
Αὐτ. 6. τὸν θεόν, ὅστις καὶ « Ἄρχων εἰρήνης » ἐςὶ, καὶ ἀκατανόητος καὶ ἀκατάληπτος· αὐτὸς δὲ ὡς φρουρὸς ἀκαταμάχητος, καὶ τὰς καρδίας καὶ τὰ νοήματα φυλάττει τῶν δούλων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν σαρκικῶν παθῶν, καὶ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος, καὶ τῆς δαιμονικῆς ἀπάτης.

Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν Φιλιπ. 4. 8.
ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε.

Ἐπειδὴ διὰ τῶν προλαβόντων λόγων μόνην τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν προσευχὴν παρήγγειλε, διὰ τῶν προκειμένων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τὴν ἐργασίαν παραγγέλλει· καὶ σιωπεῖ μὲν τὰ εἰδικὰ τῶν ἀρετῶν ὀνόματα, προβάλλει δὲ μόνον τὰ γένη αὐτῶν, λέγων· « Ὅσα ἔργα εἰσὶν ἀληθῆ », ἤγουν καθαρὰ παντὸς ψεύδους, καὶ ἀπάτης, καὶ δολιότητος· « ὅσα σεμνὰ », τουτέστι μεμακρυμένα πάσης αὐθαδείας, καὶ ἀναισχυντίας τε καὶ ἀνευλαβείας· « ὅσα δίκαια », ὅσα δηλονότι καθαρεύουσι παντὸς εἴδους ἀδικίας· « ὅσα ἁγνὰ », εἴτουν ἀμόλυντα καὶ ἀμίαντα παντὸς σαρκικοῦ πάθους, καὶ πάσης κοσμικῆς ματαιότητος· « ὅσα προσ» φιλῆ », ἀγαπητὰ δηλαδὴ καὶ ἀρεστὰ εἰς τὸν θεόν· « ὅσα εὔφημα », ὅπερ ἐστὶν, ὅσα ἀληθῶς εἰσιν ἄξια εὐφημίας, καὶ τιμῆς, καὶ δόξης· « εἴτις ἀρετὴ καὶ εἴτις ἔπαινος », καὶ ἐὰν πρὸς τούτοις καὶ ἄλλη τις ἀρετὴ ὑπάρχῃ, καὶ ἄλλο τι ἔργον ἐπαίνου ἄξιον·

« ταῦτα λογίζεσθε », ταῦτα ἔχετε κατὰ νοῦν, ταῦτα συλλογίζεσθε. Ἀναμιμνήσκει δὲ εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἑξῆς, ποιά εἰσι τὰ ἔργα, περὶ ὧν αὐτὸς λαλεῖ, λέγων·

Φιλιπ. 4. 9. Ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Ἐμάθετε, λέγει, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, ποιά εἰσι τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ εἴδετε αὐτὰ ὑπ' ἐμοῦ πραττόμενα, ὅτε ἤμην μεθ' ὑμῶν· ταῦτα οὖν καὶ ὑμεῖς πράττετε. Βλέπε δὲ, ὅτι διὰ μὲν τοῦ, « Ταῦτα λογίζεσθε », ἐδίδαξε τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν· διότι διὰ τοῦ νοὸς συλλογιζόμενοι, θεωροῦμεν τὸ κάλλος, τὴν τιμὴν, τὴν ἁγιωσύνην, τὴν μισθαποδοσίαν τῶν ἀρετῶν· διὰ δὲ τοῦ, « Ταῦτα πράσσετε », ἐνομοθέτησε τὴν πρᾶξιν, ἤγουν τὰ πρακτικὰ τῆς ἀρετῆς κατορθώματα· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς συγκροτεῖται καὶ συνίσταται ἡ τελεία ἀρετὴ, διὰ τοῦτο καὶ τὰ δύο αὐτῆς εἴδη παραγγείλας, ὑπόσχεται, λέγων, ὅτι ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μετ' αὐτῶν, τῶν ταῦτα ἐργαζομένων· « Καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ.

Ἡ φύσις καὶ ἡ προαίρεσις εἰσὶ δύω πηγαὶ, ἐξ ὧν ἀεννάως ῥέουσι τὰ ὑπεράριθμα καὶ πολυποίκιλα κακὰ, τὰ τῶν πικροτάτων θλίψεων πρόξενα· ἐκεῖνος στενάζει, ἐπειδὴ ὅλος ὁ σπόρος, ὅσον ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐσάπη ὑπὸ τῆς τῶν ὑδάτων πλημμύρας· οὗτος σκυθρωπάζων πορεύεται, ἐπειδὴ τοῦ ἀέρος ἡ δυσκρασία ἔφθειρε τὸν καρπὸν τῶν ἑαυτοῦ δένδρων· ἐκεῖνος ταλανίζεται, ἐπειδὴ ὁ σεισμὸς τῆς γῆς κατηδάφισε τὸν ἑαυτοῦ οἶκον· καὶ οὗτος ἐλεεινολογεῖ ἐπειδὴ ὁ σκηπτὸς τῆς βροντῆς κατέκαυσε τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τὰς ἀποθήκας. Πόσοι δὲ ἄλλας βαρυτάτας δοκιμάζουσι θλίψεις ὑπὸ τῆς τῶν στοιχείων ἐναντιότητος; πόσας ὀδύνας φέρουσιν αἱ ἀσθένειαι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους; Τοῦτον καταφλογίζει ὁ λαῦρος πυρετὸς, ἐκεῖνον

κατασενοχωρεῖ ἡ λιθίασις, τὸν ἄλλον τήκει ἡ φθίσις· οὗτος κατάκειται παράλυτος, ἐκείνου φθείρει τὰ μέλη ἡ λέπρα, τὸν ἄλλον τυραννεῖ ἡ ποδάγρα· τίς δὲ Ἱπποκράτης, ἢ Γαληνὸς, ἢ Παῦλος Αἰγινίτης δύναται ἀπαριθμῆσαι τῶν ὀδυνηρῶν ἀῤῥωστημάτων τὸ πλῆθος; Προστίθησι δακρυῤῥόους θλίψεις ὁ θάνατος· ἐκεῖνος δακρύει διὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου· οὗτος κλαίει, ἐπειδὴ ἔμεινεν ὀρφανὸς, καὶ ὁ ἄλλος θρηνολογεῖ, ἐπειδὴ ἐγκατελείφθη ἄτεκνος· ἐὰν συνάξῃς τῶν ἀνθρώπων τὰ δάκρυα, ποιεῖς ποταμὸν, ἢ θάλασσαν δακρύων. Στρέψατε νῦν τὰ ὄμματα εἰς τὰ κακὰ τῆς προαιρέσεως, καὶ ἴδετε· ἐκεῖνον βασανίζει ὁ βρασμὸς τοῦ θυμοῦ, καὶ τοῦτον φλογίζει τὸ πῦρ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας· ἐκείνου μαραίνει τὴν σάρκα τῆς φιλαργυρίας ἡ λύσσα, καὶ τούτου μολύνει τὸ αἷμα ἡ πικρία τοῦ φθόνου· ἐκεῖνον κατακεντᾷ ὁ ἔρως τῆς φιλοδοξίας, καὶ τοῦτον τηγανίζει τῆς ἐκδικήσεως τὸ πάθος· ἐπιβουλαὶ, προδοσίαι, ἁρπαγαὶ, δυναστεῖαι, ὕβρεις, μάχαι, πόλεμοι, πληγαὶ, φόνοι, καὶ ἄλλα μυρία μυρίων εἰσὶ τὰ κακὰ τῆς προαιρέσεως τῶν ἀνθρώπων· μηδὲ ὅρον ἔχουσι, μηδὲ ἀριθμὸν αἱ θλίψεις, ὅσας ἡ φύσις γεννᾷ, καὶ ἡ προαίρεσις μηχανουργεῖ καὶ τεχνεύεται· καὶ ἀγωνίζονται μὲν οἱ ἄνθρωποι, ἵνα ἀνώτεροι τῶν κακῶν τούτων γενόμενοι, φύγωσι τὴν ἐξ αὐτῶν προξενουμένην θλίψιν, πλὴν εἰς μάτην κοπιάζουσιν οἱ τάλανες· οὐχ εὑρίσκεις εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωπον, κἂν ὑπέρπλουτος ᾖ, κἂν ἐνδοξότατος, κἂν ἄρχων, κἂν ἡγεμὼν, κἂν βασιλεὺς, ἀμέτοχον, καὶ ἄγευστον τῶν τοιούτων δυστυχημάτων· καὶ ταῦτα μὲν κατὰ ἀλήθειαν οὕτως ἔχουσιν.

Ἀνίσταται δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἀδιςάκτῳ καρδίᾳ, καὶ πεπαῤῥησιασμένῳ προσώπῳ, καὶ στόματι πλατεῖ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ κηρύττει, ὡς σήμερον ἠκούσαμεν, καὶ λέγει, ἵνα χαιρώμεθα, οὐχὶ ἐνίοτε καὶ ἐκ διαλειμμάτων, ἀλλ' ἀδιακόπως καὶ ἀδιαλείπτως, « Χαίρετε, λέγει, ἐν Κυρίῳ πάν- Φιλιπ. 4. 4.
» τοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε ». Παράδοξον τοῦτο τὸ πρόσταγμα, καὶ ἐναντίον τῶν πραγμάτων, καὶ ἑπομένως ἀδύνατος φαίνεται ἡ τούτου ἐκπλήρωσις· καὶ τίς δύναται χαίρειν πάντοτε, περικυκλωμένος ὢν ὑπὸ τοσούτου πλήθους κακῶν, καὶ κινδυνεύων πᾶσαν ὥραν καταποντισθῆναι ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῶν θλίψεων; Πόθεν ὁ Παῦλος ἔλαβεν ἀφορμὴν, ἵνα ἐκφωνήσῃ τοιαύτην διδασκαλίαν; διδασκαλίαν, ἥτις ὅσον ἐςὶν ἐπιθυμητὴ, τοσοῦτόν ἐστι δυσκατόρθωτος; Ὁ Παῦλος ἦν « Σκεῦος ἐκλογῆς », ἤγουν Πράξ. 9. 15.
ἄνθρωπος ἐκλελεγμένος ὑπὸ θεοῦ, ἵνα κηρύξῃ τὰ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα· αὐτὸς ἀνέβη « ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἡρπάγη 2. Κορ. 12. 2. 4.
» εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα » ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι »· ἐν αὐτῷ δὲ ἔζη ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὅθεν Γαλ. 2. 20.
ταῦτα τὰ λόγια· « Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάν» τοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε », οὐκ εἰσὶ λόγια ἀνθρώπου, ἀλλὰ φωνὴ θεοῦ, διὰ στόματος ἀνθρώπου προφερομένη καὶ ἐκφωνουμένη, διό ἐστιν ἀληθινὴ, καὶ βεβαία, καὶ ἀναμφίβολος· ἀνάγκη οὖν ἐςιν, ἵνα ἐξετάσωμεν,

ποία ἐστὶν ἡ χαρά, περὶ ἧς λαλεῖ ὁ ἀπόσολος, καὶ τίς ἐστιν ὁ δυνάμενος χαίρειν πάντοτε.

Ἡ χαρὰ, ἀδελφοί μου, περὶ ἧς λαλεῖ ὁ Παῦλος, οὐκ ἔστι χαρὰ σωματικὴ, οὐδὲ διὰ τὰ σωματικὰ πράγματα, οὐδὲ ἐκ τῶν σωματικῶν πραγμάτων γεννωμένη· ἀλλ' ἔςι χαρὰ πνευματικὴ, διὰ τὰ πνευματικὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῶν πνευματικῶν ἔργων προερχομένη· αὐτή ἐστι καρπὸς, ὃν καρποφορεῖ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ
Γαλ. 5. 22. ἁγίου πνεύματος φωτιζομένη· « Ὁ δὲ καρ-» πὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, » εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθω-» σύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια »· διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ οὐ δυνάμεθα περιγράψαι ἀκριβῶς τί ἐστιν· ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς σπανίως ἔρχεται, τότε δηλαδὴ μόνον, ὅταν τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καταβρέχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν· καὶ ὀλίγον δὲ καιροῦ διάστημα ἐν ἡμῖν μένει, ἐν ὅσῳ δηλονότι μένομεν εἰς τῆς μετανοίας τὴν καθαρότητα· οἱ ἄνθρωποι οἱ δίκαιοι καὶ ἅγιοι, αὐτοὶ δύνανται παραστῆσαι λεπτομερῶς, τί ἐστιν ἡ τοιαύτη χαρὰ, ἐπειδὴ αὐτὴ διαπαντός ἐστιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν· ὅθεν καὶ διαπαντὸς αἰσθάνονται τὴν μελίῤῥυτον καὶ ἐπουράνιον αὐτῆς γλυκύτητα· ἐφανέρωσε τοῦτο ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, ὅστις οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, « χαίρετε », ἀλλὰ « χαίρετε, εἶπεν, ἐν Κυρίῳ πάντοτε ». Τίς δὲ χαίρει ἐν Κυρίῳ; οὐδεὶς ἄλλος, εἰμὴ ὁ ὢν μετὰ τοῦ Κυρίου, ἤγουν, ὅστις ἡνωμένος ἐστὶ μετ' αὐτοῦ· τίς δὲ ἄλλος ἐστὶν ἡνωμένος μετὰ τοῦ Κυρίου, εἰμὴ ὁ ἀγαπῶν
αὐτόν; « Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων 1. Ἰωάν. 4. 16.
» ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ » θεὸς ἐν αὐτῷ »· τίς δὲ ἀγαπᾷ τὸν θεόν; οὐδεὶς ἄλλος, εἰμὴ ὅστις φυλάττει τὰς ἐνλὰς αὐτοῦ, καὶ ποιεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ·
« Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν Ἰωάν. 14. 21.
» αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με ». Ἐκ τούτου τίς οὐ βλέπει, ὅτι ἡ ἀρετή ἐστιν ἡ μήτηρ τῆς χαρᾶς, καὶ ὅτι, ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ ἐστι τῆς χαρᾶς τὸ κατοικητήριον;

Ἀλλὰ τίς ἐστι, λέγεις, ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅσον καὶ ἂν εἴη ἐνάρετος, ὅστις ὑπὸ τοσούτων κακῶν στενοχωρούμενος, ὅσα προξενεῖ ἡ φύσις, καὶ ὅσα ἡ προαίρεσις, οὐ μόνον οὐδόλως θλίβεται, ἀλλὰ καὶ χαίρει; Ποῖα ἄρά γε σὺ νομίζεις κακὰ βαρύτερα καὶ περισσότερα, τὰ ἐκ τῆς φύσεως προξενούμενα, ἢ τὰ ἐκ τῆς προαιρέσεως; προξενεῖ ἀληθῶς καὶ ἡ φύσις πάθη θλιβερὰ, πλὴν τὰ ἐκ τῆς προαιρέσεως ὑπερβαίνουσι τὰ τῆς φύσεως καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ τὸ βάρος, καὶ κατὰ τὴν δριμύτητα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ κατὰ τὸ δύσκολον τῆς θεραπείας· κατὰ τὸν ἀριθμὸν, πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ αὐτὰ καθ' ἑαυτά εἰσι πολυάριθμα· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ καθ' ἓν ἐξ αὐτῶν γεννᾷ ἄλλα πάμπολλα· πόσα κακὰ γεννᾷ ἡ ἀσέλγεια; αὐτὴ δυσφημίζει τὸ ὄνομα, δαπανᾷ τὰ ὑπάρχοντα, φθείρει τὴν ὑγείαν, σήπει τὰς σάρκας, προξενεῖ δριμυτάτους πόνους· πόσα κακὰ γεννᾷ ὁ θυμὸς, ὅταν ἐξαφθῇ; ἔξαψιν αἵματος φλογερὰν καὶ πνιγμονικὴν, ἀφροὺς στόματος, κλόνους καρδίας, μελῶν

σπαραγμοὺς, ἐπιληψίας, ἀποπληξίας, ὕβρεις, πληγὰς, φόνους· πόσα κακὰ προξενεῖ τὸ μῖσος; πόσα ὁ φθόνος; πόσα ἡ ὑπερηφάνεια; πόσα τὰ ἄλλα πάθη τῆς προαιρέσεως; ὁλόκληρα βιβλία οὐκ ἐξαρκοῦσι πρὸς τὴν τούτων περιγραφήν· προστίθεται δὲ εἰς αὐτὰ ἡ αἰσχύνη καὶ ἡ ἀτιμία· τὰ μὲν φυσικὰ οὐδεμίαν αἰσχύνην, ἢ ἀτιμίαν προξενοῦσι, τὰ δὲ προαιρετικὰ καταισχύνουσι καὶ ἀτιμάζουσι· διότι ὁ κλέπτης, ὁ ψεύςης, ὁ ὑποκριτὴς, ὁ δολερὸς, ὁ πόρνος ἐστὶ κατῃσχυμμένος καὶ ἄτιμος, οὐχὶ ὁ ποδαλγὸς, οὐδὲ ὁ ὑδρωπικὸς, οὐδὲ ὁ παράλυτος, οὐδὲ ὁ χωλὸς, οὐδὲ ὁ τυφλός· ὅθεν τῆς ἀτιμίας καὶ τῆς αἰσχύνης ἡ προσθήκη ποιεῖ τὰ προαιρετικὰ πολλῷ βαρύτερα τῶν φυσικῶν ἐλαττωμάτων. Σημείωσαι δὲ καὶ τὴν δριμύτητα τῶν προαιρετικῶν· ὅστις μὲν πάσχει ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς φύσεως κακῶν, ἐκεῖνος ἔχει τὴν συνείδησιν αὐτοῦ εἰρηνικὴν, ἥσυχον, παρηγορητικήν· ὅστις δὲ βασανίζεται ὑπὸ τῶν τῆς προαιρέσεως ἁμαρτημάτων, ἐκεῖνος ἔχει προσθήκην εἰς τὰ πάθη τοὺς πληκτικωτάτους τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἐλέγχους, οἵτινες ὀξυτάτην ποιοῦσι τῶν παθῶν αὐτοῦ τὴν βάσανον. Ἐὰν δὲ παρατηρήσῃς, ποῖα πάθη θεραπεύονται εὐκολώτερα, βλέπεις, ὅτι εἰς τὰ τῆς φύσεως καὶ ἰατροὶ εὑρίσκονται, καὶ αἱ βοτάναι θεραπεύουσιν· εἰς δὲ τὰ τῆς προαιρέσεως οὐδὲ ἰατρὸς ἰατρεύει, οὐδὲ βοτάναι ὠφελοῦσι· τὰς ἐκ τῆς φύσεως θλίψεις καὶ ἡ φύσις ἐξομαλίζει, καὶ ὁ καιρὸς διασκεδάζει, καὶ οἱ συγγενεῖς προφθάνουσι, καὶ οἱ φίλοι ἀπαντῶσι, καὶ οἱ ἐλεήμονες ἄνθρωποι παρηγοροῦσι· κλαίεις τὸ ἑσπέρας διὰ τὴν δυσκρασίαν τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ γελᾷς τὸ πρωῒ διὰ τὴν τούτου εὐκρασίαν· « Τὸ ἑσπέρας Ψαλ. 29. 5.
» αὐλισθήσεται κλαυθμὸς, καὶ εἰς τὸ πρωῒ » ἀγαλλίασις »· θρηνολογεῖς διὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγενοῦς σου σήμερον, καὶ αὔριον, καὶ μετὰ τὴν αὔριον, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἰατρεύει τὴν πληγὴν τῆς θλίψεώς σου· κατέστησέ πάμπτωχον τῆς θαλάσσης ἡ ἀνεμοζάλη, καταποντίσασα ὅλην σου τὴν πραγματείαν, ἀλλὰ παραμυθοῦσι τὴν δυστυχίαν σου οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, καθὼς τὴν τοῦ Τωβὶτ, ὁ καλὸς Ἀχιάχαρος· πόση δὲ δυσ- Τωβ. 2 10.
κολία, ἵνα ὁ μέθυσος κατασταθῇ νήφων· καὶ ὁ κοιλιόδουλος, νηστευτής· καὶ ὁ ἀσελγὴς, σώφρων· καὶ ὁ ἄσπλαγχνος, ἐλεήμων· καὶ πᾶς ἄλλος δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἐργάτης τῆς ἀρετῆς; Ἐκ τούτων φανερόν ἐςιν, ὅτι οἱ ἐνάρετοι ἄνθρωποι, καθαροὶ ὄντες τῶν παθῶν τῆς προαιρέσεως, ἐλεύθεροί εἰσι καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πηγαζομένων θλίψεων· ἔχοντες δὲ ἥσυχον καὶ ἄλυπον τὸν ἔσω ἄνθρωπον, χαίρουσι διαπαντὸς ἐν Κυρίῳ.

Ἔστω, λέγεις, αὐτοὶ μὲν ἔχουσιν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν, ἔξωθεν ὅμως ταράττουσιν αὐτοὺς καὶ καταθλίβουσιν οἱ ἀδικηταὶ καὶ τυραννικοὶ ἄνθρωποι, καταδιώκοντες αὐτοὺς, ἁρπάζοντες τὰ τούτων ὑπάρχοντα, δέρνοντες, φυλακίζοντες, βασανίζοντες ἕως θανάτου. Ἀληθῶς οἱ μὲν κάκιστοι ἄνθρωποι ταῦτα ποιοῦσιν αὐτοῖς· αὐτοὶ ὅμως πεπληροφορημένοι ὄντες, ὅτι « Οὐκ ἔχομεν ὧδε Ἑβρ. 13. 14.
» μένουσαν πόλιν, ἐπιζητοῦσι τὴν μέλλου-

Φιλιπ. 3. 20. » σαν· καὶ ἔχοντες τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἐν » οὐρανοῖς, Ἀπεκδέχονται σωτῆρα τὸν » Κύριον Ἰησοῦν »· ὅστις μακαρίζων τοὺς
Ματθ. 5. 10. διωκομένους ἕνεκεν δικαιοσύνης, πολὺν ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς τὸν μισθὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅθεν τὰ προξενοῦντα λύπην εἰς τοὺς βεδυθισμένους ἐν τῇ τοῦ κόσμου ματαιότητι, χαρὰν φέρουσιν εἰς τοὺς ἀφιερώσαντας εἰς τὸν θεὸν καὶ νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ καρδίαν. Τοῦτο φαίνεται παράδοξον, ὅμως ἐστὶν ἀληθέστατον· πόσον λυπεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου ἡ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν ἁρπαγή; ὑπερβολικῶς· καὶ ὅμως ἡ αὐτὴ ἁρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων χαρὰν ἔφερεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ· μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Παῦλος περὶ τῶν ἁγίων τῶν ἐκ τοῦ γένους
Ἑβρ. 10. 34. τῶν Ἑβραίων· « Καὶ γὰρ, λέγει, τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς » προσεδέξασθε »· διδάσκει δὲ καὶ τὸν λόγον ταύτης τῆς παραδόξου χαρᾶς· ἐστέρξατε, λέγει, μετὰ χαρᾶς τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν, ἐπειδὴ γνωρίζετε, ὅτι ἔχετε ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπάρχοντα ὑπέρτερα καὶ αἰώνια· γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Πόση ἡ θλίψις τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, ὅταν παῤῥησίᾳ ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου δείρωσιν αὐτούς; μεγάλη ἀναμφιβόλως· καὶ ὅμως οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὅταν οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι ἔδειραν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ
Πράξ. 5. 41. παμπονήρου αὐτῶν συνεδρίου, « Ἐπορεύ» οντο, λέγει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, χαίροντες » ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου »· διὰ τί δὲ ἔχαιρον; « Ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ, κατηξιώθησαν » ἀτιμασθῆναι ». Τί τούτου περισσότερον;

Ἀλλ' ἄραγε χαίρουσι, λέγεις, οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι, καὶ ὅταν οἱ δριμύτατοι τῶν ἀῤῥωστημάτων πόνοι βασανίζωσιν αὐτούς; ἢ οὐκ αἰσθάνονται τῶν ἀῤῥωστιῶν τὴν βάσανον; ἢ οὐδέποτε ἀῤῥωστοῦσιν; Ὡς ἄνθρωποι ἀῤῥωστοῦσι, καὶ ὡς σάρκα φοροῦντες, αἰσθάνονται ἀναμφιβόλως τῶν ἀσθενειῶν τὰς ἀλγηδόνας, πλὴν ἀποβλέποντες εἰς τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίους μισθαποδοσίας, τὰς ἡτοιμασμένας εἰς τοὺς ὑπομένοντας, γενναιοφρόνως ὑπομένουσι τῶν πόνων τὴν δριμύτητα· ἡ δὲ ὑπομονὴ φέρει εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν δοκιμὴν, ἤγουν τὴν αἴσθησιν τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας· ἡ δὲ δοκιμὴ γεννᾷ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν τὴν σταθερὰν τῶν θείων στεφάνων ἐλπίδα· « Ἡ θλίψις Ρωμ. 5. 4. 5.
» ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, » δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλ» πὶς οὐ καταισχύνει »· ἡ τοιαύτη δὲ ἐλπὶς τόσον θερμαίνει τὴν καρδίαν αὐτῶν, ὥστε μετὰ χαρᾶς ὑπομένουσι τῶν ἀσθενειῶν τοὺς πόνους. Ἐὰν, ὅταν σὲ στενοχωρῇ τῆς ἀῤῥωστίας ἡ ὀδύνη, εἶχες πληρεστάτην πληροφορίαν, ὅτι, ἐὰν ὑπομείνῃς ἀνδρείως, αὐτὴ μὲν παύει, σὺ δὲ διὰ τὴν ὑπομονήν σου γίνεσαι βασιλεὺς, οὐχ ὑπέμενες ἄρά γε τότε μετὰ χαρᾶς τῆς ἀσθενείας σου τὸν πόνον; τότε ὁ νοῦς σου ἦν προσηλωμένος οὐχὶ εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς ὀδύνης, ἀλλ' εἰς τοὺς συλλογισμοὺς τῆς ἀπολαύσεως τῆς βασιλείας· τοῦτο δὲ ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἁγίους ἄνδρας·

αὐτοί εἰσι κατὰ πάντα πεπληροφορημένοι,
ὅτι, ἐὰν εὐχαρίστως ὑπομένωσι, γίνονται
βασιλεῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ,
2. Τιμ. 2. 11. 12. ὡς ἐβεβαίωσεν ὁ Παῦλος, λέγων· « Πιστὸς
» ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συ-
» ζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύ-
» σομεν ». Ὅθεν ἔχοντες ἀφιερωμένον καὶ
νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ καρδίαν εἰς τὴν περι-
μένουσαν αὐτοὺς βασιλείαν, χαίροντες ὑ-
πομένουσι τῆς ἀσθενείας τὴν ὀδύνην. Ὁ δὲ
Παῦλος, ὁ διὰ λόγου ταῦτα διδάσκων, καὶ
διὰ τῶν ἔργων ταῦτα ἀπέδειξε, καθότι
ἀρεσταὶ ἦσαν εἰς αὐτὸν αἱ ὑπὲρ τῆς ἀγά-
πης τοῦ Χριστοῦ ἀσθένειαι, καὶ αἱ περι-
φρονήσεις, καὶ αἱ ἀνάγκαι, καὶ οἱ διωγμοί,
2. Κορ. 12. 10. καὶ αἱ στενοχωρίαι. « Διὸ εὐδοκῶ, ἔλεγεν,
» ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις,
» ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χρι-
» στοῦ »· Διότι ὅταν ἀσθενῶ, λέγει, τότε
2. Κορ. 4. 16. δυνατός εἰμι· διότι, « εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν
» ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνα-
» καινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ ». Διὰ τούτους
τοὺς λόγους χαίρουσιν οἱ ἅγιοι, ὅταν πάσχω-
Κολ. 1. 24. σι· διὰ τούτους τοὺς λόγους ἐβόα ὁ Παῦλος·
« χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ».

Ἀλλ', ἐὰν οἱ ἐνάρετοι, λέγεις, χαίρωσι
πάντοτε κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύ-
λου, πῶς ὁ ἅγιος προφήτης Δαβὶδ ὠδύρε-
Ψαλ. 119. 5. το, λέγων· « Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου
Ἱερ. 15. 10. » ἐμακρύνθη », καὶ ὁ Ἱερεμίας ἐθρηνολόγει,
Ἰεζ. 2. 10 καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ κατέφαγε τὴν κεφαλίδα, ἐν
ᾗ « ἐγέγραπτο θρῆνος καὶ μέλος καὶ οὐαί »·
καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος παρήγγειλε μὲν
Ῥωμ. 12. 15. « κλαίειν μετὰ κλαιόντων »· ἔκλαιε δὲ
τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Φιλιπ. 3. 18.
τοῦ κόσμου σωτὴρ ἔκλαυσε μὲν διὰ τὴν Λουκ. 19. 41.
καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐδάκρυσε Ἰωάν. 11. 35.
δὲ εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Λαζάρου; Οἱ ὀ-
δυρμοί, καὶ οἱ θρῆνοι, καὶ τὰ πένθη, καὶ
τὰ δάκρυα τῶν ἁγίων οὐκ εἰσὶ πικρά, ἀλ-
λὰ γλυκά, καὶ τερπνά, καὶ εὐφροσύνης πρό-
ξενα· διότι αὐτὰ οὐκ εἰσὶν ἔκγονα λύπης,
οὐδὲ ἀποτελέσματα θλίψεως, ἀλλ' εἰσὶ
καρποὶ τῆς ἀγάπης καὶ βλαστοὶ τῆς κα-
τανύξεως· ἡ δὲ ἀγάπη καὶ ἡ κατάνυξις οὐ
λυπεῖ, ἀλλ' εὐφραίνει· οὐ θλίβει, ἀλλὰ χα-
ροποιεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ταύτην
δὲ τὴν γλυκυτάτην χαρὰν ἐσήμαινεν ἡ
ὀπτασία τοῦ Ἰεζεκιὴλ, ὅστις, ἀφ' οὗ ἔφαγε
τὴν κεφαλίδα τοῦ θρήνου καὶ τοῦ μέλους
καὶ τοῦ οὐαί, τότε ᾐσθάνθη, λέγει, ἐν τῷ
στόματι αὐτοῦ γλυκύτητα μέλιτος· « Καὶ Ἰεζ. 3. 3.
» ἐγένετο ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυ-
» κάζον »· ταύτην τὴν χαρὰν ἐφανέρωσε
καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅταν εἶπε· « Μακάριοι Ματθ. 5. 4.
» οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσον-
» ται. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γε- Λουκ. 6. 21.
» λάσετε ».

Εἰς τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους οὐκ ἔχει
τόπον ἡ κοσμικὴ λύπη, ἡ πολέμιος τῆς
πνευματικῆς χαρᾶς· ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κοσμικὴ
λύπη εἰσὶ δύω πράγματα ἀσυμβίβαστα·
διότι ποῖον κοσμικὸν πρᾶγμα δύναται
λυπῆσαι τοὺς ἐναρέτους, οἵτινες νομίζουσι
σκύβαλα πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ; Ἡ καρ- Φιλ. 3. 8.
δία τῶν ἀγαπώντων τὸν θεὸν ἐστι θεοῦ
κατοικητήριον· « Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, εἶπεν Ἰωάν. 14. 23.
» ὁ θεάνθρωπος, τὸν λόγον μου τηρήσει· καὶ

» ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ » πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' » αὐτῷ ποιήσομεν »· ὅπου δὲ ὁ θεός, ἐκεῖθεν φεύγει ἡ λύπη· καθὼς καὶ ὅπου φῶς, ἐκεῖθεν φυγαδεύεται τὸ σκότος· ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται τὴν ἀρετήν, ὁ θεὸς μένει ἐν αὐτῷ, ὅθεν αἰσθάνεται τὴν ἀγαλλίασιν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ· ἐὰν δὲ ἐκπέσῃ τῆς ἀρετῆς, ὁ μὲν θεὸς ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ αἰσθάνεται τοῦ ᾅδου τὰς θλίψεις· ὅταν ὁ Δαβὶδ ἥμαρτεν, ἐστερήθη τῆς τοῦ θεοῦ ἑνώσεως, ἑπομένως καὶ τῆς τοιαύτης ἀγαλλιάσεως· ὅθεν μετανοῶν καὶ κλαίων, παρεκάλει, ἵνα μὴ ἀποστραφῇ παντελῶς αὐτὸν ὁ θεός, ἀλλ' ἀποστείλῃ ἐπ' αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἑπομένως ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν ἀγαλλίασιν τῆς σωτηρίας·
Ψαλ. 50. 11. 12. « Μὴ ἀποῤῥίψῃς με, ἔλεγεν, ἀπὸ τοῦ προσώ» που σου, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ » ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἀπόδος μοι τὴν ἀ» γαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου ». Οὐδὲν οὖν σφάλλει, ὅςις εἴπῃ, ὅτι ταῦτα τὰ λόγια·
Φιλ. 4. 4. « Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, » χαίρετε », εἰσὶ ταὐτοσήμαντα καὶ ταὐτοδύναμα τούτοις· ἐργάζεσθε πάντοτε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου τὴν ἀρετήν· πάλιν ἐρῶ, ἐργάζεσθε τὴν ἀρετήν.

Ματαίως οὖν, ὦ ἄνθρωποι, τρέχετε ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἐπιπόνως κοπιάζετε, ζητοῦντες τὴν χαρὰν εἰς τοῦ κόσμου τὰς ματαιότητας· ματαίως ταλαιπωρεῖσθε, ζητοῦντες τὴν χαρὰν εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τοὺς προβιβασμούς, εἰς τὰ κοσμικὰ ἀξιώματα· ματαίως ἐπιτηδεύεσθε θέατρα, ἱπποδρόμια, χορούς, παίγνια, μουσικὰ ὄργανα, ἡδονικὰ ᾄσματα, τροφῶν καὶ ποτῶν πολυποικιλίας, ἁβροδιαίτους τραπέζας· αὐτά εἰσι σκιαὶ τῆς χαρᾶς, εὐφραίνουσιν ὀλίγον τὰς αἰσθήσεις, ἔπειτα πληροῦσι τὴν ψυχὴν πικρίας· πεπλανημένος ἐστίν, ὅστις πείθεται, ὅτι χαίρει, ἐὰν ἐκδικηθῇ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, ἢ πληρώσῃ τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν, ἢ πράξῃ ἄλλην τινὰ ἁμαρτίαν· διότι ἡ ἁμαρτία, κἂν προξενῇ βραχυτάτην ἡδονήν, ὅταν τελῆται, ἀφ' οὗ ὅμως τελειωθῇ, φέρει φόβον, φέρει αἰσχύνην, φέρει τῆς συνειδήσεως τοὺς λυπηροὺς καὶ πικροτάτους ἐλέγχους· μία ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀδιαλείπτου χαρᾶς, τῶν ἀρετῶν ἡ ἐργασία· ὅταν νικᾷς τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν συγχωρῇς τὸν ἐχθρόν σου, ὅταν ἐλεῇς τοὺς πτωχούς, ὅταν σωφρονῇς, ὅταν προσεύχεσαι, τότε αἰσθάνεσαι τὴν χαρὰν τοῦ θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν σου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεοφόρος Παῦλος εἰπὼν τό, « χαίρετε ἐν Φιλ. 4. 4.
» Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε », παρήγγειλε τῶν ἀρετῶν τὴν ἐργασίαν, διδάσκων διὰ τούτου, ὅτι αὐτή ἐστι τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς ἡ μήτηρ· γίνεσθε, εἶπεν, ἐπιεικεῖς, ἀποῤῥίψατε πᾶσαν μέριμναν κοσμικῆς ματαιότητος, φυτεύσατε εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν τὴν πρὸς θεὸν ἐλπίδα, προσεύχεσθε μετὰ εὐχαριστίας· ἔπειτα γενικῶς περιλαβὼν πᾶσαν ἀγαθοεργίαν, εἶπε « Τὸ Αὐτ. 8.
» λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα » δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα » εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ καὶ εἴτις ἔπαινος, » ταῦτα λογίζεσθε »· ταῦτα πράσσετε· καὶ

» ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν »· ὅταν δὲ ὁ θεὸς μεθ' ὑμῶν, τότε ἡ χαρὰ τοῦ θεοῦ
Ἰωάν. 15. 11. ἐν ὑμῖν μένει, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πεπληρωμένη ἐστί· καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει Ἰωάν. 16. 22.
ἀφ' ὑμῶν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΠΡΟ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ.

Ἀσυγκρίτως περισσότερον ἠγωνίσθησαν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, ἵνα πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἑλκύσωσι τοὺς Ἰουδαίους, ἤπερ τοὺς ἐθνικοὺς εἰδωλολάτρας· εὐκολώτερα ἐπληροφορεῖτο ὁ εἰδωλολάτρης, ὅτι τὰ παρ' αὐτοῦ λατρευόμενα ξόανα οὐκ ἦσαν θεοί, δυσκολώτερα δὲ ἐπείθετο ὁ σκληροτράχηλος Ἑβραῖος, ὅτι ὁ νόμος, ὃν ἐκ θεοῦ ἔλαβεν, ἦν τυπικὸς καὶ σκιώδης, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν προκαταγγέλλων· ὡς κωφὸς οὐκ ἤκουε τῶν ἁγίων προφητῶν τὰ λόγια, τὰ τοσοῦτον φανερῶς προφητεύσαντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, και ὡς τυφλὸς οὐκ ἔβλεπεν οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τῶν θεοφόρων ἀποστόλων τὰ ἐξαίσια θαύματα· μὴ δυνάμενος δὲ νοῆσαι, ὅτι ἡ σαρκικὴ περιτομὴ τύπος ἦν τῆς πνευματικῆς, κατ' οὐδένα τρόπον ὑπέφερε τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς, καὶ τὴν τελείαν ἐξουδένωσιν· ἐσκανδάλιζε δὲ αὐτὸν παραλόγως τὸ μυστήριον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, ἐπειδὴ παχυλῶς ἐνόει
τὸ, « Κεκατηραμένος ὑπὸ θεοῦ πᾶς κρεμά- Δευτ. 21. 23.
» μενος ἐπὶ ξύλου ». Ἐκ τούτου, κἂν τινες ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, θέλοντες ὅμως ἀρέσαι εἰς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν, ἠνάγκαζον τοὺς εἰς τὴν πίστιν προσερχομένους, ἵνα περιτέμνωνται, καὶ οὕτως ἔφευγον τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, ὅσους ἐκίνουν κατὰ τῶν
κηρυττόντων Χριςὸν ἐςαυρωμένον. Διὰ τῆς 1. Κορ. 1. 23.
σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς ἐλέγχει ὁ θεόφρων Παῦλος τὸ σφάλμα τῶν ἀναγκαζόντων περιτέμνεσθαι, καὶ ὡς μηδόλως φοβούμενος τοὺς διώκτας τοῦ σταυροῦ,
λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κηρύττει· « Ἐμοὶ δὲ μὴ Γαλ. 6. 14.
» γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ » τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἑρμηνεία ὅλης τῆς ἀναγνωσθεί-

σης περικοπῆς προλαβὸν ἐγράφη, διὰ τοῦτο
ἀφιεροῦντες σήμερον τὸν λόγον εἰς ταύτην
ὅρα σελ. 404 Κορ. κβ'. μόνην τὴν ἀποστολικὴν καύχησιν, πρῶτον
μὲν ἐρευνῶμεν τῆς καυχήσεως τὰ εἴδη· δεύτερον δὲ, διὰ ποῖον λόγον ὁ ἀπόστολος καταλιπὼν πᾶν ἄλλο καύχημα, ἐκαυχᾶτο « Ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ » Χριστοῦ ».

Καυχῶνται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν φρόνησιν αὐτῶν, εἰς τὴν σοφίαν, εἰς τὸ κάλλος, εἰς τὴν ἀνδρείαν, εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὰ ἀξιώματα, εἰς τὴν εὐγένειαν, καὶ εἰς πᾶν ἄλλο σωματικὸν ἀγαθόν· καυχῶνται εἰς τὸν ζῆλον, εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν σωφροσύνην, εἰς τὴν ὑπομονὴν, εἰς τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν, καὶ εἰς πᾶν ἄλλο ἔργον πνευματικόν· καυχῶνται καὶ ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις ἔργοις τῆς παντουργοῦ δυνάμεως τοῦ θεοῦ· ἡ πρώτη ἐστὶ καύχησις σωματική· ἡ δευτέρα, ψυχική, ἡ τρίτη ἐστὶ καύχησις θεία· ἡ πρώτη καύχησίς ἐστιν ἁμαρτία, παροργίζουσα τὸν θεὸν, καὶ ἑτοιμάζουσα εἰς τὸν καυχώμενον αὐστηροτάτην παίδευσιν· ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐκαυχήθη ἐπὶ τῇ βασιλικῇ αὐτοῦ
Δαν. 3. 15. Δαν. 4. 27. δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ· « Καὶ τίς ἐστι θεὸς,
» εἶπε πρὸς τοὺς τρεῖς παῖδας, ὃς ἐξελεῖται » ὑμᾶς ἐκ τῆς χειρός μου; οὐχ αὕτη ἐστὶ » Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ᾠκοδόμησα » εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κράτει τῆς » ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου »; ἔτι δὲ ὁ λόγος τῆς τοιαύτης καυχήσεως ἵστατο ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἀπ' οὐρανοῦ, κηρύττουσα τὴν τούτου
καταδίκην· « Αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος Αὐτ. 13
» συνετελέσθη ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ· καὶ » ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ χόρτον » ὡς βοῦς ἤσθιε, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ » οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως αἱ » τρίχες αὐτοῦ ὡς λεόντων ἐμεγαλύνθησαν, » καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέων ». Βλέπε δὲ καὶ τὸν Ἡρώδην· αὐτὸς βασιλικὴν ἐσθῆτα ἐνδεδυμένος καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος καθήμενος, ἐδημηγόρει τὰ περὶ τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς, εἴτε καλακεύων αὐτὸν, εἴτε θαυμάζων τὴν δύναμιν τῆς δημηγορίας αὐτοῦ, ἐκραύγαζε·
« θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου »· αὐτὸς Πράξ. 12. 22.
δὲ ὁ πανάθλιος ταύτην τὴν φωνὴν ἀκούσας, οὐκ ἐδόξασε τὸν θεὸν, τὸν δόντα αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τοῦ λόγου τὴν
δύναμιν· καὶ ἰδοὺ εὐθὺς « Ἐπάταξεν αὐτὸν Αὐτ. 23.
» ἄγγελος Κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε τὴν » δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκό» βρωτος, ἐξέψυξεν ».

Πολλὰ μακρὰν ἀπέχουσιν οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι ἀπὸ ταύτης τῆς κοσμικῆς καυ-
χήσεως· « Μὴ καυχᾶσθε, διδάσκουσι, καὶ 1. Βασ. 3. 10.
» μὴ λαλεῖτε ὑψηλά· μὴ ἐξελθέτω μεγαλορ» ῥημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· μὴ » καυχάσθω ὁ φρόνιμος ἐπὶ τῇ φρονήσει » αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ δυνατὸς ἐπὶ » τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ » πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ »· πολλῷ περισσότερον ἀπεῖχε ταύτης τῆς καυχή-
σεως ὁ τρισμακάριος Παῦλος, ὅσις σκύβαλα Φιλιπ. 3. 8.
ἐνόμιζε πάντα τὰ ἐγκόσμια· τόσον ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν σάρκα καυχήσεως,

ὥστε, ὅταν ἐγνώρισεν, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα καυχηθῇ, ἐπειδὴ οἱ ψευδαπόστολοι ἐπλάνουν τοὺς πιστοὺς, καυχώμενοι ἐν τῷ γένει αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς προγόνοις, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ κόποις, τότε πρῶτον μὲν ὡμολόγησεν, ὅτι λαλεῖ ὡς μω-
2. Κορ. 11. 17. 19. 21 ρὸς καὶ ἄφρων, « Ὃ λαλῶ, εἶπεν, οὐ λαλῶ » κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ· ἐν » ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως »· καὶ πάλιν· « Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν » ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες »· καὶ πάλιν· « Ἐν » ᾧ δ'ἄν τις τολμᾷ (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω), τολ» μῶ κἀγὼ »· ἔπειτα τέλος πάντων εἶπεν·
Αὐτ. 22. 23. « Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι; » κἀγώ· διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; (παραφρο» νῶν λαλῶ) ὑπὲρ ἐγώ ».

Περὶ δὲ τῶν καυχωμένων εἰς τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, παράδειγμα βλέπομεν φοβερὸν ἐν τῷ ἱερῷ εὐαγγελίῳ. Δύω ἄνθρωποι, λέγει, ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν, ἵνα προσευχηθῶσιν· ὁ εἷς Φαρισαῖος, ἤγουν δίκαιος, ὁ ἕτερος τελώνης, τουτέστιν ἁμαρτωλός· ὁ Φαρισαῖος οὐ προσεύ-
Λουκ. 18. 11. 12. χεται, ἀλλὰ μεγαλοῤῥημονεῖ, καὶ καυχᾶται· « Οὐκ εἰμὶ, λέγει, ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀν» θρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς » οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δὶς τοῦ σαβ» βάτου· ἀποδεκατῶ πάντα, ὅσα κτῶμαι »· ὁ δὲ τελώνης νομίζων ἑαυτὸν ἀνάξιον ὑψῶσαι τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανὸν, κάτω νενευκὼς, ἔτυπτε τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ
Αὐτ. 13. ἔλεγεν· « Ὁ θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρ» τωλῷ »· κατέβησαν δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὁ μὲν Φαρισαῖος, ὁ δίκαιος, κατακεκριμένος διὰ τὴν ἐξ ὑπερηφανείας καύχησιν· ὁ δὲ τελώνης, ὁ ἁμαρτωλὸς, δεδικαιωμένος διὰ τὴν ἐκ τῆς ταπεινώσεως μετάνοιαν· οὕτως οὖν ἡ καύχησις ἐν μιᾷ στιγμῇ καιροῦ σκορπίζει πάντα τῶν ἀρετῶν τὰ ἔργα, τὰ μετὰ πολὺν χρόνον διὰ πολλῶν κόπων κατορθωθέντα.

Βλέπε δὲ τὸν Παῦλον ἀναβάντα μὲν εἰς τὴν τελειότητα πάσης ἀρετῆς, κηρύττοντα δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ· « Χριστὸς Ἰη- 1. Τιμ. 1. 15.
» σοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς » σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ ». Οἱ Κορίνθιοι ἠνάγκασαν αὐτὸν, ἵνα διηγηθῇ τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα, ὅπως δι' αὐτῶν ἐπιστομίζωσι τοὺς ψευδαποστόλους· ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζεν ὁ ἀοίδιμος, ὅτι ἡ διήγησις τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ ἦν ἀποδεικτικὴ τῆς τελείας αὐτοῦ ἀρετῆς καὶ ἁγιότητος, ἠγωνίσθη μὲν, ὅσον ἐδύνατο, ἐπικρύψαι τὴν καύχησιν· ὅθεν ἐσχημάτισε τὸν λόγον εἰς ἄλλο
πρόσωπον· « Οἶδα ἄνθρωπον, εἶπεν, ἐν 2. Κορ. 12. 2.
» Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων (εἴτε ἐν » σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώμα» τος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν), ἁρπαγέντα » τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ »· ἐπεκάλυψε δὲ, ὅσον ἐδυνήθη, καὶ τὴν τελειό-
τητα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, εἰπών· « Ἐδόθη Αὐτ. 7.
» μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατὰν, » ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι »· πλὴν ὡμολόγησεν, ὅτι κἂν ἐξ ἀνάγκης
ἐκαυχήθη, ἐγένετο ὅμως ἄφρων· « Γέγονα, Αὐτ. 11.
» λέγει, ἄφρων, καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠ» ναγκάσατε ».

Ἀληθῶς δὲ μωρία καὶ ἀφροσύνη ἐστὶν ἡ καύχησις. Τί καυχᾶσαι, ὦ ἄνθρωπε, ὁ

ἀπ' ἀρχῆς πηλὸς, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ αὐτός; καυχᾶσαι εἰς τὴν ἀνδρείαν, εἰς τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν μελῶν τοῦ σώματός σου, ἢ εἰς τὴν εὐφυΐαν, καὶ φρόνησιν, καὶ τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς σου; ἀλλὰ τίς ἐποίησέ σου τὸ σῶμα; τίς ἔπλασε τὴν ψυχήν σου; τοῦ θεοῦ αἱ χεῖρες· ὅθεν ὁ

Ψαλ. 118. 73. προφήτης ἔψαλλεν· « Αἱ χεῖρές σου ἐποίη-
» σάν με, καὶ ἔπλασάν με »· τί καυχᾶσαι; εἰς τὸν πλοῦτόν σου; εἰς τὴν ἐξουσίαν σου; εἰς τὰ ἀξιώματά σου; ἀλλὰ σὺ γυμνὸς

Ἰωβ. 1. 21. ἐξῆλθες ἐκ κοιλίας μητρός σου, γυμνὸς καὶ
ἀπελεύσῃ· εἴτι καὶ ἂν ἔχῃς, τοῦ θεοῦ ἐστι. « Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ

1. Βασ. 2. 7. 8. » καὶ ἀνυψοῖ· ἀνιστᾷ ἀπὸ γῆς πένητα, καὶ
» ἀπὸ κοπρίας ἐγείρει πτωχόν »· τί καυχᾶσαι; διὰ τὰ ἐνάρετα ἔργα σου; ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τοῦ θεοῦ εἰσι· διότι αὐτὸς καὶ συνεργεῖ πρὸς τὴν θέλησιν ἡμῶν, καὶ συμ-

Φιλιπ. 2. 13. βοηθεῖ πρὸς τὴν τούτων κατόρθωσιν· « Ὁ
» θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ » τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδο-» κίας », χωρὶς δὲ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οὐδὲν κα-

Ἰωάν. 15. 5. τορθῶσαι δύναται· « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε
» ποιεῖν οὐδέν ». Πόσον ἀσύνετον καὶ μωρὸν ἐνόμιζες ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅςις ἐνδεδυμένος ξένα ἐνδύματα, περιήρχετο ἔνθεν κᾀκεῖθεν, καυχώμενος καὶ κομπάζων ἐπ' αὐτοῖς, ὥσπερ ἂν εἰ ἦσαν ἴδια ἑαυτοῦ τὰ ξένα καὶ ἀλλότρια; καὶ ὅμως οἱ καυχώμενοι ἀφρονέστεροί εἰσι τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου καὶ ἀσυνετώτεροι· ποσάκις ἡμεῖς οἱ τάλανες, παρακούοντες τὸ θεῖον πρόσαγ-

Ματθ. 10. 16. μα, « Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις »,
γινόμεθα ἄφρονες, καὶ μεγαλοῤῥημονοῦμεν, καὶ καυχώμεθα, ἄλλοτε μὲν ὡς ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ ὁ Ἡρώδης, ἄλλοτε δὲ, ὡς ὁ Φαρισαῖος, μηδόλως αἰσθανόμενοι τὸ βάρος τοῦ ἁμαρτήματος τῆς καυχήσεως.

Θυγάτηρ τῆς ὑπερηφανείας ἐστὶν ἡ καύχησις· ὅθεν ἐπίσης μισεῖ ὁ θεὸς καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν θυγατέρα. Ἀλλ' ἆρά γε πᾶσα καύχησίς ἐστιν ὑπερηφάνεια; οὐχί· ἀκούσατε, πῶς ὁ θεὸς διέστειλε καύχησιν ἀπὸ καυχήσεως, τὴν κοσμικὴν ἀπὸ τῆς

θείας· « Τάδε λέγει Κύριος, μὴ καυχάσθω Ἱερ. 9. 23.
» ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυ-» χάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, » καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ » πλούτῳ αὐτοῦ »· διὰ τούτων τῶν λόγων ἐμποδίζει ὁ θεὸς πᾶσαν καύχησιν, ἀναφερο-

μένην πρὸς ἡμᾶς· « ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ, λέγει, Αὐτ. 24.
» καυχάσθω ὁ καυχώμενος, συνιεῖν κα » γινώσκειν, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος, ὁ ποιῶν » ἔλεος, καὶ κρίμα, καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ » τῆς γῆς, ὅτι ἐν τούτοις τὸ θέλημά μου » λέγει Κύριος ». Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων ἐφανέρωσεν ὁ θεὸς, ὅτι, ὅταν καυχώμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ, τότε ποιοῦμεν ἔργον ἀρεστὸν εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα· καυχῶ, λέγει ὁ θεὸς, καὶ μεγαλοῤῥημόνει, διηγούμενος τὰ μεγαλεῖα τῆς θεότητός μου, μεγαληγόρει καὶ λέγε, ὅτι κατανοεῖς καὶ γνωρίζεις, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Κύριος τῶν ἁπάντων, ὁ ἐλεήμων, ὁ κριτὴς, ὁ δίκαιος· ἐν τούτοις τοῖς καυχήμασιν ἐγὼ ἀρέσκομαι· διότι ἡ τοιαύτη καύχησίς ἐστι δοξολογία ἐμὴ, καὶ ὠφέλεια τῶν ἀνθρώπων· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἅγιος προ-

φητάναξ ἐδέετο τοῦ θεοῦ, ἵνα πληρώσῃ τὸ
στόμα αὐτοῦ τῆς τοιαύτης καυχήσεως,
ὅπως ὑμνολογῇ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν θείαν
Ψαλ. 70. 8. αὐτοῦ δόξαν καὶ μεγαλειότητα· « Πληρω-
» θήτω, ἔλεγε, τὸ στόμα μου αἰνέσεως,
» ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν
» ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου ».

Οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἅγιοι τρεῖς παῖδες
ἐκαυχήθησαν τοιαύτην καύχησιν· ὁ μὲν
Ναβουχοδονόσορ ἐφοβέριζεν αὐτούς, λέγων·
ὅταν ἀκούσητε τὴν φωνὴν τῶν μουσικῶν
ὀργάνων, ἐὰν μὴ προσκυνήσητε εὐθὺς τὴν
Δαν. 3. 15. εἰκόνα μου τὴν χρυσῆν, « Αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
» ἐμβληθήσεσθε εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς,
» τὴν καιομένην »· αὐτοὶ δὲ τότε ἐκαυχή-
θησαν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἐμεγαλοῤῥημόνη-
σαν· πλὴν ἡ καύχησις αὐτῶν ἐκήρυττεν,
ὅτι ἐστὶ θεὸς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἡ μεγαλοῤῥη-
μοσύνη αὐτῶν ἐδίδασκε τοῦ θεοῦ τὴν
Αὐτ. 16 17. παντοδυναμίαν· « Οὐ χρείαν ἔχομεν, εἶπον,
» περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποκριθῆναί
» σοι· ἔστι γὰρ θεὸς ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς, ᾧ
» ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς
» ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, τῆς καιομένης,
» καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου, βασιλεῦ, ῥύσεται
» ἡμᾶς »· τοῦτο τὸ καύχημα τόσον ἀρεσὸν
ἐφάνη εἰς τὸν θεόν, ὥστε μετέβαλε τὴν
φλόγα τῆς ἑπταπλασίως καυθείσης καμίνου
εἰς αὔραν δροσώδη καὶ χλοεράν· καὶ οἱ μὲν
τρεῖς παῖδες περιεπάτουν ἐν τῷ μέσῳ τῆς
φλογός, ὡς ἐν μέσῳ δρόσου γλυκερᾶς,
ψάλλοντες καὶ δοξολογοῦντες τὸν θεόν· ὁ
δὲ Ναβουχοδονόσορ τὴν ψαλμῳδίαν ἀκού-
σας, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ἐξελθόντας τῆς κα-
μίνου κατὰ πάντα ἀβλαβεῖς, ἐξεστηκώς,
ἐκραύγαζε μεγαλοφώνως· « Εὐλογητὸς ὁ Αὐτ. 28.
» θεὸς τοῦ Σεδρὰχ, Μισὰχ, Ἀβδεναγώ, ὃς
» ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξεί-
» λετο τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐπεποίθεισαν
» ἐπ' αὐτῷ »· τοιαύτην καύχησιν ἐκαυχή- 2. Μακ. 7. 16. 17.
σαντο καὶ οἱ πρὸ τῶν μαρτύρων μάρτυρες,
οἱ ἅγιοι Μακκαβαῖοι· τοιαύτη δὲ ἦν καὶ
ἡ καύχησις τοῦ Παύλου, καύχησις ἁγία,
καὶ εἰς τὸν θεὸν εὐπρόσδεκτος· διότι, καθὼς
οἱ τρεῖς παῖδες, καὶ οἱ ἑπτὰ Μακκαβαῖοι,
ἐκαυχῶντο εἰς τὰ ἔργα τῆς τοῦ θεοῦ δυνά-
μεως, οὕτως ὁ Παῦλος ἐκαυχᾶτο εἰς τὰ
ἔργα τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ· « Ἐμοὶ Γαλ. 6. 14.
» δὲ, ἔλεγε, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν
» ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ».

Ἁγία ἡ τοιαύτη καύχησις· ἀλλὰ διὰ τί
τὸ, « εἰμὴ »; ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγεν ἐν μόνῳ
τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ· διότι ὁ σταυρὸς
τοῦ Χριστοῦ ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ,
ἤγουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ'
οὐκ ἦσαν ἔργα θεοῦ σωτήρια καὶ ἡ ἐνανθρώ-
πησις τοῦ θείου λόγου, καὶ τὸ πάθος, καὶ ἡ
ἀνάςασις, καὶ ἡ ἀνάληψις, καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν
τῆς μεγαλωσύνης καθέδρα, καὶ τοῦ πανα-
γίου πνεύματος ἡ οὐρανόθεν ἀποςολή; διὰ τί
οὖν οὐκ ἐν τούτοις, ἀλλ' ἐν τῷ ςαυρῷ ἐκαυ-
χᾶτο ὁ θεόληπτος Παῦλος; Ἡ ἐνανθρώπησις
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἦν ὁ σκοπὸς, οὐχὶ δὲ ἡ τε-
λείωσις τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· οὕτω
πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦντες, λέγο-
μεν· « Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ
» διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα
» ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ

» πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρ- » θένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα »· τὸ δὲ πάθος τοῦ ἐνανθρωπήσαντος υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἡ ἀρχὴ ἦν, οὐχὶ δὲ ἡ τελείωσις τῆς σωτη-
Ἑβρ. 2. 10. ρίας· « Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δἰ ὃν τὰ πάντα, » καὶ δἰ οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς » δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σω- » τηρίας διὰ παθημάτων τελειῶσαι »· τότε δὲ διὰ παθημάτων ἐτελείωσεν, ὅτε ἐν τῷ σταυρῷ κρεμάμενος, προσενεγκὼν ἑαυτὸν θυσίαν τῷ θεῷ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, παρέδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί· τότε δὲ ἐτελείωσε τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ ἔργον· διὰ τοῦτο τότε, ὅτε ἐν τῷ σταυρῷ κρεμάμενος, ἔλαβε τὸ ὄξος,
Ἰωάν. 19. 30. εἶπε· « Τετέλεσται· καὶ κλίνας τὴν κεφα- » λὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα »· « τετέλεςαι », ἔλαβε δηλονότι τέλος ἡ μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔχθρα· « τετέλεςαι », ἔλαβε τέλο τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου· « τετέλεςαι », ἐτελειώθη τὸ ἔργον τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας. Ἡ ἀνάςασις, ἡ ἀνάληψις, ἡ ἐκ δεξιῶν καθέδρα, τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ κατάβασις, ἦσαν ἑπόμενα καὶ ἀκόλουθα καὶ καρποφορίαι τῆς ἐν τῷ ςαυρῷ ζωοποιοῦ θυσίας. Ὅστις οὖν καυχᾶται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος καυχᾶται εἰς πάντα τὰ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τελεσθέντα μυςηριώδη τοῦ θεοῦ ἔργα. Ἰδοὺ οὖν, οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, δἰ ὃν ὁ θεοδίδακτος Παῦλος οὐκ ἐκαυχᾶτο, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀληθῶς δὲ πρᾶγμα καυχήσεως ἄξιόν ἐστιν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον διὰ τὸν εἰρημένον λόγον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ σταυρωθέντος τελεσθέντα μεγάλα καὶ παράδοξα κατορθώματα· οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τὸν σταυρὸν ἐνόμιζον αἰσχύνης ὄργανον, τὸν δὲ ἐσταυρωμένον ἐπικατάρατον· οἱ δὲ Ἕλληνες, κἂν πολλοὺς καὶ παντοίους εἶχον θεοὺς, μὴ ἔχοντες ὅμως θεὸν ἐσταυρωμένον, παραφροσύνην ἐλογίζοντο τοῦ σταυροῦ τὸ κήρυγμα· κἂν δὲ καὶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἐγίνωσκον καὶ τῶν Ἰουδαίων τὰ περὶ τοῦ σταυροῦ φρονήματα, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰς περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου χλεύας, αὐτοὶ ὅμως μηδόλως συστελλόμενοι, μετὰ παῤῥησίας πανταχοῦ ἐκήρυττον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, ὅτι ὁ μὲν σταυρός ἐστι τὸ ὄργανον τῆς σωτηρίας, ὁ δὲ ἐν αὐτῷ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ θεὸς, ὁ δημιουργὸς πάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως. « Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν, 1. Κορ. 1. 23.
» ἔλεγεν ὁ Παῦλος, Χριστὸν ἐσταυρωμένον, » Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μω- » ρίαν ». Πλὴν τοῦτο οὐκ ἔστι παράδοξον· οἱ ἀπόστολοι πεπληροφορημένοι ὄντες περὶ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, ἐξ ὧν εἶδον καὶ ἤκουσαν, καὶ ζήλου θείου πνέοντες, ἐκήρυττον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς Χριςός ἐστι θεὸς ἀληθινός· διὸ καὶ ἔλεγον· « Οὐ Πράξ. 4. 20.
» δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκού- » σαμεν, μὴ λαλεῖν »· παράδοξον δέ ἐστι τὸ, πῶς τὸ σκάνδαλον ἔπεισε τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἡ μωρία ἐπληροφόρησε τοὺς Ἕλληνας· παράδοξον καὶ ἀκατανόητον τὸ,

πῶς καὶ ὁ Ἰσραηλίτης, ὁ πιςεύων, ὅτι πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου ἐστὶ κεκατηραμένος ὑπὸ θεοῦ, καὶ ὁ Ἕλλην, πεπεισμένος, ὅτι τὸ τοιοῦτον κήρυγμά ἐστι μωρία, ἐπίστευσαν καὶ ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὁ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ὡς πταίστης καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, καὶ σταυρωθεὶς, καὶ ἀποθανὼν ἐστι θεὸς παντοκράτωρ, ποιητὴς καὶ προνοητὴς πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων· παράδοξον καὶ ἀκατανόητον τὸ, πῶς τόσα ἀναρίθμητα πλήθη Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν ἐδέχθησαν τὴν τοιαύτην πίςιν.

Ἡ βία καὶ ἡ δυναστεία ἀναγκάζουσα, πολλὰ ποιεῖ· ἀλλὰ ποίαν δυναςείαν, ἢ βίαν ἐδύναντο ποιῆσαι οἱ ἀπόστολοι, ἄνθρωποι ἄοπλοι, πάμπτωχοι, ἀγράμματοι; Ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἕλκει καὶ σύρει πολλούς· ἀλλὰ ποία ἐλπὶς σωματικῆς ἀπολαύσεως ἔσυρε τόσα πλήθη εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν; Ἡ ἐλπὶς τοῦ πλούτου; ἀλλ' οἱ ἀπό-
Ματθ. 19. 21. στολοι ἐκήρυττον πτωχείαν· « Ὕπαγε, » ἔλεγον, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ » δὸς πτωχοῖς ». Ἡ ἐλπὶς τῆς μεγαλειότητος καὶ ἐξουσίας; ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι ἐδί-
Ματθ. 20. 26. 27. δασκον εὐτέλειαν καὶ ὑπόκλισιν· « Ὃς ἐὰν » θέλῃ, ἔλεγον, ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔ» στω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν » ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔςω ὑμῶν δοῦλος ». Ἡ ἐλπὶς τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ τῆς σωματικῆς τρυφῆς καὶ ἀναπαύσεως; ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι παῤῥησίᾳ ἐμαρτύρουν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡροθέτησεν, ἵνα ὅστις θέλει γενέσθαι μαθητὴς αὐτοῦ, ἀποστραφῇ πᾶσαν σαρκικὴν ἡδονὴν, καὶ πᾶσαν σωματικὴν εὐπάθειαν· « Εἴτις θέλει Ματθ. 16. 24.
» ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, » καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀ» κολουθείτω μοι ». Ἡ ἐλπὶς τῆς ἀγάπης καὶ περιποιήσεως τοῦ κόσμου; ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι προέλεγον, ὅτι τοὺς πιστεύσαντας μισήσουσι πάντες οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι· « Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων »· Ματθ. 10
αὐτοὶ προέλεγον εἰς τοὺς πιστεύσαντας κακώσεις, διωγμοὺς, προδοσίας, φυλακὰς, παρασυρμοὺς ἐνώπιον βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, καὶ τελευταῖον μαρτυρικὸν θάνατον·
« Ἐπιβαλοῦσιν, ἔλεγον, ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖ- Λουκ. 21. 12. 13.
» ρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες » εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους » ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. Ἀποβήσεται » δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον ».

Ποῖον οὖν κοσμικὸν πρᾶγμα ἔσυρεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίςιν τόσον ἄμετρον πλῆθος ἀνθρώπων, σοφοὺς καὶ ἀμαθεῖς, πλουσίους καὶ πένητας, ἄρχοντας καὶ δούλους, βασιλεῖς καὶ ὑπηκόους, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, νέους καὶ γέροντας, πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ καταςάσεως, παντὸς γένους, καὶ ἤθους, καὶ γλώσσης, καὶ θρησκείας; Ποῖον, λέγω, πρᾶγμα κοσμικὸν ᾐχμαλώτευσε τὸν νοῦν, ὑπέταξε τὴν καρδίαν, καὶ ἔπεισε τὴν ψυχὴν τοσούτων μυριάδων ἀνθρώπων, ὥστε μετὰ τοσαύτης προθυμίας κατεφρόνησαν πάντα τὰ ἐγκόσμια, καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπέμειναν καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριςοῦ; ποία δύναμις ἀνθρώπινος μετὰ τοσαύτης ταχύτητος μετέβαλε τὸ πρόσωπον τῆς

γῆς ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἁμαρτιῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀρετῆς; οὐ μόνον τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων, ἀλλὰ καὶ ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς ἡ πίστις ἐφηπλώθη, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐπέλαμψεν, εἰσὶν ἔργα θαυμαστὰ καὶ παράδοξα. Αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι, ἔτι ζῶντες, εἶδον ταύτην τὴν θαυμασίαν καὶ μυστηριώδη μεταβολήν· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, ὅτι τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα καρποφο-
Κολ. 1. 5. 6. ρεῖ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, « ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀ-» ληθείας τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ παρόντος εἰς » ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ· καὶ » ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν » ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν » χάριν τοῦ θεοῦ ». Ποῖος οὖν λόγος ἀνθρώπινος, ἢ ποία φυσικὴ ἢ κοσμικὴ δύναμις ἐποίησε ταῦτα; οὐδεμία· ἡ δύναμις μόνη καὶ ἡ χάρις τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος Χριστοῦ ταῦτα ἐποίησε τὰ θαυμαστὰ καὶ παράδοξα· τοῦτο δὲ καταισχύνει καὶ ἐπιστομίζει τοὺς ἀπίστους· κἂν δὲ βιάζωσιν ἑαυτοὺς εὑρεῖν λόγους εἰς ἀπόκρισιν, ὅμως τοσοῦτον παραλογοῦσιν, ὥστε φαίνεται εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν τῆς ἐντροπῆς ἡ ἐρυθρότης.

Ἰδοὺ, οὖν, ἀδελφοὶ, ἐξετάσαμεν, ὅσον ἐδυνήθημεν, καὶ ὅσον ἡ ζητουμένη συντομία συνεχώρησε, ταῦτα τὰ θεόπνευστα λόγια·
Γαλ. 6. 14. « Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν » τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ». Τί δὲ ἐμάθομεν ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως; ἐμάθομεν, ὅτι ἡ καύχησις τοῦ Παύλου ἦν ἁγία καὶ θεάρεσος, καθότι ἐκαυχᾶτο ὑπὲρ τῶν μεγάλων καὶ ὑπερφυῶν ἔργων, ὧν ἐποίησεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθεὶς Ἰησοῦς· ἡ δὲ καύχησις τῶν μεγαλοῤῥημονούντων ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν, ἐστὶν ἁμαρτία θεοστυγὴς, μεγάλης τιμωρίας πρόξενος· ἐμάθομεν δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ ἡ ὑποδοχὴ, καὶ ὁ πολυπλασιασμὸς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἔργα εἰσὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ σταυρωθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μακάριος οὖν, ὅσις κατὰ μίμησιν τοῦ Παύλου καυχᾶται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ· δυστυχὴς δὲ, ὅστις μιμούμενος τοὺς ὑπερηφάνους ἀνθρώπους, καυχᾶται ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀγαθῶν καὶ κατορθωμάτων. Τίς δὲ ἆρά γε δύναται καυχᾶσθαι, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ; οὐδεὶς ἄλλος, εἰμὴ ὅστις, ὡς ἐκεῖνος, ἐσταύρωσε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου· οὐδεὶς ἄλλος τῇ ἀληθείᾳ καυχᾶται, ὡς ὁ Παῦλος, εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις προσηλώσας τὸν νοῦν εἰς τοῦ Γολγοθᾶ τὸ ὄρος, τυπώσῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν σαυρὸν καὶ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, καὶ βλέπων αὐτὸν διαπαντὸς ἐν τῷ σταυρῷ κρεμάμενον,
σταυροῖ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα « σὺν τοῖς πα- Γαλ. 5. 24.
» θήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις »· αὐτὸς τῷ
ὄντι καυχᾶται, ὡς ὁ Παῦλος, λέγων· « Ἐ- Γαλ. 6. 14.
» μοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ » σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος » ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΨΩΣΙΝ.

Ψαλ. 118. 97. « Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε, » λέγει ὁ προφητάναξ Δαβίδ, ὅλη τὴν » ἡμέραν μελέτη μου ἐστί ». Καὶ διὰ ποῖον μὲν λόγον ἠγάπα πολλὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ; φανερόν ἐστιν· ἠγάπα δηλονότι αὐτὸν πολλὰ, ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ὁδηγία πρὸς πᾶσαν πρόσκαιρον εὐτυχίαν, καὶ πρὸς τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Ἀλλὰ διὰ τί ἐμελέτα αὐτὸν ὅλην τὴν ἡμέραν; αὐτὸς περιέχεται εἰς τοῦ Μωϋσέως τὴν πεντάβιβλον· ἡ δὲ πεντάβιβλος σύντομός ἐστι καὶ εὐμνημόνευτος· ὡς φαίνεται, τὰ αὐτὰ λόγια ἐπανελάμβανε καὶ ἐξέταζε πᾶσαν ἡμέραν· ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; διότι, λέγει, μελετῶν αὐτὰ, ἐμάνθανε περισσότερα καὶ
Αὐτ. 99. αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ διδασκάλων· « Ὑπὲρ » πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα, ὅτι » τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐςί »· διότι, λέγει, ἐξετάζων αὐτὰ, ἐγίνετο σοφώτερος καὶ αὐτῶν τῶν γηραλαιοτέρων καὶ προβε-
Αὐτ. 100. βηκότων εἰς τὰς μαθήσεις· « Ὑπὲρ πρεσβυ- » τέρους συνῆκα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου
Ρωμ. 15. 4. » ἐξεζήτησα. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὅσα προε- » γράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν » προεγράφη ». Ὁ ἅγιος προφήτης ἔγραψε ταῦτα, διδάσκων καὶ νουθετῶν ἡμᾶς, ἵνα καὶ ἡμεῖς μελετῶντες ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ξερευνῶντες τοῦ Κυρίου τὰ λόγια, σοφιζώμεθα, καὶ γινώσκωμεν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Τὰ ἀναγνωσθέντα λόγια τοῦ θεόφρονος Παύλου εἰσὶ λόγια θεοῦ· κἂν δὲ καὶ ἄλλοτε Ὅρα. σελ. 391. Κυρ. κά.
ἐξετάσαμεν αὐτὰ, μελετήσωμεν ὅμως τὰ αὐτὰ καὶ τὴν σήμερον, προσηλώσαντες τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν ἐξόχως εἰς ταῦτα τὰ θεῖα λόγια· « Χριστῷ συνεσταύρωμαι· Γαλ. 2. 20.
» ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριςός ».

Ἐὰν κατὰ τὸ γράμμα νοήσωμεν ταῦτα τὰ λόγια, οὐ μόνον οὐδὲν καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ καὶ ἄτοπα συμπεραίνομεν νοήματα· ὁ Παῦλος οὐκ ἐσταυρώθη, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἀδικωτάτου Νέρωνος. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη, ὁ Παῦλος ἦν ἄπιστος, καὶ διώκτης δὲ τοῦ Χριςοῦ, ὅταν ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἐλιθοβολήθη· πῶς οὖν λέγει· « Χριςῷ συνεςαύρωμαι », ἤγουν ἐςαυρώθην μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Φανερὸν δὲ καὶ ὁμολογούμενον, ὅτι, ὅταν ὁ Παῦλος ταῦτα ἔγραφε, ζῶν ἔγραφε, καθὼς ζῶν ἐςι

πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν γράφῃ· πῶς οὖν λέγει, ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι ζῶ, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἐγὼ ὁ γράφων εἰμὶ τεθνηκὼς καὶ νεκρός; πρὸς τούτοις μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ζῇ καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, πανταχοῦ παρὼν ὡς θεός, καὶ τὰ πάντα πληρῶν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ αὐτοῦ πνεύματι· πῶς οὖν ὁ Παῦλος λέγει, « Ζῇ δὲ ἐν » ἐμοὶ Χριστός »; ποίαν ζωὴν ὁ Χριστὸς ἔζη ἐν αὐτῷ; Ταῦτα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς, ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι ἀλληγορικὸν καὶ μυστικόν ἐστι τῶν προκειμένων λόγων τὸ νόημα.

Ἐπιβεβαιοῦσι τοῦτο ὅσα πρὸ τούτων εἶπεν ὁ Παῦλος· ἐὰν δὲ ἀκριβῶς αὐτὰ κατανοήσωμεν, κατανοοῦμεν καὶ τὰ ἑπόμενα, ἤγουν τὰ προκείμενα· αὐτὸς πρὸ τούτων
Γαλ. 2. 19. εἶπεν· « Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω ». Ταῦτα καταλαμβάνομεν, ἐὰν παρατηρήσωμεν, τί εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅταν ἐλάλησε περὶ τῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ παρουσίας·
Δευτ. 18. 15. 19. « Προφήτην, εἶπεν, ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ » τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὥσπερ σέ· καὶ δώσω » τὰ ῥήματα ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ » λαλήσει αὐτοῖς καθ' ὅ,τι ἂν ἐντέλλωμαι » αὐτῷ· καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ » ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ » τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ ». Ἀφ' οὗ δὲ ἡ οὐρανόθεν ἐνεχθεῖσα φωνὴ ἐκά-
Πράξ. 9. 4. λεσε τὸν Παῦλον, λέγουσα· « Σαούλ, Σαούλ, » τί με διώκεις »; βαπτισθεὶς δὲ αὐτός, ἤνοιξεν οὐ μόνον τοὺς κεκλεισμένους ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς, τότε ἐγνώρισεν, ὅτι ὁ προφήτης, περὶ οὗ ὁ θεὸς ἐλάλησε διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· τότε ὑπὸ τῆς θείας χάριτος φωτιζόμενος, κατενόησεν, ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ νόμῳ ἦσαν σύμβολα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ διαταχθέντων καὶ τελεσθέντων· ἐγνώρισε τότε, ὅτι ἡ μὲν σαρκικὴ περιτομὴ τύπος ἦν τῆς περιτομῆς τῆς ἀχειροποιήτου, ἤγουν τῆς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
ἀποθέσεως « τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός »· Κολ. 2. 11.
ὁ δὲ ὄφις, ὁ ἐν στύλῳ ὑψωθείς, τοῦ ἐν σταυ- Ἰωάν. 3. 14.
ρῷ ἀνυψωθέντος Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἰωνᾶς, ὁ ἐν
τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τριημερεύσας, ἔπειτα Ματθ. 12. 40.
ἐξελθὼν ζῶν καὶ ἀβλαβής, τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ ἀφθαρσίας· τὸ δὲ ἐν
τῇ ἐρήμῳ μάννα, τοῦ τῆς θείας εὐχαριστίας Ἰωάν. 6. 49—51.
ἄρτου· τότε ἐγνώρισεν, ὅτι καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ὁ νόμος ἐδίδασκε, σύμβολα ἦσαν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τελειωθέντων· ἐκ τούτου οὖν ἔλεγεν· « Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου » νόμῳ ἀπέθανον », ἤγουν ἐγὼ ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν τῷ νόμῳ λόγων, τῶν διδασκόντων, ἵνα ἀκούω τοῦ ὑπὸ θεοῦ ἀναστησομένου προφήτου, « νόμῳ ἀπέθανον », ἐνέκρωσα δηλαδὴ τὴν ὑπὲρ τοῦ νόμου προθυμίαν μου, καὶ ζέουσαν σπουδήν μου, γνωρίσας τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ὅτι ὁ νόμος ἦν τυπικὸς καὶ συμβολικός· ἐγκατέλιπον τὰ σύμβολα, καὶ ἠκολούθησα τὴν ἀλήθειαν· ἐγκατέλιπον τὴν εἰκόνα, καὶ προσεκολλήθην τῷ πρωτοτύπῳ· ἔφυγον ἐκ τῆς σκιᾶς, καὶ ἦλθον εἰς τὴν χάριν· « Ἐν νόμῳ ἀπέθανον », οὐδὲ

ζῶ δηλαδὴ, οὐδὲ πολιτεύομαι κατὰ τὰ συμβολικὰ τοῦ νόμου παραγγέλματα· διὰ τί δὲ τοῦτο; « Ἵνα, λέγει, θεῷ ζήσω », ὅπερ ἐστὶν, ἵνα ζήσω οὐχὶ τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου διδασκομένην ἀτελῆ ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου νενομοθετημένην τελειοτάτην πολιτείαν.

Ὅστις ταῦτα κατανοήσῃ, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι τὰ ἑπόμενά εἰσιν ἑρμηνεία τούτου τοῦ λόγου, « ἵνα θεῷ ζήσω » βλέπει δηλαδὴ, ὅτι διὰ τῶν ἑξῆς ὁ ἀπόστολος ἑρμηνεύει,
Γαλ. 2.20. ποία ἐστὶν ἡ κατὰ θεὸν ζωή· « Χριστῷ, » λέγει, συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, » ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός »· περὶ δὲ τοῦ, τί σημαίνει τὸ, « ἐγὼ », σημείωσον, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος σύνθετός ἐστιν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ἡ θεία γραφὴ, λέγουσα, ὅτι ὁ θεὸς χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔπλασε τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα·
Γεν. 2. 7. « ἐνεφύσησε δὲ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ » πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς » ψυχὴν ζῶσαν ». Ὅτι δὲ ἐναντίαι εἰσὶν αἱ ἐπιθυμίαι τῆς ψυχῆς τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος, πληροφορεῖ ἡμᾶς ἡ ἐσωτερικὴ αἴσθησις, ἐξόχως, ὅταν παλαίωμεν κατὰ τῆς ἁμαρτίας· θέλω, καὶ ὁρμῶ πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας· οὐ θέλω, καὶ ἐμποδίζομαι ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἁμαρτίας· θέλω καὶ οὐ θέλω, ὁρμῶ καὶ ἀναχαιτίζομαι, ὀρέγομαι καὶ μισῶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν· τοῦτό ἐστιν ἀπόδειξις ἀναντίῤῥητος, ὅτι ἐσμὲν σύνθετοι ἐκ δύω, καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ δύω ἔχουσιν ἀντιμαχομένας ἐπιθυμίας, ἐξ ὧν συνίσταται ἡ ἐσωτερικὴ μάχη, καὶ ὁ ἔνδον ἡμῶν πόλεμος· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰρημένον· « Βλέπω Ῥωμ. 7. 23.
» δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντι» στρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, » καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς » ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου ».
« Οὐ γὰρ, ὃ θέλω, ποιῶ ἀγαθόν· ἀλλ' οὐ θέλω Αὐτ. 19.
» κακὸν, τοῦτο πράσσω ». Τοῦτο οὖν τὸ, ἐγὼ, οὐδὲ ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν σημαίνει, οὐδὲ τὴν ψυχὴν μόνην, οὐδὲ μόνον τὸ σῶμα, δηλοῖ δὲ τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν νόμον, ἤγουν τὴν δύναμιν τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρέξεων.

Βλέπε δὲ, πῶς ςαυροῦνται αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ὀρέξεις τῆς σαρκός. Τρία εἰσὶ τοῦ ἐςαυρωμένου τὰ πάθη· ὀδύνη, ἀκινησία, θάνατος. Ἐὰν οὖν δι' ἀγάπην τοῦ Χριςοῦ ὑπομένῃς ἀνδρείως, ὅσην ὀδύνην αἰσθάνεσαι, ὅταν πολεμῇς τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, καὶ βάλλῃς εἰς αὐτὰς χαλινὸν, ἀναγκάζοντα, ἵνα μένωσιν ἀκίνητοι πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ κακουχίας σβέσας τὴν φλόγα αὐτῶν, ἀπονεκρώσῃς τὴν τούτων δύναμιν, τότε συςαυροῦσαι τῷ Χριστῷ, ὡς πάσχων διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ σταυρικὸν πάθος, καθὼς αὐτὸς δι' ἀγάπην σου ὑπέμεινε σταυρόν· τότε δὲ λέγεις μετὰ τοῦ Παύλου, « Χριςῷ » συνεσταύρωμαι »· ἐπειδὴ δὲ, ὅταν ταῦτα ποιῇς, νενεκρωμένος ἐστὶν ἐν σοὶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ζῇ δὲ ὁ νέος, ὁ
κατὰ θεὸν κτισθεὶς « ἐν δικαιοσύνῃ καὶ Ἐφ. 4. 24.
» ὁσιότητι ἀληθείας »· διὰ τοῦτο ἔρχεται τότε, καὶ κατοικεῖ ἐν σοὶ ὁ Χριςὸς, καθὼς

Ἰωάν. 14. 23. ὑπέσχετο, εἰπών· « Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν » λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγα» πήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, » καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν »· τότε δὲ λέγεις οὐ μόνον τό, « Χριστῷ συνεςαύ» ρωμαι », ἀλλὰ καὶ τό, « ζῶ οὐκέτι ἐγώ, » ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός »· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὕψος καὶ ἡ τελειότης τῆς ἀρετῆς, ἡ σταύρωσις δηλονότι καὶ ἡ νέκρωσις τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· τοῦτο αὐτό ἐστι καὶ ὁ ἀῤῥαβὼν τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ἡ ἕνωσις τοῦ θεοῦ μεθ᾽ ἡμῶν, πρὶν ἡ ψυχὴ χωρισθῇ τοῦ φθαρτοῦ τούτου καὶ ἐμπαθοῦς σώματος.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλην περιέργειαν κινοῦσι τὰ προκείμενα ἀποστολικὰ λόγια, ἤγουν τὴν περιέργειαν περὶ τοῦ, διὰ τί εἶπε ταῦτα ὁ ἀπόςολος, καὶ ποῖον σκοπὸν ἔχων, ταῦτα ἔλεγεν; ἐκαυχᾶτο ἆρά γε ματαίως; ἢ ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας νικώμενος, ἔλεγε ταῦτα, ἵνα ἐπαινῆται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων; Ὢ πόσον ἄτοπα καὶ παράλογά εἰσι τὰ τοιαῦτα νοή-
Φιλιπ. 3. 8. μματα ὑπὲρ ἀνθρώπου οὐρανόφρονος, ὅστις
2. Κορ. 12. 11. σκύβαλα μὲν ἐνόμιζε πάντα τὰ ἐγκόσμια, ἀφροσύνην δὲ ἐλογίζετο τὴν καύχησιν· αὐτὸς σκοπὸν εἶχεν, ἵνα διδάξῃ τὸν κανόνα καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καὶ πολιτείας· τοῦτο δὲ τὸ πολίτευμα δύσκολον ἐφαίνετο, μάλιστα εἰς τοὺς νεοφωτίστους ἐθνικούς, οἵτινες πρότερον ἦσαν ἔκδοτοι εἰς τὰς τρυφάς, καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀσωτείας· εἶχον δὲ χρείαν πρὸς στερέωσιν αὐτῶν παραδείγματος, οὐχὶ παρεληλυθότος καὶ ἀπόντος, ἀλλ᾽ ἐνεστῶτος, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν κειμένου, καθότι ἰσχυρόν ἐστι καὶ ἐνεργητικὸν τὸ τοιοῦτον παράδειγμα· διὰ τοῦτο οὖν ὁ τρισμακάριος ἔλεγε
πρὸς αὐτούς· « Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς 1. Κορ. 11. 1.
» κἀγὼ Χριςοῦ »· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παραςήσας ἑαυτὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς εὐ-
αγγελικῆς ζωῆς, εἶπε· « Χριςῷ συνεςαύρω- Γαλ. 2. 20.
» μαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χρι» ςός »· διὰ τοῦτο εἶπε ταῦτα, ἵνα δηλονότι πείσῃ αὐτούς, ὅτι, καθὼς αὐτὸς ἄνθρωπος ὢν ὁμοιοπαθὴς αὐτοῖς, ἐδυνήθη συσταυρῶσαι ἑαυτὸν τῷ Χριςῷ, καὶ νεκρωθῆναι, καὶ συζῆσαι μετ᾽ αὐτοῦ, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτοὶ δύνανται τὰ αὐτὰ ποιῆσαι, ἐὰν θελήσωσιν.

Ἀλλ᾽, ἐὰν πιστεύσωμεν, λέγεις, ὅτι τὰ προκείμενα λόγια τοῦ Παύλου εἰσὶν ὁ ὅρος καὶ ὁ κανὼν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τίς δύναται σωθῆναι; ὅπου ἂν σταθῶ, καὶ ὅπου εὑρεθῶ, ἐκεῖ σκάνδαλα, καὶ παγίδες, καὶ ἀπερίγραπτοι ἀφορμαί, διεγείρουσαι τὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἐξάπτουσαι τὰ πάθη· κοιμᾶται πολλάκις ὁ θυμός, ἀλλὰ διεγείρει αὐτὸν ἡ παρακοὴ τοῦ δούλου, ἡ ἀθέτησις τῆς ὑποσχέσεως τοῦ φίλου, τὰ πικρὰ λόγια τοῦ συγγενοῦς, τῶν ἐχθρῶν αἱ ὕβρεις, καὶ ἄλλα δὲ ἀναρίθμητα ἀνάπτουσι τὴν τούτου φλόγα· ἡσυχάζει ἐνίοτε ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία, ἀλλὰ τὰ ἐρωτικὰ λόγια, τὰ ἄσεμνα θέατρα, τὰ κάλλη τῶν προσώπων ἐκβράζουσι τὴν ἑαυτῆς ὕλην· θέλω, ἵνα συγχωρήσω τὸν ἐχθρόν μου, ἀλλ᾽ αὐτὸς οὐ παύει ἐπιβουλεύων καὶ κατατρέχων με· ὅθεν ἡ ὁρμὴ τῆς ἐκδικήσεως καταποντίζει τὴν καλὴν διάθεσιν τῆς θελήσεώς μου· ἀπο-

φασίζω, ἵνα καταφρονήσω τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξ καὶ ἡ τιμὴ μεταβάλλουσι τὴν γνώμην μου, καὶ ἁρπάζουσι τὴν διάκρισιν τοῦ νοός μου· ὅθεν ὡς μεμεθυσμένος οὐ διακρίνω τὸ, τί ἐπιθυμῶ, οὐδὲ γνωρίζω τὸ, τί πράττω· ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιαῦται ἐπιθυμίαι ἐμπεφυτευμέναι εἰσὶν ἐν τῇ σαρκί μου, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγω, καὶ εἰς τὴν βαθυτάτην ἔρημον ἐὰν πορευθῶ, καὶ ἐκεῖ ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ μετ' ἐμοῦ εἰσι ζῶσαι καὶ ἐνεργοῦσαι καὶ πειράζουσαι· σταύρωσις τῶν ἐπιθυμιῶν, ὅπερ ἐστὶν, ὀδύνη ἀκατάπαυστος διὰ τὴν στέρησιν τῶν ἐπιθυμουμένων, καὶ ἀκινησία πρὸς τὸν κακὸν, καὶ νέκρωσις τῶν παθῶν, τοῦτο, λέγεις, ἐστὶν ἀδύνατον εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων.

Πρόσεχε, ὦ ἄνθρωπε, καὶ ἄκουσον· ὁ κανὼν τῆς χριστιανικῆς πολιτείας, ὃν ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἔστι τοῦ Παύλου ἐφεύρημα, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ διδασκαλία·
Ματθ. 10. 38. αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· « Καὶ ὃς οὐ » λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο» λουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος »· τοῦτο οὖν ἀκούσας ὁ Παῦλος, ἔλαβε τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἤγουν ἐσταύρωσε τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέκρωσε τὴν τούτων δύναμιν· ἄξιον δὲ κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ γενόμενος, συνέζη μετ' αὐτοῦ· τοῦτο δὲ καὶ ἐδίδαξεν ὡς κανόνα τῆς χριςιανικῆς πολιτείας, εἰπών· « Χριςῷ » συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ » ἐν ἐμοὶ Χριστός ». Βλέπεις οὖν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Παύλου ἐστὶ λόγος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· εἰπὲ οὖν, πιστεύεις, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστι θεὸς ἀληθινός; πιστεύεις ἀναμφιβόλως, ἐπειδὴ τοῦτό ἐστι τὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς πίστεως· « Θεμέλιον γὰρ 1. Κορ. 3. 11.
» ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν » κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός »· πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς ἀπαθὴς καὶ ὑπερτέλειος ὢν, πανάγαθος, πατὴρ, εὐεργέτης καὶ λυτρωτὴς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, θέλει, ἵνα πάντες ἀξιωθῶσι τῆς αἰωνίου σωτηρίας; πιστεύεις ἀδιστάκτως, διότι ἐδιδάχθης, ὅτι τοῦτό ἐστι « καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον 1. Τιμ. 2. 3. 4.
» τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν » ἀληθείας ἐλθεῖν »· ὁμολογεῖς, ὅτι οἱ φύλακες τῶν θείων προσταγμάτων σώζονται, οἱ δὲ παραβάται κολάζονται; καὶ τοῦτο ὁμολογεῖς ἀναντιῤῥήτως, ἐπειδὴ ἔμαθες, ὅτι « Ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, Ἰωάν. 5. 29.
» εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα » πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως »· ἀλλὰ καὶ γνωρίζεις, ὅτι ὅστις νομοθετεῖ τὰ ἀδύνατα, ἐκεῖνός ἐστιν ἢ πολλὰ ἀτελὴς εἰς τὴν γνῶσιν, καθότι οὐ διακρίνει τὸ δυνατὸν ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου· ἢ ἐπιβουλευτικὸς κατὰ τὴν διάθεσιν· καθότι νομοθετεῖ τὰ ἀδύνατα, ἵνα καταστήσας ψεύστας τοὺς μὴ αὐτὰ τελέσαντας, παιδεύσῃ αὐτοὺς ὡς παραβάτας. Βλέπεις, εἰς ποῖον φοβερὸν ἄτοπον, μᾶλλον δὲ, εἰς ποίαν βλασφημίαν πίπτει, ὅστις συλλογίζεται, ὅτι εἰσὶν ἀδύνατα τὰ θεῖα, ἐπομένως δὲ καὶ τὰ ἀποστολικὰ προστάγματα; ἀναγκάζεται πιστεῦσαι, ὅτι ὁ πανυπερτέλειος θεός ἐστιν

ἀτελὴς, καὶ ἐμπαθὴς ὁ ἀπαθέστατος.

Οὐκ ἔςιν ἀδύνατον τοῦ πανυπερτελείου καὶ παναγάθου θεοῦ τὸ πρόσταγμα· ἐὰν δὲ οὐ πείθη σε ὁ λόγος, πείθει σε τὸ παράδειγμα· τὸ παράδειγμα, λέγω, τοῦ ἀμετρήτου πλήθους τῶν ἁγίων, οἵτινες ἔζησαν ἐν σώματι, ὡς ἐκτὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐν σαρκὶ, ὡς ἄσαρκοι, καὶ ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς, ὡς ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ· αὐτοὶ ἐμπράκτως ἔδειξαν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δύναται ἐκπληρῶσαι τοῦτο τὸ θεῖον πρόσταγμα· αὐτοὶ διὰ τῶν ἔργων ἔδειξαν τὴν τῶν ἰδίων παθῶν σταύρωσιν καὶ νέκρωσιν· εἰς τὰς ὀδυνηρὰς περιστάσεις ἐφάνησαν ὑπομονητικοὶ, εἰς τοὺς διωγμοὺς πρᾶοι, εἰς τοὺς διώκτας ἀνεξίκακοι, εἰς τοὺς τυράννους συμπαθητικοὶ, πρὸς πάντας ταπεινόφρονες, φίλοι καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς, προθυμότατοι καὶ εἰς τὸν θάνατον· αὐτοὶ ἔδειξαν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔζη ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀπίστων, διὰ τῆς διορθώσεως τῶν ἁμαρτανόντων, διὰ τῆς ἐπιςηρίξεως τῶν ἐναρέτων, διὰ τῆς πράξεως τῶν θαυμαστῶν κατορθωμάτων, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν παραδόξων θαυματουργιῶν.

Γεν. 8.21. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεὸς, λέγεις, εἶπεν, ὅτι « Ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ »· τοῦτο ἀληθὲς, πλὴν τί ἐκ τούτου συμπεραίνεις; οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι διὰ τὴν μετὰ τὴν παρακοὴν τῶν πρωτοπλάστων ἐπεισαχθεῖσαν εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν διαφθορὰν, ὁρμᾷ προθύμως ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ νοῦς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἔργα· ἐκ τούτου δὲ τί ἀκολουθεῖ; οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ δυσκολία πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς. Ἀληθῶς δυσκατόρθωτόν ἐστι τὸ ἔργον, οὐχὶ ὅμως ἀκατόρθωτον· δύσκολον, οὐχὶ δὲ ἀδύνατον· βλέπε ὅμως, ὅτι τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ δύσκολον καὶ εὔκολον, ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ ἀρχηγὸς καὶ πρῶτος διδάσκαλος ταύτης τῆς σωτηρίου πολιτείας· αὐτὸς ἐβεβαίωσε τὸ μὲν πρῶτον, εἰπών· « Στενὴ Ματθ. 7. 14.
» ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν »· τὸ δὲ δεύτερον, κηρύξας τὸ, « Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, Ματθ. 11. 30.
» καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν ». Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζονται ταῦτα, τὰ ἀλλήλοις ἐναντιούμενα; συμβιβάζονται πάνυ καλῶς, καὶ ἀληθινά εἰσι καὶ τὰ δύω, κἂν ἐναντία φαίνωνται. Ἄκουσον, πῶς· αὐτεξούσιοί εἰσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, τουτέστιν ἔχουσιν ἐλευθέραν τὴν θέλησιν πρὸς τὸ ἐκλέξαι ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακόν· διότι ὁ θεὸς « ἐξαρχῆς Σειρ. 15. 14.
» ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν » χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ »· ὅσοι κλίνουσιν εἰς τὸ κακὸν, ἐκείνων αἱ ψυχαὶ γίνονται μικρόφρονες, γαιώδεις, χαμερπεῖς· οἱ δὲ τοιοῦτοι, ἐπειδὴ οὐδέποτε ὑψοῦσι τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν, ἐκεῖνα μόνα νομίζουσιν ἀγαθὰ, ὅσα πίπτουσιν εἰς τὰς σωματικὰς αὐτῶν αἰσθήσεις· ὅθεν ἐκεῖνα ὀρέγονται, ἐκείνων ἐπιθυμοῦσι, καὶ εἰς αὐτὰ προσηλωμένον ἔχουσι καὶ τὸν νοῦν, καὶ τὴν καρδίαν· εἰς τοὺς τοιούτους δὲ ἀνθρώπους στενή ἐστι καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν· εἰς τοὺς τοιούτους δύσκολος τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς ἡ σταύρωσις, καὶ

τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἡ νέκρωσις· ὅσοι δὲ κλίνουσιν εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἐκείνων αἱ ψυχαὶ γίνονται μεγαλόφρονες, ὑψοῦνται ἀπὸ τῆς ὕλης, καὶ αἴρονται ἀπὸ τῶν γηΐνων πραγμάτων· ἔχοντες δὲ πάντοτε ὑψωμένα τὰ νοερὰ αὐτῶν ὄμματα εἰς τὸν οὐρανὸν, διακρίνουσι τὴν θείαν αὐτῶν εὐγένειαν, αἰσθάνονται, ὅτι εἰσὶ θεοῦ εἰκόνες, συλλογίζονται τὸ πρόσκαιρον τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ τὴν ἀθανασίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἔχουσι διαπαντὸς καὶ εἰς τὴν μνήμην, καὶ εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ, τὴν μακαρίαν ἡμῶν πατρίδα, καὶ τὴν περιμένουσαν τοὺς δικαίους αἰώνιον δόξαν καὶ βασιλείαν· εἰς αὐτοὺς δὲ χρηστός ἐστιν ὁ ζυγὸς τοῦ Κυρίου, καὶ ἐλαφρόν ἐστι τὸ θεῖον αὐτοῦ φορτίον· εἰς αὐτοὺς εὔκολος καὶ παντὸς πάθους ἡ σταύρωσις, καὶ πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἡ νέκρωσις.

Χριστιανὲ, ἰδοὺ « Παρέθηκέ σοι ὁ θεὸς Αὐτ. 16.
» πῦρ καὶ ὕδωρ· οὗ ἐὰν θέλῃς ἐκτενεῖς τὴν » χεῖρά σου ». Ἐὰν μὲν ἐκτείνῃς αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ, ἤγουν, ἐὰν ἡ προαίρεσίς σου κλίνῃ εἰς τὴν κακίαν, δύσκολος γίνεταί σοι τῶν παθῶν σου ἡ σταύρωσις· ἐὰν δὲ ἁπλώσῃς αὐτὴν εἰς τὸ ὕδωρ, τουτέστιν, ἐὰν νεύσῃ ἡ προαίρεσίς σου εἰς τὴν ἀρετὴν, εὔκολα δύνασαι νεκρῶσαι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ μετὰ τοῦ Παύλου ἐκβοῆσαι· « Χριστῷ Γαλ. 2. 20.
» συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ » δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός », Ὦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ἐξ ἑλληνικοῦ γένους καταγόμενος ὁ τρισμακάριος ἀπόστολος Τίτος, μαθητὴς ἐγένετο τοῦ θεοκήρυκος Παύλου· τοσοῦτον δὲ πιστῶς καὶ προθύμως ὑπηρέτησε ταῖς ἀποστολικαῖς διακονίαις, ὥστε καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τέκνον αὐτοῦ γνήσιον ὠνόμασεν 2. Κορ. 2. 12.
αὐτὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· μέγας δὲ οὗτος Τιτ. 14.
ὁ ἔπαινος, καὶ ἀποδεικτικὸς τῆς θερμῆς πίστεως, καὶ τῆς πολλῆς τοῦ Τίτου ἀρετῆς. Ὅτε δὲ ὁ Παῦλος ἐλθὼν εἰς τὴν Κρήτην

ἐκήρυξε τὸν εὐαγγελικὸν λόγον, τότε ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκεῖ, ἵνα ἐπισκοπεύων, ἀναπληρώσῃ ὅσα αὐτὸς οὐκ ἐτελείωσεν, ἐπειδὴ ἔσπευδε διδάξαι καὶ ἄλλα ἔθνη τῆς ἀληθείας

Αὐτ. 5. τὴν ἐπίγνωσιν· « Τούτου χάριν, ἔγραφε » πρὸς αὐτὸν, κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα » τὰ ἐλλείποντα ἐπιδιορθώσῃς, καὶ κατα» στήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς » ἐγώ σοι διεταξάμην »· ἄλλος οὗτος ἔπαινος, ἀποδεικτικὸς, ὅτι ὁ Τίτος ἐγνωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους ἄξιος τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιώματος, καὶ τῆς τῶν ψυχῶν ἐπιστασίας καὶ διορθώσεως. Τὴν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν ἀπέστειλεν, ὥς τινες λέγουσιν, ἀπὸ

ὁ Θεοδώριτ. ὁ Οἰκουμ. ἐν τῷ τέλει τῆς ἑαυτ. ὑπομνη. ᾗ αἱ Ἑλλ. ἐκδόσ. ἐν τῷ τέλε τῆς ἐπις.

Νικοπόλεως, τῆς Μακεδονίας. Ὅλη δὲ ἡ ἐπιστολὴ διδάσκει, ὅτι εἰς τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας πρέπει καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱερατευόντων, καὶ ἡ νουθεσία καὶ πνευματικὴ διοίκησις ἑνὸς ἑκάστου τῶν ποιμαινομένων. Τὸ μέρος δὲ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, τὸ διαλαμβάνον περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν διοικήσεως ἀνεγνώσθη σήμερον, ἐπειδὴ σήμερον ἡ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία ἑορτασικὴν ἀνάμνησιν ποιεῖ τῆς συνοδικῆς ὁμηγύρεως τῶν τριακοσίων ἑξηκονταπέντε ἁγίων πατέρων, οἵτινες καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τοὺς εἰκονομάχους νουθετήσαντες, καὶ τὴν τούτων πλάνην ἐλέγξαντες, ἀναθέματι τοὺς ἀδιορθώτους κατεδίκασαν, ὡς διεστραμμένους καὶ αὐτοκατακρίτους. Ὅσοι μετὰ προσοχῆς ἀκούσωσι τούτων τῶν ἀποστολικῶν λόγων τὴν ἑρμηνείαν, ἐκεῖνοι βλέποντες, ὅτι οἱ θεοφόροι πατέρες καὶ τὰ περὶ τῶν αἱρετικῶν διέταξαν κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, ἔτι μᾶλλον ἐπιβεβαιοῦνται, ὅτι πάντα ὅσα ἐνομοθέτησεν ἡ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία, ἀποστολικά εἰσι καὶ θεοπαράδοτα.

Τέκνον Τίτε, πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ· ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. Τιτ. 3. 8.

Τίς ἐστιν ὁ πιστὸς λόγος; « Ἐπεφάνη » ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀν» θρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησά» νοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπι» θυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς » ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ». Οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ πιστός· τὸ δὲ « προΐστασθαι », πολλὰς ἔχει σημασίας· σημαίνει δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ προέχειν καὶ τὸ προστατεύειν· πιστὸς, λέγει, ἐστὶν ὁ λόγος, ὃν ἀνωτέρω εἶπον, ἤγουν ἀληθινὸς καὶ ἀναμφίβολος καὶ βέβαιος· διὰ τοῦτο βούλομαι καὶ ἐπιθυμῶ, ἵνα σὺ, ὦ Τίτε, περὶ τούτων, τουτέστι περὶ τούτων τῶν πραγμάτων, τῶν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ λόγου διδασκομένων, λαλῇς καὶ διδάσκῃς, ἐπιβεβαιῶν τὴν τούτων ἀλήθειαν, ὅπως, ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν θεὸν, φροντίζωσι προΐστασθαι, τουτέστιν ὑπερέχειν τοὺς ἄλλους, ἢ προεδρεύειν, καὶ προστατεύειν τῶν καλῶν ἔργων· καὶ ὑπερέχεις μὲν τοὺς ἄλλους κατὰ τὰ καλὰ ἔργα, ὅταν αἱ ἀρεταί σου ὑπερβαίνωσι τὰς τῶν ἄλλων

Τιτ. 2. 11. 12.

καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος· προστατεύεις δὲ τῶν καλῶν ἔργων, ὅταν ὑπερμαχῇς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίςεως, καὶ βοηθῇς τὸν ὀρφανὸν καὶ τὴν χήραν, καὶ τὸν ἀδικούμενον καὶ ἀπροστάτευτον, καὶ τὸν τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενον· ταῦτα δὲ, λέγει, τὰ ἔργα, εἰσὶ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Τιτ. 3. 9. Μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

Μωρὰ καὶ ἀνόητα ζητήματα ἐκίνουν οἱ Ἑβραῖοι, κακῶς ἀλληγοροῦντες, καὶ κακῶς διερμηνεύοντες τὰ ἐν τῷ νόμῳ· βλέπει τὰ τούτων παραλογήματα, ὅστις μελετήσῃ τὰ τῶν Ῥαββίνων βιβλία· ἐξόχως δὲ βλέπει τὰς παραλογίας αὐτῶν εἰς ὅσα μωρολογοῦσι περὶ τῆς ἐπιγείου βασιλείας τοῦ Μεσίου, καὶ περὶ τῶν πολέμων αὐτοῦ κατὰ τοῦ Γὼγ καὶ Μαγὼγ, καὶ περὶ τοῦ συμποσίου τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ περὶ τοῦ ὀψαρίου, τοῦ καλουμένου Λευϊάθαν, καὶ τοῦ βοὸς Βεχημὸθ· κατέτριβον δὲ ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς γενεαλογίας τῶν προπατόρων αὐτῶν. Τοσοῦτον δὲ ἐμνημόνευον τῶν ὀνομάτων τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Ζοροβάβελ, ὥστε τόσον ταχέως ἀπὸ μνήμης αὐτὰ ἀπεστομάτιζον, ὅσον καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν ὀνόματα· ἀλλὰ καὶ ἐφιλονείκουν καὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῶν τοῦ νόμου διαφόρων παρατηρήσεων. Ἐπειδὴ δὲ Ἑβραίων πλῆθος κατῴκουν εἰς τὴν Κρήτην, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὸν Τίτον, τὸν τῆς Κρήτης ἐπίσκοπον, καθὼς καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον, τὸν τῆς Ἐφέσου, ἔγραφε τὸ, « περιΐστασο », ἤγουν παραιτοῦ, καὶ σπούδαζε φεύγειν τὰ τοιαῦτα, διότι εἰσὶν ἀνωφελῆ καὶ μάταια. Ἀληθῶς δὲ, ποία ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς τούτων χρονοτριβῆς, ἢ εἰς τὸν διδάσκαλον, τὸν χρεωστοῦντα διδάσκειν τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὰ δόγματα, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς χρηστοηθείας τὰ νομοθετήματα· ἢ εἰς τοὺς ἀκροατὰς, ὅταν ἀκούωσι μωρὰ ζητήματα, καὶ λόγον περὶ γενεαλογίας; Ἡ περὶ τῶν τοιούτων διάλεξις οὐ μόνον ἐστὶν ἀνωφελὴς καὶ μάταιος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς, καθότι προξενεῖ μάχας, ὡς ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τὸν Τιμόθεον, λέγων· « Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας· δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, ἀνεξίκακον ». (2. Τιμ. 2. 23. 24.)

(Ὅρ. Ἱερών. ἐν τῇ πρὸς Τιτ. ἐπις.)

Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ· εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει, ὢν αὐτοκατάκριτος. Τιμ. 3. 10. 11.

Αἱρετικός ἐστιν ὁ παντελῶς ἀπεῤῥηγμένος καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένος, ὡς ἀσύμφωνος, καὶ ἀντιφερόμενος κατὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀληθοῦς (Βασιλ. καν. 1. Ὅρ. Ἐπιφάν. ἐπις. πρὸς Ἀκάκ.)

πίστεως. Ἦσαν δὲ καὶ πρὸ Χριστοῦ αἱρετικοί, οἷον οἱ Σαμαρεῖται, οἱ Σαδδουκαῖοι, οἱ Ἡρωδιανοί, καὶ ἄλλοι· καὶ μετὰ Χριςὸν δὲ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων ἀνεφάνησαν αἱρετικοί, οἱ λεγόμενοι Σιμωνιανοί, Βασιλειδιανοί, Νικολαΐται, Γνωστικοί, καὶ ἄλλοι πολλοί. Διδάξας δὲ ὁ ἀπόστολος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν καὶ ἐπίσκοπον τὴν φυγὴν ἀπὸ τῶν προβαλλόντων τὰς μωρὰς ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ τὰς νομικὰς μάχας, ἐτύπωσε καὶ τὸν περὶ τῶν αἱρετικῶν κανόνα, διδάξας, τίνι τρόπῳ πρέπον ἐστίν, ἵνα μετ' αὐτῶν πολιτεύηται. Ὦ Τίτε, λέγει, ἀφ' οὗ νουθετήσῃς τὸν αἱρετικὸν ἅπαξ καὶ δίς, τότε ἐγκατάλιπε αὐτόν· καθότι γνωρίζεις, ὅτι ὁ αἱρετικός, ὁ μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν μὴ διορθωθείς, « ἐξέστραπται », ἤγουν διέφθειρε τὸ διακριτικὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀρθὰ αὐτοῦ νοήματα, ἁμαρτάνει δέ, ἀθετῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ διδάγματα, καὶ ἔστιν « αὐτοκατάκριτος », τουτέστιν αὐτὸς ἑαυτὸν κατακρίνει, καὶ καταδικάζει, χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἴτουν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ποιῶν ἑαυτὸν μέλος τοῦ σατανᾶ, τοῦ τῆς αἱρέσεως ἐφευρετοῦ καὶ διδασκάλου. Ἐκ τούτου διδαχθέντες οἱ θεῖοι πατέρες, οἱ ἐν ταῖς ἁγίαις συνόδοις συναθροισθέντες, ἐξεφώνησαν τὸ ἀνάθεμα κατὰ τῶν αἱρετικῶν, τῶν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν μὴ θελησάντων διορθωθῆναι.

Τίτ. 3. 12. Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.

Ὁ μὲν Τυχικὸς ἦν Ἀσιανός, καὶ ἀπόστολος ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα, καὶ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου, καὶ οἰκειότατος αὐτῷ, εἰς διαφόρους τόπους πρὸς παρηγορίαν τῶν πιστῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀποστελλόμενος· Καὶ ἐπαίνοις δὲ κατέστεψεν αὐτὸν ὁ θεόληπτος Παῦλος, πρὸς μὲν τοὺς Ἐφεσίους γράφων· « Πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ »· πρὸς δὲ τοὺς Κολοσσαεῖς· « Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος, καὶ σύνδουλος ἐν Κυρίῳ »· ὁ δὲ Ἀρτεμᾶς εἷς ἦν τῶν ἑβδομήκοντα ἀποςόλων, ἐπίσκοπος Λύστρων γενόμενος. Ἐκ δὲ τῶν προκειμένων λόγων φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀγαπητὸς ἦν τῷ Παύλῳ, καὶ πιςὸς ὑπηρέτης τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· τοῦτο δὲ ἔπαινος ἱκανός. Βλέπε δὲ τὴν ἀποστολικὴν πρόνοιαν· προσκαλεῖ μὲν τὸν Τίτον, ἵνα μετὰ σπουδῆς ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν δι' ἀναγκαίας ἀναμφιβόλως ἐκκλησιαστικὰς χρείας, ἢ ἵνα διδάξῃ αὐτὸν τὰ τελειότερα μαθήματα· πλήν, ἐπειδὴ ἦν ἐπίσκοπος, παραγγέλλει, ἵνα τότε ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, ὅταν πέμψῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀρτεμᾶν, ἢ τὸν Τυχικόν, ἵνα δηλαδὴ ὡς τοποτηρητὴς αὐτοῦ, ἀναπληροῖ τὸ τούτου ἐπάγγελμα· τὸ δέ, « Ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι », δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἦν ἐκεῖ, ἤγουν εἰς τὴν Νι-

Πράξ. 20. 4. Ὅρ. τὸ μηνῇ τοῦ Ἰαν.

Ἐφεσ. 6. 21.

Κολ. 4. 7

Ὅρ. τὸ μην. τοῦ Ὀκτώβρ. ἡμέρ. λ.

Χρυσ. καὶ Θεοφυλ. Αὐτ.

κόπολιν, ὅτε ἔγραφε τὴν πρὸς Τίτον
Θεοδώριτ. Αὐτ. ἐπιστολήν, ἀλλ' ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἢ ἴσως καθ' ὁδόν, ὅταν δηλαδὴ ἐπορεύετο εἰς τὴν Νικόπολιν.

Τιτ. 3. 13. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ·

Ὁρ. τὸ μην. τοῦ Ἰαν. τῇ 4. ἡμέρ. Ὁ μὲν Ζηνᾶς συγκατειλεγμένος ἦν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, καὶ ἔμπειρος τῶν ἰουδαϊκῶν νόμων, διὸ ἐλέγετο
Πράξ. 18. 24. 25. νομικός. Περὶ δὲ τοῦ Ἀπολλῶ μανθάνομεν ἐκ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων, ὅτι ἦν Ἰουδαῖος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, ἀνὴρ λόγιος, δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς, ζηλωτὴς καὶ διδάσκαλος τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καὶ συγκατηριθμημένος τῷ χορῷ τῶν ἑβδομήκοντα· οὗτοι δέ, ὡς φαίνεται, οὐκ εἶχον τότε ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν ἐκκλησίας διωρισμένας, ὡς ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Τίτος, ἀλλὰ πανταχοῦ περιερχόμενοι, ἐκήρυττον τῆς εὐσεβείας τὸν λόγον, καὶ ἐρρύθμιζον τῶν πιστῶν τὰ ἤθη· τῆς τούτων δὲ βοηθείας χρείαν ἔχων ὁ Παῦλος, ἔγραφε πρὸς τὸν Τίτον, ἵνα πέμψῃ πρὸς αὐτόν, «Σπου» δαίως πρόπεμψον»· ἐξηγούμενος δέ, τί τοῦτο σημαίνει, λέγει· «ἵνα μηδὲν αὐτοῖς » λείπῃ»· μετὰ τῆς πρεπούσης, λέγει, σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἐφοδίασον αὐτοὺς καθ' ὁδόν, δοὺς τὰ ἀναγκαῖα, «ἵνα μηδὲν » αὐτοῖς λείπῃ». Ἐπειδὴ δὲ ἀκτήμων ἦν ὁ μακάριος Τίτος, δείκνυσιν αὐτῷ, πόθεν δύναται ἐφοδιάσαι αὐτούς, λέγων·

Τιτ. 3. 14. Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι.

Πρέπον ἐστίν, ἵνα «καὶ οἱ ἡμέτεροι», ἤγουν οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες, καὶ ὑπό σου ποιμαινόμενοι, μάθωσι «καλῶν ἔργων » προΐστασθαι», τουτέστι, πρῶτοι συντρέχοντες, καὶ προστατεύοντες τὰ καλὰ ἔργα, βοηθῶσιν «εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας» τοὺς χρείαν ἔχοντας, «ἵνα μὴ μένωσιν ἄκαρποι», ἀλλὰ καρποφορῶσι τῆς εὐποιΐας καὶ κοινωνίας τὸν καρπόν. Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων πείθει ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητήν, ἵνα προτρέψῃ τοὺς πιστούς, ὅπως αὐτοὶ δόντες εἰς τὸν Ζηνᾶν καὶ τὸν Ἀπολλῶ τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν ἀναγκαῖα, καρποφορήσωσι τῆς ἐλεημοσύνης τὴν καρποφορίαν.

Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάν- Τιτ 3. 15.
τες· ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Ὁ εἰλικρινὴς ἀσπασμός ἐστιν ἀπόδειξις τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης· διὰ τοῦτο ὁ πανένδοξος Παῦλος σχεδὸν εἰς πᾶσαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ γράφει ὀνομαστὶ τοὺς τῶν ἀδελφῶν ἀσπασμούς, παραγγέλλων, ἵνα καὶ οἱ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ λαμβάνοντες ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους «ἐν φιλήματι ἁγίῳ». Ἀσπάζεται 1. Κορ. 16. 20.
δὲ τοὺς φιλοῦντας αὐτὸν «ἐν πίστει», ἤγουν τοὺς πιστούς, τοὺς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀγαπῶντας αὐτόν, ὡς κήρυκα αὐ-

τῆς καὶ διδάσκαλον· ἀπόδειξις δὲ τῆς ἐνθέρμου ἀγάπης αὐτοῦ ἐστι καὶ ἡ εὐχὴ, δι᾽ ἧς εὔχεται, ἵνα ἡ χάρις τοῦ θεοῦ εἴη μετ᾽ αὐτῶν· διὰ τῆς αὐτῆς δὲ εὐχῆς ἐσφράγισεν οὐ μόνον ταύτην τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς λοιπὰς ἐπιστολὰς, ὅσας εἰς διαφόρους ἀπέστειλεν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Διὰ τί ἄρά γε μετὰ τοσαύτης ἐμφάσεως ὁ θεοῤῥήμων Παῦλος παρήγγειλεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν, τὸν Τίτον, ἵνα πληροφορῇ πάντας τοὺς πιστοὺς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐστιν ἀληθινὸς, καὶ ὅσα διδάσκει, βέβαιά
Τίτ. 3. 8. εἰσι καὶ ἀναμφίβολα; « Πιστὸς ὁ λόγος, » ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, καὶ περὶ τούτων » βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι ». Διὰ τί ἤθελεν, ἵνα οἱ πιστεύοντες ἔχωσι βεβαιότητα περὶ τῶν πιστευομένων; οὐκ ἀρκεῖ ἡ πίστις πρὸς ὁδηγίαν τῆς σωτηρίας, ἀλλ᾽ ἔχομεν
Ἰακ. 2. 20. χρείαν καὶ τῆς βεβαιότητος; « Ἡ πίστις » χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι »· συνεργεῖ δὲ πρὸς τὰ καλὰ ἔργα τῶν πιστευομένων ἡ πληροφορία. Παρήγγειλεν οὖν τὴν βεβαιότητα ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἵνα δι᾽ αὐτῆς οἱ πιστεύσαντες ἐργάζωνται προθύμως τὰ καλὰ ἔργα· « Πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων » βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ ». Ἀλλὰ πίστις καὶ βεβαιότης φαίνονται δύω πράγματα ἐναντία· ποία οὖν ἐστιν ἡ τοιαύτη βεβαιότης; Ἔχει ἡ πίστις μέτρα, καὶ βαθμοὺς, καθὼς καὶ ἡ ἀγάπη· ἐκεῖνος μὲν ἀγαπᾷ τὸν θεὸν πολὺ, οὗτος δὲ, ὀλίγον· ἐβεβαίωσε τοῦτο ὁ Κύριος, εἰπὼν περὶ τῆς πόρνης·
« Ἀφέονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, Λουκ. 7. 47
» ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, » ὀλίγον ἀγαπᾷ »· ὁμοίως, ἐκεῖνος μὲν πιστεύει πολὺ, οὗτος δὲ, ὀλίγον. Ἐγνώρισαν τοῦτο οἱ πανένδοξοι ἀπόστολοι· ὅθεν, κἂν ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, παρεκάλουν ὅμως αὐτὸν, λέγοντες· « Πρόσθες Λουκ. 17. 5, 6.
» ἡμῖν πίστιν »· ὁ δὲ Κύριος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς, λέγων· « Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον

» σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύ-
» τῃ· ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ
» θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν »· τοῦτο
δὲ σημαίνει, ὅτι, ὁπόταν ἡ πίστις θερμανθῇ,
καθὼς θερμός ἐστιν ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως,
τότε εἰς τὸν πιστὸν γίνονται καὶ τὰ δυσ-
κολώτατα εὔκολα, καὶ δυνατὰ τὰ ἀδύνατα,
τότε αὐτὸς ποιεῖ θαύματα· θερμαίνεται δὲ
ἡ πίστις, ὅταν οὐδὲ ἀμφιβάλλωμεν, οὐδὲ
διστάζωμεν ὅλως εἰς ὅσα αὐτὴ διδάσκει·
Ματθ. 21. 21. « Ἐὰν ἔχητε πίστιν, εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ
» μὴ διακριθῆτε «. Ἐζήτει οὖν ὁ Παῦλος
τὴν βεβαιότητα, ἐπειδὴ ὅστις ἔχει πίστιν
ἀδίστακτον, ἐκεῖνος φεύγει πᾶσαν ἁμαρ-
τίαν, καὶ ἐργάζεται πᾶσαν θεάρεστον
πρᾶξιν.

Ἀντιπαλαίει πολλάκις ἡ αἴσθησις τὰ ὑπὸ τῆς πίστεως διδασκόμενα· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ παλαίσματα ὁ δυνατώτερος νικᾷ, ὁ δὲ ἀδύνατος νικᾶται· διὰ τοῦτο, ὅπου ἡ πίστις ἐστὶν ἀσθενής, ἤγουν ὀλίγη καὶ ψυχρά, ἐκεῖ νικᾷ ἡ αἴσθησις· ἐκ τούτου δὲ ἡμεῖς οἱ τάλανες πίπτομεν εἰς τῆς ἁμαρτίας τὰ βάραθρα· πιστεύομεν, ὅτι ὁ θεὸς
Ψαλ. 5. 5. 6. « μισεῖ πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν
» ἀνομίαν, ἀπολεῖ πάντας τοὺς λαλοῦντας
» τὸ ψεῦδος »· βδελύσσεται τὸν ἄνδρα τῶν αἱμάτων καὶ τὸν δόλιον· πλήν, ἐπειδὴ βλέπομεν, ὅτι πολλοὶ ἄνομοι, καὶ ψεῦσται, καὶ φονεῖς, καὶ δόλιοι ἐνίοτε οὐ μόνον μένουσιν ἀτιμώρητοι, ἀλλὰ καὶ εὐτυχοῦσιν, ἡ αἴσθησις τῆς ὁράσεως ἐγείρει πόλεμον κατὰ τῆς πίστεως· ἐπειδὴ δὲ ἡ πίστις ἡμῶν ἐστιν ἀσθενής, νικᾷ τὸν νοῦν ἡ δύναμις τῆς αἰσθήσεως· ὅθεν ἡμεῖς διστάζομεν, καὶ ὑποπτευόμεθα, ὅτι ὁ θεὸς φοβερίζει, ἀλλ' οὐ παιδεύει, καὶ ὅτι οἱ φοβερισμοὶ αὐτοῦ διαμένουσιν ἄπρακτοι· διὸ ἀνυποστόλως καὶ ψευδόμεθα, καὶ φονεύομεν, καὶ δολιευόμεθα, καὶ πράττομεν πᾶσαν ἄλλην ἀνομίαν. Πιστεύω, ὅτι ὁ θεός ἐστι πανταχοῦ παρών, καὶ ὅτι βλέπει πάντα τὰ ἔργα μου, καὶ γνωρίζει πάντα τὰ ἀπόκρυφα· διανοήματά μου, καθὼς ἔβλεπε, καὶ ἐγνώ-
ριζε τὸ ἄδολον τῆς καρδίας τοῦ Ναθαναὴλ Ἰωάν. 1. 49.
ὑποκάτω τῆς συκῆς, πρὶν ἢ προσκαλέσῃ αὐτὸν ὁ Φίλιππος· ὅμως ἀκαταπαύστως γεμίζω τὸν νοῦν μου παντὸς αἰσχροῦ λογισμοῦ, ἁρπάζω τὰ ξένα πράγματα, ἀδικῶ τὸν ὀρφανόν, δυναστεύω τὴν χήραν, καὶ πράττω ἔμπροσθεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ, ὅσα ἐντρέπομαι, καὶ φοβοῦμαι πρᾶξαι ἐνώπιον ἑνὸς ποταποῦ ἀνθρώπου. Πόθεν συμβαίνουσι ταῦτα τὰ ἀσυμβίβαστα πράγματα; αὐτὰ συμβαίνουσιν ἐκ τῆς ὀλιγοπιστίας μου· ἡ μὲν πίστις λέγει μοι, ὅτι ὁ θεός ἐστιν ἐνώπιόν μου· οἱ δὲ ὀφθαλμοί μου ἐνατενίζοντες ἔνθεν κἀκεῖθεν, οὐ βλέπουσι τὸν θεόν· ὅθεν, ἐπειδὴ ἡ πίστις μου ἐστὶν ὀλίγη, ἡ δύναμις τῆς αἰσθήσεως σκοτίζει τὸν νοῦν μου, καὶ συντρίβει τὴν ὀλίγην δύναμιν τῆς πίστεώς μου· ὅθεν ἁμαρτάνω, μηδόλως συλλογιζόμενος, ὅτι ὁ θεός ἐστιν ἔμπροσθέν μου.

Ἐκεῖνοι οἱ τρισμακάριοι ἄνθρωποι, ὅσοι ἔχουσι πίστιν θερμήν, ὡς κόκκον σινάπεως, νικῶσι τὰς προσβολὰς τῶν αἰσθήσεων, ἐπειδὴ ἡ θερμότης τῆς πίστεως διαλύει

τὴν προσβολὴν τῆς αἰσθήσεως· ἐκ τούτου
αὐτοὶ ὡς τοῖχοι ἀκράνδατοι οὐδόλως σα-
λεύονται ἐν τῷ πολέμῳ τῶν αἰσθήσεων,
οὐδὲ κλίνουσιν εἰς τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας.
Τοιαύτην πίστιν εἶχεν ὁ ἅγιος προφήτης
Δαβίδ· αὐτὸς κἂν διὰ τῶν σωματικῶν
ὀφθαλμῶν οὐκ ἔβλεπε τὸν Κύριον, ἔλεγεν
ὅμως, ὅτι βλέπει αὐτὸν διὰ τῶν νοερῶν
ὀφθαλμῶν τῆς πίςεως, παριςάμενον ἐνώπιον
αὐτοῦ, ἵνα μὴ σαλεύσῃ, μηδὲ κλίνῃ εἰς τὴν
Ψαλ. 15. 8. ἀνομίαν· » Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν
» μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν,
» ἵνα μὴ σαλευθῶ »· τοιαύτην πίςιν εἶχεν
ὁ Ἀβραάμ· διότι κἂν ἡ αἴσθησις τοῦ γήρα-
τος αὐτοῦ, καὶ τῆς ςειρώσεως τῆς Σάῤῥας
ἔπειθεν αὐτόν, ὅτι οὐ δύναται γεννῆσαι
υἱόν· κἂν, ὅταν ἥπλωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ,
ἵνα σφάξῃ αὐτόν, ἔβλεπεν, ὅτι μένει ἄτε-
κνος· ὅμως αἱ τοιαῦται ἰσχυραὶ προσβολαὶ
τῶν αἰσθήσεων οὐκ ἐσάλευσαν τὴν δύναμιν
τῆς μεγάλης αὐτοῦ πίστεως, ἀλλ' ἐπίςευεν
εἰς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶπε πρὸς
Γεν. 21. 12. αὐτόν· « Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρ-
Ἑβρ. 11. 19. » μα· λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεί-
» ρειν δυνατὸς ὁ θεός ».

Βλέπε δέ, πῶς ἡμεῖς διὰ τὴν ὀλιγοπι-
στίαν ἡμῶν οὐ μόνον νικώμεθα ὑπὸ τῶν
αἰσθήσεων, ἀλλὰ γινόμεθα καὶ τῶν παθῶν
Ματθ. 6. 14. ἡμῶν ὑποχείριοι· « Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς
» ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
» ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐρά-
» νιος ». Τοῦτο διδάσκει ἡ πίςις· εἰς τοῦτο
πιστεύει ὁ πιστός· τίς ἐστιν ἀναμάρτητος;
τίς οὐκ ἔχει χρείαν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρ-
τιῶν; καὶ ὅμως, ἐὰν ἡ πίστις ὑπάρχῃ
θερμὴ καὶ μεγάλη, ὡς ἐκείνη τοῦ πρωτο-
μάρτυρος Στεφάνου, συγχωροῦμεν τὰ καθ'
ἡμῶν ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων, καθὼς
αὐτός, τὸν θανατηφόρον λιθασμὸν τῶν λι-
θασάντων αὐτὸν Ἰουδαίων. Ἐὰν δὲ ἡ πίςις
ψυχρὰ καὶ ὀλίγη, καταποντίζουσιν αὐτὴν
τῆς μνησικακίας τὰ κύματα, ἡ δὲ ψυχὴ
ἡμῶν γίνεται δούλη τῆς ἀσυμπαθίας· « Ἐ- Ῥωμ. 12. 19.
» μοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει
» Κύριος »· τοῦτο διδάσκει ἡ πίστις· εἰς
τοῦτο πιστεύει ὁ πιστός. Ποῖος οὖν ἄλλος
ἐκδικητής, ἢ ἰσχυρότερος, ἢ δικαιότερος, ἢ
φοβερώτερος; οὐδείς· ἐὰν ὅμως ὀλιγοπιστῇς
εἰς ταῦτα τὰ ἀληθέστατα καὶ ἀναμφίβολα
λόγια, τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως κατακυ-
ριεύει τὴν ψυχήν σου, καὶ ἐμβάλλει σε εἰς
τοὺς βρόχους τῆς ταραχῆς, καὶ τῶν κινδύ-
νων, καὶ τῶν ἀγώνων, ὅσους δοκιμάζουσιν
οἱ ἐκδικηταί· ἐὰν δὲ μὴ διακριθῇς, μηδὲ δι-
ςάσῃς ὅλως εἰς τοῦ Κυρίου τὰ λόγια, κατα-
πραΰνεις τῆς ἐκδικήσεως τὴν ὁρμήν, καθὼς
ὁ προφητάναξ Δαβίδ, ὅτε εἶπε περὶ τοῦ
διώκοντος αὐτὸν Σαούλ· « Μηδαμῶς παρὰ 1. Βασ. 24. 6.
» Κυρίου, εἰ ποιήσω τὸ ῥῆμα τοῦτο τῷ
« κυρίῳ μου, τῷ χριστῷ Κυρίου, ἐπενέγκαι
» χεῖρά μου ἐπ' αὐτόν ».

Τί δέ; τοῦτο ἆράγε μόνον ἐργάζεται
ἡ ἔνθερμος πίστις, τὴν φυγὴν δηλονότι
τῆς ἁμαρτίας; οὐχί· ὅπου πίστις θερμή,
ἐκεῖ τῶν ἀρετῶν ἡ καρποφορία· ὅπου δὲ
ὀλιγοπιστία, ἐκεῖ ἡ ἀκαρπία τῶν καλῶν
ἔργων· ἱστορεῖ ὁ θεηγόρος Παῦλος τῶν ἁγί-
ων ἀνθρώπων τὰς ἀρετάς· τοῦ Ἄβελ τὴν Ἑβρ. 11. 4.

εἰς θεὸν εὐλάβειαν, τοῦ Ἐνὼχ τὴν θείαν
5. 7. εὐαρέστησιν, τοῦ Νῶε τὰς ὑπὲρ τῆς κατα-
σκευῆς τῆς κιβωτοῦ φροντίδας καὶ τοὺς
8. κόπους, τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ὑπακοὴν, τῆς
11. 17. Σάῤῥας τὴν ἐλπίδα, τοῦ Ἰσαὰκ τὴν εὐ-
πείθειαν, ὅτε προσηνέχθη εἰς τὸ θυσιαστή-
21. ριον, τοῦ Ἰακὼβ τὰς ἐκ τῆς ἀγάπης προ-
22. φητικὰς εὐλογίας, τοῦ Ἰωσὴφ τὴν προφητι-
23. κὴν παραγγελίαν, τοῦ Μωϋσέως τὸν ἔνθεον
30. ζῆλον, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ τὸ κατὰ τῆς
Ἱεριχὼ παράδοξον κατόρθωμα, καὶ αὐτῆς
31. δὲ τῆς Ῥαὰβ τὸν τρόπον τὸν φιλόξενον· τοῦ
32. κτ. Γεδεὼν, τοῦ Βαρὰκ, τοῦ Σαμψὼν, τοῦ
Ἰεφθάε, τοῦ Δαβὶδ, τοῦ Σαμουὴλ, τῶν
προφητῶν τὰς ἀνδραγαθίας καὶ τὰ ἔργα τὰ
θαυμάσια· ἐπιμαρτυρεῖ δὲ ὁ θεσπέσιος, ὅτι
ἕκαστος αὐτῶν διὰ τῆς πίστεως κατώρθω-
Αὐτ. 39. σε τὰς τοιαύτας πράξεις, « Καὶ οὗτοι πάν-
» τες, λέγει, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πί-
» στεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν ».

Ἀληθῶς δὲ, ἐὰν παρατηρήσῃς τὸ πο-
λίτευμα αὐτῶν, βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις αὐτῶν
ἦν μεγάλη, θερμὴ, στερεά. Πόσην καὶ
ὁποίαν πίστιν εἶχεν ὁ Ἀβραὰμ, ὅστις, ὅταν
Γεν. 12. 1. 2. ἤκουσε τοῦ θεοῦ τὸ πρόσταγμα, « Ἔξελθε
» ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας
» σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου·
» καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ
» ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα », οὐδὲ ἐδειλί-
ασεν, οὐδὲν ἐφοβήθη, οὐδὲ ἐδίστασεν, ἀλλ'
εὐθὺς προθύμως ἐγκατέλιπε καὶ γένος καὶ
πατρίδα, καὶ πατρῷον οἶκον, καὶ συγγενεῖς
Εβ. 11. 8. καὶ φίλους, « Καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος,
» ποῦ πορεύεται »; πόσον στερεὰ ἐφάνη ἡ
πίστις αὐτοῦ, ὅταν « Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα Γεν. 22. 10
» αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν
» υἱὸν αὐτοῦ »; Πόσον πῦρ εἶχεν ἡ πίστις
τοῦ Μωϋσέως; τῆς θερμοτάτης αὐτοῦ πί-
στεως ἀπόδειξίς ἐστιν ἡ καταφρόνησις τῶν
θησαυρῶν τῆς Αἰγύπτου, ἡ προτίμησις τοῦ
τύπου τῶν ὀνειδισμῶν τοῦ Χριστοῦ, ἡ
παῤῥησία, μεθ' ἧς ἐλάλει ἐνώπιον τοῦ βασι-
λέως Φαραὼ, τὸ θάῤῥος, δι' οὗ ἐτέλεσε τὰ
ἐν Αἰγύπτῳ φοβερὰ θαυμάσια, ἡ πεποίθη-
σις, δι' ἧς ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀπο-
λυτρώσεως τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἡ με-
γαλοψυχία, δι' ἧς διεβίβασεν αὐτοὺς διὰ
τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἡ σαθερότης, δι' ἧς
ὑπομείνας τὰς ἐπαναστάσεις αὐτῶν, ὡδή-
γησεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.
Ἐκ τούτου ὁ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτοῦ, ὅτι
τοσαύτην πίστιν εἶχεν, ὥστε ἐμεγαλοψύ-
χησεν, ὥσπερ ἂν εἰ ἔβλεπε τὸν ἀόρατον θεὸν
βοηθοῦντα αὐτῷ. « Τὸν γὰρ ἀόρατον, λέ-
» γει, ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησεν ». Ἐὰν δὲ ἐξε-
τάσῃς τὰς ἀρετὰς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἁγίων,
τῶν ὑπὸ τοῦ Παύλου μνημονευθέντων,
βλέπεις, ὅτι αὐταὶ ἦσαν καρποὶ τῆς θερμῆς
αὐτῶν πίστεως· ὁποία δὲ καὶ πόση ἡ στα-
θερότης τῆς πίστεως τῶν ἁγίων τοῦ Χρι-
στοῦ μαρτύρων; ἄῤῥητος ἀληθῶς καὶ ἀπε-
ρίγραπτος· αὕτη δὲ ἡ πίστις ἐκαρποφόρησεν
εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν μεγαλοψυχίαν,
δι' ἧς οὐδόλως ἐφοβήθησαν τῶν τυράννων
τὸ κράτος, καὶ τὴν ὑπομονὴν, δι' ἧς κἂν
ἔβλεπον τὰς σάρκας αὐτῶν ξεομένας καὶ τὰ
μέλη τεμνόμενα, κἂν ᾐσθάνοντο τοῦ πυρὸς
τὴν φλόγωσιν, καὶ τῶν πολυειδῶν βασάνων

τὴν δριμύτητα, ὅμως ὡς ἄλλου τινὸς πάσχοντος οὕτως ὑπέμειναν, πιστεύοντες καὶ κηρύττοντες τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν.

Καὶ αὐτοὶ μὲν ἔχοντες τὴν πληροφορίαν τῆς πίστεως, κατώρθωσαν τὰ μεγάλα τῆς πίστεως κατορθώματα· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄθλιοι, ὀλιγόπιστοι ὄντες, γυμνοί ἐσμεν καὶ ἐστερημένοι τῶν θεαρέστων ἔργων. Ἐπιθυμῶ τὴν νηστείαν, ἐπειδὴ καταδαμάζει τὴν σάρκα, καὶ καταπραΰνει τῶν παθῶν τὰ κύματα· ἀλλ', ἐπειδή εἰμι ὀλιγόπιστος, φοβοῦμαι, μήπως νηστεύων, ἀσθενήσω· ὅθεν πίπτω εἰς τῆς πολυφαγίας καὶ πολυποσίας τὰ δίκτυα· ἐπιθυμῶ τῆς ἐλεημοσύνης τὸ ἔργον, ἐπειδὴ πιστεύω, ὅτι οἱ ἐλεήμονες ἀπολαμβάνουσιν ἑκατονταπλάσια ἐπὶ γῆς, καὶ βασιλείαν αἰώνιον ἐν τῷ οὐρανῷ· ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ πίστις μου ἐστὶν ὀλίγη, φοβοῦμαι, μήπως ἐλεῶν τοὺς πτωχούς, καταντήσω εἰς τῆς πτωχείας τὰς ἀνάγκας· ὅθεν καταποντίζομαι εἰς τῆς φυλαργυρίας τὸ βάραθρον· θέλω, ἵνα ἀγαπήσω τοὺς ἐχθρούς μου, ἐπειδὴ ἀκούω τὸν δεσπότην μου προστάσσοντα
Ματθ. 5. 44. καὶ λέγοντα· « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε » τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν »· πλήν, ἐπειδὴ ἡ πίστις μου ἐστὶ ψυχρά, φοβοῦμαι, μήπως ἀγαπήσας τὸν ἐχθρόν μου, λογισθήσομαι μωρός, καὶ κατασταθήσομαι ὄνειδος τοῦ κόσμου· ἀγαπῶ τὴν ἀρετήν· ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ πίστις μου οὐκ ἔχει θερμότητα, ὅμοιός εἰμι ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἣν οὐ βλέπει ὁ ἥλιος, μένω δηλονότι ἄκαρπος, ἢ ποιῶ καρποὺς σαπροὺς καὶ ῥυτιδανεστάτους.

Βλέπε τὴν ἀπόδειξιν τούτων μου τῶν λόγων εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων· ὅταν τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων, τότε ὁ Ἰησοῦς ἤρχετο πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Πέτρος, εἶπε· « Κύριε, πρόσταξόν με, ἵνα Ματθ. 14. 28.
» ἔλθω πρὸς σέ· ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· ἐλθέ »· Ἄφοβος οὖν καὶ θαρσαλέος ὁ Πέτρος καταβαίνει ἀπὸ τοῦ πλοίου, πατεῖ ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα, καὶ περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, σπουδάζει, ἵνα φθάσῃ, ὅπου ἦν
ὁ Ἰησοῦς Χριστός· « Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον Αὐτ. 30.
» ἰσχυρόν, ἐφοβήθη· φοβηθεὶς δὲ ἤρξατο κα» ταποντίζεσθαι »· ἀλλὰ διὰ τί πρῶτον μὲν οὐδὲ τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη, οὐδὲ τὰ κύματα, ἀλλὰ κατέβη ἀπὸ τοῦ πλοίου, καὶ περιεπάτει ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα, καθὼς ἡμεῖς περιπατοῦμεν εἰς τὴν ξηρὰν γῆν, ἔπειτα δὲ ἐφοβήθη; Διὰ τί δὲ εὐθύς, ὅτε ἐφοβήθη, ἤρξατο καταποντίζεσθαι; Αὐτὸς πρῶτον μὲν ἐπίςευσεν ἀδιστάκτως, ὅτι τὸ πρόςαγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ἐστι παντοδύναμον, ἔπειτα βλέπων τὸν ἄνεμον ἰσχυρόν, ὠλιγοπίςησεν· ὀλιγοπιςήσας δέ, κατεποντίζετο· ἐν ὅσῳ ἐπίστευεν ἀδιστάκτως, ἡ χάρις τῆς ἀδιστάκτου πίστεως στερεὰ ἐποίει τὰ ὕδατα, τὰ ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ὅθεν αὐτὸς περιεπάτει ἐπ' αὐτῶν· ἀφ' οὗ δὲ ὠλιγοπίστησεν, ἔφυγεν ἡ χάρις τῆς θερμῆς πίστεως· ὅθεν τὰ ὕδατα ἐγένοντο ῥευστά, κατὰ τὸ φυσικὸν αὐτῶν ἰδίωμα· ἐκ τούτου αὐτὸς ἤρξατο καταποντίζεσθαι. Ἡ μὲν θερμὴ πίστις ἔφερε τὸ θάῤῥος, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ περιπατεῖν ἐπάνω τῶν ὑδάτων·

ἡ δὲ ὀλιγοπιστία, τὸν φόβον, καὶ τὸν καταποντισμόν· ἐπιβεβαιοῖ τὸν λόγον μου ὁ πρὸς τὸν Πέτρον ἔλεγχος τοῦ Κυρίου·
Αὐτ. 31. « Ὀλιγόπιστε, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος, » εἰς τί ἐδίστασας »; ἐν ὅσῳ ἐπίστευες, περιεπάτεις ἀφόβως ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἀφ' οὗ ἐδίστασας, ἤγουν ὠλιγοπίστησας, ἐφοβήθης, καὶ ἤρξω καταποντίζεσθαι.

Τοῦτο τὸ παράδειγμα, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐστὶ τύπος καὶ εἰκὼν τῶν εἰς ἡμᾶς συμβαινόντων. Ἡ θάλασσά ἐστιν ὁ κόσμος, τὰ κύματά εἰσι τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, ἄνεμος δὲ ἰσχυρός ἐστιν ὁ πειρασμὸς τοῦ διαβόλου· καθὼς δὲ τότε ὁ Χριστὸς ἐκέλευσε τῷ Πέτρῳ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν,
Αὐτ. 29. καὶ εἶπεν, « ἐλθὲ », οὕτω προσάσσει πάντας
Ματθ. 11. 28. ἡμᾶς, λέγων· « Δεῦτε πρός με πάντες οἱ » κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀ» ναπαύσω ὑμᾶς »· ἐὰν οὖν ἔχῃς πίστιν ἀδίστακτον καὶ θερμὴν, καθὼς ὁ Πέτρος, ὅτε κατέβη ἀπὸ τοῦ πλοίου, πατεῖς τὴν ματαιότητα, καὶ ἀνώτερος γίνεσαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ οὐδὲν φοβίζουσί σε τοῦ σατανᾶ οἱ πόλεμοι· πολιτεύεσαι δὲ εἰς τὸν κόσμον θεαρέστως, καθὼς ὁ Πέτρος θαυματουργικῶς περιεπάτει ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἐὰν δὲ ἡ ὀλιγοπιστία κατακυριεύσῃ τῆς καρδίας σου, καθὼς μετὰ ταῦτα τῆς τοῦ Πέτρου, τότε φοβίζουσί σε τοῦ διαβόλου τὰ βέλη, καθὼς τὸν Πέτρον ὁ ἄνεμος, καὶ καταποντίζουσί σε ἡ ματαιότης τοῦ κόσμου, καὶ τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, καθὼς ἤρξαντο καταποντίζειν τὸν Πέτρον ἡ θάλασσα καὶ τὰ κύματα.

Ἐκ τούτων, λέγεις, συμπεραίνομεν, ὅτι ὅλη ἡ σωτηρία ἡμῶν κρέμαται ἀπὸ τῆς πίστεως· τοῦτο τὸ συμπέρασμά ἐστιν ἀληθέστατον· ἀπὸ τῆς πίστεως κρέμαται ἡ σωτηρία, ἤγουν ἀπὸ τῆς πίστεως τῆς θερμῆς, ὡς ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, τῆς καρποφορούσης τὰς ἀρετὰς, τῆς « Δι' ἀγάπης Γαλ. 5. 6. ἐνεργουμένης », οὐχὶ δὲ ἀπὸ τῆς ὀλιγοπιστίας, τῆς ψυχρᾶς, ὡσεὶ χιὼν, τῆς ἀνίκμου καὶ ἀκάρπου, καὶ τῆς ἐστερημένης τῆς ἀγάπης· περὶ ταύτης δὲ τῆς ἀγάπης, τῆς μηδέποτε κεχωρισμένης τῶν καλῶν ἔργων, εἶπεν ὁ Κύριος· « Ὁ πιστεύσας, καὶ βαπτι- Μάρκ. 16. 16. » σθεὶς, σωθήσεται »· περὶ ταύτης εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας πρὸς τὸν δεσμοφύλακα· « Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, Πράξ. 16. 31. » καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου »· περὶ αὐτῆς ἐλάλησαν καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ, καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὁσάκις εἶπον, ὅτι ἡ πίστις σώζει, μηδὲν περὶ τῶν καλῶν ἔργων προσθέντες, καθότι αὐτή ἐστιν ἡ μήτηρ, ἡ ῥίζα, καὶ ἡ πηγὴ πάσης ἀγαθωσύνης.

Ἀλλὰ πῶς δύναμαι, λέγεις, διαφυλάξαι τὴν πίστιν μου θερμὴν, καὶ στερεὰν, καὶ ἀκμάζουσαν; ψυχραίνουσι τὴν θερμότητα αὐτῆς τοῦ σώματος αἱ αἰσθήσεις, κλονοῦσι τὴν στερεότητα αὐτῆς τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, μαραίνει τὸ ἄνθος αὐτῆς ἡ πλάνη τοῦ κόσμου, καὶ ἐκνευρίζουσι τὸν τόνον τῆς δυνάμεως αὐτῆς τοῦ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ οἱ πόλεμοι· « Ἐθερμάνθη, λέγει ὁ προφήτης Ψαλ. 38. 3. » Δαβὶδ, ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν » τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ ». Ποία δὲ ἦν ἡ μελέτη αὐτοῦ, ἡ τὴν καρδίαν

αὐτοῦ ἐντὸς θερμαίνουσα, καὶ ἀνάπτουσα ἐν αὐτῷ τὸ πῦρ, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ πῦρ τῆς πίστεως, ὅπερ ὁ Κύριος ἦλθε βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ περὶ οὗ ἔλεγε· « Καὶ τί
Λουκ. 12. 49. » θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη »; Ὁ νόμος τοῦ θεοῦ καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἦσαν ἡ διηνεκὴς τοῦ Δαβὶδ μελέτη, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ,
Ψαλ. 118. 97. λέγων· « Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύ» ριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστί·
Αὐτ. 24. » Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου » ἐστίν ». Ὅστις οὖν μελετᾷ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς μαρτυρίας αὐτοῦ, ἤγουν τὰς ἁγίας γραφὰς, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι τὰ λόγια
Ψαλμ. 11. 6. τοῦ Κυρίου εἰσὶ « λόγια ἁγνά· ἀργύριον » πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρι» σμένον ἑπταπλασίως », τουτέστι, λόγια καθαρὰ, καὶ ἀληθινὰ, καὶ βέβαια· ἐκεῖ βλέπει τὰς ὑποσχέσεις τοῦ θεοῦ τετελεσμένας, καὶ ἐκπεπληρωμένας· ἐκεῖ βλέπει,
Λουκ. 18. 27. ὅτι « τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατὰ » εἰσι παρὰ τῷ θεῷ »· ὅθεν φλέγεται ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος, καθὼς
Λουκ. 24. 32. ἡ καρδία τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Κλεώπα, ὅταν ἤκουον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὃν ἐλάλει αὐτοῖς ἐν τῷ ὁδῷ. Ὅστις μελετᾷ, ἢ ἀκούῃ διαπαντὸς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐκείνου ἡ πίστις διαμένει πάντοτε θερμὴ, καὶ στερεὰ, καὶ ἀκμαία. Ἰδοὺ οὖν ὁ τρόπος, δἰ οὗ διώκεις τὴν ὀλιγοπιστίαν, καὶ στηρίζεις εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν πίστιν τὴν ἔνθερμον καὶ ζῶσαν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλον τρόπον, δἰ οὗ ἡ πίστις ἀπαρτίζεται, καὶ τελειοῦται, ἐφανέρωσεν ἡμῖν ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου· αὐτὸς προβάλλει τὸν Ἀβραὰμ δικαιωθέντα ἐκ τῶν καλῶν αὐτοῦ ἔργων, ἤγουν ἐκ τῆς ὑπακοῆς, ἣν ἔδειξε πρὸς τὸν θεὸν, προσενέγκας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσαὰκ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔπειτα ἐπιφέρει ταῦτα τὰ ἀξιοσημείωτα λόγια· « Βλέπεις, ὅτι ἡ πίσις Ἰακ. 2. 22.
» συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν » ἔργων ἡ πίστις αὐτοῦ ἐτελειώθη »; τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι ἡ πίστις, καὶ τὰ καλὰ ἔργα, εἰσὶν ἀλληλένδετα· ἡ πίστις συνεργεῖ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ἀρετὴ θερμαίνει, καὶ φέρει εἰς τὴν τελειότητα τὴν πίστιν· ὅσον περισσότερον πιστεύεις, τόσον περισσοτέρας ἀρετὰς ἐργάζεσαι· καὶ ὅσον περισσότερον ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν, τόσον περισσότερον θερμαίνεται, καὶ στηρίζεται ἡ πίστις σου, κατὰ τό, » Ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, » καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἡ πίστις ἐτε» λειώθη ».

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ.

Καθὼς πάντα τὰ γήϊνα σώματα περιέχουσι πῦρ στοιχειακὸν, οὕτω πάντα τὰ λόγια τῶν θείων γραφῶν περιέχουσι νοήματα ἐπουράνια· οὐχὶ δὲ πάντα τὰ ἐν γῇ σώματα, ἀλλὰ μόνα τὰ καλούμενα ἠλεκτρικὰ, τριβόμενα, ἐκβλύζουσι τοῦ ἠλεκτρικοῦ πυρὸς τοὺς φωτολαμπεῖς σπινθῆρας· πάντα δὲ τὰ τῆς ἁγίας γραφῆς λόγια περιερευνώμενα, ἐκπέμπουσι τοῦ ἐπουρανίου φωτὸς τὰς σωτηριώδεις ἀκτῖνας· ὅσον περισσότερον μετὰ ἐπιτηδείου τέχνης περιτρίβεις τὰ ἠλεκτρικὰ σώματα, τόσον περισσότερον ἐκεῖνα σπινθηροβολοῦσι καὶ περιλάμπουσιν· ὅσον περισσότερον μετὰ εὐλαβητικῆς ἐπιστήμης ἐξερευνᾷς τὰ γραφικὰ λόγια, τόσον περισσότερον φεγγοβολοῦσι, καὶ περιαστράπτουσι. Τὰ λόγια τῆς ἐπισολῆς τοῦ θεηγόρου Παύλου, τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα, ἀνεγνώσθησαν, καὶ ἐρευνήθησαν ἐν τῇ εἰκοστῇ ἐννάτῃ κυριακῇ τῆς ἐνιαυσίου περιόδου· ἐὰν ὅμως πάλιν περιεργασθῶμεν αὐτὰ, φῶς πάλιν ἀνατέλλει ἐξ αὐτῶν, φωτιστικὸν τῆς διανοίας, καὶ τῆς ψυχῆς σωτήριον. Περιτρίψωμεν οὖν αὐτὰ, οὐχὶ πάντα, ἐπειδὴ μακρότερος τοῦ σκοποῦ γίνεται ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνα τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀναγνωσθείσης περικοπῆς, ἤγουν ταῦτα μόνα τὰ λόγια· « Ὅταν ὁ Χριστὸς Κολ. 3. 4.
» φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς
» σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ ».

Δύο νοήματα περιέχουσι ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ λόγια, φοβερὰ καὶ τὰ δύο, ἅμα δὲ καὶ χαροποιά· φοβερὰ μὲν εἰς τοὺς ἀπίστους, καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς πιστοὺς, καὶ δικαίους· πρῶτον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ζωοποιήσας ἡμᾶς, νεκροὺς ὄντας τῇ ἁμαρτίᾳ, μέλλει φανερωθῆναι ἐν δόξῃ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπων· δεύτερον, ὅτι τότε σὺν αὐτῷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ φανερωθῆναι μέλλουσι πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι. Ὅταν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς, καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, τότε οὐκ ἐφανερώθη ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἐν δόξῃ, ἀλλ' ἐν ταπεινότητι, ὑποκρύψας ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἣν ἀνέλαβε, τὰ ἐξαίσια τῆς θεότητος αὐτοῦ μεγαλεῖα· ἐγεννήθη ἐν

σπηλαίῳ· τί ταπεινότερον τοῦ σπηλαίου; ἀνεκλίθη ἐν τῇ φάτνῃ τῶν ἀλόγων· τί εὐτελέστερον τῆς τῶν ἀλόγων ζώων φάτνης; ἐσπαργανώθη ὡς βρέφος· τί ἀσθενέστερον βρέφους; ἔπειτα περιετμήθη ὀκταήμερος, ὑπετάσσετο εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ, περιεπάτει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπείνα, ἐδίψα, ἐκοιμᾶτο, ἐξύπνα, ᾐσθάνετο τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κόπον, ἔκλαιε· μετὰ ταῦτα ἐνεπαίχθη, ὑβρίσθη, ἐῤῥαπίσθη, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάφη· ταῦτα πάντα οὐκ ἦσαν δόξα, ἀλλὰ ταπεινότης· οὐκ ἦσαν ἐμφαντικὰ τῆς θείας μεγαλοπρεπείας, ἀλλὰ παραστατικὰ τῆς παθητῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως· διὸ ὁ θεόφρων Παῦλος ἔλεγεν· « Ἑαυτὸν ἐκένωσε, (Φιλιπ. 2. 7. 8.)
» μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀν-
» θρώπων γενόμενος· καὶ σχήματι εὑρεθεὶς
» ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενό-
» μενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
» δὲ σταυροῦ ». Ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ πάλιν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, τότε φανεροῦται ἐν δόξῃ, τότε ἡ ἔλευσις αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ταπεινότητι, ἀλλ' ἐν ὑψηλότητι· οὐκ ἔστιν ἐν εὐτελείᾳ ἀνθρωπίνῃ, ἀλλ' ἐν μεγαλοπρεπείᾳ θεϊκῇ· τότε παῤῥησιάζεται οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς θεός.

Τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας τὴν δόξαν οὐ μόνον οὐδεμία ἀνθρώπου γλῶσσα, ἀλλ' οὐδὲ πᾶσαι ὁμοῦ αἱ τῶν ἀνθρώπων γλῶσσαι δύνανται περιγράψαι· μέρος ἐκείνης τῆς δόξης εἶδε, καὶ ἔγραψεν ὁ ἅγιος προφήτης Δανιήλ· εἶδε, λέγει αὐτός, ὅτι (Δαν. 7. 9.) « Οἱ θρόνοι ἐτέθησαν »· ἴσως εἶδε τοὺς δώδεκα θρόνους, περὶ ὧν ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τοὺς ἀποστόλους· « Ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς (Ματθ. 19. 28.)
» τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ »,
» καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,
» κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσ-
» ραήλ ». Ἔπειτα περιγράφει ὁ Δανιὴλ τῆς ὑπερουσίου θεότητος τοὺς χαρακτῆρας, ἤγουν τὸ ἀμετάτρεπτον διὰ τοῦ, « ἐκάθη- (Δαν. 7. 9.)
» το »· τὸ αἰώνιον, διὰ τοῦ, « παλαιὸς
» ἡμερῶν »· τὴν ὑπερτελείαν καθαρότητα καὶ ἁγιωσύνην, διὰ τοῦ, « καὶ τὸ ἔνδυμα
» αὐτοῦ λευκόν, ὡσεὶ χιών »· τὸ ἄπειρον τῆς σοφίας, συνεζευγμένης τῇ παναμώμῳ ἀγαθότητι, διὰ τοῦ, « καὶ θρὶξ τῆς κεφαλῆς
» αὐτοῦ, ὡσεὶ ἔριον καθαρόν »· τὸ ἐνεργητικόν, καὶ δραστικώτατον τῆς θείας αὐτοῦ δικαιοσύνης, διὰ τοῦ, « Ὁ θρόνος αὐτοῦ
» φλὸξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον·
» ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ »· (Αὐτ. 10.)
τὸ ἄστεκτον ὑπερβάλλον τῆς ὑπερδεδοξασμένης αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας, διὰ τοῦ, « χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ
» μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ »· μετὰ ταῦτα ἡτοιμάσθη, λέγει, κριτήριον, καὶ ἠνοίχθησαν βιβλία· « Κριτήριον ἐκάθι-
» σε, καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν· καὶ ἰδοὺ μετὰ (Αὐτ. 13.)
» τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώ-
» που ἐρχόμενος ». Ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἐστιν οὗτος ὁ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος· κάθηται δὲ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ κριτηρίου, ὡς λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· « Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ (Ἰωάν. 5. 22.)
» τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ »· καὶ

Δαν. 7. 13. 14. τοῦτο δὲ ἰδὼν ὁ Δανιὴλ, εἶπε· « Καὶ ἕως
» τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ
» προσήχθη αὐτῷ· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ,
» καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες
» οἱ λαοὶ, φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύ-
» σουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος,
» ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία
» αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται ». Εἰς ὅσα δὲ
εἶδε, καὶ ἔγραψεν ὁ προφήτης Δανιὴλ περὶ
τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, ἔτι δύο προσέθη-
καν οἱ ἅγιοι εὐαγγελισταί· πρῶτον, ὅτι
τότε φανερωθήσεται ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ σταυρὸς
Ματθ. 24. 30. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Καὶ τότε φανήσεται
» τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ
» οὐρανῷ »· δεύτερον δὲ, ὅτι τότε πάντες
οἱ ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν πλευρὰν
αὐτοῦ ἐκκεντήσαντες, βλέπουσι, καὶ γνω-
Αποκ. 1. 7. ρίζουσι, τίς ἐστιν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· « Ἰδοὺ
» ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται
» αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν
» ἐξεκέντησαν ».

Ἠκούσατε, ἀδελφοὶ, τίνι τρόπῳ φανεροῦται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; φανεροῦται ἀμετάτρεπτος, ἵνα δείξῃ, ὅτι καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ἐστιν ἀμετάβλητος, καὶ ὅτι οὐδὲ εἰς τὰς δεήσεις τότε κάμπτεται, οὐδὲ ὑπὸ τῶν δακρύων νικᾶται· αἰώνιος, ἵνα παραστήσῃ, ὅτι καὶ ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ ἐστιν ἀτελεύτητος· ἅγιος, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι οἱ ἐν ἁμαρτίαις μεμολυσμένοι οὐκ ἔχουσι μέρος μετ' αὐτοῦ· ἐν θρόνῳ φλογὸς καθήμενος, ἵνα δηλοποιήσῃ τὴν κατὰ τῶν καταδίκων φλογιστικὴν τιμωρίαν· ὑπὸ χιλίων χιλιάδων, καὶ μυρίων μυριάδων ὑπηρετούμενος, καὶ περικυκλούμενος, ἵνα παῤῥησιάσῃ τὴν ἐπὶ πάντας παντοδύναμον αὐτοῦ ἐξουσίαν· κριτὴς ἀνοίγων τὰ βιβλία, ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰ λόγια, καὶ τὰ ἐνθυμήματα ἡμῶν μετὰ πάσης δικαιοσύνης ἀνακρίνει· παῤῥησιάζει δὲ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον, καὶ τῆς πλευρᾶς τὴν πληγὴν, ἵνα οἱ μὲν ἄπιστοι, οἱ ἐπὶ τούτοις καταγελῶντες, αἰσχύνης καὶ ἀτιμίας πληρωθῶσιν· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ταῦτα περιφρονήσαντες, κατεξελεγχθῶσιν· οἱ δὲ πιστοὶ καὶ δίκαιοι ἀγαλλόμενοι, εὐφρανθῶσιν, ὁρῶντες τῆς
σωτηρίας αὐτῶν τὰ ὄργανα· « Καὶ ὄψεται Αὐτ.
» αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν
» ἐξεκέντησαν ».

Ἀλλὰ διὰ τί, λέγεις, ὁ θεὸς, ὅστις διὰ
τὴν ἄπειρον αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν « πάντας 1. Τιμ. 2. 4.
» ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνω-
» σιν ἀληθείας ἐλθεῖν », ἐν μὲν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐφανερώθη μετὰ τοσαύτης ταπεινότητος, ἐν τῇ δευτέρᾳ μέλλει φανερωθῆναι μετὰ τοσαύτης ὑπεροχῆς, καὶ μεγαλοπρεπείας; Ἐὰν ἡ πρώτη αὐτοῦ παρουσία ἦν τόσον ἔνδοξος, ὅσον ἡ δευτέρα, ἐγνώριζον πάντες, ὅτι ἐστὶ θεὸς, καὶ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν, καθὼς μέλλουσι γνωρίσαι, καὶ πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν, ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν μετὰ τοσαύτης δόξης ἐπὶ θρόνου καθήμενον. Τοῦτο οὐκ ἐποίησεν ὁ θεὸς, πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ, ἐὰν ἐπαῤῥησιάζετο ὡς θεὸς, ἐπίστευον εἰς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι οὐκ αὐτοπροαιρέτως, ἀλλ' ἀναγκαστικῶς, ἀναγκαζόμενοι δηλονότι ὑπὸ τῆς μεγαλειότητος τῶν θείων

αὐτοῦ χαρακτήρων, ἐπομένως οὐδὲν βραβεῖον, ἢ μισθαποδοσία ἔπρεπεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐπίστευεν εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως· τίς ἐπίστευεν, ὅτι ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ φορεῖ σάρκα ἀνθρωπίνην ὁ μετὰ τοσαύτης θεϊκῆς δόξης ὁρώμενος; ἐὰν καὶ μετὰ τὴν τόσην ταπείνωσιν, καὶ μετὰ τὰς τοσαύτας ἀποδείξεις τῆς ἑαυτοῦ ἀνθρωπότητος, ὁ αἱρετικὸς Μάνης, καὶ οἱ τούτου ἀκόλουθοι ἔλεγον, ὅτι οὐχὶ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ δοκήσει καὶ φαντασίᾳ ἐσαρκώθη, τίς ἐπίστευεν, ὅτι ἐστὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐὰν ἐπαῤῥησιάζετο, ὡς τέλειος θεός; τρίτον, ἐπειδὴ οὐκ ἠδύναντο οἱ ἄνθρωποι, μήπω ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες, καὶ ἀφθαρτισθέντες, ἀλλὰ τὴν παχυλὴν καὶ φθαρτὴν σάρκα φοροῦντες, ἐνατενίσαι καὶ ἰδεῖν αὐτόν· συνέβη τοῦτο εἰς τοὺς ἀποςόλους ἐν τῷ ὄρει Θαβὼρ, ὅτε ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς μικρὰν ἀκτῖνα τῆς θεότητος αὐτοῦ
Ματθ. 17. 6. ἀπεκάλυψεν· « Ἔπεσον αὐτοὶ τότε ἐπὶ » πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφό» δρα ». Ἡ σὰρξ τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ πρὸ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἦν παθητὴ, καὶ φθαρτὴ, μετὰ δὲ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀπαθὴς ἐγένετο, καὶ ἄφθαρτος· ἀνέλαβε δὲ τοιαύτην παθητὴν, καὶ φθαρτὴν σάρκα, κατὰ πάντα ὅμοιος
Ἑβρ. 4. 15. γενόμενος τοῖς ἀνθρώποις « χωρὶς ἁμαρτίας », ἵνα παθὼν, καὶ ςαυρωθεὶς, καὶ ἀποθανὼν, καταλλάξῃ ἡμᾶς τῷ θεῷ, ἀναστὰς δὲ ἐκ νεκρῶν, συναναςήσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς φθορᾶς·
Ἑβρ. 2. 10. « Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ » δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν » ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας » αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι ». Τοιοῦτος οὖν ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ὁποῖος ἦν τότε, ἤγουν μετὰ σαρκὸς παθητῆς καὶ φθαρτῆς· τοιοῦτος δὲ φανερωθῆναι μέλλει ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐλεύσει, ὁποῖός ἐστι, μετὰ τῆς ἀπαθοῦς δηλαδὴ, καὶ ἀφθάρτου, καὶ τεθεωμένης αὐτοῦ σαρκός.

Βλέπε δὲ τὴν ἄπειρον σοφίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν τοῦ θεοῦ· κἂν « ἑαυτὸν ἐκένω- Φιλιπ. 2. 7. 8.
» σε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι » ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρε» θεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, » γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανά» του δὲ σταυροῦ »· ὅμως ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε συνελήφθη ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μητρὸς, καὶ ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον, ἕως τέλους, ὅτε εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελήφθη, παρέστησε τόσας ἀποδείξεις, ὅτι ἐστὶ θεὸς, ὅσας, ὅτι ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος· τὰ πρὸς τὴν παρθένον εὐαγγέλια, ὁ ἄσπορος τόκος, ἡ ἐκ παρθένου γέννησις, ὁ ἄγγελος, ὁ πρὸς τοὺς ποιμένας ἀναγγείλας τὴν μεγάλην χαρὰν, καὶ εἰπών· « Ἐ- Λουκ. 2. 11.
» τέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐςι Χριςὸς » Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ »· ἡ δόξα Κυρίου, ἡ περιλάμψασα αὐτοὺς, καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπουρανίου στρατιᾶς, ἥτις τὸν θεὸν ἐδοξολόγει, κραυγάζουσα· « Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, Αὐτ. 14.
» καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία »· ὁ ἐν τῇ ἀνατολῇ φανεὶς ἀσυνήθης οὐράνιος ἀστὴρ, καὶ ὁδηγῶν τοὺς μάγους, « Ἕως Ματθ. 2. 9.
» ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω, οὗ ἦν τὸ παιδίον »·

οἱ βασιλεῖς οἱ μάγοι, οἵτινες ἀπὸ ἀνατολῶν
Ματθ. 2. 11. ἦλθον, « καὶ πεσόντες, προσεκύνησαν αὐτῷ·
» καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν,
» προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσόν, καὶ
» λίβανον, καὶ σμύρναν »· οὐκ ἦσαν ταῦτα ἀποδείξεις, ὅτι ὁ γεννηθεὶς οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος;

Ὅταν εἰς τὸν Ἰορδάνην βαπτισθεὶς, ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος, τότε ἀνεῴχθησαν εὐθὺς οἱ οὐρανοὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέβη ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τῶν οὐρα-
Ματθ. 3. 17. νῶν, λέγουσα· « Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου, ὁ
» ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα »· ὅταν εἰς τὸ
Ματ. 17. 2. Θαβώριον ὄρος μετεμορφώθη, τότε « ἔλαμ-
» ψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· τὰ δὲ
» ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς »·
ἐφάνη δὲ ἐκεῖ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες, καὶ δηλοποιοῦντες, ὅτι ζώντων καὶ νεκρῶν ἐστι Κύριος· ἐκεῖ δὲ καὶ φωτεινὴ νεφέλη, καὶ φωνὴ ἐκ τῆς
Αὐτ. 5. νεφέλης κηρύττουσα· « Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
» μου, ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ
» ἀκούετε »· ὅταν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς περιήρχετο, τότε ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐδίωξε τὰ δαιμόνια,
Ματθ. 8. 29. κραυγάζοντα, καὶ λέγοντα· « Τί ἡμῖν καὶ
» σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἦλθες ὧδε πρὸ
» καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς »; ἡ ἐπιτίμησις αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν ἄνεμον καὶ τῆς θαλάσσης τὰ κύματα, ἡ εὐλογία αὐτοῦ ἐχόρτασε διὰ πέντε ἄρτων πεντάκις χιλίους ἄνδρας χωρὶς τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων, ἡ ψηλάφησις αὐτοῦ ἐφυγάδευσε τὸν πυρετόν, ὁ σίελος αὐτοῦ ἐφώτισε τοὺς ἐκ γενετῆς τυφλούς, τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἐξήραναν τὰς αἱμοῤῥοίας, τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ ἐκαθάρισε τοὺς λεπρούς, συνέσφιγξε τοὺς παραλύτους, ἔστυψε τοὺς ὕδρωπας, ἔδωκε φωνὴν εἰς τοὺς ἀλάλους, καὶ ἀκοὴν εἰς τοὺς κωφούς, ὁ λόγος αὐτοῦ ἰάτρευσε πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν οὐ μόνον τοὺς πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τεταρταίους· οὐκ εἰσὶ ταῦτα ἰσχυραὶ ἀποδείξεις, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἁπλοῦς, ἀλλὰ θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος;

Ἀναβίβασον τὸν νοῦν σου ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ. Τί βλέπεις ἐκεῖ; βλέπεις τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον ἐν μέσῳ δύο λῃστῶν ἐσταυρωμένων· βλέπεις ὅμως, ὅτι
« ἀπὸ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶ- Ματθ. 27. 45. 51. 52.
» σαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης· καὶ τὸ
» καταπέτασμα, τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο
» ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη·
» καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνη-
» μεῖα ἠνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ τῶν κε-
» κοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη »· βλέπε ἐκεῖ, πῶς εἷς τῶν στρατιωτῶν διὰ τῆς λόγχης κεντᾷ τὴν πλευρὰν τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ σώματος, ὅμως « εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ »· Ἰωάν. 19. 34.
τὸ μὲν αἷμα, ἵνα σώσῃ με, τὸ δὲ ὕδωρ ἵνα ἁγιάσῃ με. Κατάβα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Ἰωσήφ· τί βλέπεις ἐκεῖ; σῶμα νεκρόν, σμύρνῃ καὶ σινδόνι ἐνειλημμένον, εἰς τὸν κενὸν δὲ τάφον ἐνταφιαζόμενον· εἰς τὴν θύραν τοῦ μνημείου βλέπεις λίθον μέγαν σφόδρα, καὶ σφραγίδας ἐπὶ τοῦ μνήματος, κ...

κουστωδίαν φυλάττουσαν τὸν τάφον· ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας σεισμός, ὁ λίθος μετηρμένος, ἄγγελοι ἔνδοθεν τοῦ μνημείου, ἄγγελος ἀστραπηφόρος ἐπὶ τὸν λίθον τοῦ μνήματος καθήμενος, γυναῖκες μυροφόροι μύρα φέρουσαι, ἵνα ἀλείψωσι τὸ σῶμα, μὴ εὑρίσκουσαι δὲ αὐτό, ἀλλὰ μανθάνουσαι παρὰ τῶν ἀγγέλων, ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς Ἰησοῦς πρῶτον μὲν ἀπαντᾷ ταῖς μυροφόροις
Ματθ. 28. 8. 9. καὶ λέγει αὐταῖς τό, « χαίρετε », τῆς προπατορικῆς λύπης τὸ ἀντίθετον· ἔπειτα παῤῥησιάζεται ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ
Ἰωάν. 20. 20. δεικνύει αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ ψηλαφᾶται ὑπ' αὐτῶν, καὶ συνεσθίει μετ' αὐτῶν, καὶ διὰ τεσσαράκοντα
Πράξ. 1. 3. ἡμερῶν « ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων » τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ », πληροφορεῖ μὲν αὐτούς, δι' αὐτῶν δὲ τὸν κόσμον ὅλον, ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν· οὐκ εἰσὶ ἆρά γε ταῦτα ἀρκετὰ πρὸς πληροφορίαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἦν μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεὸς καὶ ἄνθρωπος;

Ἐὰν δὲ ὑψώσῃς τῆς ψυχῆς σου τὰ ὄμματα καὶ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, βλέπεις τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν ὑπὸ νεφέλης ἀναβαινόμενον, καὶ τοὺς ἀποστόλους εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτενίζοντας, ὅπου αὐτὸς ἐπορεύετο· ἀκούεις δὲ καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, λέγοντας πρὸς
Αὐτ. 11. αὐτούς· « ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε » ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰη» σοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρα» νόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσα» σθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν »· τί τούτων ἢ βεβαιότερον, ἢ ἀποδεικτικώτερον τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἐὰν δὲ οὐκ ἐνεφανίσθη ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐπὶ θρόνου πυρὸς καθήμενος, οὐδὲ ἔδειξε ποταμὸν πυρὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, οὐδὲ ἐφανέρωσε τὰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τῶν λειτουργούντων καὶ παρισταμένων ἐνώπιον αὐτοῦ, οὐδὲ ἐκάθισε κριτήριον, οὐδὲ παρέστησε πάντας κρινομένους, οὐδὲ ἤνοιξε τὰ βιβλία τῶν πράξεων, οὐδὲν παράδοξον· διότι τότε ἦλθεν, οὐχ ἵνα κρίνῃ, ἀλλ' ἵνα σώσῃ· οὐχ ἵνα δοξάσῃ ἢ καταδικάσῃ, ἀλλ' ἵνα λυτρώσῃ καὶ ἐλεήσῃ.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ὁ προφήτης Δανιήλ, ἰδὼν τὰ μέλλοντα γενέσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ, περιέγραψε μὲν τὴν δόξαν, μεθ' ἧς αὐτὸς τότε φανερωθήσεται, περὶ ἡμῶν δὲ τοῦτο μόνον εἶπε· « καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, καὶ Δαν. 7. 14.
» γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ ». Ὁ δὲ θεῖος ἀπόστολος οὐ μόνον εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστὸς φανερωθήσεται ἐν δόξῃ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμεῖς φανερωθησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ· « Ὅ- Κολ. 3. 4.
» ταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν, » τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσε» σθε ἐν δόξῃ ». Ἐδηλοποίησε δὲ καὶ τό, διατί φανερούμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ· « τοὺς γὰρ 2. Κορ. 5. 10.
» πάντας ἡμᾶς, εἶπε, φανερωθῆναι δεῖ ἔμ» προσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα » κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώμα» τος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε » κακόν ». Τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι παριστάμεθα εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κριτήριον,

ἵνα κριθέντες λάβωμεν τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων, ὧν ἐπράξαμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν. Μὴ νομίσητε, δὲ, ὅτι τὸ κριτήριον ἐκεῖνο ἔχει ὁμοιότητα μετὰ τῶν ἐπὶ γῆς κριτηρίων· διότι εἰς μὲν τὰ γήϊνα κριτήρια κρύπτει ὁ κρινόμενος τὰ πταίσματα αὐτοῦ διὰ τοῦ ψεύδους, ἀπατᾷ διὰ τῆς δολιότητος τῶν λόγων, ὑπερισχύει διὰ τῆς μεσιτείας τῶν φίλων, νικᾷ διὰ τῶν δώρων, ἀθωοῦται διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν ψευδομαρτύρων· εἰς δὲ τὸ κριτήριον τοῦ θεοῦ οὐδὲ τὸ ψεῦδος χωρεῖ, οὐδὲ ἡ δολιότης εὑρίσκει τόπον, οὐδὲ ἡ μεσιτεία ἰσχύει, οὐδὲ τὰ δῶρα φαίνονται, οὐδὲ αἱ ψευδομαρτυρίαι ἐκφωνοῦνται· διότι τότε ἀνοίγουσι τὰ βιβλία, τὰ ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ ὁραθέντα, ἐν αὐτοῖς δέ εἰσι γεγραμμένα, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰ λόγια, καὶ οἱ διαλογισμοὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν εὐθὺς φανεροῦνται ἐνώπιον πάντων, οὐ μόνον ὅσα φανερῶς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὰ ἀπόκρυφα· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀπόστολος οὐκ εἶπε παρασταθήσεσθε, ἀλλὰ, φανερωθήσεσθε, ἵνα διὰ τούτου δηλοποιήσῃ, ὅτι παντὸς ἀνθρώπου, πιστοῦ καὶ ἀπίστου, δικαίου καὶ ἁμαρτωλοῦ, φανεροῦνται ἐνώπιον πάντων, ὅσα αὐτὸς ἔπραξε, καὶ εἶπε, καὶ ἐσυλλογίσθη.

Ἄπιστοι, ὅσοι καταλιπόντες τὴν πίστιν, κατεποντίσθητε εἰς τῆς ἀπιστίας τὰ βάραθρα· τότε παῤῥησιάζεται ἐνώπιον παντὸς τοῦ κόσμου τὸ ἀληθινὸν τῆς ἀπιστίας ὑμῶν αἴτιον· τότε βλέπει ὁ κόσμος ὅλος, ὅτι οὐχ ὁ λόγος, ὡς ὑμεῖς ἐκαυχᾶσθε, ἔπεισεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἡ ὑπερηφάνεια κατεπόντισεν· οὐχ ἡ αἴσθησις ἐπληροφόρησεν, ὡς ἐλέγετε, ἀλλ' ἡ κακία ὑπεσκέλισε· βλέπει ὁ κόσμος ὅλος τότε, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἐτόλμα καὶ ἔλεγεν, οὐκ ἔστι θεὸς, οὐκ ἐπειδὴ εἶχεν ἀπόδειξιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελεν, ἵνα φανῇ εὐφυέστερος τῶν ἄλλων καὶ ὀξυνούστερος· οὗτος δὲ ἐξευτέλιζε τὴν χριστιανικὴν πίστιν, οὐκ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθὴς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι οἱ νόμοι αὐτῆς ἐμποδίζουσι τὰς πονηρὰς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἐπιθυμίας· ἐκεῖνος κατηγόρει τὴν πίστιν, ἵνα σκεπάσῃ τῶν ἔργων αὐτοῦ τὴν αἰσχύνην καὶ τὸ ὄνειδος· οὗτος δὲ ἔλεγεν, ὅτι τὰ τῆς πίστεώς εἰσι μῦθοι, ἵνα σβέσῃ τοὺς φλογεροὺς τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἐλέγχους. Ὢ πόσων δακρύων εἰσὶν ἄξιοι οἱ δυστυχέσαται ἄπιστοι! αὐτοὶ καὶ πρὸ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης κρίσεώς εἰσι κεκριμένοι, καὶ διωρισμένοι διὰ τὴν αἰώνιον κόλασιν· «Ὁ δὲ μὴ πιστεύων Ἰωάν. 3. 18.
» ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ » ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ»· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ προφήτης· «Οὐκ ἀναστή- Ψαλ. 1. 5.
» σονται, ἀσεβεῖς ἐν κρίσει», ἤγουν οὐκ ἀνίστανται, ἵνα κριθῶσιν, ἀλλ' ἵνα κατακριθῶσιν εἰς τὰς ἀτελευτήτους βασάνους.

Ἁμαρτωλοὶ, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ, «Κριτήριον ἐκάθισεν»· οὐαὶ ἡμῖν· τὸ μὲν Δαν. 7. 10.
κριτήριόν ἐστιν ἀλάνθαστον, ὁ δὲ κριτὴς ἀδυσώπητος· «Καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν»· οὐαὶ ἡμῖν· τὰ ἀνεῳγμένα βιβλία περιέχουσι τὰς πράξεις, τοὺς λόγους, τὰς ἐνθυμήσεις· «ἠνεῴχθησαν» δὲ, εἶπεν, ἐπειδὴ τότε φανεροῦνται οὐ μόνον τὰ φανερὰ, ἀλλὰ καὶ

τὰ ἀπόκρυφα πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα. Ὢ! ποία αἰσχύνη τότε περικαλύψει τὸ πρόσωπον ἡμῶν, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος βλέπῃ τοὺς ἀποκρύφους δόλους, καὶ τὰς κρυπτὰς ἀπάτας, ὅσας πρὸς βλάβην τοῦ πλησίον μετήλθομεν; πόσον ὄνειδος, ὅταν ὁ κόσμος ὅλος βλέπῃ τὴν δολερὰν ὑπόκρισιν, τὴν ἐσχηματισμένην ἀγάπην, τὰ ἀνελεήμονα, καὶ φθονερὰ, καὶ μνησίκακα ἡμῶν σπλάγχνα; πόση ἐντροπὴ, ὅταν ἐνώπιον παντὸς τοῦ κόσμου παῤῥησιασθῶσι πᾶσαι αἱ μιαραὶ αἰσχρότητες τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ὅσας ἡμεῖς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἐπράξαμεν; Ὅταν δὲ, θεάνθρωπε Ἰησοῦ μου, ἴδω τὸν ςαυρόν σου καὶ τὴν πληγὴν τῆς πλευρᾶς σου, καὶ
Ἑβρ. 6. 6. αἰσθανθῶ, ὅτι πολλάκις διὰ τῶν ἁμαρτιῶν μου ἀνεσταύρωσά σε, καὶ σε παρεδειγμάτισα, πολλάκις διὰ τῶν ἀνομιῶν μου ἀνεκέντησα τὴν πλευράν σου, ποία ἡ ἀπολογία μου τότε; ποία ἡ πρόφασίς μου; ποῖος ὁ λόγος μου; τότε οὐδὲν τοιοῦτον ἔχει τόπον. Ὅταν δὲ βλέπωμεν ἕτοιμον τοῦ πυρὸς τὸν ποταμὸν, ποῖος φόβος, καὶ ποῖος τρόμος τότε; ποῖος δὲ ἀπελπισμὸς, ὅταν ὁ κριτὴς ἐκφωνήσῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐσχάτην ἀπόφασιν·
Ματθ. 25. 41. « Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς « τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ » διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ »; Ἡ μετάνοια, ἥτις ἐστὶ παντοδύναμος πρὸ τῆς κρίσεως, ἐστὶν ἀδύνατος μετὰ τὴν κρίσιν· τὰ δάκρυα, τὰ καθαρίζοντα ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας πρὸ τῆς κρίσεως, μετὰ τὴν κρίσιν εἰσὶ μάταια, καὶ ἀνωφελῆ, καὶ ἄπρακτα.

Ἄνθρωποι ἅγιοι καὶ δίκαιοι, μακάριοι ὑμεῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἐνώπιον ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς ἐνώπιον αὐτοῦ· δεδοξασμένοι ὑμεῖς, ὅταν ἀνοίξωσι τὰ βιβλία, ἐν οἷς « τὰ ὀνόματα ὑμῶν Λουκ. 10. 20.
» ἐγράφη »· διότι τότε βλέπει ὁ κόσμος, πόσον ἠγαπήσατε τὸν θεὸν, πόσον εὐεργετήσατε τὸν πλησίον· βλέπουσι πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι τὴν ταπείνωσιν τῆς καρδίας, τὴν καθαρότητα τοῦ νοὸς, τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς ὑμῶν, τὰς προσευχὰς, τὰς νηστείας, τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἱδρῶτας καὶ κόπους, τὸ ὑπὲρ Χριςοῦ ἐκχυθὲν αἷμα, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριςοῦ μαρτυρικὸν ὑμῶν θάνατον. « Τότε οἱ δί- Ματθ. 13. 43.
» καιοι, εἶπεν ὁ Κύριος, ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ » ἥλιος »· τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ τότε φεγγοβολεῖ ὡς τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτῖνες· τότε κηρύττει ὁ θεὸς ἐνώπιον παντὸς τοῦ κόσμου, ὅσας ἐλεημοσύνας ἐποιήσατε πρὸς τοὺς πτωχούς· « Ἐπείνασα γὰρ, λέγει, καὶ Ματθ. 25. 35. 36.
» ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· » γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, » καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, » καὶ ἤλθετε πρός με »· τότε δὲ ἐκφωνεῖ
πρὸς ὑμᾶς· « Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πα- Αὐτ. 34.
» τρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην » ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου »· ὑμεῖς δὲ ταύτην τὴν εὐλογημένην φωνὴν ἀκούσαντες, εἰσέρχεσθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς θείας δόξης, εἰς τὴν τελείαν ἀπόλαυσιν τῆς μακαριότητος, εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ

Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετ' αὐτοῦ βασιλεύητε εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀλλὰ πῶς ἂν δυνηθῶμεν φυγεῖν τὴν καταδίκην τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ καταξιωθῆναι τῆς δόξης τῶν δικαίων; ὁ θεόπνευ-
Κολ. 3. 4. 5. σος Παῦλος, ἀφ' οὗ εἶπε τὸ, « Ὅταν ὁ » Χριστὸς, ἡ ζωὴ ἡμῶν, φανερωθῇ, τότε » καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν » δόξῃ », ἐδίδαξεν εὐθὺς καὶ τὸν τρόπον, εἰπών· « Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν, τὰ » ἐπὶ τῆς γῆς »· ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Χριστὸς φανερωθήσεται ἐνώπιον ὑμῶν ὡς κριτὴς, ὑμεῖς δὲ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὡς κρινόμενοι, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα καταδαμάσητε τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας· διὰ τί δὲ τοῦτο; διότι, ἐὰν μὲν παρασταθῶμεν ἐνώπιον αὐτοῦ ῥερυπωμένοι ὑπὸ τῶν σαρκικῶν παθῶν, καὶ μεμολυσμένοι ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ κόσμου, ἀπεκδέχεται ἡμᾶς ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· ἐὰν δὲ εὑρεθῶμεν καθαροὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένην βασιλείαν, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΠΡΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ.

Γεν. 2. 2. « Ἀπ' ἀρχῆς κόσμου καταπαύσας ὁ Θεὸς » τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν » ἔργων αὐτοῦ », προεσήμανε τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, ἤγουν τὴν ἑορτὴν, καὶ
Ἐξ. 20. 8. ἐνομοθέτησεν αὐτὴν, ὅταν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ ἔδωκε τὸν νόμον, ἵνα καταπαύοντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἐργασίας, προσηλῶνται ὅλως δι' ὅλου εἰς τὰ ἔνθεα τῆς ἀρετῆς ἔργα. Ψυχωφελὴς δὲ ἀληθῶς ἐστιν ἡ περὶ τῶν ἑορτῶν διάταξις τῶν θεοφόρων πατέρων· ἐθεσμοθέτησαν αὐτοὶ οἱ πανσέβαστοι προεόρτια, καὶ μεθέορτα· τὰ μὲν προεόρτια, ἵνα πρὸ τῆς ἑορτῆς διὰ τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως προετοιμαζώμεθα ἑορτάσαι μετὰ καθαρᾶς ψυχῆς καὶ καρδίας· τὰ δὲ μεθέορτα, ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν δοξολογίαν προσφέρωμεν πρὸς τὸν πανυπεράγαθον δημιουργὸν, καὶ σωτῆρα

ἡμῶν, τὸν καταξιώσαντα ἡμᾶς ἑορτάσαι θεοπρεπῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σήμερον ἡμέρα ἐςὶν ἡ κυριακὴ πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἥτις ὡς προεόρτιος ταύτης τῆς μεγάλης καὶ σωτηριώδους ἑορτῆς λογίζεται, διὰ τοῦτο διέταξαν, ἵνα σήμερον καὶ τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκηται, τὸ περιέχον τὴν κατὰ σάρκα γενεαλογίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, ἡ διαλαμβάνουσα τὰ περὶ τῶν πρὸ Χριστοῦ δικαίων κατορθώματα, ἐξόχως δὲ τοῦ πανενδόξου αὐτοῦ προγόνου, ἤγουν τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ· καὶ πάντες μὲν οὗτοι οἱ δίκαιοι ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ ἐλευσόμενος Χριςός ἐςιν υἱὸς θεοῦ, καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου,
Ἰωάν. 8. 56. ἐξαιρέτως δὲ, ὁ Ἀβραὰμ, ὅστις «Καὶ εἶδε »τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, καὶ ἐχάρη»· ταύτης δὲ τῆς πίστεως αὐτοῦ τὴν ἔνδειξιν περιγράφων ὁ θεῖος ἀπόστολος, λέγει·

Ἑβρ. 11. 9. Ἀδελφοί, πίστει παρῴκησεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς.

Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἤγουν ἡ γῆ, ἣν ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ κατὰ μὲν τὸ γράμμα ἐστὶν ἡ Παλαιστίνη, ἡ λεγομένη γῆ Χαναὰν, καὶ κατοικουμένη τότε ὑπὸ
Γεν. 12. 5. 6. τῶν Χαναναίων· κατὰ δὲ τὸ ἀλληγορικὸν νόημά ἐστιν ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἡ θεία δόξα καὶ μακαριότης. Σκηνὴ δέ ἐςιν οἰκία κινητὴ, ἐκ δερμάτων, ἢ ἄλλων τινῶν ὑφασμάτων κατεσκευασμένη· τὸ δὲ, «Παρῴκησεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγ»γελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοι»κήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ», δύο προξενεῖ ἀπορίας· ἡ πρώτη προκύπτει ἐκ τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως, ἐν ᾧ φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἐγεννήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραάμ· πῶς οὖν αὐτὸς συνέζησε μετὰ τοῦ Ἰακὼβ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; Λύεται ὅμως ἡ τοιαύτη ἀπορία μετὰ εὐκολίας, ἐὰν παρατηρήσωμεν τὰ ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ·
διότι ὁ Ἀβραὰμ ἔζησεν «Ἑκατὸν ἑβδομή- Γεν. 25. 7.
»κοντα πέντε ἔτη· Καὶ αὐτὸς μὲν ἦν ἑκα- Γεν. 21. 5.
»τὸν ἐτῶν, ὅτε ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ»· ὁ
δὲ Ἰσαὰκ ἦν ἐτῶν ἑξήκοντα, ὅτε ἐγέννησε Γεν. 25. 26.
τὸν Ἰακώβ· ἐκ τούτου δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἐγεννήθη δεκαπέντε ἔτη πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ὁ Ἀβραάμ· κἂν δὲ τὸ εἰρημένον κεφάλαιον ἱστορῇ τοῦ Ἰακὼβ τὴν γέννησιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραὰμ, οὐ λέγει ὅμως, ὅτι, ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Ἀβραὰμ, τότε ἐγεννήθη ὁ Ἰακώβ· ὅθεν οὐδεμία ἐστὶν ἀντίφασις, οὐδὲ ἀντιλογία· ἡ δὲ δευτέρα ἀπορία γεννᾶται ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ θεοῦ· διότι ὁ θεὸς ῥητῶς καὶ ἐκπεφασμένως ὑπεσχέθη τῷ Ἀβραὰμ, λέγων·
«Πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω Γεν. 13. 15. 17.
» αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος· » ἀναςὰς, διόδευσον τὴν γῆν εἴς τε τὸ μῆκος » αὐτῆς, καὶ εἰς τὸ πλάτος· ὅτι σοὶ δώσω » αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν

» αἰῶνα ». Πῶς οὖν ὁ μὲν παντοδύναμος καὶ ἀψευδέστατος θεὸς ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, αὐτὸς δὲ ἔζησεν ἐν αὐτῇ ὡς πάροικος καὶ ξένος, κατοικῶν ἐν σκηναῖς, οὐ μόνον δὲ αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ἤγουν ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ, οἱ συγκληρονόμοι τῆς αὐτῆς γῆς;
Πράξ. 7. 5. Πῶς μετὰ τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν « Οὐκ » ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ » βῆμα ποδός »; Ἀληθῶς τοῦ Ἀβραὰμ οἱ
Γεν. 15. 13. ἀπόγονοι, ἀφ' οὗ ἐδουλώθησαν τετρακόσια ἔτη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, κατεκυρίευσαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, πλὴν ἡ τοιαύτη ἐξουσία οὐκ ἦν αἰώνιος, ὡς
Γεν. 13. 17. ὑπέσχετο ὁ θεὸς, εἰπών· « Σοὶ δώσω αὐτὴν, » καὶ τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα »· πρόσκαιρος ἦν, διότι ἐξήλειψεν αὐτὴν παντελῶς ὁ Οὐεσπεσιανὸς καὶ ὁ Τίτος. Ὁ θεοδίδακτος Παῦλος ἔλυσε ταύτην τὴν μεγάλην ἀπορίαν, φανερώσας, ὅτι τὰ περὶ
Γαλ. 4. 24. τοῦ Ἀβραὰμ εἰσιν « ἀλληγορούμενα », ἤγουν ἔχουσι καὶ ἄλλα νοήματα, πλὴν τῶν νοημάτων τοῦ γράμματος· ὅθεν ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ αἰσθητὴ, ἐσήμαινεν ἄλλην γῆν νοητὴν καὶ ἐπουράνιον, τὴν ἄνω δηλονότι Ἱερουσαλήμ· αὐτὴν ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ τέκνοις· αὐτὴν καὶ αὐτὸς, καὶ τὰ πνευματικὰ τέκνα αὐτοῦ κληρονομοῦσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· αὐτῆς δὲ τύπος ἦν καὶ σύμβολον ἡ γῆ τῆς Παλαιστίνης· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀπόστολος εἶπε· « Πίστει παρῴ» κησεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγε» λίας, ὡς ἀλλοτρίαν », τουτέστιν, ὡς πάροικος καὶ ξένος ἔζησεν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, πιστεύων, ὅτι καὶ αὐτὸς, καὶ πᾶν τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ σπέρμα, κληρονομήσουσι τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ· ἐπιβεβαιοῦσι δὲ τοῦτο τὸ νόημα τὰ ἑξῆς ἀποστολικὰ λόγια·

Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. Ἑβρ. 11. 10.

Ἀκούεις τὸ, διὰ τί ὁ Ἀβραὰμ ἔζησεν ὡς πάροικος καὶ ξένος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; διότι ἤλπιζε, λέγει, καὶ περιέμενε τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πόλεως, ἥτις ἔχει τοὺς θεμελίους, καὶ ἐτεχνιτεύθη, καὶ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ· ἐὰν δὲ παρατηρήσῃς τοὺς χαρακτῆρας ταύτης τῆς πόλεως, βλέπεις, ὅτι αὐτὴ οὐκ ἔστιν ὑλικὴ καὶ ἐπίγειος, ἀλλὰ νοερὰ καὶ ἐπουράνιος· πρῶτος χαρακτὴρ ταύτης εἰσὶ τὰ θεμέλια, δεύτερος, ἡ θεία αὐτῆς τεχνοσύνη καὶ δημιουργία. Ποία δὲ πόλις γήϊνος οὐκ ἔχει θεμέλια; οὐδεμία· ἐκ τούτου φανερόν ἐςιν, ὅτι ὁ ἀπόστολος εἶπε· « Τὴν τοὺς θεμελίους » ἔχουσαν πόλιν », ἵνα φανερώσῃ τὸ ςερεὸν καὶ ἀμετάβλητον τῆς πόλεως ἐκείνης· πᾶσα πόλις ἐπίγειος μεταβάλλεται, καὶ διαφθείρεται· ἐκείνη δὲ ἡ πόλις ἔστηκεν ἀμετάβλητος καὶ ἄφθαρτος. Τὰς ἐπιγείους πόλεις τεχνεύουσι, καὶ οἰκοδομοῦσι τῶν ἀνθρώπων αἱ χεῖρες· ταύτην δὲ τὴν πόλιν ἐτεχνίτευσε, καὶ ἐδημιούργησε τοῦ ὑψίστου θεοῦ ἡ δεξιά. Αὐτὴ οὖν ἐστιν ἡ πόλις, ἣν

κατὰ ἀποκάλυψιν εἶδεν ὁ ἐπιστήθιος Ἰωάν-
Ἀποκ. 21. 10. 14. νης· « Καὶ ἔδειξέ μοι, λέγει, τὴν πόλιν τὴν » μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ, καταβαί- » νουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ· καὶ τὸ » τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδε- » κα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀ- » ποςόλων τοῦ ἀρνίου ». Αὕτη ἡ πόλις ἐςὶν ἡ
Ἑβρ. 12. 23. ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων, τῶν « ἐν οὐρα- » νοῖς ἀπογεγραμμένων », ἡ ἐκκλησία τῶν σωζομένων, ἡ θριαμβεύουσα· ἐπειδὴ δὲ μέρος αὐτῆς ἐστιν ἡ ἐν γῇ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ πολεμουμένη, καὶ μηδέποτε καταργουμένη, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι εἶδεν αὐτὴν « καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ » ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Ταύτην οὖν τὴν πόλιν, ἧς τύπος ἡ αἰσθητὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ὑπεσχέθη, καὶ ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἰς τὰ κατὰ πνεῦμα αὐτοῦ τέκνα· ταύτης δὲ τὴν κληρονομίαν περιμένων ὁ Ἀβραὰμ, ἔζησεν εἰς τὴν αἰσθητὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς εἰς ξένην γῆν, κατοικήσας ἐν σκηναῖς μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς αὐτῆς ἐπουρανίου πόλεως. Μετὰ ταῦτα, ἤγουν μετὰ τὸν περὶ τοῦ Ἀβραὰμ λόγον, ἱςορεῖ διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς ὁ πανάριστος ἀπόστολος τὰ τῶν δικαίων κατορθώματα. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἄλλοτε διηρμηνεύθησαν, Τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων Πάντων. διὰ τοῦτο καταλιπόντες τὴν τούτων ἑρμηνείαν, ἀρχόμεθα τῆς ἠθικῆς παραινέσεως.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΠΡΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ.

Ῥωμ. 15. 4. Ἀδελφοὶ, « ὅσα γὰρ προεγράφη, λέγει » ὁ θεόπνευστος Παῦλος, εἰς τὴν ἡμετέραν » διδασκαλίαν προεγράφη ». Ἀληθῶς δὲ διδασκαλία, φωτίζουσα τὸν νοῦν, καὶ νουθεσία, ὁδηγοῦσα πρὸς τὴν ἀρετὴν τὴν προαίρεσιν, ἐστὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων, τῶν εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία περιεχομένων, τὸ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ πολίτευμα· τούτου τοῦ ἀνδρὸς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν ἐθαύμασαν, καὶ ἔτι ἄχρι τῆς σήμερον θαυμάζουσιν οὐ μόνον οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ σαρκικῶς καταγόμενοι, καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοὶ, οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ σάρκα λαβόντα, Χριστὸν

τὸν θεὸν, ἀλλ' ἐπαίνοις ἔστεψαν καὶ αὐτοὶ
ὅρ. Ἰωσ. β. Ι. κ. 8. Ἀρχαιολ. οἱ κατὰ πάντα ἀλλότριοι, οἱ εἰδωλολάτραι
δηλαδὴ καὶ ἄπιστοι. Ὁλόκληρα βιβλία
συγγράψαι δύνανται οἱ σοφοὶ ἄνθρωποι εἰς
ἔπαινον τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης, τῆς
ἐλπίδος, τῆς φρονήσεως, τῆς μεγαλοψυχίας,
τῆς δικαιοσύνης, τῆς ὑπακοῆς, τῆς εὐ-
σπλαγχνίας, καὶ τῶν λοιπῶν τούτου τοῦ
θαυμαστοῦ ἀνθρώπου ἀρετῶν καὶ κατορθω-
μάτων· ἐγὼ οὐδὲ σκοπὸν ἔχω, ἀλλ' οὐδὲ
δύναμιν, ἵνα περὶ παντὸς τοῦ πολιτεύματος
αὐτοῦ λαλήσω· ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἐθαύ-
μασα, βλέπων, ὅτι διεπέρασεν ὅλον τὸν
καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν σκηναῖς, καὶ
ἔζησεν εἰς τὴν ὑπὸ θεοῦ ὑποσχεθεῖσαν
αὐτῷ γῆν, ὡς πάροικος, καὶ ὡς ἐν ξένῃ γῇ
πολιτευόμενος· περὶ τούτου μόνου βούλομαι
λαλῆσαι, καθότι τοῦτο τὸ παράδειγμα δύ-
ναται ἀποσπάσαι τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ τῆς
εἰς τὰ γήϊνα πράγματα προσπαθείας τε καὶ
προσηλώσεως.

Υἱὸς τοῦ εἰδωλολάτρου Θάῤῥα ἦν ὁ Ἀ-
ὅρ. Ἐπιφ. β. Ι. σ. 8. κατ. Αἱρεσ. ϐραὰμ, ἐξ οὗ καὶ Λάβαν, ὁ ἔγγονος αὐτοῦ,
ἐσέβετο τὰ εἴδωλα τὰ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς
αὐτοῦ Ῥαχὴλ κλαπέντα. Γνωςὸν δέ ἐστι,
πόσον ἐφρόντιζον οἱ εἰδωλολάτραι περὶ τῶν
ὑλικῶν καὶ γηΐνων πραγμάτων, καὶ πό-
σον ἐσπούδαζον ὑπὲρ τῆς κτήσεως οὐ μό-
νον τῶν κινητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκινήτων
Γεν. 23. 20. κτημάτων· ὁ Ἀβραὰμ ἐκ τοιούτων γεννη-
τόρων γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς, ἐκτὸς τοῦ
ἀγροῦ Ἐφρὼν, ὃν ἠγόρασεν, ἵνα θάψῃ τὴν
Σάῤῥαν, οὐδὲ οἶκον ᾠκοδόμησεν, οὐδὲ ἀμ-
πελῶνας ἐφύτευσεν, οὐδὲ γῆν ἠγόρασεν,
οὐδὲ « βῆμα ποδὸς ἐκτήσατο », ἀλλ' ἔζησε Πρξ. 7. 5.
καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν
σκηναῖς, ἤγουν εἰς κινητὰ καὶ εὐτελῆ κα-
τοικήματα. Τίς δὲ ἄρά γε ὁ λόγος τούτου
τοῦ ἀσυνήθους ἔργου; μήπως οὐκ εἶχε
τὸν τρόπον ὁ Ἀβραὰμ, ἵνα ἀγοράσῃ κτή-
ματα ἀκίνητα; ἀλλ' αὐτὸς εἶχε πλοῦτον
κινητὸν πολύν· « Ἄβραμ δὲ ἦν πλούσιος Γεν. 13. 2.
» σφόδρα κτήνεσι, καὶ ἀργυρίῳ, καὶ χρυ-
» σίῳ »· μήπως περιττὸς ἦν αὐτὸς ὁ οἶκος,
καθότι οὐκ εἶχε πολλοὺς συγκατοίκους;
ἀλλὰ κἂν μόνος ἦν, ἐχρησίμευεν αὐτῷ
ὁ οἶκος πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ καὶ ἀνά-
παυσιν· πρὸς τούτοις δὲ αὐτὸς οὐκ ἔζη
μόνος, ἀλλ' εἶχε μετ' αὐτοῦ πολλοὺς οἰ-
κογενεῖς· διότι, ὅταν παρετάχθη εἰς πό-
λεμον, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸν Λὼτ, τότε εὑ-
ρέθησαν οἱ οἰκογενεῖς αὐτοῦ τριακόσιοι δέ-
κα καὶ ὀκτώ· μήπως ἐστοχάζετο, ὅτι πολ- Γεν. 14. 14.
λὰ ὀλίγον καιρὸν μέλλει διατρίψαι εἰς ἐκεί-
νην τὴν γῆν; ἀλλ' ὁ θεὸς, εἰς ὃν αὐτὸς
ἐπίστευσεν, ὑπεσχέθη αὐτῷ, ὅτι ἡ γῆ ἐ-
κείνη διωρισμένη ἦν οὐ μόνον εἰς αὐτὸν,
ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σπέρμα αὐτοῦ αἰωνίως·
« Ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ Γεν. 13. 15.
» δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως
» αἰῶνος ». Διὰ ποῖον οὖν λόγον ἔζησεν ὁ
Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς
ξένος καὶ πάροικος, καὶ ὡς ἄνθρωπος, ὅστις
μετ' ὀλίγον ἔμελλεν ἀναχωρῆσαι ἐκεῖθεν;
Ἄνθρωποι φιλοκτήμονες καὶ πλεονέκται,
ὅσοι μεγαλύνετε τὰς οἰκίας ὑμῶν, καὶ
σπουδάζετε δικαίως καὶ ἀδίκως πολυπλα-
σιάσαι τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας καὶ

τὰ λοιπὰ ὑμῶν κτήματα, τί λέγετε ἀκούον-
Πράξ. 7. 5. τες, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ οὐδὲ « βῆμα ποδὸς ἐ-
» κτήσατο εἰς τὴν γῆν, τὴν ὑπὸ θεοῦ αὐτῷ
» δοθεῖσαν »; δύνασθε ἆρά γε ὑμεῖς κατα-
νοῆσαι διὰ ποῖον λόγον ἐποίησε τοῦτο ὁ
Ἀβραάμ; ὑμεῖς, ἐπειδὴ φρονεῖτε τὰ ἐπί-
γεια, νομίζετε ἴσως, ὅτι παράλογόν ἐστι
τοῦ Ἀβραὰμ τὸ ἔργον· ὁ Παῦλος ὅμως,
ὅστις οὐκ ἐφρόνει τὰ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ
οὐράνια, ἐγνώρισε καὶ ἐφανέρωσε τοῦ ἔργου
Ἑβρ. 11. 10. τούτου τὸν λόγον, εἰπών· « ἐξεδέχετο γὰρ
» τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς
» τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός ». Ἰδοὺ
ὁ λόγος· ἐγνώρισεν ὁ θεοφώτιστος Ἀβραὰμ
Ἑβρ. 13. 14. ὅτι οὐκ « ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλ-
» λὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν »· κατε-
νόησε τὸ πρόσκαιρον τῶν ἐπιγείων πραγ-
μάτων καὶ τὴν αἰωνιότητα τῶν ἐπουρα-
νίων, καὶ ἐπληροφορήθη, ὅτι οὐδὲν πρᾶγμα
κοσμικὸν ἔχει θεμέλια στερεὰ καὶ ἀσάλευτα,
ἀλλὰ πάντα, καὶ αὐτὰ δηλονότι τὰ φαι-
νόμενα ἀκίνητα καὶ ἀκλόνητα, κινοῦνται,
καὶ μεταβάλλονται, καὶ διαφθείρονται· εἶχε
δὲ ὁ μακάριος πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν
μετάστασιν ἐκ ταύτης τῆς προσκαίρου καὶ
ξένης γῆς πρὸς τὴν ἀτελεύτητον ἡμῶν πα-
τρίδα· ὅθεν, ὡς διακριτικὸς καὶ φρόνιμος,
προσηλώσας τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐ-
τοῦ πρὸς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ,
αὐτὴν ἐπόθει, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἠγωνίζετο,
μηδόλως φροντίζων περὶ τῶν ἐπιγείων
κτημάτων.

Τοῦτο τὸ παράδειγμα διδάσκει ἡμᾶς,
ποῖόν ἐστι τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ἀπωλείας
τὸ αἴτιον. Ἡμεῖς οἱ ἄθλιοι ἔχομεν πάντοτε
προσηλωμένα τὰ ὄμματα καὶ τῆς διανοίας
καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν κάτω εἰς τὴν γῆν,
καὶ οὐδέποτε αἴρομεν αὐτὰ ἄνω εἰς τὸν
οὐρανόν· οὐδέποτε συλλογιζόμεθα τὰς ἀλη-
θινὰ καὶ αἰώνια ἀγαθὰ τῆς ἐπουρανίου ἡμῶν
πατρίδος, ἀλλ' ἐπιβλέπομεν διαπαντὸς εἰς
τὰ μάταια καὶ ὀλιγοχρόνια πράγματα ταύ-
της τῆς γῆς, ἐν ᾗ ἐξωρίσθημεν· ἀμνημο-
νοῦμεν, ὅτι ἐσμὲν θνητοὶ καὶ πρόσκαιροι,
καὶ πολιτευόμεθα, ὥσπερ ἐὰν ἤμεθα ἀθάνα-
τοι καὶ αἰώνιοι· ἐπειδὴ δὲ ἀφιερωμένη ἐστὶν
ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία ἡμῶν εἰς ταῦτα τὰ
φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, διὰ τοῦτο ζῶμεν
εἰς ταύτην τὴν γῆν, ὥσπερ ἐὰν οὐκ εἴχο-
μεν ψυχὴν ἄφθαρτον, καὶ ὥσπερ ἐὰν οὐ
περιέμενεν ἡμᾶς θάνατος, καὶ κρίσις, καὶ
ἀνταπόδοσις· ἐκ τούτου ἡ ζέουσα καὶ ἀκόρε-
στος ἐπιθυμία τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἐπι-
γείων προσκαίρων ἀγαθῶν· ἡ τοιαύτη δὲ
φλογερὰ ἐπιθυμία καταποντίζει ἡμᾶς εἰς
τῆς ἀδικίας καὶ ἀνομίας τὰ βάραθρα· τοῦ-
το δέ ἐστι τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡ ἀπώλεια.

Ὁ πολυεύσπλαγχνος θεὸς διὰ τῶν θείων
Γραφῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν κηρύττει
τῆς ζωῆς ἡμῶν τὸ πρόσκαιρον· « Ἄνθρω- Ψαλ. 102. 15.
» πος, λέγει, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ,
» ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει »·
κηρύττει καθ' ἑκάστην τὸ οὐτιδανὸν τῶν
κοσμικῶν πραγμάτων· « Ματαιότης, λέγει, Ἐκκλ. 1. 2.
» ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης »·
Ἀλλ' ἡμεῖς ἐμφράττοντες τὰ ὦτα, « ὡς ἡ Ψαλ. 57. 4.
» ἀσπὶς ἡ κωφή, καὶ βυοῦσα τὰ ὦτα αὐ-
» τῆς », οὐδόλως ἀκούομεν τοῦ πανοικτίρ-

μονος τὴν φωνήν. Τοῦ σώματος αἱ αἰσθήσεις πείθουσιν, ὅτι ἐσμὲν πάροικοι ἐν ταύτῃ τῇ γῇ, καὶ ὅτι μετὰ θάνατον οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἡμᾶς τὰ γήϊνα κλήματα· ὅπου καὶ ἂν στραφῇς, βλέπεις τὸν θάνατον· θερίζει αὐτὸς καὶ νέους καὶ γέροντας, καὶ ῥωμαλέους καὶ ἀῤῥώςους, καὶ πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τάξιν, καὶ αὐτὰ τὰ ἄωρα βρέφη· βλέπεις δὲ ὀφθαλμοφανῶς, ὅτι μετὰ θάνατον ἐντυλίττουσιν εἰς ἓν σάβανον καὶ ἐκεῖνον, ὅςις ἐνδεδυμένος ἦν βύσσον καὶ πορφύραν· βλέπεις, ὅτι μετὰ θάνατον θάπτουσιν εἰς τρεῖς, ἢ τέσσαρας πήχεις γῆς καὶ ἐκεῖνον, ὅστις κατῴκει ὑψηλὰ καὶ εὐρύχωρα παλάτια· ἐὰν δὲ ἀνοίξῃς τοὺς τάφους, οὐδεμίαν βλέπεις διαφορὰν οὐδὲ μεταξὺ πλουσίου καὶ πένητος, οὐδὲ μεταξὺ σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς, οὐδὲ μεταξὺ ἀξιωματικοῦ καὶ ἰδιώτου, οὐδὲ μεταξὺ δεσπότου καὶ δούλου, οὐδὲ μεταξὺ βασιλέως καὶ στρατιώτου· βλέπεις, ὅτι πάντες εἰσὶν ὅμοιοι, πάντες δηλαδή εἰσιν ὀστᾶ γυμνά, καὶ κόνις, καὶ τέφρα, καὶ δυσωδία· ἀλλ' ἡμεῖς βλέποντες, οὐ βλέπομεν, καὶ ἀκούοντες, οὐκ ἀκούομεν, τυφλοὶ καὶ κωφοὶ ἐπίτηδες γινόμενοι· οὐδὲ τῶν αἰσθήσεων ἡ προσβολή, οὐδὲ τοῦ θεοῦ ἡ φωνὴ πείθει ἡμᾶς, ὅτι ἐσμὲν πρόσκαιροι, ὅτι θάνατος ἡμᾶς περιμένει, ὅτι οὐδεμίαν ὠφέλειαν προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς μετὰ θάνατον ἐκεῖνα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα, ὑπὲρ ὧν τοσοῦτον ἐκοπιάσαμεν, καὶ τοσοῦτον ἠγωνίσθημεν ὅλον τῆς ζωῆς ἡμῶν τὸν καιρόν. Τί ἆρά γέ ἐστι τοῦτο; ἀνοησία ἐστὶν, ἢ ἀναισθησία;

« Ὁμοία ἐστὶν, εἶπεν ὁ Κύριος, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, Ματθ. 13. 45. 46.
» ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν » ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν, » πέπρακε πάντα, ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν » αὐτόν ». Ποῖον τὸ νόημα ταύτης τῆς παραβολῆς; αὐτὴ σημαίνει, ὅτι ὅλος ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐστιν, ὡς ὁ καιρὸς τῆς ἐμπορικῆς πανηγύρεως· ὁ πραγματευτὴς ὑπάγει εἰς τὴν ἐμπορικὴν πανήγυριν, ἵνα κερδήσῃ δηνάρια· ὁ χριστιανὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἵνα κατορθώσας τὴν ἀρετὴν, ἀπολαύσῃ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· πᾶσα ἐμπορικὴ πανήγυρις ὀλίγας ἡμέρας διαρκεῖ, ἔπειτα παύει· πᾶσα ζωὴ ἀνθρώπου ὀλιγοχρόνιός ἐστιν, ἔπειτα λαμβάνει τέλος· πόσον οὖν μωρὸς καὶ ἀναίσθητός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ πραγματευτὴς, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν ἐμπορικὴν πανήγυριν, οὐδὲ πωλεῖ, οὐδὲ ἀγοράζει, ἀλλὰ κτίζει παλάτια, καὶ φυτεύει ἀμπελῶνας, καὶ γεωργεῖ ἐκείνην τὴν γῆν, ἣν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκαταλείπει, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα; πολλῷ μωρότερος καὶ ἀναισθητότερός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ χριςιανὸς, ὅστις εἰς τὴν περίοδον τῆς ζωῆς αὐτοῦ οὐδόλως φροντίζει, ἵνα πωλήσῃ, ἤγουν ἀποξενώσῃ πάσας τὰς σαρκικὰς αὐτοῦ ἐπιθυμίας, καὶ ἀγοράσῃ τὸν τίμιον μαργαρίτην, τουτέστιν ἀπολαύσῃ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ νύκτα τε καὶ ἡμέραν σπουδάζῃ ὑπὲρ τῆς κτήσεως ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ὅσα μετ' ὀλίγον ἐγκαταλείπει, καὶ ἀπέρχεται εἰς τὴν αἰώνιον πατρίδα. Ἀλλὰ

διὰ τί οὗτος πολλῷ μωρότερος καὶ ἀναισθητότερος ἐκείνου; διότι, πρῶτον μὲν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ἐμπορικῆς πανηγύρεως ἔχει τινὰ λόγον, κἂν μικρότατον, πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς τοῦ ἐμπόρου· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ οὐδένα λόγον, οὐδὲ σύγκρισιν ἔχει μετὰ τοῦ ἀπείρου ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς, κἂν αὐτὸς ζήσῃ τοῦ Μαθουσάλα τὰ ἔτη· δεύτερον, ὁ μὲν πραγματευτὴς ἐπιστρέφει πάλιν, ἐὰν θέλῃ, εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐκείνη ἡ ἐμπορικὴ πανήγυρις, καὶ ἀπολαμβάνει τὸ κέρδος τῶν ἰδίων κόπων· κἂν δὲ μὴ ἐπιστρέψῃ, δι' ἐπιτρόπων μετέχει τοῦ καρποῦ τῶν ἐκεῖ κτημάτων αὐτοῦ· ὁ δὲ χριστιανὸς μετὰ θάνατον οὐδὲ ἐπιστρέψαι δύναται εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἐπιτρόπους καταστῆσαι, ἵνα τοὺς καρποὺς τῶν πόνων αὐτοῦ συνάγωσι· τρίτον, ὁ μὲν πραγματευτὴς ἀμελήσας τῆς πραγματείας αὐτοῦ τὸ ἔργον, στερεῖται κέρδους φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου· ὁ δὲ χριστιανὸς, μὴ φροντίσας περὶ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων, ςερεῖται τῆς αἰωνίου βασιλείας· τέταρτον, ὁ μὲν πραγματευτὴς, ἐὰν μὴ πραγματευθῇ εἰς τὴν τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους πανήγυριν, πραγματεύεται εἰς τὴν τοῦ ἐλευσομένου· ὁ δὲ χριςιανὸς, ἐὰν μὴ ἐμπορευθῇ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἄλλην ζωὴν ἐμπορικὴν οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ἡ μέλλουσα ζωὴ οὐκ ἔστι ζωὴ κατορθωμάτων ἀρετῆς, ἀλλ' ἀνταποδόσεως ἔργων.

Ψαλ. 4. 3. Χριστιανοὶ οὖν, « ἕως πότε βαρυκάρδιοι; » ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε » ψεῦδος »; διὰ τί περιπατεῖτε « ὡς ἄσοφοι », Ἐφ. 5. 15. 17.
καὶ οὐχ ὡς σοφοί; διὰ τί γίνεσθε ἄφρονες, μὴ « συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου »; διὰ τί οὐ γίνεσθε « φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, Ματ. 10. 16.
» καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί »; Ποῖος φρόνιμος ἄνθρωπος ἀνταλλάττει πρᾶγμα ἀθάνατον καὶ αἰώνιον ἀντὶ φθαρτοῦ καὶ ἐφημέρου; καὶ ὅμως τοιαύτην ἀνταλλαγὴν ποιοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν· καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν διδάσκει, καὶ κηρύττει, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἡμᾶς ὅλος ὁ κόσμος, ἐὰν ζημιώσωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ πρᾶγμα ἄξιον, ἵνα ἀνταλλαχθῇ διὰ τῆς ψυχῆς· « Τί γὰρ ὠφε- Ματθ. 16. 16.
» λεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον » κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; » ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς » ψυχῆς αὐτοῦ; » Ἡμεῖς δὲ οἱ ἀνόητοι χωρίς τινος σκέψεως προδίδομεν τὴν ψυχὴν διὰ τὰ πρόσκαιρα τούτου τοῦ κόσμου ἀγαθά; εἰς πόσας ἁμαρτίας καταποντίζονται, ὅσοι νικηθέντες ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλούτου, σπουδάζουσι περὶ τῆς τούτου κτίσεως·
« Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, λέγει ὁ θεῖος 1. Τιμ. 6. 9.
» ἀπόστολος, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν » καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι » τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ». Καὶ ὑμεῖς μὲν σημειώσατε τοῦτον τὸν λόγον· « ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ » βλαβεράς »· ἐγὼ δὲ καθιστορήσω τὴν ἀνοησίαν τῶν προσηλωμένων εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθά.

Ὁ τῶν ἁπάντων δεσπότης καὶ Κύ-

ριος διὰ λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου κηρύγματος προσκαλεῖ πάντας πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἡτοιμασμένης βα-
Λουκ. 14. 17. σιλείας· « ἔρχεσθε, λέγει, ὅτι ἤδη ἕτοιμά » εἰσι πάντα »· ἐγκαταλείψατε τὰς κοσμικὰς φροντίδας, ἐν αἷς βεβυθισμένη ὑπάρχει ἡ ψυχὴ ὑμῶν, καὶ ἔρχεσθε πρός με διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας· « Ἕτοιμά εἰσι πάντα »· χαρὰ ἀνεκλάλητος, φῶς ἀνέσπερον, δόξα αἰώνιος, μακαριότης ἀθάνατος, τοῦ ἀκροτάτου τῶν ἐφετῶν θεοῦ ἀπόλαυσις ἀτελεύτητος· ἔρχεσθε, ταῦτα πάντα ὑπὲρ ὑμῶν εἰσιν ἕτοιμα. Τί ἀποκρινόμεθα ἡμεῖς πρὸς ταύτην τὴν δεσποτικὴν πρόσκλησιν; ἡμεῖς πάντες παραιτούμεθα, διαφόρους προβάλλοντες προφασιολογίας· ἐκεῖνος μὲν λέγει, ὅτι ἠγόρασεν ἀγρόν, καὶ ἔχει ἀνάγκην, ἵνα ἐξελ-
Αὐτ. 18. θών, ἐπισκεφθῇ αὐτόν· « Ἀγρὸν ἠγόρασα, » καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐ- » τόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον »· οὗτος δὲ ἀποκρίνεται, ὅτι ἠγόρασε πέντε ζεύγη βοῶν, καὶ ὑπάγει, ἵνα δοκιμάσῃ αὐτά·
Αὐτ. 19. « Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύο- » μαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με » παρῃτημένον »· ὁ ἄλλος ἀπαντᾷ, λέγων, ὅτι συνεζεύχθη γυναικί, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἐλθεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ἡτοι-
Αὐτ. 20. μασμένων αὐτῷ ἀγαθῶν· « Γυναῖκα ἔγημα, » καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν ». Ὢ πλάνη σατανική, ὢ μωρία ἀνέκφραστος· ἐάν τις τῶν ἐπιγείων βασιλέων προσεκάλει σε, ἵνα καταστήσῃ σε κληρονόμον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἔλεγες ἆρά γε πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐ θέλεις ἐλθεῖν, ἐπειδὴ ἔχεις ἀνάγκην, ἵνα ἐπισκεφθῇς τὸν ἀγρόν σου, ἢ ἵνα δοκιμάσῃς τοὺς βόας σου; ἢ ἔλεγες πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐ δύνασαι γενέσθαι βασιλεύς, ἐπειδὴ ἔχεις γυναῖκα; Οὐχὶ ἐπίγειος βασιλεύς, ἀλλ' ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ θεός, ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς πάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως, προσκαλεῖ, καὶ λέγει σοι ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ἵνα καταστήσῃ σε κληρονόμον τῆς ἀφθάρτου καὶ αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας· σὺ δὲ παραιτεῖσαι, καὶ φεύγεις, προβάλλων ὡς ἐμπόδιον τὸν ἀγρόν σου, καὶ τοὺς βόας σου, καὶ τὴν γυναῖκά σου; τί τούτου ἐστὶν ἢ ἀνοητότερον, ἢ μωρότερον; δι' ἕνα ἀγρὸν πρόσκαιρον, διὰ πέντε εὐτελῆ βοῶν ζεύγη, διὰ μίαν φθαρτὴν γυναῖκα καταφρονεῖς μίαν βασιλείαν ἀτελεύτητον; τί τούτου παραλογώτερον, ἢ ἀναισθητότερον;

Σημείωσαι δέ, ὅτι ταῦτα τὰ τρία, ἤγουν ὁ ἀγρός, τὰ πέντε ζεύγη τῶν βοῶν, καὶ ἡ γυνή, σημαίνουσιν ἐκεῖνα τὰ πράγματα, δι' ὧν ἡμεῖς προφασιζόμενοι, οὐχ ὑπακούομεν εἰς τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα· καὶ ὁ
μὲν ἀγρὸς σημαίνει τὸν κόσμον, διότι « ἀγρός Ματθ. 13. 38.
» ἐστιν ὁ κόσμος », καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· τὰ δὲ πέντε ζεύγη τῶν βοῶν, τὰς πέντε αἰ-
σθήσεις· διότι δι' αὐτῶν ἀναβαίνει τῆς ψυχῆς Ἱερ. 9. 21.
ὁ θάνατος, καὶ δι' αὐτῶν πειράζει ἡμᾶς ὁ
σατανᾶς, καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχη- 2. Κορ. 11. 14.
ματιζόμενος· ἡ δὲ γυνή, φανερόν ἐστιν, ὅτι σημαίνει τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας· ἐκ τούτων δὲ τῶν τριῶν πηγάζουσι πᾶσαι αἱ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας προφασιολογίαι· ἐκεῖνος

μὲν, ὅταν οὐ ποιῇ τοῦ θεοῦ τὸ θέλημα, προφασίζεται, λέγων, ὅτι ἐπλάνησεν αὐτὸν ὁ κόσμος· οὗτος δὲ, ὅτι ἐνίκησαν αὐτὸν οἱ πειρασμοὶ τοῦ διαβόλου· καὶ ὁ ἄλλος, ὅτι ὑπεσκέλισεν αὐτὸν τῆς σαρκὸς ἡ πύρωσις.

Ἀλλὰ πῶς δύναμαι, λέγεις, μὴ φροντίζειν περὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων; ἔχω οἶκον, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, πῶς οὖν δύναμαι θρέψαι, καὶ κυβερνῆσαι αὐτὰ, ἐὰν μὴ ἔχω ἐπίγεια κτήματα; ἐκ τούτου οὖν ἀναγκάζομαι φροντίζειν περὶ τῆς τούτων κτήσεως. Ἀλλὰ ποῖος νόμος διορίζει σοι, ἵνα σταυρώσας τὰς χεῖρας, καθήσῃς ἀργὸς, καὶ ἐγκαταλείψῃς πᾶσαν φροντίδα περὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ καλῆς καταστάσεως τοῦ οἴκου σου; οὐδείς. Ἄκουσον, τί προσ-
Ματθ. 6. 33. τάσσει ὁ Κύριος· « Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν » βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην » αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται » ὑμῖν »· ἡ πρώτη, λέγει, καὶ ἡ καθ' αὐτὸ μέριμνά σου ἔστω ὑπὲρ τῆς ἀπολαύσεως τῆς θείας βασιλείας, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐργασίας τῆς δικαιοσύνης, ἤγουν πάσης ἀρετῆς· ὅταν δὲ αὐτὴ ἐςιν ἡ πρώτη καὶ κυρία φροντίς σου, τότε οὐ καταφρονεῖς τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα κερδήσῃς χρυσίον καὶ ἀργύριον· τότε οὐδὲ τὸν ὀρφανὸν δυναςεύεις, ἵνα πλατύνῃς τὰ ὅρια τοῦ ἀγροῦ σου, οὐδὲ τὴν χήραν βλάπτεις, ἵνα μεγαλύνῃς τὸν ἀμπελῶνά σου, οὐδὲ ἀδικεῖς τὸν πλησίον σου, ἵνα αὐξήσῃς τὸν οἶκόν σου· τότε οὐδὲ τὴν ἀνομίαν στέργεις, οὐδὲ τὴν ἁμαρτίαν θέλεις, ἵνα δι' αὐτῆς πλεονάσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου· φροντίζεις τότε περὶ τῆς κυβερνήσεως, καὶ καλῆς καταςάσεως, καὶ τῆς γυναικός σου, καὶ τῶν τέκνων σου, καὶ τοῦ οἴκου σου, πλὴν μετὰ δικαιοσύνης, οὐχὶ μετὰ ἀδικίας, μετὰ ἀληθείας καὶ ἁπλότητος, οὐχὶ μετὰ ψεύδους καὶ ἀπάτης, μετὰ μέτρου καὶ διακρίσεως, οὐχὶ ἀμέτρως καὶ ἀδιακρίτως, προτιμῶν τὰ γήϊνα κτήματα τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν· ὅταν δὲ ταῦτα ποιῇς, τότε ὁ θεὸς διευθύνει τὴν μέριμνάν σου, καὶ εὐλογεῖ τοὺς κόπους σου, καὶ οὐ μόνον δίδωσί σοι τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ, ἀλλὰ προστίθησιν ἐπὶ σοὶ καὶ τὰ ἐπίγεια· « Καὶ ταῦτα πάντα προςεθήσεται » ὑμῖν ». Ἄκουσον δὲ καὶ τὸ ἔτι περισσότερον.

Ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, κἂν « σκύ- Φιλιπ. 3. 8.
» βαλα » ἐλογίζετο πάντα τὰ ἐγκόσμια πράγματα, ὅμως συνηρίθμησε, καὶ συνέταξε μεταξὺ τῶν ἀρετῶν τὴν τεκνοτροφίαν, καὶ τὴν περὶ τοῦ ἰδίου οἴκου καλὴν ἐπιστασίαν καὶ φροντίδα· διότι περὶ μὲν τῆς ἐκλογῆς τῆς γυναικὸς, τῆς χήρας, εἶπεν· « Ἐν 1. Τιμ. 5, 10.
» ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνο» τρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πό» δας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ » παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε »· περὶ δὲ τῶν ἀναγκαίων συστατικῶν τῶν τῆς ἐκκλησίας διακόνων ταῦτα ἐνομοθέτησε·
« Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, 1. Τιμ. 3, 12.
» τέκνων καλῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν » ἰδίων οἴκων ». Ἀρετὴ οὖν ἐστιν ἡ περὶ τῆς τεκνοτροφίας, καὶ τῆς καλῆς τοῦ οἴκου ἐπιστασίας μέριμνα· ἐὰν δὲ, θέλων θρέψαι τὰ τέκνα σου, καὶ κυβερνῆσαι τὸν οἶκόν σου, ἀμνημονήσας παντελῶς τῶν

ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, πλανᾷς, καὶ ψευδομαρτυρῇς, καὶ ἁρπάζῃς τὰ ξένα πράγματα, καὶ ἀδικῇς τὸν πλησίον σου, καὶ ποιῇς πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν, τότε ἡ ἀρετὴ τῆς τεκνοτροφίας τρέπεται εἰς κακίαν, καὶ ἡ ἀγαθὴ πρᾶξις τῆς καλῆς τοῦ οἴκου σου ἐπιστασίας μεταβάλλεται εἰς ἀνομίαν· σὺ δὲ πράττεις τότε ἔργα μωρὰ καὶ ἀνόητα· καθότι προτιμᾷς τὸν οἶκόν σου μᾶλλον, ἢ τὴν ψυχήν σου, καὶ τὰ κτίσματα μᾶλλον, ἢ τὸν ποιητήν σου, καὶ προξενεῖς οὐχὶ ὠφέλειαν, ἀλλὰ βλάβην ὑπερμεγίστην εἰς τὰ τέκνα σου, διδάσκων αὐτὰ διὰ τοῦ παραδείγματός σου τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, καὶ θησαυρίζων ἐν τῷ οἴκῳ σου τὴν θείαν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν τιμωρίαν, δι' ἧς ὁ θεὸς παιδεύει πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

Ἀλλὰ ποῖον ἆρά γέ ἐστι ταύτης τῆς εἴτε μωρίας, εἴτε ἀναισθησίας ἡμῶν τὸ θεραπευτικὸν βάλσαμον; πῶς ἆρά γε δυνάμεθα ἡμεῖς ἀποστρέψαι τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν ματαίων τοῦ κόσμου τούτου πραγμάτων, καὶ μηδέποτε διὰ οὐδεμίαν περίσασιν προτιμῆσαι αὐτὰ τῶν ἐπουρανίων; Ἐὰν προσηλώσωμεν τὸν νοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, συλλογιζώμεθα δὲ διαπαντὸς τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰώνια ἀγαθὰ τῆς μακαρίας ἡμῶν πατρίδος, καὶ πιστεύωμεν ἀδιστάκτως, καὶ ἐλπίζωμεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ἀπολαμβάνομεν αὐτά, ἐὰν μηδὲν προτιμήσωμεν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγάπης, ἡ τοιαύτη πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς πείθουσιν ἡμᾶς, ἵνα πολιτευώμεθα εἰς τὸν κόσμον ὡς ξένοι καὶ πάροικοι, μηδὲν τῶν ἐπιγείων προτιμῶντες τοῦ θείου θελήματος. Ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο τοῦ Ἀβραὰμ τὸ παράδειγμα, τὸ σήμερον ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ θεοκήρυκος Παύλου· « Πίςει, Ἑβρ. 11.9.
» λέγει, παρῴκησεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν » τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς » κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, » τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς » αὐτῆς ». Ἀκούεις; ἔζησε, λέγει, ὁ Ἀβραὰμ εἰς τὴν ἰδίαν γῆν ὡς πάροικος, καὶ ὡς ζῶν εἰς ξένην γῆν, κατῴκησεν ἐν σκηναῖς μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν κληρονόμων τῆς αὐτῆς γῆς. Ἀλλὰ ποῖον βάλσαμον ἐθεράπευσε τὴν σαρκικὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἑαυτοῦ αἰσθήσεων; ποία δύναμις μετέστρεψε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ οὐράνια; πῶς ἐδυνήθη ἐκτελέσαι τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα; Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς εἰσὶ τὸ βάλσαμον καὶ ἡ δύναμις· αὐτοὶ ἔδειξαν τὸ, πῶς· « Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς Αὐτ. 10.
» θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης » καὶ δημιουργὸς ὁ θεός ».

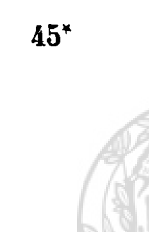

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ.

Παροιμ. 27. 2. Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, εἶπεν ὁ σοφὸς » Σολομὼν, καὶ μὴ τὸ σὸν ςόμα, ἀλλότριος, » καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη ». Σοφὴ ἀληθῶς ἡ τοιαύτη συμβουλή· διότι τίς ποτε πιςεύει εἰς τὰ λόγια τοῦ περιαυτολόγου, ἤγουν ἐκείνου, ὅστις ἐπαινεῖ ἑαυτόν; Ὅταν ἀκούωμεν περιαυτολογίας, πολλὰ διστάζομεν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων, καὶ ὑποπτευόμεθα, ὅτι αὐτά εἰσι καύχησις ψευδὴς καὶ ματαία· ἐὰν δέ τις μαρτυρῇ περὶ ἑαυτοῦ, οὐδόλως πειθόμεθα, ὅτι ἀληθῆ
Ἰωάν. 5. 31. εἰσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρούμενα· « Ἐὰν » ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία » μου οὐκ ἔστιν ἀληθής », εἶπεν ὁ Κύριος· καὶ ὅμως ὁ πανένδοξος Παῦλος χωρὶς τινος συστολῆς, μᾶλλον δὲ, μετὰ πολλοῦ θάῤῥους, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ μαρτυρεῖ περὶ ἑαυτοῦ, ἐπαινῶν ἑαυτόν, καὶ ἐλπίζει, ὅτι οἱ ἀκούοντες πιστεύουσιν εἰς ὅσα αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ κηρύττει· ἐγὼ, λέγει, οὐδὲ παρέλαβον, οὐδὲ ἐδιδάχθην τὸ εὐαγγέλιον ὑπὸ ἀνθρώπου, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριςτὸς δἰ ἀποκαλύψεως ἐφανέρωσέ μοι, ὅσα
ὑμᾶς ἐδίδαξα· « Γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον, Γαλ. 1. 11. 12.
» τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι » κατὰ ἄνθρωπον· οὔτε γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, » ἀλλὰ δἰ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Τοῦτό ἐστι μέγας ἔπαινος· διότι διὰ τούτου παρέστησεν ἑαυτὸν ἰσότιμον τῷ προφήτῃ Μωϋσῇ, ὅστις ἀμέσως πρόσωπον πρὸς
πρόσωπον ἐλάλησε μετὰ τοῦ ἀοράτου θεοῦ, Ἐξ. 33. 11.
καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθη τὸν νόμον· ὁ θεὸς, λέγει, ὅστις ἐκ κοιλίας μητρός μου προώρισέ με, ἵνα κηρύττω αὐτὸν εἰς τὰ ἔθνη, καὶ ἐκάλεσέ με διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, αὐτός μοι ἀπεκάλυψε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν·
« Ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός Γαλ. 1. 15. 16.
» μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, » ἀποκαλύψαι τὸν υἱόν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα » εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν »· ἄλλος οὗτος ἔπαινος, τοῦ προλαβόντος πολλῷ ὑπέρτερος· διὰ τούτου ἔδειξεν ἑαυτὸν δεδικαιωμένον καὶ δεδοξασμένον· διότι κα-
τὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ὁ θεὸς « οὓς Ῥωμ. 8. 30.
» προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς

» ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσε· καὶ οὓς » ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε ». Βλέπεις, ποῦ ἀνεβίβασε καὶ ὕψωσεν ἑαυτόν;

Ἄπορον φαίνεται τοῦτο καὶ παράδοξον· τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὁποῖος ἦν ὁ Παῦλος, πεφωτισμένος ὑπὸ θεοῦ, δεδιδαγμένος τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν τελειότητα ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ πρᾴου καὶ ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν μέχρι δούλου μορφῆς, ἐπαινεῖ, καὶ ὑπερυψοῖ ἑαυτὸν, ἐλπίζων, ὅτι διὰ τῶν τοιούτων ἐπαίνων δύναται ἐπιστρέψαι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πλάνης, καὶ σῶσαι τὰς τούτων ψυχάς. Ἀλλὰ διὰ τί ἀποροῦμεν περὶ τοῦ Παύλου; καὶ οἱ προφῆται ἐκήρυξαν τοῦ θεοῦ τὸν λόγον, διηγούμενοι τὰς ἑαυτῶν ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις, αἵτινες ἦσαν ἔπαινος αὐτῶν καὶ ἐγκώμια· οὐκ εἶπεν ὁ
Ψαλ. 131. 11. Δαβίδ· « Ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, » καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ » τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου
Ἡσ. 6. 1. » σου »; οὐκ ἐξεφώνησεν ὁ Ἡσαΐας· « Εἶδον » τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ » καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς » δόξης αὐτοῦ »; ὁ Ἱερεμίας διηγήσατο, ὅτι ὁ θεὸς ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς
Ἱερ. 1. 5. αὐτόν· « Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ, » ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν » ἐκ μήτρας, ἡγίακά σε, προφήτην εἰς ἔθνη
Ἰεζ. 1. 1. » τέθεικά σε »· ὁ Ἰεζεκιὴλ ἔγραψε· « Καὶ » ἠνοίχθησαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδον ὁράσεις
Δαν. 9. 21. » θεοῦ »· ὁ Δανιὴλ ἱστόρησε· « Καὶ ἰδοὺ » ἀνὴρ Γαβριὴλ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ὁράσει ἐν » τῇ ἀρχῇ, πετόμενος, καὶ ἥψατό μου, ὡσεὶ » ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς »· τὰ αὐτὰ δὲ ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς τῶν λοιπῶν προφητῶν τὰ βιβλία· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐπιστήθιος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, φανερόν ἐστιν, ὅτι ἐπῄνεσεν ἑαυτὸν, περιγράψας, ὅσα ὁ θεὸς εἰς αὐτὸν ἀπεκάλυψε. Ταῦτα τὰ παραδείγματα αὐξάνουσιν, ἀλλ' οὐ διαλύουσι τὴν ἀπορίαν· διότι ἀποροῦμεν καὶ περὶ αὐτῶν, πῶς δηλαδὴ αὐτοὶ ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὅσα ἦσαν πρὸς ἔπαινον αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος, καὶ πῶς ἤλπισαν, καθὼς καὶ αὐτὸς, ὅτι ὁ κόσμος πιστεύει εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα.

Πολλοί εἰσιν οἱ λόγοι, οἱ διαλύοντες ταύτην τὴν ἀπορίαν· πρῶτος· ἐκεῖνον λέγομεν περιαυτολόγον, ὅστις ἐπαινεῖ ἑαυτὸν, ἵνα δοξασθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον, ὅσα περιεῖχον τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν, οὐχ ἵνα ἐπαινέσωσιν ἑαυτοὺς, καὶ τιμηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἵνα κηρύξωσι τὰ περὶ τοῦ θεοῦ, καὶ διορθώσωσι τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· διὸ οὐκ ἦσαν περιαυτολόγοι, ἀλλὰ θεολόγοι καὶ ἠθολόγοι· δεύτερος· αὐτοὶ μόνοι ὡς ἄξιοι εἶδον τὰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις· ὅθεν, ἐὰν αὐτοὶ οὐδὲ ἔγραφον, οὐδὲ διηγοῦντο αὐτὰς, οὐδεὶς ἐμάνθανεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς, ὅσα ἐκήρυττον· τρίτος· αὐτοὶ ἦσαν ἐπὶ τοῦτο ἀπεσταλμένοι ὑπὸ θεοῦ, ἵνα δηλονότι διδάξωσιν, ὅσα ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς ὁ θεός· « Τίνα ἀποστείλω, Ἡσ. 6. 8.
» εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἡσαΐαν, καὶ τίς » πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ
» εἶπα, ἰδοὺ ἐγώ εἰμι, ἀπόστειλόν με· Στῆθι, Ἱερ. 33. 2.

» εἶπε πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, ἐν αὐλῇ οἴκου » Κυρίου, καὶ χρηματιεῖς ἅπασι τοῖς Ἰου- » δαίοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις προσκυ- » νεῖν ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἅπαντας τοὺς λό- » γους, οὓς συνέταξά σοι χρηματίσαι αὐτοῖς, » μὴ ἀφέλῃς ῥῆμα »· πρὸς δὲ τὸν Ἰεζεκιήλ·
Ἰεζ. 2. 3. « Ἐξαποστέλλω ἐγώ σε, εἶπε, πρὸς τὸν » οἶκον Ἰσραὴλ »· διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ζαχαρίας
Ζαχ. 2. 9. ἔλεγε· « Καὶ γνώσεσθε, ὅτι Κύριος παντο- » κράτωρ ἀπέσταλκέ με »· ὁμοίως καὶ τὸν
Πράξ. 22. 21. Παῦλον ἀπέστειλεν ὁ Κύριος, εἰπών· « Πο- » ρεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἀποστελῶ » σε »· πρὸς δὲ τὸν ἐπιστήθιον Ἰωάννην ῥητῶς εἶπεν ὁ Κύριος, ἵνα γράψῃ τὰ εἰς
Ἀποκ. 1. 11. 19. αὐτὸν ἀποκαλυφθέντα· « ὃ βλέπεις, γράψον » εἰς βιβλίον· γράψον, ἃ εἶδες, καὶ ἅ εἰσι, » καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα ». Ἀ- νάγκην οὖν ἔχοντες οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι ἐκπληρῶσαι πιστῶς τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν τὸ χρέος, διηγήσαντο, καὶ ἔγραψαν τὰς τούτων ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις· εἶχε δὲ ὁ λόγος αὐτῶν ἀρκετὴν μαρτυρίαν τὰ τούτων ἔργα· τὸ ἄμεμπτον καὶ καθαρὸν τοῦ βίου, τῆς σωφροσύνης τὸ φῶς, τῆς ἀγάπης ἡ λαμπρότης, πάσης ἀρετῆς ἡ ἀςραπόμορφος χάρις, καὶ τὰ δι' αὐτῶν ἐκτελούμενα ὑπερφυῆ θαύματα ἦσαν ἀξιόπιστοι μάρτυρες, ἐπιβεβαιοῦντες τῶν λόγων αὐτῶν τὴν ἀλή-
Ἰωάν. 10. 25. 38. θειαν· « Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, ἔλεγεν ὁ » σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ » πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· » κἂν ἐμοὶ μὴ πιςεύητε, τοῖς ἔργοις πιςεύ- » σατε »· τὰ ἔργα ἐβεβαίουν τὰ λόγια· ἡ μαρτυρία τῶν ἔργων διὰ τῆς βοηθείας τῆς χάριτος ἔπειθε τὰς καρδίας ἐκείνων, ὅσοι ἦσαν ἄξιοι, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενα· τοῦτο δὲ σημαίνει οὗτος ὁ εὐαγγελικὸς λόγος, « Τοῦ Κυρίου Μάρκ. 16. 20.
» συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος » διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων ».

Παρατηρῶ εἰς τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα καὶ ἄλλον λόγον ἀπορίας ἄξιον· ὁ Παῦλος, διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀναμιμνήσκων εἰς τοὺς Γαλάτας τὴν ὑπ' αὐτοῦ διδαχθεῖσαν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, λέγει, ὅτι αὐτὴ οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον·
« Γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον, τὸ εὐαγγε- Γαλ. 1. 11.
» λισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄν- » θρωπον »· τὸ δὲ « οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρω- » πον » σημαίνει, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ τὰς κλίσεις καὶ διαθέσεις, καὶ ἤθη καὶ νόμους τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἑπομένως οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν εἰς αὐτούς, οὐδὲ εὐπρόσδεκτον. Ἀλλ' ὦ ἐπουράνιε διδάσκαλε, διὰ τί τοιουτοτρόπως ψυχραίνεις τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν σου λέγων, ὅτι ἡ διδασκαλία σου « Οὐκ ἔςι κατὰ ἄνθρωπον »; ἆράγε οὐ γνωρίζεις, ὅτι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀνθρώπινα ἀρέσκουσι, τὰ δὲ ὑπὲρ ἄνθρωπον οὐκ εἰσὶν αὐτοῖς ἀρεστά; πῶς οὐ διακρίνεις, ὅτι λέγων τὸ εὐαγγέλιόν σου οὐ κατὰ ἄνθρωπον, ἐπιβεβαιοῖς, ὅτι ἐστὶν ἀπαράδεκτον τοῖς ἀνθρώποις; κηρύττεις πρὸς ἀνθρώπους εἰδωλολάτρας, οἵτινες ἐλάτρευον τοῖς σαρκικοῖς πάθεσι, καὶ προσηλωμένοι ἦσαν ὅλως διόλου εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σωματικῶν θελημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν· τί οὖν ἐλπίζεις ἐξ αὐτῶν, ὅταν ἀκούωσιν ἐκ τοῦ στόματός σου,

ὅτι τὸ εὐαγγέλιόν σου οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον; καὶ τί ἄλλο, εἰ μὴ ἀποστροφὴν καὶ ἐξουδένωσιν τῶν εὐαγγελικῶν σου λόγων; Διὰ τί οὐ λέγεις πρὸς αὐτοὺς, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον φωτίζει τὸν νοῦν, στολίζει τὰ ἤθη, εὐτυχεῖς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς σου γράφεις, ὅτι διδάσκεις τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον;
Γαλ. 1. 11. « Γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον ». Ἀξιόλογον ὑπόθεσιν περιέχουσιν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, καὶ ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ λόγια· διὰ τοῦτο πρέπον ἐστὶν, ἵνα καὶ εἰς τὴν τούτων ἔρευναν ἀφιερώσωμεν τὸν λόγον· καὶ μὴ θαυμάσητε ἀκούοντες ὅτι πάντες περὶ αὐτῶν λαλοῦμεν, κἂν ἄλλοτε αὐτά τε, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἐπιστολὴ περιέχει,
Κυριακ. Κ'. διηρμηνεύθησαν· διότι καθὼς ἡ γῆ ἡ διατρέφουσα τὸ σῶμα διὰ τῶν καρπῶν αὐτῆς, ὅσον μετ' ἐπιμελείας γεωργεῖται, τόσον περισσότερον καρποφορεῖ, οὕτω καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ὁ τρέφων τὴν ψυχὴν ἡμῶν διὰ τῆς ἐν αὐτῷ θείας δυνάμεως, ὅσον μετ' εὐλαβείας ἐρευνᾶται, τόσον περισσότερον φωτίζει καὶ ὠφελεῖ.

Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Παύλου χωρὶς πάσης ἀντιλογίας ἐστὶν αὐτὸ τὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· πῶς οὖν τοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἤγουν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον; διὰ ποῖον ἄλλον σκοπὸν ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, εἰμὴ, ἵνα διδάξας τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως καὶ τὴν ἁγιωσύνην τῆς ζωῆς, σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας; « Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, εἶπεν αὐτὸς, Ἰωάν. 18. 37.
» καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, » ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω Ἰωάν. 12. 47.
» τὸν κόσμον ». Ἐὰν οὖν ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε διδάγματα ἀπαράδεκτα τοῖς ἀνθρώποις, ματαίως ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον· τοῦτο δέ ἐστιν ἀδύνατον. Ποῖον οὖν ἄνθρωπον ἐνόησεν ὁ Παῦλος, ὅταν εἶπεν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον; Θεωρεῖ αὐτὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς δύο καταστάσεις· εἰς τὴν κατάστασιν τῆς δικαιοσύνης, ἐν ᾗ ἦσαν οἱ δύο πρωτόπλαστοι ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐν ὅσῳ ἐφύλαττον τὴν θείαν ἐντολὴν, καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἁμαρτίας, ἐν ᾗ κατήντησαν αὐτοί τε, καὶ ὅλον τὸ ἐξ αὐτῶν γένος μετὰ τὴν τῆς θείας ἐντολῆς παράβασιν· ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν τῶν πρωτοπλάστων πτῶσιν σπλαγχνισθεὶς ὁ θεὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἀνακαινίσῃ αὐτοὺς, καὶ ἀναγάγῃ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἤγουν εἰς τὴν προτέραν τῆς δικαιοσύνης κατάστασιν, διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Παῦλος παλαιὸν μὲν ἄνθρωπον ὠνόμασε τὸν ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας· νέον δὲ, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνακαινισθέντα καὶ καταντήσαντα εἰς τὴν κατάστασιν τῆς δικαιοσύνης. Ἄκουσον δὲ πόσον καθαρὰ λαλεῖ περὶ τούτων τῶν δύο ἀνθρώπων ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος· « Ἀπο- Ἐφεσ. 4. 22. 24.
» θέσθαι ὑμᾶς, λέγει, κατὰ τὴν προτέραν » ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν

» φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπά-
» της· καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρω-
» πον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιο-
» σύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας ». Ση-
μείωσαι δὲ, ὅτι ὁ μὲν καινὸς ἄνθρωπος, ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀνακαινισθεὶς, εὑρίσκεται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάςασιν, ἤγουν εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ ὑπὸ θεοῦ ἐπλάσθη· ὁ δὲ παλαιὸς, εἰς τὴν παρὰ φύσιν, τουτέστιν εἰς τὴν φύσιν, τὴν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐφθαρμένην· καὶ ὅτι τοῦ μὲν καινοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις ἐστὶν ὡς ἐκείνη τοῦ Ἀδὰμ πρὸ τῆς ἁμαρτίας· τοῦ δὲ παλαιοῦ, ὡς ἡ φύσις τοῦ Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν.

Ὅταν οὖν ἀκούῃς τὸν Παῦλον λέγοντα, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον οὐκ ἔςι κατὰ ἄνθρωπον, νόησον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἀρέσκεται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου διδασκόμενα, εἰς αὐτὸν ἀπαράδεκτά εἰσι τὰ εὐαγγελικὰ μαθήματα, αὐτὸς διεγείρεται κατὰ τῶν εὐαγγελικῶν προσταγμάτων, καὶ κατηγορεῖ αὐτὰ ὡς βαρέα καὶ δύσκολα, καὶ διϊσχυρίζεται δὲ, ὅτι εἰσὶν ἀδύνατα· ἐγὼ, λέγει ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, θέλω καὶ ἐπιθυμῶ γενέσθαι πλούσιος· τὸ δὲ εὐαγγέλιον διδά-
Λουκ. 14. 33. σκει πτωχείαν· « Πᾶς ἐξ ὑμῶν, λέγει, ὃς
» οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρ-
» χουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής ».
Ἐγὼ θέλω πρωτεῖα· τὸ δὲ εὐαγγέλιον κηρύττει, ὅτι, ὅςις θέλει πρωτεῖα, ἐκεῖνος πρέ-
Ματθ. 20. 27. πον ἐστὶν, ἵνα κατασταθῇ δοῦλος· « Καὶ ὃς
» ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν
» δοῦλος ». Ἐγὼ φλέγομαι, ὀρεγόμενος ἐκπληρῶσαι τῆς σαρκὸς τὴν ἐπιθυμίαν· τὸ δὲ εὐαγγέλιον πρῶτον μὲν ἐμποδίζει τὴν πρᾶ-
ξιν, λέγων· « Οὐ μοιχεύσεις » ἔπειτα καὶ Ματθ. 19. 18.
τὴν ἐπιθυμίαν, λέγων· « Πᾶς ὁ βλέπων γυ- Ματθ. 5. 28.
» ναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη
» ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ».
Ἐγὼ ὁρμῶ ὡς λέων ἀγριώτατος, ἵνα καταπίω τὸν ἐχθρόν μου· τὸ δὲ εὐαγγέλιον βοᾷ·
« Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ- Αὐτ. 44.
» θροὺς ὑμῶν ». Ἑνὶ λόγῳ, εἴτι ἂν ἐγὼ θέλω, λέγει ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, εἴτι ἂν ἐγὼ ἐπιθυμῶ καὶ ὀρέγομαι, τοῦτο ἐμποδίζουσι τοῦ εὐαγγελίου οἱ νόμοι· ὅταν δὲ αὐτὸς ἀ-
κούῃ τὸ, « Εἴτις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, Ματθ. 16. 24. 25.
» ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν
» σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· ὃς
» γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀ-
» πολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυ-
» χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν »·
τότε κραυγάζει· « Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ Ἰωάν. 6. 60.
» λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν »; Ἀποστρέφεται δὲ τὸ εὐαγγέλιον καὶ πίπτει εἰς τὴν ἀπιστίαν, καθὼς ἐκεῖνοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριςοῦ, οἱ ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὰ ὀπίσω· ὁ παλαιὸς ἄνθρωπός ἐστιν ἄνθρωπος σαρκικὸς, τὸ εὐαγγέλιον κηρύττει διδασκαλίαν πνευματικήν· ὁ δὲ σαρκικὸς οὐκ ἐπιδέχεται τὰ πνευμα-
τικά. « Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται 1. Κορ. 2. 14.
» τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ
» αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι
» πνευματικῶς ἀνακρίνεται »· διὰ τοῦτο δὲ

τοῦ εὐαγγελίου οἱ νόμοι φαίνονται εἰς αὐτὸν οὐ κατὰ ἄνθρωπον, ἀλλ' ὑπέρτεροι τῆς τῶν ἀνθρώπων δυνάμεως.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν προπατορικὴν παράβασιν πάντες, λέγεις, ἐσμὲν εἰς τὴν κατάςασιν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, πάντες ἐνδεδυμένοι ἐσμὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης,
Γεν. 8. 21. πάντων ἔγκειται ἡ διάνοια « Ἐπιμελῶς » ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος ». Τί οὖν; ἄραγε εἰς πάντας φαίνεται τὸ εὐαγγέλιον ὑπὲρ ἄνθρωπον; πάντες ἆρά εἰσιν ἀνεπίδεκτοι τῆς τούτου διδασκαλίας; Οὐχὶ πάντες· διότι βλέπομεν ἀναριθμήτους μυριάδας ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπεδέχθησαν τοῦ εὐαγγελίου τὰ διδάγματα, καὶ ἐσφράγισαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἄλλοι μὲν διὰ τῆς μέχρι θανάτου ὁμολογίας, καὶ διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἰδίου αἵματος, ἄλλοι δὲ, διὰ τῶν ἱδρώτων καὶ ἀγώνων τῆς ἀσκήσεως· βλέπομεν δὲ καὶ ἕως τῆς σήμερον πολλοὺς μετὰ πάσης ἀκριβείας φυλάττοντας ὅσα διδάσκει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον.

Ἀληθῶς πάντες φοροῦμεν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τὰ ἰδιώματα, καὶ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἐπιθυμίας· καὶ ἐν ὅσῳ μὲν αὐτὸς ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν, καὶ βαρεῖα, καὶ δύσκολος, καὶ ἀπαράδεκτος φαίνεται ἡ εὐαγγελικὴ νομοθεσία. Ἀλλ' ἐπειδὴ, κἂν ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀπάτης σκοτίζηται ὁ νοῦς, καὶ ἀσθενῇ ἡ προαίρεσις, διαμένει ὅμως εἰς μὲν τὸν νοῦν ἡ φυσικὴ δύναμις τῆς διακρίσεως, εἰς δὲ τὴν προαίρεσιν ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ μικράν τινα κλίσιν εἰς τὸ ἀγαθὸν, τότε ἡ χάρις τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ δύναμις τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ αἵματος, τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐκχυθέντος, διασκεδάζει τὸ σκότος τῶν παθῶν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ διώκει τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπεισενεχθεῖσαν ἀσθένειαν εἰς τὴν προαίρεσιν· φωτιζόμενος δὲ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς τοιαύτης χάριτος, καὶ ἐνδυναμούμενος ὑπὸ τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ἀνακαινίζεται, δεχόμενος τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, τουτέστι τὴν ἔνθερμον εἰς Χριστὸν πίστιν· αὐτὴ δὲ καταργεῖ τὸ κράτος τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ δίδωσι τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν εἰς τὸν νέον· αὐτὴ ἀνακαινίζει ἐν ἡμῖν τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ὁσιότητα τῆς ἀληθείας, τὴν ὑπὸ θεοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς πλάσεως ἡμῶν ἐμφυτευθεῖσαν
ἡμῖν· διότι « αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσα- 1. Ἰωάν. 5. 4.
» σα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν »· τότε δὲ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀνακαινισθέντα, καὶ γενόμενον νέον ἄνθρωπον ἡ εὐαγγελικὴ νομοθεσία οὐ φαίνεται χαλινὸς σκληρὸς,
οὐδὲ βάρος δυσβάστακτον, ἀλλὰ ζυγὸς Ματθ. 11. 30.
χρηστὸς καὶ φορτίον ἐλαφρὸν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· τότε γνωρίζει, ὡς ὁ Πέτρος, ὅτι
τὰ λόγια Κυρίου εἰσὶ « Ῥήματα ζωῆς αἰω- Ἰωαν. 6. 68.
» νίου », καὶ ψάλλει, ὡς ὁ Δαβίδ· « Τὰ Ψαλ. 18. 9. 10.
» κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα » ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον, » καὶ λίθον τίμιον πολὺν, καὶ γλυκύτερα » ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον »· ὅταν δὲ ἀκούῃ τὴν τούτων ἑρμηνείαν, τότε θερμαίνεται ἡ

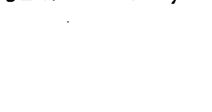

καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος, καθὼς ἡ καρδία τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Κλεώπα, ὅταν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐλάλει αὐτοῖς ἐν τῇ ὁδῷ,
Λουκ. 24. 32. καὶ διηρμήνευεν αὐτοῖς τὰς γραφάς.

Βλέπε εἰς τὸν Ζακχαῖον καὶ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τὰ ἐλαττώματα, καὶ τοῦ νέου τὰ διὰ τῆς χάριτος κατορθώματα· αὐτὸς, ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀπάτης φθειρόμενος, ἐγένετο ἀρχιτελώνης, καὶ πολὺν πλοῦτον ἐσύναξε δικαίως καὶ ἀδίκως, ἀλλ' « ἐζήτει
Λουκ. 19. 3. » ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν, τίς ἐστιν »· ἐπειδὴ δὲ μικρὸς ὢν κατὰ τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος οὐκ ἠδύνατο ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὄχλου, τοῦ περικυκλοῦντος αὐτὸν, « προ-
Αὐτ. 4. » δραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομωρέαν, » ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι δι' ἐκείνης ἔμελλε διέρχε- « σθαι ». Τί ἐστι τοῦτο; οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ μικρά τις περιέργεια περὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ μικρὰ διάθεσις εὐλαβείας· ὡς δὲ ἔφθασεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἦν ἡ συκομωρέα, ἀναβλέψας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εἶπε·
Αὐτ. 5. « Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι· σήμερον » γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι »· διὰ τούτων τῶν λόγων ἐφώτισεν αὐτὸν ἡ θεία χάρις· ἤκουσεν ὁ Ζακχαῖος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ μηδόλως αὐτὸν γνωρίζων, ἐκάλεσεν αὐτὸν κατ' ὄνομα, « Ζακχαῖε », ἐπίστευσεν, ὅτι οὐκ ἀποστρέφεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καταδέχεται ἐλθεῖν, καὶ μεῖναι εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· διὸ φωτισθεὶς, ἐπίστευσεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐςὶν ὁ παντεπόπτης, καὶ πάντων γνώςης, ὁ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων τοῦ κόσμου σωτήρ· ἡ δὲ πίστις κατήργησε τὸν ἐν αὐτῷ παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ᾠκοδόμησε τὸν νέον· ὅθεν κατέβη ἀπὸ τῆς συκομωρέας πλήρης χαρᾶς πνευματικῆς· χαίρων δὲ καὶ ἀγαλλόμενος ὑπεδέχθη τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ εὐθὺς ἐξεβόησεν ὁ τρισμακάριος τοῦ νέου ἀνθρώπου τὴν μακαρίαν φωνήν· « Ἰδοὺ, εἶπε, τὰ ἡμίση τῶν Αὐτ. 8.
» ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτω» χοῖς, καὶ εἴτινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀπο» δίδωμι τετραπλοῦν ». Τοῦτο αὐτὸ βλέπεις εἰς τὴν Σαμαρεῖτιν· τοῦτο αὐτὸ, εἰς τὸν Ματθαῖον· τοῦτο αὐτὸ, εἰς τὸν Αἰθίοπα τὸν εὐνοῦχον· αὐτὸ, εἰς τὸν Παῦλον· τοῦτο, εἰς πάντας, ὅσοι πρότερον μὲν ἐφθείροντο ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀπάτης τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ εἶχον μικρὸν ἴχνος ἀγαθῆς διαθέσεως, ἐφωτίσθησαν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ πιστεύσαντες, ἐνίκησαν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τὰς ἐπιθυμίας, καὶ κατώρθωσαν τὰς πράξεις τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὑπὸ θεοῦ κτισθέντος « ἐν Ἐφεσ. 4. 24.
» δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας ».

Ἀδελφοὶ, τὰ εὐαγγελικὰ προστάγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτά εἰσιν ἁρμόδια καὶ ὠφελιμώτατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· φαίνονται δὲ ἁρμόδια, ἢ ἀνάρμοστα, κατὰ τὰς ἡμετέρας κλίσεις καὶ διαθέσεις. Καθὼς δὲ μία καὶ ἡ αὐτὴ τροφὴ εἰς μὲν τοὺς ὑγιεῖς φαίνεται γλυκεῖα καὶ νόστιμος, εἰς δὲ τοὺς ἀσθενεῖς, πικρὰ καὶ ἄνοστος, οὕτω καὶ οἱ εὐαγγελικοὶ νόμοι εἰς μὲν τοὺς ἔχοντας τὸν νοῦν καθαρὸν ἀπὸ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν φαίνονται ἁρμόδιοι εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, καὶ πολλὰ κατάλληλοι· εἰς δὲ τοὺς ἔχοντας

τὸν νοῦν ἐσκοτισμένον ὑπὸ τῆς ζάλης τῶν παθῶν φαίνονται ἀνάρμοστοι καὶ ἀκατάλληλοι. Ἄνθρωποι, τί διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον; δικαιοσύνην διδάσκει, σωφροσύνην, ἀλήθειαν, ἀγάπην, πρᾳότητα, ὑπακοήν· εἰπὲ οὖν, ἀλλ' εἰπὲ τὴν ἀλήθειαν· πότε αἰσθάνεσαι τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν τῆς συνειδήσεώς σου; ὅταν δικαιοπραγῇς, ἢ ὅταν ἀδικῇς, καὶ ἁρπάζῃς, καὶ κλέπτῃς; ὅταν σωφρονῇς, ἢ ὅταν τρέχῃς εἰς τὰ πορνοστάσια, καὶ ἐπιβουλεύῃς τὰς ξένας γυναῖκας; ὅταν λαλῇς τὴν ἀλήθειαν, ἢ ὅταν κατασκευάζῃς τὸ ψεῦδος, καὶ πλανᾷς τὸν πλησίον σου; ὅταν ἀγαπᾷς, ἢ ὅταν μισῇς, καὶ φθονῇς, καὶ καταδιώκῃς τὸν ἀδελφόν σου; ὅταν γίνεσαι πρᾷος, ἢ ὅταν ὀργιζόμενος, τρέμῃς, καὶ ἀφρίζῃς, καὶ τρίζῃς τοὺς ὀδόντας; ὅταν ὑπακούῃς, ἢ ὅταν παρακούῃς, καὶ ἀντιλέγῃς, καὶ φιλονεικῇς; Ὑπόθες μίαν πόλιν, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς ἐςὶ δίκαιος καὶ εὔσπλαγχνος, οἱ ἄρχοντες ταπεινοὶ καὶ ἥμεροι, οἱ κριταὶ δίκαιοι, οἱ στρατιῶται εὔτακτοι, οἱ πραγματευταὶ φιλαλήθεις, οἱ τεχνῖται ἄδολοι, πάντες οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες σώφρονες, φιλάγαθοι, ἐλεήμονες, ἀλλήλους ἀγαπῶντες, καὶ ἀλλήλους εὐεργετοῦντες· ὑπόθες καὶ ἄλλην πόλιν· ἐν αὐτῇ δὲ ὑπόθες τὸν μὲν βασιλέα ἄδικον καὶ ἄσπλαγχνον, τοὺς ἄρχοντας ὑπερηφάνους καὶ ἀγρίους, τοὺς ςρατιώτας ἀτάκτους, τοὺς πραγματευτὰς ψεύςας, τοὺς τεχνίτας δολεροὺς, πάντας τοὺς ἐγκατοίκους ἀσελγεῖς, μισοκάλους, ἀσπλάγχνους, μισοῦντας ἀλλήλους, καὶ ἀλλήλους βλάπτοντας· ποίαν τῶν δύω τούτων πόλεων ἐκλέγεις πρὸς κατοικίαν σου; τὴν πρώτην, ἐν ᾗ φυλάττονται οἱ εὐαγγελικοὶ νόμοι, ἢ τὴν δευτέραν, ἐν ᾗ καταφρονοῦνται; Τίς ἄνθρωπος, ἔχων νοῦν καὶ αἴσθησιν, ἐγκαταλείπει τὴν πρώτην, ἥτις ἐστὶν ἐπίγειος παράδεισος, ἵνα κατοικήσῃ εἰς τὴν δευτέραν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐπίγειος κόλασις; Βλέπεις, πόσον κατάλληλον καὶ ἁρμόδιόν ἐστιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον; εἰς ἐκείνους δὲ τοὺς ἀνθρώπους φαίνεται ἀνάρμοστον καὶ ἀκατάλληλον, ὅσοι ἔκδοτοι εἰς τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, καὶ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου, καὶ δοῦλοι τοῦ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ, οὐδὲ συλλογίζονται ὀρθῶς, οὐδὲ κρίνουσι μετὰ διακρίσεως, μὴ ἔχοντες οὐδὲ ἴχνος ἀγαθῆς διαθέσεως, διαμένουσιν ἐστερημένοι τοῦ φωτὸς τῆς θείας χάριτος· εἰς αὐτοὺς δὲ ἐπιβλέπει οὗτος ὁ ἀποςολικὸς λόγος· « Γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐαγ- Γαλ. 1.11.
» γέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι
» οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗ͂ι ΚΥΡΙΑΚΗ͂ι ΠΡΟ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ.

Μεγάλης ἀληθῶς χάριτος ἠξίωσεν ὁ θεὸς τὸν πατριάρχην Ἰακώβ· ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς χάριν, ἵνα γνωρίσῃ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὸν καιρόν· ὅθεν προσκαλέσας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ παρήγγειλεν αὐτοῖς τὰς τελευταίας παραγγελίας, πεπληρωμένας νουθεσιῶν, προφητικῶν λόγων, καὶ θείας εὐλογίας·
Γεν. 49. 1. 2. « Ἐκάλεσε δὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ,
» καὶ εἶπεν αὐτοῖς· συνάχθητε, ἵνα ἀναγ-
» γείλω ὑμῖν, τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ' ἐσχά-
» των τῶν ἡμερῶν· συνάχθητε, καὶ ἀκού-
» σατε υἱοὶ Ἰακώβ· ἀκούσατε Ἰσραὴλ, ἀ-
» κούσατε τοῦ πατρὸς ὑμῶν ». Μετὰ δὲ τὰς νουθεσίας καὶ προφητείας καὶ τὰς εὐλογίας ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἀποθνήσκει·
Αὐτ. 29. « ἐγὼ, εἶπε, προστίθεμαι πρὸς τὸν
» ἐμὸν λαόν· θάψετέ με μετὰ τῶν πατέρων
» μου ». Πόσοι τῶν φιλοτέκνων πατέρων ἐπιθυμοῦσι ταύτης τῆς χάριτος; πλὴν ὀλίγοι ἀξιοῦνται. Ὁ παναοίδιμος ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῦ θεοῦ χαρίσμασι, καὶ τούτου κατηξιώθη· προεῖδεν αὐτὸς, καθὼς καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ, τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅθεν οὐχὶ ἀπὸ στόματος, ἐπειδὴ εἰς τὴν Ῥώμην εὑρισκόμενος μακρὰν ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, ὅπου ἦν τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ τέκνον, ὁ Τιμόθεος, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς εὐλόγησε καὶ ἐνουθέτησεν αὐτόν τε καὶ πάντα τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα, προκατήγγειλε δὲ καὶ τὰ μέλλοντα συμβαίνειν εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν, εἰπών· « ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς 2. Τιμ. 4. 3. 4.
» ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται·
» ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἐπι-
» σωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν
» ἀκοήν· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν
» ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους
» ἐκτραπήσονται ». προεῖπε δὲ διὰ τούτων τῶν λόγων τὰς μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἀναφανείσας αἱρέσεις. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφανέρωσεν, ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ τέλους τῆς ζωῆς
αὐτοῦ πλησιάζει· « ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀνα- Αὐτ. 6.
« λύσεως ἐφέστηκε ». Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἡ περικοπὴ, ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα, περιέχει μέρος τῶν παραγγελμάτων αὐτοῦ, δηλοποιεῖ δὲ καὶ τὸ, διὰ ποίου θανάτου ἔμελλε μεταβῆναι πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα λάβῃ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ τὰς ἀνταποδό-

σεις. Ὅστις μετὰ εὐλαβείας ἀκούσῃ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς, ἐκείνου ἡ καρδία πληροῦται κατανύξεως, καὶ ἡ ψυχὴ λαμβάνει πολλὴν ὠφέλειαν.

2. Τιμ. 4. 5. **Τέκνον Τιμόθεε, νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.**

Αὐτ. 3. 4. Ἐπειδὴ προλαβὸν εἶπεν, ὅτι ἔρχεται καιρὸς, ὅτε ἐγκαταλείψουσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ προσηλώσουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς μύθους, διὰ τοῦτο παραγγέλλει εἰς αὐτὸν, λέγων· «Νῆφε ἐν πᾶσιν», ἤγουν πρόσεχε, ἔσο γρήγορος εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν, μὴ ἀμελῇς, μὴ παραβλέπῃς, ἵνα μὴ ἀπολεσθῶσιν οἱ ὑπὸ σοῦ ποιμαινόμενοι· «κακοπάθησον», ὑπόφερε δηλονότι πᾶσαν κακοπάθειαν καὶ ταλαιπωρίαν ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ τῆς τοῦ πλησίον σου· «ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ»· ὅτι μὲν ἦσαν εὐαγγελισταὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, φανερόν ἐστιν ἐκ τούτων
Ἐφεσ. 4. 11. τῶν λόγων τοῦ θεοφόρου Παύλου· «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν, ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας· τοὺς δὲ, εὐαγγελιστάς· τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδασκάλους»· τῆς τάξεως δὲ τῶν εὐαγγελιστῶν ἦν ὁ Φίλιππος,
Πράξ. 21. 8. εἷς ὢν τῶν ἑπτὰ διακόνων· «Καὶ εἰσελθόντες, λέγει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. Ἐκ τῶν ἔργων δὲ τοῦ Φιλίππου μανθάνομεν, ποῖόν ἐστι τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ· ὁ Φίλιππος ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐ- Πράξ. 8. 5. 26. 35.
κήρυξε τὸν Χριστὸν εἰς τὴν Σαμάρειαν· ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν, ὅπου ἐδίδαξε τὸν Αἰθίοπα τὸν εὐνοῦχον· ἑνὶ δὲ λόγῳ, ἐκήρυττεν αὐτὸς τὸ εὐαγγέλιον εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους πόλεις· «Φίλιππος δὲ Αὐτ. 40.
εὑρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν». Τοῦτο οὖν ἐστι τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὸ ἔργον, τὸ κηρύττειν τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἀπίστους· ὁ Παῦλος οὖν διὰ τούτων τῶν λόγων· «ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ», οὐδὲν ἄλλο παραγγέλλει εἰς τὸν Τιμόθεον, εἰμὴ ἵνα κηρύττῃ τὸ εὐαγγέλιον· ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυττον τὸ εὐαγγέλιον. Ποία οὖν ἡ διαφορὰ μεταξὺ εὐαγγελιστοῦ καὶ ἀποστόλου; πρῶτον μὲν, ἕκαστος τῶν ἀποστόλων εἰς ἓν διωρισμένον μέρος τῆς γῆς ἐδίδασκε τὸ εὐαγγέλιον· ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἀορίστως εἰς πάντα τόπον, καὶ εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων· δεύτερον δὲ, οἱ ἀπόστολοι ἦσαν οὐ μόνον διδάσκαλοι τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ποιμένες· οἱ δὲ εὐαγγελισταὶ μόνην τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν Ὁρ. β. 3. κ. 37. Ἐκκλ. Ἱστορ. Εὐσεβ.
εὐηγγελίζοντο, ἄλλοι δὲ ἐγίνοντο ποιμένες ἐκεῖ, ὅπου αὐτοὶ ἔσπειρον τὰ εὐαγγελικὰ σπέρματα. Τὸ δὲ, «τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον», σημαίνει τὸ, πλήρωσον τὸ ἐπισκοπικόν σου ἐπάγγελμα, ἢ τὸ, δίδασκε καὶ πολιτεύου τοιουτοτρόπως, ὥστε οἱ ἀκούοντες τὸν διδασκαλικόν σου

λόγον, καὶ βλέποντες τὸ πολίτευμά σου σύμφωνον τοῖς λόγοις σου, πληροφοροῦνται, ὅτι ἀληθῆ εἰσι τὰ ὑπό σοῦ διδασκόμενα. Διὰ δὲ τῶν ἑξῆς δηλοποιεῖ ὁ Παῦλος εἰς αὐτόν, διὰ ποῖον λόγον ἔγραφε πρὸς αὐτὸν ταύτας τὰς παραγγελίας.

2.Τιμ.4.6. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε.

Τὸ, «σπένδομαι», σημαίνει τὸ, θυσιάζομαι, σφαγιάζομαι, προσφέρω ἐμαυτὸν εἰς θυσίαν. Βλέπε δὲ, ὅτι ὁ τρισμακάριος Παῦλος οὐ μόνον ἐγνώρισεν, ὅτι ἐπλησίασεν ὁ καιρός, καθ' ὃν ἔμελλε καταβῆναι πρὸς τὸν ποθούμενον αὐτῷ Χριστὸν, ἀλλ' ἐγνώρισε προσέτι, ὅτι ἔμελλε διὰ μαρτυρίου τελειῶσαι τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ προσαγαγεῖν τὸ αἷμα αὐτοῦ θυσίαν τῷ θεῷ· τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο· διότι ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἐν Ῥώμῃ ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν· ἐπειδὴ, λέγει, ἑτοιμάζομαι θυσιασθῆναι ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπλησίασεν ἤδη ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἡ ψυχή μου μέλλει χωρισθῆναι τοῦ σώματός μου, διὰ τοῦτο ἔγραψά σοι, ὦ Τιμόθεε, ταύτας τὰς τελευταίας νουθεσίας μου καὶ παραγγελίας. Προτρέπει δὲ αὐτὸν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν παραγγελιῶν καὶ διὰ τῶν ἔργων, προβάλλων εἰς αὐτὸν παράδειγμα τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα.

2.Τιμ.4.7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα.

Ποῖός ἐστιν ὁ ἀγὼν, ὃν ὁ Παῦλος ἠγωνίσθη; οἱ φοβεροὶ διωγμοὶ, οἱ θανατηφόροι κίνδυνοι, ἡ φυλακὴ, τὰ δεσμὰ, ἡ ἅλυσις, αἱ μάστιγες, ἡ θηριομαχία, καὶ τὰ λοιπὰ 1. Κορ.15. 32. παθήματα, ὅσα μετὰ τοσαύτης γενναιότητος ὑπὲρ Χριστοῦ ὑπέμεινεν ὁ ἀδαμάντινος. Καλὸς δὲ ὁ τοιοῦτος ἀγὼν, ὡς θεάρεστος, καὶ τῶν αἰωνίων καλῶν πρόξενος· εἶπε δὲ, «τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν», ἵνα ὑποδιαστείλῃ αὐτὸν τοῦ κακοῦ ἀγῶνος, διότι ὁ ἀγὼν, ὃν ἀγωνίζονται οἱ ματαιόφρονες ἄνθρωποι ὑπὲρ τῆς δόξης, καὶ τοῦ πλούτου, καὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου, ἐςὶ κακὸς ἀγὼν, ὡς κακίας, καὶ τῶν αἰωνίων κακῶν πρόξενος. Τίς δὲ ὁ δρόμος, ὃν ἐτελείωσεν ὁ ἀείμνηστος; ὁ δρόμος τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὃν ἐτελείωσε, διελθὼν «ἀπὸ Ἱερου- Ῥωμ. 15. 19.
» σαλὴμ καὶ κύκλῳ, μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ»· δρόμον δὲ νόησον καὶ τὴν κλίμακα πασῶν τῶν ἀρετῶν, εἰς ἣν αὐτὸς ἀνέβη, ἔτι δὲ καὶ τῆς προσκαίρου ζωῆς αὐτοῦ τὴν περίοδον· τὴν δὲ εἰς Χριςὸν πίστιν τετήρηκεν, ἐπειδὴ, κἂν ὑπὲρ αὐτῆς ἐδιώκετο, καὶ ἐκινδύνευε, κἂν ὑπὲρ αὐτῆς καθ' ἡμέραν ἐδοκίμαζε θανατηφόρους θλίψεις, ὅμως οὐκ ἠρνήσατο αὐτὴν, ἀλλὰ διεφύλαξεν αὐτὴν ἐνώπιον βασιλέων καὶ τυράννων, καὶ ἐν μέσῳ τοσούτων φόβων καὶ παθημάτων.

Λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δι- 2.Τιμ.4.8. καιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ,

ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Κοπιαστικὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν παραγγελιῶν τοῦ Παύλου· χρείαν οὖν εἶχεν ὁ Τιμόθεος προθυμοποιήσεως, ἵνα αὐτὰς ἐκπληρώσῃ. Θαρσοποιεῖ οὖν αὐτὸν ὁ θεῖος αὐτοῦ διδάσκαλος, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ πάντας τοὺς τῷ Κυρίῳ δουλεύοντας, προβάλλων τὰς ἐπουρανίους τοῦ θεοῦ ἀντιμισθίας· ἐπειδὴ ἠγωνίσθην, λέγει, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν, καὶ ἐτελείωσα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τὸν δρόμον, καὶ ἐφύλαξα ἀπαράτρωτον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, « λοιπὸν » ἀπόκειταί μοι », ἤγουν ἀκόλουθόν ἐστι τὸ, ὅτι ἡτοιμασμένος ἐστὶν ὑπὲρ ἐμοῦ « ὁ » τῆς δικαιοσύνης στέφανος », τουτέστιν ἡ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀνταποδιδομένη βασιλεία· οὐκ εἶπε δὲ, δώσει μοι, ἀλλ' « ἀποδώσει » μοι », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι χρεωστική ἐστι τῷ λόγῳ τῆς δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ ἡ τοιαύτη ἀνταπόδοσις· διὰ τοῦτο καὶ τοῦ δικαίου κριτοῦ μνημονεύει, καὶ τῆς ἡμέρας τῆς δικαίας κρίσεως, λέγων· « ὃν ἀποδώσει μοι » ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος » κριτής ». Ὁ δίκαιος κριτὴς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δικαίας κρίσεως δικαίως ἀνταποδίδωσι τὰ βραβεῖα τῆς δικαιοσύνης εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγωνισαμένους. Ἵνα δὲ μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι περὶ ἑαυτοῦ μόνον ταῦτα λαλεῖ, ἐπισυνάπτει τὸ, « οὐ μόνον » δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι » τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ »· μὴ νομίσητε, ὅτι μόνον εἰς ἐμὲ ἡτοιμασμένος ἐστὶν ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης· διότι αὐτός ἕτοιμός ἐστιν ὑπὲρ πάντων τῶν ἠγαπηκότων τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν, ὑπὲρ πάντων τῶν δικαίων· διότι αὐτοὶ ἀγαπῶσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἐπιθυμοῦσι δηλονότι, ἵνα ἔλθῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ὅπως ἀπολαύσωσι τὴν « ἀπὸ καταβολῆς κόσμου Ματθ. 25. 34.
» ἡτοιμασμένην αὐτοῖς βασιλείαν »· οἱ δὲ τρισάθλιοι ἁμαρτωλοὶ οὐκ ἀγαπῶσιν, ἀλλὰ φρίττουσι τὴν τοιαύτην θείαν αὐτοῦ παρουσίαν, τὴν περιμένουσαν αὐτοὺς ἀναλογιζόμενοι κόλασιν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΠΡΟ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ.

Ευρισκεται ἆρά γε εἰς τὸν κόσμον πρᾶγμα ἢ λυπηρότερον, ἢ ὀδυνηρότερον, ἢ φοβερώτερον τοῦ θανάτου; Ὅταν ὁ βασιλεὺς Ἀγὰγ εἶδε τοῦ Σαμουὴλ τὴν μάχαιραν εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, τότε ςένων καὶ τρέμων,
1. Βασ. 15. 32. ἐκραύγαζεν· « Εἰ οὕτω πικρὸς ὁ θάνατος », κἂν ὁ θάνατος ἔσωζεν αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς αἰχμαλωσίας· ὁ δὲ προφητάναξ Δαβὶδ οὐδένα ἄλλον λόγον εὕρηκεν ἁρμόδιον πρὸς παράστασιν τῆς ὑπερβολικῆς ςενοχωρίας καὶ θλίψεως, εἰμὴ τοῦ θανάτου τὰς
2. Βασ. 22. 6. ὠδῖνας καὶ τὴν σκληρότητα· « Ὠδῖνες, » ἔλεγε, θανάτου ἐκύκλωσάν με, προέφθασάν με σκληρότητες θανάτου »· ὁ δὲ σοφὸς Σειρὰχ εἶπεν, ὅτι καὶ μόνη ἡ ἐνθύμησις τοῦ θανάτου καταπικραίνει τὴν
Σειρ. 41. 1. καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· « Ὦ θάνατε, εἶπεν, » ὡς πικρόν σου τὸ μνημόσυνόν ἐστι ». Στέργουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ φυλακὰς, καὶ δεσμὰ, καὶ ἐξορίας, καὶ ἀῤῥωσίας ὀδυνηρὰς, καὶ μελῶν ἀκρωτηριασμοὺς, καὶ πᾶσαν ἄλλην βάσανον μᾶλλον, ἢ τὸν θάνατον. Ταύτην δὲ τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἀνατρέπουσι τὰ σπάνια παραδείγματά τινων ἀνθρώπων, οἵτινες αὐτόχειρες γινόμενοι, ἐθανάτωσαν ἑαυτούς· ὁ ὑπερβολικὸς θυμὸς, ἢ ἡ δοξομανία, ἢ ἡ ὑπερβολικὴ λύπη, ἢ ὁ παράλογος ἀπελπισμὸς, ἢ ἄλλο τι σφοδρότατον πάθος οὐ μόνον ἔσβεσε τὴν διάκρισιν τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἐνέκρωσε καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν, τὴν ὑπὸ θεοῦ ἐμφυτευθεῖσαν εἰς τὴν φύσιν πάντων τῶν ζώντων, τὴν δύναμιν, λέγω, τῆς ἰδίας διατηρήσεως· ἀπέδειξαν τοῦτο ἐκεῖνοι οἱ αὐτόχειρες, ὅσοι ἔπιον μὲν τὰ θανατηφόρα ποτὰ, ἢ ἔπληξαν ἑαυτοὺς πληγὴν ἐπιθανάτιον, πλὴν οὐκ ἀπέθανον εὐθύς· διότι οἱ τοιοῦτοι καὶ τοὺς ἰατροὺς προθύμως ἐδέχθησαν, καὶ τὰ ἰαματικὰ φάρμακα μετὰ σπουδῆς ἔπιον· τοῦτο δὲ ἀπόδειξίς ἐστι φανερὰ, ὅτι ἡ ὀδύνη τοῦ θανάτου, τοῦ πλησιάσαντος πρὸς αὐτοὺς, ἐνίκησε τὴν καταδυναστείαν τοῦ κατακυριεύσαντος πάθους· διὸ ὁ νοῦς αὐτῶν ἀνέλαβε τὴν ἀπολεσθεῖσαν διάκρισιν, ὁ δὲ νόμος τῆς φύσεως τὴν ἰδίαν δύναμιν· ἐκ τούτου δὲ αὐτοὶ ἐζήτησαν φυγεῖν τὸν θάνατον. Τοῦτο αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος αἰσθάνεται, ὅτι ὁ θάνατός ἐστι μείζων πάντων τῶν ἐν κόσμῳ κακῶν.

Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο, διὰ τί ποιεῖ ὁ θάνα-

τος τόσον θλιβερὰν καὶ φοβερὰν αἴσθησιν εἰς τὸν ἄνθρωπον; διότι αὐτὸς μόνον βάλλει ὑποκάτω εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἀνθρώπου τὴν φθορὰν καὶ ἐξουδένωσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως. Τί βλέπεις εἰς τοῦ νεκροῦ τὸ σῶμα; ὄμματα τυφλὰ, ὠτία κωφὰ, ὄσφρησιν ἀνόσφρητον, ςόμα ἄλαλον, ἀφὴν ἀναίσθητον, μέλη ἀκίνητα, σῶμα, κρυερᾶς πέτρας μηδὲν διαφέρον, σχῆμα ἀνθρώπου, καὶ οὐχὶ ἄνθρωπον· ὀλίγας δὲ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον βλέπεις, ὅτι διαλύονται τὰ ἐντόσθια, καὶ ῥέουσιν αἱ σάρκες, καὶ τόση δυσωδία ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἀναλυομένου σώματος, ὥστε μὴ δυνάμενος στῆναι πλησίον αὐτοῦ, φεύγεις μακρὰν, κἂν συγγενὴς, κἂν φίλος ἦν, κἂν πολλὰ ἠγαπημένος σου ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος· μετὰ δὲ καιροῦ παρέλευσιν, ἐὰν ἀνοίξῃς τὸν τάφον αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο βλέπεις, εἰμὴ ὀστᾶ ξηρὰ καὶ γεγυμνωμένα, καὶ τοιαῦτα, ὥστε οὐδὲ διακρῖναι δύνασαι, τίνος ἀνθρώπου εἰσὶν ὀστᾶ· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὀστᾶ τελευταῖον διαλύονται, καὶ τῇ γῇ συμμίγνυνται, ὥστε οὐδὲ ἴχνος βλέπεις ἀνθρώπου. Ὁ θάνατος οὖν ἀποδεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἁρπάζει τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, καὶ καταντᾷ αὐτὸν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτό ἐςι παρὰ φύσιν, καὶ πάντῃ ἐναντίον αὐτῆς, διὰ τοῦτο ταράττει, καὶ φοβίζει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα.

Ὁ θεὸς, ὅστις ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ζῇ αἰωνίως, ἔπλασε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα διαμένῃ συνηνωμένη μετὰ τοῦ σώματος αὐτῆς εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ φθόνος τοῦ διαβόλου ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον· « Ὁ θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, » καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐποίησεν » αὐτόν· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν » εἰς τὸν κόσμον ». Σοφ. 2. 23. 24. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θάνατος σχίζει τὰ κατὰ φύσιν ἄσχιστα, καὶ κόπτει τοὺς φυσικωτάτους δεσμοὺς, καὶ χωρίζει τὰ πλασθέντα, ἵνα μένωσιν ἀχώριστα, ἤγουν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο ἐπιφέρει τόσην βάσανον, καὶ λύπην, καὶ φρίκην, διὰ τοῦτο βλέπεις εἰς τοὺς ψυχοῤῥαγοῦντας τόσην βίαν εἰς τὴν ἀναπνοὴν, τόσους σπασμοὺς εἰς τὰ μέλη τοῦ σώματος, τόσον φοβερὸν ἀγῶνα εἰς ὅλην τοῦ σώματος τὴν οἰκονομίαν.

Προστίθεται εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ἡ ὀξυτάτη θλίψις διὰ τὸν παντελῆ χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων. Πόσον λυπεῖται τότε ὁ βασιλεὺς, βλέπων, ὅτι μετ' ὀλίγον στερεῖται τῆς βασιλείας, καὶ γίνεται ἰδιώτης; πόσον ὁ ἄρχων, βλέπων, ὅτι γυμνοῦται τῆς ἰδίας ἐξουσίας, καὶ γίνεται ὡς εἷς τῶν ὑποχειρίων; πόσον ὁ πλούσιος, ὁρῶν, ὅτι ὁ πλοῦτος αὐτοῦ μένει εἰς τὴν γῆν, αὐτὸς δὲ ἀπέρχεται πτωχὸς καὶ πένης; πόσον ἡ φιλόστοργος γυνὴ, βλέπουσα, ὅτι χωρίζεται τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς, καὶ πόσον ἡ φιλότεκνος μήτηρ, βλέπουσα, ὅτι ἐγκαταλείπει τὰ φίλτατα αὐτῆς τέκνα; πόσον λυπεῖται τότε πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου, αἰσθανομένη, ὅτι ἀποσπᾶται τοῦ ἰδίου αὐτῆς σώματος; Ἐπειδὴ δὲ, ὅσον ἀτονεῖ τὸ σῶμα, τόσον ἡσυχάζουσι τὰ τούτου πάθη,

ὅσα τὴν ψυχὴν ἐσκότιζον· ὅσον δὲ ἡ ψυχὴ μένει ἐλευθέρα τῆς τῶν παθῶν τοῦ σώματος τρικυμίας, τόσον βλέπει τελειότερα καὶ τῆς ἁμαρτίας τὸ βάρος, καὶ τῆς κρίσεως τὴν δικαιοσύνην, καὶ τῆς ἀνταποδόσεως τὴν αἰωνιότητα· διὰ τοῦτο εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου διακρίνει ἡ ψυχὴ ἐντελῶς, ποίας βασιλείας ἐστέρησεν αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, καὶ ποίας κολάσεως ἐποίησεν αὐτὴν ὑπόδικον· ἐκ τούτου τότε οἱ ἔλεγχοι τῆς συνειδήσεως γίνονται βαρύτατοι καὶ ἀφόρητοι· μαςίζει αὐτὴ τότε σφοδρότατα· ὁ θεὸς ἔδωκέ σοι, λέγει, τὸν πλοῦτον, ἵνα ἐλεῇς τοὺς πτωχούς, σὺ δὲ δι᾽ αὐτοῦ εὐηρέστησας τῆς σαρκός σου τὰς ἐπιθυμίας· ὁ θεὸς ἔδωκέ σοι τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἵνα ὑπερασπίζῃς τοὺς ἀδίκως δυναστευομένους, σὺ δὲ ἐδυνάςευσας τὸν ὀρφανόν, καὶ ἠδίκησας τὴν χήραν· ἡ ὑγεία σου οὐκ ἐγένετό σοι ὄργανον ἀρετῆς, ἀλλ᾽ ἀφορμὴ ἀσωτείας· ἡ ἀσθένεια οὐκ ἐγένετό σοι ὄργανον ὑπομονῆς, ἀλλ᾽ ἀφορμὴ γογγυσμοῦ καὶ ἀδημονίας· ἐκ τῆς ἀμελείας σου, καὶ τοῦ κακοῦ σου παραδείγματος διεστράφησαν τὰ τέκνα σου, καὶ ἐγένοντο ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ διεστραμμένοι· ἐκ τῆς ὀλιγοπιστίας, καὶ ἀπροσεξίας σου ηὔξησαν τὰ σκάνδαλα, καὶ ἐπλήθυνεν ἡ ἁμαρτία· μετανοίας ἐστὶ χρεία, ἐξομολογήσεως δακρύων, κραυγάζει ἡ συνείδησις, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ ὄργανον, ἤγουν τὸ σῶμα, δι᾽ οὗ ταῦτα γίνονται, ἐκνενευρισμένον, καὶ σχεδὸν νενεκρωμένον, οὐ δύναται συνεργῆσαι πρὸς τὸ ἔργον τῆς μετανοίας· ἐκ τούτου ὁ ἀπελπισμὸς ἄλλη βάσανος, τῶν προειρημένων σκληροτέρα.

Ὢ ποία ὥρα τότε· πάσχει τὸ σῶμα, πάσχει ἡ ψυχή, πάσχει ὁ νοῦς, πάσχει ἡ συνείδησις· βασανίζουσιν οἱ πόνοι, βασανίζει ἡ θλῖψις, βασανίζει ὁ σκληρὸς τῆς συνειδήσεως ἔλεγχος, φλογίζει καὶ κατακαίει ὁ ἀπελπισμός· ὢ ποία ὥρα τότε. Ἀλλ᾽ ἆρά γε οὐκ ἔστιν ἰατρός, οὐκ ἔστι βοτάνη, οὐκ ἔστιν ἔμπλαστρον, οὐκ ἔστι τρόπος τοῦ φυγεῖν τὸν θάνατον; οὐδείς· « Τίς ἐστιν Ψαλ. 88. 48.
» ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θά-
» νατον »; μετὰ τὴν θείαν ἐντολήν, « ἀπὸ Γεν. 2. 17.
» δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ
» πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ »· καὶ μετὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν· « ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ
» φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε »· καὶ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, οὐδεὶς δύναται φυγεῖν τοῦ θανάτου τὴν μάχαιραν, ἀλλ᾽ « ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις Ἑβρ. 9. 27.
» ἅπαξ ἀποθανεῖν »· οὐδεὶς δὲ δύναται μεταστρέψαι ταύτην τοῦ θεοῦ τὴν ἀπόφασιν, μένει δὲ αὐτὴ ἀμετάβλητος καὶ ἀμετάτρεπτος· οὐδὲ τὸ πάθος, οὐδὲ ὁ σταυρός, οὐδὲ τὸ αἷμα, οὐδὲ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετέβαλεν αὐτήν· διότι καὶ μετὰ Χριστὸν πάντες ἀποθνήσκουσι, καθὼς καὶ πρὸ Χριστοῦ, πάντες μεταβαλλόμεθα εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθημεν, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ ὁρισμόν, « ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύ- Γεν. 3. 19.
» σῃ ». Διὰ τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος καὶ σωτὴρ ἡμῶν οὐκ εἶπεν, ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ᾽ ἐκήρυξε, λέγων· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, Ἰωάν. 11. 25.
» ζήσεται ».

Ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου ἔμεινεν ἀμετάβλητος, ὅμως τὰς ὠδῖνας αὐτῆς ἔλυσε, καὶ κατήργησεν ὁ θεός, ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας
Πράξ. 2. 24. [τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, « ὃν ὁ θεός, » λέγει ὁ θεομακάριστος Πέτρος, ἀνέστησε, » λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου ». Ἄκουσον δὲ ταύτης τῆς ἀληθείας τὴν ἀπόδειξιν. Ποῖαί εἰσι τοῦ θανάτου αἱ ὀδύναι; πρώτην ὀδύνην προξενεῖ ὁ θάνατος εἰς τὸν ἄνθρωπον, πληροφορῶν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς διαλύει, καὶ φθείρει παντελῶς τὴν τούτου ὕπαρξιν. Ἀληθῶς δὲ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔμενε μὲν ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, πλὴν διελύετο τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα, καὶ ἐφθείρετο τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὑπόστασις, καὶ οὐδέποτε οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἐπέστρεφεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, οὐδὲ ἀνίστατο ἄνθρωπος ἐκ νεκρῶν, ἵνα μηκέτι ἀποθάνῃ, ἀλλὰ ζήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· μετὰ δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν ἐδόθη πᾶσι τοῖς νεκροῖς τῆς ἀναστάσεως
Ι. Κορ. 15. 20. 21. 22. τὸ χάρισμα· « Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· » ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· » ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ » δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν· ὥσπερ » γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, » οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιη- » θήσονται ». Ἐπειδὴ δέ, ὅταν ἀναστηθῶμεν
1. Θεσ. 4. 17. ἐκ νεκρῶν, τότε « ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις » εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ » οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα »· ὁ δὲ Κύριος, μεθ' οὗ πάντοτε ἐσόμεθα, ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας, φανερόν ἐστιν, ὅτι ἀνιστάμεθα, ἵνα μηκέτι ἀποθάνωμεν, ἀλλὰ ζῶμεν διαπαντός· ὁ θάνατος οὖν κατεστάθη ὕπνος, ἐπειδὴ ἐξουδένωσεν ὁ Χριστὸς τῆς ὀδύνης τὸ αἴτιον· διὰ τοῦτο δὲ ἔλεγεν ὁ Παῦλος·
« Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, 1. Κορ. 15. 55.
» ᾅδη, τὸ νῖκος »; Τί οὖν λυπεῖσαι, ὦ ἄνθρωπε; τί ὀδυνᾶσαι; ἀποθνήσκεις· ἀλλὰ πάλιν ἀνίστασαι· καθὼς κοιμᾶσαι, καὶ πάλιν ἐγείρεσαι. Πρὸ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως ὁ θάνατος ἔφερεν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν ὑπόστασίν σου, ἀλλὰ μετὰ τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν ἐπανῆλθεν ἡ ὕπαρξις τῆς ὑποστάσεώς σου. Ἡ ἀνάστασις οὖν τοῦ Χριστοῦ κατέλυσε, καὶ ἐξηφάνισε τὸ αἴτιον τῆς ὀδύνης τοῦ θανάτου· ὅστις οὖν πιστεύει, καὶ ἐλπίζει εἰς αὐτόν, ἐστὶν ἀνώτερος ταύτης τῆς ὀδύνης· διότι ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε μὲν διὰ λόγου, ὅτι, κἂν ἀποθάνωμεν, ἀναστησόμεθα, καὶ ζήσομεν· « Ὁ πιστεύων Ἰωάν. 11. 25.
» εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται »· ἔδειξε δὲ ἐμπράκτως, ὅτι οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, καὶ ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα·
« Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι Ρωμ. 6. 9
» ἀποθνήσκει, ὁ θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι » κυριεύει ».

Δευτέρα τοῦ θανάτου ὀδύνη ἐστὶν ἡ θλῖψις διὰ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τὴν στέρησιν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων· ἔπαυσεν ὁ Χριστὸς καὶ ταύτην τὴν ὀδύνην, ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας τρυφὴν ἐπουράνιον, καὶ δόξαν ἀμάραντον, καὶ βασιλείαν αἰώνιον· « Κἀ- Λουκ. 22. 29. 20.
» γώ, εἶπε, διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό » μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν· ἵνα ἐσθίητε, » καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ » βασιλείᾳ μου ». Ποῖον οὖν τόπον ἔχει εἰς

ἐμὲ ἡ λύπη, ὅταν ἐγὼ πιστεύω καὶ ἐλπίζω, ὅτι, ἀφ' οὗ ἀποθάνω, ἐγκαταλείπω μὲν τὰ ἀγαθὰ, τὰ λυπηρὰ, καὶ φθαρτὰ, καὶ πρόσκαιρα, ἔρχομαι δὲ εἰς τὰ πανευφρόσυνα, καὶ ἄφθαρτα, καὶ ἀτελεύτητα; φεύγω τὰ σκύβαλα, καὶ πορεύομαι εἰς τὰ βασίλεια· ἀναχωρῶ ἀπὸ τῆς ζάλης τῶν παθῶν μου, καὶ καταντῶ εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἀπαθείας· λυτροῦμαι ἀπὸ τῆς πολυταράχου θαλάσσης τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ φθάνω εἰς τοὺς εὐδίους λιμένας τῆς ἀγαθωσύνης τῶν ἁγίων· ἀφίημι τὴν γῆν, καὶ ἀναβαίνω εἰς τὸν οὐρανόν;

Τρίτη τοῦ θανάτου ὀδύνη ἐστὶν ὁ βασανιστικὸς τῆς συνειδήσεως ἔλεγχος· ἀλλὰ καὶ τοῦτον καταπραΰνει ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπίς. Ἐὰν εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου πιστεύωμεν, ὅτι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων καταβὰς εἰς τὴν γῆν, καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, ἔπαθε, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανεν, οὐχ ἵνα καλέσῃ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· ἐὰν εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ
Ματθ. 9. 13. Ἰησοῦς Χριστὸς « ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον
1. Τιμ. 1. 15. » ἁμαρτωλοὺς σῶσαι », καὶ ἐλπίσωμεν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀναπαύσεως, ἣν ὑπε-
Ματθ. 11. 28. σχέθη, ὅτε εἶπε· « Δεῦτε πρός με πάντες » οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ » ἀναπαύσω ὑμᾶς », καὶ ἐν κατανύξει
Τίτ. 3. 5. ὁμολογήσωμεν, ὅτι « οὐκ ἐξ ἔργων τῶν » ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλ» λὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡ» μᾶς », ἡσυχάζει τῆς συνειδήσεως ἡ ἐπίπληξις, καὶ κατευνάζει τοῦ ἐλέγχου αὐτῆς ἡ βάσανος.

Ἀλλ' ἆρά γε εἰς πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, καὶ ἐλπίζοντας λύονται τοῦ θανάτου αἱ ὠδῖνες; μετέχουσιν ἆρά γε πάντες οἱ πιστοὶ ταύτης τῆς χάριτος; Ἀδελφοί μου, μὴ πλανᾶσθε, ὅταν ἀκούητε τὸ ὄνομα τῆς πίστεως, νομίζοντες, ὅτι πᾶσα πίστις ὠφελεῖ, καὶ σώζει· διότι ἡ πίστις, ἡ γυμνὴ τῶν καλῶν ἔργων, ἐστὶν ἀνωφελής· πίστιν ἔχουσι καὶ τὰ δαιμόνια· διότι καὶ αὐτὰ πιστεύουσιν, ὅτι ἐστὶ θεὸς, καὶ φρίττουσιν ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· « Καὶ τὰ δαιμόνια, λέγει ὁ θεῖος Ἰακ. 2. 19.
» Ἰάκωβος, πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι », πλὴν οὐδὲν ὠφελεῖ αὐτὰ ἡ τοιαύτη πίστις, ἐπειδὴ εἶσι γυμνὰ τῆς ἀγάπης, καὶ πεπληρωμένα πάσης πονηρίας. Ὅταν οὖν ἀκούητε, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ὠφελεῖ, νοήσατε πάντοτε ἐκείνην τὴν πίστιν, περὶ ἧς ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπε· « Πίστις δι' ἀγάπης Γαλ. 5. 6.
» ἐνεργουμένη », ἤγουν, πίστις, ἐνεργοῦσα τῆς ἀγάπης τὰ ἔργα· τοῦτο δέ ἐστι πίστις, καρποφοροῦσα τῶν ἀρετῶν τὴν καρποφορίαν· αὐτή ἐστιν ἡ πίστις ἡ σωτηριώδης· αὐτή ἐστιν ἡ πίστις, ἥτις γεννᾷ τὴν μετὰ λόγου ἐλπίδα, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἔχουσαν θεμέλια ἀληθινὰ, καὶ στερεὰ, καὶ ἀκράδαντα· αὐτή ἐστιν ἡ πίστις, ἡ λύουσα τοῦ θανάτου τὰς ὠδῖνας· ταύτην τὴν πίστιν εἶχον πάντες οἱ ἅγιοι· ταύτην τὴν πίστιν εἶχεν ὁ Παῦλος, ὅθεν ἐνόμιζε τὸν θάνατον κέρδος·
» Ἐμοὶ γὰρ, ἔλεγε, τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ Φιλιπ. 1. 21.
» τὸ ἀποθανεῖν κέρδος »· καὶ οὐ μόνον οὐκ

ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἐπεθύμει τὸν θάνατον·
Φιλιπ. 1. 23. « Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων, ἔλεγεν, εἰς τὸ
» ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι ». Ἡ
τοιαύτη δὲ πίστις ἐγέννα εἰς τὴν καρδίαν
αὐτοῦ τὴν εὐλογοφανῆ καὶ βεβαίαν ἐλπίδα
τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἐπουρανίων στεφάνων·
2. Τιμ. 4. 7. 8. διὸ μετὰ παῤῥησίας ἔγραφε· « Τὸν ἀγῶνα
» τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέ-
» λεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπό-
» κειταί μοι ὁ τῆς δόξης στέφανος, ὃν ἀπο-
» δώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ
» δίκαιος κριτής ». Παρατήρησον δὲ, τί
εἶπε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πιστῶν ἀνθρώ-
πων· « οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς
» ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ »· οὐκ
εἶπε, πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, ἀλ-
λὰ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν
αὐτοῦ, ἵνα διὰ τούτου διδάξῃ, ὅτι ἐκείνους
ὠφελεῖ ἡ πίστις, καὶ ἐκεῖνοι ἔχουσι βεβαίαν
τῆς σωτηρίας τὴν ἐλπίδα, ὅσοι, πράξαντες
τὰ ἔργα τῆς πίστεως, ἐπιθυμοῦσι τὴν
ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως, ἵνα λάβωσι τῶν
ἀγώνων αὐτῶν τὸν στέφανον.

Μακάριος οὖν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐθησαύρισεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ταύτην τὴν σωτήριον πίστιν, ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ τὴν μετὰ λόγου βεβαίαν ἐλπίδα· μακάριος ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν οὐχὶ ἀκάρπως, ὥσπερ τὰ δαιμόνια, ἀλλὰ καρποφόρως, ὥσπερ οἱ ἅγιοι· ὅστις πιστεύει, πιστεύων δὲ, πράττει τῆς πίστεως τὰ ἔργα· μακάριος, ὅστις οὐ μόνον πιστεύει, ἀλλὰ καὶ σωφρονεῖ, καὶ δικαιοπραγεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, καὶ ἐλεεῖ, καὶ προσεύχεται, καὶ νηστεύει, καὶ φυλάττει πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐργάζεται πᾶσαν ἀρετήν· ἐκεῖνος, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἔχει τὴν συνείδησιν ἥσυχον ἐκ τῶν ἐλέγχων τῆς ἁμαρτίας, τὴν καρδίαν χαίρουσαν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τὴν ψυχὴν ἐλπίζουσαν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα· ὅθεν εἰς ἐκεῖνον οὐδὲν ἰσχύουσιν αἱ ὠδῖνες τοῦ θανάτου· ἐκεῖνον περικυκλοῦσι τότε οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἵνα παραλάβωσι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐκεῖνος ψάλλει τότε μετὰ τοῦ Δα-
βίδ· « Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσο- Ψαλ. 4. 8.
» μαι, καὶ ὑπνώσω ». Τρισάθλιοι δὲ, ὅσοι ἔχουσι τὴν πίστιν τῶν δαιμόνων, πιστεύουσι δηλονότι εἰς τὸν θεὸν, ἀλλὰ περιφρονοῦσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· πιστεύουσιν, ἀλλ' οὐδέποτε πράττουσιν ἀρετῆς ἔργον· πιστεύουσιν, ἀλλ' οὐδέποτε μετανοοῦσιν· οὐαὶ εἰς αὐτούς· διότι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτῶν γίνονται φλογεραὶ τοῦ θανάτου αἱ ὠδῖνες, ἐξαπτόμεναι ὑπὸ τῶν δαιμόνων, τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς, ἵνα ἁρπάσωσι τὴν ἀμετανόητον αὐτῶν ψυχήν· οὐαὶ εἰς
αὐτούς· διότι « θάνατος ἁμαρτωλῶν πο- Ψαλ. 33. 21.
» νηρός ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΩΤΑ.

Δύο δημιουργήματα ἔκτισεν ἡ παντοδύναμος τοῦ ὑψίστου δεξιά· τὸ μὲν ὑλικὸν, καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ πνευματικὸν, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἐκκλησία· ἔχει δὲ ἡ ἐκκλησία μέρη δύο· τὸ μὲν, ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅπου οἱ ἄγγελοι καὶ τῶν δικαίων τὰ πνεύματα, ὄρος Σιὼν λεγόμενον, καὶ ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ, καὶ πανήγυρις, καὶ ἐκκλησία,
Εβρ. 12, 23. « Πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμέ» νων »· τὸ δὲ, ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου τῶν πιστῶν τὸ πλήρωμα, τοῦτο δέ ἐστιν οἶκος
Ἰώβ. 38. 7. θεοῦ, « Στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας ». Καθὼς δὲ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ ἐν οὐρανῷ ἐκκλησία διὰ τῆς δημιουργίας τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἡ ἐπὶ γῆς· διότι οἱ μὲν πιστοὶ καὶ ἅγιοι ἄνθρωποι, οἱ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Μωϋσέως ἦσαν ἡ πρὸ νόμου ἐκκλησία· οἱ δὲ ἀπὸ Μωϋσέως ἕως Χριστοῦ, ἡ ἐν νόμῳ· οἱ δὲ ἀπὸ Χριστοῦ ἕως τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, ἡ ἐν χάριτι· καὶ ἡ μὲν ἐν οὐρανῷ ἐστιν αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος· ἡ δὲ ἐπὶ γῆς λαμβάνει τέλος, ὅταν τελευτήσῃ ὁ κόσμος· εἰς τὰ μέλη δὲ τούτων τῶν δύο δημιουργημάτων διαφορὰς ἐσημείωσε καὶ ἀνισότητας ὁ πάνσοφος Παῦλος· καὶ περὶ
μὲν τοῦ κόσμου εἶπεν· « Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ 1. Κορ. 15 39..40.41.
» αὐτὴ σάρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώ» πων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν· ἄλλη δὲ ἰχ» θύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν· καὶ σώματα ἐπου» ράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα » μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ » τῶν ἐπιγείων· ἄλλη ἡ δόξα ἡλίου, καὶ » ἄλλη ἡ δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη ἡ δόξα » ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν
» δόξῃ ». Περὶ δὲ τῆς ἐν οὐρανῷ ἐκκλησίας 1. Θεσ. 4. 16.
ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐν αὐτῇ εἰσιν ἀρχάγγελοι, Ρωμ. 8. 38.
ἄγγελοι, ἀρχαὶ, δυνάμεις, θρόνοι, κυριότητες, Κολ. 1. 16.
ἐξουσίαι· περὶ δὲ τῆς ἐν γῇ ἐκκλησίας ἐκήρυξε, λέγων· « Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν, Εφεσ. 4. 11.
» ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας· τοὺς δὲ, » εὐαγγελιστάς· τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδα» σκάλους ». Εἶχε δὲ καὶ ἡ πρὸ νόμου ἐκκλησία καὶ θυσιαστάς· μάρτυς τούτου ὁ Ἄβελ· καὶ πατριάρχας· μάρτυρες τούτου ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ δώδεκα· καὶ ἱερεῖς· μάρτυς δὲ ὁ
Μελχισεδὲκ, ὅστις « ἦν ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ Γεν. 14. 18.
» ὑψίστου »· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐν νόμῳ ἐκ-

κλησία εἶχεν ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ Λευΐτας, καὶ λαόν. Ἵνα δὲ μηδεὶς πλανώμενος νομίσῃ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι βαθμοὶ καὶ αἱ ἀνισότητες αἱ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁρώμεναι, συνεστάθησαν ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἐφευρέσεως καὶ τέχνης, διδάσκει ὁ θεῖος διδάσκαλος καὶ τό, ὑπὸ τίνος, καὶ τό, τίνι λόγῳ, καὶ τό, διὰ ποῖον τέλος ἐνομοθετήθησαν· ταῦτα δὲ περιέχει ἡ περικοπὴ τῆς πρὸς τοὺς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα. Ἵνα δὲ περὶ τούτου πληροφορηθῆτε, ἀκούσατε προσεκτικῶς τὴν ταύτης ἑρμηνείαν.

Ἐφεσ. 4. 7. Ἀδελφοί, ἑνὶ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.

Ποῖόν ἐστι τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἀρετή ἐστιν· αὐτὴ διορίζει τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ· ὅσον περισσοτέρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ὑμῶν, τόσον περισσότερόν ἐστι τὸ μέτρον τοῦ χαρίσματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑμῖν διδόμενον· ἐδίδαξε
Λουκ. 6.38. τοῦτο αὐτὸς ὁ Κύριος, εἰπών· « Δίδοτε, καὶ » δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλόν, πεπιεσμέ» νον καὶ σεσαλευμένον καὶ ὑπερεκχυνό» μενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· τῷ » γὰρ αὐτῷ μέτρῳ, ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρη» θήσεται ὑμῖν ». Ἀλλὰ τοῦτο, λέγεις, οὐκ ἔστι δωρεά, ἀλλ' ἀνταπόδομα. Δωρεά ἐστι, πρῶτον μέν, ἐπειδὴ ἡ ἀρετή ἐστιν ἔργον τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας, καθότι ἡμεῖς χωρὶς αὐτοῦ οὐδεμίαν ἀρετὴν δυνάμεθα κατορθῶ-
Ἰωάν. 15. 5. σαι, « χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν »· δεύτερον δέ, ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ οὐδεμίαν σύγκρισιν ἔχει τῇ ἀρετῇ ἡμῶν, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν ὑπερβαίνει αὐτήν. Πῶς οὖν ἡ ἀρετὴ μέτρον ἐστὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, μηδεμίαν μετ' αὐτῆς ἔχουσα σύγκρισιν; Ἀφορμὴν μόνον δίδωσιν εἰς τὸν θεὸν ἡ ἀρετή, ἵνα ἐκχέῃ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, ἡ μὲν πολλή, περισσοτέραν, ἡ δὲ ὀλίγη, ὀλιγωτέραν· κατὰ τοῦτο δὲ ἡ ἀρετὴ γίνεται μέτρον τῆς μείζονος, ἢ ἐλάττονος δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, κἂν μηδεμίαν ἔχῃ μετ' αὐτῆς σύγκρισιν. Χάριν δὲ κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ ὠνόμασεν ὁ ἀπόστολος τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς καὶ Ἐφεσ. 4. 11.
τὰ χαρίσματα, ὡς φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν κατωτέρω ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων. Σειμείωσον δὲ τό, « ἐδόθη », ἵνα πληροφορηθῇς, ὅτι τὰ τοιαῦτα χαρίσματα οὐκ ἐφευρέθησαν ὑπὸ τῆς ἐπινοίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐδόθησαν ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος· ἵνα δὲ τοῦτο ἀποδείξῃ, προβάλλει τὴν ἑξῆς ψαλμικὴν προφητείαν, λέγων·

Διὸ λέγει· ἀναβὰς εἰς ὕψος, ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. Ἐφεσ. 4. 8.

Ὁ προφητάναξ Δαβὶδ ἔψαλλεν, « ἀνα- Ψαλ. 67. 18.
» βὰς εἰς ὕψος, ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλω» σίαν· ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις ». Διὰ τί οὖν ὁ θεόπνευστος Παῦλος προβάλλων τὴν μαρτυρίαν τούτου τοῦ προφητικοῦ λόγου, μεταβάλλει τὸν λόγον εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀντὶ δὲ τοῦ, « ἔλαβε », λέγει, « ἔδωκεν »; Ὁ μὲν Δαβὶδ ἱστορικῶς ἀναφέ-

ρων τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Φαραὼ ἀπολύτρωσιν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, μνημονεύει τὰ δάνεια, τὰ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων δοθέντα εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς συνεργείας τῆς θείας χάριτος, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἁγία γραφὴ, λέγουσα·
Ἐξ. 12. 36. « καὶ ἔδωκε Κύριος τὴν χάριν τῷ λαῷ » αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων· καὶ ἐ» χρήσαντο αὐτοῖς· καὶ ἐσκύλευσαν τοὺς » Αἰγυπτίους »· διὰ τοῦτο ὁ προφήτης, ὑμνολογῶν ὑπὲρ τούτου τὸν θεὸν, εἰς αὐτὸν ἀναφέρει τὸ, ἔλαβες. Θεὲ, λέγει, ὑψώθης καὶ ἐμεγαλύνθης, καταστήσας δούλους σου τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὄντας αἰχμαλώτους καὶ δούλους τοῦ Φαραώ· ἔλαβες παρὰ τῶν Αἰγυπτίων δόματα, ἤγουν τὰ δάνεια, καὶ ἔδωκας αὐτὰ τοῖς Ἰσραηλίταις· ὁ δὲ θεόπνευστος Παῦλος, καθὼς ἀλληγορήσας τοὺς
Γαλ. 4. 24. δύο υἱοὺς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τὴν Ἄγαρ καὶ τὴν Σάῤῥαν, ἐφανέρωσε τὰ ὑπ' αὐτῶν τυπούμενα, οὕτως ἁρμόσας ἀναγωγικῶς εἰς τὸν Χριστὸν τὰ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένα, ἐδηλοποίησε τὸ προφητικὸν καὶ μυστικὸν αὐτῶν νόημα· ἐξέλαβε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, τὸν αἰχμάλωτον καὶ δοῦλον τοῦ Φαραὼ, ὡς τύπον τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες αἰχμάλωτοι ἦσαν καὶ δοῦλοι τοῦ διαβόλου, λατρεύοντες αὐτῷ διὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰδώλων, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες διὰ τῶν πονηρῶν ἔργων· διὰ τοῦτο δὲ ἐλάλησεν ἐν τρίτῳ προσώπῳ, εἰπών· ἔδωκε, καὶ οὐχὶ ἔλαβεν· ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐ παρὰ ἀνθρώπων ἔλαβε τὰ δόματα, ἀλλ' ἔχων πᾶσαν ἐξουσίαν « ἐν » οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς », ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐ- Ματθ. 28. 18.
τοῦ δοθεῖσαν αὐτῷ, ἔδωκε τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι τὰ θεῖα αὐτοῦ χαρίσματα. « Ἀνέβη, » λέγει, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς ὕψος », ἤγουν, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν· « ᾐχμαλώτευσε », τουτέστιν, εἵλκυσε καὶ ὑπέταξεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἤτοι τὸ αἰχμάλωτον ἀνθρώπων γένος, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰ θεῖα αὐτοῦ δῶρα· ἥρμοσεν οὖν ὁ ἱερομύστης ταῦτα τὰ προφητικὰ λόγια εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, κατὰ τὸ σύνηθες
αὐτῷ, περὶ οὗ ἔλεγεν· « Αἰχμαλωτίζοντες 2. Κορ. 10. 5.
» πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ »·
ἅμα δὲ καὶ ἐδίδαξεν, ὅτι « περιαιρεῖται τὸ 2. Κορ. 3. 16.
» κάλυμμα » τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ὅταν ἁρμοσθῶσι τὰ λόγια αὐτῆς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ἀνάβασιν, καταλιπὼν τοῦ λόγου αὐτοῦ τὴν σειρὰν ὡς ἐν παρεκβάσει, λέγει.

Ἐφεσ. 4. 9. Τὸ δὲ, ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰμὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς;

Ἡ ἀνάβασις οὐ σημαίνει πάντοτε κατάβασιν· διότι πολλάκις ἀναβαίνομεν, κἂν πρότερον οὐ κατέβημεν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς εὑρισκόμεθα κάτω· εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν δὲ κατ' ἐξοχὴν ἁρμόζει οὗτος ὁ ἀποστολικὸς λόγος, ἐπειδὴ ἡ ἀνάβασις αὐτοῦ σημαίνει, ὅτι πρῶτον κατέβη, ἔπειτα ἀνέβη. Ἄκουσον τοῦ λόγου τὴν σειράν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, καὶ συνυπάρχων αὐτῷ, ἦν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τοιοῦτον ἄπειρον ὕψος, ὥστε

ἄλλο τούτου ὑψηλότερον οὐκ ἔστι· διότι
ποῖον ἄλλο ὕψος, ὑψηλότερον τοῦ κόλπου
Ἰωάν. 1. 18. τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἦν « ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν
» εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός »; Ἐπειδὴ δὲ
ὁ Δαβὶδ προφητεύων περὶ τοῦ Χριστοῦ,
εἶπεν, « Ἀναβὰς εἰς ὕψος », ἐκ τούτου ὁ
Παῦλος συμπεραίνει, ὅτι ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς
ἀναβάσεως προεῖπε καὶ τὴν κατάβασιν.
Ἀληθῶς δὲ νόμιμόν ἐστι τὸ συμπέρασμα·
διότι ὁ μονογενὴς υἱός, καθὸ θεός, πανταχοῦ
παρών ἐστι, καὶ οὐδὲ τόπος ἐστὶν, ἐν ᾧ
αὐτὸς οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὕψος, ὑψηλότερον
τοῦ ὕψους, ἐν ᾧ αὐτός ἐστιν. Ἐπειδὴ οὖν
ὁ προφήτης εἶπεν, ὅτι ἀνέβη, ἐξ ἀνάγκης
ὡμολόγησε κατάβασιν, προϋπάρξασαν τῆς
ἀναβάσεως· ὡμολόγησε διὰ τῆς ἀναβάσεως,
ὅτι κατέβη πρῶτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἤγουν
Φιλιπ. 2. 7. 8. « ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν,
» ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος· καὶ
» σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνω-
» σεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι
» θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ »· κατέβη
εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, τουτέστιν
εἰς τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἐτάφη, κατὰ τὸ,
Ψαλ. 87. 6. « Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, ἐν σκο-
» τεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου », καὶ κατὰ
Ψαλ. 138. 15' τὸ, « ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατωτάτοις
» τῆς γῆς »· ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸν ᾅδην, κα-
θὼς ὁ προφήτης, καὶ προπάτωρ αὐτοῦ
Ψαλ. 15. 10. προηγόρευσεν, εἰπών· « Οὐκ ἐγκαταλείψεις
» τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις
» τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν ». Πρῶτον
οὖν κατέβη ἐξ οὐρανοῦ, μὴ χωρισθεὶς τῶν
κόλπων τοῦ πατρὸς, καὶ γενόμενος ἄνθρω-
πος, ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη.
ἔπειτα ἀναληφθεὶς, ἀνέβη ὡς ἄνθρωπος εἰς
τὸν οὐρανὸν, « καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἑβρ. 8. 1.
» θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».
Ἵνα δὲ μηδεὶς στοχασθῇ, ὅτι ἄλλος ἐστὶν
ὁ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἄλλος ὁ ἀναβὰς,
ἐπάγει, λέγων·

Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ Ἐφεσ. 4. 10.
ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρα-
νῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.

Ἀκούων κατάβασιν, μὴ νομίσῃς τόπου
μετάθεσιν· διότι συγκατάβασις γέγονε
θεϊκὴ, οὐ μετάβασις δὲ τοπική· ἀλλὰ
κένωσιν νόησον, ταπείνωσιν, ἐνανθρώπησιν, Φιλιπ. 2. 7. 8.
ὡς ἀλλαχοῦ ἐδίδαξεν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος·
οὐκ ἄλλος δέ ἐστιν ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς,
καὶ ἄλλος ὁ εἰς αὐτὸν ἀναβὰς, ἀλλ' εἷς καὶ
ὁ αὐτὸς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ ἐξ οὐρανοῦ
καταβὰς, καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀειπαρθέ-
νου μητρὸς σαρκωθεὶς, καὶ ὁ εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀναβὰς κατέβη εἰς τὴν γῆν ὡς θεὸς, ἀνέβη
εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ἄνθρωπος· κατέβη μὲν
ἄσαρκος, ἀνέβη δὲ σεσαρκωμένος· ἀνέβη δὲ
λέγει, « ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν ».
Περὶ δὲ τούτου σημείωσον, ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ
οὐρανοί· δύο μὲν ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς, λέγων·
« Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν, Γεν. 1. 1. 6. 8.
» καὶ τὴν γῆν »· ἰδοὺ ὁ εἷς· « Καὶ εἶπεν ὁ
» θεὸς, γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐκάλεσεν
» ὁ θεὸς τὸ στερέωμα, οὐρανόν »· ἰδοὺ καὶ
ὁ ἕτερος· ἐπειδὴ δὲ ἀκούομεν, ὅτι ἡ θεία
γραφὴ ὠνόμασε τὰ πετεινὰ τὰ ἐν τῇ ἀ-
τμοσφαίρᾳ πετόμενα, « πετεινὰ τοῦ οὐρα-

Ψαλ. 8. 8. ὅρ. τοὺς Ἱερ. Κριτικ. ἐν κ. 12. τῆς πρὸς Κορινθ. ἐπις. » νοῦ », φανερὸν, ὅτι καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα λέγεται οὐρανός· ἰδοὺ οὖν οἱ τρεῖς οὐρανοί· ἐκ τούτου οἱ Ἑβραῖοι εἰς τρία μέρη διῃρημένον νοοῦντες τὸν οὐρανὸν, τὸ μὲν κατώτερον ὀνομάζουσι, νεφελοφόρον· τὸ δὲ ἀνώτερον, ἀστεροφόρον· τὸ δὲ ἀνώτατον, ἀγγελοφόρον. Ὑπεράνω οὖν πάντων τούτων τῶν οὐρανῶν ἀναβὰς ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς,
Πράξ. 7. 55. « ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ »· ἀνέβη δὲ,
ὅρ. Οἰκουμ. ϗ Θεοφύλ. Αὐτ. ἵνα καὶ μετὰ σαρκὸς πληρώσῃ τὰ πάντα τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, καθὼς πρὸ τῆς σαρκώσεως ἐπλήρου τὰ πάντα τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ θεότητος. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλο νόημα οὗτος ὁ λόγος· ἀνέβη, ἵνα διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ παναγίου πνεύματος πληρώσῃ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιςεύοντας τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων· τοῦτο δὲ τὸ νόημα οὐ μόνον συμφωνεῖ μετὰ τοῦ,
Ἐφεσ. 3. 19. « ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ » θεοῦ », ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἑξῆς λόγων, δι᾽ ὧν ἐπιστρέφων εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ σκοπὸν, τὴν διανομὴν δηλονότι τοῦ μέτρου τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, λέγει.

Ἐφεσ. 4. 11. **Καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν, ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας· τοὺς δὲ, εὐαγγελιστάς· τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδασκάλους.**

Ἀπόστολοι ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου
Ματθ. 10. 5. Ἰησοῦ ἐκλεχθέντες, καὶ ἀποσταλέντες, ἵνα
Λουκ. 10. 1. κηρύξωσι τῆς εὐσεβοῦς πίςεως τὰ δόγματα,
Πράξ. 26. 17. καὶ τῆς χρηστοηθείας τὴν νομοθεσίαν· ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ δώδεκα, καὶ οἱ ἑβδομήκοντα, ἔτι δὲ καὶ ὁ θεόκλητος Παῦλος. Προφήτας δὲ λέγει, οὐχὶ τοὺς πρὸ Χριστοῦ προφητεύσαντας, ἀλλὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν προλέγοντας τὰ μέλλοντα γενέσθαι· τοιοῦτοι προφῆται, ἅμα δὲ καὶ διδάσκαλοι ἦσαν
« ὅ,τε Βαρνάβας, καὶ Συμεὼν, ὁ καλούμενος Πράξ. 13. 1.
» Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναὴν » τε, Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, » καὶ Σαῦλος »· ὁμοίως καὶ ὁ Ἰούδας, καὶ
ὁ Σίλας, ἔτι δὲ καὶ οἱ κατελθόντες « ἀπὸ Πράξ. 15. 32.
» Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν »· Πράξ. 11. 27. 28.
μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ὁ Ἄγαβος, ὅστις προεῖπε τὸν μέγαν λιμὸν, τὸν « ἐπὶ Κλαυ» δίου Καίσαρος », καὶ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις δεσμὰ τοῦ Παύλου, πρὸς τούτοις δὲ καὶ αἱ τέσσαρες παρθένοι, θυγατέρες Φιλίππου, τοῦ
ἑνὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων. Εὐαγγελιςαὶ δὲ Πράξ. 21. 11.
ἦσαν αὐτοὶ οἱ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων συγγρα- Αὐτ. 9. Θεοφ. καὶ Οἰκουμ. Αὐτ.
φεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς, οἱ πανταχοῦ ἀπεριορίστως περιερχόμενοι, καὶ κηρύττοντες τὸ
εὐαγγέλιον· τοιοῦτοι ἦσαν οἱ « Κύπριοι, ὅρ. κ. 37. β. 3. Ἐκκλ. ἱςορ. Εὐσ.
» καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς
» Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἑλληνιςὰς, Πράξ. 11. 20.
» εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν »·
εὐαγγελιστὴς δὲ ἦν καὶ αὐτὸς ὁ τρισμα- Πράξ. 21. 8.
κάριος Φίλιππος, ὁ τῶν προφητίδων πατήρ. Ποιμένες δὲ ἦσαν οἱ κατὰ πόλιν καὶ χώραν διωρισμένοι πρὸς τὸ ποιμαίνειν τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Τίτος, ὁ μὲν τῆς Ἐφέσου, ὁ δὲ τῆς Κρήτης ἐπίσκοπος· τοὺς αὐτοὺς δὲ καὶ διδασκάλους ὠνόμασεν ὁ Παῦλος, συνδήσας τὰ δύο ὀνόματα, καὶ εἰπὼν, « ποιμένας » καὶ διδασκάλους », καθότι παντὸς ἐκ-

κλησιαστικοῦ ποιμένος ἐπάγγελμα καὶ χρέος ἀπαραίτητόν ἐστι τὸ διδάσκειν. Ταῦτα, λέγει, τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, ἤγουν τὸ ἀποστολικόν, τὸ προφητικόν, τὸ εὐαγγελιστικόν, τὸ ποιμαντικὸν καὶ διδασκαλικόν, αὐτὸς ὁ Κύριος ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις· ἐφανέρωσε δὲ διὰ τῶν ἑξῆς καὶ τό, διὰ ποῖον τέλος ἔδωκε ταῦτα τὰ χαρίσματα.

Ἐφεσ. 4. 12. Πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Πολλαχοῦ ἁγίους ὀνομάζει ὁ Παῦλος τοὺς πιστούς, καθότι διὰ τοῦτο προσεκλήθησαν ὑπὸ θεοῦ εἰς τὴν πίστιν, ἵνα καθαρισθῶσιν ἅγιοι, καὶ καθότι πᾶς ὁ ὢν τῇ ἀληθείᾳ πιστός, ποιεῖ ἔργα ἅγια· σῶμα δὲ Χριστοῦ ἐστιν ἡ ἐκκλησία· « Ἀνταναπληρῶ, λέγει, τὰ » ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν » τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ » ἐστιν ἡ ἐκκλησία »· ἡ ἐκκλησία δέ, ἤγουν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντές εἰσι τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ αὐτοὶ συνηνωμένοι εἰσὶ μετ' αὐτοῦ· « Ὅσοι γάρ, » λέγει, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν » ἐνεδύσασθε ». Ἀκούεις δέ, διὰ ποῖον σκοπὸν καὶ τέλος δίδωσιν ὁ θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πνευματικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἀξιώματα; « πρὸς καταρτισμόν, λέγει, » τῶν ἁγίων », ἵνα καταρτίζωσι δηλονότι καὶ ἀναβιβάζωσιν εἰς τὴν πνευματικὴν τελειότητα τοὺς πιστούς· « Εἰς ἔργον δια» κονίας », ὅπερ ἐστίν, ἵνα ὑπηρετῶσι τοὺς πιστοὺς εἰς τὰς πνευματικὰς αὐτῶν χρείας· « εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ » Χριστοῦ », τουτέστιν, ἵνα ἐπιστρέφοντες τοὺς ἀπίστους καὶ ἁμαρτωλούς, καὶ ἐπιστηρίζοντες τοὺς πιστοὺς καὶ φιλαρέτους, αὐξάνωσι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν. Οὐαὶ οὖν εἰς ἐκείνους, ὅσοι λαμβάνοντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ χαρίσματα, μετέρχονται αὐτὰ οὐχὶ πρὸς καταρτισμόν, καὶ ὑπηρεσίαν, καὶ οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν, ἀλλὰ πρὸς ἴδιον κέρδος, καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ τιμήν. Ἄκουσον δὲ καὶ τό, ἕως πότε οἱ λαμβάνοντες τὰ τοιαῦτα χαρίσματα χρέος ἔχουσιν, ἵνα ἐπιμένωσι πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς εἰς αὐτοὺς δοθείσης διακονίας.

Κολ. 1. 24. / Γαλ. 3. 27.

Μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐφεσ. 4. 13.

Ἑνότης τῆς πίστεώς ἐστιν ἡ συμφωνία καὶ ὁμογνωμοσύνη εἰς τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ εἰς τὰ ἅγια τοῦ εὐαγγελίου νομοθετήματα· « Πληρώσατέ μου, Φιλ π. 2. 2. » ἔλεγεν ὁ ἀπόστολος, τὴν χαράν, ἵνα τὸ » αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχον» τες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες »· ἐπίγνωσις δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐστιν ἡ γνῶσις τῆς μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ὁμοουσιότητος, καὶ τῆς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν θείας αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως, ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτοῦ ὀρθοδόξως

πιστευομένων· αὕτη δὲ ἡ γνῶσις πρόξενος
Ἰωάν. 17. 3. γίνεται τῆς αἰωνίου ζωῆς· « Αὕτη δέ ἐστιν » ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν » μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας » Ἰησοῦν Χριστόν ». Τί δὲ σημαίνει τὸ, « εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας »; διάφοροί εἰσι τοῦ ἀνθρώπου αἱ ἡλικίαι, ἡ βρεφώδης, ἡ νηπιώδης, ἡ παιδικὴ, ἡ νεανικὴ, ἡ ἀνδρικὴ, ἡ γεροντική· πρὶν ἢ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ἀτελές ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὅταν δὲ καταντήσῃ « εἰς ἄνδρα τέλειον », τότε ἔχει τελείαν καὶ ἀπηρτισμένην πᾶσαν τὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ οἰκονομίαν· τὸ μέτρον οὖν τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας ἐστὶν ἡ τελειότης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· τὸ οὖν « εἰς » ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας », μεταφορικῶς ἐκλαμβανόμενον, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα, ἤγουν τὸν τέλειον ἄνθρωπον κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀρετήν· ἐπιβεβαιοῦσι τοῦτο τὰ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου λεγόμενα· διότι εἰπὼν τὸ, « εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας »,
Ἐφεσ. 4. 14. ἐπιφέρει ταῦτα· « ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, » κλυδωνιζόμενοι, καὶ περιφερόμενοι παντὶ » ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ». Ποῖον δέ ἐστι τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ; ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐστιν, ὡς ὁ αὐτὸς Παῦλος διηρ-
Ἐφεσ. 1. 22. 23. μήνευσεν, εἰπών· « Καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφα» λὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ » τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα » ἐν πᾶσι πληρουμένου »· πλήρωμα δὲ τοῦ Χριστοῦ λέγεται ἡ ἐκκλησία, ἤγουν οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, ἐπειδὴ αὐτοί εἰσι τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας, τουτέστι τοῦ μυστικοῦ 1. Κορ. 12. 27.
σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἔχοντος αὐτὸν Ὅρ. Οἰκουμ. ἐν κ. 1. τῆς πρὸς Ἐφεσ. ἐπισ.
κεφαλήν. Καθὼς δὲ τὰ μέλη χωρὶς κεφαλῆς οὐκ ἔστι σῶμα πεπληρωμένον καὶ τέλειον, οὕτω καὶ ἡ κεφαλὴ χωρὶς τῶν λοιπῶν μελῶν ἐστι σῶμα ἐλλειπὲς καὶ ἀτελές· ἐπειδὴ οὖν οἱ πιστοὶ, μέλη ὄντες τοῦ ὅλου μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀπαρτίζουσι καὶ ἀναπληροῦσιν αὐτὸ, διὰ τοῦτο λέγονται πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἧς αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλή. Ἰδοὺ δὲ ὅλον τὸ νόημα τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων· πάντες, λέγει, ὅσοι ἔχουσι χάρισμα ἀποστολικὸν, ἢ προφητικὸν, ἢ εὐαγγελιστικὸν, ἢ ποιμαντικὸν καὶ διδασκαλικὸν, χρέος ἔχουσιν ἀπαραίτητον, ἵνα ἀπαρτίζωσι τοὺς πιστοὺς, καὶ διακονῶσι τὰ πρὸς τὴν ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν, καὶ αὐξάνωσι, καὶ ἐπιστηρίζωσι τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν πάντες οἱ πιστοὶ σύμφωνοι γενόμενοι εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ τέλειοι εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα, ἀναδειχθῶσιν ἄξιοι τοῦ πληρώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄξια δηλαδὴ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, τουτέστι τῆς ἐκκλησίας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΩΤΑ.

Υπόθεσιν προβάλλει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου, ἐναντιουμένην εἰς τὸ ψευδεπίπλαστον νεοφανὲς σύστημα τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος· αὐτὸς κηρύττει φανερὰ, ὅτι ὁ
Ἐφεσ. 4. 11. θεὸς κατέστησεν ἄλλους μὲν ἀποστόλους, ἄλλους δὲ προφήτας, ἄλλους δὲ εὐαγγελιςὰς, ἄλλους δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους· τὰ αὐτὰ δὲ ἔγραψε πλατύτερον ἐν τῇ πρὸς Κο-
Α.Κορ. 12. 28. ρινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λέγων· « Καὶ οὓς » μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον » ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον » διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρί» σματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, » γένη γλωσσῶν »· ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐξελέγχει εὐθὺς τὴν ἰσότητα, λέγων· μήπως νο-
Πράξ. 29. 30. μίζητε, ὅτι πάντες εἰσὶν ἴσοι; « Μὴ πάν» τες, ἀπόςολοι; μὴ πάντες, προφῆται; μὴ » πάντες, διδάσκαλοι; μὴ πάντες, δυνάμεις; » μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; » μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάν» τες διερμηνεύουσιν »; Οὐχὶ, λέγει· οὐχ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα· ὅθεν ἔχετε ζῆλον καὶ προθυμίαν, ἵνα ἀπολαύσητε τὰ ἀνώτερα χαρίσματα. Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. Ταῦτα πάντα, ὡς ἀκούετε, τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀνισότητα ἐκπεφασμένως διδάσκουσι. Ποία οὖν ἐστιν ἡ βάσις τῆς εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς κωδωνιζομένης ἰσότητος; ποῦ θεμελιοῦται αὐτή; ποῦ στηρίζεται; οὐδαμοῦ. Αὐτή ἐστιν ἐναντία τῶν νόμων τοῦ θεοῦ, ἐναντία τῶν πολιτικῶν διατάξεων, ἐναντία πάντων τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἐναντία τέλος πάντων καὶ αὐτῶν τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἰδιωμάτων. Ἐὰν μετὰ προσοχῆς ἀκούσητε τὰ ἑξῆς, ἴσως λάβετε περὶ τούτου τελείαν τὴν πληροφορίαν.

Βλέπομεν εἰς τὴν παλαιὰν διαθήκην, ὅτι ὁ θεὸς πολλὰ ἐνομοθέτησε περὶ δεσποτῶν καὶ δούλων· ὅταν ἐλάλησε περὶ τῆς τοῦ σαββάτου ἐντολῆς, διέταξεν, ἵνα καὶ οἱ δοῦλοι μηδὲν ἐργάζωνται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· « Οὐ ποιήσεις, εἶπεν, ἐν αὐτῇ πᾶν Ἐξ. 20.10
» ἔργον σὺ, καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ » σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου »·

ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἐνομοθέτησε τὴν τελετὴν τοῦ πάσχα, παρήγγειλεν, ἵνα καὶ οἱ
Δευτ. 12. 18. δοῦλοι ἐσθίωσι τὸ πάσχα. « Ἀλλ' ἢ ἐναντίον Κυρίου τοῦ θεοῦ σου φαγῇ αὐτὸ ἐν » τῷ τόπῳ, ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ θεός » σου αὐτῷ, σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυ» γάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη » σου »· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν ἐνετείλατο, ἵνα καὶ οἱ δοῦλοι πανηγυρίζωσιν ἐν
Δευτ. 16. 14. ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις· « Καὶ εὐφρανθήσῃ » ἐν τῇ ἑορτῇ σου σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ » θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη » σου ». Ἐπειδὴ οὖν ὁ θεὸς ἐνομοθέτησε τὰ περὶ τῶν δούλων, φανερόν ἐστιν, ὅτι διώρισε τάξιν δεσποτῶν καὶ δούλων, καὶ ἑπομένως ἐνομοθέτησεν ἀνισότητα ὁρατήν· διότι τίς οὐ βλέπει, ἢ τίς οὐ γνωρίζει, πόση ἀνισότης ἐστὶ μεταξὺ δεσπότου καὶ δούλου;

Ἀλλ' ὁ θεός, λέγεις, διέταξε τὰ περὶ τῶν δούλων, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς θείας αὐτοῦ νομοθεσίας, κακῶς μετελθόντες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ δικαίωμα, εἶχον δούλους. Πῶς; ὁ θεός, ὁ πανυπερτέλειος καὶ παντοδύναμος, ἔδωκε νόμους, ἵνα βεβαιώσῃ τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων; τοῦτό ἐστιν ἀτοπώτατον καὶ βλάσφημον. Ὁ πανυπεράγαθος νομοθέτης διὰ τοῦτο παρέδωκε τοὺς θείους αὐτοῦ νόμους, ἵνα διορθώσῃ τὰς καταχρήσεις καὶ ἀδικίας, καὶ φανερώσῃ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα· αὐτὸς ὡς παντεξούσιος ἠδύνατο νομοθετῆσαι τὴν διόρθωσιν ταύτης τῆς ἀδικίας· εἶχεν ὡς δημιουργὸς πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν εἰπεῖν· ἄνθρωποι, πάντες ἐστὲ ἴσοι· ἵνα τί ἄλλος μὲν γίνεται δεσπότης, ἄλλος δὲ δοῦλος; ἀπολύσατε τοὺς δούλους, μηδεὶς ἐχέτω δοῦλον, ἀλλὰ καθεὶς ὑπηρετείτω ἑαυτόν· καὶ ὅμως αὐτὸς οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, οὐ μόνον διέταξε τὰ περὶ τῶν δούλων, ἀλλὰ καὶ ἐνομοθέτησεν, ἵνα κτήσωνται δούλους· ἄκουσον, πόσον φανερῶς περὶ τούτου
ἐλάλησε· « Καὶ παῖς καὶ παιδίσκη, ὅσοι ἂν Λευϊτ. 25. 44.
» γένωνταί σοι, ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ὅσοι κύκλῳ » σου εἰσίν, ἀπ' αὐτῶν κτήσεσθε δοῦλον » καὶ δούλην ». Πρὸς τούτοις δὲ τί ἄλλο, εἰμὴ ἀνισότητα, σημαίνει ἡ τόση ἐξουσία ὅσην ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἔπειτα εἰς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἔπειτα εἰς τοὺς Κριτάς; τί ἄλλο δὲ ἐφανέρωσεν, εἰμὴ ἀνισότητα, ὅταν ἔδωκε βασιλικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Σαοὺλ κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ λαοῦ, ἔπειτα ἔκλεξεν αὐτὸς τὸν Δαβίδ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ; πόση δὲ ἀνισότης ἐστὶ μεταξὺ πλουσίου καὶ πτωχοῦ; καὶ ὅμως ἡ θεία γραφὴ διδάσκει, ὅτι ὁ ποιητὴς ταύτης τῆς ἀνισότητός ἐστιν
ὁ θεός· « Πλούσιος, λέγει, καὶ πτωχὸς συν- Παροιμ. 22. 2.
» ήντησαν ἀλλήλοις· ἀμφοτέρους δὲ ἐποίη» σεν ὁ Κύριος ».

Ἐὰν δὲ ἀνοίξῃς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, Ματθ. 20. 1. 8.
βλέπεις οἰκοδεσπότας καὶ μισθωμένους ἐρ- Λουκ. 12. 42.
γάτας, κυρίους τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἐπιτρόπους· βλέπεις κυρίους καὶ οἰκονόμους καὶ
δούλους· βλέπεις βασιλεῖς αἴροντας λόγον Ματθ. 18. 23.
μετὰ τῶν δούλων αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς Ματθ. 22. 2. 3. κτ.
ποιοῦντας γάμους, καὶ δούλους προσκαλοῦντας τοὺς κεκλημένους, καὶ στρατεύματα πεμπόμενα πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀπειθησάν-

των· τί ἄλλο δὲ ταῦτα σημαίνουσιν εἰμὴ ἀνισότητας; βλέπεις τέλος πάντων καὶ αὐτὸν τὸν πανυπεράγαθον καὶ δικαιότατον θεὸν μετὰ ἀνισότητος διαμερίζοντα τὰ τά-
Ματθ. 25. 15. λαντα· «Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε, λέγει, πέντε τά-
» λαντα, ᾧ δὲ, δύο, ᾧ δὲ, ἓν, ἑκάστῳ κατὰ » τὴν ἰδίαν δύναμιν». Εἴτι δ' ἂν νοήσης ἀντὶ ταλάντου, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ ἐπιστήμην, ἢ τέχνην, ἢ κάλλος, ἢ ἐπιτηδειότητα, τὰ πέντε καὶ δύο, καὶ ἓν, ἀνισότητα σημαίνουσιν· ἐπιβεβαιοῖ δὲ οὗτος ὁ εὐαγγελικὸς λόγος, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶν ἴσαι, ἀλλ' ἄνισοι· διότι λέγει «ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰ» δίαν δύναμιν». Μετὰ δὲ ταῦτα ἀκούεις αὐτὸν τὸν θεὸν ζητοῦντα πολὺ παρ' ἐκείνου, εἰς ὃν ἔδωκε τὸ πολὺ, καὶ περισσότερον παρ' ἐκείνου, εἰς ὃν ἔδωκε τὸ περισσότερον·
Λουκ. 12. 48. «Παντὶ δὲ, ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθή-
» σεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, » περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν». Ἐπειδὴ οὖν ὁ θεός ἐστιν ὁ ποιητὴς τῆς ἀνισότητος, ἔδωκε δὲ περὶ αὐτῆς νόμους, τίς οὐ βλέπει, ὅτι ἡ ἰσότης ἐκ διαμέτρου ἐναντιοῦται εἰς τοὺς θείους αὐτοῦ νόμους; ἐπειδὴ ὁ πάνσοφος καὶ φιλανθρωπότατος θεὸς κατέστησεν ἀνίσους τοὺς ἀνθρώπους, τίς οὐ βλέπει, ὅτι οἱ κηρύττοντες τὴν ἰσότητα, ἀντιφέρονται κατὰ τῶν νόμων τοῦ δημιουργοῦ τῆς κτίσεως, καὶ βούλονται ἐξουδενῶσαι τὴν θείαν αὐτοῦ νομοθεσίαν;

Ἀλλὰ μήπως ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότης συμφωνεῖ μετὰ τῶν πολιτῶν διατάξεων; Ἡ χρεία καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταξὺ ἀλλήλων βοηθείας συγκροτεῖ τὰς πόλεις· ἡ αὐτὴ δὲ ἀνάγκη διδάσκει τὰς ἐν αὐταῖς διαταγάς· ὁ Κάϊν πρῶτος φοβούμενος καὶ τρέμων, μήπως θανατώσωσιν αὐτὸν, καθὼς αὐτὸς ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἄβελ, ᾠκοδόμησε πόλιν, ἵνα, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πολιτῶν βοηθούμενος, φύγῃ τοῦ θανάτου τὸν κίνδυνον. «Γίνε- Πλάτ. β. 2. Περὶ Πολιτ.
» ται τοίνυν, λέγει ὁ φιλόσοφος ὁ Πλάτων, » πόλις, ὡς ἐγῷμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡ» μῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολ» λῶν ἐνδεής». Ἀκούεις; πᾶς ἄνθρωπος οὐ δύναται ἐπαρκέσαι ἑαυτῷ, ἀλλὰ χρείαν ἔχει πολλῶν βοηθημάτων· διὰ τοῦτο πολλοὶ συνερχόμενοι συνιστῶσι πόλιν, ἵνα ὑπ' ἀλλήλων βοηθούμενοι, προφθάνωσι τὰς ἑαυτῶν ἀνάγκας· ἀληθῶς δὲ ἀναγκαία ἡ μεταξὺ ἀλλήλων βοήθεια· οἱ ἄτεχνοι χρείαν ἔχουσι τεχνίτου, ἵνα οἰκοδομήσῃ αὐτοῖς οἶκον, καὶ ῥάψῃ ἐνδύματα, καὶ τεχνιτεύσῃ τὰ ἐκ τῆς τέχνης ἀναγκαῖα· οἱ ἀγράμματοι χρείαν ἔχουσι διδασκάλου, ἵνα διδάξῃ αὐτοὺς γράμματα· οἱ ἄρρωστοι χρείαν ἔχουσιν ἰατροῦ, ἵνα ἰατρεύσῃ, ἢ κἂν παρηγορήσῃ τὰς ἀσθενείας αὐτῶν· οἱ τυφλοὶ χρείαν ἔχουσι χειραγωγοῦ· οἱ παράλυτοι, κηδευτοῦ· οἱ ἐν κλίνῃ κατακείμενοι, ὑπηρέτου· οἱ ἀσύμφωνοι, κριτοῦ· οἱ ἄτακτοι, ἄρχοντος τιμωροῦ· πᾶσα ἡ πόλις χρείαν ἔχει φυλάκων, ἵνα ἐπαγρυπνοῦντες, φυλάττωσιν αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς.

Ἐκ τούτου δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι πᾶσα πόλις ὁμοία ἐστὶ σώματι ἀνθρώπου, διάφορα

μέλη ἔχουσα, ὑπ' ἀλλήλων βοηθούμενα, καὶ τὴν ὅλην ὁμήγυριν συνδέοντα, καὶ διαφυλάττοντα· ἔχει ἡ πόλις βασιλέα ἀντὶ κεφαλῆς, ἄρχοντας, ἀντὶ ὀφθαλμῶν, κριτὰς, ἀντὶ ὠτίων, στρατιώτας, ἀντὶ στήθους, πραγματευτὰς καὶ τεχνίτας, ἀντὶ χειρῶν, δούλους, ἀντὶ ποδῶν. Ἐὰν καταστήσης πάντας τοὺς πολίτας ἴσους, γίνεται ἡ πόλις ὥσπερ ἀνθρώπινον σῶμα, ἢ ὅλον κεφαλὴ, ἢ ὅλον ὀφθαλμοὶ, ἢ ὅλον ὦτα, ἢ ὅλον στῆθος, ἢ ὅλον χεῖρες, ἢ ὅλον πόδες· τοῦτο δὲ τότε οὐκ ἔστι σῶμα ἀνθρώπου, ἀλλὰ τέρας ἀλλόκοτον· ὅταν ποιήσης πάντας τοὺς πολίτας ἴσους, τότε διὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος ἔσονται ἢ πάντες βασιλεῖς, ἢ πάντες ἄρχοντες, ἢ πάντες κριταὶ, ἢ πάντες στρατιῶται, ἢ πάντες πραγματευταὶ, ἢ πάντες τεχνῖται, ἢ πάντες δοῦλοι· ποῦ δὲ τότε εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην βασιλεὺς, ἵνα μετὰ πληρεξουσιότητος ἐμποδίζῃ τὰς ἀταξίας, καὶ παιδεύῃ τοὺς ἀτάκτους, προφθάνῃ εὐθὺς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας, καὶ ἀπαρεμποδίστως διευθύνῃ ὅλον τὸ ὑπήκοον; ποῦ ἄρχοντες ἀγρυπνοῦντες ὑπὲρ τῆς τῶν νόμων διατηρήσεως; ποῦ κριταὶ, ἵνα κρίνωσι τὰς τῶν πολιτῶν κρισολογικὰς ὑποθέσεις; ποῦ στρατιῶται, διαφυλάττοντες τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐφόδου; ποῦ πραγματευταὶ, μεταφέροντες ἀλλαχόθεν, ὅσα ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, μὴ εὑρισκόμενα δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει; ποῦ τεχνῖται, τεχνιτεύοντες καὶ τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν; ποῦ δοῦλοι ὑπηρετοῦντες, τοὺς μὴ δυναμένους ὑπηρετῆσαι ἑαυτούς; Τοιαύτη πόλις οὐδὲ ἐφάνη πώποτε, οὐδὲ ἔστιν, οὐδὲ δύναται σῆναι, ἀλλ' ἔστι τέρας ἀλλόκοτον καὶ ἀνύπαρκτον· διότι ἡ ἰσότης φέρει εἰς αὐτὴν τὴν ἀνυποταξίαν, τὴν αὐτονομίαν, τὴν ἀναρχίαν, ἑπομένως δὲ καὶ τὸν διασκορπισμὸν αὐτῆς, καὶ τὴν τελείαν ἐξουδένωσιν. Τὰ αὐτὰ δὲ συμβαίνουσιν εἰς πᾶσαν κώμην καὶ χώραν, καὶ εἰς πᾶσαν ἀνθρώπων ὁμήγυριν, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὁλοκλήρους μεγάλας βασιλείας, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς αὐτὰς ἡ ἰσότης· διότι καὶ ἡ βασιλεία ὡς μία πόλις ἐστὶν, ἐκ πολλῶν συγκειμένη πόλεων, ὑπ' ἀλλήλων βοηθουμένων, καὶ ἀσφαλιζομένων. Αὐτὴ οὖν ἡ φύσις, ἵν' οὕτως εἴπω, τῆς πόλεως γεννᾷ τὴν ἀνισότητα, καὶ ὑπαγορεύει τοὺς πολιτικοὺς νόμους τῶν ἀνωτάτων, καὶ μέσων, καὶ κατωτάτων βαθμῶν καὶ τάξεων τῆς ἀνισότητος· τόσον δὲ ἀναγκαῖαί εἰσιν αἱ τοιαῦται ἀνισότητες πρὸς σύστασιν καὶ διαμονὴν τῶν πόλεων, ὥστε, ὅσοι ἐναντιούμενοι εἰς τὰς πολιτικὰς διατάξεις, σπουδάζουσι ποιῆσαι ἴσους πάντας τοὺς πολίτας, ἐκεῖνοί εἰσιν ἐπίβουλοι καὶ φθορεῖς τῶν βασιλειῶν, καὶ τῶν πόλεων, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ὁμηγύρεως.

Ἀλλ' αὐτοὶ, λέγεις, οἱ πολῖται ἴσοι ὄντες, ἐκλέγουσι, καὶ διορίζουσι καὶ ἄρχοντας, καὶ κριτὰς, καὶ στρατιώτας, καὶ τοὺς λοιποὺς, ὅσοι ἀναγκαῖοί εἰσι πρὸς σύστασιν τῆς κοινότητος· ἀλλὰ τοῦτο τί ἄλλο ἐςὶν, εἰμὴ τὸ, ὅτι οἱ ἴσοι ἐξ ἀνάγκης γίνονται ἄνισοι; πολεμεῖς τὴν ἀνισότητα, ἔπειτα

γίνεσαι ποιητὴς αὐτῆς καὶ δημιουργός· διὰ λόγου ἐπιβεβαιοῖς, ὅτι πάντες ἐσμὲν ἴσοι, διὰ δὲ τῶν ἔργων ἀποδεικνύεις, ὅτι ἐσμὲν ἄνισοι· φάσκεις, καὶ ἀντιφάσκεις, καὶ σεαυτῷ ἀντιλέγεις, καὶ οὐ διακρίνεις, οὐδὲ τί λέγεις, οὐδὲ τί πράττεις. Ἐπειδὴ οὖν λέγεις, ὅτι οἱ ἴσοι πολῖται ἐκλέγουσιν ἄρχοντας, καὶ κριτὰς, καὶ τοὺς ἑξῆς ἀξιωματικοὺς, ἐκ τούτων σου τῶν λόγων ὁμολογεῖς, ὅτι ἡ ἰσότης εἰς τὰς πολιτείας οὐκ ἔχει τόπον, ἀλλ' ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἀνισότης.

Ἐρευνήσατε νῦν, καὶ παρατηρήσατε τὰ βλεπόμενα κτίσματα· ὑψώσατε πρῶτον τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανόν· βλέπετε ἐκεῖ ἰσότητα; οὐδεμίαν· ἐκεῖ ἀστέρες ἀπλανεῖς, ἐκεῖ πλανῆται πρῶτοι καὶ δεύτεροι, ἐκεῖ κομῆται· αὐτοὶ δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸ μέγεθος, κατὰ τὴν λαμπρότητα, κατὰ τὰ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποστήματα, κατὰ τὰς περιοδικὰς αὐτῶν κινήσεις· καταβιβάσατε ἔπειτα τὰ ὄμματα εἰς τὴν γῆν· ποῦ βλέπετε ἰσότητα; οὐδαμοῦ· οὐδὲ εἰς τὰ δένδρα, οὐδὲ εἰς τοὺς θάμνους, οὐδὲ εἰς τοὺς χόρτους, οὐδὲ εἰς τὰ φύλλα, οὐδὲ εἰς τὰ ἄνθη, οὐδὲ εἰς τοὺς σπόρους, οὐδὲ εἰς τοὺς καρπούς. Πόση ἡ διαφορὰ τῶν λίθων; πόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ μάρμαρον, ὁ πυρίτης, τὸ ἀλάβαστρον, ὁ ἀδάμας, ὁ ἄνθραξ, ὁ σάπφειρος, ὁ σμάραγδος, καὶ οἱ λοιποί; πόση ἡ διαφορὰ τῶν μετάλλων; πόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ χρυσίον, τὸ ἀργύριον, ὁ σίδηρος, ὁ μόλυβδος, ὁ κασσίτερος, ὁ ὀρείχαλκος, καὶ τὰ λοιπά; πόση ἡ διαφορὰ τῶν ζώων; πόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ πετεινὰ, τὰ τετράποδα, τὰ ἑρπετὰ, τὰ χερσαῖα, τὰ ἔνυδρα, τὰ ἀμφίβια, τὰ ἄγρια, τὰ ἥμερα; Πόση δὲ ἡ διαφορὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἐξ ὧν πάντα τὰ σώματα σύγκεινται; διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων οὐ μόνον τὰ ἑτεροειδῆ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὁμοειδῆ, διότι καὶ ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει, καὶ πλανήτης, πλανήτου, καὶ κομήτης, κομήτου· μετὰ βίας εὑρίσκεις δύο κυπαρίσσους, ἢ δύο ῥόδα, ἢ δύο κόκκους σίτου, ἢ δύο μῆλα, ἢ δύο σμαράγδους, ἢ δύο τμήματα χρυσίου, ἢ δύο περιστερὰς, ἢ δύο βόας, ἢ δύο ὄφεις, ἢ δύο σμαρίδας, ἢ δύο νήσσας, ἢ δύο λέοντας, ἢ δύο πρόβατα κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα ἴσα. Εἴδη διάφορα ἔχει καὶ τὸ πῦρ· πῦρ ἡλιακὸν, πῦρ ἠλεκτρικὸν, πῦρ καμινιαῖον, πῦρ ἀστραπιαῖον· καὶ ὁ ἀήρ· ἀὴρ ψυχρὸς, θερμὸς, ὑγρὸς, ξηρός· καὶ τὸ ὕδωρ· ὕδωρ ἁλμυρὸν, γλυκὺ, πικρὸν, ὀξὺ, στυφόν· καὶ ἡ γῆ· γῆ μέλαινα, κόκκινη, πηλώδης, ἀμμώδης, λιπαρὰ, ξηρὰ, πολύκαρπος, ὀλιγόκαρπος.

Στρέψατε νῦν τὰ ὄμματα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ παρατηρήσατε πρῶτον τὰ ἐν αὐτοῖς βλεπόμενα. Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει χαρακτῆρας προσώπου ἰδίους, ἴδιον ἀνάστημα, ἰδίαν φωνὴν, ἴδιον χρῶμα, ἴδιον περιπάτου σχηματισμὸν, ἰδίαν ποσότητα δυνάμεως, ἰδίαν ταχύτητα κινήσεως, ἰδίαν χειρῶν ἐπιτηδειότητα· ἐκ τούτου ὁ μὲν ἐστιν ὡραῖος, ὁ δὲ, δυσειδής· ὁ μὲν ἔχων τὰ μέλη σύμμετρα, ἐςὶν εὔμορφος· ὁ δὲ ἔχων αὐτὰ ἀσύμμετρα, ἐστὶ δύσμορφος· ὁ μὲν ἐςι καλόφωνος· ὁ δὲ, κακόφωνος· οὗτος μὲν

δυνατός· ἐκεῖνος, ἀσθενής· οὗτος, εὐκίνητος· ἐκεῖνος, δυσκίνητος· οὗτος, ἐπιτήδειος· ἐκεῖνος, ἀνεπιτήδειος. Παρατήρησον καὶ τὰ ἔσω τῶν ἀνθρώπων· πάντες μὲν ἔχουσι νοῦν· πλὴν πόσον διαφέρει νοῦς νοὸς κατὰ τὴν ὀξύτητα, κατὰ τὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν διάκρισιν, κατὰ τὴν φρόνησιν; πάντες ἔχουσι μνήμην· ἀλλὰ πόσον διαφέρει μνήμη μνήμης; ἄλλος μὲν μνημονεύει εὔκολα, πλὴν καὶ εὔκολα ἀμνημονεῖ· ἄλλος δύσκολα μνημονεύει, πλὴν καὶ δύσκολα ἀμνημονεῖ· ἄλλος δύσκολα μνημονεύει, καὶ εὔκολα ἀμνημονεῖ· ἄλλος καὶ εὔκολα μνημονεύει, καὶ δυσκολώτατα ἀμνημονεῖ· αὕτη δέ ἐστιν ἡ τελειοτέρα μνήμη. Ἐκ τούτων βλέπομεν, ὅτι ἐκεῖνος μέν ἐστιν ὀξύνους· οὗτος δὲ, βραδύνους· ἄλλος ἀντιλαμβάνει μετὰ εὐκολίας· ἄλλος, μετὰ δυσκολίας· ἄλλος διακρίνει ἐντελῶς· ἄλλος, ἀτελῶς· ἄλλος ἔχει φρόνησιν πολλήν· ἄλλος, ὀλίγην· ἄλλος μνημονεύει πολλῶν· ἄλλος, ὀλίγων. Ἐὰν εἰσέλθῃς διὰ τοῦ νοός σου καὶ εἰς τὰς ἐνδοτέρας τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις, βλέπεις καὶ εἰς αὐτὰς ἀνισότητα μεγάλην· ὁ μὲν ἐστι πρᾷος· ὁ δὲ, θυμώδης· οὗτός ἐστι ταπεινόφρων· ἐκεῖνος, ὑπερήφανος· οὗτός ἐστι συμπαθής· ἐκεῖνος, ἄσπλαγχνος· οὗτος, ἥμερος· ἐκεῖνος, ἄγριος· οὐδὲ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός, καὶ τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς γεννηθέντα δίδυμα τέκνα, καὶ ὁμοῦ τραφέντα, καὶ τῆς αὐτῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδαγωγίας ἀπολαύσαντα, ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαθέσεις· ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς Ἰσαὰκ, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς τῆς Ῥεβέκκας δίδυμοι ἐγεννήθησαν ὁ Ἡσαῦ, καὶ ὁ Ἰακὼβ, ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἐπαιδαγωγήθησαν, τὰς αὐτὰς εἶχον συναναςροφὰς, τὴν αὐτὴν δίαιταν, τὸ αὐτὸ πολίτευμα· καὶ ὅμως πόση τοῦ ἤθους αὐτῶν ἡ διαφορά; « Ηὐξήνθησαν δὲ, λέγει ἡ θεία γραφὴ, οἱ Γεν. 25. 27.
» νεανίσκοι· καὶ ἦν Ἡσαῦ ἄνθρωπος εἰδὼς » κυνηγεῖν, ἄγροικος· Ἰακὼβ δὲ, ἄνθρωπος » ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν ».

Μετὰ δὲ τὰς τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀνισότητας, ὅσας ἐποίησε, καὶ ἐνομοθέτησεν ὁ θεὸς, ὅσας ἐξ ἀνάγκης διέταξαν αἱ πολιτεῖαι, ὅσας δεικνύουσι πάντα τὰ κτίσματα, ὅσας βλέπομεν ἐξόχως εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐγείρονται ἄνθρωποι τυφλοὶ, κωφοὶ, ἀνόητοι, ἀναισχύντως ἐπιχειροῦντες πεῖσαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰσὶν ἴσοι. Ἀλλὰ ποῦ ἵςαται καὶ ποῦ στηρίζεται ἡ τοιαύτη ἰσότης; εἰς τοὺς ἔξω χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων; ἢ εἰς τοὺς ἔσω; ἢ εἰς τὰς ἐνδοτέρας αὐτῶν διαθέσεις; ἀλλ' ὅσοι ἄνθρωποι, τόσαι καὶ αἱ τῶν ἔξω χαρακτήρων ἀνισότητες· ὅσοι ἄνθρωποι, τόσαι καὶ αἱ τοῦ νοὸς αὐτῶν διαφοραί· ὅσοι ἄνθρωποι, τόσαι καὶ αἱ τούτων διαθέσεις· ὁ νόμος, ὁ λόγος, τὰ πράγματα, ἡ φύσις, ἡ αἴσθησις πείθει, ὅτι ἐσμὲν ἄνισοι· πῶς οὖν, καὶ κατὰ τί ἐσμεν ἴσοι; Μήπως λέγουσιν αὐτοὶ, ὅτι ἐσμὲν ἴσοι, ἐπειδὴ τὰ σώματα πάντων ἐκ τῆς γῆς εἰσιν; ἀλλ' ἐκ τῆς γῆς ἐστι καὶ τὸ χρυσίον, καὶ ὁ ἀδάμας, καὶ ὁ σίδηρος, καὶ ὁ μόλυβδος, καὶ ὁ ὑδράργυρος· ἴσα ἆρά γε λέγουσι καὶ αὐτά; Ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ὁ κεραμεὺς πλάττει σκεύη μικρὰ, μεγάλα, πολυτελῆ, εὐτελῆ, κεχρυσωμένα, περιηργυρωμένα,

πρὸς διαφόρους ὑπηρεσίας χρήσιμα· ἆρά γε καὶ αὐτὰ νομίζουσιν ἴσα; Ἐπὶ τούτοις, ἐν ὅσῳ ζῶμεν, τὸ σῶμα ἡμῶν οὐκ ἔστι γῆ, ἀλλ' ὀστέα, νεῦρα, φλέβες, σὰρξ, αἷμα, ζωτικὸν πνεῦμα, καρδία, πνεύμων, ἧπαρ, καὶ τὰ λοιπά· ἀλλὰ ταῦτα πάντα μετὰ θάνατον γίνονται γῆ· ἀλλ' αὐτοὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ ζῶντές εἰσιν ἴσοι· ὥστε τὸ τούτων ἐπιχείρημα φαίνεται τοιοῦτον· ἐπειδὴ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον γίνονται γῆ· ἄρα οἱ ἄνθρωποι οἱ ζῶντές εἰσιν ἴσοι. Ποῖον τούτου τοῦ σοφίσματος, ἢ παραλογώτερον, ἢ πανουργότερον;

Ὁ θεὸς ἐποίησε πάντα τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα ἄνισα, ἵνα ἐκ τῆς συνδρομῆς τῶν ἀνίσων, καὶ ἐκ τῆς τούτων ποικιλίας καταρτίζηται, καὶ καθωραΐζηται τοῦτο τὸ πάνσοφον καὶ ὑπερθαύμαστον σύστημα τοῦ παντός. Βλέπει δὲ ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ὅστις ἀκριβῶς παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἀνισότης συνδέει, καὶ ἡ ποικιλία καλλωπίζει τὰ σύμπαντα. Ὁ θεὸς ἔπλασε τοὺς ἀνθρώπους ἀνίσους, ἵνα ἡ τούτων ἀνισότης ἀναγκάζῃ αὐτοὺς, ἵνα ὁμοῦ συζῶσι, καὶ συμπολιτεύωνται· ἡ ἀνισότης ἀναγκάζει αὐτοὺς ὁμοῦ συμβιοτεύειν, ἵνα τὸ ὑστέρημα τοῦ ἑνὸς ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ πλεονάσματος τοῦ ἄλλου. Ἐὰν πάντες οἱ ἄνθρωποι ἦσαν κατὰ παντα ἴσοι, οὐδεὶς χρείαν εἶχε τῆς τῶν ἄλλων βοηθείας· ὅθεν ἐλύετο τῆς ἑνώσεως ὁ δεσμὸς, καὶ ἐφθείροντο αἱ βασιλεῖαι, καὶ ἐξηφανίζοντο αἱ πόλεις, καὶ ἐξουδενοῦντο πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ὁμηγύρεις.

Ἐκ τούτων τίς οὐ βλέπει, ὅτι τὸ σύστημα τῆς ἰσότητός ἐστι πλάσμα τῆς φαντασίας ἀνύπαρκτον, καὶ οὐχὶ δικαίωμα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους; Αὐτό ἐστιν ἐφεύρεμα βλαβερωτάτης πονηρίας, ἐξαφανίζον τὰ ἀληθινὰ καὶ ὑπαρκτικὰ τῶν ἀνθρώπων δικαιώματα· ἀπάτη ἐστὶν, ἥτις ἀναποδίζει πάντας τοὺς νόμους καὶ πᾶσαν εὐταξίαν· πληροῖ δὲ ὑπερηφανείας τὸν νοῦν τῶν εὐτελεστέρων ἀνθρώπων, ἐξαλείφει τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀναγκαίαν εὐλάβειαν καὶ ὑπακοὴν, καὶ συμφορὰς προξενεῖ ἀναριθμήτους καὶ ὑπερβολικὰς δυστυχίας· διότι ἡ φαντασία τῆς ἰσότητος ἐγείρει τὸν δοῦλον κατὰ τοῦ δεσπότου, καὶ τοὺς ἰδιώτας κατὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ τὸ ὑπήκοον κατὰ τοῦ βαλέως· ἐγείρει τὸν υἱὸν κατὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τὴν θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ φυτεύουσα εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀκαταστασίας καὶ ἀποστασίας τὸ πνεῦμα, ἐξολοθρεύει οὐ μόνον τὰς πόλεις καὶ χώρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Τὸ σύστημα τῆς ἰσότητός ἐστιν ὁ φθορεὺς τῆς ἐκκλησίας· διότι, ἐὰν αὐτὸ εἰσέλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, μὴ γένοιτο, Κύριε, ἐξουδενοῖ καὶ αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν, ἐξ ἧς διευθύνονται, καὶ σώζονται αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· αὐτὸ τὸ σύστημά ἐστιν ὁ διδάσκαλος τῆς ἀπιστίας· διότι, ὅστις πιστεύει, ὅτι οἱ ἄνθρωποί εἰσιν ἴσοι, ἐκεῖνος ἀρνεῖται τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν τῶν θείων γραφῶν, καὶ γίνεται ἀσεβὴς καὶ ἄπιστος. Αἱ θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν, ὅτι ὁ θεὸς χειροτονεῖ τοὺς ἐξουσιαστὰς καὶ ἄρχοντας· « Οὐκ Ἰωάν. 19. 11.

» εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἶπεν » ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πιλάτον, εἰμὴ ἦν σοι » δεδομένον ἄνωθεν »· καὶ ὅτι συντάσσων τὰ δικαιώματα αὐτοῦ μετὰ τῶν δικαιωμάτων τῶν βασιλέων, θέλει, ἵνα ἀποδίδωμεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, ὅσα πρέπουσιν εἰς αὐτούς, καθὼς ἀποδίδομεν, ὅσα πρέπουσιν
Ματθ. 22. 21. εἰς αὐτόν· « Ἀπόδοτε οὖν, εἶπε, τὰ Καί- » σαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ·
Ῥωμ. 13. 1. 2. » Πᾶσα ψυχή, εἶπεν, ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις » ὑποτασσέσθω· οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰμὴ » ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ τοῦ » θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν· ὥστε, ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ » ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς » κρίμα λήψονται ». Τί δὲ ἄλλο διδάσκουσι ταῦτα, εἰμὴ τὴν ὑπεροχήν, καὶ τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀνισότητα; τί ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ὁ θεὸς καθιστᾷ τοὺς βασιλεῖς εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐξουσίας; τί ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ὅστις ἐναντιοῦται εἰς ταύτην τὴν ἀνισότητα, ἐκεῖνος ἐναντιοῦται εἰς τὸν θεόν, τὸν ταύτην ποιήσαντα; τίς δὲ ἄλλος ἐναντιοῦται εἰς ταύτην τὴν ἀνισότητα, εἰμὴ ὅστις οὐ μόνον κηρύττει ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐπαγγέλλεται μῖσος ἄσπονδον, καὶ παντελῆ ἀφανισμὸν τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων; ὅτι δὲ ὁ τοιοῦτός ἐστιν ἀσεβὴς καὶ ἄπιστος, οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως ἔχει χρείαν.

Ἀδελφοί μου χριστιανοί, προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ διακρίνατε, πόσον παράλογός ἐστι τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων ἡ διδασκαλία· κατανοήσατε, καὶ γνῶτε, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἐστιν ἡ καταστροφὴ τῆς πίστεως, καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῆς ἀσεβείας· ἐμβλέψατε καὶ ἴδετε, ὁποῖά εἰσι τὰ ἐλεεινὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα. Τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνισότητα ᾠκονόμησεν αὐτὸς ὁ δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ἵνα ὁ καθεὶς χρείαν ἔχῃ τῆς τῶν ἄλλων βοηθείας· ἐκ τούτου δὲ πάντες πλησιάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, καὶ συνιστῶσι τὰς πόλεις, καὶ τὰς βασιλείας, καὶ τὰς κοινὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμηγύρεις, ἐν αἷς αὐτὸς ὁμοφώνως ἐν γῇ δοξάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ ἐν οὐρανῷ ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· καθὼς δὲ διὰ τῆς ἀνισότητος πάντων τῶν λοιπῶν κτισμάτων ἐτεχνίτευσεν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ τὸ ὡραῖον καὶ πάντερπνον σύσημα τοῦ κόσμου, οὕτω διὰ τῆς ἀνισότητος τῶν ἀνθρώπων ἐσύστησε καὶ ἐστερέωσεν οὐ μόνον τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν. Ἀδελφοί μου, μνημονεύετε, τί εἶπε ῥητῶς
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· « Ἐν ὑστέροις καιροῖς, 1. Τιμ. 4. 1.
» εἶπεν, ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, » προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδα» σκαλίαις δαιμονίων »· μὴ οὖν πλανᾶσθε ὑπὸ τῆς δαιμονικῆς διδασκαλίας τῶν ἀποστησάντων ἀπὸ τῆς προτέρας αὐτῶν πίστεως, καὶ κηρυττόντων τὴν πλάνην τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος· μὴ πλανηθῆτε, νομίζοντες, ὅτι πάντες ἐσμὲν ἴσοι, καὶ οὐδεὶς ἐστιν ἡμῶν ἀνώτερος· ἀλλὰ βλέποντες τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ διορισθείσας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπισήμους ἀνισότητας, ἀποστρεφόμενοι τὸ πα-

1. Πέτρ. 2. 13. 14. 15. νώλεθρον τῆς ἰσότητος σύστημα, « ὑποτά-
» γητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν
» Κύριον, εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε
» ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς
» ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ
» ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλη- Ῥωμ. 13. 7.
» μα τοῦ θεοῦ· ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς·
» τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος,
» τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ
» τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν ». Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ἐὰν ὁ φιλανθρωπότατος θεὸς ἔχῃ ἕτοιμον
ἀνταπόδοσιν καὶ δι' ἐκεῖνον, ὅστις δροσίσῃ
τὴν δίψαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ διὰ μόνου
Ματθ. 10. 42. ψυχροῦ ὕδατος, πόσας μισθαποδοσίας ἔδω-
κε, καὶ ἔτι δώσει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως
εἰς τοὺς σήμερον ὑμνολογουμένους πανεν-
δόξους πατέρας, οἵτινες ἐδρόσισαν τὰς τῶν
ἀνθρώπων ψυχὰς, ποτίσαντες αὐτοὺς οὐχὶ
ὕδωρ ψυχρὸν καὶ φθαρτὸν, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ
τὸ ζωηρὸν καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀλλόμενον,
Ἰωάν. 4. 14. « Εἰς ζωὴν αἰώνιον », ἤγουν τὸ δόγμα τῆς
ὀρθοδόξου καὶ σωτηριώδους πίστεως; Οὗτοι
οἱ οὐρανοφάντορες ἐν τῇ κατὰ τὴν Χαλκη-
δόνα τετάρτῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συνελ-
θόντες, καθεῖλον μὲν τὸν αἱρεσιάρχην Εὐτυ-
χῆ, ἅμα καὶ τοὺς τούτου μαθητὰς καὶ προ-
μάχους, τὸν ἐναντίον τοῦ εὐαγγελικοῦ κη-
ρύγματος, συγχέοντα δυσσεβῶς καὶ παρα-
λόγως εἰς μίαν τὰς δύο φύσεις καὶ τὰς δύο
ἐνεργείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
τοῖς δὲ εὐαγγελικοῖς δόγμασιν ἑπόμενοι,
εὐλόγως ἐκήρυξαν, καὶ εὐσεβῶς ἐδίδαξαν δύο
τὰς ἐν Χριστῷ φύσεις, καὶ δύο τὰς ἐνερ-
γείας, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρώπινον· ἐγένετο
δὲ ἀληθῶς τοῦτο τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας
αὐτῶν τὸ ὕδωρ « Πηγὴ ὕδατος », ἐξ οὗ οἱ Αὐτ.
πίνοντες ἅλλονται, τουτέστιν ὡς πηδῶντες
φθάνουσιν εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Βλέ-
πομεν δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ἴχνη καὶ
τὴν σκιὰν ἐκείνης τῆς δόξης, ἧς αὐτοὶ οἱ
τρισμακάριοι ἀπολαμβάνουσιν ἐν οὐρανοῖς·
διότι ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τοσούτους
αἰῶνας κατὰ πᾶν ἔτος τὴν ἀνάμνησιν ποι-
οῦσα τῆς τούτων συνοδικῆς συνελεύσεως,

ἐνδόξως πανηγυρίζει, καὶ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἐγκωμιάζει τὸν ἔνθεον τῆς ψυχῆς αὐτῶν ζῆλον, καὶ τὰ ἡρωϊκὰ καὶ σωτηριώδη αὐτῶν κατορθώματα· εἰς δόξαν δὲ καὶ τιμὴν αὐτῶν ἀναγινώσκει τὴν σήμερον καὶ τὸ μέρος τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς τοῦ θεηγόρου Παύλου, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι, ὅσα αὐτὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τίτου παρήγγειλεν εἰς τοὺς τῆς ἐκκλησίας ποιμένας, ταῦτα πάντα αὐτοὶ θαυμασίως ἐξετέλεσαν.

Τῇ Κυ. τῶν Πατέρ. τῆς Ζ. Συνόδ. Κἂν ἄλλοτε διηρμηνεύθησαν τὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἀποστολικῆς ἐπιστολῆς λόγια, ἀναμελετήσωμεν ὅμως πάλιν τὰ αὐτὰ, καὶ μετὰ εὐλαβείας ἀνερευνήσωμεν· τὸ αὐτὸ μὲν θέαμα πολλάκις βλεπόμενον χορτάζει, ὁμοίως καὶ τὸ αὐτὸ ἄκουσμα πολλάκις ἀκουόμενον, καὶ ἡ αὐτὴ τροφὴ πολλάκις ἀναμασσωμένη· ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, κἂν καθ' ἑκάστην ὥραν ἀναγινώσκῃ, ἢ ἀκούῃ, ἢ μελετᾷ ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος ἄνθρωπος, οὐδέποτε κόρον λαμβάνει, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιθυμεῖ τὴν τούτου ἀνάγνωσιν καὶ ἔρευναν καὶ μελέτην· καὶ φωτίζεται ἀναγινώσκων, καὶ ὠφελεῖται ἐξετάζων, καὶ γλυκαίνεται μελετῶν τὰ ἐν
Ψαλ. 18. 10. αὐτῷ ψυχωφελῆ νοήματα· « Ἐπιθυμητὰ » εἰσὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ὑπὲρ χρυσίον » καὶ λίθον τίμιον πολὺν, καὶ γλυκύτερα » ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον ». Γλυκύτατά εἰσι
Ψαλ. 118. 103. καὶ ἐν τῷ στόματι καὶ ἐν τῷ λάρυγγι, ἤγουν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν εὐσεβῶν τοῦ θεοῦ τὰ λόγια, ἐπειδὴ τὴν μὲν διάνοιαν φωτίζουσι διὰ τοῦ γλυκεροῦ φωτὸς τοῦ θείου πνεύματος, τὴν δὲ ψυχὴν εὐφραίνουσι διὰ τῆς γλυκυτάτης εὐφροσύνης τῆς θείας χάριτος· ὁποῖος δὲ γίνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς τοιαύτης μελέτης καὶ ἐξετάσεως, περιέγραψεν ὁ ἅγιος προφητάναξ, εἰπών· « Ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ με- Ψαλ. 1. 2. 3.
» λετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ ἔσται » ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς » διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐ» τοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον » αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται, καὶ πάντα ὅσα » ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται »· περιερευνήσωμεν οὖν πάλιν τὰ αὐτὰ, οὐχὶ ὅμως πάντα, ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ καιρὸς τοῦτο συγχωρεῖ, οὐδὲ ἡ δύναμις· μέρος δὲ μόνον, ἤγουν ταῦτα τὰ δύο ῥήματα· « Πιστὸς ὁ λόγος »· Τίτ. 3. 8. Αὐτ.
καὶ μὴ νομίσητε, ὅτι, ἐπειδή εἰσιν ὀλίγα, περιέχουσιν ὀλίγα, ἢ μικρὰ νοήματα· διότι ἐξ αὐτῶν μόνων ῥέουσι νοήματα, ὅσα δύνανται καὶ τοὺς ἀπίστους ἑλκύσαι, καὶ τοὺς πιστοὺς στηρίξαι εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ὁδηγῆσαι πρὸς τὸν ἅγιον τῶν θείων ἐντολῶν δρόμον.

Ὅτι μὲν ὁ Παῦλος εἰπὼν, « Πιστὸς ὁ Αὐτ.
» λόγος », ἐφανέρωσε διὰ τούτου, ὅτι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμά ἐστιν ἀξιόπιστον καὶ ἀναμφίβολον, καὶ βέβαιον· ἐπιμαρτυροῦσι τὰ ἑξῆς ὑπ' αὐτοῦ προσεθέντα λόγια εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολήν· « Πιστὸς 1. Τιμ. Γ. 15.
» ὁ λόγος, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, καὶ πάσης » ἀποδοχῆς ἄξιος ». Ποῖος δὲ λόγος; « ὅτι » Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον » ἁμαρτωλοὺς σῶσαι »· οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ πιστός· τὸ δὲ, πόθεν ἔχει τὸ ἀξιόπιστον, ἤγουν τὰς ἀποδείξεις, τοῦτό ἐστι τὸ πάσης

περιέργειας ἄξιον· καλὴ δὲ ἡ τοιαύτη περιέργεια· διότι ἐξ αὐτῆς ἡ ἔρευνα, ἐκ τῆς ἐρεύνης ἡ μάθησις, ἐκ τῆς μαθήσεως ἡ ἀπόδειξις, ἐκ τῆς ἀποδείξεως ἡ πληροφορία, ἐκ τῆς πληροφορίας ὁ ζῆλος, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἡ ἔνθερμος πίστις, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν ἡ ἐκπλήρωσις, ἐκ τούτου δὲ ἡ αἰώνιος σωτηρία. Ἀλλ' ἆρά γε ἔχει ἡ πίστις ἀ-
Ἑβρ. 11. 1. πόδειξιν; « Ἔστι δὲ πίστις, λέγει ὁ θεοφό- » ρος Παῦλος, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, » πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων ». Τὰ ἐλπιζόμενά εἰσιν ἀβέβαια, τὰ μὴ βλεπόμενά εἰσι δυσνόητα· ποία οὖν ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀβεβαίων καὶ δυσνοήτων; μόλις ἡμεῖς δυνάμεθα ἀποδεῖξαι τὰ ὁρώμενα, καὶ αἰσθητὰ, καὶ ψηλαφώμενα. Ἀκούσατέ μου περί τούτου· πᾶσα ὑπόθεσις οὐκ ἐπιδέχεται τὰς αὐτὰς ἀποδείξεις, ἀλλὰ πᾶσα μάθησις, καὶ ἐπιστήμη, καὶ τέχνη ἔχει ἰδίας ἀποδείξεις· ἄλλας ἀποδείξεις ἔχουσιν αἱ λεγόμεναι μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι· ἄλλας, ἡ ἀστρονομία· ἄλλας, ἡ φυσιολογία, ἄλλας, ἡ ἱστορία· ἄλλας, ἡ ἠθολογία· ἄλλας, ἡ ἰατρολογία· ἄλλας, ἡ θεολογία· παραλογεῖ δὲ καὶ ἐπιχειρεῖ τὰ ἀδύνατα, ὅστις σπουδάζει ἐφαρμόσαι τὰς γεωμετρικὰς, ἢ ἀριθμητικὰς ἀποδείξεις ἐπὶ πᾶσαν ἄλλην μάθησιν καὶ ὑπόθεσιν. Καὶ ποῖαι μέν εἰσιν αἱ ἀποδείξεις πάσης ἄλλης μαθήσεως, διδάσκουσιν εἰς τὰ σχολεῖα οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι· ποίας δὲ ἀποδείξεις ἔχει ἡ πίστις, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος, ὁ οὐρανομύστης
1. Κορ. 2. 4. καὶ θεοῤῥήμων Παῦλος· « Καὶ ὁ λόγος μου, » εἶπε, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς » ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀπο- » δείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως »· τοῦτο δὲ, λέγει, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ἵνα μὴ λογισθῇ ἡ πίστις μηχανὴ καὶ κατασκεύασμα τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἔργον καὶ κατόρθωμα τῆς θείας δυνάμεως· « Ἵνα ἡ Αὐτ. 5.
» πίστις ἡμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, » ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ ».

Ποία δέ ἐστιν ἡ ἀπόδειξις τοῦ πνεύματος, καὶ ποία ἡ τῆς δυνάμεως; τοῦ μὲν πνεύματος ἡ ἀπόδειξίς εἰσι τὰ θαύματα· τῆς δὲ δυνάμεως, ἡ βοήθεια τῆς θείας χάριτος· ἡ χάρις συνεργεῖ, καὶ βοηθεῖ ἡμᾶς, ἵνα πιστεύσωμεν, τὰ θαύματα ἐφέλκουσι, καὶ ἐπιστηρίζουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν πίστιν·
» ἐκεῖνοι δὲ, ἤγουν οἱ ἀπόστολοι, λέγει ὁ Μάρκ. 16. 20.
» εὐαγγελιστὴς, ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν παν- » ταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος »· ἰδοὺ ἡ συμβοήθεια τῆς χάριτος· « Καὶ τὸν λόγον » βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων » σημείων »· ἰδοὺ ἡ ἐκ τῶν θαυμάτων βεβαίωσις καὶ τὸ στήριγμα.

Καὶ ἡ μὲν χάρις τοῦ θεοῦ φωτίζει πάντας, ἐπειδὴ ὁ θεὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐπίσης ἀγαπῶν, καθότι πάντες ἐπίσης εἰσὶ
κτίσματα αὐτοῦ, « πάντας ἀνθρώπους θέλει 1. Τιμ. 2. 4.
» σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν »· ὅθεν ὡς ἐκ μέρους τῆς χάριτος πάντες εἰσὶ καὶ πεφωτισμένοι, καὶ σεσωσμένοι· τοῦτο
δέ ἐςι τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰρημένον· « Τῇ Ἐφεσ. 2. 8.
» γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς » πίστεως ». Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἐὰν πολλοὶ ὑπὸ τῆς χάριτος φωτιζόμενοι, οὐ πιστεύωσι· διότι καὶ ὁ ἦχος τοῦ λα-

λοῦντος πίπτει εἰς τὰ ὦτα πάντων τῶν περιεστώτων, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐνατενιζόντων εἰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, πλὴν οὐδὲ οἱ κωφοὶ ἀκούουσι τὸν ἦχον, οὐδὲ οἱ τυφλοὶ βλέπουσι τὸ φῶς· ἔρχεται μὲν τοῦ θεοῦ ἡ χάρις εἰς τὴν καρδίαν παντὸς ἀνθρώπου, καὶ λαλεῖ, καὶ φωτίζει· πλὴν οὐ καρποφορεῖ οὐδὲ εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς σκληροκαρδίας αὐτῶν κεκωφωμένους, οὐδὲ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν παθῶν τετυφλωμένους· εἰς ἐκείνους δὲ μόνον ἐνεργεῖ, ὅσοι καὶ τὴν καρδίαν ἔχουσιν ἁπαλὴν ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος, καὶ τὸν νοῦν ἐλεύθερον ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν τυραννίας·
Πράξ. 13. 48. « Ἔχαιρον », λέγει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας ἐθνικῶν, « καὶ » ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· καὶ ἐπί» στευσαν, ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν » αἰώνιον ».

Ἀλλὰ τῆς χάριτος, λέγεις, οἱ φωτισμοὶ καὶ ἡ ἐνέργεια οὐκ εἰσὶ πράγματα αἰσθητὰ καὶ ὁρατά. Τίς βλέπει, ἢ τίς αἰσθάνεται, ὅτι ἡ χάρις φωτίζει καὶ ἐνεργεῖ; ἐκεῖνος βλέπει, καὶ αἰσθάνεται, ὅστις ἄπιστος ὤν, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ μεταβάλλεται ἐκ τῆς ἀπιστίας εἰς τὴν πίστιν· αὐτὸς βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν, γνωρίζει τῆς χάριτος τὴν δύναμιν· εἶδον, καὶ ἠσθάνθησαν τὸν φωτισμόν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς χάριτος, « ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχί-
Πράξ. 2. 41. Πράξ. 4. 4. » λιαι », ὁμοίως καὶ ὡσεὶ πέντε χιλιάδες ἀνδρῶν, οἵτινες ἀκούσαντες τὸν Πέτρον διδάσκοντα τοῦ θεοῦ τὸν λόγον, ἐπίστευσαν εὐθὺς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἐβαπτίσθησαν· οἱ δὲ μὴ πιστεύοντες οὐδὲ βλέπουσιν, οὐδὲ αἰσθάνονται τῆς θείας χάριτος τὴν ἐνέργειαν, οὐ καθότι ἡ χάρις οὐκ ἐφώτισεν, οὐδὲ ἐνήργησεν ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καθότι αὐτοὶ τυφλοὶ καὶ ἀναίσθητοι ὄντες ὑπὸ τῆς κακίας, οὐδὲ εἶδον, οὐδὲ ᾐσθάνθησαν τὸ φῶς, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς χάριτος.

Ὅτι δὲ τὰ θαύματα ἐφελκυστικὰ καὶ βεβαιωτικά εἰσι τῆς πίστεως καὶ διὰ λόγου, καὶ διὰ τῶν ἔργων, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ θεάνθρωπος· διὰ λόγου μέν, [εἰπών· « αὐτὰ Ἰωάν. 5. 36.
» τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ,
« ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε· Τὰ ἔργα, Ἰωάν. 10. 25.
» ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, » ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Δι' ἔργου δέ, ὅταν αὐτὸς μὲν ὡς θεὸς συγχωρήσας τὰς ἁμαρτίας τοῦ παραλυτικοῦ, εἶπε· « Τέκνον Μάρκ. 2. 5.
» ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου »· οἱ δὲ γραμματεῖς οἱ ἐκεῖ καθήμενοι διελογίζοντο, ὅτι λαλεῖ βλασφημίας· τότε, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὡς θεὸς συγχωρεῖν τὰς ἁμαρτίας, ἐθαυματούργησε, σφίγξας τοῦ παραλύτου τὰ μέλη δι' ἑνὸς προστακτικοῦ λόγου, καὶ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ καὶ ῥωμαλέον· « Ἵνα δὲ εἰδῆτε, εἶπεν, ὅτι ἐξουσίαν Λουκ. 10. 11.
» ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς » γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ· σοὶ » λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τὸν κράβϐατόν σου, » καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου ». Ἀπέδειξε διὰ τοῦ θαύματος, ὅτι ἐστὶ θεὸς ἀληθινός.

Διὰ τοῦτο ἡ πάνσοφος τοῦ θεοῦ πρόνοια ἀπ' ἀρχῆς κόσμου κατεσκεύασε μίαν ἀλληλένδετον σειρὰν θαυμάτων· ἀποδεικτι-

κῶν τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως· πρὸ
Χριστοῦ ἐποίησε θαύματα συμβολικά, θαύ-
ματα προκατασκευαστικά, θαύματα προο-
ρατικά· ἐπὶ Χριστοῦ δὲ καὶ μετὰ Χριστὸν
Γεν. 5. 24. παντὸς εἴδους θαυμάσια. Ἕβδομος, ἀπὸ
Ἀδὰμ ὁ Ἐνὼχ εὐαρεστήσας τῷ θεῷ οὐκ
ἀπέθανεν, ἀλλὰ μετετέθη· σύμβολον τοῦ-
το τῶν ἀνθρώπων, τῶν διὰ τῆς εἰς Χριστὸν
πίστεως εὐαρεστησάντων τῷ θεῷ, καὶ με-
τατεθέντων ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ θανάτου εἰς
τῆς ζωῆς τὴν ἀφθαρσίαν· θείᾳ δυνάμει κα-
τασκευάζει κιβωτὸν ὁ Νῶε, δι' αὐτῆς δὲ
σώζει ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ ὕδατος
τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος· σύμβολον τοῦτο
τῆς ἐκκλησίας, ἣν τῇ δυνάμει τῆς θεότη-
τος αὐτοῦ οἰκοδομήσας ὁ Χριστός, δι' αὐ-
Γεν. 6. 22. τῆς σώζει τὰς ψυχὰς ἀπὸ τοῦ καταπον-
τισμοῦ τῆς ἁμαρτίας. Ἐκ στείρας ἡ γέν-
νησις τοῦ Ἰσαάκ· τύπος τοῦτο τῆς ἐκ
παρθένου ἀσπόρου γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ· τίθεται δὲ εἰς τὸ θυσιαστήριον
ὁ Ἰσαάκ, πλὴν οὐ σφάζεται, ἀλλ' ἀβλα-
βὴς ἀπολύεται, ἀντ' αὐτοῦ δὲ θυσιάζεται
Γεν. 22. 13. ὁ κριός, ὁ « κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβὲκ ἐκ
» τῶν κεράτων »· αἴνιγμα τοῦτο σημαῖνον,
ὅτι ἀπαθὴς μὲν ἔμεινεν ἡ θεότης τοῦ θεαν-
θρώπου, ἔπαθε δὲ ἡ τούτου σάρξ, ὅτε ἐ-
κρέματο ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ. Κλίμα-
κα βλέπει ὁ Ἰακώβ, ἄγγελοι δὲ δι' αὐτῆς
ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσι· καὶ οἱ μὲν
καταβαίνοντες τύπος ἦσαν τῶν πρὸς ὑπη-
ρεσίαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρω-
πήσεως καταβάντων ἀγγέλων· οἱ δὲ ἀνα-
βαίνοντες, τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τῆς
εἰς Χριστὸν πίστεως ὡς ἄγγελοι ἐπὶ γῆς
ζήσαντες, ἀναβῆναι εἰς τὸν οὐρανὸν κα-
τηξιώθησαν. Ὑπήκουσεν ὁ Ἰωσὴφ τὴν ἐν-
τολὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐν λάκκῳ δὲ
βληθείς, καὶ πωληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐ- Γεν. 37. 14.
τοῦ, ἐξῆλθε τοῦ λάκκου ζῶν· ταῦτα εἰς
προτύπωσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐγένετο
ὑπήκοος τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπωλήθη ὑπὸ Φιλιπ. 2. 8.
τοῦ Ἰούδα, καὶ ἐβλήθη ἐν τῷ τάφῳ, καὶ
ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν.

Ἡμεῖς πιστεύομεν, μᾶλλον δὲ βλέπομεν,
ὅτι ὁ νόμος, ὁ ὑπὸ θεοῦ δοθεὶς εἰς τὸ ὄρος
τὸ Σινᾶ, « παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Γαλ. 3. 24.
» Χριστόν ». Ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν
νομικὴ καὶ πρόσκαιρος ἱερωσύνη ὁδηγεῖ
ἡμᾶς πρὸς τὴν πίστιν τῆς κατὰ τὴν τάξιν
Μελχισεδὲκ αἰωνίου ἱερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ· διότι « πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν Ἑβρ. 6. 20.
» εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχι-
» σεδὲκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα ».
Ὁ ἀμνός, ὁ θυόμενος ἐν τῇ τελετῇ τοῦ πά-
σχα, ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἀμνοῦ
τοῦ θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἰωάν. 1. 29.
κόσμου, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τυθέντος Ἰησοῦ
Χριστοῦ· « Καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ
» ἡμῶν ἐτύθη Χριστός »· τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ 1. Κορ. 5. 7.
μάννα χειραγωγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὴν μετάλη-
ψιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας· διότι
« οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα- Ἰωάν. 6. 58.
» βάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ
» μάννα, καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν
» ἄρτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ». Ἐὰν δὲ
ἐρευνήσῃς καὶ τὰ λοιπά, ὅσα διαλαμβάνουσι
τὰ βιβλία τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, βλέπεις, ὅτι
προκατασκευάζουσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν ὑπο-
δοχὴν τῶν εὐαγγελικῶν διαταγμάτων·
πόσα δὲ θαύματα ἐποίησεν ὁ θεὸς εἰς τὸ
ὄρος τὸ Σινᾶ, ὅτε παρέδωκε τοῖς ἀνθρώποις

τοῦτον τὸν παιδαγωγὸν νόμον, τὸν προετοιμάζοντα πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ πίστεως; ἐκεῖ τότε φωναὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ νεφέλη, καὶ σάλπιγγες, καὶ
Ἐξ. 19. 18. πῦρ· « Τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον, » διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν θεὸν » ἐν πυρί· καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς, ὡσεὶ » καπνὸς καμίνου ».

Τῶν δὲ θαυμάτων τῶν ἁγίων προφητῶν ἄλλα μέν εἰσιν ἔργα, προτυποῦντα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ θαύματα· ἄλλα δὲ, προφητεῖαι, πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ προκαταγγέλλουσαι. Βλέπω νοερῶς τὸν Μωϋσῆν εἰς τὴν ἔρημον Ἐδώμ· αὐτὸς ὑψοῖ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν ἐπὶ σημείου· οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, οἱ ὑπὸ τῶν ὄφεων πληγέντες, ἐνατενίζοντες πρὸς τὸν χαλκοῦν ὄφιν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Μωϋσέως, οὐκ ἀπέθνησκον, ἀλλ' ἰατρεύοντο ἀπὸ τῶν πληγῶν τῶν ὄφεων, καὶ διέμενον ζῶντες καὶ ὑγιεῖς·
Ἀριθμ. 21. 9. « Καὶ ἐγένετο, ὅταν ἔδακεν ὄφις ἄνθρωπον, » καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, » καὶ ἔζη »· στρέφω τὰ ὄμματα εἰς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ βλέπω τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὑψωμένον ἐν αὐτῷ· πιστεύω καὶ ὁμολογῶ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, καὶ ἰατρεύομαι ἀπὸ τῶν πληγῶν τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ
Ἰωάν. 3. 14. 15. ἀπολαμβάνω τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· « Καὶ » καθὼς Μωσῆς, εἶπεν ὁ Κύριος, ὕψωσε » τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι » δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς » ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, » ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον ». Ἀκούεις θαῦμα τοῦ Μωϋσέως πρὸς ἰατρείαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, τύπον σαφέστατον τοῦ θαύματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν; εἰς τὴν Ἐδὼμ τίθεται ἐπὶ στήλης ὁ ὄφις ὁ χαλκοῦς· εἰς τὸν Γολγοθᾶ ὑψοῦται ἐν τῷ σταυρῷ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· εἰς τὴν Ἐδὼμ ὁ αἰσθητὸς ὄφις δάκνει τοὺς Ἰσραηλίτας· εἰς τὴν Ἐδὲμ ὁ νοητὸς ὄφις ἐτραυμάτισε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖ πληγαὶ σωματικαὶ, ὧδε τραύματα ψυχικά· ἐκεῖ ἡ ὅρασις τοῦ χαλκοῦ ὄφεως θεραπεύει τὰς πληγὰς, καὶ δίδωσι πρόσκαιρον ζωήν· ὧδε ἡ εἰς τὸν Χριςὸν πίςις ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας, καὶ παρέχει σωτηρίαν αἰώνιον. Βλέπε καὶ τὸν Ἰωνᾶν τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας ἐνταφιασμένον εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξερχόμενον ζῶντα καὶ ἀβλαβῆ. Τοῦτο τὸ θαῦμα τόσον φανερὰ προετύπωσε τὴν τριήμερον ταφὴν, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε αὐτὸς τοῦτο, ὡς ἀποδεικτικώτερον τῆς πρὸς αὐτὸν πίςεως, προέτεινε πρὸς τοὺς σκληροτραχήλους
καὶ ἀπίστους Ἰουδαίους, λέγων· « Γενεὰ Ματθ. 12. 39. 40.
» πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐκζητεῖ, » καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰμὴ τὸ » σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· ὥσπερ γὰρ » ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς » ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ » υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς » τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας ». Παρέρχεταί με ὁ καιρὸς, ἐὰν ἀκολουθήσω τὴν διήγησιν πάντων τῶν θαυμάτων, τῶν προτυπωσάντων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ παράδοξα ἔργα.

Ἐὰν ἐρευνήσῃς τὰ βιβλία τῶν θεοπνεύστων προφητῶν, εὑρίσκεις ἄλλα ἐξαίσια θαύματα, τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ δηλονότι

προφητείας· ὁ μέγας προφήτης Μωϋσῆς ἐφανέρωσεν, ὅτι ὁ θεὸς ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς εἰς τὸν κόσμον παρουσίας τοῦ
Δευτ. 18. 18. 19. υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ εἶπε ταῦτα· « προφήτην » ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, » ὥσπερ σέ· καὶ δώσω τὰ ῥήματα ἐν τῷ » στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθ' » ὅ,τι ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ· καὶ ἄνθρωπος, » ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ, ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προ- » φήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ » ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ ». Ὁ Δανιὴλ προεῖπεν ἐπ' ἀκριβὲς τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ὁ Χρι-
Δαν. 9. 25. στὸς ἐλθεῖν ἔμελλεν εἰς τὸν κόσμον· « Ἕως » Χριστοῦ, εἶπεν, ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ, » καὶ ἑβδομάδες ἑξήκοντα δύο »· ὁ Ἡσαΐας προηγόρευσε τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν αὐτοῦ, ὀνομάσας αὐτὴν σημεῖον, ἤγουν μέγα
Ἡσ. 7. 14. θαῦμα· « Διὰ τοῦτο, εἶπε, δώσει Κύριος » αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν » γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ » καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ »· ὁ δὲ Μιχαίας προεφανέρωσε καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς ἔμελλε γεννηθῆναι, εἰπών·
Μιχ. 5. 2. « Καὶ σὺ Βηθλεὲμ, οἶκος Ἐφραθὰ, ὀλιγοστὸς » εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ » μοι ἐξελεύσεται, τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα » τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς » ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος »· τὴν κατάβασιν καὶ
Ἰωάν. 1. 32. διαμονὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐβαπτίσθη, καὶ τὸ διὰ ποῖον σκοπὸν ἀπεστάλη ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, προεδή-
Ἡσ. 61. 1. λωσεν ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας, λέγων· « Πνεῦμα » Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐ- » αγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπεσταλκέ με, ἰά- » σασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδί- » αν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ » τυφλοῖς ἀνάβλεψιν ». Ὁ Ζαχαρίας ὥσπερ ἂν καὶ ἔβλεπεν, οὕτω περιέγραψε τὴν πανένδοξον αὐτοῦ εἴσοδον εἰς τὴν πόλιν Ἱε-
ρουσαλὴμ, « Χαῖρε, λέγων, σφόδρα, θύγατερ Ζαχ. 9. 9.
» Σιὼν, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ » γὰρ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος » καὶ σώζων, αὐτὸς πραῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς » ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον ». Τὴν δὲ δόξαν τῆς ἐν τῷ Θαβωρίῳ ὄρει θείας αὐτοῦ μεταμορφώσεως οὐ μόνον προκατήγγειλεν
ἡ δόξα, ἡ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως περι- Ἐξ. 34.30.
λάμψασα, ἀλλὰ καὶ προηγόρευσεν αὐτὴν ὁ
προφητάναξ, εἰπών· « Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν Ψαλ. 88. 12.
» ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ». Ἄκουσον δὲ, πόσον φανερὰ προεῖπον οἱ θεοδίδακτοι προφῆται, ὅσα πάθη ὑπέμεινε διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σαρκωθείς· προεῖπον τὰ ἄνομα συνέδρια, τὰ κατ' αὐ-
τοῦ συναθροισθέντα διὰ τοῦ, « ἵνα τί Ψαλ. 2. 1. 2
» ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; » παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ » ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ » τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ »· προεῖπον τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοὺς ὀνειδισμοὺς τῶν στρατιωτῶν,
τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα· « ἐμάκρυνας, Ψαλ. 87. 8.
» εἶπον, τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ, ἔθεν- » τό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς· παρεδόθην καὶ » οὐκ ἐξεπορευόμην »· προεῖπον τὰς μάστι-
γας, τὰ ῥαπίσματα, τὰ ἐμπτύσματα· « τὸν Ἡσ. 50. 6.
» νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ » σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρό- » σωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης » ἐμπτυσμάτων »· τὴν γεῦσιν τῆς χολῆς καὶ

Ψαλ. 68. 21. τοῦ ὄξους· « ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δόξαν μου ἐπότισάν με ὄξος »· τὸν διὰ κλήρου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν γενόμενον διαμερισμὸν τῶν ἱματίων
Ψαλ. 21. 18. αὐτοῦ· « διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον »· τὸ τῆς λογχευθείσης πλευρᾶς
Ζαχ. 12. 10. αὐτοῦ κέντημα· « Καὶ ἐπιβλέψονται πρός με, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν ». Προεῖπον τὰ περὶ
Ψαλ. 87. 7. τῆς ταφῆς αὐτοῦ· « ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου »· τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐ-
Ψαλ. 101. 13. τοῦ· « Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιὼν, ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτὴν, ὅτι ἥκει καιρός »· τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν αὐτοῦ, καὶ τὸν τόπον, ἐξ οὗ ἔμελ-
Ζαχ. 14. 4. λεν ἀναληφθῆναι· « Καὶ στήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τὸ κατέναντι Ἱερουσαλὴμ ἐξ ἀνατολῶν »· προεφήτευσαν δὲ καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς ἔμελλεν ἀποστεῖλαι τὸ πανάγιον πνεῦμα πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας·
Ἰωήλ. 2. 28. « Καὶ ἐκχεῶ, εἶπον, ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ».

Οὐκ εἰσὶν ἄραγε ταῦτα τὰ θαύματα ἀπόδειξις, πληροφοροῦσα, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶν ἀληθινὴ καὶ βεβαία καὶ ἀναντίρρητος; Οἱ προφῆται ἦσαν ἄνθρωποι, καθὼς καὶ ἡμεῖς· πόθεν οὖν αὐτοὶ τοσούτους αἰῶνας πρὸ τῆς ἐν κόσμῳ παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶδον καὶ ἐγνώρισαν τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ διὰ πραγμάτων αὐτὰ προετύπωσαν, καὶ διὰ λόγων προεῖπον; ποίᾳ δυνάμει ἢ νοὸς, ἢ ψυχῆς, ἢ καρδίας, ποίᾳ, λέγω, δυνάμει ἀνθρωπίνῃ ἐποίησαν τοὺς περὶ Χριστοῦ τύπους, καὶ εἶπον τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας; Ἐὰν τὰ βιβλία τῶν προφητῶν ἦσαν μόνον εἰς τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν, εἶχε τόπον τῆς δολιότητος ἡ ὑποψία, ἠδύνατο δηλονότι ὁ ἄπιστος ὑποπτεῦσαι, ὅτι ὑπὸ χριστιανῶν κατεσκευάσθησαν τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐτέθησαν εἰς τῶν προφητῶν τὰ βιβλία· ἀλλὰ τὰ προφητικὰ βιβλία, ὁμοίως καὶ τοῦ Μωϋσέως ἡ πεντάβιβλος, συνεγράφησαν ἀπ' ἀρχῆς ἑβραϊστὶ, ἔκτοτε δὲ ἕως τῆς σήμερον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τε καὶ εὐλαβείας φυλάττονται καὶ ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν Ἑβραίων· οἱ δὲ Ἑβραῖοί εἰσιν ἄσπονδοι ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· δικαίως οὖν καὶ εὐλογοφανῶς ὁ θεομακάριστος Πέτρος προτιμῶν τῆς ἀποδείξεως τῶν ἑαυτοῦ αἰσθήσεων τὴν ἀπόδειξιν τῶν περὶ Χριστοῦ προφητευθέντων
λόγων, ἐκήρυττε, λέγων· « Καὶ ταύτην τὴν 2. Πέτρ. 1. 18. 19.
φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν », ἤγουν τὴν φωνὴν τὴν μαρτυροῦσαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ ἀγαπητὸς τοῦ θεοῦ υἱός, « σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ· καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον ». Οὗτος οὖν ὁ προφητικὸς λόγος, ὁ βεβαιότερος καὶ αὐτῆς τῆς τῶν αἰσθήσεων προσβολῆς, ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ λόγος ἐστὶ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ὡς εἶπεν ὁ Παῦλος.

Ναὶ « Πιστὸς ὁ λόγος » ἀποδεικνύουσι Τίτ. 3. 8.
τοῦτο ἐκ περιουσίας καὶ τὰ ἐν τῇ γεννήσει τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενα μεγάλα καὶ ἐξαίσια θαύματα· ὁ ἀστὴρ, ὁ ἐλθὼν καὶ στα-
θεὶς « Ἐπάνω οὗ ἦν ὁ γεννηθεὶς Ἰησοῦς, Ματθ. 2. 9.
κἂν ἀστέρα, κἂν πλανήτην, κἂν κομήτην,

κἂν ἄγγελον τοῦτον νοήσῃς· οἱ βασιλεῖς οἱ
μάγοι, οἱ ἀπὸ τοσοῦτον μεμακρυσμένων τό-
πων ἐλθόντες, ἵνα προσκυνήσωσι, καὶ δῶρα
προσφέρωσιν εἰς τὸν γεννηθέντα· οἱ ἄγγελοι,
οἱ ἀπ' οὐρανοῦ κατελθόντες, καὶ τὰς οὐρα-
Λουκ. 2. 9. 10. νίους δοξολογίας ψάλλοντες· ἡ δόξα Κυρίου,
ἡ περιλάμψασα τοὺς ποιμένας, καὶ ἡ χαρὰ
ἡ μεγάλη καὶ παγκόσμιος, ἡ πρὸς αὐτοὺς
εὐαγγελισθεῖσα, εἰσὶ θαύματα ἀποδεικτικὰ
τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεότητος· τυφλοὶ
ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, κωφοὶ
ἀκούουσι, παράλυτοι συσφίγγονται, λεπροὶ
καθαρίζονται, ὑδρωπικοὶ ἰατρεύονται, πυ-
ρετοὶ διώκονται, αἱμόρροιαι ἵστανται, δαι-
μόνια φυγαδεύονται, πᾶσα νόσος θεραπεύε-
ται· πληθύνονται οἱ πέντε ἄρτοι, κοπάζει
ἡ κυμαινομένη θάλασσα, ἡσυχάζει τοῦ
ἀνέμου ἡ βία, ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, ἀνίσανται
ἐκ τῶν τάφων καὶ οἱ τεταρταῖοι· θαύματά
εἰσι ταῦτα, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
τετελεσμένα, ὅταν ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ἱε-
ρουσαλήμ· ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, ἐσείσθη ἡ γῆ,
ἐσχίσθησαν αἱ πέτραι, διεῤῥάγη τοῦ ναοῦ τὸ
καταπέτασμα, ἤνοιξαν τὰ μνημεῖα, ἠγέρ-
θησαν πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων
Ματθ. 27. 52. ἁγίων· ταῦτα τὰ θαύματα ἐγένοντο, ὅτε
ἐπὶ ςαυροῦ ἐκρέματο ὁ θεάνθρωπος· σεισμὸς
γίνεται μέγας, ἄγγελος Κυρίου καταβαίνει
ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀποκυλίει τὸν μέγαν λίθον
Ματθ. 28. 2. « ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου »· οἱ τὸν
τάφον φυλάσσοντες στρατιῶται ἀπὸ τοῦ
Αὐτ. 4. φόβου ἐσείσθησαν, « καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νε-
» κροί »· ὁ ἄγγελος εὐαγγελίζει εἰς τὰς
μυροφόρους τὴν ἀνάστασιν, λέγων, ὅτι ὁ
Αὐτ. 7. Ἰησοῦς ὁ ἐσταυρωμένος « ἠγέρθη ἀπὸ τῶν
» νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
» Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε »· συναντᾷ
ταῖς μυροφόροις καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στὰς Ἰησοῦς, λέγων αὐταῖς τὸ, « χαίρετε », Αὐτ. 9.
τὸ τῆς προπατορικῆς λύπης ἀντίδοτον,
καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀναστάντες ἅγιοι « ἐξελ- Ματθ. 27. 53.
» θόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν
» αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
» ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς ». Ταῦτά εἰσι τῆς
ἀναστάσεως αὐτοῦ τὰ θαυμάσια.

Ἀλλὰ τίς εἶδε, λέγεις, ἢ τίς ἤκουσε
ταῦτα, ἵνα πληροφορηθῇ καὶ πιστεύσῃ; οἱ
θεῖοι ἀπόστολοι· « ὃ ἦν ἀπαρχῆς, λέγει ὁ 1. Ἰωάν. 1. 1. 3.
» ἐπιστήθιος Ἰωάννης, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ
» ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεα-
» σάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν
» περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· ὃ ἑωράκαμεν,
» καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα
» καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν ».
Βεβαία δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ μαρτυρία, καὶ
ὑπερβαίνουσα κατὰ τὴν βεβαιότητα πᾶσαν
ἄλλην μαρτυρίαν, ἐπειδὴ ἦσαν μάρτυρες
αὐτόπται τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ συμφώ-
νως τὰ αὐτὰ ἐμαρτύρησαν, ἐπειδὴ ἐπίςευον,
ὅτι ὁ θεὸς ἀπολεῖ « πάντας τοὺς λαλοῦντας Ψαλ. 5. 6.
» τὸ ψεῦδος », ἐπειδὴ ἦσαν πάσῃ ἀρετῇ
καὶ ἁγιωσύνῃ κεκοσμημένοι· ἀπὸ δὲ τῶν
ἐναρέτων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν ἀπέχει ἡ ὑπό-
κρισις, καὶ ἡ ἀπάτη, καὶ τὸ ψεῦδος, ὅσον
ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς· ἐπειδὴ
ἐβεβαίωσαν τὴν ἑαυτῶν μαρτυρίαν διὰ τῶν
ἀγώνων, καὶ διωγμῶν, καὶ κινδύνων, καὶ
παθημάτων, ὅσα ὑπέμειναν, ἵνα κηρύξωσι
τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ἐσφρά-
γισαν τὰ ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενα διὰ τοῦ
ἰδίου αἵματος, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου.
Πρὸς τούτοις οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὰ

θαύματα, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ πάντα
τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον εἰς
χώρας μακρὰς ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, οὐδὲ
μετὰ πολὺ διάςημα καιροῦ ἀπὸ Χριςοῦ, οὐδὲ
εἰς ἀνθρώπους μὴ γνωρίσαντας τὸν Ἰησοῦν
Χριςτὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν
Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ὁ Χριστὸς ἔζησε, καὶ
ἐδίδαξε, καὶ μετὰ παρέλευσιν μόνον πεν-
τήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐ-
τοῦ ἀνάστασιν, καὶ ἐνώπιον ἐκείνων τῶν
ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσαν,
καὶ ἐγνώρισαν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἐκή-
ρυξαν δὲ τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐ
μόνον ἐνώπιον τοῦ χυδαίου λαοῦ, ἀλλὰ
Πράξ. 4. 5. 6. καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀρχόντων, καὶ πρεσβυ-
τέρων, καὶ γραμματέων. Πῶς οὖν οἱ μὲν
ἀπόστολοι ἐτόλμων λαλεῖν τόσον γυμνὸν
ψεῦδος ἐνώπιον αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἤλεγ-
ξαν αὐτοὺς ὡς ὑποκριτὰς καὶ πλάνους; διὰ
τί οὐκ εἶπον πρὸς αὐτούς· ἆ, ψεῦσται, πῶς
οὐκ ἐντρέπεσθε κηρύττειν περὶ τοῦ Χριςοῦ
τοιαῦτα ψεύδη; ἀπατεῶνες, πῶς τολμᾶτε
καὶ λέγετε, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ
Πράξ. 3. 2. Χριστοῦ ἰατρεύσατε τὸν ἐκ κοιλίας μητρὸς
αὐτοῦ χωλόν; οὐδὲν τοιοῦτον ἐξεφώνησαν,
ὅτε ἐν τῷ συνεδρίῳ αὐτῶν καθήμενοι, ἀνέ-
Πράξ. 4. 18. κρινον αὐτοὺς, ἀλλὰ « καλέσαντες αὐτοὺς,
» παρήγγειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ
» φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνό-
» ματι τοῦ Ἰησοῦ »· αὐτοὶ δὲ ἀποκριθέντες
Αὐτ. 20. πρὸς αὐτοὺς, « Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ
» εἴδομεν, καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν »,
ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ συνεδρίου, καὶ οὐκ ἔπαυσαν
θαυματουργοῦντες, καὶ διδάσκοντες. Ποία
οὖν ἄλλη μαρτυρία, ἢ ἱστορία εὑρίσκεται
εἰς τὸν κόσμον ἢ ἰσχυροτέρα, ἢ βεβαιοτέρα,
ἢ ἀποδεικτικωτέρα τῆς μαρτυρίας τῶν
ἀποστόλων, καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ αὐτῶν
κηρύγματος;

Σημείωσαι δὲ, ὅτι καὶ τὰ θαύματα, τὰ
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων γενόμενα, « τοῦ Κυ- Μάρκ. 16. 20.
» ρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαι-
» οῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων ση-
» μείων », ἦσαν ἄλλη ὑπερτέρα ἀπόδειξις,
πληροφοροῦσα τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας
περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' αὐτῶν κηρυτ-
τομένων. Σιωπῶ δὲ ἐγὼ τὰ ὑπ' αὐτῶν Πράξ. 6. 8.
γενόμενα μεγάλα σημεῖα καὶ τέρατα ἐν
Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν Πράξ. 9. 40.
τῆς Ταβιθὰ ἐν Ἰόππῃ, καὶ τὴν τοῦ Εὐ-
τύχου εἰς τὴν Τρῳάδα, καὶ τὰς ὑπὸ τῆς Πράξ. 20. 12.
σκιᾶς τοῦ Πέτρου γενομένας ἰατρείας τῶν
« ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων » κατακειμέ- Πράξ. 5. 15. 16.
νων ἀσθενῶν, καὶ « τῶν ὀχλουμένων ὑπὸ
» πνευμάτων ἀκαθάρτων », καὶ τὴν διὰ
τῶν σουδαρίων καὶ συμικινθίων τοῦ Παύλου Πράξ. 19. 12.
θαυματουργικὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν,
καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων
ἐλευθερίαν· σιωπῶ πάντα τὰ λοιπὰ μυριά-
ριθμα θαύματα, τὰ ὑπὸ τῶν θεοφόρων
ἀποστόλων τελεσθέντα, καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτό-
πτου Λουκᾶ ἱςορηθέντα, ἵνα προβάλλω ἄλλου
εἴδους θαῦμα, μέγα τε καὶ ἐξαίσιον.

Ἵνα δὲ ἀκριβῶς κατανοήσητε τὴν
τούτου δύναμιν, λάβετε κατὰ νοῦν μίαν
τῶν βασιλευουσῶν πόλεων, τὴν ἐπισημοτέ-
ραν οὐ μόνον κατὰ τὴν ἔκτασιν, καὶ κυ-
ριότητα, καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ κατὰ
τὰς ἐπιστήμας, καὶ μαθήσεις, καὶ τέχνας,
καὶ ἐμπορίας, καὶ στρατηγίας· νοήσατε δὲ,
ὅτι πάντες οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντές εἰσιν
εἰδωλολάτραι, ἔκδοτοι εἰς τὰς δεισιδαιμο-

νίας, προσηλωμένοι εἰς τῆς σαρκὸς τὰς ἡδονὰς, καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς τὰς ἀπολαύσεις· καὶ ὅτι εἷς Ἑβραῖος ἁλιεὺς, πάμπτωχος, ἀγράμματος, ἁπλοῦς, καὶ ἄπρακτος, ἐλθὼν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, κηρύττει παῤῥησίᾳ, λέγων· ἄνθρωποι, τὰ εἴδωλα, ὅσα ὑμεῖς ὡς θεοὺς προσκυνεῖτε, οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ἀλλὰ ξόανα κωφὰ, καὶ ἄλαλα, καὶ ἀναίσθητα· εἷς δέ ἐστιν ὁ θεὸς ὁ ἀληθινὸς, ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅστις ἐν Ἱερουσαλὴμ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Πιλάτου, ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος ἐν μέσῳ δύο λῃστῶν· ἐὰν οὖν ζητῆτε τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὴν σωτηρίαν, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα πιστεύσαντες, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ θεὸς, ἐξουδενώσητε τὰ εἴδωλα, καὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἐγκαταλείψητε τὰ ἄσωτα ἤθη, καὶ τὰς παραλόγους συνηθείας, ἀρνηθῆτε δὲ πᾶσαν ἡδυπάθειαν, καὶ σαρκὸς ὄρεξιν, σταυρώσητε δὲ ἑαυτοὺς σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἑτοιμασθῆτε πρὸς διωγμοὺς, πρὸς δεσμὰ, πρὸς φυλακὰς, πρὸς πᾶν εἶδος περιφρονήσεως καὶ βασάνου, τελευταῖον δὲ καὶ εἰς σφαγὰς, καὶ θανάτους· ἐὰν εὐθὺς μετὰ τοῦτο τὸ κήρυγμα ἐβλέπετε, ὅτι πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐκείνων, καὶ σοφοὶ καὶ ἀμαθεῖς, καὶ ἄρχοντες καὶ ἰδιῶται, καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ πάσης ἡλικίας, καὶ τάξεως, καὶ καταστάσεως ἄνθρωποι, ἀρνούμενοι τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν, ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἀποστρεφόμενοι πᾶσαν σαρκὸς ἡδονὴν, ὑπέμενον προθύμως πᾶν εἶδος κακουχίας, πολλοὶ δὲ καὶ τὸ ἴδιον αἷμα, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ζωὴν ἐθυσίαζον ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τί ἆρά γε τότε ἐνομίζετε; ἐβλέπετε ἆρά γε εἰς ταύτην τὴν ἀλλοίωσιν λόγον ἢ φυσικὸν, ἢ πολιτικὸν, ἢ ἠθικόν; τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ὑπόθεσις, ἀλλὰ πρᾶγμα γεγενημένον καὶ τετελεσμένον. Καὶ πόλις μέν ἐστιν ἡ τότε προκαθημένη, καὶ παλυαρίθμων κυριαρχοῦσα πόλεων, καὶ βρίθουσα σοφίας, καὶ πλούτου, καὶ τρυφῆς, καὶ δόξης, καὶ πάσης ἄλλης κοσμικῆς εὐτυχίας, τουτέστιν ἡ Ῥώμη. Ἑβραῖος δὲ ἁλιεὺς, καὶ πτωχὸς, καὶ ἀγράμματος, καὶ ἀπολίτευτος, καὶ ἄπρακτος, ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξελθών ἐστιν ὁ Πέτρος· πόλις ἐστὶν ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾗ τότε ἤκμαζον αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ τέχναι, καὶ ἡ κοσμικὴ φιλοσοφία, καὶ πᾶσα ἄλλη εὐτυχία καὶ δόξα· Ἑβραῖος δὲ πτωχὸς, καὶ ἀμαθὴς τῷ λόγῳ, καὶ ἀδύνατος, ἐστὶν, ὁ Παῦλος. Ποίᾳ οὖν δυνάμει ἢ φυσικῇ, ἢ πολιτικῇ, ἢ ἠθικῇ ὁ μὲν Πέτρος εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔπεισεν ὁ μὲν τοὺς Ῥωμαίους, ὁ δὲ, τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα ἀποστραφῶσι τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ καταλιπόντες καὶ νόμους, καὶ ἤθη, καὶ συνηθείας προπατορικὰς, ὑπομείνωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶσαν ταλαιπωρίαν καὶ κάκωσιν, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον; Οὐκ ἔςι τοῦτο θαῦμα θαυμάτων; θαῦμα ὁρατὸν, ψηλαφητὸν, ἀναμφίβολον; οὐκ ἔστι τοῦτο ἀπόδειξις, ὅτι τοῦ θεοῦ ἡ δύναμις ἐποίησε ταύτην τὴν ἀλλοίωσιν; Τοῦτο μόνον ἐστὶν ἀποδεικτικὸν, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶ

1. Ἰωάν. 5. 4. θεία καὶ ἀληθινή· τοῦτο ἀποδεικνύει, « ὅτι » πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ » τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ » νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν ».

Ἡ ἀπὸ Ἐνὼχ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ χρυσόπλοκος σειρὰ τῶν τύπων καὶ συμβόλων, τῶν προτυπούντων, καὶ προσημαινόντων τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· αἱ ἀλληλένδετοι καὶ φανεραὶ προφητεῖαι, αἱ προκαταγγέλλουσαι πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ· τὰ μεγάλα θαύματα, τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενα· μετ' αὐτὸν δὲ καὶ τὰ πολλὰ τεράστια, τὰ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ τελεσθέντα, ἀποδείξεις εἰσὶ τῆς εἰς Χριςὸν πίστεως, τοσοῦτον ἰσχυραί, ὥστε οἱ ἀκούσαντες, καὶ κατανοήσαντες αὐτάς, μὴ νικηθέντες δὲ ὑπὸ τῆς τούτων δυνάμεως, ἀνάξιοι ἦσαν τοῦ χαρίσματος τῆς πίστεως διὰ τὴν κακίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν προαιρέσεως· καὶ διὰ τοῦτο ἢ οὐδόλως ἐπίςευσαν, ἢ πρὸς καιρὸν πιστεύσαντες, ἔπειτα τὴν πίστιν ἠθέτησαν.

Ψαλ. 144. 3. 4. 5. « Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα, » καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι » πέρας· γενεὰ, καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα » σου, καὶ τὴν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι· » τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἁγιω» σύνης σου λαλήσουσι, καὶ τὰ θαυμάσιά » σου διηγήσονται ». Ἔπλασας, Κύριε, τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον· ἐπειδὴ δὲ « ἀ-

Ῥωμ. 11. 29. » μεταμέλητά » εἰσι τὰ θεῖά σου χαρίσματα, οὐδένα βιάζεις, ἵνα πιστεύσῃ εἰς τὸν μονογενῆ σου υἱόν· ἐξαπέστειλας ὅμως τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ σου εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν « κράζον, ἀββᾶ ὁ πατὴρ », καὶ ὁδηγοῦν ἡμᾶς πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· κατεσκεύασας δὲ καταπειθούσας ἀποδείξεις, καὶ ἐποίησας ἀπ' ἀρχῆς τοσοῦτον πλῆθος θαυμάτων, ἵνα δι' αὐτῶν πληροφορηθεὶς πᾶς ἄνθρωπος, πιστεύσῃ εἰς τὸν μονογενῆ σου υἱόν, ὃν ἀπέστειλας σωτῆρα τοῦ κόσμου, καὶ πληροφορηθῇ, ὅτι πιστός ἐστιν ὁ λόγος τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· καὶ οὕτως ἀναγάγῃς πάντας εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἐξ οὗ πεσόντες, ἀπώλοντο. Σὺ οὖν, Κύριε, δημιουργὲ τῶν ἁπάντων, πανυπεράγαθε, παντελεήμων, φιλανθρωπότατε, διαφύλαξον πάντας ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τῶν κατὰ τοὺς παρόντας καιροὺς ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε κύκλῳ Ψαλ. 11. 8.
περιπατούντων ἀσεβῶν, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, ἵνα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ὁμολογήσωμεν, ὅτι πιστός ἐστιν ὁ λόγος τῆς εἰς τὸν υἱόν σου πίστεως· καὶ ἐκβοήσαντες, πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, παραδώσωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰς τὰς δημιουργικὰς καὶ πανευσπλάγχνους χεῖράς σου· ναί, Κύριε, ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις, καὶ τὸ ἔλεος, καὶ ἡ εὐσπλαγχνία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΑΝ ΤΙ ΚΑΛΟΝ ΦΕΡΩ, ΣΟΝ, ΘΕΟΥ ΛΟΓΕ,
ΤΟ Δ' ΑΛΛΩΣ ΕΧΟΝ, ΤΟΥ ΠΛΑΣΑΝΤΟΣ ΜΕ ΕΡΓΟΝ,
Η ΒΙΒΛΟΣ ΦΩΝΕΙ ΤΑ ΔΕ ΤΟΙΣ ΑΥΤΗΝ ΜΕΤΙΟΥΣΙΝ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.